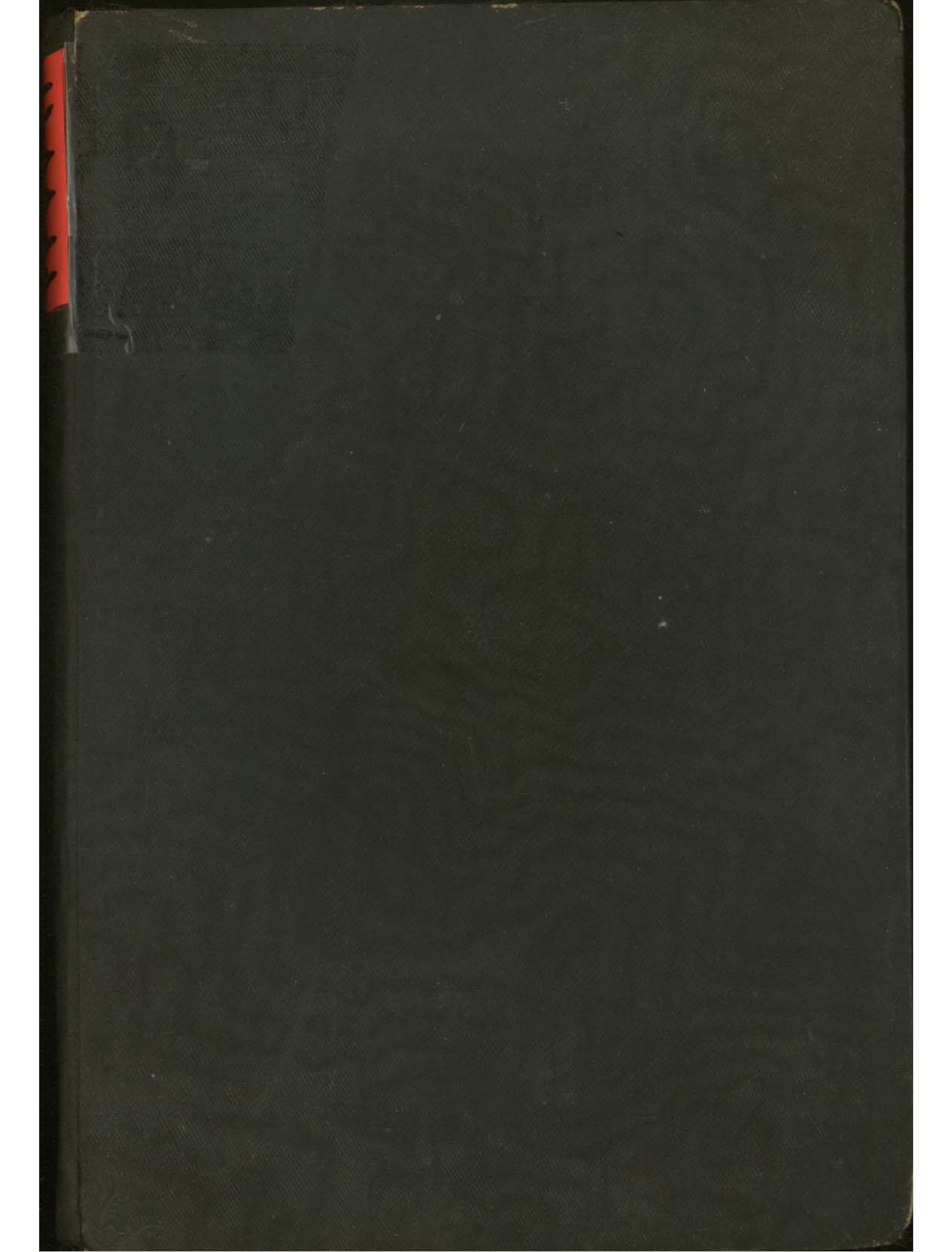
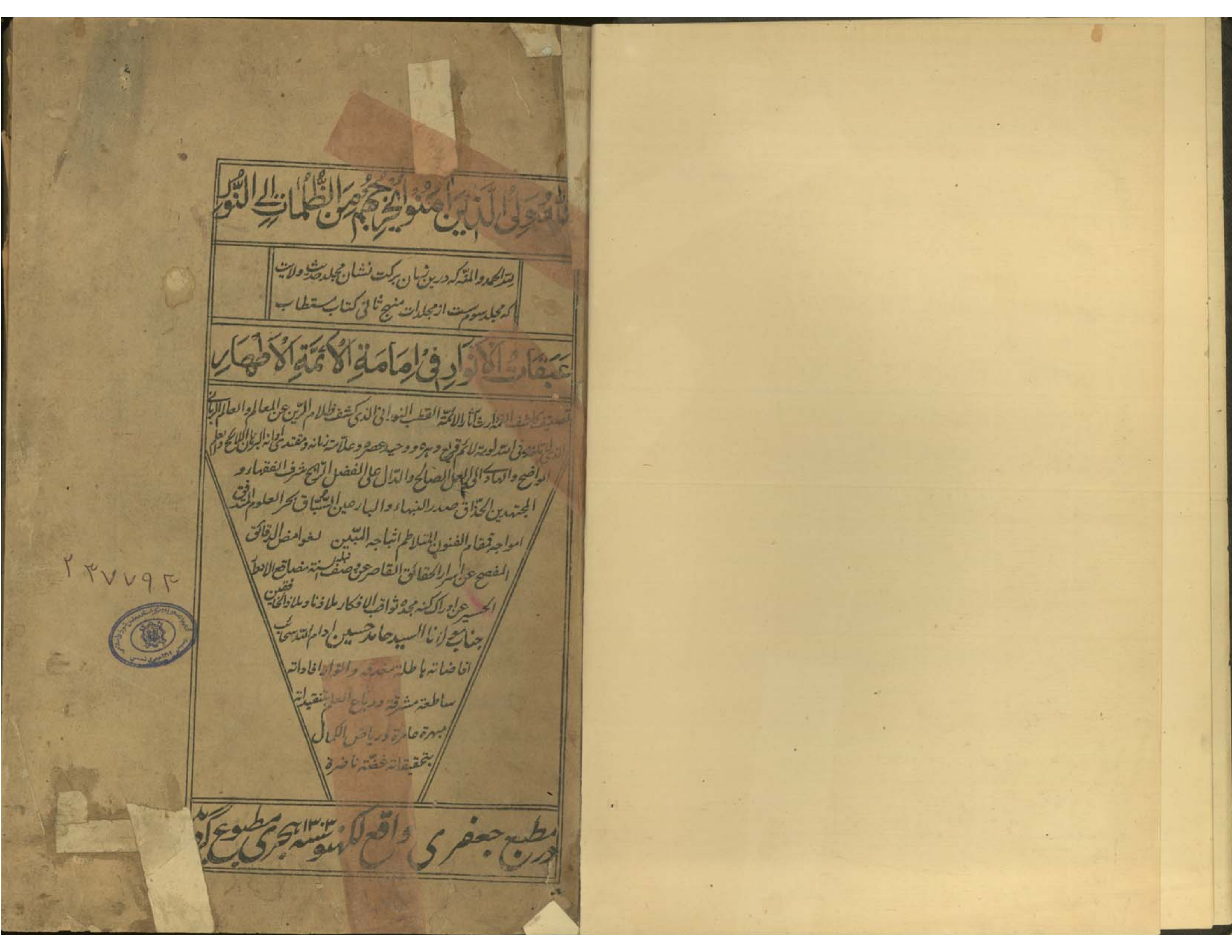

عبقات الانوار
فی امامه الائمه
الاطهار

جلد سوم از منهج ثانی

حامد حسین

الله ولي الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات الى النور

لله الحمد والمنة که درین زمان برکت نشان مجلد حدیث ولایت

که مجلد سوم ست از مجلدات منهج ثانی کتاب مستطاب

عبقات الانوار فی امامة الائمة الاطهار

تصنیف کاشف استار مدارس آثار الائمة القطب النورانی الذی کشف ظلام الرین عن المعالم والعالم الربانی

الذی [illegible] لواء لائم قریع دهره و وحید عصره و علامة زمانه و مقتدی اوانه البرهان اللائح والعلم

الواضح والهادی الی العمل الصالح والدال علی الفضل الراجح شرف الفقهاء و

المجتهدین الحذاق صدر النبهاء والبارعین السباق بحر العلوم المتدفق

امواجه قمقام الفنون المتلاطم اثباجه المبین لغوامض الدقائق

المفصح عن اسرار الحقائق القاصر عن وصف نبله السنة مصاقع الاعلام

الحسیر عن ادراک کنه مجده ثواقب الافکار ملاذنا وملاذ الخافقین

جناب مولانا السید حامد حسین ادام الله سحائب

افاضاته هاطلة مغدقة وانوار افاداته

ساطعة مشرقة ورباع العلم بتشییداته

معمورة عامرة ورياض الکمال

بتحقیقاته خضرة ناضرة

در مطبع جعفری واقع لکهنو سنه ۱۳۰۳ هجری مطبوع گردید

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الحميد الحكيم العلى الذى جعل الوصى ولى المومنين بعد النبى وانا لهما وآلهما كل مقام سنى فحبهم عنوان طيب الزكى وبغضهم علامة خبث الدعى وصلى الله على النبى الصفى واله الكرام المخصوصين بالفضل الوضى وبعد فيقول العبد الضعيف الدنى حامد حسين بن العلامة السيد محمد قلى الموسوى بعثه الله يوم الروع بالوجه المشرق البهى ان هذا هو المجلد الثالث من المنهج الثانى من كتاب **عبقات الانوار فى امامة الائمة الاطهار** وهذا المجلد موضوع لذكر الحديث الثالث من الاحاديث التى ذكرها صاحب التحفة فى باب الامامة وحصر فيها استدلال اهل الحق والكرامة جسارة وقلة اكتراث بالسلامة والله ولى التوفيق والصيانة وبه الاستعانة واليه الضراعة والاستكانة **قال الفاضل المحدث النحرير** حديث سوم روايت كرده‌اند كه قال ان عليا منى وانا من على وهو ولى كل مومن من بعدى واين حديث باطل است زيرا كه در اسناد او اجلح واقع شده واو شيعى است متهم در روايت خود وجمهور او را تضعيف كرده‌اند پس بحديث او احتجاج نتوان كرد ونيز ولى از الفاظ مشترکه است چه ضرور است كه اولى بتصرف مراد باشد ونيز غير مقيد است بوقت ومذهب اهلسنت همين است كه در وقتى از اوقات حضرت امير امام مفترض الطاعة بود وبعد از جناب پيغمبر صلى الله عليه وسلم **اقول مستعينا بلطف الملهم الخبير** مخاطب جليل وحبر نبيل در اعمال

تخديع وتلميع وتسويل دقيقه فرو نگذاشته اساسى عجيب بجواب حديث غدير وحديث منزلت انداخته اينست كه چون بزعم خود دلالت اين هر دو حديث شريف بر مقصود اهل حق ضعيف پنداشته وبهم حسابى از تشنيع وطعن احاد ناس وعوام فضلا عن الخواص والاعلام بر داشته از اقتفاى آثار اسلاف منكرين متعصب شعار حيا ساخته خود را از رد وابطال آن باز داشته مگر از ذكر تعدد طرق وصحت حديث غدير فضلا عن تواتره وهمچنين از ذكر تواتر حديث منزلت عطف عنان نموده قدم در وادى محض توجيه غير وجيه وتاويل عليل مصداق كسراب بقيعة يحسبه الظمآن ماء حتى اذا جاءه لم يجده شيئا گذاشته وچون دلالت اين حديث شريف بسبب لفظ بعدى قوى تر يافته بجواب آن حلم ووقار وتثبت واعتبار وضبط نفس عالى تبار وخوف مواخذه صغار وكبار از دست داده قلاده اتباع وتقليد بعض متعصبين عنيد در گردن انداخته زمزمه ابطال ورد آن در اين مقام ونغمه در مكايد نواخته باظهار كمال جسارت جنان وسلاطت لسان وبشاعت بيان پرداخته وهمچنين چون دلالت حديث طير وانا مدينة العلم وعلى بابها كه از فضائل مشهوره شائعه ومناقب مستفيضه محوله ائمه سنت قوى تر ديده سنجيده از رد وتكذيب آن نكرده با آنكه والد او حسب افاده او ثبت اين هر دو حديث است كما سيظهر فيما بعد ونيز چون دلالت حديث تشبيه وحديث نور كه هر دو نهايت معروف ومشهور ودر كتب بسيارى از ائمه سنيه مذكور بلكه ثبوت اولين از كلام والد او در قرة العينين كالنور على قلل الطور ظاهر وواضح يافته لب بابطال آنهم كشوده زنگ اشتباه از آينه انصاف وتدبر خود زدوده ودر منهج اول بيان كرده‌ايم كه مخاطب نحرير فطين جا بجا در رد وابطال فضائل جناب امير المومنين عليه السلام كوشيده در اظهار كمال صفا وولا وابراز غايت عقل وذكاى بلا زمان خود خروشيده بادى بدا بقدح وجرح روايت نزول آيه انما وليكم الله ورسوله والذين آمنوا الآية در حق جناب امير المومنين عليه السلام كه در بسيارى از كتب معتمده واسفار معتبره ماثور ومنقول است نزد اكابر محدثين واعاظم مفسرين خاصه وعامه مسلم ومقبول زبان آلوده بادعاى تفرد ثعلبى بروايت آن قصب سبق در ترويج مسيلمه وسجاح بوده وروايات ثعلبى را كه بكمال عظمت وجلالت او از افاده والد او در ازالة الخفا وديگر اسلاف واخلاف سنيه ظاهر است نهايت تهجين وتوهين نموده يعنى بمزيد جسارت ونهايت ديانت وامانت ادعاى اين معنى كه محدثين اهلسنت ثعلبى وروايات او را بجوى نمى شمارند واو را حاطب ليل خطاب داده‌اند كه در رطب ويابس تفرقه نمى كند آغاز ساخته بجواب ديگر آيات نيز بايجاد مجازفات شنيعه وانكارات فظيعه پرداخته اخلاف خلا اساطين ناقدين مميزين صدق از اباطيل اهل ارجاف كوشيده وبكشاكش تشاكس وشماس تحقيقات حاويان فضل بقياس رسيده ومعارضه ومصارعه ومشاقه ونزاع با ارباب نقد وكثرت اطلاع اصحاب تبحر وطول باع مبتلا گرديده در بوادى تحكم وتعسف وفيافى تجسس وتصلف ومهامه تهجم وتكلف بتخلف از تحقيق وتعرف وانحياز از تفرس وتطرف خراميده افسانهاى نيرنگ وترانهاى

ای آهنگ مباهتات بعیده از دانش و فرهنگ و مکابرات و مجادلات شوخ و شنگ آغاز نهاده داد اظهار کمال متانت و رزانت
رای صائب و ثقوب نظر و سجاحت خلق و رجاحت عقل و تبحر در فنون فضل و حیازت انواع مجد از ارتقاء مدارج اصابت
واحراز خصل در مضمار براعت و اقتناء ذخائر حقائق صناعت و اجتناء بدائع اثمار و زواهر از ریاض اعتبار و عیبات
از فوائد ائمه با جلالت و احتواء اصول متحتمه تصنیف و جمع آداب لازمه تالیف و رعایت اقصای تهذیب و تثقیف و ایضاح
با دراک فائق مقام منیف توثیق و تضعیف و تعدیل و تزییف و اجتواء اقتحام مهاوی تعقب سخیف داده این صنیع بدیع
مخاطب رفیع مانا و مماثل و مشابه و مشاکل ست با صنیع فظیع اهل کتاب که ایشان نصوص نبوت جناب رسالتمآب
صلی الله علیه و آله و سلم را که صریح در نبوت آنحضرت یافتند از کتب مقدسه بر انداختند و جوامع همم خاسره خود را
با نکار و قدح و تکذیب و ابطال آن مصروف ساختند و حظ وافر از کتمان حق و جحد ثابت و رد واقع بر داشتند و حسابی
از تفضیح اولی الالباب و حقائر ز حساب مواخذه رب الارباب برنداشتند و نصوص نبوت جناب رسالتمآب
صلی الله علیه و آله و سلم را که بزعم خود ضعیف الدلالة بر مطلوب پنداشتند رد و ابطال نکردند و بتسلیم
آن پرداختند لیکن ابواب تاویلات رکیکه و توجیهات سخیفه آن گشادند و داد مکابره و مجادله و مجازفه و مباهته
دادند و چون جناب امیر المومنین علیه السلام نفس جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم ست و خلق جناب رسالتمآب
صلی الله علیه و آله و سلم و خلق آنحضرت از نور واحد ست پس آنحضرت را با جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم
در اکثر احوال مشابهت تمام حاصل ست لهذا نصوص امامت آنحضرت هم مشاکل گردید با نصوص جناب
رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم و صنیع منکرین امامت جناب امیر المومنین علیه السلام هم مشابه و مماثل شد
با صنیع منکرین نبوت جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم الحاصل بر ادنی ممارس کتب و اسفار جهابذه
کبار مخفی نیست که ابطال این حدیث شریف از جلالت فضل و غزارت نبل و متانت اصل و احتراز هزل و
ایثار جزل و اختیار فصل و رفعت مرتبت و سمو منزلت و شرف مقام و افتخار بحصول ملکه متد بهادر فهم
معانی احادیث و اخبار جناب سرور انام علیه و آله الکرام آلاف التحیة و السلام و مرجعیت انام و تصدر و تبحر
و تمهر در فنون اسلام و تصدی و تحدی برای مباحثه و مناظره اعلام و تثبت و تحری در مقابله و مطارحه خصام و امانت
و ورع و دیانت و خدا ترسی و حق پرستی و صدق کیشی و عاقبت اندیشی و راست بازی و تحرز از سقیفه
سازی و اتصاف بغایت صفاء ولاء و حقل و دهاء و استنکاف از جرائم و تحرج از ذمائم که اولیای شاه صاحب برای
ملازمان شان میسازند نهایت بعید و بغایت غیر سدید و برای تبیین مزید سماجت و فظاعت و ایضاح غایت
قبح و شناعت ابطال فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام تقریر متین و تحبیر رزین و تحریر رصین ابو جعفر اسکافی
عمدة المتبحرین که بجواب جاحظ جاحد رئیس المتعنتین افاده کرده از آن غرابت حال و اختلال تخاطب با کمال کمر دیانت

ابطال فضائل وصی رسول ذو الجلال و رد و قدح مناقب آل حبیب رب متعال صلی الله علیه و آله ما اتصل النهار باللیال
نهاده بابلغ وجوه و احسن طرق منکشف و وجوه منکرین و جاحدین و مبطلین و معاندین بملاحظه آن منکسف میگردد و ذکر
میکنم پس باید دانست که جاحظ در کتاب عثمانیه گفته قالت العثمانیة افضل الامة و اولیها بالامامة ابوبکر بن ابی قحافة
لاسلامه علی الوجه الذی لم یسلم علیه احد فی عصره و ذلک ان الناس اختلفوا فی اول الناس
اسلاما فقال قوم ابوبکر و قال قوم زید بن حارثة و قال قوم خباب بن الارت و اذا تفقدنا
اخبارهم و عددنا رجالهم و نظرنا فی صحة اسانیدهم کان الخبر فی تقدم اسلام ابی بکر
اعم و رجاله اکثر و اسانیده اصح و هو بذلک اشهر و اللفظ فیه اظهر مع الاشعار الصحیحة
و الاخبار المستفیضة فی حیوة رسول الله صلی الله علیه و سلم و بعد وفاته و لیس بین
الاشعار و الاخبار فرق اذا امتنع فی مجیئها و اصل مخرجها التساعد و الاتفاق و التواطؤ
و لکن ندع هذا المذهب جانبا و نضرب عنه صفحا اقتدارا علی الحجة و وثوقا بالفلج و القوة
و نقتصر علی ادنی نازل ابی بکر و ننزل علی حکم الخصم فنقول انا وجدنا من یزعم انه اسلم
قبل زید و خباب و وجدنا من یزعم انهما اسلما قبله و اوسط الامور اعدلها و اقربها من
محبة الجمیع و رضا المخالف ان نجعل اسلامهم کان معا اذ الاخبار متکافئة و الآثار متساویة
علی ما یزعمون و لیست احدی القضیتین اولی فی صحة العقل من الاخری و یستدل علی امامة
ابی بکر بما ورد فیه من الحدیث و بما ابانه به الرسول صلی الله علیه و سلم من غیره الی ان قال
قالت العثمانیة فان قال قائل فما بالکم لم تذکروا علی بن ابی طالب فی هذه الطبقة و قد
تعلمون کثرة مقدمیه و الروایة فیه قلنا قد علمنا بالروایة الصحیحة و الشهادة القائمة
انه اسلم و هو حدث غریر و طفل صغیر فلم نکذب الناقلین و لم نستطع ان نلحق اسلامه باسلام
البالغین لان المقلل زعم انه اسلم و هو ابن خمس سنین و المکثر زعم انه اسلم و هو ابن تسع
سنین فالقیاس ان یوخذ بالاوسط بین الروایتین و بالامر بین الامرین و انما یعرف حق ذلک
من باطله بان یحصی سنیه التی ولی فیه الخلافة و سنی عمر و سنی عثمان و سنی ابی بکر و مقام
النبی بالمدینة و مقامه بمکة عند اظهار الدعوة فاذا فعلنا ذلک صح انه اسلم و هو ابن سبع
سنین فالتاریخ المجمع علیه انه قتل فی شهر رمضان سنة اربعین و ابو جعفر محمد بن عبد الله
اسکافی بجواب آن در نقض عثمانیه گفته لولا ما غلب علی الناس من الجهل و حب التقلید لم نحتج
الی نقض ما احتجت به العثمانیة فقد علم الناس کافة ان الدولة و السلطان لارباب

نقض ابو جعفر اسکافی بر جواب جاحظ در ابطال فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام

مقالتهم وعرف كل احد اقدار شيوخهم وعلمائهم وامرائهم وظهر كلمتهم وقهر سلطانهم وارتفاع التقية عنهم والكرامة والجائزة لمن روى الاخبار والاحاديث فى فضل ابى بكر وما كان من تاكيد بنى امية لذلك وما ولده المحدثون من الاحاديث طلبا لما فى ايديهم فكانوا لا يالون جهدا فى طول ما سلكوا ان يخملوا ذكر علىّ وولده ويطفؤا نورهم ويكتموا فضائلهم ومناقبهم وسوابقهم ويحملوا الناس على شتمهم وسبهم ولعنهم على المنابر فلم يزل السيف يقطر من دمائهم مع قلة عددهم وكثرة عدوهم فكانوا بين قتيل واسير وشريد وهارب مستخف ذليل وخائف مترقب حتى ان الفقيه والمحدث والقاص والمتكلم ليتقدم اليه ويتوعد بغاية الايعاد واشد العقوبة ان لا يذكروا شيئا من فضائلهم ولا يرخصوا لاحد ان يطيف بهم حتى بلغ من تقية المحدث انه اذا ذكر حديثا عن علىّ كنى عن ذكره فقال قال رجل من قريش وفعل رجل من قريش ولا يذكر عليا ولا يتفوه باسمه ثم رأينا جميع المختلفين قد حاولوا نقض فضائله ووجهوا الحيل والتاويلات نحوها من خارجى مارق وناصب حنق ونابت مستبهم وناشئ معاند ومنافق مكذب وعثمانى حسود يعترض فيها ويطعن ومعتزلى قد نفذ فى الكلام وابصر علم الاختلاف وعرف الشبه ومواضع الطعن وضروب التاويل قد التمس الحيل فى ابطال مناقبه وتاول مشهور فضائله فمرة يتاولها بما لا يحتمل ومرة يقصد ان يضع من قدرها بقياس منتقض ولا تزداد مع ذلك الا قوة ورفعة ووضوحا واستنارة وقد علمت ان معوية ويزيد ومن كان بعدهما من بنى مروان ايام ملكهم وذلك نحو ثمانين سنة لم يدعوا جهدا فى حمل الناس على شتمه ولعنه واخفاء فضائله وستر مناقبه وسوابقه ونیز ابو جعفر اسکافی بجواب جاحظ گفته وقد تعلمون ان بعض الملوك ربما احدثوا قولا او دينا لهوى فيحملون الناس على ذلك حتى لا يعرفون غيره كنحو ما اخذ الناس الحجاج بن يوسف بقراءة عثمان وترك قراءة ابن مسعود وابىّ بن كعب وتوعد على ذلك بدون ما صنع هو وجبابرة بنى امية وطغاة بنى مروان بولد علىّ وشيعته وانما كان سلطانه نحو عشرين سنة فما مات الحجاج حتى اجتمع اهل العراق على قراءة عثمان ونشا ابناؤهم ولا يعرفون غيرها لامساك الاباء عنها وكف المعلمين عن تعليمها حتى لو قرئت عليهم قراءة عبد الله وابىّ ما عرفوها ولظنوا بتاليفها الاستكراه والاستهجان لالف العادة وطول الجهالة لانه اذا استولت على الرعية الغلبة وطالت عليهم ايام التسلط وشاعت فيهم المخافة وشملتهم التقية اتفقوا على التخاذل والتساكت فلا تزال الايام تاخذ من بصائرهم وتنقص من ضمائرهم وتنقص من مرائرهم حتى تصير البدعة

التى احدثوها غامرة للسنة التى كانوا يعرفونها ولقد كان الحجاج ومن ولاه كعبد الملك والوليد ومن كان قبلهما وبعدهما من فراعنة بنى امية على اخفاء محاسن علىّ وفضائله وفضائل ولده وشيعته واسقاط اقدارهم احرص منهم على اسقاط قراءة عبد الله وابىّ لان تلك القراءات لا تكون سببا لزوال ملكهم وفساد امرهم وانكشاف حالهم وفى اشتهار فضل علىّ عليه السلام وولده واظهار محاسنهم بوارهم وتسليط حكم الكتاب المنبوذ عليهم فحرصوا واجتهدوا فى اخفاء فضائله وحملوا الناس على كتمانها وسترها وابى الله ان يزيد امره وامر ولده الا استنارة واشراقا وحبهم الا شغفا وشدة وذكرهم الا انتشارا وكثرة وحجتهم الا وضوحا وقوة وفضلهم الا ظهورا وشانهم الا علوا واقدارهم الا اعظاما حتى اصبحوا باهانتهم اياهم اعزاء وباماتتهم ذكرهم احياء وما ارادوا به وبهم من الشر تحول خيرا فانتهى الينا من ذكر فضائله وخصائصه ومزاياه وسوابقه ما لم يتقدمه السابقون ولا ساواه فيه القاصدون ولا يلحقه الطالبون ولولا انها كانت كالقبلة المنصوبة فى الشهرة وكالسنن المحفوظة فى الكثرة لم يصل الينا منها فى دهرنا حرف واحد وكان الامر كما وصفناه ومخفی نماند که ابو جعفر اسکافی از مشاهیر متکلمین ونحاریر محققین واعاظم مشهورین واکابر معروفین معتزله است ابو سعد عبد الکریم سمعانی در کتاب الانساب گفته ابو جعفر محمد بن عبد الله الاسکافی احد المتکلمین من معتزلة البغدادیین له تصانیف معروفة وکان الحسین بن علی الکرابیسی یتکلم معه ویناظره و بلغنى انه مات فى سنة اربعين ومائتين ازین عبارت ظاهر ست که ابو جعفر اسکافی یکی از متکلمین معتزلهٔ بغدادیین ست وبرای او تصانیف معروفه است وحسین بن علی کرابیسی تکلم میکرد با او ومناظره با او می نمود ویاقوت حموی در معجم البلدان که نسخهٔ عتیقهٔ آن پیش این کثیر العصیان حاضر ست گفته محمد بن عبد الله ابو جعفر الاسکافی عداده فى اهل بغداد احد المتکلمين من المعتزلة له تصانيف وكان يناظر الحسين بن على الكرابيسى ويتكلم معه مات فى سنة اربع ومائتين وقاضى القضاة عبد الجبار معتزلی صاحب مغنی که علمای سنیه با بعد او طریق مناظره از و آموخته اند واین جرایغ کالمه بر وغن او افروخته ابو جعفر اسکافی را بمزید تبجیل وتعظیم ونهایت اجلال وتفخیم یاد کرده وابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغة گفته واما ابو جعفر الاسكافى فهو شيخنا محمد بن عبد الله الاسكافى عده القاضى القضاة فى الطبقة السابعة من طبقات المعتزلة مع عباد بن سليمن الصيمرى ومع زرقان ومع عيسى بن الهيثم الصوفى وجعل اول الطبقة ثمامة بن اشرس ابا معن ثم ابا عثمن الجاحظ ثم ابا موسى عيسى بن صبيح المرداد ثم ابا عمران يونس بن عمران ثم محمد بن شبيب ثم محمد بن اسمعيل العسكرى ثم عبد الكريم بن روح العسكرى

ص
نسبة الاسكافى
من باب الالف مع السين

ص ٤٥٧/٥٤٣
شرح كتاب له الى طلحه
والزبير مع عمران بن الحصين
الخزاعى من الجزء السابع عشر

ثم ابا يعقوب يوسف بن عبد الله الشحام ثم ابا الحسين الصالح ثم صالح قبة ثم الجعفر بن جعفر بن جرير
وجعفر بن مبشر ثم ابا عمران النقاش ثم ابا سعيد احمد بن سعيد الاسدي ثم عباد بن سليمان ثم ابا جعفر
الاسكافي هذا وقال كان ابو جعفر فاضلاً عالماً وصنف سبعين كتاباً في علم الكلام وهو الذي نقض
كتاب العثمانية على ابي عثمن الجاحظ في حياته ودخل الجاحظ الوراقين ببغداد فقال من هذا الغلام
السوادي الذي بلغني انه تعرض لنقض كتابي وابو جعفر جالس فاختفى منه حتى لم يره وكان ابو جعفر
يقول بالتفضيل على قاعدة معتزلة بغداد ويبالغ في ذلك وكان علوي الراي محققاً منصفاً قليل
العصبية ازين عبارت ظاهرست كه قاضي القضاة عبد الجبار ابو جعفر اسكافي را در كتاب طبقات معتزله
در طبقه سابعه ذكر كرده ونهايت مدح وستايش او نموده يعني تصريح فرموده بانكه او فاضل عالم بود وتصنيف كرده
هفتاد مجلد در علم كلام ونقض كرده كتاب عثمانيه را بر ابو عثمن جاحظ ونيز تصريح كرده بانكه او محقق منصف بود
وصاحب كشكول فيما جرى على آل الرسول نيز تقريري بهر عقول وتنبيهي مقبول محققين فحول در باب انهماك
وايضاح وايغال جبابره وفراعنه ارباب ضلال وشغف وولع وجد وجهد اصحاب تدليس واذلال
در اخفا واخمال وكتمان وابطال فضائل وصي رسول رب متعال صلى الله عليه وآله الا قيال بما
دامت الاسحار والاصال وهبت القبول وجرى الشمال كه بمنزله تفصيل اجمال جميل اسكافي باكمال ست
وارد فرموده نقل آنهم درينجا مناسبست وهو هذا ثم لا يغيب عن نظرك ان الحاكم اذا لم يقتد
بالنبي في حركاته وسكناته التزم اضدادها فيحتاج السلطان الى المعاون والمعاضد
والمشير والمساعد له على مقاصده واغراضه ومطالبه وشهواته في ارتكاب
المحرمات وشرب المسكرات وسماع الغنا والولوع بالمردان والتهتك مع النسوان واجتذاب
الاموال من غير حلها وعسف الرعية وذلها فيضطر الملك والسلطان الى شيطان
يستره وفقيه ينصره وقاض يدلس له ومتشدق يكذب لدى كتبه ورئيس يسكن
الامور وطامع يشهد بالزور ومشايخ تتباكى وشبان تتذاكى ووجيه يهون الاحوال
ويشيره على حب المال وزاهد يلين الصعاب وفاسق ينادم على الشراب وعيون تنظر
والسنة تفجر حتى ينام الخليفة امير المومنين سكراناً ويجد على فسوقه اعواناً ولا تقوم هذه
المملكة الا بتحضر اضدادها وان تم دعوة قوم الا بهلاك اعدائها وعنادها انظر واعتبار
هل يجب اذا كان هذه الدعوة لعلي بن ابي طالب وملكها معوية بن ابي سفيان ووزيراه عليها
عمرو بن العاص والمغيرة بن شعبة وقد خصمه علي بن ابي طالب عليه السلام عليها مدة

تقرير صاحب كشكول فيما جرى على آل الرسول در باب اخفاء تغلبين فضائل جناب امير المؤمنين عليه السلام

ص ١٣ / ٢٢٤

الى ان قتله معاوية ان يرفع قدر الحسن والحسين عليهما السلام وقدر محمد بن الحنفية وقدر
بني هاشم وآل ابي طالب وان يكرم عبد الله بن العباس ويراعي حال اصحاب علي احياءهم
والاموات منهم هذا بعيد من القياس والسياسة الدنياوية بل يجب على معاوية ان يفعل
ما فعل من التدبير في قتل علي عليه السلام واولاده وتشتيت شملهم وسب علي على المنابر
وتهوين امره وتنسخ شرفه من صدور العوام وبث ذلك في العباد والبلاد وتهديدهم وصبا
اليهم والتنكيل بمن اثنى عليهم وهكذا مدة دولته ثم اودع في قلوب بني امية بغض علي عليه
السلام وبغض رجاله وآله حتى لدى الحال الى قتل الحسن بالسم والحسين بالسيف الذي
ذهب فيه حرمة طيف براسه في العباد والبلاد وهل تم ذلك الا برجال الباء عقلاء علماء
فقهاء ومشايخ فقراء واعيان اغنياء فيستعان بهم على تدبير العوام والقاء الهوام وتخوف
النفوس وزجر المتكلمين عن الخوض في الناموس فلم يزل السب واللعن والطرد والعزل في
علي واولاده ورجاله الف شهر نشأ فيها رجال ومات فيها رجال وابيضت لحى واسودت لحى
وولدت صبيان واولاد واستوسقت بلاد وعباد وساد بمراضي بني امية من ساد واتخذ
اولاد علي عليه السلام ورجاله واتباعه ومن يقتفي اثرهم في المدن والاقاليم لا ناصر لهم
ولا معوان ولا مساعد ولا اخوان وبدلت على ذلك احوال ونشأ عليه جال وقيلت فيه اقوال
وركبت فيه اهوال وآل الامر في الآل الى ما آل وجملة الباعة والفلاحين غافلون عن مقاصد
الملوك والسلاطين وكبار الشياطين واستتر من ذلك خفايا واشتهرت قضايا وجرى من
طباع اهل المدن وعوامهم ما اراده الملك ونودي الناس على اغراضه واثمرت المحبة لما عند
الملك ببغض آل محمد ورجالهم وتحدثت السوقة بذلك في الاسواق وجال بين الناس
الشقاق وصار اتباع الملك مستظهرين بالكلام والجدال والخصام ومن يكره الملك تحت
السب والقتل والطرد والجلد وانساقت المنافع الى معاضد الملك بيده ولسانه واحكمت
دولة بني امية ومقاصدها وذلل بالقهر والجور معاندها وستر المتقي عقيدته وكتم
العاقل عبادته واستمرت الامور بين الجمهور واشتدت الايام والعصور وسارت الكتب
المصنفة بذلك في البلاد والتبس ما فيها من المقاصد على اكثر العباد والناس عبيد الدنيا
ومن طباعهم حب العاجلة وعند الملك السيف والقلم والدينار والدرهم وآل محمد واتباعهم
تحت الخوف وبعضهم تحت السيف ولا يكاد يخفى عن معرفتك سرعة اجابة العوام الى اغراض

الحکام خوفاً وطمعاً یتقلبون تحت ارادته کیف شاء وانّی شاء ومتی شاء ومع ذلک الصلوات قائمة
والاذان مرتفع والصوم معتبر والمواقیت والحج مستطاع والزکوة ماتیة والجهاد قائم والناس
علی مراتبهم والاسواق منعقدة والسبل مطرقة والملاهی بین العوام مبسوطة ولیس فی البلاد
والشقاء والخوف والخفاء غیر اولاد امیر المومنین علی بن ابی طالب علیه السلام واشیاعهم
واتباعه ولما استوی الامر لبنی مروان بسبب قتل عثمان مُقِت علی بن ابی طالب علیه السلام
ورجاله فی قلوب الناس وثبت بینهم هذا الالتباس ونفخ الشیطان وقال بالّلسان حلّ الملک
وهان ونشأ فی الشریعة اصول ونمالها فروع وبسقت لها افنان فاثمرت بما ثمر لم یغرسها الحق
ولا سقاها الرسول ولا جناها العقل ولا اکل ثمرها الاولیاء ولا طعمها الفقراء فظهر بذلک
مذاهب واختلفت فیه مسائل ونسخت اخبار وطویت آثار واستقر العالم علی الخلاف و
الاختلاف وعدم الایتلاف والجبلة الحیوانیة بحسب مُرباها ومنشاها کما اخبر الصادق الامین
یولد المولود علی الفطرة وانما ابواه یهوّدانه وینصّرانه ویمجّسانه فیمجّسانه ثم تلاشت دولة
بنی امیة ونشأت دولة بنی العباس فوجد ابنی امیة قد وطّأوا لهم المملکة لام لا یحتاجون
فیه الی مصانعة آل علی علیه السلام ومداراتهم لعلمهم ان المملکة بالاصالة لهم فاقرّوا
الوظائف التی قررها بنو امیة فی اخماد نار الطالبیین علی حالها وساسوا الناس بها وتناولوها
هنیة مرّیة وامدّوا العالم المعاون علی اغراضهم بالاموال واستخدموا علی ذلک الرجال
ووهبوا علی ذلک مقامات ومراتب وولایات وهبات وصدقات فلما احسّ الطالبیون بولایة
بنی عباس واخذت حقوقهم بغیر حقها جروا الی الاطراف والاوساط خوفاً من القتل والسیاط
وخاطبوهم فی القیام عن هذا البساط فندب لهم العباسیون الرجال واعدّوا لهم القتال وتوّلتهم
المنصور حتی قتل منهم الالوف وشرد منهم الالوف ومن وقف علی مقاتل الطالبیین عرف ما
جری من بنی العباس علی آل علی علیه السلام حتی حطموا شجرتهم وفرقوا کلمتهم وافنوا اموالهم
واباد وارجالهم واضطرّ بنو العباس الی اقامة دعوتهم ونشر کلمتهم ومراعاة مملکتهم وحراستها
من آل علی علیه السلام نسقاً علی عناد بنی امیة فما استقرت دولتهم ولا هیبت صولتهم حتی
فهموا ان شجرة الطالبیین متفرقة والاغصان ذابلة والافنان ناقصة الرّی مخضودة الشوک
یابسة الشرب فعندها استقروا وسکنوا ولم یامنوا حتی علموا ان جمیع الرعایا فی البلاد والآفاق
المشرقیة والمغربیة اعداء لآل محمد صلی الله علیه وآله یفضّلون اصحابه علیهم ولا یانسون

تا نکه ما فعلت علی امیه
معشار ما فعلت بنو العباس

بذکرهم تمسّکت الخلفاء والملوک من العرب والعجم فی استعمالهم الکذب وارتکاب المنکرات التی لا تجب لمثلهم
علی سبیل النبوة المحمدیة والخلافة العلویة التی فرضها الله تعالی وسنّها محمد صلی الله
علیه وآله وامر بها ونصّ علیها فاضطرّوا الی وضع المدارس مشغلة للعوام التی الِفت بالقلوب
والاوهام السماطات الدسمة والملابس الفاخرة والانعام وسمّوا کل رئیس من الرعاة
اماماً لیصحّ لهم الخلافة المملوکة بینهم ویصیر الخلیفة الغاصب لکل امام منهم اماماً وهم
یعلمون انهم یرتکبون الآثام ویاکلون الحرام واصلح الساکنین بالمدرسة داعی الخلیفة الغاصب
قائماً بعرضه مناویاً المعادیه مرتقباً علی من یطعن فیه مکفّراً لمن لا یوالیه یاخذ علی
ذلک الجوائز السنیة والمساکن العلیة والمراکب البهیة والمطاعم الشهیة والملابس الفاخرة
والمقامات الباهرة والتنعم والتلذذ فی المنام والتقلب فی مستراح الحمام واعلا مکانه
فی المدرسة ان یناقض ویعارض ویدعی قیام الحجة علی الروافض وتتابع الناس علی ذلک
طبقاً بعد طبق وجیلاً بعد جیل واندرجوا علیه خلفاً اثر سلف ونشأ مذهب الجبر بین العوام
واندرج فیه الخاص والعام واستتر عمال الشیاطین ومکراء الفراعنة من السلاطین
والعامی بعقده علی هذه المذاهب اسرع من انعقاده علی معرفة الله وهو مذهب یغوث
ویعوق ونسراً واشتغل علماء الجمهور بالخلاف والشقاق والقوام تابعهم من الباعة والفلاحین
فی یمین الطلاق وغشیت المدارس واحدث التفاضل والتنافس وانتظم العالم علی صورة
من قال غیرها وان کان صادقاً التبس لسواها احقر و علامه عالی مکان و وحید جلیل الشان
و فرید اوان سحبان زمان حسّان دوران ابو بکر خوارزمی افاض الله علیه شآبیب الرحمة والغفران
در مقام تسلیه اهل ایقان و تسکین احزان و اشجان ارباب یقین و عرفان در وقت سریان و جریان و طریان
ظلم و عدوان و عسف و طغیان سلطان بر این جماعه والاشان تقریری بس رفیع البنیان و تمهیدی
نهایت منیع الارکان متضمن ذکر جور و حیف و حقد و ضغن و شنان خلفا و سلاطین منحرفین از منهج
صواب و ایمان بر اهلبیت کرام علیهم آلاف سلام الملک المنان و اتباع و اشیاع ایشان بیان کرده
بنحویکه بعض اجمالات تقریر کشکول هم از ان مفصل ست ایراد آنهم درینجا مناسب مینماید پس باید دانست
که در مکاتیب ابی بکر خوارزمی مذکورست وکتب الی جماعة الشیعة بنیسابور لما قصدهم
محمد بن ابراهیم والیها سمعت ارشدکم الله سعیکم وجمع علی التقوی امرکم ما تکلم به
السلطان الذی لا یتحمل الا علی العدل ولا یمیل الا علی جانب الفضل ولا یبالی بان یمزق

١٢٥
٢٠٨
١٢٦٩
نسخه مطبوعه مصر

دينه اذا فاد دنياه ولا يفكر في ان لا يقدم رضا الله اذا وجد رضاه وانتم ونحن اصلحنا الله واياكم عصابة لم يرض الله لنا الدنيا فذخرنا للدار الاخرى ورغب بنا عن ثواب العاجل فاعد لنا ثواب الآجل وقسمنا قسمين قسما مات شهيدا وقسما عاش شريدا فالحي يحسد الميت على ما صار اليه ولا يرغب بنفسه عما يجرى عليه قال امير المومنين ويعسوب الدين عليه السلام المحن الى شيعتنا اسرع الى الحدور وهذه مقالة اسست على المحن وولد اهلها في طالع الهزاهز والفتن فحياة اهلها نغص وقلوبهم حشوها غصص والايام عليهم متحاملة والدنيا عنهم مائلة فاذا كنا شيعة ائمتنا في الفرائض والسنن ومتبعي آثارهم في ترك كل قبيح وفعل حسن فينبغي ان نتبع آثارهم في المحن غصبت سيدتنا فاطمة صلوات الله عليها وعلى آلها ميراث ابيها صلوات الله عليه وعلى آله يوم السقيفة واخر امير المومنين عن الخلافة وسم الحسن عليه السلام سرا وقتل اخوه عليه السلام جهرا وصلب زيد بن علي بالكناسة وقطع راس زيد بن علي في المعركة وقتل ابناه محمد وابراهيم على يد عيسى بن موسى العباسي ومات موسى بن جعفر في حبس هرون وسم علي بن موسى بيد المامون وهزم ادريس بفخ حتى وقع الى الاندلس فريدا ومات عيسى بن زيد طريدا شريدا وقتل يحيى بن عبد الله بعد الامان والايمان وبعد تاكيد العهود والضمان هذا غير ما فعل يعقوب بن الليث بعلوية طبرستان وغير قتل محمد بن زيد والحسن بن القاسم الداعي على ايدي آل ساسان وغير ما صنعه ابو الساج في علوية المدينة حملهم بلا غطاء ولا وطاء من الحجاز الى سامرا وهذا بعد قتل قتيبة بن مسلم الباهلي بن عمر بن علي حين اخذه بابويه وقد ستر نفسه ووارى شخصه يصانع حياته ويدافع وفاته ولا كما فعله الحسين بن اسمعيل المصعبي بيحيى بن عمر الزيدي خاصة وما فعله مزاحم بن خاقان بعلوية الكوفة كافة وبحسبكم انه ليست في بيضة الاسلام بلدة الا وفيها لقتيل طالبي تربة تشارك في قتله الاموي والعباسي واطبق عليهم العدناني والقحطاني ❊ فليس حي من الاحياء نعرفه ❊ من ذي يمن ولا بكر ولا مضر ❊ الا وهم شركاء في دمائهم ❊ كما تشارك ايسار على جزر ❊ قادتهم الحمية الى المنية وكرهوا عيش الذلة فماتوا موت العزة ووثقوا بما لهم في الدار الباقية فسخت نفوسهم عن هذه الفانية

ثم

ثم لم يشربوا كاسا من الموت الا شرب بها شيعتهم واولياؤهم ولا قاسوا لونا من الشدائد الا قاساه انصارهم واتباعهم داس عثمان بن عفان بطن عمار بن ياسر بالمدينة ونفى ابا ذر الغفاري الى الربذة واشخص عامر بن عبد قيس التميمي وغرب الاشتر النخعي وعدي بن حاتم الطائي وسير عمرو بن زرارة الى الشام ونفى كميل بن زياد الى العراق وجفا ابي بن كعب واقصاه وعادى محمد بن حذيفة وناواه وعمل في دم محمد بن سالم ما عمل وفعل مع كعب ذي الحبكة ما فعل واتبعه في سيرته بنو امية يقتلون من حاربهم ويغدرون بمن سالمهم لا يحفلون المهاجر ولا يصونون الانصاري ولا يخافون الله ولا يحتشمون الناس قد اتخذوا عباد الله خولا ومال الله دولا يهدمون الكعبة ويستعبدون الصحابة ويعطلون الصلوة الموقوتة ويختمون اعناق الاحرار ويسيرون في حرم الرسول سيرتهم في حرم الكفار واذا فسق الاموي فلم يات بالضلالة عن كلالة قتل معاوية حجر بن عدي الكندي وعمرو بن الحمق الخزاعي بعد الايمان المؤكدة والمواثيق المغلظة وقتل زياد بن سمية الالوف من شيعة الكوفة وشيعة البصرة صبرا واوسعهم حبسا واسرا حتى قبض الله معاوية على اسوأ اعماله وختم عمره بشر احواله فاتبعه ابنه يجهز على جرحاه ويقتل ابناء قتلاه الى ان قتل هاني بن عروة المرادي ومسلم بن عقيل الهاشمي اولا وعقب بالحر بن زياد الرياحي وبابي موسى عمرو بن قرطة الانصاري وحبيب بن مظاهر الاسدي وسعيد بن عبد الله الحنفي ونافع بن هلال البجلي وحنظلة بن سعد الشامي وعابس بن ابي شبيب الشاكري في نيف وسبعين من جماعة شيعة الحسين عليه السلام يوم كربلا ثانيا ثم سلط عليهم الدعي ابن الدعي عبيد الله بن زياد يصلبهم على جذوع النخل ويقتلهم الوان القتل حتى اجتث الله دابره ثقيل الظهر بدمائهم التي سفك عظيم التبعة بحرمهم الذي انتهك فانبعث لنصرة اهل البيت طائفة اراد الله ان يخرجهم من عهدة ما صنعوا ويغسل عنهم وضر ما اجترحوا فصمدوا صمد الفئة الباغية وطلبوا دم الشهيد من ابن الزانية لا يزيدهم قلة عددهم وانقطاع مددهم وكثرة سواد اهل الكوفة بازائهم الا اقداما على القتل والقتال وسخاء بالنفوس والاموال حتى قتل سليمان بن صرد الخزاعي والمسيب بن نجبة الفزاري وعبد الله بن وال التيمي في رجال من خيار المومنين وعلية التابعين ومصابيح الانام وفرسان الاسلام ثم تسلط ابن الزبير على الحجاز

والعراق فقتل المختار بعد ان شفی الاوتار وادرک الثار وافنی الاشرار وطلب بدم المظلوم الغریب
فقتل قاتله ونفی خاذله واتبعوه ابا عمرة بن کیسان واحمر بن شمیط ورفاعة بن یزید والسائب
بن مالک وعبدالله بن کامل وتلقطوا بقایا الشیعة یمثلون بهم کل مثلة ویقتلونهم شر قتلة
حتی طهر الله من عبدالله بن الزبیر البلاد واراح من اخیه مصعب العباد فقتلهما عبد الملک
بن مروان کذلک نولی بعض الظالمین بعضاً بما کانوا یکسبون بعد ما حبس ابن الزبیر محمد بن
الحنفیة واراد احراقه ونفی عبدالله بن العباس واکثر ارهاقه فلما خلت البلاد لآل
مروان سلطوا الحجاج علی الحجازیین ثم علی العراقیین فتلعب بالهاشمیین واخاف الفاطمیین
وقتل شیعة علی ومحا آثار بیت النبی وجری منه ما جری علی کمیل بن زیاد النخعی واتصل
البلاء مدة ملک المروانیة الی الایام العباسیة حتی اذا اراد الله ان یختم مدتهم باکثر
آثامهم ویجعل اعظم ذنوبهم فی آخر ایامهم بعث علی بقیة الحق المهمل والدین المعطل زید بن
علی فخذله منافقوا اهل العراق وقتله احزاب اهل الشام وقتل معه من شیعته نصر بن
خزیمة الاسدی ومعاویة بن اسحق الانصاری وجماعة من شایعه وتابعه حتی من زوجه
وادناه وحتی من کلمه وآتاه فلما انتهکوا ذلک الحریم واقترفوا ذلک الاثم العظیم غضب الله
علیهم وانتزع الملک منهم فبعث علیهم ابا مجرم لا ابا مسلم فنظر لا نظر الله الیه الی صلابة
العلویة والی لین العباسیة فترک تقاه واتبع هواه وباع آخرته بدنیاه وافتتح عمله بقتل
عبدالله بن معاویة بن عبدالله بن جعفر بن ابی طالب وسلط طواغیت خراسان وخوارج سجستان
واکراد اصفهان علی آل ابی طالب یقتلهم تحت کل حجر ومدر ویطلبهم فی کل سهل وجبل حتی
سلط علیه احب الناس الیه فقتله کما قتل الناس فی طاعته واخذه بما اخذ الناس فی
بیعته ولم ینفعه ان اسخط الله برضاه وان رکب ما یهواه وخلت من الدوانیقی الدنیا فخبط
فیها عسفاً وتقضی فیها جوراً وحیفاً الی ان مات وقد امتلأت سجونه باهل بیت الرسالة
ومعدن الطیب والطهارة قد تتبع غائبهم وتلقط حاضرهم حتی قتل عبدالله بن محمد بن عبدالله
الحسنی بالسند علی ید عمر بن هشام بن عمر التغلبی فما ظنک بمن قرب تناوله علیه ولان مسه
علی یدیه وهذا قلیل فی جنب ما قتله هرون منهم وفعله موسی قبله بهم فقد عرفتم ما توجه
علی الحسن بن علی بفخ من موسی وما اتفق علی علی بن الافطس الحسینی من هرون وما جری علی احمد
بن علی الزیدی وعلی القسم بن علی الحسنی من حبسه وعلی علی بن غسان الخزاعی حین اخذ من

قبله

قبله والجملة ان هرون مات وقد حصد شجرة النبوة واقتلع غرس الامامة وانتم اصلحکم الله
اعظم نصیباً فی الدین من الاعمش فقد اخافوه ومن علی بن یقطین فقد اتهموه فاما فی الصدر
الاول فقد قتل زید بن صوحان العبدی وعوقب عثمان بن حنیف الانصاری واقصی حارثة
بن قدامة السعدی وجندب بن زهیر الازدی وشریح بن هانی المرادی ومالک بن کعب
الارحبی ومعقل بن قیس الریاحی والحرث الاعور الهمدانی وابو الطفیل الکنانی وما فیهم الا
من خر علی وجهه قتیلاً او عاش فی بیته ذلیلاً یسمع شتمة الوصی فلا ینکر ویری قتلة
الاوصیاء واولادهم فلا یغیر ولا یخفی علیکم حرج عامتهم وحیرتهم کجابر الجعفی وکرشید
الهجری وکزرارة بن اعین لیس الا انهم رحمهم الله یتولون اولیاء الله و
یتبرؤن من اعداء الله وکفی به جرماً عظیماً عندهم وعیباً کبیراً بینهم وقل فی بنی العباس
فانک ستجد بحمد الله تعالی مقالاً وجل فی عجائبهم فانک تری ما شئت عجباً یجبی فیئهم
فیفرق علی الدیلمی والترکی ویحمل الی المغربی والفرغانی ویموت امام من ائمة الهدی وسید
من سادات بیت المصطفی فلا یتبع جنازته ولا یجصص مقبرته ویموت ضراط لهم او لاعب
او مسخرة او ضارب فتحضر جنازته العدول والقضاة ویعمر مسجد التعزیة عند القواد
والولاة ویسلم فیهم من یعرفونه دهریاً او سوفسطائیاً ولا یتعرضون لمن یدرس کتاباً
فلسفیاً ومانویاً ویقتلون من عرفوه شیعیاً ویسفکون دم من سمی ابنه علیاً ولو لم یقتل
من شیعة اهل البیت غیر المعلی بن خنیس قتیل داود بن علی ولو لم یحبس فیهم غیر ابی تراب
المروزی لکان ذلک جرحاً لا یبرأ ونائرة لا تطفأ وصدعاً لا یلتئم وجرحاً لا یلتحم وکفاهم
ان شعراء قریش قالوا فی الجاهلیة اشعاراً یهجون بها امیر المومنین علیه السلام ویعارضون
فیها اشعار المسلمین فحملت اشعارهم ودونت اخبارهم ورواها الرواة مثل الواقدی
ووهب بن منبه التمیمی ومثل الکلبی والشرقی بن القطامی والهیثم بن عدی وداب بن الکنانی
وان بعض شعراء الشیعة یتکلم فی ذکر مناقب الوصی بل فی ذکر معجزات النبی صلی الله علیه وآله
وسلم فیقطع لسانه ویمزق دیوانه کما فعل بعبدالله بن عمار البرقی وکما ارید بالکمیت بن زید
الاسدی وکما نبش قبر منصور بن الزبرقان النمری وکما دمر علی دعبل بن علی الخزاعی مع رفقتهم من
مروان بن ابی حفصة الیمامی ومن علی بن الجهم الشامی لیس الا لغلوهما فی النصب واستیجابهما
مقت الرب حتی ان هرون بن الخیزران وجعفر المتوکل علی الشیطان لا علی الرحمن کانا لا یعطیان

مالاً ولا يبذلان نوالاً الا لمن شتم آل ابي طالب ونصر مذهب النواصب مثل عبد الله بن مصعب
الزبيري ووهب بن وهب البختري ومن الشعراء مثل مروان بن ابي حفصة الاموي ومن الادباء
مثل عبد الملك بن قريب الاصمعي فاما في ايام جعفر فمثل بكار بن عبد الله الزبيري وابي السمط
بن ابي الجون الاموي وابن ابي الشوارب العبشمي ونحن ارشدكم الله قد تمسكنا بالعروة الوثقى وآثرنا
الدين على الدنيا وليس يزيدنا بصيرة زيادة من زاد فينا ولن يحل لنا عقيدة نقصان من نقص
منا فان الاسلام بدأ غريبا وسيعود كما بدأ كلمة من الله ووصية من رسول الله يورثها من
يشاء من عباده والعاقبة للمتقين ومع اليوم غد وبعد السبت احد قال عمار بن ياسر
رضي الله عنه يوم صفين لو ضربونا حتى نبلغ سعفات هجر لعلمنا انا على الحق وانهم على الباطل
ولقد هزم جيش رسول الله صلوات الله عليه ثم هزم ولقد تأخر امر الاسلام ثم تقدم الم
احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا وهم لا يفتنون ولولا محنة المؤمنين وقلتهم ودولة الكافرين و
كثرتهم لما امتلأت جهنم حتى تقول هل من مزيد ولما قال الله تعالى ولكن اكثرهم لا يعلمون ولما
تبين الجزوع من الصبور ولا عرف الشكور من الكفور ولما استحق المطيع الاجر ولا احتقب العاصي
الوزر فان اصابتنا نكبة فذلك ما قد تعودناه وان رجعت لنا دولة فذلك ما قد انتظرناه
وعندنا بحمد الله تعالى لكل حالة آلة ولكل مقامة مقالة فعند المحن الصبر وعند النعم الشكر
ولقد شتم امير المؤمنين عليه السلام على المنابر الف شهر فما شككنا في وصيته وكذب محمد
صلى الله عليه وآله وسلم بضع عشرة سنة فما اتهمناه في نبوته وعاش ابليس مدة تزيد على
المدد فلم نرتب في لعنته وابتلينا بفترة الحق ونحن مستيقنون بدولته ودفعنا الى قتل الامام
بعد الامام والرضا بعد الرضا ولا مرية عندنا في صحة امامته وكان امر الله مفعولا وكان
امر الله قدرا مقدورا كلا سوف تعلمون ثم كلا سوف تعلمون وسيعلم الذين ظلموا اي منقلب
ينقلبون ولتعلمن نبأه بعد حين اعلموا رحمكم الله ان بني امية الشجرة الملعونة في القرآن واتباع
الطاغوت والشيطان جهدوا في دفن محاسن الوصي واستأجروا من كذب في الاحاديث على
النبي صلى الله عليه وسلم وحولوا الجوار الى بيت المقدس عن المدينة والخلافة زعموا الى دمشق
عن الكوفة وبذلوا في طمس هذا الامر الاموال وقلدوا عليه الاعمال واصطنعوا فيه الرجال فما
قدروا على دفن حديث من احاديث رسول الله صلى الله عليه وعلى آله ولا على تحريف آية
من كتاب الله تعالى ولا على دس احد من اعداء الله في اولياء الله ولقد كان ينادى على رؤوسهم

بفضائل

بفضائل العترة ويبكت بعضهم بعضا بالدليل والحجة لا تنفع في ذلك هيبة ولا يمنع منه رغبة
ولا رهبة والحق عزيز وان استذل اهله وكثير وان قل حزبه والباطل وان رصع بالشبه
قبيح ذليل وان غطى وجهه بكل مليح قال عبد الرحمن بن الحكم وهو من انفس بني امية سمية
امسى نسلها عدد الحصا ... وبنت رسول الله ليس لها نسل ... غيره لعن الله من يسب عليا
وحسينا من سوقة وامام ... وقال ابو دهبل الجمحي في حمية سلطان بني امية وولاية آل سفيان
تبيت السكارى من امية نوما ... وبالطف قتلى ما ينام حميمها ... وقال سليمان بن قبة وان
قتيل الطف من آل هاشم ... اذل رقاب المسلمين فذلت ... وقال الكميت بن زيد وهو جار خالد بن
عبد الله القسري فقل لبني امية حيث حلوا ... وان خفت المهند والقطيعا ... اجاع الله من
اشبعتموه ... واشبع من بجوركم اجيعا ... وما هذا باعجب من صياح شعراء بني العباس على
رؤسهم بالحق وان كرهوه وبتفضيل من نقصوه وقتلوه قال المنصور بن الزبرقان على بساط هرون
آل النبي ومن يحبهم ... يتطامنون مخافة القتل ... امن النصارى واليهود وهم ... من امة التوحيد في
الازل ... وقال دعبل بن علي وهو صنيعة بني العباس وشاعرهم الم ترني منذ ثمانين حجة
اروح واغدو دائم الحسرات ... ارى فيأهم في غيرهم متقسما ... وايديهم من فيئهم صفرات
وقال علي بن العباس الرومي وهو مولى المعتصم تاليت ان لا يبرح المرء منكم ... يتل على حر الجبين
فيعفج ... كذاك بنو العباس تصبر منكم ... ويصبر للسيف الكمي المدجج ... بكل اوان للنبي محمد
قتيل زكي بالدماء مضرج ... وقال ابراهيم بن العباس الصولي وهو كاتب القوم وعاملهم في
الرضا لما قربه المامون يمن عليكم باموالكم ... وتعطون من مائة واحدا ... وكيف لا ينتقصون
قوما يقتلون بني عمهم جوعا وسغبا ويملؤن ديار الترك والديلم فضة وذهبا يستنصرون
المغربي والفرغاني ويجفون المهاجري والانصاري ويولون انباط السواد وزارتهم وقلف
العجم والطماطم قيادتهم ويمنعون آل ابي طالب ميراث امهم وفيء جدهم يشتهي العلوي الاكلة فيحرمها
ويقترح على الايام الشهوة فلا يطعمها وخراج مصر والاهواز وصدقات الحرمين والحجاز تصرف
الى ابن ابي مريم المديني والى ابراهيم الموصلي وابن جامع السهمي والى زلزل الضارب وبرصوما
الزامر واقطاع بختيشوع النصراني قوت اهل بلد وجاري بغا التركي والافشين الاشروسني كفاية
امة ذات عدد والمتوكل زعموا يتسرى باثني عشر الف سرية والسيد من سادات اهل البيت يتعفف
بزنجية او سندية وصفوة مال الخراج مقصورة على ارزاق الصفاعنة وعلى موائد المخانثة وعلى

طعمة الكلابين و رسوم القرادين و على مخارق و علوية المغنى و على زرزر و عمر بن بانة الملهى و يخلون
على الفاطمى باكلة او شربة و يصادرونه على دانق و حبّة و يشترون العوّادة بالبدر و يخرجون لها
ما يفى برزق عسكر و القوم الذين احلّ لهم الخمس و حرمت عليهم الصدقة و فرضت لهم الكرامة و
المحبّة يتكففون ضرًّا و يهلكون فقرا و يرهن احدهم سيفه و يبيع ثوبه و ينظر الى فيئه بعين
مريضة و يتشدّد على دهره بنفس ضعيفة ليس له ذنب الّا انّ جدّه النبى و ابوه الوصىّ و
امّه فاطمة و جدّته خديجة و مذهبه الايمان و امامه القرآن الى آخر ما افاد و اجاد
و مخفى نماند که نسخه مکاتیب ابی بکر خوارزمی که در مصر چاپ شده و از آن این عبارت نقل کرده شد و آخر
آن این عبارت بلیغه متینه و این اشارت فصیحه رزینه که از آن نهایت جلالت و فخامت منزلت
و نباهت مرتبت این مکاتیب مبهرة الاسالیب ظاهر و واضحست مذکورست و قد تناهى
طبع هذه الرسائل التى لم يبلغ شاؤها فى الفصاحة سحبان وائل بل هو عندها ادنى
من باقل و لو ظهرت فى ايّامه لمدّ اليها كف مستمدّ سائل و لو كانت فى عصر قسّ بن ساعدة
الايادى لكان لها عليه جميل الايادى فلعمرى انها نسخت ما تركت الاوائل كلمة لقائل
و احكمت كم ترك الاول للآخر و الماضى للغابر فليكن الاديب لها نعم الآخذ و ليعضّ
عليها بالنواجذ فانه يبلغ بها فى صناعته اشدّه و تكون له فى الانشاء او فى عدّة و
كان طبعها على هذا الوجه الحسن و تمثيلها فى هذا القالب المستحسن بدار الطباعة المصرية
الكائنة ببولاق مصر المغربية تعلق المستعين بمولاه فيما يعين و يبدى عبد الرحمن
بيك رشدى على ذمّة حضرة محمّد على بيك جرّاح باشى بالدّيار المصريّة و حضرة حسن
افندى مترجم الكتب العسكريّة لا زالوا ملحوظين بعين العناية الربّانية و كان تصحيحها حسب
الامكان بمعرفة الفقير الى رحمة الرحيم الرحمن المتوسّل الى ربّه بالجاه النبوى محمد قطة
العدوى باشى مصحح للمطبعة المذكورة يسّر الله فى الدارين امورة و قد وافق انتهاء طبعها و
تمام تمثيلها و وضعها اوائل ذى الحجّة الذى هو فى هذا العام لسنة ١٢٧٩ تسع و سبعين
و مائتين و الف من الهجرة ختام فالحمد لله الذى بنعمته تتمّ الصالحات و الشكر له على
مدى الاوقات و صلّى الله و سلّم على سيّد الكائنات و على آله و اصحابه ذوى الكرامات
ملا ذکر بلکه تمام و فاح مسك ختام و ابوبکر خوارزمی از اکابر علماء و ادبا و اعاظم فضلاء نبها
و اجلّه نحاریر کملا و افاخم مشاهیر نبلاست شیخ احمد بن علی بن عمر الحنفی الطرابلسی المینینی الدمشقی

در فتح وهبی علی تاریخ ابی نصر العتبی لشرح فقره و امتدحا بی ابا علی بن سیمجور ابوبکر الخوارزمی
گفته قال فى اليتيمة هو ابوبكر الخوارزمى محمّد بن العباس نابغة الدهر و بحر الادب
و علم النظم و النثر و عالم الظرف و الفضل كان يجمع بين الفصاحة و البلاغة
و يحاضر باخبار العرب و ايّامها و دواوينها و يدرّس كتب اللغة و النحو و الشعر
و يتكلّم بكل نادرة و ياتى بكل فقرة و درّة و يبلغ فى محاسن الادب كل مبلغ
و يغلب على كل محسن بحسن مشاهدته فى ملاحة عبادته و نعمة نغمته و براعة
جدّه و حلاوة هزله و ديوان رسائله مجلّد سائر و كذلك ديوان شعره اصله
طبرستان و مولده و منشأه خوارزم و كان ينتمى بالطبرى و يعرف بالخوارزمى و
يلقب بالطبرخزمى فارق اهله فى ريعان عمره و حداثة سنّه و هو قوى المعرفة قوى
الادب نافذ القريحه حسن الشعر فلم يزل يطوف فى الآفاق و يدخل كور الشام و
العراق و ياخذ من العلماء و يقتبس من الشعراء و يستفيد من الفضلاء حتى تخرج
و خرج فرد الدّهر فى الادب و الشعر و لقى سيف الدولة على بن عبد الله بن حمدان
و خدمه و استفاد من محضرته و مضى على غلوائه فى الاقتراب و الاغتراب
و شرق بعدان غرّب و عاد و بلاده فنكب بجرجان لخبث لسانه و صحب الوزراء
و الامراء بخراسان و حمد بعضهم و ذمّ بعضهم و مدحهم و هجاهم و عاود حضرة
الصّاحب مرارا و اراش جناحه امرارا و انتفع به كثيرا و اخباره و نوادره و ملحه و
فصوله مسطورة فى اليتيمه فلا نطيل بذكرها و نيز در فتح وهبى بشرح فقره و اتاه ابى
اباعلى البديع ابوالفضل الهمدانى گفته قال فى اليتيمه هو احمد بن الحسين بديع الزمان
و معجزة همدان و نادرة الفلك و بكر عطارد و فرد الدهر و غرّة العصر و من لم يلف
نظيره فى ذكاء القريحه و سرعة الخاطر و شرف الطبع و صفاء الذهن و قوة النفس
و لم ير قرينه فى طرف النثر و ملحه و غرر النظم و نكته و لم ير و ان احدا بلغ مبلغه من لبّ
الادب و سرّه و جاء بمثل اعجازه و سحره فانه كان صاحب عجائب و بدائع و غرائب
فمنها انّه كان ينشد القصيدة لم يسمعها قط و هى اكثر من خمسين بيتا فيحفظها
كلها و يؤدّيها من اوّلها الى آخرها و لا يخلّ بحرف و لا يخلّ بمعنى و ينظر فى الاربعة و
الخمسة اوراق من كتاب لم يعرفه و لم يره نظرة خفيفة ثم يؤدّيها عن ظهر قلبه

ويسير في هاسره او كان يقترح عليه عمل قصيدة او انشاء رسالة في معنى بديع وباب
غايب فيفرغ منها في الوقت والساعة والجواب عما فيها وكان ربما يكتب الكتاب
المقترح عليه فيبتدى باخر سطوره ثم هلم جرّا الى الاوّل ويخرجه كاحسن شئ واملحه
ويوشح القصيدة الفريدة من قبله بالرّسالة الشريفة من انشائه فيقرأ من النظم النثر
ويروى من النثر النظم ويقترح عليه كل عويص وعسير من النظم والنثر يحلّه في اسرع من
رجع الطرف على ريق لا يبلعه ونفس لا يقطعه وكلام كلّه عفو الساعة وفيض البديهة
ومساوقة القلم ومسابقة اليد وجمرات الحدّ وثمرات المدّة ومجاراة الخاطر للناظر
ومباراة الطبع للسمع وورد حضرة الصاحب ابن عبّاد في اوّل شبابه واستفاد منه
ادبًا ونشأ ثم قدم جرجان واقام بها مدّة ثم قصد نيسابور فوافاها سنة اثنتين
وثمانين وثلثمائة ونشر بها بزه واظهر طرزه واملى بها اربعمائة مقامة ثم شجر بينه
وبين ابي بكر الخوارزمي ما كان سببًا لهبوب ريح الهمداني وعلوّ امره وقرب نجمه
وبعد صيته اذ لم يكن في الحساب والحسبان انّ احدًا من الشعراء والكتاب يلحق
الخوارزمي غبارًا فضلًا عن ان يغلبه في المساجلة ويفوق عليه في المفاضلة وبعد
موت الخوارزمي خلا الجوّ للهمداني ولم يبق من بلاد خراسان وسجستان وغزنة
بلد الا دخلها وجنى جنيّ ثمارها والقى عصاه بهواه وحين بلغ اشدّه واربى على
اربعين سنة ناداه الله فلبّاه وفارق دنياه في سنة ثمان وتسعين وثلثمائة
انتهى ملخصًا و جلال الدين سيوطي در بغية الوعاة گفته محمد بن العبّاس ابو بكر الخوارزمي ابن
اخت محمد بن جرير الطبري قال الحاكم كان واحد عصره في حفظ اللغة والشعر وكان
يقرضه عن حفظه استوطن نيسابور وسمع من ابي علي اسمعيل بن محمد الصفّار
واقرانه ومات في رمضان سنة ثلث وثمانين وثلثمائة وقال ياقوت صاحب
الاشعار والرسائل مولده ومنشاه بخوارزم وكان اصله من طبرستان
فلقب بالطبرخزمي مولده سنة ثلاث وعشرين وثلثمائة وخرج من وطنه
في حداثته وطوف البلاد ولقي سيف الدولة ابن حمدان فخدمه وورد بخارى
وصحب الوزير ابا علي البلعمي فلم يحمده وهجاه وقصد نيسابور واتصل بالامير احمد
الميكالي فمدحه وقصد سجستان ومدح واليها طاهر بن محمد ثم هجاه فحبسه

ثم خلص

ثم خلص وصار الى غرستان فاتفق له مع واليها ما اتفق مع والي سجستان وفارقه
هاجيًا له وعاد الى نيسابور فقصد حضرة الصّاحب فرجت تجارته فاودع
الصّاحب بكتاب الى عضد الدولة فكان سبب انتعاشه ثم عاد الى نيسابور واستوطنها
ودرس اهلها عليه الادب من شعره ولما آن غرستانيات ودّي فلم شم لديك
ذكي غرسي اردت ملامة واردت هجا فصنتك عنهما فهجرت نفسي بكان الذنب
ذنبي حين اهدى الى من لا يريد الا نس النسيّ وسيد علي خان مدني طاب ثراه در كتاب درجات
رفيعه في طبقات الامامية من الشيعة فرموده مقدّمة اعلم رحمك الله تعالى انّ شيعة
امير المومنين والائمّة من ولده عليهم السلام لم يزالوا في كل عصر وزمان ووقت
واوان مختفين في زوايا الاستتار محتجبين احتجاب الاسرار في صدور الاحرار وذلك
لما منوا به من معاداة اهل الالحاد ومناواة اولي النّصب والعناد الذين ازالوا
اهل البيت عن مقاماتهم ومراتبهم وسعوا في اخفاء مكارمهم الشريفة ومناقبهم
فلم يزل كلّ متغلّب منهم يبذل في متابعة الهوى مقدوره ويلتهب حسدًا
ليطفئ نور الله ويابى الله الّا ان يتمّ نوره كما روى عن ابي جعفر محمد بن علي الباقر
عليهما السلام انّه قال لبعض اصحابه يا فلان ما لقينا من ظلم قريش ايّانا وتظاهرهم
علينا وما لقي شيعتنا ومحبّونا من النّاس ان رسول الله صلى الله عليه وآله قبض
وقد اخبر انّا اولى الناس بالنّاس فتمالأت علينا قريش حتى اخرجت الامر عن معدنه
واحتجّت على الانصار بحقّنا وحجّتنا ثم تداولتها قريش واحد بعد واحد حتى رجعت
الينا فنكثت بيعتنا ونصبت الحرب لنا ولم يزل صاحب الامر في صعود كؤود حتى
قتل فبويع الحسن ابنه وعوهد ثم غدر به واسلم ووثب عليه اهل العراق حتى طعن
بخنجر في جنبه وانتهب عسكره وعولجت خلاخل امهات اولاده فوادع معاوية وحقن دمه
ودماء اهل بيته وهم قليل حق قليل ثم بايع الحسين من اهل العراق عشرون الفًا
ثم غدروا به وخرجوا عليه وبيعته في اعناقهم فقتلوه ثم لم نزل اهل البيت نستذل
ونستضام ونقصى ونمتهن ونحرم ونقتل ونخاف ولا نامن على دمائنا ودماء اوليائنا
ووجد الكاذبون الجاحدون لكذبهم وجحودهم موضعًا يتقرّبون به الى اوليائهم
وقضاة السوء وعمال السوء في كل بلدة تحدّثوهم بالاحاديث الموضوعة المكذوبة

ورووا عنا ما لم نقله ما لم نفعله ليبغضونا الى الناس وكان عظم ذلك وكبره زمن
معوية بعد موت الحسن عليه السلام فقتلت شيعتنا في كل بلدة وقطعت الايدي والارجل
على الظنة وكان من ذكر بحبنا والانقطاع الينا سجن او نهب ماله او هدم داره ثم لم يزل البلاء
يشتد ويزداد الى زمان عبيد الله بن زياد لعنه الله قاتل الحسين عليه السلام ثم
جاء الحجاج فقتلهم كل قتلة واخذهم بكل ظنة وتهمة حتى ان الرجل ليقال له زنديق
او كافر احب اليه من ان يقال له شيعة على عليه السلام وروى ابو الحسن على بن
محمد بن ابي سيف المدائني في كتاب الاحداث قال كتب معاوية نسخة واحدة الى عماله
بعد عام الجماعة ان برئت الذمة ممن روى شيئا من فضل ابي تراب واهل بيته فقامت
الخطباء في كل كورة وعلى كل منبر يلعنون عليا ويبرؤن منه ويقعون فيه وفي اهل بيته
وكان اشد الناس بلاء حينئذ اهل الكوفة لكثرة من بها من شيعة على فاستعمل
عليهم زياد بن سمية وضم اليه البصرة وكان يتتبع الشيعة وهو بهم عارف لانه
كان منهم ايام على فقتلهم تحت كل حجر ومدر واخافهم وقطع الايدي والارجل وسمل
العيون وصلبهم على جذوع النخل وطردهم وشردهم عن العراق فلم يبق بها معروف
منهم وكتب معوية الى عماله في جميع الآفاق ان لا يجيزوا لاحد من شيعة على
واهل بيته شهادة وكتب اليهم ان انظروا من قبلكم من شيعة عثمان ومحبيه واهل ولايته
والذين يروون فضائله ومناقبه فادنوا مجالسهم وقربوهم واكرموهم واكتبوا الي
بكل ما يروي كل رجل منهم واسمه واسم ابيه وعشيرته ففعلوا ذلك حتى اكثروا
في فضائل عثمان ومناقبه لما كان يبعثه اليهم معوية من الصلات والكساء والحباء
والقطائع ويفيضه في العرب منهم والموالي فكثر ذلك في كل مصر وتنافسوا في المنازل
والدنيا فليس يجئ احد مردود من الناس عاملا من عمال معوية ولا يروي في
عثمان فضيلة او منقبة الا كتب اسمه وقربه وشفعه فلبثوا بذلك حينا ثم كتب
الى عماله ان الحديث في عثمان قد كثر وفشا في كل مصر وفي كل وجه وناحية فاذا
جاءكم كتابي هذا فادعوا الناس الى الرواية في فضائل الصحابة والخلفاء الاولين
ولا يتركوا خبرا يرويه احد المسلمين في ابي تراب الا واتوني بمناقض له في الصحابة فان
هذا احب الي واقر لعيني وادحض لحجة ابي تراب وشيعته واشد عليهم من مناقب

عثمان وفضله فقرئت كتبه على الناس فرويت اخبار كثيرة في مناقب الصحابة مفتعلة
لا حقيقة لها وجد الناس في رواية ما يجري هذا المجرى حتى اشادوا بذكر ذلك على
المنابر والقي الى معلمي الكتاتيب فعلموا صبيانهم وغلمانهم من ذلك الكثير الواسع حتى
رووه وتعلموه كما يتعلمون القرآن وحتى علموه بناتهم ونساءهم وخدمهم وحشمهم فلبثوا
بذلك ما شاء الله ثم كتب الى عماله نسخة واحدة الى جميع البلدان انظروا من قامت عليه
البينة انه يحب عليا واهل بيته فامحوه من الديوان واسقطوا عطاءه ورزقه وشفع
ذلك بنسخة اخرى من اتهمتموه بموالاة هؤلاء القوم فنكلوا به واهدموا داره فلم يكن البلاء
اشد ولا اكثر منه بالعراق ولا سيما بالكوفة حتى ان الرجل من شيعة على
ليأتيه من يثق به فيدخل بيته فيلقى اليه سره ويخاف من خادمه ومملوكه ولا
يحدثه حتى ياخذ عليه الايمان الغليظة ليكتمن عليه فظهر حديث كثير موضوع وبهتان
منتشر ومضى على ذلك الفقهاء والقضاة والولاة وكان اعظم الناس في ذلك بلية
القراء المراؤن والمستضعفون الذين يظهرون الخشوع والنسك فيفتعلون الاحاديث
ليحظوا بذلك عند ولاتهم ويقربوا مجالسهم ويصيبوا به الاموال والضياع والمنازل
حتى انتقلت تلك الاخبار والاحاديث الى ايدي الديانين الذين لا يستحلون الكذب
فقبلوها ورووها وهم يظنون انها حق ولو علموا انها باطلة لما رووها ولا تدينوا بها
فلم يزل الامر كذلك حتى مات الحسن بن على فازداد البلاء والفتنة
فلم يبق احد من هذا القبيل الا خائف على دمه او طريد في الارض ثم تفاقم
الامر بعد قتل الحسين وولي عبد الملك بن مروان فاشتد على الشيعة وولى
عليهم الحجاج بن يوسف فتقرب اليه اهل النسك والصلاح والدين ببغض على
وموالاة اعدائه وموالاة من فاكثروا في الرواية في فضلهم وسوابقهم ومناقبهم
واكثروا من الغض من على وعيبه والطعن فيه والشنان له حتى
ان انسانا وقف للحجاج ويقال انه جد الاصمعي عبد الملك بن قريب فصاح به ايها
الامير ان اهلي عقوني فسموني عليا واني فقير بائس وانا الى صلة الامير محتاج
فتضاحك له الحجاج وقال للطف ما توسلت به قد وليناك موضع كذا وقد روى
ابن عرفة المعروف بنفطويه وهو من اكابر المحدثين واعلامهم في تاريخه ما يناسب

هذا الخبر وقال ان اكثر الاحاديث الموضوعة في فضائل الصحابة افتعلت في ايام بني امية
تقربا اليهم بما يظنون انهم يرغمون به انف بني هاشم قال المولف عفا الله عنه ولم يزل
الامر على ذلك سائر خلافة بني امية لعنهم الله حتى جاءت الخلافة العباسية
فكانت ادهى وامر واضر من اضر وما لقيه اهل البيت عليهم السلام وشيعتهم في دولتهم
اعظم مما مضوا به في الخلافة الاموية كما قيل ع والله ما فعلت امية فيهم معشار
ما فعلت بنو العباس ثم شب الزمان وهرم والشان مضطرب والشنان مضطرم والدهر
لا يزداد الا عبوسا والايام لا تبدي لاهل الحق الا بوسا ولا معقل للشيعة من هذه
الخطة الشنيعة في اكثر الاعصار ومعظم الامصار الا الانزواء في زوايا التقية والانطواء
على الصبر بهذه البلية لتنتهي ما في الدرجات الرفيعة **واذا علمت** حال هؤلاء الاسلاف
المنهمكين في الاسفاف فليكن غير خاف عليك سر ترك التقية عن الاعتساف المتحلية بالانصاف ان
المخاطب النحرير الذي هو عند السنية صدرهم الكبير وملاذهم الشهير قد جنح تقليدا
للكابلي بجوامع قلبه الى هؤلاء الجماهير الكارعين من المشارع الردغة والناهلين من الموارد
الكدرة الذين ادعوا الفجور وسقوا الغرور وحصدوا الثبور ورفعوا الدور وبنوا القصور
واحكموا الزور وابرموا الختور ولم يرضوا في البغض والمشاحنة بالقصور واتوا من غرائب
الامور بما يبقى سوء ذكره على كر الدهور ومر العصور فحذا المخاطب حذوهم وحا حذوهم
ونحا نحوهم واستحسن نهجهم وشرب من شربهم وانضوى الى ربائهم والحاز الى حزبهم واقر صغيرهم
وكبيرهم واختار حقدهم ونكرهم واستطاب عجرهم وبجرهم وارتد ظهورهم وابدى
شرورهم وقتل حبائلهم وشيد غوائلهم واذاع شبهاتهم واشاع هفواتهم
ونفق تلميعاتهم وزوق تسويلاتهم واحكم اراؤهم وسر سرائرهم واطاب ضمائرهم وذوق
سهامهم وبرى اقلامهم وشحذ حرابهم ودرس كتابهم ونصر احزابهم واسس بنيانهم
ولاطد دانهم واقتفى شنيع آثارهم وخاض هائل غمارهم وجاس خلال ديارهم

منوله

واغترف

واغترف من مالحة بحارهم وتفكه من مع بقة اثمارهم ونظر بغاشية ابصارهم وبنى على بنائهم
ولبى منكر ندائهم وماس في لباسهم ووسوس بوسواسهم وانتكس بانتكاسهم وشرب بكاسهم
وتلوث بارجاسهم ورمى بسهمهم وتوهم بوهمهم وسار بسيرهم وشبع من ميرهم وسكن
في ديرهم وصاد بضيرهم وشهق بشهيقهم ونهق بنهيقهم ولم يعض على النقد والسبر
بضرس قاطع ولم يستضئ من الادراك والتامل بزناد ساطع ولا استعان من الاصابة
والتدبر بوجه شافع ولا استظهر من الانصاف والتمييز بمجد نافع ولا استدر ري
من المواعظ والزواجر والرقائق القوارع الى ناجه ناجع رقص بانكار الواضحات رقص الجمل
وليس له في التحقيق والتنقيد ناقة ولا جمل اذا هتف به داعي الحق جعل في اذنه وقرا واذا
اهاب بنا داعي التصديق ابدى عجرفة وضددا ومكرا يسلك في هدم قواعد الدين فنونا ويبالغ
في طمس معاهد اليقين مجونا ويلقي الناصح الهادي كالثور عاقصا قرنه حرونا ويمون
على اختلاق غرائب القرفة والفرية ونا اخترع للرد والابطال والاخمال الفضائل
الآل عليهم سلام الملك المتعال طرائق قددا وابتدع لاطفاء نور الحق اعاليل باضاليل بغيا
وحسدا اذا سمع فضيلة حقانية ورواية نورانية بدء دعيته كانه من الموت في غمرة ومن
الذهول في سكرة ينتفخ اوداجه ويرتعد فرائصه ويزيد غيظه ويكبر حنقه ويثير تململ كانه
شكوك ووساوس ويبث فظائع شبهات وهواجس لا يزعه من الاقتحام في الزلل وازع
ولا يردعه عن المكابرة من الحياء رادع كانه لا ساتحه الله لم يحظ من الحياء بقسط
ولو طفيفا ولم ينل من المبالاة حظا ولو ضعيفا خاض في لج المجازفة والتخرص والتهجس العدوان
بحيث لا يفيق وطفح وثمل من سكر الشنان بحيث لا يصحو ولا يستطيع التمييز ولا يطيق وتردى في
مهاوي التعصب بحيث لا مناص له من مضلع المضيق ولا يستضئ بنور الحق وان ابتلج
اوضح الابتلاج ولا يلجا الى ركن وثيق من الصواب الواضح المنهاج بل يلج ويلتط على الالطاط
والاعوجاج ويلوي ويعرج ابدا على المراء واللجاج قد اقتحم اتباعه في طخية عمياء وركب بهم

متى عشوا زين لهم الخطل وحسن لهم الزلل اطلع لهم نواجم الفتن وكشف لهم قرون المحن واذلهم عن لقم السنن ونحاهم عن المنهج الحسن وعلمهم شعبا من العضيهة والاحتيال وسول لهم صناعة البهت والمحال واجتالهم عن الصواب الى الاحتيال وجرهم وحجرهم عن الجنوح الى الحق والامتثال واغتالهم بحيارات التولغ اى غتيال وزقاهم ولواهم عن انتهاج ايد حثور دعهم وقد عهم عن اقتصاص الرشد وزرع فى قلوبهم صنوف الاحن واورثهم اقسام الترات والوغر والشحناء وشحن صدورهم غيظا وحنقا وسقى اجوافهم اجنا رنقا ورمى بهم فى رزايا سود داستهم باخفافها واولجهم فى ضنك خطايا وطئتهم باظلافها واقرلهم فى التلميع قواعد وقوانين واحدث من الخدع حيلا وافانين باض فى صدورهم وفرخ وشوى لهم اوهاما وطبخ ثم تغطرس بذلك وشمخ وتمطى وبذخ ومن عجائب التهافت والتنافر وغرائب التناقض والتناكر ان المخاطب الماهر وكذا الكابلى الفاخر ومن ماثلهما من اسلافهما الاكابر مع هذا الجد والجهد الكدح والانهماك والغرام والشغف والارتباك فى اراحة اطفاء انوار الفضائل الباهرة ورد المناقب الفاخرة للعترة الطاهرة يتباهون بدعوى التمسك والولاء ويبدون من غاية البهت والمراء انهم المخصوصون بنشر الفضائل وايثار الاقتداء واختيار الاقتفاء فهل من المحب الموالى ومن المتوغر القالى ومن المقبل الوادّ ومن المعرض الصادّ ومن المتبع الصافى ومن المنحرف الجافى ومن المقتفى لآثار الاطهار والمومن بفضائل هؤلاء الاخيار ومن الصادف عن الاتباع الوالج فى زرافة الهمج الرعاع وقد بلغ التعصب بالمخاطب المرتاب الى حد تجاوز عن القياس والحساب حتى انه ربما ينكر ما هو حجة على النصاب بل ينكر ما اثبته شيخه ووالده الجليل النصاب بل ربما انكر ما اثبته بنفسه بلا اختفاء واحتجاب وان هذا التناسى والعقوق والتغافل والمروق من اعجب العجاب عند اولى الاحلام والالباب وقلما يوجد مثل هذا العجب العجاب فى مصنف وكتاب فان من غاية الاستغراب ان يخالف المرء فى رد الخصم قول والده المقبول واعجب من ذلك ان يخالف نفسه ويظهره

اشنع الغفول مع هذا التباين والتخالف والتهافت والتناقض والتشاجر والتضاغن والتعاقل والتمارض ومع هذا القصور فى البلاغ وفقد العثور والاطلاع يشنع على اسلافنا بلسانه السليطة مكثرا للبذاء والمصاغ مولعا بالهراء والقذاع يوجع قلوب اهل الايمان ويدمى نفوس ارباب الايقان بصدره دابه جحد الواضحات وسنته رد اللائحات لا يقف فى المجازفة على حد ويستحى من عناده المكابر الكنود يروح بكذبه وافتعاله ارواح مسيلمة وسجاح ويرفع فى ابطال الحق انكر عقيرة واوحش صياح ويسجع سجع نباح لا يدع من التهجين والتوهين غاية الا امها ولا يذر من التشنيع والتقبيح الا عمها ولا يترك من الغض والازراء على الكرام الكبراء فنا الا اتاه ولا يهمل من الثلب والقصب والعيب والشين حدا الا واتاه يستهزئ باعلام الدين ويسخر ويغمز ويهمز باماثل المحققين ولا يستحسر بريمهم بما هو من ادانى اوصافه من الجمود والخمود وقلة الفطنة وفقد الادراك وعدم التمييز وهجر التدبر وايثار التناسى والتغافل ويعزو اليهم اوهاما فاسدة وتعصبات كاسدة ومكايد منتكسة ومصايد منتقصة افترى اكاذيب وافتعل اعاجيب وتقول اقاويل واختلق اباطيل وتخرص ظنونا وتمحل من الخدايع فنونا وهام فى اودية التلبيس وجزع طرق التدليس ولفق ما لا يلتاط بصفر لبيب وحشد من السخائف ما يمجه كل اديب واعجب من ذلك انه مع هذا الانهماك والاستهتار بالابطال والتكذيب والانكار لفضائل اهل البيت الاطهار صلوات الله وسلامه عليهم ما اختلف الليل والنهار القى شراشره وبعائه على تصديق المفتعلات والايمان بالموضوعات المخترعات فى حق خلفائه الكبار مع انها مما شهد بكذبها وتخرصها شيوخه واساطينة الاحبار الماهرون الباذعون الذين عليهم المدار فى النقد والتنقيب والتنقير والجرح والتعديل فى الاعصار وعلى ايديهم تمييز المعلول من سليم الآثار وكل منهم ابن بجدة الاخبار وابن نجدة الاختبار وجهينة الاحاديث وعيبة الاسرار فلا ادرى باى وجه يلقى هذا المدعى للولاء

یوم القیمة اهل البیت العظماء علیهم الاف التحیة والثناء وماذا یقول لهم اذا سألوه عما حداه علی تکذیب فضائلهم الثابتة الصحیحة التی رواها الثقات الکبراء والجهابذ الحذاق العلماء وهرگاه این همه شنیدی پس حالا شروع می نمایم بحول و قوت رب جلیل در نقض اقوال مخاطب نبیل بالتفصیل قوله واین حدیث باطل ست اقول از ملاحظهٔ این کلام حیرت نظام وغرائب تقولات وتفوهات در ابطال حدیث طیر و حدیث مدینة العلم و حدیث تشبیه و حدیث نور و غیر آن برارباب افهام ظاهر و باهر میشود که مخاطب ذوفنون مفتون بمزید سیلان وجنوح ورکون بهذر وهزل ومجون وعدم مخافت از خزی یوم لاینفع مال ولابنون در اطفای انوار فضائل علویه میکوشد و بی محابا برد وقدح آن میخروشد واخلاف خلاف حق ابلج وایثار باطل لجلج واختیار عناد اسمج واشاعت لداد بهرج مینماید وشد و کاسات عصبیت ولجاج صریح الاعوجاج مینوشد وشمس تابان را بگل نمیپوشد ولله الحمد علی اتمام الحجة ووضوح المحجة والانقاذ من اللجة که بطلان حکم مخاطب عمدة الاعیان ببطلان این حدیث جلیل الشان ÷ در کمال وضوح وظهور عیان ÷ و واضح ولائح مثل شمس تابان ÷ وسماجت وشناعت ÷ وقباحت وفظاعت ÷ ورداءت وهوان ÷ این ابطال ÷ سراسر اعتلال ÷ وافساد واضح الاختلال ÷ وتوهین صریح الانحلال ÷ معلوم ومتیقن علمای اعیان ÷ ودلالت آن بر نهایت حقد وشنان ÷ وغایت بغض وعدوان ÷ واقصای مجازفت وطغیان ÷ مستغنی از بیان واعجبا که در فضائل خلفای خود جابجا روایات موضوعه ÷ وحکایات مصنوعه ÷ واباطیل ملفقه ÷ واضالیل مزوقه ÷ واسمار مستبشعه ÷ واخبار مستشنعه ÷ بصد دل وجان میخرد ÷ و در حق فضائل وصی مطلق چنین جور وحیف ÷ وزیغ وعسف ÷ می پسندد ÷ واز لوم لائمین ÷ وعذل عاذلین ÷ وطعن طاعنین ÷ وعیب عائبین ÷ وانکار منکرین ÷ وتفضیح ناقدین ÷ وتقبیح مختبرین ÷ وتخجیل محققین ÷ ومخالفت اکابر مجددین ÷

ومعاندت اجلهٔ متمکنین ÷ نمی هراسد ÷ وچنان در گرداب تعصب وتغافل واغماض وتساهل ÷ واعراض وتعالل ÷ سر فرو برده که هرگز حق را از باطل ÷ وثمین را از عاطل ÷ ودنی را از فاضل ÷ نمی شناسد ÷ واین خاکسار بمقدار نیه باقتفای آثار علمای اخیار احلهم الله دار القرار که الصبح اذا اسفر بل کالشمس فی رابعة النهار باثبات میرسانم که حکم مخاطب منیف ببطلان این حدیث شریف از غرائب اوهام وعجائب احکام وطرائف جسارات وسفحکات ترهات وبدائع تفوهات وفظائع تقولات ومورث صد گونه ملام وعتاب وباعث هزار شین وتشنیع وجالب انواع هوان وصغار وکاشف از دفائن ضغائن واحقاد وهاتک استار اصناف عناد ولداد ودلیل کمال بعد از امعان وسبر وتنقید ومجانبت تمام از تحقیق وتسدید ست وادنی ممارس فن شریف حدیث فضلا من الماهرین الحذاق والبارعین السباق لب باین حکم باطل نتواند گشود واین حکم شنیع ما نا بانست که کسی بلا تتبع وتفحص مباحث عربیت ونکات ادبیت انکار وجوه ثابتهٔ اعراب وتصریف نماید یا کسی بلا اطلاع مسلمات ومقررات اصول فقه وفقه وحکمت وعقائد ومقالات ارباب نقد وتحقیق طریق رد وابطال آن پیماید که این چنین کس بلا شبهه مورد کمال استهزا واستحقار ومستحق نهایت طعن وتشنیع صغار وکبار خواهد شد وائمهٔ بارعین ومحدثین منقدین واساطین دین وارکان مذهب سنیه که بروایت این حدیث شریف اسفار دینیه ومصنفات بهیهٔ خود را زیب وزینت بخشیده اند وباشاعت ونشر آن تخجیل منکرین وجاحدین بغایت قصوی رسانیده جمعی کثیر وجمی غفیر اند مثل

سلیمان بن داود الطیالسی وابو بکر عبد اللہ بن محمد بن ابی شیبۃ العبسی الکوفی و امام احمد بن
محمد بن حنبل الشیبانی وابو عیسی محمد بن عیسی بن سورۃ السلمی الترمذی وابو عبد الرحمان
احمد بن شعیب النسائی وحسن بن سفیان النسوی البالوزی وابو یعلی
احمد بن علی الموصلی وابو جعفر محمد بن جریر الطبری وخیثمۃ بن سلیمان
الاطرابلسی وابو حاتم محمد بن حبان البستی وسلیمان بن احمد بن احمد
بن ایوب الطبرانی ومحمد بن عبد اللہ بن محمد الحاکم الضبی النیسابوری
المعروف بابن البیع واحمد بن موسی بن مردویہ الاصفہانی وابو نعیم احمد بن عبد اللہ
بن احمد بن اسحاق بن موسی الاصفہانی وابو القاسم حسین بن محمد الشہیر
بالراغب الاصفہانی وابو بکر احمد بن علی بن ثابت البغدادی المعروف
بالخطیب وابو عمر یوسف بن عبد اللہ المعروف بابن عبد البر النمری القرطبی
ومسعود بن ناصر السجستانی وابو الحسن علی بن محمد بن الطیب الجلابی المعروف
بابن المغازلی وابو شجاع شیرویہ بن شہردار بن شیرویہ بن فناخسرو الدیلمی
الہمدانی ومحمد بن علی بن ابراہیم النطنزی وابو منصور شہردار بن شیرویہ بن
شہردار بن شیرویہ الدیلمی وابو المؤید موفق بن احمد المعروف باخطب خوارزم وابو القاسم
علی بن الحسن بن ہبۃ اللہ الدمشقی الشافعی وابو حامد بن محمود محمد بن حسین بن یحیی
الصالحانی وابو السعادات مبارک بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری و
عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل القزوینی الرافعی وعز الدین
ابو الحسن علی بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری وابو الربیع سلیمان بن موسی
بن سالم البلنسی الکلاعی المعروف بابن سبع وضیاء الدین ابو عبد اللہ محمد
بن عبد الواحد المقدسی السعدی وابو سالم محمد بن طلحۃ القرشی النصیبی الوزیر
وابو عبد اللہ محمد بن یوسف بن محمد الکنجی الشافعی ومحب الدین احمد

بن عبد اللہ بن محمد الطبری الشافعی المکی وابراہیم بن محمد الحموینی وشمس الدین
ابو عبد اللہ محمد بن احمد الذہبی ومحمد بن یوسف الزرندی ومحمد بن مسعود الکازرونی
وعلی بن شہاب الدین الہمدانی وسید شہاب الدین احمد صاحب توضیح الدلائل وشہاب الدین احمد
بن علی المعروف بابن حجر العسقلانی وحسین بن معین الدین الیزدی المیبذی
وجلال الدین عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی وشہاب الدین احمد بن محمد
القسطلانی والحاج عبد الوہاب بن محمد بن رفیع الدین احمد البخاری ومحمد
بن یوسف الشامی وشہاب الدین احمد بن محمد بن علی بن حجر الہیتمی
وعلی بن حسام الدین بن عبد الملک القادری المعروف بالمتقی ومیرزا
مخدوم بن عبد الباقی وابراہیم بن عبد اللہ الیمنی الشافعی واحمد بن
محمد بن احمد الحافی الحسینی الشافعی وجمال الدین عطاء اللہ
بن فضل اللہ الشیرازی وعلی بن سلطان محمد الہروی المعروف بالقاری
وعبد الرؤف بن تاج العارفین الحدادی المناوی وسید محمود بن
محمد بن علی الشیخانی القادری واحمد بن فضل بن محمد باکثیر ومیرزا محمد بن معتمد خان
البدخشانی ومحمد صدر عالم وولی اللہ احمد بن عبد الرحیم والد مخاطب
ومحمد بن اسماعیل بن صلاح الامیر الیمانی الصنعانی ومحمد بن علی الصبان
واحمد بن عبد القادر العجیلی وثناء اللہ الپانی پتی ومولوی مبین بن محب اللہ بن ملا
احمد عبد الحق بن ملا سعید بن قطب الدین السہالی ومولوی محمد سالم بن
محمد سلام اللہ نجم الدین بن محب اللہ بن نور اللہ بن نور الحق بن عبد الحق دہلوی
ومولوی ولی اللہ بن حبیب بن محب اللہ بن ملا احمد عبد الحق بن ملا سعید بن
قطب الدین سہالی اللکھنوی وسیمر بک ان شاء اللہ تعالی عن کتب
بلا حیلولۃ ستر قب وانتظار عبارات ہؤلاء الاجلۃ الکبار

بالجمله نهایت فظاعت حکم مخاطب منیف ببطلان این حدیث شریف بغایت شناعت خبیث و جیف آن المعی ظریف در توهین و تسخیف و تهجین و تضعیف آن ظاهرست بوجوه عدیده وجه اول آنکه ابوداود سلیمان بن داود طیالسی که شیخ و استاد احمد بن حنبل ست و ارباب صحاح سته نقل روایات از و میکنند این حدیث شریف را بسند صحیح روایت کرده چنانچه ابوعمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البر در استیعاب در فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام گفته روی ابوداود الطیالسی حدثنا ابوعوانة عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عباس ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لعلی انت ولی کل مؤمن بعدی ازین عبارت ظاهرست که ابوداود طیالسی این حدیث شریف را از ابوعوانه از ابی بلج از عمرو بن میمون از ابن عباس روایت کرده و همین اسناد را که ابوداود طیالسی بان روایت این حدیث نموده ابن عبد البر تصحیح فرموده و لابعض فضائل فاخره و محامد زاهره ابوداود طیالسی باید شنید و بعد آن بسماع نص ابن عبد البر بر صحت این سند جلیل الخطر باید گروید پس مخفی نماند که ابوداود طیالسی از ارکان محدثین متقدمین و اعیان حفاظ معتمدین و افاخم نحاریر و اعاظم مشاهیر و علم شامخ حذاقت و طود راسخ مهارت و بحر زاخر علم و عرفان و بدر سافر حفظ و اتقان نزد اهل سنت بوده و صیت جلائل فضل و عوالی معالی او باغوار و انجاد و تلال و وهاد رسیده و جواهر زواهر مفاخر و اعلاق نفیسه مآثر او در اصقاع و بقاع انتشار و اشتهار تمام گرفته ذهبی در عبر در سنه اربع و مائتین گفته و فیها الامام ابوداود الطیالسی واسمه سلیمان بن داود البصری الحافظ صاحب المسند و کان یسرد من حفظه ثلاثین الف حدیث قال الفلاس ما رأیت احفظ منه وقال عبد الرحمان بن مهدی هو اصدق الناس قال کتبت عن الف شیخ منهم ابن عون و عبد الله بن اسعد یافعی در مرآة الجنان در وقائع سنه مذکوره گفته و فیها الامام ابوداود الطیالسی سلیمان بن داود البصری الحافظ صاحب المسند کان یسرد من حفظه ثلثین الف حدیث و قسطلانی در مواهب گفته روی ابونعیم ان جبرئیل و میکائیل شقا صدره و غسلاه ثم قال اقرء باسم ربک الآیات الحدیث و فیه فقال ورقة ابشر ابشر فانا اشهد بانک الذی بشر به المسیح بن مریم و انک علی مثل ناموس موسی و انک نبی مرسل و کذا رواه مختصرا شرح صدره الشریف هنا ایضا الطیالسی والحارث فی مسندیهما و محمد بن عبد الباقی الزرقانی المالکی در شرح مواهب بعد قول آن الطیالسی گفته ابوداود سلیمان بن داود بن الجارود البصری الحافظ الثقة کثیر الحدیث روی عن ابن عون و شعبة و خلق و عنه احمد و ابن المدینی و غیرهما علق له البخاری و اخرج له مسلم و الاربعة توفی سنة ثلاث و اربع و مائتین عن ثنتین و سبعین سنة و جار الله ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی المغربی در مقالید الاسانید گفته قال الحافظ الذهبی فی التذکرة هو الامام الحافظ الکبیر ابوداود سلیمان بن داود بن الجارود الطیالسی الفارسی الاصل البصری سمع ابن عون و هشاما الدستوائی و شعبة و طبقتهم و عنه احمد و بندار و الفلاس و خلائق قال الفلاس ما رأیت احفظ منه و قال رفیقه ابن مهدی هو اصدق الناس و قال عامر بن ابراهیم سمعت اباداود یقول کتبت عن الف شیخ و قال وکیع مابقی احد احفظ الحدیث طویل من ابی داود فبلغه ذلک فقال ولا قصیر و قال ابن المدینی ما رأیت احفظ منه و قال عمر بن شبة کتبوا عن ابی داود من حفظه اربعین الف حدیث مات سنة اربع و مائتین و کان من ابناء الثمانین رحمه الله تعالی و خود مخاطب در بستان المحدثین گفته نام او سلیمان بن داود بن الجارود طیالسی ست و در اصل از شهر فارس بود و آخرها سکونت بصره اختیار نمود از محدثان آنجا مثل شعبه و هشام دستوائی و ابن عون و غیرهم روایات بسیار دارد و احادیث طویله را نیک محفوظ میداشت و درین صنعت در اهل زمان خود معروف و مشهور بود از هزار شیخ اخذ علم حدیث نموده و مردم از وی بسیار روایت کرده‌اند و منتفع شدند و گویند که انچه از وی نوشته‌اند در شمار چهل هزار حدیث رسیده یعنی طرق حدیث و آثار موقوفات در سنه دو صد و چهار وفات یافت و هشتاد سال عمر داشت یحیی بن معین و ابن المدینی و فلاس و وکیع و دیگر علمای رجال او را در تعدیل و توثیق مفرط نموده‌اند و الحق همچنین مرد بود و ابن ابی داود و دیگر آن ابوداود ست که سنن او یکی از صحاح سته است بلکه این مقدم ست بر وی بزمان بسیار چنانچه از تاریخ وفات او ظاهر گشت اصحاب صحاح سته غالبا از وی بیک واسطه روایت میکنند انتهی پس کمال عجب ست که شاه صاحب با وصف اثبات این همه فضائل جلیله و مناقب جمیله برای ابوداود طیالسی طیلسان کابره بر دوش کشیده بر سر رد و ابطال حدیث ولایت که از ابوداود طیالسی مقبول و ممدوح ایشان ست روایت نموده رسیده‌اند اما نص ابن عبد البر منیف بر صحت این سند شریف پس بر آنکه در کتاب استیعاب متصل عبارت سابقه گفته و بهمن ابن عباس انه قال اول من صلی مع النبی صلی الله علیه وسلم بعد خدیجة علی بن ابی طالب حدثنا عبد الوارث بن سفیان حدثنا قاسم بن اصبغ حدثنا احمد بن زهیر بن حرب حدثنا الحسن بن حماد حدثنا ابوعوانة عن ابی بلج عمرو بن میمون عن ابن عباس قال کان علی اول من آمن بالله من الناس بعد خدیجة قال ابوعمر هذا اسناد لا مطعن فیه لاحد لصحته و ثقة نقلته انتهی پس ظاهرست که اسناد ابوعوانه از ابی بلج از عمرو بن میمون از ابن عباس اسنادیست که برای احدی در آن طعنی نیست بسبب صحت آن و ثقت

ناقلین آن وظاهرست که همین اسناد بعینه اسناد روایت ابوداود طیالسی ست پس بحمد الله بنص صریح صاحب
استیعاب ثابت شد که اسناد حدیث ابوداود صحیح ست وناقلین آن همه ثقات اند واحدی را دران طعنی نیست
پس از کلام صاحب استیعاب صحت این سند بسه وجه ظاهر وباهرست **اول آنکه** از کلامش واضح ست که
درین اسناد کسی را هیچ طعنی نیست فثبت رفع جمیع المطاعن عن هذا السند وظهر انه لا یطعن فیه احد
وانه فی غایة الاعتبار والثبوت ومعتمد ای معتمد ومستند ای مستند **دوم آنکه** از قول او الصحة
واضح ست که این سند صحیح ست پس ثابت شد بنص صریح که سند این حدیث صحیح ست ولا مجال للانکار ولا ارتیاب
بعد ثبوت الصحة بنص صاحب الاستیعاب **سوم آنکه** از قول او وثقة نقلته واضح ست که ناقلین
این اسناد یعنی روات آن همه ثقه اند فثبت غایة الاعتبار والوثوق وزهق انکار اهل المروق ومخفی نماند که ازین
هرسه وجه اجماع واتفاق بر صحت این سند شریف هم ثابت ست زیراکه عدم طعن احدی درین اسناد دلیل صریحست
برین که کسی از علمای سنیه درین اسناد طاعن نیست پس اتفاق واجماع بر نفی طعن درین اسناد ثابت شد وظاهر
است که لفظ الصحة دلیل نفی طعن جمیع ازین اسنادست پس مراد از صحت این اسناد صحت آن نزد جمیع باشد
لیطابق الدلیل المدعی وچون لفظ ثقة نقلته معطوف بر صحة است بسبب وجوب بودن معطوف در حکم معطوف علیه
ظاهر شد که وثوق نقلهٔ این حدیث نیز نزد جمیع ثابت ست کمال عجب ست که بر اهل حق بزعم مخالفت اجماع موهومی بر
خلافت بکریه وامثال آن تشنیعات شنیعه واستهزاآت فظیعه وارد کنند واساس تأمل وتدبر وعاقبت اندیشی
وانصاف کیشی یکسر برکنند وبا ایراد آیات واحادیث دال بر حجیت اجماع که مراد ازان بنص احادیث عترت واجماع
اهل حق صوابست نه اتفاق اهل باطل ومخالفین سنت وکتاب دلهای خود شاد نمایند وبزعم بی اصل خود با
قصب مسابقت در تخجیل واسکات وافحام والزام اهل حق معاذ الله من ذلک ربایند وانجا مخالفت اجماع
اکابر واساطین ومعاندت اطباق مهره منقدین روا دارند وبر ابطال این حدیث شریف برخلاف اجماع علمای خود
واجماع اهل حق بر صحت این حدیث شریف همت برگمارند واز ظهور تناقض وتهافت وتخالف وتعاکس وتنافر
وتناکر وتباین وتعاند فاحش مبالاتی برندارند قال الله تعالى وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا وَإِنْ يَرَوْا
كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا

وباید دانست که ابن عبد البر نزد ائمهٔ قوم از علمای ابرار واحبار اخیار واساطین کبار ومحققین عالی فخار ومنقدین
حقائق آثار وعارفین دقائق اخبارست وجلائل فضائل وعوالی معالی ومحاسن مکارم او درغایت ظهور واشتهار
محمد بن عبد الکریم سمعانی در انساب گفته القُرطُبی بضم القاف وسکون الراء وضم الطاء المهملة وفی
آخرها الباء هذه النسبة الی قرطبة وهی بلدة کبیرة من بلاد المغرب الاندلس وهی دار ملک
السلطان خرج منها جماعة کثیرة من العلماء فی کل فن قدیما وحدیثا والمشهور بالنسبة
الیها ابوعمر یوسف بن عبد الله بن عبد البر النمری الاندلسی القرطبی الحافظ کان اماما فاضلا
کبیرا جلیل القدر مصنف التصانیف یروی عن محمد بن عبد الملک بن صیفون الرصافی وابراهیم
بن نصر القرطبی توفی سنة سبع وثمانین ومائتین ذکره ابو سعید بن یونس واحمد بن محمد المعروف
بابن خلکان در وفیات الاعیان فی انباء ابناء الزمان گفته ابوعمر یوسف بن عبد الله بن محمد
بن عبد البر بن عاصم النمری القرطبی امام عصره فی الحدیث والاثر وما یتعلق بهما روی بقرطبة
عن ابی القسم خلف بن القسم الحافظ وعبد الوارث بن سفیان وسعید بن نصر وابی محمد
بن عبد المؤمن وابی عمر الباجی وابی عمر الطلمنکی وابی الولید بن القرطبی وغیرهم وکتب الیه
من المشرق ابو القسم المکی وعبد الغنی بن سعید الحافظ وابو ذر الهروی وابو محمد بن النحاس
المصری وغیرهم قال القاضی ابو علی بن سکرة سمعت القاضی ابا الولید الباجی یقول لم یکن
بالاندلس مثل ابی عمر بن عبد البر فی الحدیث قال الباجی ایضا ابو عمر احفظ اهل المغرب
وقال ابو علی الحسین بن احمد بن محمد الغسانی الاندلسی الجیانی المقدم ذکره ابن عبد البر
شیخنا من اهل قرطبة بها طلب وتفقه ولزم ابا الولید القرطبی بن الحافظ وعنه اخذ کثیرا
من علم الحدیث ودأب فی طلب العلم وتفنن فیه وبرع براعة فاق بها من تقدمه من رجال
الاندلس والف فی الموطأ کتبا مفیدة منها کتاب التمهید لما فی الموطأ من المعانی والاسانید
ورتبه علی اسماء شیوخ مالک علی حروف المعجم وهو کتاب لم یتقدمه الی مثله وهو سبعون جزءا
قال ابو محمد ابن حزم لا اعلم فی الکلام علی فقه الحدیث مثله فکیف احسن منه ثم وضع کتاب

مراجعه ابن عبد البر از انساب سمعانی

مراجعه ابن عبد البر از وفیات الاعیان ابن خلکان

الاستذكار لمذاهب علماء الامصار فيما تضمنه الموطا من معانى الراى والآثار شرح فيه الموطا على
وجهه ونسق ابوابه وجمع فى اسماء الصحابة كتابا جليلا سماه كتاب الاستيعاب وله كتاب جامع بيان
العلم وفضله وما ينبغى فى روايته وحمله وكتاب الدرر فى اختصار المغازى والسير وكتاب العقل
والعقلاء وما جاء فى اوصافهم وله كتاب صغير فى قبائل العرب وانسابهم وغير ذلك من
تواليفه وكان موفقا فى التاليف معانا عليه ونفع الله به وكان مع تقدمه فى علم الاثر وبصره بالفقه
ومعانى الحديث له بسطة كثيرة فى علم النسب وفارق قرطبة وجاء فى غرب الاندلس وسكن
دانية من بلادها وبلنسية وشاطبة فى اوقات مختلفة وتولى قضاء الاشبونة وشنترين فى ايام
ملكها المظفر بن الافطس وصنف كتاب بهجة المجالس وانس المجالس فى ثلثة اسفار جمع فيه
اشياء مستحسنة تصلح للمذاكرة والمحاضرة الى ان قال بعد ذكر عدة عبارات من بهجة المجالس
قلت هذا كله نقلته من بهجة المجالس وفيه كفاية فلا حاجة الى الاطالة وتوفى الحافظ ابو عمر
يوم الجمعة اخر يوم من شهر ربيع الآخر سنة ثلث وستين واربعمائة بمدينة شاطبة من شرق
الاندلس وقال صاحبه ابو الحسن بن طاهر بن مفوز المعافرى وهو الذى صلى عليه
سمعت ابا عمر بن عبد البر يقول ولدت يوم الجمعة والامام يخطب لخمس بقين من شهر ربيع
الاول سنة ثمان وستين وثلثمائة رحمه الله تعالى وقد تقدم فى ترجمة الخطيب ابى بكر احمد
ابن على بن ثابت البغدادى الحافظ انه كان حافظ المشرق وابن عبد البر حافظ المغرب وماتا
فى سنة واحدة وهما امامان فى هذا الفن والنمرى بفتح النون والميم وبعدها راء هذه النسبة الى
النمر بن قاسط بفتح النون وكسر الميم وانما يفتح الميم خاصة وهى قبيلة كبيرة مشهورة وقد تقدم الكلام
على القرطبى والشاطبة فاغنى عن الاعادة وذكر ابو عمر بن عبد البر المذكور ان والده ابا محمد عبد الله
بن محمد بن عبد البر توفى فى شهر ربيع الآخر سنة ثلثين وثلثمائة ومولده سنة ثلثين وثلثمائة
رحمه الله تعالى وكان والده ابو محمد عبد الله بن يوسف من اهل الادب البارع والبلاغة
وله رسائل وشعر فمن شعره قوله لا تكثرن تاملا واحبس عليك عنان طرفك فلربما ارسلته

فرماكذ فى صيدا ابن خلكان قيل انه مات سنة ثمان وخمسين واربعمائة رحمه الله تعالى
وشمس الدين محمد بن احمد ذهبى در تذكرة الحفاظ گفته ابن عبد البر الامام شيخ الاسلام حافظ المغرب ابو
عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمرى القرطبى ولد سنة ثمان وستين وثلثمائة
فى ربيع الآخر وطلب الحديث قبل مولد الخطيب باعوام حدث عن خلف بن القسم وعبد
الوارث بن سفين وعبد الله بن محمد بن عبد المؤمن ومحمد بن عبد الملك بن صيفون و
عبد الله بن محمد بن اسد الجهنى ويحيى بن وجه الجنة واحمد بن فتح الرسان وسعد بن
نصر والحسين بن يعقوب البجانى وابى عمر احمد بن الحسور وعدة واجاز له من مصر المسند
ابو الفتح بن سيبخت والحافظ عبد الغنى ومن مكة ابو القسم عبيد الله بن السقطى وساد اهل
الزمان فى الحفظ والاتقان قال ابو الوليد الباجى لم يكن بالاندلس مثل ابى عمر فى الحديث
وقال ابن حزم التمهيد لصاحبنا ابى عمر لا اعلم فى الكلام على فقه الحديث مثله اصلا فكيف
احسن منه ومنها كتاب الاستذكار وهو اختصار التمهيد وله تواليف لا مثل لها فى جميع معانيها
منها الكافى على مذهب مالك خمسة عشر مجلدا ومنها كتاب الاستيعاب فى الصحابة ليس
لاحد مثله ومنها كتاب جامع بيان العلم وفضله قلت وله كتاب الاكتفاء فى قراءة نافع وابى
عمرو وكتاب بهجة المجالس نوادر وشعر وله كتاب التقصى لحديث الموطا وكتاب الانباه عن
قبائل الرواة وكتاب الانتقاء لمذاهب الثلثة العلماء مالك وابى حنيفة والشافعى
والبيان فى تلاوة القرآن والاجوبة الموعبة وكتاب الكنى وكتاب المغازى وكتاب القصد والامم فى
انساب العرب والعجم وكتاب الشواهد فى اثبات خبر الواحد وكتاب الانصاف فى اسماء الله تعالى
وكتاب الفرائض وغير ذلك قال ابن سكرة سمعت ابا الوليد الباجى يقول ابو عمر احفظ اهل المغرب انبانا
ابو محمد الجزائرى انا عثمان بن حسن بن دحية قراءة انا على ابو عبد الله بن زرقون سماعا انا
موسى بن ابى تليد قراءة عليه قال ابن دحية انا خلف بن بشكوال وابن الجد قالا انا ابو محمد بن
عتاب قالا انا ابو عمر بن عبد البر بكتاب التقصى وقال الغسانى سمعت ابن عبد البر يقول لم يكن

احد ببلدنا مثل قاسم بن محمد و احمد بن خالد الخباب قال الغسانی ولم یکن ابن عبد البر بدونهما
ولا متخلفا عنهما وکان من النمر بن قاسط طلب وتقدم ولزم ابا عمر احمد بن عبد الملك الفقیه
ولزم ابا الولید بن الفرضی وداب فی طلب الحدیث وافتن به وبرع براعة فاق بها من تقدمه من
رجال الاندلس وکان مع تقدمه فی علم الاثر وبصره فی الفقه والمعانی له بسطة کثیرة فی علم النسب
والاخبار جلا عن وطنه فکان فی الغرب مدة ثم تحول الی شرق الاندلس فسکن دانیة وبلنسیة وشاطبة
وبها توفی وذکر غیر واحد ان ابا عمر ولی قضاء اشبونة مدة قلت اعلی ما عنده کتاب الزعفرانی
سمعه من ابن صیفون انا ابن الاعرابی عنه وسنن ابی داود سمعه من ابن ابی عبد المؤمن
انا ابن داسة عن المؤلف وانتهی الیه مع امامته علو الاسناد حدث عنه ابو العباس الدلائی
وابو محمد بن ابی قحافة وابو الحسن بن مفوز وابو علی الغسانی وابو عبد الله الحمیدی وابو بحر سفین
بن العاص ومحمد بن فتوح الانصاری وابو داود سلیمن بن ابی القسم المقری واخرون وکان دینا
صینا ثقة حجة صاحب سنة واتباع وکان اولا ظاهریا اثریا ثم صار مالکیا مع میل کثیر الی فقه
الشافعی قال الحمیدی ابو عمر فقیه حافظ مکثر عالم بالقرات وبالخلاف وبعلوم الحدیث
والرجال قدیم السماع یمیل فی الفقه الی اقوال الشافعی قال ابو داود المقری مات ابو عمر لیلة
الجمعة سلخ ربیع الاخر سنة ثلاث وستین واربعمائة واستکمل خمسا وتسعین سنة وخمسة
ایام ونیز ذہبی در سیر النبلاء گفتہ ابن عبد البر الامام العلامة حافظ المغرب شیخ الاسلام ابو عمر یوسف
بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمری الاندلسی القرطبی المالکی صاحب التصانیف
الفائقة مولده فی سنة ثمان وستین وثلثمائة فی شهر ربیع الاخر وقیل فی جمادی الاولی فاختلفت
الروایة فی الشهر عنه وطلب العلم بعد التسعین والثلثمائة وادرك الکبار وطال عمره وعلا
سنده وتکاثر علیه الطلبة وجمع وصنف ووثق وضعف وسارت بتصانیفه الرکبان وخضع لعلمه
علماء الزمان وفاته السماع من ابیه الامام ابی محمد فانه مات قدیما فی سنة ثمانین وثلثمائة وکان
فقیها عابدا متهجدا الی ان قال الحمیدی ابو عمر فقیه حافظ مکثر عالم بالقرات وبالخلاف

ترجمہ جلیلہ ابن عبد البر از سیر النبلاء ذہبی

وبعلوم الحدیث والرجال قدیم السماع یمیل فی الفقه الی اقوال الشافعی وقال ابو علی الغسانی لم یکن
احد ببلدنا فی الحدیث مثل قاسم بن محمد واحمد بن خالد الخباب ثم قال ابو علی ولم یکن ابن عبد البر
بدونهما ولا متخلفا عنهما وکان من النمر بن قاسط طلب وتقدم ولزم ابا عمر احمد بن عبد الملك الفقیه
ولزم ابا الولید بن الفرضی وداب فی طلب الحدیث وافتن به وبرع براعة فاق بها من تقدمه من
رجال الاندلس وکان مع تقدمه فی علم الاثر وبصره بالفقه والمعانی له بسطة کثیرة فی علم النسب
والاخبار جلا عن وطنه فکان فی الغرب مدة ثم تحول الی شرق الاندلس فسکن دانیة وبلنسیة
وشاطبة وبها توفی وذکر غیر واحد ان ابا عمر ولی قضاء اشبونة مدة ثم تحول الی شرق الاندلس
قلت کان اماما دینا ثقة متقنا علامة متبحرا صاحب سنة واتباع وکان اولا اثریا ظاهریا فیما
قیل ثم تحول مالکیا مع میل بین الی فقه الشافعی فی مسائل ولا ینکر له ذلك فانه ممن بلغ رتبة
الائمة المجتهدین ومن نظر فی مصنفاته بان له منزلته من سعة العلم وقوة الفهم وسیلان
الذهن وکل احد یوخذ من قوله ویترك الا رسول الله صلی الله علیه وسلم ولکن اذا اخطا
امام فی اجتهاده لا ینبغی لنا ان ننسی محاسنه ونغطی معارفه بل نستغفر الله له ونعتذر عنه
قال ابو القسم بن بشکوال ابن عبد البر امام عصره وواحد دهره یکنی ابا عمر روی بقرطبة
عن خلف بن القسم وعبد الوارث بن سفیان وسعید بن نصر وعبد الله بن محمد بن عبد
المؤمن وابی محمد بن اسد وجماعة یطول ذکرهم وکتب الیه من المشرق السقطی والحافظ
عبد الغنی وابن سیبخت واحمد بن نصر الداودی وابو ذر الهروی وابو محمد بن النحاس
قال ابو علی بن سکرة سمعت ابا الولید الباجی یقول لم یکن بالاندلس مثل ابی عمر بن عبد البر
فی الحدیث وهو احفظ اهل المغرب قال ابو علی الغسانی الف ابو عمر فی الموطا کتبا مفیدة
منها کتاب التمهید لما فی الموطا من المعانی والاسانید فرتبه علی اسماء شیوخ مالك علی
حروف المعجم وهو کتاب لم یتقدمه احد الی مثله وهو سبعون جزا قلت هی اجزاء ضخمة
جدا قال ابن حزم لا اعلم فی الکلام علی فقه الحدیث مثله فکیف احسن منه ثم صنع کتاب

الاستذکار لمذهب علماء الامصار فیما تضمنه الموطا من معانی الرای و الآثار شرح فیه الموطا علی
وجهه وجمع کتابا جلیلا مفیدا وهو الاستیعاب فی اسماء الصحابة وله کتاب جامع بیان العلم
وفضله وما ینبغی فی روایته وحمله وغیر ذلک من توالیفه وکان موفقا فی التالیف معانا علیه و
نفع الله بتوالیفه وکان مع تقدمه فی علم الاثر وبصره بالفقه ومعانی الحدیث له بسطة فی علم النسب
والخبر وذکر جماعة ان اباعمر ولی قضاء الاشبونة وشنترین فی مدة المظفر بن الافطس ولابی
عمر کتاب الکافی فی مذهب مالک خمسة عشر مجلدا وکتاب الاکتفاء فی قراءة نافع وابی عمرو وکتاب
التقصی فی اختصار الموطا وکتاب الانباه عن قبائل الرواة وکتاب الانتقاء لمذاهب الثلثة العلماء
مالک وابی حنیفة والشافعی وکتاب البیان فی تلاوة القرآن وکتاب الاجوبة الموعبة وکتاب
الکنی وکتاب المغازی وکتاب القصد والامم فی نسب العرب والعجم وکتاب الشواهد فی اثبات
خبر الواحد وکتاب الانصاف فی اسماء الله وکتاب الفرائض وکتاب اشعار ابی العتاهیة وعاش
خمسة وتسعین عاما قال ابو داود المقری مات ابو عمر لیلة الجمعة سلخ ربیع الآخر سنة ثلث
وستین واربعمائة واستکمل خمسا وتسعین سنة وخمسة ایام رحمه الله قلت کان حافظ المغرب
فی زمانه وفیها مات حافظ المشرق ابو بکر الخطیب وقیل ان اباعمر کان ینبسط الی ابی محمد بن
حزم ویؤانسه وعنه اخذ ابن حزم فن الحدیث قال شیخنا ابو عبد الله بن ابی الفتح کان ابو عمر
اعلم من بالاندلس فی السنن والآثار واختلاف علماء الامصار قال وکان فی اول زمانه ظاهری
المذهب مدة طویلة ثم رجع الی القول بالقیاس من غیر تقلید احد الا انه کان کثیرا ما یمیل
الی مذهب الشافعی کذا قال وانما المعروف انه مالکی وقال الحمیدی ابو عمر فقیه حافظ مکثر
عالم بالقراءات وبالخلاف وبعلوم الحدیث والرجال قدیم السماع لم یخرج من الاندلس وکان
یمیل فی الفقه الی اقوال الشافعی قلت وکان فی اصول الدیانة علی مذهب السلف لم یدخل
فی علم الکلام بل قفا آثار مشائخه رحمهم الله ونیز ذهبی در عبر فی خبر من غبر در سنه ثلث وستین واربعمائة گفته ابو عمر بن
عبد البر یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمری الحافظ القرطبی احد الاعلام

تاریخ وفات ابن عبد البر [illegible]

وصاحب التصانیف توفی فی سلخ ربیع الآخر وله خمس وتسعون سنة وخمسة ایام روی عن سعید
بن نصر وعبد الله بن اسد وابن صیفون وطبقتهم واجاز لهم من مصر ابو الفتح بن سیبخت الذی
یروی عن ابی القاسم البغوی ولیس لاهل المغرب احفظ منه مع الثقة والدین والنزاهة والتبحر
فی الفقه والعربیة والاخبار وابو الفدا ابن علی در مختصر فی اخبار البشر در سنه ثلث وستین واربعمائة بعنوان
خطیب گفته واما ابن عبد البر المذکور فهو یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم
النمری القرطبی کان امام وقته فی الحدیث الف کتاب الاستیعاب فی اسماء الصحابة وصنف
کتاب التمهید علی موطا مالک تصنیفا لم یسبق الیه وکتاب الدرر فی المغازی والسیر و
غیر ذلک وکان موفقا فی التالیف معانا علیه سافر من قرطبة الی شرق الاندلس وتولی
قضاء اشبونة وشنترین وصنف لملکها المظفر بن الافطس کتاب بهجة المجالس فی ثلثة اسفار
جمع فیه اشیاء مستحسنة تصلح للمحاضرة ومما ذکره فی الکتاب المذکور ان النبی صلی الله علیه
وسلم رأی فی منامه انه دخل الجنة ورای فیها عذقا مدلا فاعجبه وقال لمن هو فقیل لابی جهل
فشق علیه ذلک فقال ما لابی جهل والجنة والله لا یدخلها ابدا فلما اتاه عکرمة بن ابی جهل
مسلما فرح به وتاول ذلک العذق ابنه عکرمة ومن ذلک ما روی عن جعفر بن محمد الصادق
ان النبی صلی الله علیه وسلم رای کان کلبا ابقع یلغ فی دمه فکان شمر بن ذی الجوشن قاتل الحسین
وکان ابرص فتفسرت رؤیاه بعد خمسین سنة ومنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لابی بکر الصدیق
رضی الله عنه یا ابا بکر رایت کانی وانت نرقی درجة فسبقتک بمرقاتین ونصف فقال ابو بکر
یا رسول الله یقبضک الله الی رحمته واعیش بعدک سنتین ونصفا ومنه ان بعض اهل الشام
قص علی عمر بن الخطاب رضی الله عنه قال رایت کان الشمس والقمر اقتتلا ومع کل واحد منهما فریق
من النجوم فقال عمر مع ایهما کنت قال مع القمر قال مع الآیة الممحوة والله لا تولیت لی عملا فقتل الرائی
المذکور علی صفین وکان مع معاویة ومنه ان عائشة رضی الله عنها رات کان ثلثة اقمار
سقطن فی حجرتها فقال لها ابوها ابو بکر رضی الله عنهما یدفن فی بیتک ثلثة من خیار اهل الارض

فلما دفن فیه النبی صلی الله علیه وسلم قال لها هذا احد اقمارك ولغرابة ذلك اورده نا ه وتوفی الحافظ
ابن عبد البر المذکور فی مدینة شاطبة من الاندلس فی هذه السنة اعنی سنة ثلث وستین
واربعمائة وعمر بن مظفر المعروف بابن الوردی در تتمة المختصر فی اخبار البشر در سنه ثلث وستین واربعمائة بعد
ذکر خطیب گفته هو ای الخطیب حافظ الشرق وابو عمر یوسف بن عبد البر صاحب الاستیعاب حافظ الغرب
وماتا فی هذه السنة ولا عقب للخطیب وصنف اکثر من ستین کتابا ووقف جمیع کتبه وهذا
ابن عبد البر هو یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمری القرطبی کان موفقا
معانا فی التالیف وتولی قضاء اشبونة وشنترین وصنف لملکها المظفر بن الافطس کتاب بهجة المجالس
فی ثلثة اسفار فیه محاسن تصلح للمحاضرة منها ان النبی صلی الله علیه وسلم رای فی منامه انه
دخل الجنة ورای فیها عذقا فاعجبه وقال لمن هو فقیل لابی جهل فشق ذلك علیه وقال ما لابی جهل
والجنة والله لا یدخلها ابدا فلما اتاه عکرمة بن ابی جهل مسلما فرح به وتاول ذلك العذق
عکرمة ابنه ومنها عن جعفر بن محمد الصادق ان النبی صلی الله علیه وسلم رای کان کلبا ابقع
یلغ فی دمه فکان شمر بن ذی جوشن قاتل الحسین وکان ابرص فتفسرت رویاه بعد خمسین سنة
ومنها ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لابی بکر الصدیق یا ابا بکر رایت کانی وانت نرقی درجة
فسبقتك بمرقاتین ونصف فقال یا رسول الله یقبضك الله الی رحمته واعیش بعدك سنتین
ونصفا ومنها ان بعض اهل الشام قص علی عمر بن الخطاب رضی الله عنه قال رایت کان الشمس
والقمر اقتتلا ومع کل واحد منهما فریق من النجوم فقال مع ایهما کنت قال مع القمر قال مع الایة
الممحوة والله لا تولیت لی عملا فقتل الرائی المذکور علی صفین وکان مع معاویة ومنها ان عائشة
رضی الله عنها رات کان ثلثة اقمار سقطن فی حجرتها فقال لها ابو بکر رضی الله عنهما یدفن
فی بیتك ثلثة من خیار اهل الارض فلما دفن النبی صلی الله علیه وسلم قال لها هذا احد اقمارك
توفی ابن عبد البر بشاطبة وله المصنفات الجلیلة کالتمهید والاستذکار وسیرة النبی
صلی الله علیه وسلم والاستیعاب وغیر ذلك ویافعی در مرآة الجنان در سنه مذکوره گفته فیها الحافظ ابو عمر

بن عبد البر القرطبی احد الاعلام وصاحب التصانیف وعمر خمس وتسعون سنة وخمسة ایام قال ابو داود
لیس لاهل المغرب احفظ منه مع الثقة والدین والنزاهة والتبحر فی الفقه والعربیة والاخبار وله
من التصانیف کتاب التمهید لما فی الموطا من المعانی والاسانید وکتاب الاستذکار لمذاهب
علماء الامصار فیما تضمنه الموطا من معانی الرای والاثار وکتاب الاستیعاب فی اسماء الصحابة
النجاب وکتاب جامع بیان العلم وفضله وما ینبغی فی روایته وحمله وکتاب الدرر فی اختصار
المغازی والسیر وکتاب العقل والعقلاء وما جاء فی اوصافهم وکتاب بهجة المجالس فی انس المجالس
وکتاب صغیر فی قبائل العرب وانسابهم وغیر ذلك وکان له بسطة کثیرة فی علم النسب مع
ما تقدم من الفقه والاخبار والعربیة ومحمد بن محمد المعروف بابن شحنه در روض المناظر فی علم الاوائل
والاواخر در سنه مذکوره گفته توفی الامام یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر صاحب التصانیف
المشهورة منها الاستیعاب والتمهید علی الموطا لمالك والدرر فی المغازی والسیر وبهجة المجالس
وسیوطی در طبقات الحفاظ گفته ابن عبد البر الحافظ الامام حافظ المغرب ابو عمر یوسف بن عبد الله
بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمری القرطبی ولد ۳۶۸ فی ربیع الاخر وطلب الحدیث قبل مولد
الخطیب باعوام واجاز له من مصر الحافظ عبد الغنی وساد اهل الزمان فی الحفظ و
الاتقان قال الباجی ابو الولید لم یکن بالاندلس مثله فی الحدیث له التمهید شرح الموطا
والاستذکار مختصره والاستیعاب فی الصحابة وفضل العلم والتقصی علی الموطا وقبائل
الرواة والشواهد فی اثبات خبر الواحد والکنی والمغازی والانساب وغیر ذلك قال
الغسانی سمعته یقول لم یکن احد ببلدنا مثل قاسم بن محمد واحمد بن خالد الجباب قال
الغسانی ولم یکن ابو عمر ای ابن عبد البر بدونهما ولا متخلفا عنهما وانتهی الیه مع امامته علو الاسناد وولی
قضاء اشبونة مدة وکان اولا ظاهریا ثم صار مالکیا فقیها حافظا مکثرا عالما بالقراآت
والحدیث والرجال والخلاف کثیر المیل الی اقوال الشافعی مات لیلة الجمعة سلخ ربیع الاخر
سنة ۴۶۳ وله فی کتاب التمهید شعر سمیر فؤادی من ثلثین حجة وصیقل ذهنی والمفرج

عن همی نبسطت لکم فیه کلام بنبئکم وما فی معانیه من الفقه والعلم وفیه الآثار ما یهتدی به الی البر والتقوی یعنی
عن الظلم وشهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته قال الحافظ الامام القائل
بالصواب ابن عبد البر فی کتابه الاستیعاب واجمع الناس علی انه لم یقل احد من الصحابة
اهل العلم سلونی غیر علی کرم الله وجهه وقسطلانی در مواهب لدنیه در ذکر تاریخ اسرا گفته و
قیل کان ای الاسراء فی رجب حکاه ابن عبد البر وقبله ابن قتیبه وبه جزم النووی فی الروضه
ومحمد بن عبد الباقی زرقانی در شرح مواهب بعد قول ماتن ابن عبد البر گفته شیخ الاسلام ابو عمر الحافظ
یوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمری بفتح النون والمیم القرطبی الفقیه
المکثر العالم بالقراءات والحدیث والرجال والخلاف الدین الصتین صاحب السنة و
الاتباع والتصانیف الکثیرة ساد اهل الزمان فی الحفظ والاتقان وانتهی الیه مع امامته
علو الاسناد وتوفی لیلة الجمعه سلخ ربیع الاخر سنة ثلاث وستین واربعمائة عن خمس و
تسعین سنة وخمسة ایام ونیز قسطلانی در مواهب لدنیه گفته وقد حصل من الاختلاف فی ختنه
ثلاثة اقوال الاول انه ولد مختونا کما تقدم الثانی انه ختنه جده عبد المطلب یوم
سابعه وصنع له مأدبة وسماه محمدا رواه الولید بن مسلم بسنده الی ابن عباس وحکاه
ابن عبد البر فی التمهید وزرقانی در شرح مواهب بعد قول ماتن وحکاه گفته ابو عمر یوسف بن عبد الله
النمری بفتحتین القرطبی الحافظ الشهیر ساد اهل الزمان فی الحفظ والاتقان ولد فی ربیع الاخر سنة
ثمان وستین وثلاثمائه ومات سنة ثلاث وستین واربعمائة مر بعض ترجمته
وابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی در مقالید الاسانید بعد ذکر سند خود در روایت استیعاب
ابن عبد البر گفته اتحاف بطرف من تعریفه قال الذهبی هو الامام شیخ الاسلام حافظ
المغرب ابو عمر یوسف بن عبد الله بن عبد البر بن عاصم النمری القرطبی ولد یوم الجمعة و
الامام یخطب سنة ثمان وستین وثلثمائة فی ربیع الاخر طلب الحدیث قبل مولد الخطیب
بلعوام حدث عن خلف بن القاسم وعبد الوارث بن سفیان وسعید بن نصر وعبد الله

بحوالہ ابن عبد البر از توضیح الدلائل شہاب الدین احمد

قسطلانی در مواہب لدنیہ در تاریخ اسرا از ابن عبد البر

زرقانی در شرح مواہب

ثعالبی در مقالید الاسانید

بن محمد بن عبد المومن وعدة واجاز له من مصر الحافظ عبد الغنی ومن مکة ابو القسم عبید الله
بن السقطی وساد اهل الزمان فی الحفظ والاتقان قال ابو الولید الباجی لم یکن بالاندلس
مثل ابی عمر فی الحدیث وقال ایضا ابو عمر احفظ اهل المغرب وقال ابن حزم التمهید لصاحبنا ابی عمر
لا اعلم فی الکلام علی فقه الحدیث مثله اصلا فکیف احسن منه وله توالیف لا مثل لها فی جمیع معانیها
منها الکافی علی مذهب مالک خمسة عشر مجلدا ومنها کتاب الاستیعاب فی الصحابة لیس لاحد
مثله وقال الغسانی سمعت ابن عبد البر یقول لم یکن احد ببلدنا مثل قاسم بن محمد واحمد بن خالد
الحباب قال الغسانی ولم یکن ابن عبد البر دونهما ولا متخلفا عنهما ادب فی طلب الحدیث وافتی به
وبرع براعة فاق بها من تقدمه من رجال الاندلس جلا عن وطنه فکان فی الغرب ثم تحول الی شرق
الاندلس ومن اعلی ما عنده سنن ابی داود سمعه من ابن عبد المومن قال اخبرنا ابن داسة عن
المولف وانتهی الیه مع امامته علو الاسناد حدث عنه ابو العباس الدلائی وابو الحسن بن مفوز
وابو علی الغسانی وابو عبد الله الحمیدی وابو بحر سفین بن العاص وابو داود سلیمن بن نجاح
المقری وآخرون وکان دینا صینا ثقة حجة صاحب سنة واتباع لیس لاهل المغرب احفظ منه
مع التبحر فی الفقه والعربیة والاخبار وکان اولا ظاهریا ثم صار مالکیا مع میل کثیر الی فقه
الشافعی انتهی وقال فی التاریخ قلت وجمیع شیوخه الذین حمل عنهم لا یبلغون سبعین نفسا
ولا رحل فی الحدیث ولا خرج من الاندلس ومع هذا فما هو بدون الخطیب ولا البیهقی ولا
ابن حزم فی کثرة الاطلاع بل قد یکون عنده ما لیس عندهم مع الصدق والدیانة والتثبت
وحسن الاعتقاد علی مذهب السلف رحمه الله تعالی وله کتاب الاستذکار لمذاهب علماء
الامصار فیما تضمنه الموطا من معانی الرأی والآثار شرح فیه الموطا علی وجهه ونسق ابوابه
قال فیه الحافظ ابو طاهر لیس فی الشروحات علی کثرتها مثله وقد بان فی تالیفه البدیع علمه
وفضله وهو کتاب کبیر فی ثلاثین مجلدا بالخط الواضح احد عشر بالخط الدقیق انتهی وکتاب جامع
بیان العلم وفضله وما ینبغی فی روایته وحمله وکتاب الدرر فی اختصار المغازی والسیر

وکتاب العقل والعقلاء وما جاء فی اوصافهم وکتاب جمهرة الانساب وکتاب بهجة المجالس وغیر ذلک توفی رحمه الله بشاطبة فی ربیع الاخر سنة ثلث وستین واربعمائة وفیها توفی حافظ المشرق ابوبکر الخطیب البغدادی رحمهما الله تعالی ومن نظم ابی عمر قدس الله روحه

تذكرت من يبكي على مداوماً … فلم ار الا العلم بالدين والخبر
علوم كتاب الله والسنن التي … اتت عن رسول الله مع صحة الاثر
وعلم الاولى من ناقديه وفهم ما … له اختلفوا في العلم بالرأي والنظر

وله ايضاً

مقالة ذي نصح وذات فوائد … اذا من ذوي الالباب كان استماعها
عليكم بآثار النبي فانه … من افضل اعمال الرشاد اتباعها

وله لما قد دخل اشبيلية فلم يلق فيها مبرة ولم ير من اهلها اسرة

تنكر من كنا نسر بقربه … وصار زعاقاً بعد ما كان سلسلا
وحق لجار لم يوافقه جاره … ولا لاءمته الدار ان يتحولا
بليت بحمص والمقام ببلدة … طويلاً لعمري مخلق يورث البلا
اذا هان حر عند قوم اتاهم … ولم ينأ عنهم كان اعمى واجهلا
ولم تضرب الامثال الا لعالم … وما عوتب الانسان الا ليعقلا

وخود شاه صاحب در بستان المحدثین بعد ذکر استیعاب ابن عبد البر ونقل عبارات آن میفرمایند وی از کبار علمای مغرب ست ونام او یوسف بن عبد الله بن عبد البر بن عاصم نمری قرطبی روز جمعه که امام در خطبه بود در سال سه صد وشصت وهشت در ماه ربیع الاول متولد شده واو معاصر خطیب ست اما طلب او علم حدیث را قبل از تولد خطیب ست از خلف بن القاسم وعبد الوارث بن سفیان وسعید بن نصر وعبد الله بن محمد بن عبد المومن واقران اینها اخذ علم نموده وعلمای بلدان دور دست او را اجازت نوشته اند عبد الغنی منذری صاحب ترغیب وترهیب از مصر وابو القاسم عبد الله بن السقطی از مکه معظمه در خط واتقان سرآمد اهل زمان خود شده وکتاب التمهید او در باب فقه حدیث نادره

روزگار ست وسرمایه مجتهدان اولی الایدی والابصار ست واز تصانیف او کافی در مذهب مالکی پانزده جلد در بلاد مغرب گردیده وبیشتر در اندلس بلکه اکثر معرفتین نوشته اند که از اندلس برآمده وسوای هفتاد کس از علمای وقت خود دیگری را ندیده وسوای اینها از کسی علم نیاموخته وباوجود این علم او کمتر از خطیب وبیهقی وابن حزم نیست بلکه بعضی چیزها نزد اوست که نزد دیگران نیست وصدق ودیانت وحسن اعتقاد واتباع سنت که او را نصیب بود کم کسی از علما را نصیب شده واز عوالی اسناد او سنن ابی داود ست که از عبد الله بن محمد بن عبد المومن روایت میکند واو از ابن داسه واو از مصنفش ابو داود در اول عمر ظاهری بود بعد از آن مالکی شد ومیل بسیار بفقه شافعی هم دارد وکتاب الاستذکار او در حقیقت بهترین شروح موطاست در تنسیق ابواب موطا اسنادی نموده است وآن کتاب بسیار کلان ست قریب ینتی میشود اگر بخط واضح نویسند واگر بخط باریک نویسند پانزده جلد ست واو را کتابی ست در فضیلت علم وادب روایت بسیار نافع وکتاب الدرر فی اختصار المغازی والسیر وکتاب العقل والعقلاء وما جاء فی اوصافهم وکتاب جمهرة الانساب وکتاب بهجة المجالس وغیر اینها نیز تصانیف دارد ودر ماه ربیع الآخر سال چهار صد وشصت دوم وفات اوست ودر همین سال خطیب بغدادی نیز وفات یافت او را بانشاد شعر نیز میلی بود واین چند شعر از وست

تذكرت من يبكي على مداوماً … فلم ار الا العلم بالدين والخبر
علوم كتاب الله والسنن التي … اتت عن رسول الله مع صحة الاثر
وعلم الاولى من ناقديه وفهم ما … له اختلفوا في العلم بالرأي والنظر

ونیز میگوید

مقالة ذي نصح وذات فوائد … اذا من ذوي الالباب كان استماعها
عليكم بآثار النبي فانه … من افضل اعمال الرشاد اتباعها

وچون در شهر اشبیلیه که از مشاهیر شهرهای مغرب ست داخل شد واز اهل آن شهر حسن سلوک وقت قدر که میباید ندید این چند بیت گفت

تنكر من كنا نسر بقربه … وصار زعاقاً بعد ما كان سلسلا
وحق لجار لم يوافقه جاره … ولا لاءمته الدار ان يتحولا

بلیت بحمص والمقام ببلدة	طویلا لعمری مخلق یورث البلا
اذا هان حر عند قوم اتاهم	ولم ینأ عنهم کان اعمی واجهلا
ولم تضرب الامثال الا لعالم	وما عوتب الانسان الا لیعقلا

وجه دوم آنکه ابوالحجاج یوسف بن عبدالرحمن مزی نیز صحت این سند بکمال وضوح وظهور بلا خلاف اہل خلاف بنقل کلام ابن عبدالبر ثابت ساخته چنانچه در تهذیب الکمال در ذکر فضائل جناب امیرالمومنین علیه السلام کما فی النجم الباهر گفته وروی یعنی ابن عبدالبر باسناده عن ابی عوانة عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عباس قال کان علی اول من امن من الناس بعد خدیجة وقال هذا اسناد لا مطعن فیه لاحد لصحته وثقة رجاله فلله الحمد والمنة که از افاده علامه مزی ہم صحت سند حدیث ولایت باجماع واتفاق بلا خلاف وعناد اہل شقاق ظاهر وواضح گردید وشناعت توہم بطلان حدیث شریف بکمال ظهور ووضوح رسید ومخفی نماند که علامه مزی شیخ واستاد ذہبی نقاد ست وفضائل سنیه ومحامد بہیه ومفاخر جلیه ومآثر منیعه او مشهور در اغوار وانجاد وتحقیقات وافادات او نزد علمای قوم در غایت اعتبار واعتماد محمد بن احمد ذہبی در تذکرة الحفاظ گفته المزی شیخنا العالم الحبر الحافظ الاوحد محدث الشام جمال الدین ابو الحجاج یوسف بن الزکی عبدالرحمن بن یوسف القضاعی الکلبی الدمشقی الشافعی ولد بظاهر حلب سنة اربع وخمسین وستمائة ونشأ بالمزة وحفظ القرآن ثم تفقه قلیلا ثم اقبل علی هذا الشان وسمع اول شیء کتاب الحلیة کله من علی بن ابی الخیر سنة خمس وسبعین ثم اکثر عنه وسمع المسند والکتب الستة ومعجم الطبرانی والاجزاء الطبرزدیة والکندیة وسمع صحیح مسلم من الاربلی ورحل سنة ثلاث وثمانین فسمع من العز الحرانی وابی بکر بن الانماطی وهذه الطبقة وسمع بالحرمین وحلب وحماة وبعلبک وغیر ذلک ونسخ بخطه الملیح المتقن کثیرا لنفسه ولغیره ومهر فیها وفی التصریف وفی العربیة واما معرفة الرجال فهو حامل لوائها والقائم باعبائها لم تر العیون مثله عمل کتاب تهذیب الکمال فی مائتی جزء وعمل کتاب الاطراف فی بضعة وثمانین جزءا وخرج لنفسه وامل مجالس واوضح مشکلات ومعضلات ما سبق الیها فی علم الحدیث ورجاله ولی المشیخة بلما کن منها

منها الدار الاشرفیة وکان ثقة حجة کثیر العلم حسن الاخلاق کثیر السکوت قلیل الکلام جدا صادق اللهجة لم تعرف له صبوة وکان یطالع وینقل الطباق اذا حدث وهو فی ذلک لا یکاد یخفی علیه شیء مما یقرأ بل یرد فی المتن والاسناد ردا مفیدا یتعجب منه فضلاء الجماعة وکان متواضعا حلیما صبورا مقتصدا فی مأکله وملابسه کثیر المشی فی مصالحه ترافق هو وابن تیمیة کثیرا فی السماع للحدیث وفی النظر فی العلم وکان یقرر طریقة السلف فی الفقه ویعضد ذلک بمباحث نظریة وقواعد کلامیة وجری بیننا مجادلات ومعارضات فی ذلک ترکها اسلم واولی ومع ذلک فله عمل کثیر فی المعقول ومانهی ذلک بحمد الله الا حسن اسلام وحسبه الله مع انی لم اصلحه الف فی ذلک شیئا وقد لحقه وهن فی صحبة العفیف التلمسانی فلما تبین له ضلاله تبرأ منه وحط علیه وکان ذا مروة وسماحة وتقنع بالیسیر باذلا لکتبه وفوائده ونفسه کثیر المحاسن لقد اذاه ابوالحسن العطار وسبه وما رأیته یتکلم فیه ولا فیمن اذاه والله یحسن له بالخیر ولنا امین ونیز ذہبی در معجم مختص گفته یوسف بن الشیخ الصالح زکی بن عبدالرحمن بن یوسف شیخنا الامام العلامة الحافظ الناقد المحقق المفید محدث الشام جمال الدین ابو الحجاج القضاعی الکلبی المزی الدمشقی اللغوی الشافعی ولد بظاهر حلب فی سنة اربع وخمسین وستمائة ونشأ بالمزة وبالبلد وحفظ القرآن ثم طلب الحدیث سنة اربع وسبعین وهلم جرا فاکثر عن احمد بن سلامة وابن علان وابن عمرو القاسم الاربلی وطبقتهم وبمصر عن عبدالعزیز الحرانی وابی بکر الانماطی وخلق وبالاسکندریة وحلب والحرمین وکتب الطباق بخط الملیح المتقن وکان عارفا بالنحو والتصریف بصیرا باللغة له مشارکة فی الفقه والاصول ویخوض فی حقائق المعقول ویدری الحدیث کما فی النفس متنا واسنادا والیه المنتهی فی معرفة الرجال وطبقاتهم ومن نظر فی تهذیب الکمال علم محله من الحفظ فما رأیت مثله ولا رأی هو مثل نفسه اعنی فی معناه وکان ینطوی علی دین وصفاء باطن وتواضع وفراغ عن الریاسة وقناعة وحسن سمت وقلة کلام وکثرة احتمال وکل احد محتاج الی تهذیب الکمال الی ان قال بعد

ذکر حدیث من قال لا اله الا الله و فی ثانی عشر صفر سنة شیعه خلائق و ازدحموا علی نعشه و دفن
بمقبرة الصوفیة و نیز ذہبی در اول تذہیب التہذیب اورا باین اوصاف ستوده الامام الاوحد
العالم الحجة المامون شرف المحدثین عمدة النقاد شیخنا و کاشف معضلاتنا جمال الدین ابو الحجاج
یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف بن عبد الملک بن یوسف بن علی بن ابی الزهر القضاعی الکلبی
المزی بارک الله فی عمره و حسناته و رفع فی درجاته مولده فی سنة اربع و خمسین و ستمائة
بظاهر حلب و نشأ بالمزة ظاهر دمشق و حفظ القرآن فی صغره و قرأ شیئا من الفقه و اللغة و
العربیة ثم دخل البلد و شرع فی طلب الحدیث بنفسه و له عشرون سنة فسمع الکثیر من ابی العباس
احمد بن سلامة الحداد الامام ابی محمد عبد الرحمن بن ابی عمر الحنبلی و القسم بن عصمة الاربلی
والمسلم بن علان القعنبی و طبقتهم من اصحاب ابن طبرزد و حنبل و الکندی و لم یزل یسمع الی ان
کتب عن اصحاب ابن عبد الدائم الی ان قال و برع فی فنون الحدیث و معانیه و لغاته و فقهه
و علله و صحیحه و سقیمه و رجاله فلم یر مثله فی معناه و لا رای هو مثل نفسه مع الاتقان الحفظ
و حسن الخط و الدیانة و حسن الاخلاق و السمت و الحسن و الهدی الصالح و التصون و الخیر
و الاقتصاد فی المعیشة و اللباس و الملازمة للاشتغال و السماع مع العقل التام و الرزانة و
الفهم و صحة الادراک و عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی در طبقات شافعیه گفته ابو الحجاج جمال الدین یوسف
بن الزکی بن عبد الرحمن بن یوسف القضاعی الحلبی المزی نسبة الی مزة بکسر المیم قریة بظاهر
دمشق کان المذکور احفظ اهل زمانه لاسیما الرجال المتقدمین و انتهت الیه الرحلة من
اقطار الارض لروایته و درایته و کان اماما فی اللغة و التصریف دینا خیرا منقبضا عن الناس طارحا
للتکلف قد صنف تهذیب الکمال فی اسماء الرجال و کتاب الاطراف و درس بدار الحدیث الاشرفیة
ولد بظاهر مدینة حلب فی سنة اربع و خمسین و ستمائة و استوطن دمشق الی ان توفی بها فی
دار الحدیث الاشرفیة ثانی عشر صفر سنة اثنتین و اربعین و سبعمائة و عمر بن المظفر الشهیر بابن الوردی
در تتمه المختصر فی اخبار البشر در سنه اثنتین و اربعین و سبعمائة گفته و فیها فی صفر توفی شیخ الاسلام الحافظ جمال الدین

مانحن فیہ از تہذیب التہذیب ذہبی

ترجمه مزی از طبقات شافعیه اسنوی

ترجمه مزی از تتمه المختصر ابن الوردی

یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن المزی الدمشقی بها منقطع القرین فی معرفة اسماء الرجال مشارکا
فی علوم و تولی مشیخة دار الحدیث بعده قاضی القضاة تقی الدین السبکی عبد الوهاب بن علی بن
عبد الکافی سبکی در طبقات شافعیه گفته یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف بن عبد الملک بن
علی بن ابی الزهر الکلبی القضاعی الدمشقی شیخنا و استاذنا و قدوتنا الشیخ جمال الدین ابو الحجاج
المزی حافظ زماننا حامل رایة السنة و الجماعة و القائم باعباء هذه الصناعة و المتدرع
جلباب الطاعة امام الحفاظ کلمة لا یجحدونها و شهادة علی انفسهم یؤدونها واحد عصره
بالاجماع و شیخ زمانه الذی یصغی لما یقوله الاسماع و الذی ماجاء بعد ابن عساکر مثله
وان تکاثرت جیوش هذا العلم فملأت البقاع حدث طول حیاته فاستوعب عوامها و استغرق
بالطلب لیالیها و ایامها و سهر لذلک فی العلم اذا سهرها غیره فی الشهوات او نامها
ذکره شیخنا الذهبی فی تذکرة الحفاظ و اطنب فی محامده و قال نظر فی اللغة و مهر فیها و فی التصریف
و قرأ العربیة و اما معرفة الرجال فهو حامل لوائها و القائم باعبائها لم تر العیون مثله انتهی
و ذکره فی المعجم المختص و اطنب ثم قال یشارک فی الفقه و الاصول و یخوض فی مضائق المعقول
و یؤدی الحدیث کما فی النفس متنا و اسنادا و الیه المنتهی فی معرفة الرجال و طبقاتهم انتهی و لا اری
شیخنا المزی یدری المعقولات فضلا عن الخوض فی مضائقها فسامح الله شیخنا الذهبی و قد قدمنا
فی ترجمة الشیخ الامام الوالد انی سمعت شیخنا الذهبی یقول ما رایت احفظ منه و انه بلغنی عنه انه
قال ما رأیت احفظ من اربعة ابن دقیق العید و الدمیاطی و ابن تیمیة و المزی و مرتبتهم حسب
ما قدمنا و انا لم ار من هؤلاء الاربعة غیر المزی و لکنی اقول ما رایت احفظ من ثلثة المزی
و الذهبی و الوالد علی التفصیل الذی قدمته فی ترجمة الوالد و عاصرت اربعا لا خامس لهم هؤلاء
الثلثة و البرزالی فانی لم ار البرزالی کان البرزالی یفوقهم فی معرفة الاجزاء و رواتها الاحیاء
و کانت الثلثة تعظم المزی و تذعن له و یقرون علیه و یعترفون بتقدیمه و بالجملة کان شیخنا المزی
اعجوبة زمانه یقرأ علیه القاری نهارا کاملا و الطرق تضطرب و الاسانید تختلف و ضبط

ترجمه مزی از طبقات سبکی

الاسماء المشکل وهو لا یسهو ولا یغفل یبیّن وجه الاختلاف ویوضح ضبط المشکل ویعین المبهم قط لا یغفل عند الاحتیاج الیه ولو شاهدته الطلبة ینعس فاذا اخطأ القاری رد علیه کانّ شخصًا ایقظه وقال له قال هذا القاری کیت وکیت هل هو صحیح وهذا من عجائب الامور وکان قد انتهت الیه ریاسة المحدثین فی الدنیا ومن ذکرناه من الثلثة قد عرفناک انهم مع علو رتبتهم یعترفون له اما الذهبی فثناءه علیه قد انبأناک به وقد ملأ تصانیفه واما البرزالی فقد لیّنه وقاربه فی دار الحدیث الاشرفیة وغیرها واما الشیخ الامام فلقد کان کثیر الاجلال له کان الشیخ الحافظ یجیئ فی کثیر من الایام ومعه جماعة من الطلبة وجزء من سماع الشیخ الامام وربما کان مما اشترک معه فی سماعه فیقرأ علی الشیخ الامام والشیخ الامام مع ذلک یعطیه من التعظیم ما هو مستحق له ولقد حکی لی فیما کان یحکیه من شان فتی اهل الشام انه عقب دخوله دمشق بلیلة واحدة حضر الیه الشیخ صدر الدین سلیمان بن عبد الحکیم المالکی وکان الشیخ الامام یحبّه قال دخل الی وقت عشاء الاخر وقال امور اریدها تعریف اهل دمشق قال قد کان لی البرزالی وملازمته لی ثم انتهی الی المزی فقال وینبغی لک علیه من مشیخة دار الحدیث الاشرفیة قال الشیخ الامام فاقشعرّ جلدی وغاب فکری وقلت فی نفسی هذا امام المحدثین والله لو عاش الدارقطنی استحیی ان یدرّس مکانه قال وسکت ثم منعت الناس من الدخول علیّ لیلاً وقلت هذه بلدة کثیرة الفتن فقلت انا للشیخ الامام ان صدر الدین المالکی لا ینکر رتبة المزی فی الحدیث ولکن کانه لاحظ ما هو شرطه واقفها من ان شیخها لا بد وان یکون اشعری العقیدة والمزی وان کان حینئذ لم یکتب خطه بانه اشعری الا ان الناس لا یصدقونه فی ذلک فقال اعرف ان هذا هو الذی لاحظه صدر الدین ولکن من ذا الذی یتجاسر ان یقول المزی ما یصلح لدار الحدیث والله قلبی ما یحمل هذا الکلام فانظر عظمة المزی عنده وکنت انا کثیر الملازمة للذهبی امضی الیه فی کل یوم مرتین بکرة والعصر واما المزی فما کنت امضی الیه غیر مرتین فی الاسبوع وکان سبب ذلک ان الذهبی کان کثیر الملاطفة بی والمحبة فی بحیث یعرف من عرف حالی

معه انه لم یکن یحب احدًا کمحبته لی وکنت انا شابًا فیقع منی ذلک بموقع عظیم واما المزی فکان رجلاً عبوسًا مهیبًا وکان الوالد یحب لو کان امری علی العکس اعنی یحب ان الازم المزی اکثر من ملازمة الذهبی لعظمة المزی عنده وکنت غالبًا اذا جئت من عند شیخ یقول هات ما استفدت ما قرأت ما سمعت فاحکی له مجلسی معه فکنت اذا جئت من عند الذهبی یقول جئت من عند شیخک واذا جئت من عند الشیخ نجم الدین القحفازی یقول جئت من جامع تنکز لان الشیخ نجم الدین کان یشغلنا فیه واذا جئت من عند الشیخ شهاب الدین بن النقیب یقول جئت من الشامیة لانی کنت اقرأ علیه فیها واذا جئت من عند الشیخ ابی العباس الاندرشی یقول جئت من الجامع لانی کنت اقرأ علیه فیه وهکذا واما اذا جئت من عند المزی فیقول جئت من عند الشیخ ویفصح بلفظ الشیخ ویرفع بها صوته وانا جازم بانه انما کان یفعل ذلک لیثبت فی قلبی عظمته ویحثنی علی ملازمته وشغرت مکان بدار الحدیث الاشرفیة فنزّلنی فیه فعجبت من ذلک فانه کان لا یری تنزیل اولاده من المدارس وانا لم ال فی عمری فقاهة غیر الحدیث والاعادة الا عند الشیخ الوالد وانما کان یؤخرنا الی استحقاق وقت التدریس علی هذا ربانا رحمه الله فسألته فقال لیقال انک کنت فقیهًا عند المزی ولما بلغ المزی ذلک امرهم ان یکتبوا اسمی فی الطبقة العلیا فبلغ ذلک الوالد فانزعج وقال خرجنا من الجد الی اللعب لا والله عبد الوهاب شاب ولا یستحق الان هذه الطبقة اکتبوا اسمه مع المبتدئین فقال له شیخنا الذهبی والله هو فوق هذه الدرجة وهو محدث جید هذه عبارة الذهبی فضحک الوالد وقال یکون مع المتوسطین الخ احمد بن علی بن یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف بن عبد الملک بن یوسف بن علی بن ابی الزهر الحلبی الاصل المزی ابو الحجاج جمال الدین الحافظ ولد فی ربیع الاخر سنة ۶۵۴ فلو کان له من استجاز له لادرک اجازة المرسی والبلدانی وغیرهم ولکن طلب بنفسه فی اول سنة خمس وسبعین فاکثر عن احمد بن ابی الخیر والمسلم بن علان والفخر بن البخاری ونحوهم من اصحاب ابن طبرزد والکندی والحرستانی وسمع الکتب الطوال کالستة والمسند والمعجم الکبیر وتاریخ الخطیب والنسب للزبیر والسنن

الحرستانی بفتح اوله والراء وسکون المهملة ونون الی حرستان قریة بباب دمشق

الکبیر والمستخرج علی مسلم والحلیة والدلائل ومن الاجزاء الوفاً ومشیخته نحو الف
شیخ واخذ عن الشیخ محی الدین النووی وغیره وسمع بالشام والحرمین ومصر وحلب
والاسکندریة وغیرها واتقن اللغة والتصریف وکان کثیر الحیاء والاحتمال
والقناعة والتواضع والتودد الی الناس مع الانجماع عنهم قلیل الکلام جداً حتی
یسئل فیجیب ویجید وکان لا یتکبر بفضائله ولا یغتاب احداً ولا یتوجه الی الصالحیة
ماشیا الی ان دخل فی عشر التسعین وهو علی ذلک وکان مغری بطلب
الکیمیا فلا یزال فی فقر واول ماحصل له من الوظائف الناصریة بعد ابن
ابی الفتح ثم دار الحدیث الاشرفیة بعد ابن الشریشی وقال ابن تیمیة ما باشرها المزی
لم یلیها من حین بنیت الی الان احق بشرط الواقف منه لقول الواقف فان اجتمع من فیه
الروایة ومن فیه الدرایة قدم من فیه الروایة قال الذهبی ما رأیت احداً فی هذا الشان
احفظ منه وکان فی شبیبته صحب العفیف التلمسانی فلما تبین له ضلاله هجره الی ان
قال قال الذهبی لم یخرج لنفسه شیئاً لا مشیخة ولا معجما ولا تساعیا
ولا عوالی وانما املی قلیلاً ثم ترک وکان یلام علی ذلک فلا یجیب وصنف
تهذیب الکمال فاشتهر فی زمانه وحدث به خمس مرار وحدث
بکثیر من مسموعاته الکبار والصغار عالیاً ونازلاً وغالب المحدثین
من دمشق وغیرها قد تلمذوا واستفادوا منه وسألوه عن المعضلات
فاعترفوا بفضله وعلو ذکره بالغ ابو حیان فی القطر الحلبی فی تقریظه
والثناء علیه وکذلک ابن سید الناس فی اجوبته الی الحسین بن ابی ایبک
قال ووجدت بدمشق اهل العلم الامام المقدم والحافظ الذی فاق من تاخر
من اقرانه ومن تقدم ابا الحجاج المزی بحر هذا العلم الزاخر وحیده القائل
من رآه لم یترک الاول للآخر احفظ الناس للتراجم واعلمهم بالرواة من

اعارب واعاجم لا یخص بمعرفته مصراً دون مصر ولا ینفرد علمه باهل عصر معتمداً
آثار السلف الصالح مجتهداً فی ما ینظر به من حفظ السنة من النصائح معرضاً
عن الدنیا واسبابها مقبلاً علی طریقته التی اربی بها لا یبالی ما ناله من الازل ولا یخاف
جسده شی من الهزل وقال الذهبی کان خاتمة الحفاظ وناقد الاسانید والالفاظ وهو
صاحب معضلاتنا وموضح مشکلاتنا حفظ القران فی صباه وتفقه للشافعیة مدة وعنی
باللغة فبرع فیها واتقن النحو والصرف وله عمل فی المعقول ومعرفة شی من الاصول وکتابة حلوة
وفیه حیاء وحلم وسکینة واحتمال وقناعة وترک التجمل والانجماع عن الناس
وصبر علی من یوذیه وقلة کلام الا ان یسئل فیفید الی ان قال نقلا عن الذهبی وکان
لا یکاد یعرف قدره الا من اکثر مجالسته وقال ای الذهبی وکان مع حسن خطه ذا اتقان قل
ان یعجل له غلط وکان خیراً ذا دیانة وتصون من الصغر وسلامة باطن وابو بکر بن احمد اسدی
در طبقات شافعیه گفته یوسف بن عبد الرحمن بن یوسف بن عبد الملک بن یوسف بن علی بن ابی الزهر
الامام العلامة الحافظ الکبیر شیخ المحدثین عمدة الحفاظ اعجوبة الزمان جمال الدین ابو الحجاج
بن الزکی ابی محمد القضاعی الکلبی الحلبی ثم الدمشقی المزی مولده فی ربیع الآخر سنة اربع وخمسین
وستمائة بظاهر حلب ونشأ بالمزة وقرأ شیئاً من الفقه علی مذهب الشافعی وحصل طرفا من العربیة
وبرع فی التصریف واللغة ثم شرع فی طلب الحدیث بنفسه وله عشرون سنة وسمع الکثیر
ورحل قال بعضهم ومشیخته نحو الالف وبرع فی فنون الحدیث واقر له الحفاظ من مشایخه وغیرهم
بالتقدم وحدث بالکثیر نحو خمسین سنة فسمع منه الکبار والحفاظ وولی دار الحدیث الاشرفیة
ثلثا وعشرین سنة وقال الذهبی فی المعجم المختص شیخنا الامام العلامة الحافظ الناقد المحقق
المفید محدث الشام طلب الحدیث سنة اربع وتسعین وهلم جراً واکثر وکتب العالی والنازل
بخطه الملیح المتقن وکان عارفاً بالنحو والتصریف بصیراً باللغة یشارک فی الفقه والاصول
ویخوض فی مضائق المعقول ویروی الحدیث کما فی النفس متناً واسناداً والیه المنتهی فی

ربط
بط

از طبقات ...

الطبقة
الخامسة ...
... الذین کانوا فی
الثالثة ...
الثامنة

معرفة الرجال وطبقاتهم ومن نظر فی کتابه تهذیب الکمال علم محله من الحفظ فما رأیت مثله ولا رای هو مثل نفسه فی معناه وکان ینطوی علی دین وسلامة باطن وتواضع وفراغ عن الریاسة وقناعة وحسن سمت وقلة کلام وحسن احتمال وقد بالغ فی الثناء علیه ابو حیان وابن سید الناس وغیرهما من علماء العصر توفی فی صفر سنة اثنتین واربعین وسبعمائة ودفن بمقبرة الصوفیة غربی قبر ابن تیمیة ومن تصانیفه تهذیب الکمال والاطراف وغیرهما وجلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر سیوطی در طبقات الحفاظ گفته المزی الامام العالم الحبر الحافظ الاوحد محدث الشام جمال الدین ابو الحجاج یوسف بن عبد الرحمن بن یوسف القضاعی ثم الکلبی المزی الشافعی ولد بحلب سنة ٦٥٤ ونشأ بالمزة وتفقه قلیلا ثم اقبل علی هذا الشان ورحل وسمع الکثیر ونظر فی اللغة ومهر فیها وفی التصریف وقرأ العربیة واما معرفة الرجال فهو حامل لوائها والقائم باعبائها لم ترالعیون مثله صنف تهذیب الکمال والاطراف واملی مجالس واوضح مشکلات ومعضلات ما سبق الیها من علم الحدیث ورجاله وولی مشیخة دار الحدیث الاشرفیة مات یوم السبت ثانی عشر صفر سنة ٧٤٢

ومحمد بن محمد المعروف بابن الشحنة الحلبی در روض المناظر فی علم الاوائل والاواخر در سنه اثنتین واربعین وسبعمائة گفته وفیها توفی الحافظ ابو الحجاج یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف المزی وهو القائل ؎

ان عادیت ما رجل مسلم	اخا له فی الله او زاره
فهو جدیر عند اهل النهی	بان یحط الله اوزاره

توفی بدمشق وقد ناهز التسعین وجمال الدین ابو المحاسن یوسف بن تغری بردی در نجوم زاهره گفته وتوفی الحافظ الحجة جمال الدین ابو الحجاج یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف بن علی بن عبد الملک بن ابی الزهر القضاعی الکلبی المزی الحلبی المولد ولد بظاهر حلب فی عاشر ربیع الاخر سنة اربع وخمسین وستمائة ومات بدمشق فی ثانی عشر صفر وکان اماما فی عصره احد الحفاظ المشهورین سمع الکثیر ورحل وکتب وصنف وقد ذکرنا عدة کثیرة من مشایخه وسماعاته

فی ترجمته من المنهل الصافی ونبذة کبیرة من اخباره ومن مصنفاته کتاب تهذیب الکمال وهو فی غایة الحسن فی معناه ومحمد بن علی بن محمد شوکانی در بدر طالع بمحاسن من بعد القرن السابع گفته یوسف بن الزکی عبد الرحمن بن یوسف بن عبد الملک بن یوسف بن علی بن ابی الزهر الحلبی الاصل المزی ابو الحجاج جمال الدین الامام الکبیر الحافظ صاحب التصانیف ولد فی ربیع الاخر سنة ٦٥٤ وطلب بنفسه فاکثر عن احمد بن ابی الخیر ومسلم بن علان والفخر بن البخاری ونحوهم من اصحاب ابن طبرزد والکندی وسمع الکتب الطوال والاجزاء ومشایخه نحو الالف ومن مشایخه النووی بالشام والحرمین ومصر وحلب والاسکندریة وغیرها واتقن اللغة والتصریف وتبحر فی الحدیث ودرس بعدة مدارس منها دار الحدیث الاشرفیة وهو اولی تدریسها قال ابن تیمیة لم یلها من حین بنیت الی الآن احق بشرط الواقف منه قال الذهبی ما رأیت احدا فی هذا الشان احفظ منه واوذی مرة بسبب ابن تیمیة لانها لما وقعت له المناظرة مع الشافعیة وبحث معه الصفی الهندی وابن الزملکانی کما قدمت الاشارة الی ذلک شرع صاحب الترجمة یقرئ کتاب خلق افعال العباد للبخاری قاصدا بذلک الرد علی المخالفین لابن تیمیة فغضب الفقهاء وقالوا نحن المقصودون بهذا فبلغ ذلک القاضی الشافعی یومئذ فامر بسجنه فتوجه ابن تیمیة واخرجه من السجن بیده فغضب النائب فاعید ثم اخرج عنه فامر النائب ان ینادی بان من تکلم فی العقائد یقتل ومن مصنفاته تهذیب الکمال اشتهر فی زمانه وحدث به خمس مرات وکتاب الاطراف وهو کتاب مفید جدا وقد اخذ عنه الاکابر وترجموا له وعظموه جدا قال ابن سید الناس فی ترجمته انه احفظ الناس للتراجم واعلمهم بالرواة من اعارب واعاجم واطال الثناء علیه ووصفه باوصاف ضخمة وقال انه فی اللغة امام وله فی الفرائض معرفة والمام وقال الصفدی سمعنا صحیح مسلم علی السید منجی وهو حاضر فکان یرد علی القاری فیقول القاری ما عندی الا ما قرات فیوافق المزی بعض من حضر ممن بیده نسخة اما بان یوجد فیها کما قال او یوجد مضببا علیه او فی الحاشیة ولما ذکر ذلک منه قلت له ما النسخة الصحیحة

الا انت قال ولم ار بعد ابی حیان مثله فی العربیة خصوصاً التصریف ولم یکن مع توسعه فی معرفة
الرجال یستحضر تراجم غیر المحدثین لا من الملوک ولا من الوزراء والقضاة والادباء وقال الذهبی
کان خاتمة الحفاظ وناقد الاسانید والالفاظ وهو صاحب معضلاتنا ومرجع مشکلاتنا
قال وفیه حیاء وکرم وسکینة واحتمال وقناعة وترک التجمل والانجماع عن الناس ومات یوم السبت
ثانی عشر صفر ۷۴۲ و صدیق حسن خان در تاج مکلل گفته یوسف بن الزکی عبد الرحمن یعرف بابی الحجاج
المزی الامام الکبیر الحافظ ولد ۶۵۴ وقال نعمان فی الروضة الغناء ۶۵۶ وقال دفن بمقبرة الصوفیة
غربی قبر ابن تیمیة انتهی وبالجملة طلب بنفسه فاکثر ومشایخه نحو الالف ومن مشایخه النووی فتبحر
فی الحدیث ودرس بمدارس منها دار الحدیث الاشرفیة ولما ولی تدریسها قال ابن تیمیة لم یلها
من حین بنیت الی الآن احق بشرط الواقف منه قال الذهبی ما رایت احداً فی هذا الشأن احفظ منه
واوذی مرة بسبب ابن تیمیة لانها لما وقعت له المناظرة مع الشافعیة وبحث معه الصفی الهندی
وابن الزملکانی شرع صاحب الترجمة یقری کتاب خلق افعال العباد للبخاری قاصداً بذلک الرد
علی المخالفین لابن تیمیة فغضب الفقهاء وقالوا نحن المقصودون بهذا فبلغ ذلک القاضی الشافعی
یومئذ فامر بسجنه فتوجه ابن تیمیة واخرجه من السجن بیده فغضب النائب فاعید ثم افرج عنه
فامر النائب ان ینادی بان من تکلم فی العقائد یقتل ومن مصنفاته تهذیب الکمال اشتهر فی زمانه
وحدث به خمس مرات وکتاب الاطراف وهو کتاب مفید جداً ولم یکن مع توسعه فی معرفة
الرجال یستحضر تراجم غیر المحدثین لا من الملوک ولا من الوزراء والقضاة والادباء وقال الذهبی
کان خاتمة الحفاظ وناقد الاسانید والالفاظ وهو صاحب معضلاتنا ومرجع مشکلاتنا وقال
فیه حیاء وکرم وسکینة واحتمال وقناعة وانجماع عن الناس مات ۷۴۲ وفی الروضة الغناء
۷۴۳ انتهی و مولوی حسن زمان در قول مستحسن گفته قال الحافظ المزی نسبة الی مزة بکسر المیم وتشدید
زاء معجمة بلدة بالشام وقد قال الذهبی فیه شیخنا الامام العلامة الحافظ الناقد المحقق المفید
محدث الشام یروی الحدیث کما فی النفس متناً واسناداً والیه المنتهی فی معرفة الرجال وطبقاتهم

مدائح مزی

مدائح مزی از تاج مکلل مولوی صدیق حسن خان معاصر

مدائح مزی از قول مستحسن مولوی حسن زمان معاصر حیدرآبادی

ومن نظر فی کتابه تهذیب الکمال علم محله من الحفظ فما رایت مثله ولا رای هو مثل نفسه وجه سوم آنکه
از ملاحظه افادات دیگر محققین باکمال در کتب نقد رجال هم ثقت واعتماد رواة این اسناد ظاهر و باهر است
اما ابو عوانه وضاح پس وثوق واعتماد واتقان وجلالت شان او واضح وعیان ومسلم اکابر اعیان وغیر
محتاج باثبات وبیان ومستغنی از اقامت شاهد وبرهان است وارباب صحاح سته کافه روایات او را بسر وچشم
می نهند وتلقی بقبول مینمایند ذهبی در کاشف میگوید وضاح بن عبد الله الحافظ ابو عوانة الیشکری
مولی یزید بن عطا سمع قتادة وابن المنکدر وعنه عفان وقتیبة ولوین ثقة متقن لکتابه توفی
۱۷۶ ودر تقریب ابن حجر عسقلانی مسطور است وضاح بتشدید المعجمة ثم مهملة ابن عبد الله الیشکری
بالمعجمة الواسطی البزاز ابو عوانة مشهور بکنیته ثقة ثبت من السابعة مات سنة خمس او ست وسبعین
ومراد عسقلانی از سابعه طبقه سابعه است وآن عبارت است از کبار اتباع تابعین مثل مالک وثوری قال فی
صدر التقریب فی تفسیر الطبقات السابعة کبار اتباع التابعین کمالک والثوری اما ابو بلج یحیی بن سلیم
پس سلیم از معایب و بری از مثالب ومشائن وممدوح اکابر جامعین مکارم ومحاسن است ابو الحجاج مزی در
تهذیب الکمال گفته ابو بلج الفزاری الواسطی ویقال الکوفی وهو الکبیر اسمه یحیی بن سلیم بن بلج
ویقال یحیی بن ابی الاسود روی عن الجلاس ویقال عن ابی الجلاس وعن ابیه سلیم بن بلج وعبایة
بن رفاعة بن رافع بن خدیج وعمرو بن میمون الاودی ومحمد بن حاطب الجمحی وابی الحکم العنزی
روی عنه ابراهیم بن المختار وابو یونس حاتم بن ابی صغیرة وحصین بن نمیر وزائدة بن قدامة
وزهیر بن معاویة وسفیان الثوری وسوید بن عبد العزیز وشعبة بن الحجاج وشعیب بن
صفوان وهشیم بن بشیر وابو حمزة السکری وابو عوانة قال اسحق بن منصور عن یحیی بن معین
ثقة وکذلک قال محمد بن سعد والنسائی والدارقطنی وقال البخاری فیه نظر وقال ابو حاتم
صالح الحدیث لا باس به وقال محمد بن سعد قال یزید بن هرون قد رایت ابا بلج وکان
جاراً لنا وکان یتخذ الحمام یستانس بهن وکان یذکر الله کثیراً وقال لو قامت القیامة لدخلت
الجنة لذکر الله عز وجل روی له الاربعة انتهی نقلاً عن قطعة من تهذیب الکمال المقبول عند

توثیق ابو عوانه وضاح از کاشف ذهبی

توثیق ابو عوانه از تقریب ابن حجر

توثیق ابو بلج از تهذیب الکمال

المجهول استر بتها فی حدیقة وقت القفول من سفر الحج وزیارة الرسول صلی الله علیه وآله ما هم
الشمال والقبول از این عبارت ظاهرست که ارباب صحاح اربعه یعنی ابوداود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه روایت
از ابو بلج میکنند یعنی روایت او را صحیح و معتمد و معتبر میدانند که در صحاح خود آن را وارد مینمایند و نیز از ان ظاهرست
که سفین ثوری و شعبة بن الحجاج و دیگر اساطین حائزین فضائل ذات الابتلاج از ابو بلج روایت میکنند و یحیی بن
معین و محمد بن سعد و نسائی و دارقطنی او را نصا و تصریحا لا اشارة و تلمیحا توثیق کرده اند که لفظ ثقة در حق او اطلاق
نموده پس بعد شهادت این ارکان اربعه که علل اربعه نقد و تحقیق و معروف بنهایت امعان و تدقیق اند قول کابلی
فیه نظر ناشی از سقم نظر و فقد بصر و اقتحام خطر و محض هزل و هذر و ایقاع ناس در التباس و وسواس و غرور انهماک
و اصرار در اضرار و ضرر و مخالفت محققین فن حدیث و خبر و غیر قابل نزد نقاد رجال و ماهرین فن اثر خواهد بود
و محمود عینی در عمدة القاری شرح صحیح بخاری در شرح حدیث اجعلوا آخر صلوتکم باللیل وترا گفته فیه الدلالة
علی وجوب الوتر و اختلف العلماء فیه فقال القاضی ابو الطیب ان العلماء کافة قالت انه سنة
حتی ابو یوسف و محمد وقال ابو حنیفة وحده هو واجب لیس بفرض وقال ابو حامد فی تعلیقه
الوتر سنة مؤکدة ولیس بفرض ولا واجب وبه قالت الامة کلها الا ابا حنیفة وبذلک قال بعضهم
وقد استدل بهذا الحدیث بعض من قال بوجوبه وتعقب بان صلوة اللیل لیست واجبة
فکذا آخره وبان الاصل عدم الوجوب حتی یقوم دلیله وقال الکرمانی ایضا ما یشبه هذا قلت هذا
کله من آثار التعصب فکیف یقول القاضی ابو الطیب وابو حامد وهما امامان مشهوران بهذا
الکلام الذی لیس بصحیح ولا قریب من الصحة وابو حنیفة لم ینفرد بذلک هذا القاضی ابو بکر بن
العربی ذکر عن سحنون واصبغ وابن الفرج وجوبه وحکی ابن حزم ان مالکا قال من ترکه ادب و
کانت جرحة فی شهادته وحکاه ابن قدامة فی المغنی عن احمد وفی المصنف عن مجاهد بسند
صحیح هو واجب ولم یکتب وعن ابن عمر بسند صحیح ما احب انی ترکت الوتر وان لی حمر النعم
وحکی ابن بطال وجوبه علی اهل القرآن عن ابن مسعود وحذیفة وابراهیم النخعی وعن یوسف
بن خالد السمتی شیخ الشافعی وجوبه وحکی ابن ابی شیبة ایضا عن سعید بن المسیب وابی عبیدة

بن عبد الله بن مسعود والضحاک انتهی فاذا کان الامر کذلک کیف یجوز لابی الطیب
ولابی حامد ان یدعیا هذه الدعوی الباطلة فهذا یدل علی عدم اطلاعهما فیما
ذکرنا فجهل الشخص بالشیء لا ینفی علم غیره به وقول من ادعی التعقب بان صلوة اللیل لیست
بواجبة الی آخره قول واه لان الدلائل قامت علی وجوب الوتر منها ما رواه ابو داود
محمد بن المثنی ابو اسحق الطالقانی نا الفضل بن موسی عن عبید الله بن عبد الله
العتکی عن عبد الله بن بریدة عن ابیه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه
وسلم یقول الوتر حق فمن لم یوتر فلیس منا الوتر حق فمن لم یوتر فلیس منا الوتر حق
فمن لم یوتر فلیس منا وهذا حدیث صحیح ولهذا اخرجه الحاکم فی مستدرکه وصححه
فان قلت فی اسناده ابو المنیب عبید الله بن عبد الله وقد تکلم فیه البخاری وغیره قلت
قال الحاکم وثقه ابن معین وقال ابن ابی حاتم سمعت ابی یقول هو صالح الحدیث وانکر
علی البخاری ادخاله فی الضعفاء فهذا ابن معین امام هذا الشان کفی به حجة فی توثیقه ایاه
از این عبارت ظاهرست که عینی رئیس الاعیان تکلم بخاری و غیر او در ابو المنیب بسبب والا شان ساقط
از اعتماد و اعتبار و ایقان دانسته و بجنب توثیق ابن معین آن را لاشی و بی اصل قرار داده و محض توثیق
ابن معین والانعاب را برای ازاله مرض تشکیک و ارتیاب کافی و وافی گردانیده پس هرگاه تکلم
بخاری در ابو المنیب با تکلم غیر بخاری در وجهت محض توثیق ابن معین قابل اعتنا و التفات نباشد تنها
نظر بخاری بجنب توثیق یحیی بن معین با توثیق سه کس دیگر از اساطین یعنی ابن سعد و نسائی و دارقطنی
ابو بلج را چه طور بکار آید و التفات و احتفال اهل کمال را شاید فلله الحمد المعین حیث ثبت بشهادة
یحیی بن معین وثلثة اخر من جهابذتهم الاساطین وثوق ابی بلج المتین وراح الارتیاب
والتشکیک المهین و مخفی نماند که فضائل و محامد و مناقب و مفاخر یحیی بن معین و نسائی و دارقطنی
ما بعد ان شاء الله مفصلا مذکور خواهد شد درینجا پارهٔ از جلائل فضائل بهیه و عوالی مآثر سنیه محمد بن سعد
کاتب عالی مناقب والا مناصب جلیل المراتب مذکور میشود عبد الکریم سمعانی در انساب گفته و ابو عبد الله

محمد بن سعد بن منیع الکاتب الزهری مولاهم بنی هاشم وهو کاتب محمد بن عمر الواقدی ایضا سمع
سفین بن عیینة واسمعیل بن علیة ومحمد بن ابی فدیك وابا ضمرة انس بن عیاض ومعن بن
عیسی والولید بن مسلم ومن بعدهم وکان من اهل الفضل والعلم وصنف کتابا کبیرا فی
طبقات الصحابة والتابعین و الصالحین الی وقته فاجاد فیه واحسن روی عنه الحارث بن
ابی اسامة والحسین بن فهم وابو بکر بن ابی الدنیا وحکی عن یحیی بن معین انه رماه بالکذب فنقل
الناقل غلط او وهم لانه من اهل العدالة وحدیثه یدل علی صدقه فانه یتحری فی کثیر من
روایاته وقال ابن ابی حاتم الرازی سألت ابی عن محمد بن سعد فقال یصدق رأیته جاء الی
القواریری وسأله عن احادیث فحدثه وحکی ابراهیم الحربی قال احمد بن حنبل یوجه فی کل جمعة
بحنبل بن اسحق الی ابن سعد یاخذ منه جزئین من حدیث الواقدی ینظر فیهما الی الجمعة
الاخری ثم یردها ویاخذ غیرها قال ابراهیم ولو ذهب وسمعها کان خیرا له ومات فی جمادی الاخرة
سنة ثلثین ومائتین ببغداد وهو ابن اثنین وستین سنة وکان کثیر العلم والحدیث والروایة
وکتب الحدیث وغیره من کتب الغریب والفقه وابن خلکان در وفیات الاعیان گفته ابو عبد الله
محمد بن سعد بن منیع الزهری البصری کاتب الواقدی کان احد الفضلاء الاجلاء صحب الواقدی
المذکور قبله زمانا وکتب له فعرف به وسمع سفین بن عیینة وانظاره وروی عنه ابو بکر
بن ابی الدنیا وابو محمد الحارث بن ابی اسامة التمیمی وغیرهما وصنف کتابا کبیرا فی طبقات
الصحابة والتابعین والخلفاء الی وقته فاجاد فیه واحسن وهو یدخل فی خمس عشر مجلدة
وله طبقات اخری صغری وکان صدوقا ثقة ویقال اجتمعت کتب الواقدی عند اربعة انفس
اولهم کاتبه محمد بن سعد المذکور وکان کثیر العلم واسع الحدیث والروایة کثیر الکتبة کتب
الحدیث والفقه وغیرهما وقال الحافظ ابو بکر صاحب تاریخ بغداد فی حقه محمد بن سعد
عندنا من اهل العدالة وحدیثه یدل علی تصدیقه فانه یتحری فی کثیر من روایاته وهو
من موالی الحسین بن عبد الله بن عبید الله بن العباس بن عبد المطلب وتوفی یوم الاحد

مدائح ابن سعد از وفیات الاعیان ابن خلکان

لاربع خلون من جمادی الاخرة سنة ثلثین ومائتین ببغداد ودفن فی مقبرة باب الشام وهو ابن ثنتین
وستین سنة رحمه الله تعالی و ذہبی در تذکرة الحفاظ گفته محمد بن سعد الحافظ العلامة ابو عبد الله
البصری مولی بنی هاشم مصنف الطبقات الکبیر والصغیر ومصنف التاریخ ویعرف بکاتب
الواقدی سمع هشیما وسفین بن عیینة وابن علیة والولید بن مسلم وطبقتهم واکثر عن محمد بن
عمر الواقدی وتنزل فی الروایة الی یحیی بن معین واقرانه حدث عنه ابن ابی الدنیا واحمد بن یحیی
البلاذری والحرث بن ابی اسامة والحسین بن فهم واخرون قال ابن فهم کان کثیر العلم کثیر الکتب
کتب الحدیث والفقه والغریب قال وتوفی فی جمادی الاخرة سنة ثلثین ومائتین عن اثنتین وستین سنة
ونیز ذہبی در عبر در سنه ثلاثین ومائتین گفته وفیها الامام الحبر ابو عبد الله محمد بن سعد الحافظ کاتب
الواقدی وصاحب الطبقات والتاریخ ببغداد فی جمادی الاخرة وله اثنان وستون سنة روی
عن سفین بن عیینة وهشیم وخلق کثیر قال ابو حاتم صدوق ونیز ذہبی در کاشف گفته محمد بن سعد
الکاتب مولی بنی هاشم عن هشیم وابن عیینة وخلق مات سنة ۲۳۰ دحکایة وابن حجر عسقلانی در تقریب گفته
محمد بن سعد بن منیع الهاشمی مولاهم البصری نزیل بغداد کاتب الواقدی صدوق فاضل من العاشرة
مات سنة ثلثین وهو ابن اثنتین وستین وجلال الدین سیوطی در طبقات الحفاظ گفته محمد بن سعد بن
منیع البصری الحافظ کاتب الواقدی نزیل بغداد روی عن ابی داود الطیالسی والواقدی وهشیم
وابن عیینة والولید بن مسلم وخلق وعنه ابو بکر بن ابی الدنیا والحارث بن ابی اسامة قال الخطیب
کان من اهل العلم والفضل وصنف کتابا کبیرا فی طبقات الصحابة والتابعین ومن بعدهم الی وقته
فاجاد واحسن مات سنه ۲۳۰ ومولوی صدیق حسن خان معاصر در تاج مکلل گفته ابو عبد الله محمد بن سعد
الزهری کاتب الواقدی کان احد الفضلاء والنبلاء صحب الواقدی وسمع سفین بن عیینة وانظاره
وروی عنه ابو بکر بن ابی الدنیا وابو محمد الحرث بن ابی اسامة التمیمی وصنف کتابا کبیرا
فی طبقات الصحابة والتابعین والخلفاء الی وقته فاجاد فیه واحسن وهو یدخل فی خمس عشرة
مجلدة وکان صدوقا ثقة وکان کثیر العلم غزیر الحدیث والروایة کثیر الکتب کتب الحدیث و

مدائح ابن سعد از تذکرة الحفاظ ذہبی

مدائح ابن سعد از عبر ذہبی

مدائح ابن سعد از کاشف ذہبی

مدائح محمد بن سعد از تقریب ابن حجر

مدائح ابن سعد از طبقات الحفاظ سیوطی

مدائح ابن سعد از تاج مکلل مولوی صدیق حسن خان معاصر

والفقہ وغیرہما قال الخطیب فی تاریخ بغداد محمد بن سعد عندنا من اہل العدالۃ وحدیثہ یدل علی
صدقہ فانہ یتحری فی کثیر من روایتہ وہو من موالی بنی العباس توفی سنۃ ۲۳۰ ببغداد رحمہ اللہ تعالی
ونیز صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفتہ محمد بن سعد بن منیع الزہری کاتب الواقدی احدی از فضلاء
نبلاء اجلاست سماعت از سفیان بن عیینہ وانظار او دارد از وی ابوبکر بن ابی الدنیا وحارث بن ابی اسامہ
راوی اند کتابی کبیر دارد در طبقات صحابہ وتابعین وخلفا تا وقت خود خیلی خوب وجید واقع شدہ در پانزدہ مجلد
است صدوق ثقہ بود کثیر العلم غزیر العلم والحدیث والروایۃ کثیر الکتب کتب الحدیث والفقہ وغیرہما وفاتش در
سنہ ثلثین ومائتین در بغداد بودہ وہو ابن اثنتین وستین سنۃ رحمہ اللہ تعالی انتہی اما عمرو بن میمون پس بلا شبہہ
او ثقہ ومامون فی کتب قوم بفضائل ومحامد او مملو ومشحون ابن عبد البر در استیعاب گفتہ عمرو بن میمون الاودی
ابو عبد اللہ ادرک النبی صلی اللہ علیہ وسلم وصدق الیہ وکان مسلما فی حیاتہ وعلی عہد رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم قال عمرو بن میمون قدم علینا معاذ الشام فلزمتہ وما فارقتہ حتی دفنتہ
ثم صحبت ابن مسعود وہو معدود فی کبار التابعین من الکوفیین وہو الذی رای الرجم فی
الجاہلیۃ من القردۃ ان صح ذلک لان رواتہ مجہولون وقد ذکرہ البخاری عن نعیم عن ہشیم عن
حصین عن عمرو بن میمون الاودی مختصرا قال رأیت فی الجاہلیۃ قردۃ زنت رجموہا یعنی القرود
فرجمتہا معہم ورواہ عباد بن العوام عن حصین کما رواہ ہشیم مختصرا واما القصۃ بطولہا
فانہا تدور علی ابن مسلم عن عیسی بن حطان ولیس ممن یحتج بہما وہذا عند جماعۃ اہل العلم منکر
لاضافۃ الزنی الی غیر مکلف واقامۃ الحدود فی البہائم ولو صح لکانوا من الجن لان العبادات فی الجن
والانس دون غیرہما وکان الرجم فی التوراۃ وروی ان عمرو بن میمون حج ستین مرۃ ما بین حجۃ وعمرۃ ومات
سنۃ خمس وسبعین وابو الحسن علی بن محمد بن عبد الکریم الجزری المعروف بابن الاثیر در اسد الغابہ فی معرفۃ الصحابۃ
گفتہ عمرو بن میمون الاودی ابو عبد اللہ ادرک الجاہلیۃ وکان قد اسلم فی زمان النبی صلی اللہ علیہ
وسلم وحج مائۃ حجۃ وقیل سبعون حجۃ وادی صدقتہ الی النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال عمرو بن
میمون قدم علینا معاذ بن جبل الی الیمن رسولا من عند رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مع السحر

مدائح ابن سعد از اتحاف النبلاء نواب صدیق حسن خان معاصر

مدح عمرو بن میمون اودی از اسد الغابہ ابن اثیر جزری

رافعا صوتہ بالتکبیر وکان رجلا حسن الصوت فالقیت علیہ محبتی فما فارقتہ حتی جعلت
علیہ التراب ثم صحب ابن مسعود وہو معدود فی کبار التابعین من الکوفیین وہو الذی
روی انہ رای فی الجاہلیۃ قردۃ زنت فاجتمعت القرود فرجمتہا وہذا مما ادخل فی صحیح البخاری
والقصۃ بطولہا تدور علی عبد الملک بن مسلم عن عیسی بن حطان ولیسا مما یحتج بہما وہذا
عند جماعۃ اہل العلم منکر لاضافۃ الزنا الی غیر مکلف واقامۃ الحدود فی البہائم ولو صح
لکانوا من الجن لان العبادات فی الانس والجن دون غیرہما وقد کان الرجم فی التوراۃ وتوفی سنۃ خمس
وسبعین اخرجہ الثلثۃ وذہبی در کاشف میفرماید عمرو بن میمون الاودی عن عمر ومعاذ وطائفۃ
وعنہ زیاد بن علاقۃ وابو اسحق ومحمد بن سوقۃ واخرون وکان کثیر الحج والعبادۃ وہو الذی
رجم القردۃ مات ۷۴ وابن حجر عسقلانی در تقریب گفتہ عمرو بن میمون الاودی ابو عبد اللہ و
یقال ابو یحیی مخضرم مشہور ثقۃ عابد نزل الکوفۃ مات سنۃ اربع وسبعین وقیل بعدہا
ونیز عسقلانی در تہذیب التہذیب گفتہ عمرو بن میمون الاودی ابو عبد اللہ ویقال ابو الحسن
الکوفی ادرک الجاہلیۃ ولم یلق النبی صلی اللہ علیہ وسلم وروی عن عمر وابن مسعود و
معاذ بن جبل وابی ذر وابی مسعود البدری وسعد بن ابی وقاص ومعقل بن یسار وعائشۃ و
ابی ہریرۃ وابن عباس وغیرہم وعن عبد الرحمن بن ابی لیلی والربیع بن خیثم وہما من اقرانہ
بل اصغر منہ روی عنہ سعید بن جبیر والربیع بن خیثم وابو اسحق السبیعی وعبد الملک
بن عمیر وزیاد بن علاقۃ وہلال بن سنان وابراہیم بن یزید التیمی وعامر الشعبی وعمرو بن مرۃ
وعطاء بن السائب ومحمد بن سوقۃ وحصین بن عبد الرحمن واخرون قال العجلی کوفی
تابعی ثقۃ جاہلی وقال ابو بکر بن عیاش عن ابی اسحق کان اصحاب النبی صلی اللہ علیہ وسلم
یرضون بعمرو بن میمون وقال یونس بن ابی اسحق عن ابیہ کان عمرو بن میمون اذا دخل المسجد
فرای ذکر اللہ وقال الاوزاعی عن حسان بن عطیۃ عن عبد اللہ بن سابط عن عمرو بن میمون
قدم علینا معاذ من الیمن رسول رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من السحر رافعا صوتہ

مدح عمرو بن میمون از کاشف ذہبی

مدح عمرو بن میمون از تقریب ابن حجر عسقلانی

مدائح عمرو بن میمون از تہذیب التہذیب ابن حجر عسقلانی

بالتکبیر احسن الصوت فالقیت علیه محبتی الحدیث وقال ابن معین والنسائی ثقة قال ابونعیم وغیر واحد مات سنة ۷۴ ویقال ۷۵ انتہی وذکره ابن عبد البر فی الاستیعاب فقال ادرک النبی صلی الله علیه وسلم وصدق الیه وکان مسلما فی حیاته وذکره ابن حبان فی ثقات التابعین ونیز عسقلانی در اصابه فی تمییز الصحابه گفته عمرو بن میمون الاودی یکنی بابی عبد الله وابی یحیی ادرک الجاهلیة واسلم فی حیوة النبی صلی الله علیه وسلم علی ید معاذ وصحبه ثم قدم المدینة وصحب ابن مسعود وحدث عنهما وعن عمر وابی ذر وسعد وابی هریرة وعائشة وغیرهم روی عنه سعید ابن جبیر وعبد الملک بن عمیر والشعبی وعمرو بن مرة وحصین بن عبد الرحمن واخرون قال العجلی تابعی ثقة جاهلی کوفی وقال ابوبکر بن عیاش عن ابی اسحق کان الصحابة یرضونه وقال عبد الرحمن بن سابط عنه قدم علینا معاذ بن جبل من السحر رافعا صوته بالتکبیر فالقیت علیه محبتی فلزمته واخرج البخاری من طریق حصین عن عمرو بن میمون قال رایت فی الجاهلیة قردة زنت اجتمع علیها قرود فرجموها فرجمتها معهم هکذا اخرجه فی اخرباب القسامة فی الجاهلیة وبلیه باب مبعث النبی صلی الله علیه وسلم واخرجه الاسمعیلی من وجه اخر عن عیسی بن حطان عن عمرو مطولا واوله کنت فی غنم ابی یعلی فجاء قرد مع قردة فتوسد یدیها فجاء قرد اصغر منه فغمزها فسلت یدها سلا رفیقا وتبعته فوقع علیها ثم رجعت فاستیقظ فشمها فصاح فاجتمعت القردة فجعل یصیح ویومی الیها فذهبت القردة یمنة ویسرة فجاؤا بذلک القرد اعرفه فحفروا حفرة فرجموها فلقد رایت الرجم فی غیر بنی ادم انتہی ملخصا وقد استنکر ابن عبد البر هذا وقال ان ثبت هذا فلعل هؤلاء کانوا من الجن وانکر الحمیدی فی جمعه وجوده فی صحیح البخاری وهو عجیب منه فانه فی جمیع النسخ من روایة الفربری وانما سقط من روایة النسفی وقال ابو عمر صدق الی النبی صلی الله علیه وسلم فی حیاته ووثقه ابن معین والنسائی وغیرهما وقال ابونعیم مات سنة اربع وسبعین وفیها ارخه غیر واحد وقیل مات سنة خمس وسبعین انتہی

فالحمد لله الذی اظهر شین الجاحدین ومین المعاندین وزیف تلمیعات المسولین وضعف

تلبیسات المزورین وقد ثبت ان کلما لفقوه هذر معیب فما اغنت عنهم الهتهم التی یدعون من دون الله من شیء لما جاء امر ربک ومازادوهم غیر تتبیب **وجه چهارم** آنکه علاوه ثبوت وثوق واعتماد واعتبار وجلالت شان رواة سند ابوداود طیالسی محض ایراد ابوداود آنرا در مسند خود مبطل حکم ببطلان آنست وایراد ابوداود این حدیث را در مسند خود ظاهرست چنانچه ابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکتفا گفته عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی اخرجه ابوداود الطیالسی فی مسنده والحسن بن سفیان فی فوائده وابونعیم فی فضائل الصحابة وجلالت شان مسند طیالسی بمرتبه رسیده که ابن حزم آنرا بر موطا که حسب افاده شاه ولی الله در حجة الله البالغة ام الصحیحین ست ترجیح داده ذهبی در تذکرة الحفاظ بترجمه ابن حزم گفته قد ذکر ابن حزم قول من یقول اجل المصنفات الموطا فقال بل اولی الکتب بالتعظیم الصحیحان وصحیح سعید بن السکن والمنتقی لابن الجارود والمنتقی لقاسم بن اصبغ ومصنف الطحاوی ومسند البزار ومسند ابن ابی شیبة ومسند احمد بن حنبل ومسند ابن راهویه ومسند الطیالسی ومسند الحسن بن سفین ومسند سنجر ومسند عبد الله بن محمد المسندی ومسند یعقوب بن شیبة ومسند علی بن المدینی ومسند ابن ابی عزرة وما جری مجری هذه الکتب التی افردت لکلام رسول الله صلی الله علیه وسلم صرفا ثم بعدها التی فیها کلامه وکلام غیره مثل مصنف عبد الرزاق ومصنف ابی بکر بن ابی شیبة ومصنف بقی بن مخلد وکتاب محمد بن نصر المروزی وکتاب ابی بکر بن المنذر الاکبر والاصغر ثم مصنف حماد بن سلمة ومصنف سعید بن منصور ومصنف وکیع ومصنف الفریابی وموطا ابن انس وموطا ابن ابی ذئب وموطا ابن وهب ومسائل احمد بن حنبل وفقه ابی عبید وفقه

ابی ثور ازین عبارت ظاهرست که ابن حزم مسند ابی داود را بر موطا ترجیح داده و آنرا مقارن جمعی از
کتب جلیلة الشان که او لائی کتب به تعظیم ست مثل صحیحین و صحیح ابن سکن و امثال آن گردانیده
و افاده کرده که این مسند و امثال آن مخصوص و مفرد برای صرف کلام جناب رسالتماب صلی الله
علیه و آله و سلم ست و کتب دیگر که دران کلام آنحضرت و کلام دیگران ست مثل مصنف عبد الرزاق
و مصنف ابن ابی شیبه و موطای مالک و امثال آن پست تر ازین مسند و امثال آنست پس ابطال
و تکذیب این حدیث شریف که مرویست درچنین مسند ممدوح ابن حزم نهایت بعید از تثبت
و حزم و تحتم و جزم عین جزم حبل انصاف و آنرم و خرم اصل حیا و شرم ست و مخفی نماند
که ابن حزم از اکابر ائمه نحاریر و اجله کملاء مشاهیر سنیه است ذهبی در عبر در سنه ست
و خمسین و اربعمائة گفته ابو محمد بن حزم العلامة علی بن احمد بن سعید بن حزم
بن غالب بن صالح الاموی مولاهم الفارسی الاصل الاندلسی القرطبی الظاهری
صاحب المصنفات مات مشردا عن بلده من قبل الدولة ببادیة بقریة لبلة لیومین
بقیا من شعبان عن اثنتین و سبعین سنة روی عن ابی عمر و بن الجسور و یحیی
بن مسعود و خلق و اول سماعه سنة تسع و تسعین و ثلاثمائة و کان الیه المنتهی
فی الذکاء و حدة الذهن و سعة العلم بالکتاب و السنة و المذاهب و الملل
و النحل و العربیة و الادب و المنطق و الشعر مع الصدق و الامانة و الدیانة
و الحشمة و السودد و الریاسة و الثروة و کثرة الکتب قال الغزالی وجدت فی اسماء الله
تعالی کتابا لابی محمد بن حزم یدل علی عظم حفظه و سیلان ذهنه و قال صاعد
فی تاریخه کان ابن حزم اجمع اهل الاندلس قاطبة لعلوم الاسلام و اوسعهم
معرفة مع توسعه فی علم اللسان و البلاغة و الشعر و السیر و الاخبار اخبرنی
ابنه الفضل انه اجتمع عنده بخط ابیه من تالیفه نحو اربعمائة مجلد و عبد الرحمن
بن ابی بکر سیوطی در طبقات الحفاظ گفته ابن حزم الامام العلامة الحافظ الفقیه

ابو

ابو محمد علی بن احمد بن سعید بن حزم بن غالب بن صالح بن خلف الفارسی الاصل
الیزیدی الاموی مولاهم القرطبی الظاهری کان اولا شافعیا ثم تحول ظاهریا
و کان صاحب فنون و ورع و زهد و الیه المنتهی فی الذکاء و الحفظ و سعة الدائرة
فی العلوم اجمع اهل الاندلس قاطبة لعلوم الاسلام و اوسعهم معرفة مع توسعه فی
علم اللسان و البلاغة و الشعر و السیر و الاخبار له المحلی علی مذهبه و اجتهاده
و شرحه المجلی و الملل و النحل و الایصال فی فقه الحدیث و غیر ذلک اخر من روی
عنه بالاجازة ابو الحسن شریح بن محمد مات فی جمادی الاولی سنة سبعة و
خمسین و اربعمائة و ابن عربی در فتوحات مکیه گفته رایت النبی صلی الله علیه و سلم
فی المنام و قد عانق ابا محمد بن حزم المحدث فغاب الواحد فی الاخر فلم ار الا واحد
و هو رسول الله صلی الله علیه و سلم فهذا غایة الوصلة و هو المعبر عنه
بالاتحاد فحاصل تا ید دانست که مسند ابوداود طیالسی بسبب کمال اعتماد و اعتبار داخل اجازات
علماء کبار و از مرویات محدثین جلیل الفخار می باشد ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی که محامد
علیه و مناقب سنیه او بر ناظر خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر فضل الله محبی
مخفی و محتجب نیست و برای اثبات عظمت و جلالت مرتبه او زیاده ازین چه می تواند بود که او
از ان مشایخ سبعه ست که والد مخاطب در رساله ارشاد حمد الهی بر اتصال سند خود با ایشان
بجا آورده در مقالید الاسانید باسانید عدیده سلسله روایت خود این مسند را ثابت نموده
چنانچه فرموده مسند ابوداود الطیالسی قال الحافظ ابن حجر هو القدر الذی جمعه
بعض الاصفهانیین من روایة یونس بن حبیب اخبرنی ابی علی بن محمد بن عبد الرحمن
الاجهوری به قراءة منی علیه بجملة المسند من حدیث ابی بکر الصدیق رضی الله عنه
الی حدیث عمر رضی الله عنه و اجازة لسائره عن الشمس الرملی عن زکریا و عن
البرهان العلقمی عن عبد الحق السنباطی کلاهما عن الحافظ ابی الفضل بن حجر قال قراءة

علی ابی الفرج عبد الرحمن بن المبارک الغزّی ثم القاهری ح وعن النور القرافی والکرخی وابن
الجاق عن الجلال السیوطی سماعة لکثیر منه علی ابی الفضل محمّد بن عمر بن حصن الملتوتی
واجازة لسائره علی ابی الفرج الغزی سماعًا واجازة لما فات عن ابی العبّاس احمد بن منصور
الجوهری ح قال الجلال السیوطی واخبرنی به غالبًا محمّد بن محمد
بن قبل الحلبی عن الصلاح بن ابی عمر قال هو والجوهری اخبرنا به الفخر بن البخاری قال
الجوهری سماعًا وقال الآخر اجازة قال اخبرنا ابو المکارم احمد بن محمّد بن اللبان فی جمع ابو
المضید کلاهما اجازة قال اخبرنا ابو علی الحدّاد قال الاوّل سماعًا وقال الثانی حضورًا قال
اخبرنا ابو نعیم الحافظ قال حدّثنا عبد الله بن جعفر بن احمد بن فارس سماعًا قال حدّثنا
یونس بن حبیب قال حدّثنا ابو داود الطیالسی فذکره وبالسند قال الامام الحجة
ابو داود رحمه الله فی مسند ابی بکر الصدّیق رضی الله عنه وهو اوّل المسند حدّثنا
شعبة الخ **وجه پنجم** آنکه خود مخاطب عالی فخار سند طیالسی را در بستان المحدثین ذکر فرموده
حیث قال مسند ابو داود الطیالسی اوّل مسند او مسند ابی بکرست واوّل آن این حدیث است
حدّثنا شعبة الخ واز صدر بستان ظاهرست که مخاطب درین رساله ذکر کتب مشهوره
واحوال مصنّفین آنها بقصد تبرک و تزیین این رساله نموده حیث قال کتاب موطّا تصنیف
حضرت امام مالک ست علیه الرحمه که صاحب مذهب متبوع اند و تعریف و توصیف ایشان
نظر بکمال شهرت فضائل ومحاسن ایشان فضولی می نماید لیکن بقصد تبرک و تزیین این رساله
پاره از احوال کرامت اشتمال ایشان نگاشته می آید وبهمین نیت در باقی کتب مشهوره و مصنّفین
آنها عمل رفته است انتهی و ظاهرست که مسند ابی داود از کتب مشهوره است چنانچه از اسانید ابو مهدی
ثعالبی و افاده ابن حزم واضح ست پس ذکر شاه صاحب مسند ابو داود و احوال ابو داود را
بقصد تبرک و تزیین کتاب خود باشد پس حیف ست که چسان این حدیث شریف را
با وصف مذکور بودن او درین مسند مشهور که ذکر آن و ذکر محامد و فضائل مصنف آن

ص ۲۷ / ۱۱۲ مسند ابو داود
ذکر مخاطب مسند طیالسی را در بستان المحدثین

بقصد تبرک و تزیین کتاب فرموده اند ابطال و تکذیب می نمایند و قصب سبق در اظهار کمال
فضل و تحقیق خود می ربایند **وجه ششم** آنکه دانستی که ابو عمر یوسف بن عبد الله المعروف
بابن عبد البر این حدیث شریف را در استیعاب وارد فرموده و درینجا عبارت سابق و لاحق
حدیث یکجا منقول می شود تا سیاق و سباق عبارت بوجه نیک واضح گردد پس باید دانست که
که در استیعاب بترجمه جناب امیر المومنین علیه السلام گفته روی عن سلمان وابی ذرّ والمقداد
وحذیفة وخباب وجابر وابی سعید الخدری وزید بن اسلم ان علیّ بن ابی طالب
اوّل من اسلم وفضّله هؤلاء علی غیره قال ابن اسحٰق اوّل من امن بالله ورسوله
محمّد صلّی الله علیه وسلم خدیجة ومن الرجال علی بن ابی طالب وهو قول
ابن شهاب الّا انه قال من الرجال بعد خدیجة وهو قول الجمیع فی خدیجة حدّثنا
احمد بن محمّد حدّثنا احمد بن الفضل حدّثنا محمّد بن جریر قال قال علیّ بن عبد الله
الدّهان حدّثنا محمّد بن صالح عن سماک بن حرب عن عکرمة عن ابن عبّاس
قال لعلیّ اربع خصال لیست لاحد غیره هو اوّل عربیّ وعجمیّ صلّی مع رسول الله
صلّی الله علیه وسلم وهو الذی کان لواءه معه فی کلّ زحف وهو الذی صبر
معه یوم فرّ عنه غیره وهو الذی غسّله وادخله فی قبره وقد مضی فی باب
ابی بکر ذکر من قال انّ ابا بکر اوّل من اسلم وروی عن سلمان الفارسی انه قال
اوّل هذه الامّة ورودًا علی نبیّها الحوض اوّلها اسلامًا علیّ بن ابی طالب وقد
روی هذا الحدیث مرفوعًا عن سلمان الفارسی عن النبیّ صلّی الله علیه وسلم
انه قال اوّل هذه الامّة ورودًا علی الحوض اوّلها اسلامًا علیّ بن ابی طالب
ورفعه اولی لان مثله لا یدرک بالرّای حدّثنا احمد بن قاسم حدّثنا قاسم
بن اصبغ حدّثنا الحارث بن ابی اسامة حدّثنا یحیی بن هاشم حدّثنا سفیان
الثوری عن سلمة بن کهیل عن ابی صادق عن حبیش بن المعتمر عن علیم الکندی

ص ۱۶۸ / ۳۲۱
احتجاج بابن عبد البر حدیث ولایت در استیعاب که ممدوح مصنف ودیگر سنیه است

عن سلمان الفارسی قال قال رسول الله صلّی الله علیه وسلّم اوّلکم وردا علی الحوض اوّلکم اسلاما علی بن ابی طالب و روی ابو داود الطیالسی حدّثنا ابو عوانه عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عبّاس انّ رسول الله صلّی الله علیه وسلّم قال لعلی انت ولی کل مومن بعدی وبه عن ابن عبّاس رضی الله عنهما انّه قال اول من صلّی مع النّبی صلّی الله علیه وسلّم بعد خدیجة علی بن ابی طالب حدّثنا عبد الوارث بن سفیان حدّثنا قاسم بن اصبغ حدّثنا احمد بن زهیر بن حرب حدّثنا الحسن بن حمّاد حدّثنا ابو عوانة عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عبّاس رضی الله عنهما قال کان علیّ اوّل من آمن بالله من النّاس بعد خدیجة قال ابو عمر هذا اسناد لا مطعن فیه لاحد لصحته وثقة نقلته و مجرد ایراد صاحب استیعاب این حدیث شریف را در مناقب جناب امیر علیه آلاف سلام الملک الوهاب بانفح المسک و طاب و عبق الملاء دلالت صریحه بر اعتماد و اعتبار آن دارد زیرا که در اوّل استیعاب گفته و اعتمدت فی هذا الکتاب علی الکتب المشهورة عند اهل العلم بالسّیر والانساب و علی التواریخ المعروفة التی علیها عوّل العلماء فی معرفة ایام الاسلام و سیر اهله و دیگر نحاریر عالی نصاب و کبرای مشاهیر انجاب به غایت مدح و تعظیم جمیل و نهایت تکریم و تبجیل می ستایند علی بن محمد المعروف بابن الاثیر در اسد الغابه فی معرفة الصحابة گفته وقد جمع النّاس فی اسمائهم کتبا کثیرة و منهم من ذکر کثیرا من اسمائهم فی کتب الانساب والمغازی و غیر ذلک واختلفت مقاصدهم فیها الا انّ الذی انتهی الیه جمع اسمائهم الحافظان ابو عبد الله بن منده و ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصبهانیان والامام ابو عمر بن عبد البر القرطبی رضی الله عنهم و اجزل ثوابهم و حمد سعیهم و عظم اجرهم و اکرم مآبهم فلقد احسنوا فیما جمعوا و بذلوا جهدهم و ابقوا بعدهم ذکرا جمیلا فالله تعالی یثیبهم اجرا جزیلا فانّهم جمعوا ما تفرّق منه و ابن خلکان در وفیات الاعیان ترجمه

ابن عبد البر گفته وجمع فی اسماء الصحابة کتابا جلیلا سمّاه کتاب الاستیعاب و ذهبی در تذکرة الحفاظ بترجمه او گفته وله ای لابن عبد البرّ توالیف لا مثل لها فی جمیع معانیها منها الکافی علی مذهب مالک خمسة عشر مجلّدا و منها کتاب الاستیعاب فی الصحابة لیس لاحد مثله و نیز ذهبی از سیر النبلا گفته وجمع کتابا جلیلا مفیدا وهو الاستیعاب فی اسماء الصحابة و مصطفی بن عبد الله در کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون گفته الاستیعاب فی معرفة الاصحاب مجلّد للحافظ ابی عمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البرّ النمری القرطبی المتوفی سنة ۴۶۳ ثلث وستّین واربعمائة وهو کتاب جلیل القدر اوّله الحمد لله ربّ العالمین جامع الاوّلین والاخرین الخ ذکر اوّلا خلاصة سیرة نبیّنا علیه الصّلوة والسّلام ثم رتب الاصحاب علی ترتیب الحروف لاهل المغرب قال ابن حجر فی الاصابة سمّاه بالاستیعاب لظنّه انه استوعب الاصحاب مع انّه فاته شئ کثیر و جمیع من فیه باسمه و کنیته ثلاثة الاف ترجمة وخمسمائة ترجمه و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلا گفته استیعاب فی معرفة الاصحاب مجلّد للحافظ ابی عمر یوسف بن عبد الله المعروف بابن عبد البر النمری القرطبی المتوفّی سنة ثلث وستّین واربعمائة و این کتابی جلیل القدر است اوّله الحمد لله ربّ العالمین جامع الاولین والاخرین الخ اوّلا سیر نبوی بطریق خلاصه و ثانیا ذکر اصحاب بترتیب حروف اهل مغرب نموده حافظ ابن حجر در اصابه گفته سمّاه بالاستیعاب لظنّه انه استوعب الاصحاب مع انه فاته شی کثیر و جمیع من فیه باسمه و کنیته ثلثة الاف ترجمة و خمسمائة ترجمة و خود شاهصاحب در بستان المحدّثین فرموده الاستیعاب فی معرفة الاصحاب لابی عمر بن عبد البرّ کتابیست مشهور و معروف الخ و فاضل رشید در ایضاح گفته چون احادیث کثیره ندم یعنی ندم ابن عمر بر ترک قتال بغات در کتب معتبره اهلسنت مثل استیعاب منقول و بجهت کثرت نقل آن در کتب اسماء الرجال و عقائد نزد علمای

ص ۲۹ / ۱۳۱ مقدمة الکتاب

مقبول و بے اصل گفتن جناب منبع البدائع خللی با اصل ایش غیر واقع انتہی و محمد بن ابراہیم
بن علی بن المرتضی الیمنی الصنعانی المعروف بابن الوزیر در روض باسم گفته فللّه الفوائد فی الصحابة
کتبا کثیرة فمنها الصحابة لابن حبّان مختصر فی مجلّد و معرفة الصحابة لابن منده
کتاب جلیل و لابی موسیٰ المدینی علیه ذیل کبیر و منها الصحابة لابی نعیم الاصبهانی
جلیل القدر و منها معرفة الصحابة للعسکری و منها کتاب ابی الحسن علی بن محمد بن
محمد بن الاثیر الجزری المسمّی باسد الغابة فی معرفة الصحابة و هو اجمع کتاب فی
هذا المعنی جمع فیه بین کتاب ابن منده و ذیل ابی موسیٰ علیه و کتاب ابی نعیم
و الاستیعاب و زاد من غیرها اسماء و اختصره جماعة منهم الحافظ ابو عبد الله
الذهبی فی مختصر لطیف و ذیّل علیه زین الدین بعده اسماء لم تقع له و منهم
الکاشغری و قد ذکروهم ایضا فی تواریخ الاسلام و کتب رجال الکتب الستّة و انفس
کتاب فیهم کتاب عز الدین بن الاثیر و کتب الحافظین الکبیرین ابی الحجاج المزی
و تلمیذه ابی عبد الله الذهبی فبمعرفة هذه الکتب الحافلة او بعضها یتمیّز لك
الصحابی من الاعرابی بل یتبیّن معرفة الفاضل منهم من المفضول و السابق من
المسبوق فقد بین علماء الحدیث فی کتب علوم الحدیث علی الاجمال و فی کتب
معرفة الصحابة علی التفصیل انّهم رضی الله عنهم ینقسمون الی ثلثی عشرة طبقة
الاولی قدماء السابقین الذین اسلموا بمکّة کالخلفاء الاربعة و الثانیة اصحاب
دار الندوة و الثالثة مهاجرة الحبشة و الرابعة اصحاب العقبة الاولی و الخامسة
اصحاب العقبة الثانیة و السادسة اوّل المهاجرین الذین وصلوا الیه علیه السلام
الی قبا قبل ان یدخل المدینة و السابعة اهل بدر و الثامنة المهاجرون بین
بدر و الحدیبیة و التاسعة اهل بیعة الرضوان و العاشرة من هاجر الی
الحدیبیة و فتح مکة و الحادیة عشرة مسلمة الفتح و الثانیة عشر صبیان و اطفال

راؤا رسول الله صلی الله علیه و سلّم یوم الفتح و فی حجّة الوداع و غیرها قال ابن الصلاح
و منهم من زاد علی ذلك و امّا ابن سعد فجعلهم خمس طبقات فقط قال ابن عبد البرّ
فی خطبة الاستیعاب ما لفظه قال الله تعالی ذکره محمّد رسول الله و الّذین معه اشدّاء
علی الکفار رحماء بینهم تریٰهم رکّعا سجّدا یبتغون فضلا من الله و رضوانا سیماهم فی
وجوههم من اثر السجود الی قوله و لیس کذلك جمیع من رآه و آمن به و ستری
منازلهم من الدین و الایمان و الله تعالی قد فضّل بعض النبیین علی بعض و کذلك سائر
المسلمین و الحمد لله رب العالمین ثم مختصرا و فیه ما یدلّ علی معرفتهم بدقائق
تفاصیل التفضیل و تمییزهم للمشاهیر عن المجاهیل فیا ایّها المعترض علی اهل السنّة
باحادیث جفاة الاعراب و اختلاطها باحادیث الاصحاب خذ من حدیث هؤلاء
الاعلام ما صفا و طاب و اجمع علی الاعتماد علیه ذوو الالباب و دع عنك التشکیك
فی صحة السنن و الارتیاب و التردّد فی ثبوت الآثار و الاضطراب و لیأمن خوفك
من ضیاع السنّة و الکتاب فلیطب نفسك بحفظ ما ضمن حفظه رب الارباب انتهی علیه
ظاهر است که کتاب استیعاب از مآخذ کتاب اسد الغابه است و کتاب اسد الغابه اجمع و انفس کتب
مصنّفه در صحابه است که بسبب آن تمییز صحابی از اعرابی و معرفت فاضل از مفضول و سابق
از مسبوق حاصل می شود و معرفت صحابه مدار معرفت سنن نبویه و تمییز آثار مصطفویه و مناط
ادراک احکام اسلام و تحقیق شرائع حلال و حرام ست و نیز از قول او و فیه ما یدل علی معرفتهم
ظاهر ست که کتاب استیعاب مشتمل بر طریق معرفت دقائق تفاصیل تفضیل و تمییز مشاهیر از
مجاهیل و حافظ اهل سنت از احادیث جفاة اعراب و اختلاط آن با احادیث اصحاب ست
و مانع از و سمت صحت سنن بتشکیک و ارتیاب و تطرّق تردد در ثبوت آثار و لحوق اضطراب آن
و باعث زوال خوف از ضیاع سنت و کتاب پس مزید عظمت و جلالت فخار و کمال وثوق
و اعتماد و اعتبار استیعاب بر اصحاب ثواقب افکار و لوامع ابصار سویدا و آشکار گردید

ونیز علمای اعلام و کملاء فخام سنیه جابجا از استیعاب برای استفادهٔ مطالب و اثبات مقاصد
خود نقلها می‌آرند و آن دلیل اقصای اعتماد و استناد مصنف و مصنف می‌باشد آنفا شنیدی که
فاضل رشید بروایتی مذکوره در استیعاب در باب عدم ابن عمر احتجاج نموده و خود مخاطب در باب مطاعن
از همین کتاب تحفه بجواب طعن دوم از مطاعن ابی بکر فرموده و چون درین باب الزام اهلسنت و اثبات
مطاعن بروایات و مذاهب ایشان منظور است لابد ملاحظه روایات و مسائل ایشان باید کرد
والا مقصود حاصل نخواهد شد و فی الاستیعاب و امره ای خالدا ابوبکر الصدیق علی الجیوش
ففتح الله علیه الیمامة و غیرها و قتل علی یدیه اکثر اهل الردة منهم مسیلمة و مالک
بن نویرة الی آخرها قال انتهی و مولوی حیدر علی معاصر در منتهی الکلام گفته ایضا برای شجاعتش
یعنی شجاعت ابوبکر قصه‌های دیگر است فی الاستیعاب روی سفیان بن عیینة عن الولید
بن کثیر عن ابن تدرس عن اسماء بنت ابی بکر انهم قالوا لها ما اشد ما رأیت المشرکین
بلغوا من رسول الله صلی الله علیه و سلم فقالت کان المشرکون قعودا فی المسجد الحرام
فتذاکروا رسول الله صلی الله علیه و سلم و ما یقول فی آلهتهم فبیناهم کذلک اذ دخل
رسول الله صلی الله علیه و سلم المسجد فقاموا الیه و کانوا اذا سألوه عن شیء صدقهم
فقالوا الست تقول فی آلهتنا کذا و کذا قال بلی قالت فتشبثوا باجمعهم فاتی الصریخ
الی ابی بکر فقیل له ادرک صاحبک فخرج ابوبکر حتی دخل المسجد فوجد رسول الله
صلی الله علیه و سلم و الناس مجتمعون علیه فقال ویلکم اتقتلون رجلا ان یقول
ربی الله و قد جاءکم بالبینات من ربکم فلهوا عن رسول الله صلی الله علیه و سلم
و اقبلوا یضربونه قالت فرجع الینا فجعل لا یمس شیئا من غدائره الا جاء معه و هو
یقول تبارکت یا ذا الجلال و الاکرام حاصلش آنکه روزی مشرکین در مسجد الحرام بدامن جناب
پیغمبر علیه الصلوة و السلام بابت بدگفتن اصنام او بحثند ابوبکر خبر یافته بتایید آنجناب
پرداخت تمامی کفار از ایذای آنسرور دست برداشتند و ابوبکر صدیق را چندان زدند که چون

ص ۳۶۰ سطر اول

دست بر مویهای خود میرسانید از جای خود جدا می‌شد و او شکر او تعالی بجا می‌آورد بالجمله
صدیق اکبر بارها از دست کفار ایذاهای شدید مثل سر و زاول برداشت که لسان خامه از بیان
آن ابکم و زبان عقل از تقریر آن اخرم و نیز در منتهی الکلام گفته باز بر سر مطلب روم و گویم که تنها
جماعت صحابه راوی این حدیث یعنی امر ابی بکر بامامت صلوة نیستند بلکه قبل ازین درین اوراق گذشته
که خود جناب مرتضوی راوی این حدیث است روی الحسن البصری عن قیس بن عباد قال قال
علی بن ابی طالب رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه و سلم مرض لیالی
و ایاما ینادی بالصلوة فیقول مروا ابابکر یصلی بالناس فلما قبض رسول الله صلی الله
علیه و سلم نظرت فاذا الصلوة علم الاسلام و قوام الدین فرضینا لدنیانا
من رضی رسول الله صلی الله علیه و سلم لدیننا فبایعنا ابابکر رواه ابو عمر فی
الاستیعاب وجه هفتم آنکه ابوبکر عبد الله بن محمد المعروف بابن ابی شیبه این حدیث شریف را
تصحیح نموده علامه سیوطی در رساله قول جلی فی فضائل علی گفته الحدیث الاربعون عن
عمران بن الحصین ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال علی منی و انا من علی و هو
ولی کل مومن بعدی اخرجه ابن ابی شیبة و صححه انتهی فانقشع بحمد الله المنعام
من تصحیح ابن ابی شیبة الذی ثابت مفارقه فی هذا الشان العظیم المقام ظلام
التلجلج و الخبط و الابهام و انهتک ستر الختل و المطل و الاظلام و ظهر و بان ان
المنکرین و الجاحدین و المبطلین للحدیث الشریف لم یحظوا من النقد و السبر بنصیب
و خلاق بل اقتفوا آثار المنکرین للوحی فی قولهم ان هذا الا اختلاق و مستتر نماند
که ابن ابی شیبه از اجله ارکان و اعاظم اعیان و مشاهیر حذاق و معاریف سباق است مدائح
و محامد و محاسن و مکارم او در کتب قوم مسطور و بر السنه محققین مذکور حافظ عبد الغنی بن عبد الواحد
المقدسی الجماعیلی الحنبلی در کتاب کمال فی معرفة الرجال گفته عبد الله بن محمد بن عثمان
بن خواستی بالخاء المعجمة و السین المهملة و بعدها تاء باثنتین من فوقها ابوبکر

ص ۱۹۴ سطر اول

بن ابی شیبة العبسی اخو عثمان و القاسم سمع خلف بن خلیفة و شریك بن عبد الله
و اباداود الحفری و ابا احمد الزبیری و ابا الاحوص و سلام بن سلیم و الاسود بن عامر
و مروان بن معاویة و هاشم بن القاسم و سفیان بن عیینة و عباد بن العوام
و شبابة بن سوار و معاذ بن معاذ و القسم بن مالك المزنی و هشیم بن بشیر
و عبد الله بن المبارك و حفص بن غیاث و یحیی بن ابی بکر و یحیی بن آدم
و اباداود الطیالسی و اباخالد الاحمر و ابا اسامة و حسین بن علی الجعفی
و سلیمن بن حرب و مصعب بن المقدام و معویة بن عمرو و عبد الله بن ادریس
و محمد بن بشر العبدی و ذکریا بن عدی و زید بن الحباب و جریر بن عبد الحمید
و عبد الرحیم بن سلیمان و عبد الرحمن بن محمد المحاربی الی ان قال قال ابو زرعة
الرازی ما رایت احفظ من ابی بکر بن ابی شیبة و قال صالح بن محمد اعلم من
ادرکت بالحدیث و علله علی بن المدینی و اعلمهم بتصحیف المشایخ یحیی بن معین
و احفظهم عند المذاکرة ابو بکر بن ابی شیبة اخبرنا ابو موسی اخبرنا ابو منصور
انا ابو بکر سعد المالینی انا ابو احمد بن عدی قال سمعت عبدان یقول کان
یقعد عند الاسطوانة ابو بکر و اخوه و مشکدانه و عبد الله بن البراد و
غیرهم و کلهم سکوت الا ابا بکر فانه یهدر قال ابن عدی و الاسطوانة التی
یجلس الیها قال لی ابو سعد هی اسطوانة ابن مسعود و جلس الیها بعده علقمة و بعده
ابراهیم و بعده منصور و بعده الثوری و بعده وکیع و بعده ابو بکر بن ابی شیبة
و بعده مطین و بعده ابو سعد و نیز در کمال از ابو عبد الله بن البیع منقول است که او گفته
سمعت ابا جعفر محمد بن صالح بن هانی یقول سمعت یحیی بن معین و سالته
عن سماع ابی بکر بن ابی شیبة من شریك فقال ابو بکر عندنا صدوق و لو ادعی
السماع ممن هو اجل من شریك لکان مصدقا ما یحمله ان یقول وجدت

فی کتاب ابی بخطه و حدث عن وکیع بحدیث الدجال و قال و کنا نظن انه کتبه
عن ابی هشام الرفاعی و کان ابو بکر لا یذکر ابا هشام اخبرنا ابو طاهر السلفی بالاسکندریة
انا ابو الحسین المبارك بن عبد الله الجبار بن القاسم الصیرفی انا ابو الحسن احمد
بن منصور العتیقی انا ابو الفضل بن عبد الله بن المطلب الشیبانی بالکوفة ثنا
الحسن بن محمد بن شعبة حدثنی محمد بن ابراهیم مربع الحافظ قال قدم علینا
ابو بکر بن ابی شیبة فانقلبت به بغداد و نصب له منبر فی جامع الرصافة فجلس
علیه و قال من حفظه ثنا شریك ثم قال هی بغداد و اخاف ان تزل قدم بعد ثبوتها
یا ابا شیبة هات الکتاب ابو شیبة هو کنیته و اسمه ابراهیم و نیز در کمال مسطور است
اخبرنا الحافظ ابو سعد محمد بن عبد الواحد الصائغ انا ابو علی الحداد انا ابو نعیم
سمعت ابا عمرو محمد بن حمدان یقول سمعت الحسن بن سفین یقول سمعت عمرو بن
علی یقول ما رایت احفظ من ابن ابی شیبة قدم علینا مع علی بن المدینی فسرد
اربعمائة حدیث حفظا اخبرنا زید بن الحسن انا ابو منصور بن زریق انا احمد بن
علی قال قرانا علی الحسین بن هارون عن ابی العباس بن سعید حدثنی عبد الله
بن احمد بن حنبل حدثنی ابو زید العلقی قلت لاحمد بن حمید من احفظ اهل الکوفة
بفتحتین و قاف نسبة الی بطن علقة ۱۲ اتحاف
فقال ابو بکر بن ابی شیبة فذکرت ذلك لابی بکر فقال ما ظننته یقر لی قال احمد بن علی
احمد بن حمید یعرف بدار ام سلمة و کان من شیوخ الکوفیین و مفتیهم و حفاظهم و قال
احمد بن حنبل ابو بکر بن ابی شیبة صدوق و قال ابو حاتم کوفی ثقة قال البخاری
مات فی المحرم من سنة خمس و ثلثین و مائتین ۲۳۵ قال الخطیب حدث عنه محمد بن
سعد کاتب الواقدی و یوسف بن یعقوب ابو عمرو النیسابوری و بین وفاتیهما مائة
و ثمانون سبع سنین و محمد بن احمد ذهبی در سیر النبلا گفته ابن ابی شیبة عبد الله بن
محمد بن القاضی ابی شیبة ابراهیم بن عثمان بن خواستی الامام العلم سید الحفاظ

ص
الطبقة الثانية عشر

وصاحب الکتب الکبار المسند والمصنف والتفسیر ابوبکر العبسی مولاهم الکوفی واخو الحافظ
عثمان بن ابی شیبة والقاسم بن ابی شیبة الضعیف فالحافظ ابراهیم بن ابی بکر هو
ولده والحافظ ابو جعفر محمد بن عثمان هو ابن اخیه فهم بیت علم وابوبکر اجلهم
وهو من اقران احمد بن حنبل واسحاق بن راهویه وعلی بن المدینی فی السن والمولد
والحفظ ویحیی بن معین اسن منهم بسنوات طلب ابوبکر العلم وهو صبی واکبر
شیخ له هو شریك بن عبد الله القاضی سمع منه ومن ابی الاحوص سلام بن سلیم وعبد السلام
بن حرب وعبد الله بن المبارك وجریر بن عبد الحمید وابی خالد الاحمر وسفین بن عیینة
وعلی بن مسهر وعباد بن العوام وعبد الله بن ادریس وخلف بن خلیفة الذی یقال انه
تابعی وعبد العزیز بن عبد الصمد العمی وعلی بن هاشم بن البرید وعمر بن عبید الطنافسی
واخوته محمد ویعلی وهشیم بن بشیر وعبد الاعلی بن عبد الاعلی ووکیع بن الجراح
ویحیی القطان واسمعیل بن عیاش وعبد الرحیم بن سلیمان وابی معویة ویزید
بن المقدام ومرحوم العطار واسمعیل بن علیة وخلق کثیر بالعراق والحجاز
وغیر ذلك وکان بحرا من بحور العلم وبه یضرب المثل فی قوة الحفظ حدث عنه
الشیخان وابوداود وابن ماجة وروی النسائی عن اصحابه ولا شئ له فی جامع ابی
عیسی وروی عنه ایضا محمد بن سعد الکاتب ومحمد بن یحیی واحمد بن حنبل وابوزرعة
وابوبکر بن ابی عاصم وبقی بن مخلد ومحمد بن وضاح محدث الاندلس والحسن بن
سفیان وابو یعلی الموصلی وجعفر الفریابی واحمد بن الحسن الصوفی وحامد بن شعیب
وصالح جزرة والهیثم بن خلف الدوری وعبید بن غنام ومحمد بن عبدوس
السراج والباغندی ویوسف بن یعقوب النیسابوری وعبدان وابو القاسم البغوی
وامم سواهم قال یحیی بن عبد الحمید الحمانی اولاد ابن ابی شیبة من اهل العلم
(بالکسر والتشدید الی حمان قبیلة من بنی تمیم ۱۲)
کانوا یزاحموننا عند کل محدث وقال احمد بن حنبل ابوبکر صدوق وهو احب

الی من اخیه عثمان وقال احمد بن عبد الله العجلی کان ابوبکر ثقة حافظا للحدیث
وقال عمرو بن علی الفلاس ما رایت احدا احفظ من ابی بکر بن ابی شیبة قدم
علینا مع علی بن المدینی فسرد للشیبانی اربعمائة حدیث حفظا وقام وقال الامام
ابو عبید انتهی الحدیث الی اربعة فابوبکر بن ابی شیبة اسردهم له واحمد بن حنبل افقههم
فیه ویحیی بن معین اجمعهم له وعلی بن المدینی اعلمهم به قال محمد بن عمر بن العلاء
الجرجانی سمعت ابا بکر بن ابی شیبة وانا معه فی جبانة کندة فقلت له یا ابا بکر
(جبانه بالتشدید گورستان)
سمعت من شریك وانت ابن کم قال وانا ابن اربع عشرة سنة وانا یومئذ احفظ للحدیث
منی الیوم قلت صدق والله واین حفظ المراهق من حفظ من هو فی عشر الثمانین
قال الجرجانی فسالت یحیی بن معین عن سماع ابی بکر بن ابی شیبة من شریك
فقال ابوبکر عندنا صدوق وما یحمله علی ان یقول وجدت فی کتاب ابی بخطه
وقال وحدث شعیب وحرب بن عبادة بحدیث الدجال وکنا نظنه سمعه من
ابی هشام الرفاعی قال عبدان الاهوازی کان ابوبکر یقعد عند الاسطوانة واخوه ومشکدانة
وعبد الله بن البراد وغیرهم کلهم سکوت الا ابوبکر فانه یهدر قال ابن عدی
هی الاسطوانة التی یجلس الیها ابن عقدة وقال لی ابن عقدة هذه هی اسطوانة
عبد الله بن مسعود جلس الیها بعده علقمة وبعده ابراهیم وبعده منصور وبعده سفین
الثوری وبعده وکیع وبعده ابوبکر بن ابی شیبه وبعده مطین وقال صالح
بن محمد الحافظ جزرة اعلم من ادرکت بالحدیث وعلله علی بن المدینی واعلمهم
بتصحیف المشایخ یحیی بن معین واحفظهم عند المذاکرة ابوبکر بن ابی شیبة
قال الحافظ ابو العباس بن عقدة سمعت عبد الرحمن بن خراش یقول سمعت ابا زرعة
یقول ما رایت احفظ من ابی بکر بن ابی شیبة فقلت یا ابا زرعة فاصحابنا البغدادیون
قال دع اصحابك فانهم اصحاب مخاریق ما رایت احفظ من ابی بکر بن ابی شیبة قال الخطیب

ترجمه ابن ابى شيبه

كان ابو بكر متقنا حافظا صنّف المسند والاحكام والتفسير وحدّث ببغداد هو واخواه
القاسم وعثمان قال ابراهيم نفطويه فى سنة اربع وثلثين ومائتين اشخص المتوكل الفقهاء
والمحدثين وكان فيهم مصعب بن عبد الله الزبيرى واسحاق بن اسرائيل وابراهيم بن
عبد الله الهروى وابو بكر وعثمان ابنا ابى شيبة وكانا من الحفاظ فقسمت بينهم الجوائز
وامرهم المتوكل ان يحدثوا بالاحاديث التى فيها الرد على المعتزلة والجهمية قال
فجلس عثمان فى مدينة المنصور واجتمع عليه نحو من ثلثين الفا وجلس ابو بكر
فى مسجد الرصافة وكان اشد تقدما من اخيه اجتمع عليه نحو من ثلثين الفا
(بالضم نام شهرى بشام ومحله ايست در بغداد ومحله ايست در بصره ۱۲)
قلت وكان ابو بكر قوى النفس بحيث انه استنكر حديثا تفرد به يحيى بن معين
عن حفص بن غياث فقال من اين له هذا فهذه كتب حفص ما فيها هذا الحديث
اخبرنا ابو الفضل احمد بن هبة الله بن احمد الدمشقى قراءة عليه غير مرة انبانا
عبد العزيز بن محمد الهروى انبانا زاهر بن طاهر سنة سبع وعشرين وخمسمائة
بهراة انبا محمد بن حمدون السلمى وانبا احمد بن عبد الحق انبانا زاهر وتميم بن ابى
سعد قالا انا ابو سعد محمد بن عبد الرحمن الكنجرودى قالا انا ابو عمرو بن حمدان
(بفتح اول ودوم [illegible])
انبا ابو يعلى الموصلى انبا ابو بكر بن ابى شيبة قال انبانا محمد بن بشر عن عبيد الله
عن ابى الزناد عن الاعرج عن ابى هريرة قال ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم
الهلال فقال اذا رايتموه فصوموا واذا رايتموه فافطروا فان غم فعدوا ثلاثين
هذا حديث صحيح غريب تفرد به ابو الزناد عن الاعرج ولم يروه عنه سوى
عبيد الله بن عمر ولا عن عبيد الله سوى محمد بن بشر العبدى فيما علمت اخرجه
مسلم عن ابى بكر عنه فوقع موافقة عالية ولم يروه واحد عن بشر سوى
النسائى فرواه عن ابى بكر احمد بن على المروزى عن ابن ابى شيبة فوقع لنا بدلا

بعلو

ترجمه ابن ابى شيبه

بعلو درجتين اخبرنا عبد الحافظ بن بدران ويوسف بن احمد قالا انبا موسى
بن عبد القادر انبا سعيد بن احمد انبا على بن احمد البندار انبا ابو طاهر المخلص ثنا
عبد الله بن محمد انبا ابو بكر بن ابى شيبة ثنا ابو خالد الاحمر سليمن بن حيان عن
سليمن التيمى عن ابى عثمان عن اسامة بن زيد قال قال صلى الله عليه وسلم ما تركت
على امتى بعدى فتنة اضر على الرجال من النساء وبه انبانا ابو بكر بن ابى شيبة ثنا
حميد بن عبد الرحمن عن هشام بن عروة عن ابيه سمعت اسامة بن زيد وسئل
كيف يسير رسول الله صلى الله عليه وسلم حين دفع من عرفات قال كان يسير العنق
فاذا وجد فجوة نص قال هشام والنص ارفع من العنق اخرجهما مسلم عن ابى بكر فوافقنا
(زمين فراخ ۱۲م — بيك رفتن شتر ۱۲)
انبانا ابن علان انبانا الكندى انبانا القزاز انبانا ابو بكر الخطيب انبا احمد بن على المحتسب
(كنده او ابريشم فروش ۱۲)
عن محمد بن عمران الكاتب حدثنى عمر بن على انبا احمد بن محمد بن المربع سمعت ابا عبيد
يقول ربانيو الحديث اربعة فاعلمهم بالحلال والحرام احمد بن حنبل واحسنهم
سياقة للحديث واداء على بن المدينى واحسنهم وضعا للكتاب ابو بكر بن ابى شيبة
واعلمهم بصحيح الحديث وسقيمه يحيى بن معين قال البخارى ومطين مات ابو بكر
فى المحرم سنة خمس وثلاثين ومائتين قلت آخر من روى عنه ابو عمرو يوسف
بن يعقوب النيسابورى ونيز ذهبى در تذكرة الحفاظ گفته ابو بكر بن ابى شيبة
الحافظ عديم النظير الثبت النحرير عبد الله بن محمد بن ابى شيبة ابراهيم
بن عثمان بن خواستى العبسى مولاهم الكوفى صاحب المسند والمصنف وغير ذلك
سمع من شريك القاضى وابى الاحوص وابن المبارك وابن عيينة وجرير بن
عبد الحميد وطبقتهم وعنه ابو زرعة والبخارى ومسلم وابو داود وابن ماجة
وابو بكر بن ابى عاصم وبقى بن مخلد والبغوى وجعفر الفريابى وامم سواهم
قال احمد ابو بكر صدوق هو احب الى من اخيه عثمان وقال العجلى ثقة حافظ

ص
الطبقة الثامنة

ترجمه ابو بكر بن ابى شيبه از تذكره ذهبى

مدائح ابن ابی شیبة

وقال الفلاس ما رأیت احفظ من ابی بکر بن ابی شیبة وکذا قال ابو زرعة الرازی
وقال ابو عبید انتهی الحدیث الی اربعة فابو بکر بن ابی شیبة اسردهم له واحمد
افقههم فیه وابن معین اجمعهم له وابن المدینی اعلمهم به وقال صالح بن محمد
اعلم من ادرکت بالحدیث وعلله ابن المدینی واحفظهم له عند المذاکرة
ابو بکر بن ابی شیبة وعن ابی عبید قال احسنهم وضعا للکتاب ابو بکر بن ابی شیبة
وقال الخطیب کان ابو بکر متقنا حافظا صنف المسند والاحکام والتفسیر قال
البخاری مات فی سنة خمس وثلثین ومائتین ونیز ذهبی در عبر در سنه خمس وثلثین ومائتین
گفته وفیها ابو بکر بن ابی شیبة وهو الامام احد الاعلام عبد الله بن محمد بن
ابی شیبة ابراهیم بن عثمان العبسی الکوفی صاحب التصانیف الکبار توفی فی المحرم
وله بضع وسبعون سنة سمع من شریک فمن بعده قال ابو زرعة ما رأیت
احفظ منه وقال ابو عبید انتهی علم الحدیث الی اربعة ابی بکر بن ابی شیبة
وهو اسردهم وابن معین وهو اجمعهم وابن المدینی وهو اعلمهم واحمد بن حنبل
وهو افقههم فیه وقال صالح جزرة احفظ من رأیت عند المذاکرة ابو بکر بن
ابی شیبة وقال نفطویه لما قدم ابو بکر بن ابی شیبة بغداد فی ایام المتوکل حزروا
مجلسه بثلثین الفا ونیز ذهبی در کاشف گفته عبد الله بن ابی شیبة ابو بکر العبسی مولاهم الکوفی
الحافظ صاحب التصانیف عن شریک وابن المبارک وهشیم وعنه خ م د ق والفریابی وابو یعلی
والباغندی قال الفلاس ما رأیت احفظ منه وقال صالح جزرة احفظ من ادرکنا عند المذاکرة
ابو بکر بن ابی شیبة توفی ۲۳۵ ویافعی در مرآة الجنان در سنه خمس وثلثین ومائتین گفته وفیها الامام
احد الاعلام ابو بکر بن ابی شیبة صاحب التصانیف الکبار قال ابو زرعة ما رأیت احفظ
منه وقال ابو عبید انتهی علم الحدیث الی اربعة ابی بکر بن ابی شیبة وهو اسردهم له وابن
معین وهو اجمعهم له وابن المدینی وهو اعلمهم به واحمد بن حنبل وهو افقههم فیه فقال

سرد بهم حدیث نقل کردن ۱۲ منتهی الارب
جزرة: لقب صالح ۱۲

مدائح ابن ابی شیبة از عبر ذهبی
ص ۱۰۹ / ۲۹۲
مدائح ابن ابی شیبة از کاشف ذهبی
ص ۱۱۷ / ۲۹۰
مدائح ابن ابی شیبة از مرآة الجنان یافعی

نفطویه

مدائح ابن ابی شیبة

نفطویه لما قدم ابو بکر بن ابی شیبة بغداد فی ایام المتوکل حزروا مجلسه بثلثین الفا واحمد بن علی
المعروف بابن حجر العسقلانی در تهذیب التهذیب گفته عبد الله بن محمد بن ابی شیبة ابراهیم بن
عثمان بن خواستی العبسی مولاهم ابو بکر الحافظ الکوفی روی عن ابی الاحوص وعبد الله
بن ادریس وابن المبارک وشریک وهشیم وابی بکر بن عیاش واسمعیل بن عیاش وجریر
وابی اسامة وابی معویة ووکیع وابن علیة وخلف بن خلیفة وابن نمیر وابن مهدی والقطان
وابن ابی زائدة وعباد بن العوام وابن عیینة وابی خالد الاحمر وعبد الاعلی بن
عبد الاعلی ومحمد بن فضیل ومروان بن معویة ومعتمر بن سلیمن ویزید بن المقدام
بن شریح ویزید بن هرون وجماعة روی عنه البخاری ومسلم وابو داود وابن ماجة وروی
له النسائی بواسطة احمد بن علی القاضی وزکریا الساجی وعثمان بن خرزاذ وابنه ابو شیبة
ابراهیم بن ابی بکر بن ابی شیبة واحمد بن حنبل ومحمد بن سعد وابو زرعة وابو حاتم
وعبد الله بن احمد بن حنبل ومحمد بن عثمان بن ابی شیبة وابراهیم الحربی ومحمد بن عبد الله
المنادی ویعقوب بن شیبة وبقی بن مخلد وابن ابی عاصم وابو یعلی والهیثم بن خلف الدوری
وعبدان الاهوازی ومحمد بن محمد بن سلیمان الباغندی وابو القاسم بن محمد البغوی
وابو عمرو ویوسف بن یعقوب النیسابوری وجماعة قال یحیی الحمانی اولاد ابن ابی شیبة
من اهل العلم کانوا یزاحمونا عند کل محدث وقال احمد ابو بکر صدوق وهو احب الی
من عثمان قال عبد الله بن احمد فقلت لابی ان یحیی بن معین یقول عثمان احب الی فقال ابو بکر
اعجب الینا وقال العجلی ثقة وکان حافظا للحدیث وقال ابو حاتم وابن خراش ثقة وقال
محمد بن عمر بن العلاء الجرجانی سألت ابن معین عن سماع ابی بکر من شریک فقال ابو بکر عندنا
صدوق ولو ادعی السماع من اجل من شریک لکان مصدقا فیه وما یحمله علی ان یقول
وجدت فی کتاب ابی بخطه حدثنی وصی بحدیث الدجال وکنا نظن انه سمعه من هشام
الرفاعی وکان ابو بکر لا یذکر ابا هشام قال وسألت ابا بکر متی سمعت من شریک قال وانا ابن اربع عشرة سنة

ص
حرف العین
مدائح ابو بکر بن ابی شیبة از تهذیب ابن حجر عسقلانی
لعبد الله

وانا يومئذ احفظ منى اليوم وقال عمرو بن على ما رايت احفظ من ابى بكر قدم علينا مع على بن المدينى
فسرد للشيبانى اربعمائة حديث حفظا وقال ابو عبيد القسم انتهى العلم الى اربعة فابو بكر اسردهم له
واحمد افقههم فيه ويحيى اجمعهم له وعلى اعلمهم به وقال عبدان الاهوازى كان يقعد عند
الاسطوانة ابو بكر واخوه ومشكدانة وعبد الله بن البراد وغيرهم كلهم سكوت الا ابو بكر
فانه يهدر وقال صالح بن محمد اعلم من ادركت بالحديث وعلله على بن المدينى واعلمهم بتصحيف
المشايخ يحيى بن معين واحفظهم عند المذاكرة ابو بكر بن ابى شيبة وقال البخارى وغير واحد
مات سنة ٢٣٥ فى المحرم قلت وقال ابن خراش سمعت ابا زرعة الرازى يقول ما رايت احفظ من ابى
بكر بن ابى شيبة فقلت له يا ابا زرعة واصحابنا البغداديين فقال دع اصحابك اصحاب
مخاريق وقال ابن حبان فى الثقات كان متقنا حافظا دينا ممن كتب وجمع وصنف وذاكر وكان احفظ
اهل زمانه للمقاطيع قال ابن قانع ثقة ثبت وفى الزهرة روى عنه البخارى ثلثين حديثا
ومسلم الفا وخمس مائة واربعين حديثا وابن حجر عسقلانى در تقريب التهذيب گفته عبد الله
بن محمد بن ابى شيبة ابراهيم بن عثمان الواسطى الاصل ابو بكر بن ابى شيبة الكوفى ثقة حافظ
صاحب تصانيف من العاشرة مات سنة خمس وثلثين ومائتين وجلال الدين عبد الرحمن بن ابى بكر
السيوطى در طبقات الحفاظ گفته ابو بكر بن ابى شيبة عبد الله بن محمد بن ابراهيم بن عثمان
العبسى مولاهم الكوفى الحافظ روى عن شريك وهشيم وابن المبارك وابن عيينة وغندر
وخلق وعنه البخارى ومسلم وابو داود وابن ماجة وابو زرعة وابو حاتم وابو يعلى
وخلق مات فى المحرم سنة خمس وثلثين ومائتين وعبد الروف بن تاج العارفين بن على بن زين العابدين
الحدادى ثم المناوى القاهرى الشافعى در فيض القدير گفته ش لابى شيبة الحافظ الثبت العديم
النظير عبد الله بن محمد بن ابى شيبة العبسى الكوفى صاحب المسند والاحكام والتفسير و
غيرها سمع من ابن المبارك وابن عيينة وتلك الطبقة وعنه الشيخان وابو داود وابن
ماجة وخلق انتهى وابو مهدى عيسى بن محمد ثعالبى در مقاليد الاسانيد گفته مصنف ابى بكر بن ابى شيبة

اخبرنا به قراءة منى عليه اى على بن محمد بن عبد الرحمن الاجهورى من اوله الى باب الوضوء
مرة هو واجازة بسائره عن الشمس الرملى والبرهان العلقمى بسندهما الى الحافظ ابن حجر
عن ابى على الفاضلى عن يونس بن ابراهيم الدبوسى عن عبد الرحمن بن مكى الطرابلسى عن
ابى القاسم بن بشكوال قال انا عبد الرحمن بن محمد بن عتاب قال اخبرنا ابو عمر بن عبد البر
قال انا ابو عمر احمد بن عبد الله الباجى عن ابيه عن عبد الله بن يوسف القبرى عن بقى بن
مخلد عن ابى بكر بن ابى شيبة فذكره وبالسند قال الامام الحجة ابو بكر عبد الله بن محمد بن
ابى شيبة فى كتاب الطهارة وهو اول المصنف ما يقول الرجل اذا دخل الخلاء حدثنا هشيم بن
بشير عن عبد العزيز بن صهيب عن انس بن مالك رضى الله عنه قال كان النبى صلى الله عليه وسلم
اذا دخل الخلاء قال اعوذ بالله من الخبث والخبائث نتفة من تعريفه قال الذهبى فى
تذكرته هو الامام الحافظ العديم النظير الثبت النحرير ابو بكر عبد الله بن محمد بن ابى شيبة
ابراهيم بن عثمان العبسى مولاهم الكوفى صاحب المسند والمصنف وغير ذلك سمع من شريك
القاضى وابى الاحوص وابن المبارك وابن عيينة وجرير بن عبد الحميد وطبقتهم وعنه ابو زرعة
والبخارى ومسلم وابو داود وابن ماجة وبقى بن مخلد وامم سواهم قال الفلاس ما رايت احفظ من ابن
ابى شيبة وكذا قال ابو زرعة الرازى وقال ابو عبيد انتهى الحديث الى اربعة فابو بكر بن ابى شيبة
اسردهم له واحمد افقههم فيه وابن معين اجمعهم له وابن المدينى اعلمهم به قال صالح بن محمد اعلم من
ادركت بالحديث وعلله على بن المدينى واحفظهم عند المذاكرة ابو بكر بن ابى شيبة وعن
ابى عبيد قال احسنهم وضعا للكتاب ابن ابى شيبة قال البخارى مات فى المحرم سنة خمس وثلثين
ومائتين قال الذهبى وقع لى حديثه عاليا اخبرنى عبد الحافظ بن طرخان قال اخبرنا سعيد
بن احمد قال اخبرنا على بن احمد قال اخبرنا محمد بن عبد الرحمن قال اخبرنا عبد الله بن محمد قال
اخبرنا ابو بكر بن ابى شيبة وخود مخاطب در بستان المحدثين گفته مصنف ابى بكر بن ابى شيبه
الكوفى اولش كتاب الطهارة است واول آن باب ما يقول الرجل اذا دخل الخلاء ميگويد حدثنا هشيم

بن بشیر عن عبد العزیز بن صهیب عن انس بن مالک رضی الله عنه قال کان النبی صلی الله علیه وسلم
اذا دخل الخلاء قال اعوذ بالله من الخبث والخبائث کنیت او ابوبکر و نام او عبد الله بن محمد بن ابی شیبه
ابراهیم بن عثمان العبسی است یعنی از موالی بنی عبس بباء موحده ساکنه بعد العین المهمله و درینجا صورت
مشتبه در کتب حدیث وارد می شود و علامت فارقه در میان هر سه صورت آنست که اگر آن شخص که نسبت او
این صورت باشد از اهل کوفه است پس عبسی است بباء موحده و سین مهمله اگر از اهل بصره است پس عیشی است
بیاء تحتیه و شین معجمه و اگر از اهل شام است پس عنسی است بنون و سین مهمله و ابوبکر از اهل کوفه است
و او را سوای این مصنف سندی است دیگر و بعضی تصانیف هم اند و او از شریک بن عبد الله قاضی کوفه و
ابو الاحوص و عبد الله بن المبارک و سفیان بن عیینه و جریر بن عبد الحمید و اقران اینها استفاده علم
حدیث کرده و از وی ابو زرعه و بخاری و مسلم و ابو داود و ابن ماجه و خلائق بسیار استفاده این علم
کرده اند از ائمه این فن است ابو زرعه رازی گفته که در زمان ما علم حدیث منتهی شده بود بچهار کس ابوبکر
بن ابی شیبه که در سرد حدیث یکتا بود و احمد بن حنبل در فقه حدیث و فهم آن مستثنی و ابن معین در جمع
و تکثیر حدیث ممتاز و علی بن المدینی در علم تخریج حدیث و علل آن یگانه و بی همتا ما در وقت مذاکره
ابوبکر بن ابی شیبه احفظ ترین همه اهل عصر بود و در ترتیب و تهذیب کتاب نیز او را از دیگر اقران خود امتیاز
تمام حاصل است در محرم در سال دو صد و سی و پنج رحلت دار القرار نمود انتهی کمال عجب است که شاهصاحب
باوصف آنکه ابن ابی شیبه را بمناقب عظیمه و فضائل فخیمه و مدائح جلیله و محامد جمیله مثل دیگر اسلاف خود
ستوده اند باز حدیث ولایت را که ابن ابی شیبه روایت آن نموده و تصحیح آن فرموده بلا محابا
ابطال مینمایند و مبالاتی بظهور مزید شناعت و فظاعت این جسارت از افادات خود شان و دیگر
اکابر ائمه قوم که تشمیر ذیل در مدح و ثنا و تبجیل و اطراء شان میکنند نمیکنند وجه هشتم آنکه نقل سیوطی تصحیح
این حدیث را از ابن ابی شیبه و سکوت بر آن و عدم رد آن دلیل صریح است بر تسلیم تصحیح آن که حسب افاده مخاطب
نقل کلام مخالف و سکوت بر آن دلیل تسلیم و حجیت آن کلام بر اهل مذهب ناقل است پس نقل
کلام عالم خود و سکوت بر آن بالاولی مفید تسلیم و مثبت حجیت آن برای اهل مذهب ناقل خواهد بود و مخاطب

در باب

در باب چهارم سیف باید کسانیکه پیشوایان و مقتدایان ایشانند (یعنی شیعه ۱۲) اگر بتفصیل حالات ایشان پرداخته شود
دفتری باید طویل لیکن درینجا بطریق نمونه چیزی ذکر کرده میشود قاضی نور الله شوستری در احوال
زراره بن اعین الشیبانی الکوفی از میزان ذهبی نقل میکند و بر آن سکوت مینماید زرارة بن اعین
الشیبانی الکوفی اخو حمران یترفض قال العقیلی فی الضعفاء حدثنا یحیی بن اسمعیل
قال حدثنا یزید بن خالد الثقفی قال حدثنا عبد الله بن خالد الصیدی عن ابی
الصباح عن زرارة بن اعین عن محمد بن علی عن ابن عباس قال قال النبی صلی الله علیه
وسلم یا علی لا یغسلنی احد غیرک حدثنا یحیی قال حدثنا ابی قال حدثنا سعید بن منصور
قال حدثنا ابن السماک (كذا في التحفة) قال حججت فلقینی زرارة بن اعین بالقادسیة فقال ان لی الیک
حاجة و عظمها فقلت ما هی فقال اذا لقیت جعفر بن محمد فاقرأه منی السلام و سله ان یخبرنی
انا من اهل النار ام من اهل الجنة فانکرت ذلک علیه فقال لی انه یعلم ذلک فلما لقیت
جعفر بن محمد اخبرته بالذی کان منه فقال هو من اهل النار فقلت من این علمت انه
من اهل النار فقال من اعتقاده الباطل انتهت عبارة التحفة علی ما هی علیه اگرچه شناعت تصرف
و خیانت این بزرگ بر ناظر مجالس المؤمنین مخفی نیست که آخر عبارت میزان ذهبی که صریح است باینکه قول
امام علیه السلام در حق زراره تقیه بوده در مجالس مذکور است حذف کرده و قدریکه نقل کرده در آن هم
تغییر و تبدیل نموده و استدلال این عبارت باتباع قلندران که بآیه لا تقربوا الصلوة استدلال بر عدم
وجوب صلوة کنند رفته عبارتی که دافع شبهه است در شکم خود فرو برده لیکن چون غرضی با بطال توهم
باطلش و اظهار تحریف و خیانتش درین مقام متعلق نیست از آن اعراض کرده میگوئیم که ازین کلام ظاهر است
که نزد شاهصاحب سکوت بر نقل کلامی دلیل قبول و تسلیم آنست زیرا که باوصف آن ادعای عدم نقض طعون
در باره تفصیل حالات مقتدایان اهل حق در مقام اثبات جرح شان بروایت میزان نیافته و آنرا عمده
ما فی الباب انگاشته بزعم باطلش برای اثبات غرض نابکاره ذکر نموده و سکوت علامه شوستری
بر آن دلیل حجیتش گردانیده و فاضل رشید نیز در بعض افادات خود سکوت را بعد نقل دلیل

تسلیم میدارند وگمان میبرد که داب تمام عقلا آنست که نقلی که غیر مرضی می باشد بعد نقل برد و انکارش
می پردازند بیانش آنکه فاضل رشید در اوراق ثلثه خود که دران شبهات سخیفه بر کلام جناب والد ماجد
قدس الله نفسه متضمن اثبات نفاق شیخین که در جواب باب نهم تحفه واقع ست وارد نموده روایتی از
منهج الصادقین نقل نموده و بآن استدلال بر بودن شیخین از کبرای صحابه کرده و جناب والد ماجد در
جوابش بر رساله نفاق الشیخین در جمله وجوه رد این توهم افاده فرموده که این روایت در تفسیر منقول
از اهل خلاف ست فاضل رشید در جواب این میفرماید فقیر حقیر مدعی آن شده بود که این روایت
در تفسیر مذکور از طرق امامیه منقول ست تا استدلال فقیر مبنی بر منقول بودن آن از کتب امامیه بود
بلکه مقصود فقیر اثبات نقل مفسر مذکور روایت مزبوره را در کتاب خود بلا رد و نکیر بوده و بعد کلامی گفته
درین صورت اگر روایت مذکوره که مشتمل بر تصریح بودن شیخین از اکابر صحابه است غیر مرضی می بود
برد آن می پرداخت و چون مفسر مذکور اصلا برد و انکار ان نپرداخته بموجب داب و آداب جمله عقلا
تسلیم ان ظاهر شد و استدلال فقیر باتم و آکد وجوه ثابت گشت انتهی ازین عبارت ظاهر
که داب جمله عقلا این است که اگر کلامی غیر مرضی نقل میکنند رد و انکار بران مینمایند و هرگاه کسی
کلامی نقل کند و سکوت بران نماید این سکوتش دلیل رضا او بان کلام میباشد وجه نهم آنکه ناظر
رساله قول جلی ظاهرست که این رساله نبذیست از قطره قطرات بحار زاخره که وارد کرده در ان
یسیری از مناقب باهره جناب امیر المومنین علیه السلام و از حق تعالی درخواسته که اتحاف کند او را
بقبول و عطا نماید او را برکت تمسک بحب اهل بیت علیهم السلام اشرف ماموله پس قطع نظر
از اثبات تصحیح این روایت مجرد ایراد این حدیث درین رساله که جلالت شان و عظمت و مقبولیت
روایات آن از صدرش ظاهرست دلیل اعتماد و اعتبار آنست و اول رساله قول جلی اینست و بعد فهذه
نبذة من قطرة من قطرات بحار زاخرة اوردت فیها یسیرا من المناقب الباهرة لسیدنا علی
کرم الله وجهه ملقبة بالقول الجلی فی فضائل علی وضمنتها اربعین حدیثا مختصرة متبعة
بالعزو لمخرجیها و بیان بعض غریب الفاظها و مشکل معانیها والله اسال ان یتحفنی بالقبول و ان

یرزقنی ببرکة الاستمساک بحب اهل البیت اشرف ماموله پس کمال عجب ست که مخاطب با صفا با وصف
اظهار مزید مودت و ولا و ادعای انحصار اتباع اهل بیت اصطفا در اسلاف و اخلاف کبرای خود راضی نمیشود
به تسلیم بعض نبذ از قطره از قطرات بحار زاخره از مناقب باهره جناب امیر المومنین علیه السلام بلکه در
ابطال و تکذیب آن میکوشد و همت را بتکذیب حدیثی که آنرا و امثال آنرا سیوطی شیخ مشایخ او بسبب تمسک
بحب اهلبیت علیهم السلام میاورد سوال قبول آن و رجاء حصول اشرف ماموله بسبب آن وارد میکند
و از رحی از رد و تقبیح علامه سیوطی و امثال او نمی آید ما هکذا تورد یا سعد الابل وجه دهم آنکه علامه
عبد الرحمن بن ابی بکر سیوطی چنانچه تصحیح این حدیث شریف از ابوبکر بن ابی شیبه نقل فرموده همچنان خودهم
تصحیح آن فرموده چنانچه در جمع الجوامع گفته علی منی و انا من علی و علی ولی کل مومن بعدی
ش ابی واه ابن ابی شیبة فی المصنف عن عمران بن حصین صحیح وجه یازدهم آنکه ملا علی متقی نیز
صحت روایت ابن ابی شیبه نموده چنانچه در کنز العمال گفته علی منی و انا من علی و علی ولی کل
مومن بعدی ش ابی واه ابن ابی شیبة فی المصنف عن عمران بن حصین صحیح وجه دوازدهم
آنکه میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی نیز تصحیح سند ابن ابی شیبه نموده چنانچه در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته
وعند ابن ابی شیبة بسند صحیح عنه ای عن عمران بن حصین مرفوعا علی منی و انا من
علی و علی ولی کل مومن بعدی وجه سیزدهم آنکه نیز میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی در
تحفة المحبین سند ابن ابی شیبه را تصحیح نموده چنانچه گفته علی منی و انا من علی و علی ولی کل
مومن بعدی ش بسند صحیح عم فی فضائل الصحابة کلاهما عن عمران بن حصین انتهی قد ثبت
بحمد الله المنان من الافادة المکررة لمیرزا محمد بن معتمد خان صحة الحدیث الشریف و
اعتباره و اعتقاده عنده من رزق الانصاف و الایقان و ظهر ان من کذبه و ابطله فقد
ابطل و خان و خرق و مان و شان شانه عند مهرة الشان و بان انهماکه فی البغض و العدوان
و ابتلاؤه بالضغن و الشنان و الخیازه عن مرتبة الولاء و العرفان و بعده عن السداد
و الادعان وجه چهاردهم آنکه قاضی ثناء الله نیز تصحیح سند ابن ابی شیبه نموده و قدح کابلی

ص — فضل علی رضی الله عنه من الفصل الثانی فی فضل الخلفاء الاربعة من الباب الثالث فی ذکر الصحابة من کتاب الفضائل من قسم الاقوال الذی هو الکتاب الثالث من کتب حرف الفاء

ص ۲۲۸/۱۸ — الفصل الخامس عشر فی ولایة من الباب الثالث فی اکرام امیر المومنین علی علیه السلام من ابواب الکتاب الخمسة

این حدیث را ارخاء و للمخاطب در فرموده چنانچه در سیف مسلول گفته سوم حدیث بریده عن النبی
صلی الله علیه وسلم قال علی منی وانا من علی وهو ولی کل مومن بعدی میگویند الولی اولی بالتصرف
فهو الامام و در اسناد این حدیث اجلح شیعی متهم ست پس خبر او صالح احتجاج نیست این چنین ملا نصر الله
کابلی رحمة الله علیه گفته لیکن این حدیث را ابن ابی شیبه از عمران بن حصین بسند صحیح روایت کرده الخ وجه
پانزدهم آنکه هرگاه شاهصاحب در بستان المحدثین مصنف ابن ابی شیبه ذکر فرموده اند و فضائل و محامد
ابن ابی شیبه وارد نموده پس موافق افاده صدر بستان ثابت شد که شاهصاحب بذکر مصنف ابن ابی شیبه
و ذکر احوال خود او تبرک می جویند و موجب تزیین کتاب خود میدانند پس ابطال و تکذیب این حدیث شریف
که درین کتاب عظیم المرتبه و جلیل المنزله مذکورست خلاف انصاف و حیاست و این روایت در مصنف ابن ابی شیبه
بعبارات عدیده مذکورست یک عبارت که در آن تصحیح این حدیث شریف نموده آنفا شنیدی
دو تا دیگر این جا باید شنید ملا علی متقی در کنز العمال گفته لا تقع فی علی فانه منی وانا منه وهو
ولیکم بعدی ش عن عبد الله بریدة عن ابیه و نیز در کنز العمال مسطورست عن عمران بن حصین
بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة واستعمل علیها علیا فغنموا فصنع علی شیئا (ای رواه ابن ابی شیبه فی مصنفه ۱۲)
انکروه وفی لفظ فاخذ علی من الغنیمة جاریة فتعاقد اربعة من الجیش اذا قدموا علی رسول الله
ان یعلموه وکانوا اذا قدموا من سفر بدؤا برسول الله صلی الله علیه وسلم فسلموا علیه و
نظروا الیه ثم ینصرفون الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله (ای بدؤا بزیارة رسول الله ۱۲)
علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر ان علیا قد اخذ من الغنیمة جاریة
فاعرض عنه ثم قام الثانیة فقال مثل ذلک فاعرض عنه ثم قال الرابعة فاقبل الیه
رسول الله صلی الله علیه وسلم ویعرف الغضب فی وجهه فقال ما تریدون من علی علی منی
وانا من علی و علی ولی کل مومن بعدی ش ابن جریر وصححه **وجه شانزدهم** آنکه در مسند احمد بن حنبل که نسخه عتیقه آن
بخط عرب پیش نظر فقیر حاضرست مذکورست (ای اخرجه ابن ابی شیبة فی مصنفه ۱۲) حدثنا عبد الرزاق وعفان المعنی وهذا حدیث (عفان قال حدثنا ۱۲)
عبد الرزاق قالا ثنا جعفر بن سلیمان قال حدثنی یزید الرشک عن مطرف بن عبد الله

ص فضل علی رضی الله عنه من الفصل الثانی فی فضل الخلفاء الاربعة من الباب الثالث فی ذکر الصحابة من کتاب الفضائل من قسم الاقوال الذی هو الکتاب الثالث من کتب حرف الفاء

ص فضل علی من فصل فی تفصیل من باب فضل الصحابة من کتاب الفضائل من قسم الافعال

ص حدیث عمران بن حصین عن النبی صلی الله علیه وسلم

عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة وامر علیهم علی بن ابی طالب
رضی الله عنه فاحدث شیئا فی سفره فتعاهدوا قال عفان فتعاقد اربعة من اصحاب
محمد صلی الله علیه وسلم ان یذکروا امره لرسول الله صلی الله علیه وسلم قال عمران و
کنا اذا قدمنا من سفر بدانا برسول الله صلی الله علیه وسلم فسلمنا علیه قال فدخلوا
علیه فقام رجل منهم فقال یا رسول الله ان علیا فعل کذا وکذا فاعرض عنه ثم قام الثانی
فقال یا رسول الله ان علیا فعل کذا وکذا فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال یا رسول الله ان
علیا فعل کذا وکذا فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال یا رسول الله ان علیا فعل کذا وکذا قال
فاقبل رسول الله صلی الله علیه وسلم علی الرابع وقد تغیر وجهه فقال دعوا علیا دعوا علیا
ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی و رجال سند این حدیث همه معروف و مقبول و ممدوح
اساطین فحول اند اما عبد الرزاق پس عمده جهابذه حذاق و از اجله مشاهیر آفاق و اعاظم نحاریر سباق بلکه
امام ائمه فخام و شیخ حفاظ اسلام ست اصحاب صحاح سته از روایات او صحاح خود را مزین ساخته اند و
او را در غایت اعتماد و اعتبار و وثوق داشته بافادات او دامنها خود پر نموده و اکابر منقدین او را
بکمال مدح اطرا و نهایت وصف و ثنا می ستایند تا آنکه میگویند که رحلت نکردند مردم بسوی
احدی بعد جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم مثل رحلت کردن شان بسوی عبد الرزاق
و مدائح عظیمه باذخه و مآثر حمیده شامخه او انشاء الله المنعام بتفصیل تمام در مجلد حدیث تشبیه
خواهی شنید درینجا اکتفا بر بعض عبارات می رود یافعی در مرآة الجنان در وقایع سنه احدی
عشر و مائتین گفته وفی السنة المذکورة توفی الحافظ العلامة المرتحل الیه من الآفاق
الشیخ الامام عبد الرزاق بن همام الیمنی الصنعانی الحمیری صاحب المصنفات عن ست وثمانین سنة
روی عن معمر وابن جریج والاوزاعی وطبقتهم ورحل الیه الائمة الی الیمن قیل ما رحل الناس
الی احد بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم مثل ما رحلوا الیه روی عنه خلائق من
ائمة الاسلام منهم الامام سفیان بن عیینة والامام احمد ویحیی بن معین واسحاق

بن راهویه علی المدینی و محمود بن غیلان و ابو سعد عبد الکریم بن سمعانی در انساب در نسبت صنعانی گفته منهم ابو بکر عبد الرزاق بن همام الصنعانی قیل ما رحل الی احد بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم مثل ما رحل الیه و ابن خلکان در وفیات الاعیان گفته ابو بکر عبد الرزاق بن همام بن نافع الصنعانی مولی حمیر قال ابو سعد السمعانی قیل ما رحل الناس الی احد بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم مثل ما رحلوا الیه الخ اما عفان بن مسلم صفار پس محدث عفیف و مسلّم علمای کبار و حائز جلائل فخار و مشهور و معروف در اقطار و امصار است ائمه جلیل الشان و حفاظ رفیع المکان و اساطین اعیان بمدح و ثناء و وصف و اطرای عفان رطب اللسان و عذب البیان اند و در اثبات ثقت و جلالت و حذق و مهارت و کمال و براعت صفار هم صفیر و هم داستان محمد بن طاهر مقدسی در رجال صحیحین گفته عفان بن مسلم الصفار الانصاری مولی عزرة بن ثابت کنیته ابو عثمان سمع وهیب بن خالد و صخر بن جویریة و غیر واحد عندهما روی عنه البخاری فی مواضع روی عن عبد الله بن سعید و محمد بن عبد الرحیم و اسحاق غیر منسوب و محمد غیر منسوب عنه و روی عنه مسلم عن الصنعانی و محمد بن اسحاق و زهیر بن حرب و حجاج بن الشاعر و ابن ابی شیبة و محمد بن حاتم و عمرو الناقد و محمد بن المثنی و عبد الله الدارمی و هرون بن عبد الله مات ببغداد سنة عشرین و مائتین و هو ابن ست و ثمانین سنة و از عبارت کتاب رجال صحیحین محمد بن طاهر مقدسی واضح ست که حفاظ حدیث مثل ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم سابقین و لاحقین ایشان که بعد شیخین تا وقت محمد بن طاهر بودند نزد ایشان صحیح شده که کسی که شیخین اخراج حدیث او در صحیحین کرده اند حدیث او حجت ست بسبب روایت شیخین او در صحیح زیرا که شیخین اخراج نکرده اند مگر از ثقه عدل حافظ که احتمال کند سن او و مولد او پس ثقت و عدالت و رفعت و نبالت عفان در اقصای درجه و اعلای مرتبه ثبوت و تحقق باشد و ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته عفان بن مسلم الحافظ الثبت ابو عثمان الانصاری مولاهم البصری الصفار محدث بغداد ولد بعد الثلثین

ومائة وسمع من شعبة وهشام الدستوائی و حماد بن سلمة و وهیب و طبقتهم و عنه احمد واسحاق وعلی وابن معین و الفلاس و هلال بن العلاء و حنبل بن اسحاق و ابو زرعة الدمشقی و خلائق قال یحیی القطان اذا وافقنی عفان فلا ابالی من خالفنی وقال العجلی عفان ثقة ثبت صاحب سنة کان علی مسائل معاذ بن معاذ القاضی فجعل له عشرة الاف دینار علی ان یقف عن تعدیل رجل او عن جرحه فابی و قال لا ابطل حقا من الحقوق قال یعقوب بن شیبة سمعت ابن معین یقول اصحاب الحدیث خمسة مالک و ابن جریج و الثوری و شعبة و عفان و قال ابو حاتم عفان ثقة متقن متین قال جعفر بن محمد الصائغ اجتمع عفان و علی بن المدینی و ابو بکر بن ابی شیبة و احمد بن حنبل فقال عفان ثلاثة یضعفون فی ثلاثة علی بن المدینی فی حماد بن زید و احمد فی ابراهیم بن سعد و ابن ابی شیبة فی شریک فقال له ابن المدینی و عفان فی شعبة قلت هذا علی وجه المزاح و التعنت فانهم اربعتهم کتبوا عن المذکورین و هم احداث فغیرهم اثبت فی المذکورین منهم و کان عفان ممن لم یجب فی المحنة قال حنبل حضرت مع ابی عبد الله و ابن معین عند عفان بعد ما امتحنه اسحاق بن ابراهیم الامیر فقال ابن معین حدثنا فقال یا ابا زکریا لم اسود وجوهکم و لم اجب انه قرا علی کتاب المامون ان امتحن عفان فان اجاب و الا فاقطع معلومه و کان المامون یجری علیه فی الشهر خمسمائة درهم فقال لاسحاق ما تقول فقرات قل هو الله احد فقلت امخلوق هذا قال یا شیخ ان امیر المومنین یقطع عنک ما یجری علیک فقلت و فی السماء رزقکم و ما توعدون فسکت قمت فسر بذلک احمد و یحیی قال ابو خیثمة و ابن معین انکرنا عفان فی سنة تسع عشرة و مات بعد ایام و فی روایة سنة عشرین و مائتین و هو الحق و نیز ذهبی در کاشف گفته عفان بن مسلم الصفار ابو عثمان الحافظ عن هشام الدستوائی و همام و الطبقة و عنه البخاری و ابراهیم الحربی و ابو زرعة و امم و کان من حکام الجرح و التعدیل مات ۲۲۰ سنة اما جعفر بن سلیمان پس از اکابر ائمه اعیان

و معروف به نهایت حفظ و ثقت و اتقان و موصوف بغایت فضل و جلالت و علو شان است ابن حبان در کتاب الثقات در کتاب اتباع تابعین گفته جعفر بن سلیمان الضبعی الحرشی من اهل البصرة کنیته
ابو سلیمان ینزل فی بنی ضبیعة فنسب الیها یروی عن ثابت و مالك بن دینار روی عنه
ابن المبارك و اهل العراق و مات فی رجب سنة ثمان و سبعین و مائة و کان یبغض الشیخین حدثنا
الحسن بن سفیان حدثنا اسحاق بن ابی کامل ثنا جریر بن یزید بن هارون بین یدی ابیه
قال بعثنی ابی الی جعفر بن سلیمان الضبعی فقلت له بلغنا انك تسب ابا بکر و عمر قال اما السب
فلا و لکن ابغض ما شئت قال و اذا هو رافضی مثل الحمار قال ابو حاتم و کان جعفر بن
سلیمان من الثقات المتقنین فی الروایات غیر انه کان ینتحل المیل الی اهل البیت و لم یکن
بداعیة الی مذهبه و لیس بین اهل الحدیث من ائمتنا خلاف ان الصدوق المتقن اذا کان
فیه بدعة و لم یکن یدعو الیها ان الاحتجاج باخباره و لهذه العلة ترکنا حدیث جماعة
ممن کانوا ینتحلون البدع و یدعون الیها و ان کانوا ثقات و احتججنا باقوام ثقات انتحالهم
سوء غیر انهم لم یکونوا یدعون الیه و انتحال العبد بینه و بین ربه ان شاء عذبه علیه و ان شاء
غفر له و علینا قبول الروایات عنهم اذا کانوا ثقات علی حسب ما ذکرنا فی غیر موضع من کتبنا
و مخفی نماند که ابن حبان در اول کتاب اتباع تابعین که در آن جعفر بن سلیمان را ذکر کرده گفته حدثنا ابو یعلی
احمد بن علی بن المثنی بالموصل حدثنا ابراهیم بن الحجاج الشامی قال سمعت ابان بن یزید یحدث
عن ابی جمرة عن زهدم الجرمی عن عمران بن حصین عن النبی صلی الله علیه و سلم قال خیر امتی
القرن الذی بعثت فیهم ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم ثم یفشو قوم یشهدون و لا یستشهدون
و یحلفون و لا یستحلفون و یخونون و لا یؤتمنون و یفشو فیهم السمن قال ابو حاتم خیر الناس
قرنا بعد التابعین من لا یکون بینهم و بین اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم الا قرنا
واحدا و هم اتباع التابعین الذین شافهوا من شافه اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم
حتی حفظوا عنهم العلم و الآثار و کثرت عنایتهم فی جمع الاخبار و امعنوا فی طلب الاحکام

والتفقه فیها و ضبطهم اقاویل السلف فیما لم یرد فیه سنة مع الاستنباط الصحیح من الدلائل
الواضحة فی الاصول التی هی مفزع العالم فی الاحوال و رد سائر الفروع الی ما تقدم من الاصول
حتی حفظ الله عز و جل بهم الدین علی المسلمین و صانه عن ثلب القادحین و جعلهم اعلاما
یقتدی بهم فی الامصار و یرجع الی اقاویلهم فی الآثار و انا ممل اسماء الثقات منهم و انسابهم
و ما نعرف من الوقوف علی انسابهم فی هذا الکتاب علی الشرط الذی ذکرناه فیما قبل من الطبقتین
الاولیین عند تعری اخبارهم عن الخصال الخمس التی ذکرناها قبل و لست اعرج علی جلالة
الانسان و لا تقدم السن و لا تأخره لان القصد من ذکرهم اللقاء دون الفضل و السن علی ما اصلنا
الکتاب علیه فکل من کان اقرب الی النبی صلی الله علیه و سلم فی اللقی و ان تأخر موته ضممناه
الی من استوی معه فی اللقی و ان تقدم موته غیر انی اذکر عند ذکر کل شیخ منهم شیئا حادثة
و آخر فوقه لیعتبر المتأمل للحفظ بهما فیقیس علیهما من وراءهما فکل خبر وجده من روایة
شیخ ممن اذکره فی هذا الکتاب فهو خبر صحیح اذا تعری عن الخصال الخمس التی ذکرناها فیجب
ان یقیس ما قلنا حتی لا یلزق فیه الوهن باهل الصدق و یتعری عنه اهل الاوابد و
الطامات و محمد بن طاهر مقدسی در رجال صحیحین گفته جعفر بن سلیمان الحرشی الضبعی نزیل بنی
ضبیعة البصری کنیته ابو سلیمان سمع ثابت البنانی و الجعد بن عثمان و ابا عمران الجونی
و یزید الرشك و سعید الجریری روی عنه قطن بن نسیر و یحیی بن یحیی و قتیبة و محمد
بن عبید بن حسان و باید دانست که محمد بن طاهر مقدسی در صدر کتاب رجال صحیحین گفته اما بعد وفقنا الله
عز و جل للعمل الصالح کما وفقنا لسلوك سنة رسول الله صلی الله علیه و سلم و لم یجعلنا
ممن ابتدع بعده بدعة یدعو الیها او عصبیة یحث علیها اذ کان قد نص صلی الله علیه و سلم
فی مقالات شتی علی فضل هذه الطائفة المنصورة و دعا لهم فاستجیب له صلی الله علیه و سلم
فیبعث الله عز و جل فی کل قرن و زمان من یقوم بهذا الشأن و یبینه للناس حق البیان
الی الامامین الحافظین ابی عبد الله البخاری و ابی الحسین مسلم بن الحجاج النیسابوری فمیزا

صحيح الحديث من سقيمه حصرا منه جملة على ما في كتابيهما الصحيحين فصار حجة لاهل الاسلام
لما علم الله عز وجل من صدق نيتهما وصحة عقيدتهما فيما قصداه اذ كان في عصرهما
من الائمة شرقا وغربا في هذا الشان من يكون منزلته من الفضل وانواع شتى من
علوم الشريعة منزلتهما ومنهم من هو من مشايخهما الذين اخرجا عنهم في هذين
الكتابين ثم من بعدهما وائمة كل عصر الى يومنا هذا شهروا ما اشكل من حديثهما
وخرجوا على تراجمهما اذ لم يمكن الزيادة في الصنعة عليهما شرط الثقة من حفاظ الحديث
مثل ابي احمد بن عدي وابي الحسين الدارقطني وابي عبد الله بن مندة وابي عبد الله
الحاكم ثم من بعدهم الى يومنا هذا المصحح عندهم ان كل من اخرجوا حديثه في
هذين الكتابين وان تكلم فيه بعض الناس يكون حديثه حجة لروايتهما عنه في الصحيح
اذ كانا رحمة الله عليهما لم يخرجا الا عن ثقة عدل حافظ يحتمل سنه ومولده
السماع ممن تقدمه على هذه الوتيرة الى ان يصل الاسناد الى الصحابي المشهور الا احرفا
ابينها في مواضعها ان شاء الله تعالى على حسب ما انتهى الينا علم ذلك صنفوا في ذلك
تصانيف كثيرة مختصرة بحيث لا يقف الطالب المبتدي على كثير فائدة منها او مشروحة
بحيث يغيب المقصود في كثرة الشرح فالذي اختصر اشار الى الاسماء فقط والذي شرح
ذكر اسم الذي في الترجمة وذكر طائفة ممن سمع منهم وطائفة ممن سمع منه في الصحيح
وخارج الصحيح كما صنف ابو القاسم اللالكائي وغيره ووقفت على كثير من تصانيف
هؤلاء المتقدمين والمتاخرين في هذا الفن فلم ار احدا شفى في تصنيفه الا رجلان سلكا
في تصنيفهما طريقا بين الطريقين ذكرا الاسم وطرفا من مشايخه الذين حدث عنهم
في الكتاب ومن روى عنه في الكتاب فقط وربما استقصيا هذا المعنى في المحدث والمحدث
عنه صنف احدهما اسماء ما اشتمل عليه كتاب الامام ابي عبد الله البخاري وهو
ابو نصر احمد بن محمد بن الحسين الكلاباذي البخاري وصنف الاخر بعده اسماء ما اشتمل

عليه

عليه كتاب الامام ابي الحسين مسلم النيسابوري وهو ابو بكر احمد بن علي الاصبهاني فاحسنا
في تصانيفهما واجملا ولما رايت اكثر الاسماء ما اتفقا عليه واقلها ما انفرد به احدهما
دلني ذلك على ان جمعت بين الكتابين ليخف حجمه ويكثر نفعه ثم اوردت ما اورداه واستدركت
ما اغفلاه واختصرت ما يستغنى عنه من التطويل واشير عند ذكر الراوي الذي له حديث
واحد عندهما او عند احدهما الى ذلك الحديث اما باسناده او بعلو فيه اما بمتن ان وقع
نازلا وكذلك ابين ما تكلم فيه الحفاظ من علل احاديث ادخلاها في الصحيحين عند ذكر
الراوي المشهور بتلك الرواية واذكر هل لما علل به ذلك الحديث وجه ام لا وابين من
اورد حديثه استشهادا به ممن اورداه مقرونا بغيره قبل متن الحديث او بعده مردفا به
ومن اوردا له حديثا في موضع واوردا له في غير ذلك الباب حديثا اخر فنسباه الى غير
النسبة الاولى لئلا يظن انهما اثنان ومن اورداه غير منسوب فقالا او احدهما
حدثنا فلان ونسبه غيره ومن حدثا عن رجل عنه ووقع لاحدهما
عاليا وللاخر نازلا وارتب على نسق حروف المعجم ما اتفقا عليه
وما انفردا به وقدمنا من اسمه احمد لمعنيين احدهما تبركا
بالابتداء باسم رسول الله صلى الله عليه وسلم والثاني انه اول باب الالف والله الموفق
لجميع ما ذكرته والمعين عليه بمنه وفضله از ين عبارت ظاهر ست كه حفاظ حديث مثل ابن عدي
ودارقطني وابن منده وحاكم سابقين ولاحقين ايشان كه بعد شيخين تا وقت محمد بن طاهر بودند نزد ايشان
صحيح و ثابت شده كه هر كسي كه شيخين اخراج حديث او در صحيحين كرده اند حديث او حجت ست بسبب
روايت شيخين از و در صحيح زيرا كه شيخين اخراج نكرده اند مگر از ثقه عدل حافظ كه احتمال كند سن او ومولد او
سماع را از كسي كه متقدم بر اوست پس بنا برين يقينا وقطعا ثابت شد كه حديث جعفر بن سليمان نزد
ائمه سنيه كه بعد شيخين تا زمان محمد طاهر بودند خصوصا ابن عدي ودارقطني وابن منده وحاكم حجت ست
وخود او ثقه وعدل وحافظ ست وابو سعد عبد الكريم بن محمد در انساب در نسبت ضبعي گفته ابو سليمان

جعفر بن سليمان الضبعي الحرشي البصري من اهل البصرة انما قيل له الضبعي لانه كان ينزل في بني
ضبيعة فنسب اليها يروي عن ثابت و ابي عمران الجوني و يزيد الرشك و مالك بن دينار و فرقد
السبخي روى عنه ابن المبارك و اسحاق بن اسرائيل و عبيد الله بن عمر القواريري و اهل العراق مات
(بفتحتين و معجمة الى السبخة موضع بالبصرة ۱۲ اتحاف)
سنة ثمان و سبعين و مائة و كان يبغض الشيخين ابا بكر و عمر رضي الله عنهما قال جرير بن
يزيد بن هارون بين يدي ابيه بعثني ابي الى جعفر بن سليمان الضبعي فقلت له بلغنا انك تسب
ابا بكر و عمر رضي الله عنهما قال اما السب فلا و لكن البغض ما شئت قال و اذا هو رافضي مثل
الحمار قال ابو حاتم بن حبان كان جعفر بن سليمان من الثقات المتقنين في الروايات غير انه كان
ينتحل الميل الى اهل البيت و لم يكن بداعية الى مذهبه و ليس بين اهل الحديث من ائمتنا خلاف
ان الصدوق المتقن اذا كان فيه بدعة و لم يكن يدعو اليها ان الاحتجاج باخباره جائز
فاذا دعا الى بدعته سقط الاحتجاج باخباره و لهذه العلة تركنا حديث جماعة ممن كانوا
ينتحلون البدع و يدعون اليها و ان كانوا ثقات و احتججنا باقوام ثقات انتحالهم سوء غير انهم (لم يكونوا يدعون الى ما ينتحلون)
و انتحال العبد بينه و بين ربه ان شاء عذبه عليه و ان شاء عفا عنه و علينا قبول الروايات
عنهم اذا كانوا ثقات على حسب ما ذكرناه في غير موضع من كتبنا و ذهبی در کاشف گفته
جعفر بن سليمان الضبعي عن ثابت و ابي عمران الجوني و عنه ابن مهدي و مسدد و امم
ثقة فقيه مع كثرة علومه قيل كان اميا و هو من زهاد الشيعة و ابن حجر در تقریب
التهذیب گفته جعفر بن سليمان الضبعي بضم الضاد المعجمة و فتح الموحدة ابو سليمان البصري
صدوق زاهد لكنه يتشيع من الثامنة مات سنة ثمان و سبعين اما یزید رشک پس ثقه
عابد ثبت زاهد و بسبب سمو مناقب و علو محامد رشک هر حاقد و حاسد است و ارباب صحاح سته از
رشحات رشک مستفیض و متسلی و بنقل روایات و اخبار او خوشحال و شادان و متملی و ذهبی در کاشف
گفته یزید ابن ابی یزید الضبعی الرشک عن مطرف و معاذة و عنه شعبة و ابن علیة
ثقة متعبد مات سنة ۱۳۰ و ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته یزید ابن ابی یزید الضبعی بضم المعجمة

وفتح

و فتح الموحدة بعدها مهملة مولاهم ابو الازهر البصري يعرف بالرشك بكسر الراء و سكون المعجمة
ثقة عابد و هم من لينه من السادسة مات سنة ثلاثين و هو ابن مائة سنة اما مطرف
بن عبد الله بن شخير پس از ثقات و عباد و اثبات است و ارباب صحاح سته جمیعاً طرائف روایات مطرف را
اخذ و ناقل و لطائف اخبار او را بسر و چشم مسلم و قابل اند محمد بن طاهر مقدسی در کتاب اسماء الرجال صحیحین گفته
مطرف بن عبد الله بن الشخير العامري ابو عبد الله و يقال انه من بني حريش سمع عمران
بن حصين عندهما و عبد الله بن مغفل و عائشة و عياض بن حماد و اباه عبد الله عند
مسلم روى عنه يزيد بن عبد الله بن هانی و حميد بن هلال و محمد بن واسع عند مسلم قال
عمرو بن علي مات سنة خمس و تسعين و سابقا از افاده محمد بن طاهر مقدسی در صدر همین کتاب
اسماء الرجال صحیحین واضح شده که حفاظ حدیث مثل ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم و سابقین
و لاحقین ایشان که بعد شیخین تا وقت محمد بن طاهر بوده اند نزد ایشان صحیح و ثابت شده که هر کسی که
شیخین اخراج حدیث او در صحیحین کرده اند حدیث او حجت است بسبب روایت شیخین او در صحیح نیز اگر
شیخین اخراج نکرده اند مگر از ثقه عدل حافظ که احتمال کند سن او و مولد او سماع را از کسی که متقدم
بر اوست پس بنابرین یقیناً و قطعاً ثابت شد که حدیث مطرف نزد ائمه سنیه که بعد شیخین تا زمان
محمد طاهر بوده اند خصوصاً ابن عدی و دارقطنی و ابن منده و حاکم حجت است خود او ثقه و عدل و
حافظ است و ذهبی در تذهیب التهذیب گفته مطرف بن عبد الله بن الشخیر العامری ولد فی حیاة
رسول الله صلی الله علیه و سلم کنیته ابو عبد الله یروی عن ابیه و ابی هریرة و کان
من عباد اهل البصرة و زهادهم مات عمر بن الخطاب و لمطرف بن عبد الله عشرون سنة
و روی عنه قتادة و ابو التیاح مات بعد طاعون الجارف سنة تسع و ستین و قد قیل سنة
سبع و ثمانین و کان اکبر من الحسن بعشرین سنة و نیز ذهبی در کاشف می فرماید مطرف بن عبد الله
بن الشخیر الحرشی العامری ابو عبد الله احد الاعلام عن ابیه و ابی و علی و عنه اخوه یزید و قتادة
ابو التیاح مات ۹۵ سنة و ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته مطرف بن عبد الله بن الشخیر بکسر الشین

المعجمة وتشديد الخاء المعجمة المكسورة بعدها تحتانية ساكنة ثم راء العامري الحرشي
بمهملتين مفتوحتين ثم معجمة ابو عبد الله البصري ثقة عابد فاضل من الثانية مات سنة خمس
وتسعين انتهى فظهر و وضح و سطع و لمع بان ابطال حديث شريف و رميه بالكذب و الوضع
والبطلان محض البهت و الزور و الخسران و عظيم التجري و التهتك المورث للخذلان و فاحش الزلل و فظيع
الخزي و الخطل المنبعث من اقصى الحقد و الشنآن و اقصى التنحي عن التقدم في الذهاب عن رضا في
العناد الجالب للهوان وجه هفت و هم آنکه در مسند احمد مذکورست حدثنا ابن نمير حدثني اجلح الكندي عن
عبد الله بن بريدة عن ابيه بريدة قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم الى اليمن بعثين على احدهما
علي بن ابي طالب و على الآخر خالد بن الوليد فقال اذا التقيتم فعلي على الناس و ان افترقتم فكل واحد
منكم على جنده قال فلقينا بني زيد من اهل اليمن فاقتتلنا فظهر المسلمون على المشركين فقتلنا
المقاتلة و سبينا الذرية فاصطفى علي امرأة من السبي لنفسه قال بريدة فكتب معي خالد بن الوليد
الى رسول الله صلى الله عليه و سلم يخبره بذلك فلما اتيت النبي صلى الله عليه و سلم دفعت الكتاب
فقرئ عليه فرأيت الغضب في وجه رسول الله صلى الله عليه و سلم فقلت يا رسول الله هذا مكان
العائذ بعثتني مع رجل و امرتني ان اطيعه ففعلت ما ارسلت به فقال رسول الله صلى الله
عليه و سلم لا تقع في علي فانه مني و انا منه و هو وليكم بعدي و رجال این اسناد همه ثقات و مقبولين
و معروفين ممجدوحين اند اما عبد الله بن نمير پس نمير فضائل و مدائح او از كدر ارتياب و انکار
صافی و نهایت ثقت و اعتماد و غایت جلالت و اعتبار و علو شان و حفظ و اتقان او بر متتبع کتب محققین
اعیان غیر خافی و کلام نمی کند مگر کسی که بر نمیدارد به مقابله روایات و افادات او مگر متعصب جافی و هائم
مهامه خیافی عناد و لداد عافی و عباراتیکه مذکور می شود برای تهویل نبذی از نبلای محامد و محاسن و مناقب
او کافی و شافی ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته عبد الله بن نمير الحافظ الامام ابو هشام الهمداني
ثم الخارفي الكوفي والد الحافظ الكبير محمد حدث عن هشام بن عروة و الاعمش و اشعث بن سوار
و اسمعيل بن ابي خالد و يزيد بن ابي زياد و عبيد الله بن عمر و عدة و عنه احمد و ابن معين و اسحق الكوسج

والحسن

والحسن بن الفرات و الحسن بن علي بن عفان و خلق و ثقه يحيى بن معين و غيره و كان من كبار اصحاب
الحديث توفي في سنة تسع و تسعين و مائة و له اربع و ثمانون سنة اخبرنا عمر بن عذير انا عبد الصمد
بن محمد انا جمال الاسلام انا الحسين بن طلاب انا محمد بن جميع انا محمد بن احمد بن ثابت الواسطي
نا شعيب بن ايوب انا ابن نمير عن يحيى بن سعيد المسيب سمعت سعدا ان رسول الله صلى الله
عليه و سلم جمع له ابويه يوم احد و نیز ذهبی در کاشف گفته عبد الله بن نمير الهمداني ابو هشام
عن هشام بن عروة و الاعمش و عنه ابنه و احمد و ابن معين حجة توفي سنة ١٩٩ و ابن حجر در تقریب گفته
عبد الله بن نمير بنون مصغرا الهمداني ابو هشام الكوفي ثقة صاحب الحديث من اهل السنة
من كبار التاسعة و له اربع و ثمانون مات سنة تسع و تسعين اما اجلح بن عبد الله
بن حجية الكندي پس وثوق و اعتبار و اعتماد و استناد او نزد ائمه نقاد و محققین امجاد و منقدین
و الانراد بطریقی که حجت و برهان بغایت مرتبه علو شان و نهایت وضوح و عیان بپایه استقلال
رسد و زبان مکابرین و منکرین متعصبین و جاحدین کند و لال گردد و در ما بعد بعون الملك المنعام
المفضال از بیان این مشتت البال واضح خواهد شد و درین مقام اکتفا بر بعض عبارات می شود
ذهبی در کاشف گفته اجلح بن عبد الله ابو حجية الكندي عن الشعبي و عكرمة و عنه القطان
و ابن نمير و خلق و ثقه ابن معين و غيره و ضعفه النسائي و هو شيعي مع انه روى عنه
شريك انه قال سمعنا انه ما سب ابا بكر و عمر احد الا افتقر او قتل مات سنة ١٤١ و ابن حجر
در تقریب گفته اجلح بن عبد الله بن حجية بالمهملة و الجيم مصغرا يكنى ابا حجية الكندي يقال
اسمه يحيى صدوق شيعي من السابعة مات سنة خمس و اربعين اما عبد الله بن بريدة
پس عالم ادیب و قاضی لبیب و فاضل تابعی ثقه حسیب و حائز قدح معلی و رقیب و فائز جلیل نصیب
از فضل و مجد عجیب است و بر اولی الیقین بکمال رفعت شان و علو مکان او حاصل است برای هر ناقد اریب
ذهبی در کاشف گفته ع عبد الله بن بريدة قاضي مرو عن ابيه و عمران بن حصين و عائشة
و سمرة و عنه مالك بن مغول و حسين بن واقد و ابو هلال ثقة ولد سنة ١٥ و مات سنة ١١٥

وله مائة وابن حجر عسقلانی در تقریب گفته عبد الله بن بریدة بن الحصیب الاسلمی ابو سهل المروزی قاضیها ثقة من الثالثة مات سنة خمس ومائة وقیل بل خمس عشرة ومائة وله مائة سنة

وجه بیجدهم آنکه در مسند احمد مذکورست حدثنا یحیی بن حماد حدثنا ابو عوانة حدثنا ابو بلج حدثنا عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلونا من هؤلاء قال فقال ابن عباس بل اقوم معکم قال وهو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فابتدؤا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه ویقول اف وتف وقعوا فی رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه وسلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحب الله ورسوله قال فاستشرف لها من استشرف قال این علی قالوا هو فی الرحی یطحن قال وما کان احدکم لیطحن قال فجاء وهو ارمد لا یکاد یبصر قال فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاها ایاه فجاء بصفیة بنت حیی قال ثم بعث فلانا بسورة التوبة فبعث علیا خلفه فاخذها منه قال لا یذهب بها الا رجل منی وانا منه قال وقال لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا والاخرة قال وعلی معه جالس فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا والاخرة قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا والاخرة فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا والاخرة فقال انت ولیی فی الدنیا والاخرة قال وکان اول من اسلم من الناس بعد خدیجة قال واخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم ثوبه فوضعه علی علی وفاطمة وحسن وحسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا قال وشری علی نفسه لبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال وکان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه وسلم فجاء ابو بکر وعلی نائم قال وابو بکر یحسب انه نبی الله قال فقال یا نبی الله قال فقال له علی ان نبی الله صلی الله علیه وسلم قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال وجعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی نبی الله صلی الله علیه وسلم وهو یتضور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور وانت تتضور وقد

استنکرنا ذلک قال وخرج بالناس فی غزوة تبوک قال فقال له علی اخرج معک قال فقال له نبی الله صلی الله علیه وسلم لا فبکی علی فقال له اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هارون من موسی الا انک لیس بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا وانت خلیفتی قال وقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولیی فی کل مومن بعدی قال وسد ابواب المسجد غیر باب علی قال فیدخل المسجد جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره قال وقال من کنت مولاه فان مولاه علی قال واخبرنا الله عز وجل فی القرآن انه قد رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم بعد قال وقال نبی الله صلی الله علیه وسلم لعمر حیث قال له ائذن لی فلاضرب عنقه قال وکنت فاعلا وما یدریک لعل الله قد اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم حدثنا ابو مالک کثیر بن یحیی قال حدثنا ابو عوانة عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن ابن عباس نحوه ورجال این سند همه ثقات مستندین واثبات معتمدین اند توثیق ابو عوانة وابو بلج وعمرو بن میمون در تصحیح سند ابو داود طیالسی دریافتی اما یحیی بن حماد پس مجمع اکابر ائمه امجاد ومقبول اجله محدثین نقاد است ذهبی در تذهیب التهذیب گفته یحیی بن حماد بن ابی زیاد الشیبانی مولاهم البصری ابو بکر ویقال ابو محمد ختن ابی عوانة وراویته وروی عن شعبة وعکرمة بن عمار وحماد بن سلمة وعبد العزیز بن المختار وجریر بن حازم وطائفة وعنه خ واسحاق بن راهویه وبندار واسحاق الکوسج وبکار بن قتیبة والدارمی واسحاق بن سیار والکدیمی وخلق وثقه ابو حاتم وغیره قال محمد بن النعمان بن عبد السلام لم ار اعبد من یحیی بن حماد واظنه لم یضحک وقیل توفی سنة خمس عشرة ومائتین ونیز ذهبی در کاشف می فرماید یحیی بن حماد خ م س ت ق الشیبانی مولاهم ختن ابی عوانة وراویته عن عکرمة بن عمار وشعبة وعنه خ والدارمی والکدیمی ثقة متاله توفی سنة ۲۱۵ ودر حاشیه کاشف که ماخوذ از تهذیب الکمال است بعد لفظ حماد مذکورست ابن ابی زیاد ابو بکر ویقال ابو محمد البصری قال محمد بن سعد ثقة کثیر الحدیث قال ابو حاتم ثقة وذکره ابن حبان فی الثقات وقال محمد بن النعمان بن عبد السلام لم ار اعبد من یحیی بن حماد واظنه لم یضحک

وابن حجر در تقریب می‌فرماید یحیی بن حماد بن ابی زیاد الشیبانی مولاهم البصری ختن ابو عوانه ثقة
عابد من صغار التاسعة مات سنة خمس عشرة ومائتین حجة نوزدهم آنکه علاوه بر ثبوت توثیق رجال اسانید
احمد بن حنبل از افادات ائمه سنیه مجرد روایت این حدیث شریف در مسند مطلقا فکیف اذا کانت الروایة
بطرق متعددة واسانید متنوعه دلیل واضح و برهان لائح است بر بطلان ابطال و تکذیب ابن جوزی عنید
اول آنکه علامه عبد الوهاب سبکی در طبقات شافعیه تصریح کرده باینکه این مسند اصلیست از اصول این امت
و ظاهر است که کتابیکه اصلی از اصول این امت باشد تکذیب حدیث آن جز انهم بمقابله خصم طاعن بر سبب
تصدیق موضوعات و روایت مختلقات خلاف تامل و حزم و مباین حیا و شرم است فتکذیب حدیث الولایة
المذکور فی هذا المسند الذی هو اصل من اصول الامة المرحومة المخصوصة بالفضل عین الجور
والهزل و مخالفة للانصاف والعدل و عناد للحق الفصل دوم آنکه سبکی از حافظ ابو موسی
مدینی نقل کرده که او در حق مسند امام احمد بن حنبل گفته که این کتاب اصل کبیر است و من الظاهر المستنیر
لدی الناقد البصیر والمتامل الخبیر ان الاصل الکبیر احری بالتعظیم والتبجیل الخطیر و اولی
بالتکریم والتفخیم الغزیر واحق بالاقبال الاحتفال الغیر الیسیر و لا یجترئ علی تکذیب
هذا الحدیث المذکور فیه الا المتعصب الجاحد الجائر الغریر والحاقد المعاند المقتحم فی السعیر
والله الموفق للتوفیق والتبصیر و لا ینبئک مثل خبیر سوم آنکه از افاده ابو موسی مدینی
ظاهر است که این مسند مرجع وثیق است و پر ظاهر است که ابطال حدیثی که در مرجع وثیق مروی باشد آنهم
بطرق متعدده و اسانید متنوعه و ابطال هم بمقابله خصم نهایت جور و اعتساف و سراسر خلاف
حیا و انصاف و محض هذر و جزاف و بحت حیف و سفساف سراپا مخالف تحقیق و تنقید و احصاف است
فان المرجع الوثیق حری و حقیق بالاذعان والتصدیق و جدیر و قمین بالایمان والتوثیق و لا
تکذیب حدیث الولایة المروی فیه الا من الممنو بالحرمان والخذلان السائق الی سعیر الحریق والممنوع
المدحور من سلوک طریق التحقیق المدفوع المطرود عن التسدید والتوفیق چهارم آنکه از افاده ابو موسی
مدینی که سبکی نقل کرده واضح است که مسند امام احمد منتقی یعنی منتخب و برگزیده شد از احادیث کثیره

و مسموعات وافره و ظاهر است که کتابی که از احادیث متکاثره و مسموعات وافره برگزیده شود و مشتمل بر احادیث
باطله و روایات مکذوبه نخواهد بود فان الانتخاب والانتقاء دلیل جلی مزید الاهتمام والاعتناء و هو
موجب للاقبال والقبول والاصغاء لا الاجمال والاغفال والالغاء والله الهادی الی طریق السواء والموفق
للاستبصار والاهتداء والمنقذ من التعصب المورث للشقاء المانع من النجاة والشفاء پنجم آنکه از افاده
ابو موسی ظاهر است که این مسند امام گردانیده شد و ظاهر است که کتابی که امام مردم باشد تکذیب و ابطال روایت آن
خلاف امامت و جلالت آنست اذا ما جعل اماما الیا توبه للناس و یقتدوا به حتی یامنوا العذاب والباس
و یتخلصوا و یتنصلوا من الغرور والوساوس و یقفوا علی اقتفائه واتباعه جانحین عن سخیف الرای
وضعیف القیاس و لا یرکنوا الی الهوی و یتجنبوا منها رضا الالتباس و لا یعولوا علی تجسس خاسر و تهجم خائب
و دهی و رجم بظن کاذب لا یصلح للاخذ والاقتباس ششم آنکه از افاده ابو موسی واضح است که مسند
احمد معتمد گردانیده شده یعنی این کتاب تصنیف کرده شد برای آنکه مردم بر آن اعتماد کنند فثبت ان هذا
المسند الاصیل والمرجع الاثیل موضوع للرجوع والالتجاء والاعتماد و حصن حصین و کهف
رصین مصنوع للاعتصام والاستناد والاستناد فلا یکذب حدیث الولایة المذکور فیه
الا المنهمک فی الخسارة والعناد و المقبل علی التبار والبوار الصادف عن الحق والرشاد المشیح
بوجهه عن الانتقاد العازف عن لقم الصواب والسداد هفتم آنکه از افاده ابو موسی ظاهر است که مسند احمد
ملجا گردانیده شد و من الظاهر المستبین علی العاقل اللقن الفطین ان الملجا انما یلجا الیه یعتمد علیه
فیکون حارسا من الوقوع فی بوائق الحوادث و صائنا من الانتشاب فی خطوط العوائث لا ان
یکون الملجا بنفسه مشتملا علی الاکاذیب والخبائث منطویا علی المفتریات والنوافث هشتم آنکه از افاده
ابو موسی مدینی واضح است که مسند احمد مستند گردانیده شده و من الظاهر المستبین علی المهرة النقاد ان کتابا
وضع للاستناد یجب الرجوع والفزع الرکون الیه عند احتدام نار التشاجر والعناد و یلزم
الاستناد والالتجاء الاول والسکون الیه عند اکتناه الحق والصواب والسداد فلا یتحامل
علی حدیث الولایة الماثور فیه الا المرتبک فی اشراک الزیغ والالحاد نهم آنکه ابو موسی بسند خود روایت

گروه که امام احمد بن حنبل ولدین خود عبد الله و صالح و برادرزاده خود حنبل بن اسحاق را جمع نموده بحضرت خود حاضر
مسند را بر ایشان قرائت فرمود و ارشاد نمود که این کتاب را جمع نموده ام و انتقا کرده ام از زیاده از هفت لک
و پنجاه هزار و لا شك و لا ارتیاب عند اصحاب الالباب ان الجمع و الانتقاء و الانتخاب لهذا المسند
المستطاب من هذا القدر الکثیر و العدد الغزیر من احادیث سید الانجاب صلوات الله و سلامه علیه
و آله الاطیاب ما نفح و طاب ملاب و ذکر هذا الجمع و الانتخاب فی مقام الافتخار و نصح الاولاد و ارشاد
افلاذ الاکباد بعد الجمع و الاحتشاد و تخصیصهم بذلك من بین سائر الاصحاب دلیل واضح و برهان
لائح لا یثلمه نوازع المکابرین الاوشاب و لا یزعزع ارکانه وساوس المجادلین الاقشاب علی ان حدیث
الولایة المذکور فی هذا المسند الجلیل الفخار فی غایة الاعتماد و الاعتبار و قصوی الارتقاء
الی درجة القبول عند اهل الاختبار و الله ولی التوفیق و الاستبصار و المزهق لتلمیعات
اهل الفرقة و الانکار الملدغلین المبطلین لصحاح الاثار المکذبین لصوادق الاخبار السائقین
انفسهم و اتباعهم فی انکر البوار و بیستم آنکه امام احمد بن حنبل رئیس اساطین حذاق بخطاب صالح و عبد الله و حنبل
بن اسحاق که هر سه اخلاف و کبدان امام آفاق و محل کمال رافت و ارتفاق و مستحق نهایت نصح و خیراندیشی و اشفاق
و لائق غایت تبعید و تجنیب از موجبات خذلان و ایباق و سالك مسالك کبار و تابع آثار اسلاف اخیار
بالاستحقاق بودند ارشاد فرموده که چیزیکه اختلاف کنند در ان مسلمین از حدیث رسول خدا صلی الله
علیه و آله و سلم پس رجوع کنید بسوی آن یعنی این مسند پس در ثبوت غایت اعتماد و اعتبار و نهایت
عظمت و جلالت فخار روایات و آثار و اقصای نباهت و شرافت و نبالت اخطار احادیث و اخبار
این مسند عالی مقدار هیچ مقام شك و ارتیاب و انکار برای احدی از ارباب رشد و استبصار باقی نماند
فلا یقدم علی تکذیب حدیث الولایة المذکور فی هذا المسند الذی حکم امام الجهابذة الاشراف
و لدیه و ابن اخیه الحائزین لجلائل الاوصاف بالرجوع الیه عند تشاجر المومنین و تنازع المسلمین
و جعله مرجعا عند الاختلاف و موئلا و مناصا و ملجأ و ملاذا عند خفاء الحق و الانصاف
علی الضیاع و الاتلاف و صیّره حصنا حصینا مانعا و حرزا حریزا رادعا عن الضلال و الاعتساف

و وضعه علما و منار الهدایة التائهین فی مهامه الردی و الاعتساف و اقامه حاجزا و قائدا هادیا
و صارفا و دافعا عن الاقتحام فی مهاوی التوحی و الاعتساف الا من غالته الوساوس المطیحة المردیة
و اجتالته الهواجس المختلقة الموبقة المردیة فهام و تاه فی کل واد و اعرض و اشاح بوجهه
و لوی بصفحته عن الحق و السداد و من یضلل الله فما له من هاد بیست و دوم آنکه امام احمد بن حنبل
بعد حکم رجوع بسوی این مسند مستند وقت اختلاف مسلمین در احادیث حبیب احد صمد صلوات الله
و سلامه علیه و آله الکرام المزهقین لتحریفات کل من ابطل و جحد و الملقین فی اعناق کل من اضطغن
و حقد و کشح و حسد و آثر البغض و اللدد و رکن الی العبث و الدد حبلا من مسد ارشاد فرموده
فان کان فیه و الا فلیس بحجة و ظاهر است که تقدیر ان کان فیه بنظر سیاق و سباق صریح و نهایت
توضیح و تلویح چنین است فان کان فیه فهو حجة فالحمد لله علی ما انقذ المسترشدین
من اللجة و ابان لقم الصواب و اوضح المحجة و اثبت ان حدیث الولایة المروی فی هذا المسند
حجة و آیة حجة فلیکثر المنکرون المعاندون و المکابرون الحائدون العجیج و الضجة فقد
زعزعت و هدّت ارکان تلبیساتهم و ضعضعت و دکّت اساس تلبیساتهم ایة رجة و هصرت
افنانهم و کسرت اغصانهم و جزّت فروعهم و عموا صولهم و افسدت افکارهم و ضرب بالاسهاب علی
قلوبهم و خلطت عقولهم و شجت رؤسهم ایة شجة بیست و سوم آنکه قول امام احمد بن حنبل و الا فلیس
بحجة دلالت صریحه دارد بر آنکه حدیثی که در مسند نباشد حجت نیست و آن بدلالت مفهوم صحیح و سیاق
و سباق صریح ظاهر می نماید که احادیث مسند همه ها معتبر و معتمد و دلائل مثبته احکام و حجج و براهین
ارشادات سرور انام صلی الله علیه و آله الکرام است بیست و چهارم آنکه از حکایت عبد الله بن احمد بن حنبل
ظاهر است که هر گاه آن جلیل القدر از پدر بزرگوار خود استفسار و استخبار از وجه تصنیف این مسند منیف
با وصف کراهت طبع شریف از وضع کتب و تالیف و ابا از تحمیل این بار گران بر عنصر لطیف نمود
حضرت امام فخام بجواب سوال فرزند عالی مقام خود در مقام ازاحه وساوس و شرائع اوهام و دفع تخییل تنافی
و تناکر و رفع توهم تباین و تنافر در کراهت و رغبت آن امام ارشاد فرمود که ساخته ام این کتاب را

امام فهذا نص صریح من الامام الهمام علی ان هذا المسند الشریف امام ای مقتدی معتام و لامر المقتدین
والمهتدین نظام و من جنوحهم و رکونهم و تعریجهم علی الباطل زمام چهاردهم آنکه امام احمد در
مسند ارشاد فرموده اذا اختلف فی سنة عن رسول الله صلی الله علیه وسلم رجع الیه و هذا
مناد رافعا عقیرته علی ان هذا المسند الشریف و السفر اللطیف یرجع الیه عند اختلاف الناس فی
السنن و انه منقذ من آفات المحن و الفتن رادع عن المیل و الزیغ الی من خالف الحق و الی الباطل
رکن فلا یجسر علی ابطال حدیث الولایة المذکور فیه الا المخذول الممنو بالاحقاد و الاحن المعرض
الصادف عن کل صواب حسن پانزدهم آنکه نیز عبدالله بن احمد ارشاد فرموده که خرج ابی المسند
من سبعمائة الف حدیث فهذا الانتخاب و التخریج دلیل متین نضیج و برهان رزین بهیج علی
ان هذا المسند الشریف مما یجب علیه التعریج فاذن مبطل حدیث الولایة المذکور فیه مضطرب
الاساریج و تسویلاته و منکره کغیث اعجب الکفار نباته ثم یهیج شانزدهم آنکه
ابوموسی مدینی ارشاد کرده که اخراج نکرده یعنی احمد بن حنبل درین مسند مگر از کسی که ثابت شده نزد احمد
صدق او و دیانت او نه از کسی که طعن کرده شده در امانت او و هذا صریح و ای صریح فی ان جمیع
رجال المسند رجال الصحیح و انهم صادقون مقبولون فی اهل الدیانة موثوقون و لیسوا
بمطعونین فی الامانة و لا متهمین فی الصیانة مرتقون الی مراتب الصدق و الدیانة عارجون
معارج الورع و الرزانة حائزون مناصب التثبت و المتانة متجافون عن الریب و الخیانة
سالمون عن عیب المهانة هفدهم آنکه عبدالله بن احمد هرگاه از پدر عمدة الاعیان استفسار
حال عبدالعزیز بن ابان نمود آن امام زمان و مقتدای دوران بجواب سؤال فرزند عالیشان خود ارشاد
فرمود که اخراج نکردم از وی یعنی از عبدالعزیز در مسند چیزی را هرگاه تحدیث کرد بحدیث مواقیت ترک کردم
او را و هذا صریح فی ان الامام لم یخرج فی هذا المسند عن الرجال المطعونین و لم یرو فیه
عن الرواة الموهونین بل بالغ فی التحری و التثبت و الاحتیاط و التمییز فترک و هجر بمحض
علة التحدیث بحدیث المواقیت روایات عبدالعزیز هیجدهم آنکه ابوموسی مدینی فرموده و من الدلیل

علی ان ما اودعه الامام احمد فی مسنده قد احتاط فیه اسنادا و متنا فثبت بحمد الله المنعام
ان ما رواه الامام فی مسنده الامام موصوف متنه و اسناده بالحزم و الاحتیاط مصون عن وصمة
الاوهام و الاغلاط واضح الاعتبار و الالتیاط جلی الاعتماد و الارتباط بری من الشین و الاختباط
بعید عن الکذب و الطعن و الاختلاط لا یغتاله ید التوهین و الاحتباط و المعتمد علیه و المستند الیه
سالک سوی الصراط فلا مجال لرواج تکذیب المخاطب المحتاط حتی یلج الجمل فی سم الخیاط نوزدهم
آنکه ابوموسی بعد عبارت سابقه فرموده و لم یورد فیه الا ما صح سنده و هذا مناد جهارا بالقصر
الصریح و الحصر الصحیح علی صحة جمیع احادیث هذا المسند الملیح فتکذیب حدیث منه ایچ [illegible] الصحیح
من المخاطب الفصیح و بعض من سلفه من ائمة التعصب الفضیح کذب قطیع قبیح و بهت شنیع
صریح و عدوان غریب غیر دبیح و طغیان عجیب غیر نجیح بیستم آنکه ابوموسی باکمال در مقام
استدلال دعوای بری از اختلال و اعتلال یعنی دعوای احتیاط احمد در مسند و عدم ایراد غیر حدیث صحیح
دران از عبدالله پسر احمد روایت کرده آنچه ازان ظاهرست که اولا امام احمد حدیث ابی هریره را
که دلالت می کند بر امر رسول رب متعال صلوات الله و سلامه علیه و آله ما اختلف النهر و اللیال بحکم
و امر باعتزال از ارباب فتنه و ضلال و اصحاب هلاک و ازلال در مسند خود وارد فرموده بود و فرزند
ارجمند خود را تحدیث بآن نموده لکن در وقت مرض قریب ارتحال در حضور اوان وفات و انتقال بسبب
مزید خوف مواخذه منتقم ذو الجلال در شدت احتیاط و انتقاد و تحقیق و استکمال در حذر از تطرق تمسک
و استدلال بر مخالفت خلفای با اجلال خلف رشید و ولد سعید را مامور فرمود بر آنکه ضرب نماید بر این
حدیث یعنی آن را از مسند خارج نماید و در مقام تعلیل این حکم جلیل بولد نبیل خود ارشاد فرمود که این
حدیث خلاف احادیث از آنحضرت است یعنی ارشاد آنحضرت در احادیث دیگر امر بسمع و اطاعت است
و این حدیث شریف امر باعتزال و مهاجرت ارباب ضلالت پس این ارشاد باسداد آن امام نقاد دلیل واضح
و برهان لائح است بر آنکه هیچ حدیثی خلاف احادیث سرور مختار صلوات الله و سلامه علیه و آله الاطهار
که آن حدیث قابل رد و انکار و لائق استهزاء و استحقار باشد درین مسند جلیل الفخار مروی و ماثور و مسطور

قال ابوموسی المدینی لم یورد ای احمد فی المسند الا ما صح عنده

و مسطور و موجود و مذکور نیست فثبت بحمد الله وحسن توفیقه وابلاجه الحق ولحیط طریقه ان
حدیث الولایة حدیث احتاط فیه الامام متنا واسنادا وخبر صحیح جلی اعتبارا واعتمادا
ولا یحوم حوله شائبة توهم مخالفة غیره من الاحادیث السائرة اغوارا وانجادا فلا یسمع
فی حقه قول من خالف الحق وجنح الی الباطل عنادا ولدادا ودام بسبب استحواذ الزیغ والین
ان یلحق به فسادا او کسادا بست و یکم آنکه ابو موسی بعد نقل ارشاد احمد بضرب حدیث موجب
وحرب فرموده وهذا مع ثقة رجال اسناده حین شذ لفظه من الاحادیث المشاهیر امر
بالضرب علیه این ارشاد شریف و تبیین لطیف دلالت صریحه دارد برانکه تثبت و احتیاط و انتقاد
امام احمد در متن و اسناد آثار سرور انبیای امجاد صلوات الله وسلامه علیه و آله الی یوم التناد
بمرتبه رسیده که حدیثی که رجال آن همه معتبرین و ثقات معتمدین و اثبات اند بسبب شذوذ لفظ
آن از احادیث مشاهیر حکم اخراج آن از مسند معتمد خود فرموده پس قطعا وحتما ویقینا وجزما ثابت شد
که حدیث ولایت از شذوذ و ندرت و مخالفت احادیث دیگر محفوظ و مصون و بکمال اعتماد و
نهایت اعتبار موسوم و مقرون است بیست و سوم آنکه ابو موسی بعد عبارت سابقه گفته فکان دلیلا علی ما قلناه
واین عبارت بر زیادت تاکید و توضیح دلالت صریح دارد برانکه حکم امام احمد بضرب این حدیث با وصف
ثقت رجال آن دلیل است برانکه امام احمد در احادیث مسند اسنادا ومتنا احتیاط را بکار برده
و طریق تحقیق و تنقید متین و تمییز غث از سمین سپرده و غیر احادیث صحیحه در آن وارد ننموده
فثبت بحمد الله مرة بعد مرة وکرة بعد کرة ان حدیث الولایة المذکور فی المسند فی مقامات
عدیدة بطرق سدیدة حدیث صحیح موصوف بالنقد والاحتیاط فی المتن والاسناد ولا یتطرق الیه
طعن طاعن ولوم لائم وعذل عاذل وان بالغ فی الجحود والمکابرة والعناد والحمد لله علی
ما اوضح طریق السداد والرشاد و هرگاه این همه را دریافتی پس حال عبارت علامه عبد الوهاب سبکی
که در آن تشمیر ذیل جد و جهد تمام در ذکر جلائل فضائل احمد بن حنبل فرموده و قصب السبق در مدح
و تبجیل و وصف و تعظیم و تصحیح روایات و توثیق رجال آن نموده و از آن صحت این وجوه

بست و دو بکمال ظهور ظاهر است باید شنید و بر مجازفت و تعسف مخاطب فطین برد و ابطال حدیث
چنین مسند ممدوح و مقبول اکابر اساطین است تحیر بدندان تاسف باید گزید علامه عبد الوهاب سبکی
در طبقات شافعیه کبری در ترجمه احمد بن حنبل بعد ذکر نبذی از فضائل و محامد او گفته قلت الف مسند
وهو اصل من اصول هذه الامة قال الامام الحافظ ابو موسی محمد بن ابی بکر المدینی رضی الله عنه
هذا الکتاب یعنی مسند الامام ابی عبد الله احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی قدس الله روحه
اصل کبیر و مرجع وثیق لاصحاب الحدیث انتقی من حدیث کثیر ومسموعات وافرة فجعل اماما
ومعتمدا وعند التنازع ملجأ ومستندا علی ما اخبرنا والدی وغیره رح انا المبارک
بن عبد الجبار انا الحسین کتب الیهما من بغداد قال انا ابو اسحاق ابراهیم بن عمر بن احمد البرمکی
قراءة علیه انا ابو عبد الله عبید الله بن محمد بن محمد بن حمدان بن عمر بن بطة قراءة
علیه ثنا ابو حفص عمر بن محمد بن رجا ثنا موسی بن حمدون البزاز قال قال لنا حنبل بن
اسحاق جمعنا عمی یعنی الامام احمد لی ولصالح ولعبد الله وقرأ علینا المسند ما سمعه
منه یعنی تاما غیرنا وقال لنا ان هذا الکتاب قد جمعته وانتقیته من اکثر من سبعمائة
وخمسین الفا فما اختلف فیه المسلمون من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم
فارجعوا الیه فان کان فیه والا لیس بحجة وقال عبد الله بن احمد رح کتب ابی عشرة الف
الف حدیث لم یکتب سوادا فی بیاض الا حفظه وقال عبد الله ایضا قلت لابی لم کرهت
وضع الکتب وقد عملت المسند فقال عملت هذا الکتاب اماما اذا اختلف الناس فی سنة عن
رسول الله صلی الله علیه وسلم رجع الیه وقال ایضا خرج ابی المسند من سبع مائة
الف حدیث قال ابو موسی المدینی ولم یخرج الا عمن ثبت عنده صدقه ودیانته دون من
طعن فی امانته ثم ذکر باسناده الی عبد الله بن الامام احمد رح قال سألت ابی عن عبد العزیز
بن ابان قال لم اخرج عنه فی المسند شیئا لما حدث بحدیث المواقیت ترکته قال ابو موسی فاما عدد
احادیث المسند فلم ازل اسمع من افواه الناس انها اربعون الفا الی ان قرأت علی ابی منصور

بن رزق ببغداد قال نا ابو بکر الخطیب قال قال ابن المنادی لم یکن فی الدنیا احد اروی عن ابیه
منه یعنی عبد الله بن الامام احمد بن حنبل لانه سمع المسند وهو ثلاثون الفا والتفسیر وهو
مائة الف وعشرون الفا سمع منها ثلاثین الفا والباقی وجادة فلا ادری هذا الذی ذکر ابن
المنادی اراد به ما لا مکرر فیه او اراد غیره مع المکرر فیصح القولان جمیعا والاعتقاد علی ما قال
ابن المنادی دون غیره ولو وجدنا فراغا لعددناه ان شاء الله تعالی فاما عدد الصحابة
رضی الله عنهم فنحو من سبعمائة رجل قال ابو موسی ومن الدلیل علی ان ما اودعه الامام احمد
مسنده قد احتاط فیه اسنادا ومتنا ولم یورد فیه الا ما صح سنده ما اخبرنا ابو علی الحداد
قال انا ابو نعیم انا ابن الحصین وانا ابن المذهب قالا انا القطیعی ثنا عبد الله قال حدثنی ابی ثنا
محمد بن جعفر ثنا شعبة عن ابی التیاح قال سمعت ابا زرعة یحدث عن ابی هریرة عن النبی
صلی الله علیه وسلم انه قال یهلک امتی هذا الحی من قریش قالوا فما تأمرنا یا رسول الله
قال لو ان الناس اعتزلوهم قال عبد الله قال لی ابی فی مرضه الذی مات فیه اضرب علی
هذا الحدیث فانه خلاف الاحادیث عن النبی صلی الله علیه وسلم یعنی قوله صلی الله علیه وسلم
اسمعوا واطیعوا وهذا مع ثقة رجال اسناده حین شذ لفظه من الاحادیث المشاهیر
امر بالضرب علیه فکان دلیلا علی ما قلناه ازین عبارت کالشمس فی رابعة النهار واضح گردید که این مسند
معتمد و این تالیف مستند در کمال فضل و جلالت و اعتبار و اعتماد است و همه احادیثش قابل حجت
و موصوف بصحت است که خود سبکی آنرا اصلی از اصول این امت مرحومه گفته و ابو موسی مدینی نقل کرده
که او این مسند را اصل کبیر و مرجع وثیق برای اصحاب حدیث گفته و ارشاد نموده که امام احمد آنرا از احادیث
متکاثره و مسموعات وافره منتخب فرموده و برای راغبین و مقتدین امام معتمد و برای متنازعین ملجأ
و مستند گردانیده و استدلال علی هذا المقال باسناد ثقات رجال نقل کرده که برادرزاده امام [illegible]
روایت فرموده که امام احمد با او و اولاد خود گفت که این مسند را از زیاده از هفتصد و پنجاه هزار حدیث بر
گزیده ام پس آنچه مسلمین در آن نزاع کنند باین مسند رجوع آرید اگر در آن یابند پس حجت است والا حجت نیست و از

پسر امام احمد آورده که هرگاه او به پدر بزرگوار خود عرض داشت که با وصف کراهت طبع شریف از تصنیف
چرا بتصنیف مسند پرداختند در جواب فرمود که این مسند را امام و پیشوای خلائق گردانیده ام که هرگاه
اختلاف در سنت کنند بسوی آن رجوع آورده می‌شود و نیز ابو موسی افاده کرده که امام احمد درین مسند روایت نکرده مگر
از کسیکه صدق و دیانت او بثبوت پیوسته و از روایات کسانیکه در امانت ایشان طعن کرده اند دست
برداشته و برین دعوی قول پسر امام احمد را سند آورده که او پرسید پدرش را از حال عبد العزیز بن ابان
و در جواب گفت که چون او حدیث مواقیت روایت کرده ازین جهت روایتی ازو اخراج نکردم و نیز
ابو موسی افاده کرده که امام احمد در متون و اسانید مسند احتیاط بکار برده و در آن غیر احادیث صحیحة السند
وارد نساخته و استدلال کرده برین دعوی بآنچه حاصلش آنست که امام احمد باین مرتبه تقید تحقیق و احتیاط
بعمل آورده که بعضی از احادیث را با وصف آنکه اسناد موثوق داشت و رجالش همه ثقه و عادل بودند لیکن
چون آنرا با احادیث شهیره مخالف یافت از مسند خود بیرون ساخت تا وقت وفات که آخر ایام حیاتش بود
دست از تهذیب و اصلاح این مسند برنداشت پس هرگاه امام احمد حنبل مسند خود را مرجع در اعتبار
نموده باشد امامی گردانیده که اگر مردم در سنتی از سنن جناب سرور کائنات صلی الله علیه وآله وسلم
اختلاف کنند بآن رجوع کرده باشند و هرگاه مسلمین اختلاف کنند در حدیث رسول خدا صلی الله علیه
وآله وسلم بسوی مسندش رجوع کنند اگر در آن یابند حجت است والا حجت نیست باز حدیث آن مسند را
در مقابله اهل حق باطل گفتن و آنرا مردود ساختن ماجرای عجیب است که هوش از سر عقلا میرباید
و مخفی نماند که علامه سبکی که تشمیر ذیل در مدح و ثنا و وصف و اطرای مسند احمد و اثبات صحت
احادیث آن نموده از اکابر محققین و اجله منقدین قوم است ابو بکر بن احمد الاسدی الشهیر بابن قاضی
شهبه در طبقات شافعیه گفته عبد الوهاب بن علی بن عبد الکافی بن علی بن تمام بن یوسف
بن موسی بن تمام العلامة قاضی القضاة تاج الدین ابو نصر بن الشیخ الامام شیخ الاسلام
تقی الدین ابی الحسن الانصاری الخزرجی السبکی مولده بالقاهرة سنة سبع بتقدیم السین
وعشرین وسبعمائة وقیل سنة ثمان وحضر وسمع بمصر من جماعة ثم قدم دمشق مع

ص ۱۰۱ الطبقة السادسة والعشرون

والده في جمادى الآخرة سنة تسع وثلاثين وسمع بها من جماعة واشتغل على والده وعلى غيره
وقرأ على الحافظ شهاب الدين المزي ولازم الذهبي وتخرج به وطلب بنفسه ودأب قال الحافظ
شهاب الدين بن حجي أخبرني أن الشيخ شمس الدين بن النقيب أجازه بالإفتاء والتدريس ولما مات
ابن النقيب كان عمر القاضي تاج الدين ثمانية عشر سنة وأفتى ودرس وحدث وصنف
واشتغل وناب عن أبيه بعد وفاة أخيه القاضي الحسين ثم استقل بالقضاء
بسؤال والده في شهر ربيع الأول سنة ست وخمسين ثم عزل مدة لطيفة ثم أعيد ثم
عزل بأخيه بهاء الدين وتوجه إلى مصر على وظائف أخيه ثم عاد إلى القضاء على عادته
وولي الخطابة بعد وفاة ابن جملة ثم عزل وحصل له محنة شديدة وسجن بالقلعة
نحو ثمانين يوما ثم عاد إلى القضاء وقد درس بمصر والشام بمدارس كبار العزيزية و
العادلية الكبرى والغزالية والعذراوية والشاميتين والناصرية والأمينية ومشيخة
دار الحديث الأشرفية وتدريس الشافعي بمصر والشيخونية والميعاد بالجامع الطولوني و
غير ذلك وقد ذكره الذهبي في المعجم المختص وأثنى عليه قال ابن كثير جرى عليه من المحن
والشدائد ما لم يجر على قاض قبله وحصل له من المناصب ما لم يحصل لأحد قبله قال الحافظ
شهاب الدين بن حجي خرج له ابن سعد مشيخة ومات قبل تكميلها وحصل فنونا من العلم
من الفقه والأصول وكان ماهرا فيه والحديث والأدب وبرع وشارك في العربية وكان له
يد في النظم والنثر جيد البديهة ذا بلاغة وطلاقة لسان وجرأة جنان وذكاء مفرط وذهن
وقاد وكان له قدرة على المناظرة صنف تصانيف عديدة في فنون على صغر سنه وكثرة أشغاله
قرئت عليه وانتشرت في حياته وبعد موته قال وانتهت إليه رياسة القضاء والمناصب بالشام
وحصلت له محنة بسبب القضاء وأوذي فصبر وسجن فثبت وعقد له مجالس فأبان عن شجاعة
وأفحم خصومه مع تواطئهم عليه ثم عاد إلى مرتبته وعفا وصفح عمن قام عليه وكان سيدا جوادا
كريما مهيبا يخضع له أرباب المناصب من القضاة وغيرهم توفي شهيدا بالطاعون في ذي الحجة

سنة احدى

سنة إحدى وسبعين وسبعمائة خطب يوم الجمعة وطعن ليلة السبت رابعه ومات ليلة
الثلاثاء ودفن بتربتهم بالسفح عن أربع وأربعين سنة ومن تصانيفه شرح مختصر ابن الحاجب في
مجلدين سماه رفع الحاجب عن مختصر ابن الحاجب وشرح المنهاج البيضاوي وكان والده قد بدأ فيه فكتب منه
(أي المنسوب إلى البيضاوي ١٢)
قطعة يسيرة فبنى عليها ولده والقواعد المشتملة على الأشباه والنظائر وطبقات الفقهاء
الكبرى في ثلاثة أجزاء فيه غرائب وعجائب والطبقات الوسطى مجلد ضخم والطبقات الصغرى مجلد
لطيف والترشيح في اختيارات والده وفيه قواعد عربية وهو أسلوب غريب والتوشيح على التنبيه
والتصحيح والمنهاج وجمع مختصرا في الأصول سماه جمع الجوامع وكتب عليه كتابا سماه منع الموانع وجلب
حلب جواب أسئلة سأله عنها الأذرعي وغير ذلك. و احمد بن علی المعروف بابن حجر العسقلانی در درر کامنه
گفته عبد الوهاب بن علي بن عبد الكافي بن علي بن تمام السبكي أبو نصر تاج الدين بن تقي الدين ولد سنة ٧٢٧
وأجاز له ابن الشحنة ويونس الدبوسي سمع على يحيى بن المصري وعبد المحسن الصابوني وابن سيد الناس
وصالح بن مختار وعبد القادر بن الملوك وغيرهم ثم قدم مع والده دمشق سنة ٣٩ فسمع بها
من زينب بنت الكمال وابن أبي اليسر وغيرهما وقرأ بنفسه على المزي ولازم الذهبي وتخرج بتقي الدين
بن رافع وأمعن في طلب الحديث وكتب الأجزاء والطباق مع ملازمة الاشتغال بالفقه والأصول
والعربية حتى مهر وهو شاب وخرج له ابن سعد مشيخة وحدث بها وأجاد في الخط والنظم والنثر وشرح
مختصر ابن حاجب ومنهاج البيضاوي وعمل في الفقه التوشيح والترشيح ولخص في الأصول جمع الجوامع
وعمل عليه منع الموانع وعمل القواعد المشتملة على الأشباه والنظائر وكان ذا بلاغة وطلاقة
لسان عارفا بالأمور وانتشرت تصانيفه في حياته ورزق فيها السعد وعمل الطبقات الكبرى
والوسطى والصغرى وكان جيد البديهة طلق اللسان أذن له ابن النقيب بالإفتاء والتدريس
ودرس في غالب مدارس دمشق وناب عن أبيه في الحكم ثم استقل به باختيار أبيه وولي دار الحديث
الأشرفية بتعيين أبيه وولي توقيع الدست في سنة ٥٤ وولي خطابة الجامع وانتهت إليه
رياسة القضاء والمناصب بالشام وحصل له بسبب القضاء محنة شديدة مرة بعد مرة

وهو مع ذلك في غاية الثبات ولمّا عاد الى منصبه صفح عن كل من اساء اليه وكان جوادا مهيبا
قال الشيخ شهاب الدين بن حجي اخبرني الشيخ شمس الدين ابن النقيب اجازله بالافتاء والتدريس
ولم يكمل العشرين لان عمره لما مات ابن النقيب كان ثمانية عشر عامًا واول ما ناب في الحكم بعد وفاة
اخيه حسين قال وقد صنّف تصانيف كثيرة جدا على صغر سنه وقرئت عليه وانتشرت في
حياته وبعد موته وقال ابن كثير جرى عليه من المحن والشدائد ما لم يجر على قاض قبله وحصل له
من المناصب والرياسة ما لم يحصل لاحد قبله وانتهت اليه الرياسة بالشام وابان في ايام محنته
عن شجاعة وقوة على المناظرة حتى افحم خصومه مع كثرتهم ثم لما عاد عفا وصفح عمن قام عليه
وكان كريما مهيبا ومات في سابع ذي الحجة سنة ٧٧١ وخطب يوم الجمعة فطعن ليلة السبت
ومات ليلة الثلثاء انتهى ونيز بايد دانست كه ابوموسى مديني كه او نيز بر فضائل و محامد مسند احمد بن حنبل و صحت
احاديث آن نقل كرده از اعاظم اساطين معتمدين و افاخم ائمه معتبرين سنيه است محمد بن احمد ذهبي در عبر
در وقائع سنه احدى و ثمانين و خمسمائة گفته ابوموسى المديني محمد بن ابي بكر عمر بن احمد الحافظ
صاحب التصانيف وله ثمانون سنة سمع من غانم البرجي و جماعة من اصحاب ابي نعيم و تخلف
بعده مثله مات في جمادى الاولى وكان مع براعته في الحفظ والرجال صاحب ورع وعبادة
وجلالة وتقى و عبد الوهاب بن علي سبكي در طبقات شافعيه كبرى گفته محمد بن عمر بن احمد بن
محمد بن ابي عيسى الحافظ ابوموسى المديني الاصبهاني صاحب التصانيف ولد في ذي القعدة سنة احدى
وخمسمائة وسمع حضورًا في سنة ثلاث باعتناء والده من ابي سعد محمد بن محمد المطرز ومات
المطرز تلك السنة وسمع ايضًا من ابي منصور محمد بن عبد الله بن مندويه الشروطي
وغانم البرجي وابي علي الحداد وابي الفضل محمد بن طاهر الحافظ وابي القاسم اسمعيل بن محمد
بن الفضل الحافظ وبه تخرج وهبة الله بن الحصين وفاطمة الجوزدانية وابي العز بن كادش
وخلق كثير ببلده وبغداد وهمدان روى عنه الحافظ ابوبكر بن محمد بن موسى الحازمي
والحافظ عبد الغني والحافظ عبد القادر الرهاوي والحافظ محمد بن مكي والحسن بن ابي

معشر الاصبهاني

معشر الاصبهاني والناصح بن الحنبلي وخلق كثير ومن مصنفاته الكتاب المشهور في تتمة معرفة
الصحابة الذي ذيّل به على ابي نعيم وكتاب الاخبار الطوالات مجلد وكتاب تتمة الغريبين
كتاب اللطائف في المعارف وكتاب الوظائف وكتاب عوالي التابعين وغير ذلك وعرض من حفظه
كتاب علوم الحديث للحاكم على اسمعيل الحافظ قال ابن الدبيثي عاش حتى صار اوحد وقته وشيخ
زمانه اسنادا وحفظا وقال ابن النجار انتشر علمه في الآفاق وكتب عنه الحفاظ واجتمع له ما لم يجتمع
لغيره من الحفظ والعلم والثقة والاتقان والدين والصلاح وسداد الطريقة وصحة الضبط
والنقل وحسن التصانيف قال وتفقه على ابي عبد الله الحسن بن العباس الرستمي قال وهو
في النحو واللغة قال وسمعت ابا عبد الله بن حامد باش يقول كان الحافظ ابوموسى كوتاه يقول
ابوموسى كنز مخفي وقال الحافظ عبد القادر الرهاوي حصّل من المسموعات باصبهان خاصة
ما لم يتحصل لاحد في زمانه انضم الى كثرة مسموعاته الحفظ والاتقان قال وتعففه الذي
لم نره لاحد من حفاظ الحديث في زماننا له شيء يسير يتبرع به وينفق منه ولا يقبل من
احد شيئا قط وقال الحسين بن نعمان الباد وي كنت في مدينة الحجاز فجاءني رجل فسألني عن
بضم المعجمة آخره والى باد ويه لقب ١٢ اتحاف
رؤيا قال رايت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم توفي فقلت هذه رؤية الكبار
ان صدقت رؤياك يموت امام لا نظير له في زمانه فان هذا المنام رئي حالة وفاة
الشافعي والثوري واحمد بن حنبل قال فما امسينا حتى جاءنا الخبر بوفاة الحافظ ابي موسى وعن
عبد الله بن محمد الخجندي لما مات ابوموسى لم يكادوا يفرغون حتى جاء مطر عظيم في الحر
الشديد وكان الماء قليلا باصبهان قال وكان الحافظ ابوموسى قد ذكر في آخر املائه املاه اتى متى مات
في كل امة من له منزلة عند الله رفيعة بعث الله له سحابا يوم موته علامة للمغفرة
له ولمن صلى عليه فوقع له ذلك عند موته كما كان حدث في حياته توفي باصبهان يوم الاربعاء
منتصف النهار تاسع جمادى الاولى سنة احدى وثمانين وخمسمائة ودفن بالمصلى خلف تربة
الجامع قال ابوالبركات محمد بن محمود الرويديني صنفت الائمة في مناقبه تصانيف كثيرة

و شیخ جمال الدین عبد الرحیم بن الحسن بن علی الاسنوی الشافعی در طبقات شافعیه گفته ابو موسی محمد بن عمر بن احمد المدینی الاصبهانی الامام الحافظ ولد لیلة الاربعاء تاسع عشر ذی القعدة سنة احدی و خمسمائة و تخرج بالامام اسمعیل بن محمد التیمی و اخذ عنه المذهب و علوم الحدیث و سمع من خلائق کثیرین و صنف التصانیف المشهورة النافعة و کان ورعا زاهدا متواضعا متعففا عما فی ایدی الناس لا یقبل لاحد شیئا قط مع الهرب من الناس قال ابن الدبیثی و عاش حتی صار اوحد وقته و شیخ زمانه توفی منتصف یوم الاربعاء تاسع جمادی الاولی سنة احدی و ثمانین و خمسمائة ذکره فی العبر قال و لم یخلف بعده مثله و تقی الدین ابو بکر بن احمد بن قاضی شهبه در طبقات شافعیه گفته محمد بن عمر بن احمد بن عمر بن محمد الحافظ الکبیر ابو موسی المدینی الاصبهانی احد الاعلام ولد فی ذی القعدة سنة احدی و خمسمائة و تخرج بالامام اسمعیل بن محمد التیمی و اخذ عنه المذهب و علوم الحدیث و سمع الکثیر و صنف التصانیف الملیحة المفیدة المشهورة منها تتمة معرفة الصحابة ذیل به علی کتاب ابی نعیم الحافظ و کتاب تتمة الغریبین و کتاب عوالی التابعین و غیر ذلک و کان حافظا واسع الدائرة جم العلوم قال ابو سعد السمعانی کتبت عنه و سمعت منه و هو ثقة صدوق و قال ابن الدبیثی بالمثلثة عاش حتی صار اوحد وقته و شیخ زمانه اسنادا و حفظا روی عنه جماعة کثیرون منهم الحفاظ الاربعة ابو بکر الحازمی و عبد الغنی المقدسی و به تخرج و انتفع و عبد القادر الرهاوی و محمد بن مکی توفی فی جمادی الاخرة سنة احدی و ثمانین و خمسمائة و قد افردت ترجمته بالتصنیف **بست و سوم** آنکه فاضل عمر بن محمد عارف النهروانی مولدا و المدنی مسکنا در رساله مناقب احمد بن حنبل که بعد ختم مسند احمد بن حنبل در سنه ثلث و ستین بعد الالف تصنیف فرموده و رساله مذکوره از بعض افاضل سنیه عاریة گرفتم میفرماید قال ابن عساکر اما بعد فان حدیث المصطفی صلی الله علیه و سلم به یعرف سبل الاسلام و الهدی و یبنی علیه اکثر الاحکام و یوخذ منه معرفة الحلال و الحرام و قد دون جماعة من الائمة ما وقع الیهم من حدیثه فکان اکبر الکتب التی جمعت فیه هو المسند العظیم الشان و القدر مسند الامام احمد و هو کتاب نفیس

یرغب فی سماعه و تحصیله و یرحل الیه اذ کان مصنفه الامام احمد المقدم فی معرفة هذا الشان و الکتاب کبیر القدر و الحجم مشهور عند ارباب العلم یبلغ احادیثه ثلثین الفا سوی المعاد و سوی ما الحق به ابنه عبد الله من عالی الاسناد و کان مقصود الامام فی جمعه ان یرجع الیه فی الاعتبار من بلغه او رواه ازین عبارت ظاهرست که حسب ارشاد ابن عساکر اکبر کتبی که از اکابر اعلام که جمع کرده شده در حدیث جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله و سلم که شناخته می شود بان سبل اسلام و هدی بنا کرده می شود بران اکثر احکام و گرفته میشود ازان معرفت حلال و حرام مسند عظیم الشان و القدر امام احمد جمیل الفخرست و آن کتاب نفیس است که رغبت کرده می شود در سماع آن و تحصیل آن و رحلت کرده می شود بسوی آن زیرا که مصنف آن امام احمد مقدم است در معرفت این شان و این کتاب کبیر القدر و الحجم و مقصود امام احمد در جمع این مسند آن بود که رجوع نماید بسوی آن در اعتبار کسی که این مسند باو رسد یا روایت کند آن کس این مسند را پس این عبارت سراپا رشاقت بوجوه عدیده دلالت بر کمال مدح و ثنا و تبجیل و تکریم این مسند عظیم الشان و القدر و سفر فخیم المرتبة و الفخر و نهایت عظمت و جلالت و اعتماد و اعتبار اخبار و آثار این مسند کبیر المقدار دارد فهذه الوجوه الظواهر من المدح الزواهر و الثناء الباهر من الجهبذ الحائز لجلائل المفاخر الجامع الحاشد لعقائل المآثر قدوة مهرة النقاد المسلم عند الاصاغر و الاکابر العلامة ابن عساکر بمنزلة عدة عساکر لهزم جیشات اباطیل کل منکر مکابر و عدة سیوف بواتر لجز اشلاء کل حاقد قاصر و عدة مطارق لحطم راس کل معاند خاسر و الله نعم الموفق الناصر **بست و چهارم** آنکه نیز فاضل عارف عمر بن محمد عارف در رساله مناقب احمد بن حنبل المستغنی عن صفة الواصف بعد عبارت سابقه گفته قال ابن الجوزی صح عند الامام احمد من الاحادیث سبع مائة الف و خمسین الفا و المراد بهذه الاعداد الطرق لا المتون اخرج منها مسنده المشهور الذی تلقته الامة بالقبول و التکریم و جعلوه حجة یرجع الیه و یعول عند الاختلاف علیه قال حنبل بن اسحاق جمعنا عمی لی و لصالح و لعبد الله و قرأ علینا المسند و ما سمعه منه تاما غیرنا ثم قال لنا هذا الکتاب قد جمعته و انتخبته من اکثر من سبع

مائة الف و خمسین الفا فما اختلف المسلمون فیه من حدیث رسول الله فارجعوا الیه فان وجدتموه فیه فذاک والا فلیس بحجة وکان یکره وضع الکتب فقیل له فی ذلک فقال قد عملت هذا المسند اماما اذا اختلف الناس فی سنة من سنن رسول الله رجعوا الیه ازین عبارت بوجوه عدیده نهایت اعتماد و اعتبار روایات و آثار مسند عظیم الشان و الفخار حسب افاده ابن الجوزی مقتدای ائمه احبار سنیه واشکارست اول آنکه ابن الجوزی افاده فرموده که صحیح شد نزد امام احمد سبعمائة الف و خمسین الف که اخراج کرده احمد از ان مسند خود را پس این نص واضح است بر آنکه سند مخرج ست از احادیث صحیحه فالطعن علی روایته من الاوهام الفضیحة و الوساوس القبیحة دوم آنکه تصریح فرموده که این مسند مشهورست که تلقی کرده است امت آنرا بقبول و تکریم فثبت ان حدیث الولایة مما تلقته الامة بالقبول و التکریم واحلته محل الاجلال و التفخیم فالمکذب له و الراد علیه معاند لئیم تابع لتخبط الغرور الوجیم سوم آنکه تصریح کرده باینکه امت این مسند را حجت گردانیده فظهر ان حدیث الولایة حجة و برهان لا یثلم اساسه نوازغ مبطل خوان چهارم آنکه تصریح کرده که رجوع کرده می شود باین مسند و تعویل کرده می شود وقت اختلاف بر ان فثبت ان حدیث الولایة مما هو مرجوع الیه و عند الاختلاف و التشاجر و ظهور الشقاق و التناکر یعتمد و یعول علیه و عند تشتت الاراء و تبدد الاهواء یرکن و یسکن الیه پنجم آنکه ارشاد امام احمد حنبل را در باره جمع این کتاب مستطاب و حکم برجوع آن بوقت اختلاف مسلمین در حدیث جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله الاطیاب و اعتماد و اعتبار برای احتجاج و استدلال باین در صورت وجدان و نفی حجیت بیان در صورت فقدان نقل فرموده حجیت آن بوجوه عدیده ظاهر نموده ششم آنکه فضل امام احمد برامام بودن این مسند و امر برجوع سوی آن وقت اختلاف ناس که مفید مدح و ثنای بیقیاس و مزیل مرض ارتیاب و وسواس ست نقل نموده بکلام ختم کلام خود را بان فرموده فی کل ذلک کفایة لاهل الدرایة و نیز باید دانست که ابن الجوزی در کتاب موضوعات که بعنایت خالق ارباب گفته قمتی رأیت حدیثا خارجا عن دواوین الاسلام کالموطا و مسند احمد و الصحیحین و سنن ابی داود و الترمذی و نحوها فانظر فیه فان کان له نظیر فی الصحاح و الحسان

قرتب لمره وان ارتبت به فرایته یباین الاصول فتامل رجال اسناده واعتبر احوالهم من کتابنا المسمی بالضعفاء و المتروکین فانک تعرف وجه القدح فیه ازین عبارت ظاهرست که مسند احمد بن حنبل از دواوین اسلام مثل موطا و صحیحین و سنن ابی داود و ترمذی و امثال آن مستحق غایت تبجیل و اکرام و مستوجب نهایت اجلال و اعظام ست و حدیثی که در ان موجود باشد محتاج بتحقیق و نظر و تامل و فکر نیست و فیه کفایة للمکتفی و شفاء للمشتفی پس حکم ببطلان حدیث ولایت که در مسند احمد بطرق عدیده موجود و در صحیح ترمذی هم مسطور ست بغایت باطل و شنیع و قبیح و فظیع ست که نزد ابن الجوزی که مفرط فی الحکم بالوضع علی الاحادیث و الاخبار بتصریح محققین کبار و منقدین احبار ست نیز مردود و نامقبول و هذر نامعقول ست فمن خالف حکم ابن الجوزی فی هذا الباب فقد ارتکب غیر الجائز و جاذ عن الحق و نکص عن الصواب و حاز اسباب الطعن و اللوم و العذل و العتاب من المحققین الاطیاب الجهابذة الانجاب و جلب علی نفسه فاحش الثلب و المعاب والله ولی التوفیق و الیه المرجع و المآب و مخفی نماند که ابن الجوزی که صحت روایات مسند احمد بن حنبل و اعتماد و اعتبار و جلالت و فخار آن حسب نقل عمر بن محمد عارف ثابت کرده و در کتاب موضوعات از اقرین معتمدا گردانیده بلکه بر صحیحین صحاح سنن ابی داود و ترمذی مقدم تر گذاشته و در اعتماد و اعتبار همه را در یک سلک کشیده اکابر محققین و اجله منقدین قوم بمدائح عظیمه و مناقب فخیمه ستوده اند ابن روزبهان و ابن تیمیه مصنف صواعق و صاحب صواقع خود مخاطب بحکم ابن الجوزی بوضع احادیث فضیلت جناب سید الوصیین علیه سلام رب العالمین جا بجا تمسک نموده اند و هفوات او را حرز جان و حلی نفیس انگاشته بکمال رغبت و خواهش نگاشته بزعم خود بابطال فضائل علویه پرداخته نفوس اهل نحله خود را از اشکالات اهل الحق رهانیده اند و رشته انصاف و تامل را گسسته باعتماد بر هذیان آن اسوه اهل عدوان و بهتان بفراغ بالی هرچه تمامتر نشسته اند پس چه قسم ممکن ست که بعد این همه اطاعت و انقیاد و تقلید آن عصبیت نهاد از حکم او در باره مدح مسند احمد سر باز زنند و مقابله اهل حق در قبول افادات او و کلام آغاز کنند که خود بذکر کلمات او تیشه بر پای خود زده اند و بدست

خویش آتش در خرمن خویش زده راه قیل و قال خود زده ابواب چاره از چار سو مسدود و حمایت حمات خود مزور
کرده اند فهل بعد تلک الجسارة من عذر مسموع او کلام بالحجة مشفوع او بعد هذه المجازفة
عثرتهم تقال او هل بعد ما اوقعوا الحریق ببیوتهم من ماء یطفی و یبرد او بعد ذلک الا الجحاف والایغال
فی الضلال من هاد یهدی و یسدد وهل بعد الاشفاء علی الموت من دواء وهل بعد الادناف
والانصاف من شفاء کلا والله بل طاروا الی السماء او غاصوا فی الغبراء لما وجدوا من حیلة
ولما الفوا من وسیلة ولما صادفوا خلاصا ولما وافوا مناصا فلیس لهم بعد ذلک الا الغرق والحرق
والمضض والشرق ولله الحمد حمدا جمیلا حیث اخزاهم فی الدنیا ولعذاب الآخرة اشد وابقی
بالجمله اکابر قوم خلفا عن سلف بتعظیم و تبجیل ابن الجوزی می پردازند و بافادات و تحقیقات او متشبث
می شوند و او را در کمال مرتبه جلالت و عظمت تحقیق و تنقید می انگارند چنانکه فاضل نحریر و عالم کبیر
حنفیه ابو المؤید خوارزمی که از اکابر محققین و معتمدین قوم است پیشکش و تصنیع تمام مهارت امام اعظم در علم حدیث
بتالیف سند ثابت ساخته و در حقیقت مبنی عظیم بر حضرات حنفیه باظهار فضیلت امام ایشان گذاشته
در مقام حمایت امام اعظم در آمده و جرح جارحین امام اکابر لم یکن انگاشته در استدلال بر بن و
بتحقیق و تنقید ابن الجوزی دست انداخته و بغرض حل مرام و تصحیح مطلوب خویش بمدح و ستایش
او دقیقه فرو نگذاشته یعنی او را امام و پیشوای ائمه تحقیق و تنقید ساخته و قول او را در باب نقد
تعدیل بجرح عین حق و صواب انگاشته چنانچه در اوائل جامع مسانید ابی حنیفه گفته والدلیل
علی ما ذکرنا ان التعدیل یترجح علی الجرح بجعل الجرح کان لم یکن وقد ذکر ذلک امام ائمة
التحقیق ابن الجوزی فی کتاب التحقیق فی احادیث التعلیق فی مواضع منه فقال فی حدیث
المضمضة والاستنشاق الذی یرویه جابر الجعفی عن عطاء عن ابن عباس عن النبی صلی الله
علیه وسلم انه قال المضمضة والاستنشاق من الوضوء الذی لا یتم الوضوء الا بهما
فان قال الخصم یعنی الشافعی رح فانه یرویها سنة فیه جابر الجعفی قد کذبه ایوب
السختیانی وزائدة قلنا قد وثقه سفیان الثوری و شعبة وکفی بهما و محمد بن ابراهیم الصنعانی

معروف بابن ابو زید در روض باسم گفته ومنها انه قد ثبت بالتواتر ان الحافظ ابن الجوزی من ائمة
الحنابلة ولیس فی ذلک نزاع ولا شک ان تصانیفه فی المواعظ و توالیفه فی الرقائق
مدارس فضلائهم و تحفة علمائهم فبها یتواعظون و یخطبون و علیها فی جمیع احوالهم
یعتمدون وقد ذکر ابن الجوزی فی کتبه هذه ما یقتضی نزاهتهم عن هذه العقیدة و انا اورد
(ای نزاهة الحنابلة عن عقیدة التشبیه)
من کلامه فی ذلک ما یشهد بصحة ما ذکرته من ذلک قوله فی کتاب المدهش فی قوله تعالی
هو الاول والآخر قال ابن الجوزی اول البیع مبتدئ آخر جل عن منتهی الخ و ابن حجر مکی در صواعق
محرقه بعد ذکر حدیث انا مدینة العلم گفته وقد اضطرب الناس فی هذا الحدیث فجماعة منهم ابن الجوزی
والنووی وناهیک بهما معرفة بالحدیث و طرقه الخ و کمال الدین بن فخر الدین جهرمی در براهین
قاطعه که ترجمه صواعق محرقه است بعد ذکر ترجمه این حدیث گفته مصنف گوید علما را درین حدیث
اضطراب و تحیری است جماعتی که از ان جمله ابن جوزی و امام نواوی است رحمهما الله برین رفته اند
که این حدیث موضوعست و کافیست ترا معرفت ابن جوزی و امام نواوی در حدیث و در طرق آن الخ
و مخاطب در باب پنجم امامت در مطاعن گفته حدیث پنجم روایت جابر ان النبی صلی الله علیه وسلم
قال انا مدینة العلم و علی بابها و این خبر نیز مطعون است قال یحیی بن معین لا اصل له و قال البخاری
انه منکر ولیس له وجه صحیح قال الترمذی انه منکر و غریب و ذکره ابن الجوزی فی الموضوعات
و نصر الله کابلی در صواقع گفته و دعوی اهل البصرة علی مغیرة کما ذکره ابن جریر الطبری
والامام البخاری والحافظ عماد الدین بن الکثیر والحافظ جمال الدین ابو الفرج ابن الجوزی
والشیخ شمس الدین ابو المظفر سبط ابن الجوزی فی تواریخهم هو ان مغیرة کان امیر البصرة
وکان الناس یقلونه فاخذوا علیه الشهود انه زنا بامرأة یقال لها ام جمیل و کتبوا بذلک
الی عمر الخ و خود شاه صاحب در باب مطاعن میفرمایند ابن جریر طبری و محمد بن اسماعیل بخاری در تاریخ
خود و حافظ عماد الدین ابن اثیر و حافظ جمال الدین ابو الفرج بن الجوزی و شیخ شمس الدین ابو المظفر
ابن الجوزی و دیگر مورخین ثقات نقل کرده اند که مغیره بن شعبه امیر بصره بود و مردم بصره با و

بدبو و ندومی خواستند که او را عزل کنانند بروی تهمت زنا بر بستند الخ و ابن روزبهان بجواب علامه حلی علیه الرحمه جائیکه آنجناب حدیث نور نقل فرموده میگوید اقول ذکر ابن الجوزی هذا الحدیث فی الموضوعات من طریقین و قال هذا حدیث موضوع علی رسول الله صلی الله علیه وسلم والمتهم به فی الطریق الاول محمد بن خلف المروزی قال یحیی بن معین کذاب و قال الدارقطنی متروک و فی الطریق الثانی المتهم به جعفر بن احمد و کان رافضیا و ابن تیمیه که اکابر قوم او را بمزید جبار لقب شیخ الاسلام ستایند و قصب السبق در کمال تبجیل و تعظیم و نهایت تفخیم و تکریم او می ربایند در منهاج السنه جابجا بحکم ابن الجوزی در رد احادیث فضائل جناب امیر علیه السلام متمسک گردیده از انجمله بجواب حدیث انت اخی و وصیی و خلیفتی من بعدی و قاضی دینی گفته قال ابو الفرج ابن الجوزی فی کتاب الموضوعات لما روی هذا الحدیث من طریق ابی حاتم البستی الخ و نیز ابن تیمیه بجواب حدیث من احب ان یتمسک بالقصبة الیاقوت التی خلقها الله بیده ثم قال لها کونی فکانت فلیتول علی بن ابی طالب من بعدی گفته و الحدیث الثانی ذکره ابن الجوزی فی الموضوعات و بین انه موضوع و نیز ابن تیمیه در منهاج گفته و اعلم انه تراه احادیث اخر لو یذکرها هذا الرافضی لو کانت صحیحة لدلت علی مقصوده و فیها ما هو اذل من بعض ما ذکره لکنها کلها کذب و الناس قد رووا احادیث مکذوبة فی فضل ابی بکر و عمر و عثمان و علی و معویة و غیرهم لکن المکذوب فی فضل علی اکثر لان الشیعة اجرأ علی الکذب من النواصب قال ابو الفرج بن الجوزی فضائل علی الصحیحة کثیرة غیر ان الرافضة لم تقنع فوضعت له ما یضع لا ما یرفع و حوشیت من الاحتیاج الی الباطل الخ و بعد این ابن تیمیه احادیث عدیده نقل کرده و باقوال ابن الجوزی در اثبات وضع آن استناد نموده و یافعی براءت احمد بن حنبل از قول بحرف و صوت که حنابله بآن قائل گردیده اند از قول ابن الجوزی ثابت کرده و او را بوصف امام ستوده چنانچه در مرآة الجنان بترجمه ابو زکریا یحیی ابی الخیر یمنی گفته اما ما ذکرت من کون الامام احمد و المتقدمین من اصحابه براء مما ادعاه المتأخرون منهم ممن نص علی ذلک بعض الحنابلة و هو الامام ابو الفرج ابن الجوزی حتی ذکر انهم صاروا سبّة علی المذهب باعتقادهم الذی یتوهم غیرهم انه

مذاهب احمد و مولوی حیدر علی ابن جوزی را بوصف سند المحدثین والمنقدین مفتخر ساخته و او را از ائمه محققین حدیث دانسته و قرین احمد بن حنبل گردانیده چنانچه در ازالة الغین میگوید بالجمله اگر چه حجة الاسلام غزالی چنان میگوید امام احمد بن حنبل و ابن جوزی و من یقوم مقامهم که از ائمه فقه و حدیث اند صریح تکفیر یزید کرده اند و نیز در ذکر لاعنین و مکفرین یزید گفته و از انجمله سند المحدثین والمنقدین ابو الفرج بن جوزی است انتهی و فاضل رشید تصریح کرده که ابن الجوزی از ائمه محدثین و از ائمه دین و قدمای معتمدین نزد اهل سنت است چنانچه در بعض مقامات ایضاح گفته ای ناظران فهم قویم و مهیر حدیث و ای ماهران فن حدیث و حدیث برای خدا درین مقام اندکی تامل را کار فرمایند تا دریافت نمایند که آیا مثل امام همام احمد بن حنبل و امام المحدثین ابن جوزی و سبط او و قاضی ابو یعلی و حماد بن علقمه و سید جلال الحق والدین بخاری و ملک العلما شهاب الدین بن عمر دولت آبادی و علامه سعد الملة والدین تفتازانی و غیرهم که مصرح بکفر و لعن یزید و معتقد بودند از عوام اهل سنت و جاهل بحال مسلک خود و قریب العهد مخاطب شامخ المجد بودند یا از ائمه دین و قدمای معتمدین نزد اهل سنت و جماعت انتهی و ابن خلکان ابن الجوزی را بمدح و مناقب عظیمه و فضائل عالیه ستوده و تصریح کرده که او علامه عصر و امام وقت خود در حدیث و صناعت وعظ بوده و مصنفات بسیار است که طویل است شرح آن چنانچه در وفیات الاعیان گفته ابو الفرج عبد الرحمن بن ابی الحسن علی بن محمد بن علی بن عبید الله بن عبد الله بن حمادی بن احمد بن محمد بن جعفر الجوزی بن عبد الله بن القاسم بن النضر بن القاسم بن محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن القاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق رضی الله عنه و بقیة النسب معروف القرشی التیمی البکری البغدادی الفقیه الحنبلی الواعظ الملقب جمال الدین الحافظ کان علامة عصره و امام وقته فی الحدیث و صناعة الوعظ صنف فی فنون عدیدة منها زاد المسیر فی علم التفسیر اربعة اجزاء اتی فیه باشیاء غریبة و له فی الحدیث تصانیف کثیرة و له المنتظم فی التاریخ و هو کبیر و له الموضوعات فی اربعة اجزاء ذکر فیها کل حدیث موضوع و له تلقیح فهوم الاثر علی وضع کتاب المعارف لابن قتیبة و بالجملة فکتبه اکثر من ان تعد و کتب بخطه شیئا کثیرا والناس یغالون فی ذلک حتی یقولون

مدايح ابن الجوزي از مسند احمد

جمعت الكراريس التي كتبها وحسبت مدة عمره وقسمت الكراريس على المدة فكان ما خص كل
يوم تسع كراريس وهذا شيء عظيم لا يكاد يقبله العقل ويقال انه جمعت براية اقلامه التي كتب
بها حديث رسول الله صلى الله عليه وسلم فحصل منها شيء كثير واوصى ان يسخن بها الماء الذي
يغسل به بعد موته ففعل فكفت وفضل منها وله اشعار لطيفة انشدني له بعض الفضلاء
يخاطب اهل بغداد وهو قوله عذيري من فتية بالعراق ❊ قلوبهم بالجفا قُلَّب ❊ يرون
العجيب كلام الغريب ❊ وقول القريب فلا يعجب ❊ ميازيبهم ان تندت بخير ❊ الى غير جيرانهم تقلب ❊
وعذرهم عند توبيخهم ❊ مغنية الحي لا تطرب ❊ وله اشعار كثيرة وكانت له في مجالس
الوعظ اجوبة نادرة فمن احسن ما يحكى عنه انه وقع النزاع ببغداد بين اهل السنة والشيعة
في المفاضلة بين ابي بكر وعلي رضي الله عنهما فرضي الكل بما يجيب به الشيخ ابو الفرج فاقاموا
شخصا سأله عن ذلك وهو على الكرسي في مجلس وعظه فقال افضلهما من كانت ابنته تحته
ونزل في الحال حتى لا يراجع في ذلك فقالت السنة هو ابو بكر لان ابنته عائشة تحته وقالت
الشيعة هو علي لان فاطمة ابنة رسول الله صلى الله عليه وسلم تحته وهذا من لطائف الاجوبة
ولو حصل بعد الفكر التام وامعان النظر كان في غاية الحسن فضلا عن البديهة وله محاسن
كثيرة يطول شرحها وكانت ولادته بطريق التقريب سنة ثمان وقيل عشر وخمسمائة و
توفي ليلة الجمعة ثاني عشر شهر رمضان سنة سبع وتسعين وخمسمائة ببغداد ودفن بباب حرب
وعلامه ذهبي در تذكرة الحفاظ گفته ابن الجوزي الامام العلامة الحافظ عالم العراق واعظ
الآفاق عبد الرحمن بن علي بن محمد بن علي بن عبيد الله بن عبد الله بن حمادي بن احمد بن جعفر
بن عبد الله بن القسم بن النضر بن القسم بن محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن القاسم
بن محمد ابن ابي بكر الصديق القرشي التيمي البكري البغدادي الحنبلي الواعظ المفسر صاحب
التصانيف السائرة في فنون العلم وعرف جدهم بالجوزي بجوزة كانت في داره بواسط لم يكن
في واسط جوزة سواها ولد تقريبا سنة عشر وخمسمائة او قبلها واول سماعه في سنة ست

مدايح ابن الجوزي از تذكرة الحفاظ ذهبي

مدايح ابن الجوزي از مسند احمد

عشرة سمع ابا القسم بن الحصين وعلي بن عبد الواحد الدينوري وابا عبد الله الحسين بن
محمد البارع وابا السعادات احمد بن المتوكل واسمعيل بن ابي صالح المؤذن والفقيه ابا الحسن بن
الزعفراني وهبة الله بن الطبر وابن البناء وابا بكر محمد بن الحسين المزرفي وابا غالب محمد بن الحسن
الماوردي وخطيب اصبهان ابا القسم عبد الله بن محمد وابن السمرقندي وابا الوقت السجزي
وابا ناصر وعدة جملتهم سبعة وثمانون نفسا وكتب بخطه ما لا يوصف كثرة ووعظ وحدث
سنة عشرين وخمسمائة الى ان مات حدث عنه ابن الصاحب محيي وسبطه الواعظ شمس الدين يوسف
بن قزعلي والحافظ عبد الغني وابن الدبيثي وابن النجار وابن خليل والبقي البلداني وابن عبد الدائم
والنجيب عبد اللطيف وخلق سواهم وبالاجازة الشيخ شمس الدين ابن ابي عمر والفخر علي واحمد
بن سلامة الحداد والقطب احمد بن عبد السلام العصروني والخضر بن حموية وولي
من خمستهم اجازة وهو اخر من حدث عن الدينوري والمتوكلي الى ان قال بعد ذكر جملة من تصانيفه
وما علمت احدا من العلماء صنف ما صنف هذا الرجل مات ابوه وله ثلث سنين فربته عمته
واقاربه تجار في النحاس وربما كتب اسمه في السماع عبد الرحمن بن علي الصفار لذلك فلما
ترعرع حملته الى الحافظ ابن ناصر فاعتنى به واسمعه الكثير حصل له من الحظوة في الوعظ ما لم يحصل
لاحد قط وحضر مجالسه ملوك ووزراء بل وخلفاء من وراء الستر ويقال في بعض المجالس
حضره مائة الف فيما قيل والظاهر انه كان يحضره نحو العشرة الاف مع انه قال غير مرة ان
مجلسه حزر بمائة الف فلا ريب ان كان هذا قد وقع فان اكثرهم لا يسمعون مقالته قال
سبطه سمعت جدي يقول على المنبر كتبت باصبعي الفي مجلد وتاب على يدي مائة الف
واسلم على يدي عشرون الفا قال كان يختم في كل اسبوع ختمة ولا يخرج من بيته الا الى
الجمعة او المجلس ثم سرد سبطه مصنفاته الخ وسيوطي در طبقات الحفاظ گفته ابن الجوزي الامام
العلامة الحافظ عالم العراق وواعظ الآفاق جمال الدين ابو الفرج عبد الرحمن بن علي
بن محمد بن علي بن عبيد الله القرشي البكري الصديقي البغدادي الحنبلي الواعظ صاحب التصانيف

ص ٢٦٥ / ٣٠٨

مدايح ابن الجوزي از طبقات الحفاظ سيوطي

السائرة في فنون الى ان قال وما علمت احدا من العلماء صنف ما صنف وحصل له من الحظوة
في حياته ما لم يحصل لاحد قط قيل انه حضره في بعض المجالس مائة الف وحضره ملوك
ووزراء وخلفاء وقال كتبت باصبعي الف مجلد وتاب على يدي مائة الف واسلم على يدي
عشرون الفا انتهى بیست و پنجم آنکه محمد بن ابراهیم الصنعانی المعروف بابن الوزیر سند احمد را مفزع
محدثین اهل سنت و احادیث آن را مرجع ایشان وانموده و آن را شرف تقدم فی الذکر بر صحیح بخاری
و ترمذی بخشیده و افاده کرده که همین کتب آن کتب هستند که خضوع می کنند یعنی محدثین و اهل سنت
برای نصوص آن و مقصور می سازند تعظیم را برای آن بخصوص آن چنانچه در روض باسم بعد
ذکر عبارت ابن دحیه در باب شهادت امام حسین علیه السلام گفته وفيما ذكره ابن دحية اوضح
دليل على براءة المحدثين واهل السنة فيما افتراه عليهم المعترض من نسبتهم الى
التشنيع ليزيد وتصويب قتله الحسين وكيف وهذه رواياتهم مفصحة بضد ذلك
كما بيناه في مسند احمد وصحيح البخاري وجامع الترمذي وامثالها وهذه الكتب
هي مفزعهم والى ما فيها مرجعهم وهي التي يخضعون لنصوصها ويقصرون التعظيم عليها
بخصوصها فالعجب كل العجب بين جادي ورجب كيف شق المخاطب المهذب والعذيق المرجب عصا
المحدثين واهل السنة تقليدا للكابلي الراجس فضلات ابن تيمية وامثاله من المتقشفين المتعصبين
فلم يجعل المسند ولا جامع الترمذي مفزعه ولا الى ما فيهما مرجعه ولم يخضع لنصوصهما
ولم يحتفل بها فضلا عن ان يقصر التعظيم عليهما بخصوصهما فقابل الخضوع بالاباء والاستنكاف
وعوض التعظيم بالاهانة والاستخفاف وجزع في ابطال الحديث المروي في الكتابين
بهام الاعتساف وابدى صنوفا من المجون والسفساف بیست و ششم آنکه ابو مهدی عیسی بن محمد مغربی
که از مشایخ سبعه است که شاه ولی الله والد مخاطب باتصال سند خود بایشان در رساله ارشاد الی مهمات
الاسناد افتخار و استبشار تمام دارد و مناقب باهره و محامد زاهره او از خلاصة الاثر محبی واضح است
نهایت عظمت و جلالت مسند احمد ثابت کرده که اولا نقلا عن ابن خلکان افاده فرموده که مسند احمد اصلی

از اصول

از اصول این امت است جمع کرده احمد در آن از حدیث آنچه که متفق نشد برای غیر او و ثانیا واضح کرده که مسند احمد را
از تصانیف فائقه است امام احمد اولاد خود را جمع نموده مسند را بر ایشان خوانده کلامی بلاغت
نظام ارشاد کرده که از آن صراحة بوضوح می پیوندد که این سند معتمد ملاذ و ملجای مسلمین عند الاختلاف و حجیت احادیث
مسطوره دران بلا وسواس و استنکاف ظاهر است چنانچه در مقالید الاسانید بترجمه احمد بن حنبل
گفته والف مسنده وهو اصل من اصول هذه الامة جمع فيه من الحديث ما لم يتفق
لغيره و بعد ذکر نبذی از فضائل و محامد احمد گفته وله التصانيف الفائقة فمنها المسند
وهو ثلثون الفا وبزيادة ابنه عبد الله اربعون الف حديث وقال فيه وقد
جمع اولاده وقرأه عليهم هذا كتاب قد جمعته وانتقيته من اكثر من
سبعمائة الف وخمسين الفا فما اختلف فيه المسلمون من حديث
رسول الله صلى الله عليه وسلم فارجعوا اليه فان وجدتموه فيه
والا فليس بحجة بیست و هفتم آنکه شیخ عبد الحق دهلوی که مدائح و مناقب عظیمه
و محاسن و مفاخر فخیمه او از سبحة المرجان غلام علی آزاد بلگرامی و غیر آن ظاهر است و فاضل رشید
تلمیذ مخاطب وحید در ایضاح لطافة المقال در مدح و ثنای او بعد وصف او بمحقق گفته
که علم علومش از جو آسمان درگذشته و فنن فنونش بر ارجاء عالم سایه انداخته
و تصانیفش در علوم دینیه مسلم الثبوت نزد علمای اهل سنت و جماعت و کلامش بجهت
اتصاف بجودت و انصاف مستند اصحاب دیانت و باعث است انتهی و فاضل معاصر حیدر علی
در منتهی الکلام از او به محقق دهلوی تعبیر میکند و استناد بافادات او جابجا مینماید در رجال
مشکوة بترجمه احمد بن حنبل گفته و مسنده اما احمد معروف بين الناس جمع فيه اكثر
من ثلثين الف حديث وكان كتابه في زمانه اعلى وارفع واجمع الكتب انتهى فهذا المسند
الذي كان اعلى الكتب وارفعها واجمعها لو كان مشتملا على الروايات الموضوعات
والاخبار المختلقات لكان ادونها واخسها واقطعها فلا محيص من تكذيب

ص ۳۹۹ / ۳۷۳ مدح بلیغ مسند احمد از کتاب اسماء رجال مشکوة تصنیف شیخ عبد الحق

حدیث الولایة المذکور فی المسند الموصوف بکونه فی غایة العلو والرفعة والمناعة والله
ولی التوفیق والهدایة **وجه بیست و هشتم** آنکه اگر این همه مدائح و محامد و محاسن و مفاخر مسند احمد بن حنبل که از
زبان اکابر محققین و اعاظم منقدین منقول شده معتقدین مخاطب قمقام برای اسکات و افحام کافی ندانند اینک
بحمد الله مزید مدح و ثنای مسند احمد از افادهٔ ولی الله والد ماجد مخاطب ثابت مینمایم پس باید دانست که شاه
ولی الله استقراب این معنی نموده که مسند امام احمد بن حنبل از کتب آن طبقه باشد که مصنفین آن معروف
بوثوق و عدالت و حفظ و تبحر در فنون حدیث بودند و بتساهل در آنچه بر خود شرط کرده اند راضی نشده اند
و آن کتب را علمای اهل سنت تلقی بقبول نموده بآن اعتنا نموده اند و در میان محدثین مشهور شده و بآن
تعلق گرفته اند و از احادیث آن کتب استنباط مسائل فقهیه نموده بلکه بنای عامهٔ علوم بر آن کتب گذاشته اند
و نیز تصریح کرده بآنکه امام احمد مسند را اصلی گردانیده که شناخته میشود بآن صحیح و سقیم و از امام احمد نقل
کرده که او گفته که آنچه نیست در آن یعنی در مسند پس قبول نکنید آنرا چنانچه در حجة الله البالغه گفته الطبقة
الثانیة کتب لم تبلغ مبلغ الموطأ والصحیحین ولکنها تتلوها کان مصنفوها معروفین بالوثوق والعدالة
والحفظ والتبحر فی فنون الحدیث لم یرضوا فی کتبهم هذه بالتساهل فیما اشترطوا علی انفسهم فتلقاها
من بعدهم بالقبول واعتنی بها المحدثون والفقهاء طبقة بعد طبقة واشتهرت فیما بین الناس
وتعلق بها القوم شرحا لغریبها وفحصا عن رجالها واستنباطا لفقهها وعلی تلک الاحادیث
بناء عامة العلوم کسنن ابی داود وجامع الترمذی ومجتبی النسائی وهذه الکتب مع الطبقة
الاولی اعتنی باحادیثها رزین فی تجرید الصحاح وابن الاثیر فی جامع الاصول وکاد مسند احمد یکون
من جملة هذه الطبقة فان الامام احمد جعله اصلا یعرف به الصحیح والسقیم قال ما لیس فیه
فلا تقبلوه انتهی فظهر من هذه العبارة البلیغة والاشارة الفصیحة ان الامام احمد کان معروفا
بالوثوق والعدالة مشهورا بالتبحر فی فنون الحدیث المورث لانواع الجلالة ولم یرض فی کتابه هذا
بالتساهل فیما اشترطه ولم یؤثر التغافل والتعالل والتحامل وما اختلط وما اختبط فتلقی کتابه
بالقبول من بعده من الفحول ولم یصموه بما ینبئ عن الذهول والغفول واعتنی به المحدثون والفقهاء

ص ۲۰۸/۷۷ باب طبقات کتب الحدیث من المبحث السابع من القسم الاول

مدح فخیم مسند احمد از تصنیف حجة الله البالغة ولی الله والد مخاطب

طبقة

[illegible]

بعد طبقة حتی کاد ان یقال واتفق شرف طبقة واشتهر فیما بین الناس وراح عنه الارتیاب والوسواس
وزاح عنه الشک والالتباس وتعلق به القوم فحصا عن رجاله واستنباطا لفقهه اتفاق
علی النجوم وعلی احادیثه بناء عامة العلوم کیف لا فان الامام احمد جعل هذا المسند اصلا
یعرف به الصحیح والسقیم فلا یجترئ علی رد روایته وتکذیب خبره الا کل مریض القلب سقیم وایضا نهی
احمد عن قبول ما لیس فیه فلا یغض عن حدیث الولایة المذکور فیه الا الافک السفیه المبهت **وجه بیست و نهم** آنکه
نیز شاه ولی الله در رسالهٔ انصاف فی بیان سبب الاختلاف گفته وجعل احمد مسنده میزانا یعرف به حدیث
رسول الله صلی الله علیه وسلم فما وجد فیه ولو بطریق واحد من طرقه فله اصل وما لا فلا اصل له
انتهی فهذا صریح فی ان هذا المسند الجلیل الفخار میزان ومعیار للنقد والاعتبار والسبر والاختبار
یعرف به حقائق الآثار ویمیز به صوادق الاخبار فما وجد فیه ولو بطریق واحد فله اصل شاهد
وهو مقبول عند کل ماهر ناقد وما لم یوجد فیه فلیس له اصل فهو مردود والی الله ولی التوفیق
والفضل والموفق للتمییز والفصل **وجه سی ام** آنکه از همه بالاتر آنست که مدح و ثنای مسند احمد که از آن نهایت
اعتماد و اعتبار روایات آن ظاهر است از افادهٔ خود مخاطب نحریر نیز ظاهر و مستنیر است چنانچه در بستان
المحدثین گفته و امام احمد چون از مسوده این مسند خود فارغ شد همه اولاد خود را جمع کرد و بر ایشان خواند
و گفت این کتابیست که من آنرا جمع کرده ام و چیده ام از هفت لک و پنجاه هزار حدیث یعنی طرق پس اگر
مسلمانان را اختلافی واقع شود در حدیثی از احادیث پیغمبر صلی الله علیه وسلم باید که باین کتاب رجوع آرند
پس اگر درین کتاب اصل وی بیابند فبها و الا نامعتبر شناسند راقم حروف میگوید مراد ایشان همان حدیث است
که بدرجه شهرت یا تواتر نرسیده اند والا احادیث صحیحه مشهوره بسیار است که در مسند ایشان نیست
فالحمد لله الودود علی نهایة وضوح المطلوب وظهور المقصود حیث اثبتنا حجیة حدیث الولایة
الذی هو بطرق عدیدة فی مسند احمد مسرود علی لسان المخاطب المحمود بحیث یزیح شبهة کل
معاند شاحن مجادل مطرود ویزیل وسواس کل ضاغن مکابر حقود ویقمع بردع زیغ کل
طاعن مکابر حسود بل اظهرنا صحة الحدیث بحیث لا یرتاب فیها مرتاب عنود ولا یشکک جحود

ص ۱۳/۵ باب اسباب الاختلاف بین اهل الحدیث و اصحاب الرای

مدح فخیم مسند از رسالهٔ انصاف شاه ولی الله والد مخاطب

ص ۱۱۲/۲۶ نهایت مدح و ثنای مسند احمد از بستان المحدثین خود مخاطب

ولا معاند کنود ولا یستطیع احد ان یتفوه بحرف فی ثبوته ولو ابتلی بقیام وقعود وصلی الله علی محمد خیر مبعوث دعا الی خیر معبود وعلی آله الطیبین الطاهرین اهل الکرم والجود

وجه بستم آنکه ابو عیسی محمد بن عیسی الترمذی حدیث لا ایت را در صحیح خود وارد نموده تحسین آن بتصریح صریح فرموده قصب السبق در تخجیل منکرین جاحدین و تسوید وجوه مکابرین و احراق قلوب حاسدین ربودة چنانچه فرموده

حدثنا قتیبة بن سعید نا جعفر بن سلیمان الضبعی عن یزید الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم جیشا واستعمل علیهم علی بن ابی طالب فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع علی وکان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدأ وا برسول الله صلی الله علیه وسلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی النبی صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی بن ابی طالب صنع کذا وکذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم قام الیه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه صلی الله علیه وسلم ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن بعدی هذا حدیث حسن غریب لا نعرفه الا من حدیث جعفر بن سلیمان انتهی

الحمد لله الجلیل علی منه وطوله الجمیل حیث وضح علی الحق اوضح دلیل فانه نص الترمذی النبیل علی حسن هذا الحدیث الصادر عن معدن التنزیل صلوات الله وسلامه علیه وآله المستحقین لکل تعظیم وتبجیل ما اختلف اللیل والنهار وتوالی الاشراق والاصیل فانفصم عری التلمیع والتسویل وانخرم اس التخدیع والتضلیل وانقصم حبائل الترویج والتهویل وانقض اشراك کید ما علیه تعویل والله الموفق الی سواء السبیل

والصائن

ص ٢٦٦ / ١٥٢ مناقب علی رضی الله عنه من ابواب المناقب

والصائن عن شر کل خاتل ماطل محیل

وجه بست و یکم آنکه علاوه برین که خود ترمذی نص بر حسن حدیث ولایت فرموده از تتبع کتب اساطین علم رجال چنان پیدا و هویداست که همه رواة این روایت ترمذی محدثین ثقات و منقدین اثبات اند اما خود ترمذی پس نبذی از مناقب و مفاخر سنیه و فضائل و مآثر بهیه او ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب و مبارك بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری در جامع الاصول و شمس الدین ابو العباس احمد بن محمد المعروف بابن خلکان در وفیات الاعیان و شمس الدین ابو عبد الله محمد بن احمد الذهبی در تذهیب التهذیب و عبر و زین الدین عمر بن المظفر المعروف بابن الوردی در تتمة المختصر و ابو محمد عبد الله بن اسعد الیافعی در مرآة الجنان و شیخ جمال الدین عبد الرحیم بن حسن الاسنوی در طبقات فقهای شافعیه و جلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر بن کمال الدین السیوطی در طبقات الحفاظ و ملا علی بن محمد سلطان الهروی المعروف بالقاری در جمع الوسائل شرح شمائل و شیخ عبد الحق دهلوی در رجال مشکوة و محمد بن عبد الباقی الزرقانی المالکی در شرح مواهب لدنیه و علامه جار الله ابو مهدی عیسی بن محمد المغربی المالکی در مقالید الاسانید و خود مخاطب در بستان المحدثین و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء ذکر کرده اند و جمعی ازین حضرات مدائح و محامد صحیح ترمذی نیز وارد کرده اند کما سیاتی فی مجلد حدیث الطیر ان شاء الله تعالی

اما قتیبة بن سعید بن جمیل بن طریف پس محدث سعید و راوی حمید و حائز فخر جمیل و شریف و حاوی فضل جلیل و ظریف ست و لا ینکر وثوق قتیبة و القبول عند الاعیان الا من امتطی قتب البهتان و رکب متن العدوان والله الصائن عن غوائل الشنان والطغیان و هو الموفق والمستعان

ابو سعد عبد الکریم بن محمد السمعانی در انساب در نسبت بغلانی میفرماید قتیبة بن سعید بن جمیل بن طریف بن عبد الله البغلانی المحدث المشهود فی الشرق والغرب له رحلة الی العراق والحجاز والشام و دیار مصر و عمر العمر الطویل حتی کتب عنه البطون ورحل الیه ائمة الدنیا من الامصار سمع مالك بن انس واللیث بن سعد و اقرانهما

روی عنه الأئمة الخمسة البخاری و مسلم و ابو داود و عیسی و ابو عبد الرحمن
و من لا یحصی کثرة و ذهبی در مختصر تهذیب الکمال در ترجمه اش میفرماید قال ابو بکر
الاثرم و سمعته یعنی احمد بن حنبل ذکر قتیبة فاثنی علیه قال هو آخر من
سمع من ابن لهیعة و قال احمد بن ابی خیثمة عن یحیی بن معین و ابو حاتم و النسائی
ثقة زاد النسائی صدوق قال ابو داود قدم قتیبة بغداد سنة ست عشرة فجاءه
احمد و یحیی قال ابن خراش صدوق بفاصله یسیره گفته قال احمد بن جریر اللالکائی
عن قتیبة قال لی ابی رایت رسول الله صلی الله علیه و سلم فی النوم و فی یده
صحیفة فقلت یا رسول الله ما هذه الصحیفة قال فیه اسامی العلماء قلت
ناولنی انظر فیه اسم ابی قال فنظرت فاذا فیه اسم ابی قال عبد الله بن محمد
بن سیار الفرهانی قتیبة صدوق لیس احد من الکبار الا و قد حمل عنه بالعراق
اما بقیه رواة سند ترمذی پس توثیق و اعتماد و جلالت و اعتبار شان نزد ائمه نقاد و محققین
کبار سابقا در وجه شانزدهم دریافتی **وجه بست و دوم** آنکه ابو عبد الرحمن نسائی
که یکی از اصحاب صحاح ستست و دارقطنی او را بر جمیع محدثین زمان او ترجیح داده کما فی
التذکرة للذهبی و ذهبی و السبکی او را مسلم حافظ تر دانسته کما فی مقالید الاسانید
لابی مهدی عیسی بن محمد الثعالبی در کتاب خصائص جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته
ثنا قتیبة بن سعید قال ثنا جعفر یعنی ابن سلیمان عن یزید الرشک عن
مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه
و سلم جیشا و استعمل علیهم علی بن ابی طالب فمضی فی السریة فاصاب جاریة
فانکروا علیه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم
فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم انصرفوا الی
رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی النبی فقام احد الاربعة فقال

یا رسول الله الم تر ان علی بن ابی طالب صنع کذا و کذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله
علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل ذلک ثم قام الثالث فقال مثل مقالته
ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه و سلم
و الغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی و انا منه و هو
ولی کل مومن من بعدی و نیز در خصائص نسائی مذکورست ثنا واصل بن عبد الاعلی
عن ابی الفضل عن الاجلح عن عبد الله بن بریدة قال بعثنا رسول الله صلی الله
علیه و سلم الی الیمن مع خالد بن الولید و بعث علیا علی آخر و قال ان التقیتما
فعلی علی الناس و ان تفرقتما فکل واحد منهما علی حدته فلقینا بنی زبید
من اهل الیمن و ظفر المسلمون علی المشرکین فکتب بذلک خالد بن الولید
الی النبی صلی الله علیه و سلم و امرنی ان انال منه قال فدفعت الکتاب
الیه و نلت من علی فتغیر وجهه ای النبی صلی الله علیه و سلم فقلت
هذا مکان العائذ بعثتنی مع رجل و الزمتنی بطاعته فبلغت ما ارسلت
به فقال رسول الله صلی الله علیه و سلم لی لا تقعن یا بریدة فی علی فان علیا
منی و انا منه و هو ولیکم بعدی انتهی نقلا عن اصل کتاب الخصائص الذی هو
لکل ناصب معاند حاقص و اقص قد عثر العبد المملو بالنقائص علی عدة
نسخ منه بفضل الله و منه الخالص فلا یقدح فی هذا الحدیث الشریف بعد
العثور علی روایة النسائی الا من نسی الحق الابلج و نکص عن سلوک واضح المنهج و خاض
فی مردیات اللجج و علق بقلبه شغف التعصب اللجلج و تردی فی مهاوی العدوان الا سمج و رکن
الی ایثار الطغیان الاعوج و مخفی نماند که سند اول نسائی بعینه سند ترمذی ست و توثیق رجال آن
سابقا واضح شده و فضائل جلیه و محامد سنیه نسائی اظهار و بیان نیست لکن بنا بر تنبیه غافلین
و ایقاظ نائمین بعض عبارات در ینجا مذکور میشود محمد بن احمد ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته النسائی

الحافظ الامام شیخ الاسلام ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب بن علی بن سنان بن بحر الخراسانی
القاضی صاحب السنن ولد سنة خمس عشرة ومائتین سمع قتیبة بن سعید واسحق
بن راهویه وهشام بن عمار وعیسی بن زغبة ومحمد بن النضر المروزی وابا کریب
وسوید بن نصر الشاه واشباههم بخراسان والحجاز والعراق ومصر والشام والجزیرة
وبرع فی هذا الشان وتفرد بالمعرفة والاتقان وعلو الاسناد واستوطن مصر حدث
عنه ابو البشر الدولابی وابو علی الحسین بن محمد النیسابوری وحمزة الکتانی والحسن بن
الخضر السیوطی وابو بکر بن السنی وابو القاسم الطبرانی ومحمد بن معویة بن الاحمر الاندلسی
والحسن بن رشیق ومحمد بن عبد الله بن حیویه واخرون رحل الی قتیبة وله خمس
عشرة سنة فقال اقمت عنده سنة وشهرین وکان النسائی یکون بزقاق القنادیل
بمصر وکان ملیح الوجه ظاهر الدم مع کبر السن یوثر لباس البرود النوبیة الخضر
ویکثر الاستمتاع له اربع زوجات یقسم لهن ولا یخلو مع ذلک من سریة وکان یکثر
اکل الدیوک الکبار تشتری له وتخصی وتسمن قال مرة بعض الطلبة ما اظن ابا عبد الرحمن
الا انه یشرب النبیذ للنضرة التی فی وجهه وقال اخر لیت شعری ما مذهبه فی
اتیان النساء فی ادبارهن فسئل فقال النبیذ حرام ولا یصح فی الدبر شیء لکن حدث
محمد بن کعب القرظی عن ابن عباس قال اسق حرثک من حیث شئت فلا ینبغی ان
یتجاوز قوله قال ابن الذهبی ثبت نهی المصطفی صلی الله علیه وسلم عن ادبار
النساء ولی فیه مصنف عامة ما ذکرت سمعه الوزیر ابن حنزابة من محمد بن
موسی المامونی صاحب النسائی وقال فیه سمعت قوما ینکرون علی ابی عبد الرحمن
کتاب الخصائص لعلی رضی الله عنه وترکه تصنیف فضائل الشیخین فذکرت له ذلک
فقال دخلت دمشق والمنحرف عن علی بها کثیر فصنفت کتاب الخصائص رجوت ان یهدیهم الله
ثم انه صنف بعد ذلک فضائل الصحابة فقیل له وانا اسمع الا تخرج فضائل معویة فقال

ای شئ اخرج حدیث اللهم لا تشبع بطنه فسکت السائل قلت لعل هذه منقبة معویة لقول
النبی صلی الله علیه وسلم اللهم من لعنته او شتمته فاجعل ذلک له زکوة ورحمة قال حافظ
خراسان ابو علی النیسابوری ثنا الامام فی الحدیث بلا مدافعة ابو عبد الرحمن النسائی وقال احمد
بن نصر ابو طالب الحافظ من یصبر علی ما یصبر علیه النسائی عنده حدیث ابن لهیعة ترجمة یعنی عن قتیبة
عنه وما صنفها قال الدارقطنی ابو عبد الرحمن مقدم علی کل من یذکر بهذا العلم من اهل
عصره وقال قاضی مصر ابو القاسم عبد الله بن ابی العوام السعدی ثنا النسائی نا اسحق نا محمد
بن اعین قال قلت لابن المبارک ان فلانا یقول من زعم ان قوله تعالی انی انا الله لا اله الا انا
فاعبدنی مخلوق فهو کافر فقال صدق قال النسائی بهذا اقول قال ابن طاهر سالت سعد بن
علی الزنجانی عن رجل قال هو ثقة فقلت قد ضعفه النسائی فقال یا بنی ان لابی عبد الرحمن
شرطا فی الرجال اشد من شرط البخاری ومسلم وقال محمد بن المظفر الحافظ سمعت مشایخنا
بمصر یصفون اجتهاد النسائی فی العبادة باللیل والنهار وانه خرج الی الغزا مع امیر مصر
فوصف من شهامته واقامته السنن الماثورة فی فداء المسلمین واحترازه من مجالس
السلطان الذی خرج معه والانبساط فی الماکل وانه لم یزل ذلک دابه الی ان استشهد بدمشق
من جهة الخوارج قال الدارقطنی کان ابو بکر الشافعی کثیر الحدیث ولم یحدث عن غیر
النسائی وقال رضیت به حجة بینی وبین الله قال ابو عبد الله بن منده
عن حمزة العقبی المصری وغیره ان النسائی خرج من مصر فی اخر عمره الی دمشق فسئل بها
عما جاء من فضائل فقال الا یرضی راسا براس حتی یفضل قال فما زالوا یدفعون فی خصییه
حتی اخرج من المسجد ثم حمل الی مکة فتوفی بها فی هذه الروایة الی مکة وصوابه
الرملة قال الدارقطنی خرج حاجا فامتحن بدمشق وادرک الشهادة فقال احملونی
الی مکة فحمل وتوفی بها وهو مدفون بین الصفا والمروة وکانت وفاته فی شعبان
سنة ثلث وثلثمائة قال وکان افقه مشایخ مصر فی عصره واعلمهم بالحدیث

والرجال قال ابو سعيد بن يونس في تاريخه كان النسائي اماما حافظا ثبتا خرج من مصر في شهر ذي القعدة سنة اثنتين وثلثمائة وتوفي بفلسطين يوم الاثنين لثلث عشرة خلت من صفر سنة ثلث وثلثمائة قلت سمعت المجتبى من السنن كله من طريق ابي زرعة المقدسي و نیز مدائح نسائی بملاحظه وفیات الاعیان احمد بن محمد المعروف بابن خلکان و اسماء رجال مشکاة ولی الدین محمد بن عبد الله الخطیب و تتمة المختصر عمر بن مظفر المعروف بابن الوردی و وافی بالوفیات خلیل بن ایبک الصفدی و مرآة الجنان عبد الله بن اسعد یافعی و طبقات فقهای شافعیه عبد الرحیم بن حسن الاسنوی و طبقات فقهای شافعیه سبکی و عقد ثمین محمد بن احمد فاسی و طبقات فقهای شافعیه ابو بکر اسدی و طبقات الحفاظ ابو بکر عبد الرحمن سیوطی و فیض القدیر عبد الرؤف مناوی و رجال مشکاة شیخ عبد الحق دهلوی و تراجم الحفاظ میرزا محمد بن معتمد خان بدخشانی و مقالید الاسانید ابو مهدی عیسی و اتحاف النبلا مولوی صدیق حسن خان معاصر ظاهر و باهر است کما ستطلع عليها في مجلد حديث الطير ان شاء الله تعالى و باید دانست که کتاب خصائص نسائی از نفائس کتب مشهوره و جلائل رسائل مناقب معروفه است که اکابر سنیه جابجا بر اعتماد می‌کنند و فاضل رشید در مقام نازش و افتخار و اظهار ولای اهلبیت اطهار صلوات الله و سلامه علیهم باتباع اهل السنه لیل و النهار بکمال ابتهاج و استبشار ذکر آن بمیان آورده برای دفع وصمت ناصبیت از حضرات سنیه عموماً دست تشبث و تمسک بان میزنند و آن را ملاذ و ملجا و مناص برای نجات خلاص از ورطه شدیدة الاعتیاص میدانند چنانچه تفصیل آن در مجلد حدیث طیر ان شاء الله تعالی خواهی دریافت و متحجب نماند که چون کمال اعتماد و اعتبار حدیث ولایت از افادات مکرره والد ماجد مخاطب را شده و هم از افادات متعدده خود مخاطب جامع المحامد در باب سند احمد هم از افادات او در مدح و ستایش طیالسی و ابن ابی شیبه و امثال ایشان از مصححین این حدیث شریف و هم صحت این حدیث شریف از اسانید طیالسی و احمد بن حنبل و ابو یعلی و نص ابن ابی شیبه و ادخال ابن حبان آن را در صحیح خود و نص حاکم و نص سیوطی و میرزا محمد و ثناء الله پانی پتی ظاهر است و هم نهایت اعتماد و اعتبار آن از افادات دیگر مشایخ و اساطین سنیه واضح پس این همه اهتمام عبد مستهام را اثبات این حدیث شریف و رد و ابطال رد و ابطال آن و تحقیق حقیقت و تایید طعن الد اجم مخاطب

وجه بست و سوم انکه حدیث ولایت را علامه فرید و راوج حافظ سمی المکان و ناقد وحید الزمان و جهبذ سابق الاقران حسن بن سفیان روایت فرموده چنانچه ابراهیم بن عبد الله یمنی در کتاب الاکتفا گفته عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مومن بعدي اخرجه ابو داود الطيالسي في مسنده والحسن بن سفين في فوائده وابو نعيم في فضائل الصحابة و فضائل و محامد جلیله الشان حسن بن سفیان بر ناظرین کتب اکابر عالی شان مستور نیست حافظ ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب گفته البالوزي بفتح الباء الموحدة بعدها الالف واللام والواو وفي اخرها الزاء هذه النسبة الى بالوز وهي قرية من قرى نسا على ثلث او اربع فراسخ منها خرجت اليها لزيارة قبر ابي العباس الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن النعمان بن عطاء الشيباني البالوزي النسوي من قرية بالوز كان محدث خراسان في عصره وكان مقدما في الفقه والعلم والادب وله الرحلة الى العراق والشام ومصر والكوفة وتفقه على ابي ثور ابراهيم بن خالد الكلبي وكان يفتي على مذهبه سمع بمرو حيان بن موسى وبنيسابور اسحاق بن ابراهيم الحنظلي وببلخ قتيبة بن سعيد وببغداد احمد بن حنبل ويحيى بن معين وبالبصرة ابراهيم بن الحجاج الشامي وهدبة بن خالد وبالكوفة ابا بكر بن ابي شيبة وابا كريب محمد بن العلاء وبمكة ابراهيم بن المنذر الحزامي وبالمدينة ابا مصعب الزهري وبمصر حرملة بن يحيى ومحمد بن رمح وبدمشق هشام بن عمار وصنف المسند الكبير والجامع والمعجم وهو الراوية بخراسان لمصنفات الائمة وكتب الامهات بالكوفة عن اخرها عن ابي بكر بن ابي شيبة ومصنفات ابن المبارك عن حيان بن موسى الكشميهني والموطا الكبير من حرملة بن يحيى

والسنن من المسیب بن واضح والتفسیر من محمد بن ابی بکر المقدمی وکانت الیہ الرحلۃ بخراسان من اقطار الارض سمع منہ ابو حاتم محمد بن حبان البستی وابو بکر احمد بن ابراہیم الاسمعیلی وابو احمد عبد اللہ بن عدی الجرجانی الحافظ وامام الائمۃ ابو بکر محمد بن اسحق بن خزیمۃ وکان من اقرانہ وابو حامد احمد بن محمد بن الشرقی وابو عمرو محمد بن احمد بن حمدان الحیری وکان قرأ الادب علی النضر بن شمیل وکنّاہ علی بن حجر بابی العباس وقرأ الحدیث بین یدیہ مات فی سنۃ ثلث وثلثمائۃ وقبرہ بقریۃ بالوز مشہور یزار انتہی وذہبی در تذکرۃ الحفاظ گفتہ الحسن بن سفیان بن عامر الحافظ الامام شیخ خراسان ابو العباس الشیبانی النسوی صاحب المسند الکبیر والاربعین سمع اسحاق ویحیی بن معین وشیبان بن فروخ وقتیبۃ وعبد الرحمن بن سلام الجمحی وسہل بن عثمان وحبان بن موسی وخلائق وسمع تصانیف ابن ابی شیبۃ وسمع اکثر المسند من اسحاق وکتاب السنن من ابی ثور وتفقہ علیہ وکان یفتی بمذہبہ وسمع التفسیر من ابی بکر المقدمی واکبر شیخ لقیہ سعید بن یزید الفراء حدث عنہ ابن خزیمۃ ویحیی بن منصور القاضی والحافظ ابو علی ومحمد بن ابراہیم الہاشمی وابو بکر الاسماعیلی وابو حاتم بن حبان وابو عمرو بن حمدان واحمد بن الغطریف وحفیدہ اسحاق بن سعید بن الحسن قال جعفر بن محمد البستی سمعت الحسن بن سفیان یقول لولا اشتغالی بحبان بن موسی لجئتکم بابی الولید الطیالسی وسلیمان بن حرب قلت یعنی انہ تعوق بکتب ابن المبارک علی حبان وقال ابو علی الحافظ سمعت الحسن بن سفیان یقول انما فاتنی یحیی بن یحیی بالوالدۃ لم تدعنی اخرج الیہ فعوضنی اللہ بابی خالد الفراء وکان اسند من یحیی قال الحاکم کان محدث خراسان فی عصرہ متقدما فی التثبت والکثرۃ والفہم والفقہ

مرایع حسن بن سفیان

ص الطبقۃ العاشرۃ

مرایع حسن بن سفیان از تذکرۃ ذہبی

والادب قال ابن حبان کان الحسن ممن رحل وصنف وحدث علی تیقظ مع صحۃ الدیانۃ والصلابۃ فی السنۃ وقال ابو بکر علی الرازی الحافظ لیس للحسن فی الدنیا نظیر قال الحاکم سمعت محمد بن داود بن سلیمان یقول کنا عند الحسن بن سفیان فدخل ابن خزیمۃ وابو عمرو بن الحیری واحمد بن علی الرازی وہم متوجہون الی فراوۃ فقال الرازی کتبت ہذا الطبق من حدیثک قال ہات فقرأ ثم ادخل اسنادا فی اسناد فردہ الحسن ثم بعد قلیل فعل ذلک فردہ فلما کان فی الثالثۃ قال لہ الحسن ما ہذا قد احتملتک مرتین وانا ابن تسعین سنۃ فاتق اللہ فی المشائخ فربما استجیبت فیک دعوۃ فقال لہ ابن خزیمۃ لا توذ الشیخ قال انما اردت ان تعلم ان ابا العباس یعرف حدیثہ مات بقریۃ بالوز وہی علی ثلثۃ فراسخ من نسا مات فی رمضان سنۃ ثلث وثلثمائۃ قال ابن حبان حضرت دفنہ سمعت الاربعین للحسن بن سفیان علی ابی الفضل بن عساکر عن المؤید عن فاطمۃ بنت دعبل سماعا انا عبد العزیز بن محمد الفارسی انا ابو عمرو بن حمدان انا المؤلف ابو العباس قال انا عبد الحمید بن بیان السکری نا ہشیم عن شعبۃ عن عدی بن ثابت عن سعید بن جبیر عن ابن عباس عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال من سمع النداء فلم یجب فلا صلوۃ لہ الا من عذر اخرجہ ابن ماجۃ عن عبد الحمید فوافقناہ بعلو ونیز ذہبی در عبر گفتہ الحافظ الکبیر ابو العباس الحسن بن سفیان الشیبانی النسوی صاحب المسند تفقہ علی ابی ثور وکان یفتی بمذہبہ وسمع من احمد بن حنبل ویحیی بن معین والکبار وکان ثقۃ حجۃ واسع الرحلۃ قال الحاکم کان محدث خراسان فی عصرہ مقدما فی التثبت والکثرۃ والفہم والادب والفقہ توفی فی رمضان تاج الدین عبد الوہاب سبکی در طبقات شافعیہ گفتہ الحسن بن سفیان بن عامر بن عبد العزیز بن نعمان الشیبانی الحافظ ابو العباس النسوی مصنف المسند تفقہ علی ابی ثور

مرایع حسن بن سفیان

ص ۱۲۴ / ۲۳۵ سنۃ ثلث وثلثمائۃ

ص الطبقۃ الثالثۃ

وحرملة وهو القائل سمعت حرملة يقول سمعت الشافعي يقول في رجل في فم امرأته تمرة فقال لها ان اكلت هذه التمرة فانت طالق وان طرحتها فانت طالق فاكلت نصفها وطرحت نصفها لم تطلق سمع الحسن بن سفيان من احمد بن حنبل و يحيى بن معين واسحاق بن ابراهيم الحنظلي وقتيبة و عبد الرحمن بن سلام الجمحي و شيبان بن فروخ وابا بكر بن ابي شيبة وابا ثور و سهل بن عثمان العسكري و محمد بن ابي بكر المقدمي و سعيد بن يزيد الفراء و يزيد بن صالح و غيرهم روى عنه ابن خزيمة وابو بكر الاسمعيلي و ابن حبان و ابو علي الحافظ و يحيى بن منصور القاضي و ابو عمرو بن حمدان و حفيده اسحق بن سعيد النسوي و خلق سواهم قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدما في التثبت و الكثرة و الفهم و الفقه و الادب قال ابن حبان كان ممن رحل و صنف و حدث على تيقظ مع صحة الديانة في السنة و قال ابو الوليد النيسابوري الفقيه كان الحسن اديبا فقيها اخذ الادب عن اصحاب النضر بن شميل و الفقه عن ابي ثور و قال الحاكم سمعت محمد بن داود بن سليمان يقول كنا عند الحسن بن سفيان فدخل ابن خزيمة وابو عمرو الحيري و ابو بكر بن علي الرازي في جماعة وهم متوجهون الى فراوة فقال ابو بكر بن علي قد كتبت هذا الطبق من حديثك قال هات فاخذ يقرأ فلما قرأ احاديثه ادخل اسنادا في اسناد فرده الحسن ثم بعد ساعة فعل ذلك فرده الحسن فلما كان في الثالث قال له الحسن يا هذا قد احتملتك مرتين و هذه الثالثة وانا ابن تسعين سنة فاتق الله في المشايخ فربما اتفق فيك دعوة فقال له ابن خزيمة مه لا توذ الشيخ قال انما اردت ان تعلم ان ابا العباس يعرف حديثه توفي الحسن بن سفيان بقرية بالوز و كان مقيما بها وهي على ثلثة فراسخ من نسا في شهر رمضان سنة ۳۰۳ ثلث و ثلثمائة و قاضي تقي الدين ابو بكر بن احمد الدمشقي الاسدي در طبقات فقهاي شافعيه در طبقه ثالثه گفته الحسن بن سفيان بن عامر بن عبد العزيز بن النعمان الشيباني النسوي ابو العباس

الحافظ مصنف المسند تفقه على ابي ثور و كان يفتي بمذهبه و سمع من احمد بن حنبل و اسحاق بن راهويه و خلف قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدما في التثبت و الكثرة و الفهم و الفقه و الادب روى عنه ابن حبان فاكثر و ذكره في الثقات مات في شهر رمضان سنة ثلاث و ثلثمائه و جلال الدين عبد الرحمن بن ابي بكر كمال الدين سيوطي در طبقات الحفاظ گفته الحسن بن سفيان بن عامر الحافظ الامام شيخ خراسان ابو العباس الشيباني النسوي صاحب المسند الكبير و الاربعين لقي اسحاق و ابن معين و تفقه على ابي ثور و كان يفتي بمذهبه قال الحاكم كان محدث خراسان في عصره مقدما في التثبت و الكثرة و الفهم و الفقه و الادب ليس له في الدنيا نظير دخل عليه ابن خزيمة و ابو عمرو الحيري و احمد بن علي الرازي فقال له الرازي كتبت هذا من حديثك قال هات فقرأ ثم ادخل اسنادا في اسناد فرده ثم بعد قليل فعل ذلك فرده فلما كان في الثالثة قال له قد احتملتك مرتين و انا ابن تسعين سنة فاتق الله في المشايخ فربما استجيبت فيك دعوة فقال له ابن خزيمة لا توذ الشيخ قال انما اردت ان تعلم انه يعرف حديثه مات في رمضان ۳۰۳ سنة ۳۰۳ انتهى فلا يرمي لحديث الشريف بالكذب و البهتان بعد رواية حسن بن سفيان الا السفيه المعاند المنهمك في البغض و الشنآن و الاعفك المتحاصل العنيف لعدو الجافي الحاقد و الابتر الحاسد المبالغ في الطغيان ازور لقصاد الصادق المتعصب الجانح الزائغ المتجانف العائف عن شعائر الايمان الذي لم يحظ بقسط من النقد و العرفان و لم يستعد باستشمام روائح الاذعان و الايقان و الله الموفق و هو المستعان وجه بست و چهارم آنکه ابو يعلى احمد بن علي در مسند خود على ما نقل گفته حدثنا عبيد الله ثنا جعفر بن سليمان نا يزيد الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه و سلم

سریّة واستعمل علیهم علی بن ابی طالب قال فمضی علی السریّة قال عمران وکان المسلمون اذا قدموا
من سفر او من غزوة اتوا رسول الله صلی الله علیه وسلم قبل ان یاتوا منازلهم فاخبروه
بمسیرهم قال فاصاب علی جاریة فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم
اذا قدموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم لیخبروا به قال فقدمت السریّة علی رسول الله
صلی الله علیه وسلم فاخبروه بمسیرهم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله
اصاب علی جاریة فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال یا رسول الله صنع علی کذا
وکذا فاعرض عنه قال ثم قام الثالث فقال یا رسول الله صنع علی کذا وکذا فاعرض
عنه ثم قام الرابع فقال یا رسول الله صنع کذا وکذا قال فاقبل رسول الله صلی الله
علیه وسلم مغضبا والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی علی منی
وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی ومخفی نماند که رجال سند ابویعلی همه ثقات معتبرین و اثبات
معتمدین اند ومدائح علیّه ومحامد سنیّه مطرف بن عبد الله و یزید رشک و جعفر بن سلیمان
سابقا شنیدی اما عبید الله قواریری شیخ ابویعلی پس مناقب فاخره ومحامد باهره او که قرّة
عیون محدثین وثلج افئده مستندین ست بر قاری افادات محققین منقدین واضح ولائح ست
عبد الکریم بن محمد سمعانی در نسبت قواریری در انساب گفته ابوسعید عبید الله بن عمر
میسرة الجشمی مولاهم المعروف بالقواریری من اهل البصرة سکن بغداد وکان ثقة صدوقا مکثرا من
الحدیث سمع حماد بن زید و اباعوانة الوضاح و عبد الوارث بن سعید و مسلم بن خالد
وسفیان بن عیینة وهشیم بن بشیر ومعتمر بن سلیمان و یحیی بن سعید القطان و
عبد الرحمن بن مهدی وغیرهم روی عنه ابوقدامة السرخسی و محمد بن اسحق الصغانی
وابوداود السجستانی وابوزرعة وابوحاتم الرازیان واحمد بن ابی خیثمة
وابوالقاسم البغوی وابویعلی الموصلی وغیرهم وکان احمد بن
سیار المروزی یقول لم ار فی جمیع من رایت مثل مسدد بالبصرة

له الصغانی نفح ... الصغانیان ...

والقواریری ببغداد وصدقة بمرو ووثقه یحیی بن معین وغیره وقال ابوعلی
جزرة الحافظ القواریری اثبت من الزهرانی واشهر واعلم بحدیث البصرة وما رأیت
احدا اعلم بحدیث البصرة منه وتوفی فی ذی الحجة سنة خمس وثلثین ومائتین
وحکی حفص بن عمر والرمانی یقول رأیت عبید الله بن عمر القواریری فی المنام
فقلت ما صنع الله بک قال فقال لی غفر لی وعاتبنی وقال لی عبید الله اخذت
من هولاء القوم قال قلت یا رب انت احوجتنی الیهم وان لم تحوجنی لم آخذ قال
فقال لی اذا قدموا علینا کافیناهم عنک قال ثم قال لی اما ترضی ان کتبتک
ام الکتاب سعیدا وذهبی در عبر فی خبر من غبر در سنه خمس وثلثین ومائتین گفته وفیها
عبید الله بن عمر القواریری البصری الحافظ ابوسعید ببغداد فی ذی الحجة
روی عن حماد بن زید وطبقته فاکثر. قال صالح جزرة هو اعلم من رأیت
بحدیث اهل البصرة ونیز ذهبی در کاشف گفته عبید الله بن عمر القواریری
ابوسعید البصری الحافظ حدث بمائة الف حدیث سمع حماد بن زید وابا عوانة
وخلقا وعنه خ م د وابو یعلی والبغوی وخلق وکان یذکر مع مسدد
والزهرانی مات فی ذی الحجة سنة ٢٣٥ ونیز ذهبی در دول الاسلام در سنه
مذکوره گفته وفی ذی الحجة مات محدث البصرة عبید الله بن عمر
القواریری الحافظ قال صالح بن محمد هو اعلم من رایت بحدیث بلده
واحمد بن علی بن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب گفته عبید الله بن عمر بن
میسرة الجشمی مولاهم القواریری ابوسعید البصری نزیل بغداد روی عن
حماد بن زید وعبد الوارث بن سعید البصری وابن عیینة وخالد بن الحارث
وابی عوانة وحرمی بن عمارة وعبد الوهاب الثقفی وفضیل بن سلیمان ومعاذ بن
هشام وعبد الاعلی بن عبد الاعلی ویوسف بن یعقوب بن الماجشون ویزید بن زریع

مدایح قواریری از ... ذهبی
مدایح قواریری از کاشف ذهبی
مدایح قواریری از دول الاسلام ذهبی
مدایح قواریری از تهذیب التهذیب عسقلانی

وعبد الرحمن بن مهدی ومعاذ بن معاذ العنبری ومحمّد بن جعفر غـ
ویحیی القطان وابی احمد الزبیری وطائفة وعنه البخاری ومسلم وا
وروی النسائی عن ابی بکر بن علی المروزی عنه وابوبکر بن ابی خیثمة
وابو زرعة والصغانی وصالح جزرة وعبد الله بن احمد ابن ابی
وبقی بن مخلّد ومحمد بن عبید الله بن المنادی وجعفر بن محمد الفر
والحارث بن ابی اسامة وآخرون من آخرهم ابو یعلی الموصلی وذ
عنه احمد ویحیی بن معین وابن سعد وابو قدامة السرخسی وغیرهم قا
ابن معین والعجلی والنسائی ثقة وقال صالح جزرة ثقة صدوق قال وهو ا
من الزهرانی واشهر واعلم بحدیث البصرة قال ابن سعد ثقة کثیر الحـ
وقال ابو حاتم صدوق وقال احمد بن سیار لم اد فی جمیع من رأیت مثل مسـ
بالبصرة والقواریری ببغداد وصدقتهم وقال ابو بکر بن الانباری سمعت احـ
بن یحیی یعنی ثعلب یقول سمعت من عبید الله القواریری مائة الف حدیث قال ابو القا
البغوی والحسین بن فهم مات فی ذی الحجة سنة خمس وثلثین ومائتین وفیها ارّخه غیر واحـ
قلت منهم مطین وابن قانع وقال ثقة ثبت والفرات وابن ابی خیثمة وذکر انه ولد فی سنة
اربع وثلثین الی احدی وثمانین وقال ابن عساکر ولد سنة خمس ومائة وذکره ابن
حبان فی الثقات وقال حدّثنا عنه الحسن بن سفیان وغیره مات سنة
ثلث وثلثین کذا قال وقال مسلمة بن قاسم ثقة وفی الزهرة روی
عنه البخاری خمسة ومسلم اربعین ونیز ابن حجر عسقلانی در تقریب التهذیب
گفته عبید الله بن عمر بن میسرة القواریری ابو سعید البصری نزیل
بغداد ثقة ثبت من العاشرة مات سنة خمس وثلثین علی
الاصحّ وفضائل سامیه ومناقب عالیه ابو یعلی بر متتبعین اهل کمال

وناظرین

ناظرین کتب رجال غیر مخفی ست که این بزرگ امام انام وحافظ علام وثقة جلیل
متورع نبیل موصوف بصدق وامانت وحلم ودیانت بوده روزیکه این جهان را
وداع وبعالم جاودانی رحلت فرموده بازارها بسته وقلوب اهل اسلام بحزن خسته شده
حافظ محمد بن حبّان البستی در کتاب الثقات گفته احمد بن علی بن المثنی بن یحیی
بن عیسی بن هلال التمیمی ابو یعلی من اهل الموصل یروی عن محمّد بن
محمد بن الصباح الدولابی وغسّان بن الربیع ویحیی بن معین واهل العراق
الدولابی بفتح الدال المهملة وتشدید اللام فی آخرها نون هذه النسبة الی دولاب وجوهم بجده الشابه
من المتقنین فی الروایات والمواظبین علی رعایة الدین واسباب
الطاعات مات سنة سبع وثلثمائة ادخلناه فی هذه الطبقة لان بینه وبین
رسول الله صلی الله علیه وسلم ثلثة انفس فی اللقاء علی ما اصلناه فی الکتاب
علیه حدّثنا ابو یعلی ثنا عبد الله بن بکّار ابو عبد الرحمن ثنا عماد عن الهرماس بن
زیاد قال رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم یوم الاضحی یخطب علی بعیر وعلامه
ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته ابو یعلی الموصلی الحافظ الثقة محدث الجزیرة احمد بن علی
بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی صاحب المسند الکبیر سمع علی بن الجعد
ویحیی بن معین ومحمد بن المنهال الضریر وغسّان بن الربیع وشیبان بن فروخ ویحیی
الحمانی وامما سواهم وقد خرّج لنفسه معجم شیوخه فی ثلثة اجزاء حدّث
عنه ابو حاتم بن حبّان وابو علی النیسابوری وحمزة بن محمّد الکنانی وابو بکر الاسمعیلی
وابو بکر بن المقری وابو عمرو بن حمدان ونصر بن احمد المرجی ومحمّد بن نصر النجاشی وخلق
سواهم الی ان قال قال یزید بن محمّد الازدی کان ابو یعلی من اهل الصدق
والامانة والدین والحلم غلقت اکثر الاسواق یوم موته
وحضر جنازته من الخلق امر عظیم قال ابو عمرو الحیری وذکر ابا
یعلی ففضّله علی الحسن بن سفیان فقیل له کیف تفضّله

علیه و مسند الحسن اکبر و شیوخه اعلی قال ابا یعلی کان یحدث احتسابا و الحسن کان یحدث اکتسابا و وثقه ابن حبان و وصفه بالاتقان و الدین ثم قال و بینه و بین النبی صلی الله علیه و سلم ثلاثة انفس و قال الحاکم کنت اری ابا علی الحافظ معجبا بابی یعلی و اتقانه و حفظه لحدیثه حتی کان لا یخفی علیه منه الا الیسیر قال الحاکم هو ثقة مامون و قال ابو علی الحافظ لو لم یشتغل ابو یعلی بکتب ابی یوسف علی بشر بن الولید لادرک بالبصرة سلیمان بن حرب و ابا الولید الطیالسی قال السمعانی سمعت اسمعیل بن محمد بن الفضل الحافظ یقول قرات المسانید کمسند العدنی و مسند ابن منیع و هی کالانهار و مسند ابی یعلی کالبحر یکون مجتمع الانهار قلت سمعناه مسند ابی یعلی بفوت نصف جزء بالاجازة العالیة و یقع من حدیثه بعلو لابن البخاری کان مولده فی شوال سنة ۲۱۰ عشرة و مائتین و ارتحل و هو ابن خمس عشرة سنة و عمر و تفرد و رحل الناس الیه و سماعه ببغداد من احمد بن حاتم الطویل فی سنة خمس و عشرین و مائتین و مات سنة سبع و ثلثمائة و نیز ذهبی در عبر فی خبر من غبر در وقائع سنة سبع و ثلثمائة گفته ابو یعلی الموصلی احمد بن علی بن المثنی بن یحیی التمیمی الحافظ صاحب المسند روی عن علی بن الجعد و غسان بن الربیع و الکبار و صنف التصانیف و کان ثقة صالحا متقنا یحفظ حدیثه توفی و له سبع و تسعون سنة و صلاح الدین بن ایبک صفدی در وافی بالوفیات گفته احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی الموصلی الحافظ صاحب المسند سمع جماعة کبارا و له تصانیف فی الزهد و غیره غلقت له الاسواق یوم جنازته و کانت وفاته سنة سبع و ثلثمائة و کنیته ابو یعلی و عبد الله بن اسعد یافعی در مرآة الجنان در وقائع سنة سبع و ثلثمائة گفته و فیها توفی ابو یعلی الموصلی التمیمی الحافظ صاحب المسند و جلال الدین عبد الرحمن بن الکمال ابی بکر سیوطی

در طبقات الحفاظ مختصر تذکرة الحفاظ ذهبی گفته ابو یعلی الموصلی الحافظ الثقة محدث الجزیرة احمد بن علی المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی صاحب المسند الکبیر سمع ابن معین و منه ابن حبان و ابو علی النیسابوری و ابو بکر الاسمعیلی قال السمعانی سمعت اسمعیل بن محمد بن الفضل الحافظ قرات المسانید کمسند العدنی و ابن منیع العدنی و هی کالانهار و مسند ابی یعلی کالبحر یکون مجتمع الانهار و قال الحاکم کنت اری ابا علی الحافظ معجبا بابی یعلی و اتقانه و حفظه لحدیثه حتی کان لا یخفی علیه منه الا الیسیر فضله ابو عمرو الحیری علی الحسن بن سفیان فقال له کیف تفضله و مسند الحسن اکبر و شیوخه اعلی فقال ابو یعلی یحدث احتسابا و الحسن یحدث اکتسابا ولد فی شعبان سنة ۲۱۰ و رحل و له خمس عشرة و عمر و تفرد و رحل الناس الیه مات سنة سبع و ثلثمائة و عبد الرؤف بن تاج العارفین بن علی المناوی الشافعی در فیض القدیر شرح جامع الصغیر گفته ع لابی یعلی فی مسنده الحافظ الثبت محدث الجزیرة احمد بن علی المثنی التمیمی سمع ابن معین و طبقته و عنه ابن حبان و غیره اهل صدق و امانة و حلم وثقه ابن حبان و الحاکم ولد سنة ۲۱۰ عشرة و مائتین و مات سنة سبع و ثلثمائة و قسطلانی در مواهب لدنیه گفته قالت حلیمة فیما رواه ابن اسحاق و ابن راهویه و ابو یعلی و الطبرانی و البیهقی و ابو نعیم قدمت مکة فی نسوة من بنی سعد بن بکر نلتمس الرضعاء فی سنة شهباء علی اتان لی و معی صبی لنا و شارف لنا و الله ما تبض بقطرة و ما ننام لیلنا ذلک اجمع مع صبینا ذاک لا یجد فی ثدیی ما یغذیه و لا فی شارفنا ما یغذیه فقدمنا مکة فو الله ما علمت منا امرأة الا و قد عرض علیها رسول الله صلی الله علیه و سلم فتاباه اذا قیل انه یتیم من الاب فو الله ما بقی من صواحبی امرأة الا اخذت رضیعا غیری فلما لم اجد غیره قلت لزوجی و الله انی لاکره ان ارجع من بین صواحبی لیس معی رضیع لانطلقن الی ذلک الیتیم فلاخذنه فذهبت فاذا به مدرج فی ثوب صوف ابیض

ذکر رضاعه صلی الله علیه و سلم و ما سمعه من المقصد الاول
صف ۱۷۱/۳۰۸
۱۷۰/۱۵۵

من اللبن محمد بن عبد الباقی زرقانی مالکی در شرح مواهب لدنیه بعد قول مصنف و ابو یعلی گفته الحافظ الثبت محدث الجزیرة احمد بن علی بن المثنی التمیمی الموصلی صاحب المسند الکبیر سمع ابن معین و طبقته و عنه ابن حبان و غیره ذو صدق و امانة و حلم و علم وثقه ابن حبان و الحاکم ولد فی شوال سنة عشر و مائتین و عمر و تفرد و رحل الناس الیه و مات سنة سبع و ثلاثمائة و ابو مهدی عیسی بن محمد ثعالبی در مقالید الاسانید گفته خلاصة من خبره قال الذهبی هو الامام الحافظ الثقة محدث الجزیرة ابو یعلی احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی الموصلی صاحب المسند الکبیر و المعجم سمع علی بن الجعد و یحیی بن معین و شیبان بن فروخ و امما سواهم حدث عنه ابو حاتم بن حبان و ابو علی النیسابوری و ابو بکر الاسمٰعیلی و ابن حمدان و ابن المقری و خلق سواهم قال یزید بن محمد الازدی کان ابو یعلی من اهل الصدق و الامانة و الدین و الحلم خلفت اکثر الاسواق یوم موته و حضر جنازته من الخلق امر عظیم و قال ابو عمرو الحیری و ذکر ابا یعلی فقضله علی الحسن بن سفیان فقلت له کیف تفضله علیه و مسند الحسن اکبر و شیوخه اعلی قال ان ابا یعلی کان یحدث احتسابا و الحسن کان یحدث اکتسابا و وثقه ابن حبان و وصفه بالاتقان و الدین ثم قال و بینه و بین النبی صلی الله علیه و سلم ثلاثة انفس و قال الحاکم ثقة مامون قال السمعانی سمعت اسمعیل بن الفضل الحافظ یقول قرأت المسانید مسند العدنی و مسند ابن منیع و هی کالانهار و مسند ابی یعلی کالبحر و کان مولده فی شوال سنة عشر بن و مائتین و ارتحل و هو ابن خمسة عشر سنة و عمر و تفرد و رحل الیه و مات سنة سبع و ثلاثمائة و خود مخاطب در بستان المحدثین بانتحال این عبارت گفته ابو یعلی از محدثان جزیره است نام او احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال تمیمی موصلی ست شاگرد علی بن الجعد و یحیی بن معین و دیگر محدثین عمده است و ابن حبان ابو حاتم و ابو بکر اسمٰعیلی شاگردان او یند مردم را

در صدق و دیانت و امانت و حلم و تقوی و دیگر صفات محموده او اعتقاد عظیم بود و روزیکه وفات یافت بازارهای موصل بند شدند و مردم گریان و سوزان بر جنازه او جمع آمدند و در تصنیف و ترویج علم نیت صالحه داشت محض حسبة لله مشغول تعلیم علم حدیث می بود و او را ثلاثیات نیز هست که درمیان او و آن سرور سه واسطه می باشد چنانچه ابن حبان در ثقات ذکر کرده و حافظ اسماعیل بن محمد بن الفضل گفته که من مسانید بسیار خوانده ام مثل مسند عدنی و مسند ابن منیع و غیر ذلک لیکن همه مسانید را مثل انهار یافتم و مسند ابی یعلی را مثل دریای زخار در سال دو صد و بست و ده متولد شده و پانزده ساله بود که مشغول طلب علم حدیث ارتحال کرد و عمر طویل یافت در سنه سه صد و هفت وفات او ست انتهی و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلاء گفته ابو یعلی احمد بن علی بن المثنی بن یحیی بن عیسی بن هلال التمیمی الموصلی ولادتش در سنه دو صد و بست شده پانزده ساله بود که بشوق طلب علم حدیث ارتحال کرده عمر طویل یافت شاگرد علی بن الجعد و یحیی بن معین و دیگر محدثین عمده است ابن حبان و ابو حاتم و اسماعیلی شاگردان او یند مردم را در صدق و دیانت و امانت و حلم و تقوی و دیگر صفات محموده اش اعتقاد عظیم بود و در تصنیف و ترویج علم نیت صالحه داشت محض حسبة لله مشغول تعلیم علم حدیث می بود او را ثلاثیات نیز هست که درمیان او و آنحضرت صلی الله علیه و سلم سه واسطه بیش نیست ذکره ابن حبان فی الثقات وفاتش در سنه سه صد و هفت بوده روزیکه انتقال کرد بازارهای موصل بند شدند و مردم گریان و سوزان بر جنازه او جمع آمدند گریبان جگر زمین کشادند و آن کان هنر درمیان نهادند انتهی و ابراهیم بن حسن الکردی الکورانی الشافعی الصوفی در کتاب الامم لایقاظ الهمم گفته مسند الحافظ ابی یعلی احمد بن علی التمیمی الموصلی رحمه الله تعالی سمعت طرفا منه علی شیخنا الامام احمد روح الله روحه بسنده الی الفخر بن البخاری عن ابی روح عبد المعز بن محمد الهروی انا تمیم بن ابی سعید الجرجانی انا ابو سعید

مسند ابو یعلی

محمد بن عبد الرحمن الکنجرودی انا احمد بن محمد بن حمدان انا ابو یعلی وبه قال ابو یعلی ثنا عمرو بن الضحاک بن مخلد ثنا جعفر بن یحیی بن ثوبان ثنا عمارة بن ثوبان ان ابا الطفیل اخبران النبی صلی الله علیه وسلم کان بالجعرانة یقسم لحما وانا یومئذ غلام احمل عضو البعیر قال فاقبلت امرأة بدویة فلما دنت من النبی صلی الله علیه وسلم بسط رداءه فجلست علیه فسالت من هذه قالوا امه التی ارضعته قال الحافظ زین الدین العراقی هذا حدیث حسن هکذا وقع فی سماعنا من مسند ابی یعلی عمرو بن الضحاک بن مخلد عن جعفر بن یحیی بن ثوبان والظاهر انه سقط من السند ذکر ابی عاصم وهو الضحاک بن مخلد بین ابنه عمرو وبین جعفر بن یحیی بن ثوبان فقد رواه البخاری فی کتاب الادب المفرد وابو مسلم الکشی فی سننه کلاهما عن ابی عاصم عن جعفر والمراة هی حلیمة ذکرها ابن عبد البر فی الاستیعاب مسماة وابو محمد محمد بن محمد الامیر در رسالهٔ اسانید خود گفته مسند الحافظ ابی یعلی احمد بن علی التمیمی الموصلی رویه بالسند المتقدم الی الفخر بن البخاری عن ابی روح عبد المعز محمد الهروی الی آخره فالحمد لله الذی یعلو بعونه الحق ولا یعلی حیث ظهر صحة الحدیث الشریف من روایة ابی یعلی فالعجب من المخاطب المتقن اللوذعی المنتحل لمقام الفضل الالمعی کیف هام فی تقلید الکابلی الذی تردّی فی هوّة التعصب القائد الی الردی فاجترأ علی تکذیب هذا الحدیث الصحیح سنداً ومتناً ولم یبال بمخالفة هذا التکذیب للمعیلم حدو ثنائه واطرائه الاسنی علی ابی یعلی ومسنده الفاخر الاعلی وجه بست و پنجم آنکه محمد بن جریر عالی تبار این حدیث شریف را در تهذیب الآثار روایت فرموده و بعد تنقید و تحقیق افصاح و تصریح بتصحیح آن فرموده لطاق انصاف واحقاق حق وابطال باطل بر کمر همت چست بسته قلوب منکرین و جاحدین و متعصبین متصلبین متعسفین بابلغ وجوه خسته ملا علی متقی در کنز العمال گفته عن عمران بن حصین بعث

تصریح ابو یعلی ... محمد بن ... داخل مسانید

رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة واستعمل علیها علیاً فغنموا فصنع علی شیئاً انکروه وفی لفظ فاخذ علی من الغنیمة جاریة فتعاقد اربعة من الجیش اذا قدموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یعلموه وکانوا اذا قدموا من سفر بدأوا برسول الله صلی الله علیه وسلم فسلموا علیه ونظروا الیه ثم ینصرفون الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر ان علیاً قد اخذ من الغنیمة جاریة فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال مثل ذلک فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل ذلک فاعرض عنه ثم قام الرابع فاقبل الیه رسول الله یعرف الغضب فی وجهه فقال ما تریدون من علی علی منی وانا من علی وعلی ولی کل مومن بعدی ش وابن جریر وصححه ازین عبارت ظاهرست که ابن جریر طبری روایت حدیث ولایت نموده و تصحیح آن کرده وکفی به رداً لابطال هذا الحدیث الشریف وقلعاً للاساس توهم المخاطب المنیف در مناقب و فضائل و محاسن و محامد و مفاخر و مکارم و مآثر ابن جریر را اکابر محققین و اعاظم منقدین سنیه ذکر کرده اند یاقوت حموی در ترجمهٔ طبری تطویل بسیار نموده و قریب یازده ورق طویل در مدح و ثنا و تقریظ و ستایش او و حال او و کتب او نوشته چون نقل تمام آن موجب تطویل بسیارست لهذا اعراض از ذکر آن انسب مینماید لیکن بعض عبارت او نوشته میشود ففی المعجم قال ابو محمد عبد العزیز بن محمد الطبری کان ابو جعفر من الفضل والعلم والذکاء والحفظ علی ما لا یجهله احد عرفه لجمعه من علوم الاسلام ما لم نعلمه اجتمع لاحد من هذه الامة ولا ظهر من کتب المصنفین وانتشر من کتب المولفین ما انتشر له وکان راجحاً فی علوم القرآن والقراآت وعلم التاریخ من الرسل والخلفاء والملوک واختلاف الفقهاء مع الروایة لذلک علی ما فی کتابه البسیط والتهذیب واحکام القراآت من غیر تعویل علی

روایت نمودن ابن جریر طبری حدیث ولایت را و تصحیح نمودن آن و ذکر نمودن آن را در کنز العمال

بعض مدائح ابن جریر از معجم یاقوت حموی

مدائح ابن جریر

المناولات والاجازات دالا علی ما قیل فی الاقوال بل یذکر ذلک بالاسانید المشهورة وقد بان فضله فی علم اللغة والنحو علی ما ذکره فی کتاب التفسیر وکتاب التهذیب مخبرا عن حاله فیه وقد کان له قدم فی علم الجدل یدل علی ذلک مناقضاته فی کتبه علی المعارضین لمعانی ما اتی به وکان فیه من الزهد والورع والخشوع والامانة وتصفیة الاعمال وصدق النیة وحقائق الافعال ما دل علیه کتابه فی آداب النفوس و ازین عبارت ورای کمال فضل و جلالت و ورع و تقدس و امانت و دیانت طبری و افضلیت او از جمیع علمای امت اینهم ظاهر ست که انچه او در مصنفات خود در تاریخ و غیر آن آورده آنرا باسانید مشهوره نقل کرده و بر مناولات و اجازات اعتماد نموده و نیز یاقوت حموی در معجم در ذکر تاریخ طبری بعد بیان حال آن گفته وهذا الکتاب من الافراد فی الدنیا فضلا ومتانة وهو یجمع کثیرا من علوم الدین والدنیا وهو فی نحو خمسة الف ورقة و نیز یاقوت حموی در معجم گفته قال عبد العزیز بن محمد الطبری کان ابو جعفر یذهب فی جل مذاهبه الی ما علیه الجماعة من السلف وطریق اهل العلم المتمسکین بالسنن شدیدا علیه مخالفتهم ماضیا علی منهاجهم لا یاخذه فی ذلک ولا فی شیء لومة لائم و نیز یاقوت حموی از عبد العزیز مذکور آورده که او گفته کان ابو جعفر یذهب فی الامامة الی امامة ابی بکر وعمر وعثمان وعلی وما علیه اصحاب الحدیث فی التفضیل وکان یکفر من خالفه فی کل مذهب اذا کانت ادلة العقول تدفع کالقول فی القدر وقول من کفر اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم من الروافض والخوارج ولا یقبل اخبارهم ولا شهاداتهم وذکر ذلک فی کتابه فی الشهادات وفی الرسالة وفی اول ذیل المذیل و نیز یاقوت حموی در معجم گفته وقد کان رجع ای الطبری الی طبرستان فوجد الرفض قد ظهر وسب اصحاب رسول الله صلی

مدائح ابن جریر

مدائح ابن جریر طبری از مختصر تاریخ بغداد

مدائح ابن جریر طبری از انساب سمعانی

الله علیه وسلم بین اهلها قد انتشر فاملی فضائل ابی بکر وعمر حتی خاف ان یجری علیه ما یکرهه فخرج منها لاجل ذلک و یحیی بن عیسی بن جزلة بغدادی در مختار مختصر تاریخ بغداد گفته محمد بن جریر ابو جعفر الطبری استوطن بغداد واقام بها الی ان توفی وله کتب التاریخ وکتاب التفسیر وتهذیب الآثار مولده سنة خمس وعشرین ومائتین وتوفی فی سنة عشر وثلثمائة ولم یوذن به احد لاجل الحنابلة واجتمع من غیر اذن من لا یحصی عدده الا الله تعالی ثم صلی علی قبره عدة شهر لیلا ونهارا و عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسبت طبری گفته ابو جعفر محمد بن جریر بن یزید بن کثیر بن غالب الطبری من ساکنی بغداد استوطنها الی حین وفاته وکان احد ائمة العلماء یحکم بقوله ویرجع الی رایه لمعرفته وفضله وکان قد جمع من العلوم ما لم یشارکه فیه احد من اهل عصره وکان حافظا لکتاب الله عارفا بالقراآت بصیرا بالمعانی فقیها فی احکام القرآن عالما بالسنن وطرقها وصحیحها وسقیمها وناسخها ومنسوخها عارفا باقوال الصحابة والتابعین ومن بعدهم من المخالفین فی الاحکام ومسائل الحلال والحرام عارفا بایام الناس واخبارهم وله الکتاب المشهور فی تاریخ الامم والملوک وکتاب فی التفسیر لم یصنف احد مثله وکتاب سماه تهذیب الآثار لم ار سواه فی معناه الا انه لم یتممه وله فی اصول الفقه وفروعه کتب کثیرة واختیار من اقاویل الفقهاء وتفرد بمسائل حفظت عنه وله رحلة الی الحجاز والشام ومصر سمع محمد بن عبد الملک بن ابی الشوارب واسحق بن ابی اسرائیل واحمد بن منیع البغوی ومحمد بن حمید الرازی وابا همام الولید بن شجاع وابا کریب محمد بن العلاء ویعقوب بن ابراهیم الدورقی وابا سعید الاشج وعمر بن علی ومحمد بن بشار ومحمد بن المثنی البصریین وخلقا کثیرا نحوهم روی عنه القاضی ابو بکر احمد بن کامل الشجری

وابوبکر محمد بن عبد الله الشافعی ومخلد بن جعفر وابو عمرو محمد بن احمد بن حمدان الحیری وغیرهم وحکی ان محمد بن جریر مکث اربعین سنة یکتب فی یوم منها اربعین ورقة وقال ابو حامد الاسفراینی لو سافر رجل الی الصین حتی یحصل له کتاب تفسیر محمد بن جریر لم یکن ذلك کثیرا وقال یوما ابو جعفر الطبری لاصحابه اتنشطون لتفسیر القرآن قالوا کم یکون قدره فقال ثلثون الف ورقة فقالوا هذا مما یفنی الاعمار قبل تمامه فاختصره فی نحو ثلثة الاف ورقة ثم قال هل تنشطون لتاریخ العالم من آدم الی وقتنا هذا قالوا کم قدره فذکر نحو ما ذکره فی التفسیر فاجابوه بمثل ذلك فقال انا لله ماتت الهمم فاختصره فی نحو ما اختصر من التفسیر قال ابوبکر محمد بن اسحق بن خزیمة ما اعلم علی ادیم الارض اعلم من محمد بن جریر ولقد ظلمته الحنابلة وکانت ولادته فی آخر سنة اربع او اول سنة خمس وعشرین ومائتین وکان اسمر الی الادمة اعین نحیف الجسم مدید القامة فصیح اللسان وتوفی عشیة یوم السبت ودفن یوم الاحد بالغداة فی داره لاربع بقین من شوال سنة عشر وثلث مائة ومحیی الدین یحیی بن شرف نووی در تهذیب الاسماء واللغات گفته محمد بن جریر تکرر ذکره فی الروضة هو الامام البارع فی انواع العلوم وهو ابو جعفر محمد بن جریر بن یزید بن کثیر بن غالب الطبری وهو فی طبقة الترمذی والنسائی سمع عبد الملك بن ابی الشوارب واحمد بن منیع البغوی ومحمد بن حمید الرازی والولید بن شجاع وابا کریب محمد بن العلاء ویعقوب بن ابراهیم الدورقی واباسعید الاشج وعمرو بن علی ومحمد بن مثنی ومحمد بن یسار وغیرهم من شیوخ البخاری ومسلم حدث عنه احمد بن کامل ومحمد بن عبد الله الشافعی ومخلد بن جعفر وخلائق قال الحافظ ابوبکر الخطیب البغدادی فی تاریخ بغداد استوطن الطبری بغداد فاقام بها

حتی توفی وکان احد الائمة والعلماء یحکم بقوله ویرجع الی رایه لمعرفته وفضله وکان قد جمع من العلوم ما لم یشارکه فیه احد من اهل عصره وکان حافظا لکتاب الله تعالی عارفا بالقراات بصیرا بالمعانی فقیها فی احکام القرآن عالما بالسنن وطرقها صحیحها وسقیمها وناسخها ومنسوخها عارفا باقوال الصحابة والتابعین فمن بعدهم فی الاحکام عارفا بایام الناس واخبارهم وله کتاب التاریخ المشهور وکتاب فی التفسیر لم یصنف احد مثله وکتاب تهذیب الاثار ولم ار سواه فی معناه لکنه لم یتمه وله فی اصول الفقه وفروعه کتب کثیرة وتفرد بمسائل حفظت عنه قال الخطیب وسمعت علی بن عبید الله السمسار یحکی ان محمد بن جریر مکث اربعین سنة یکتب فی کل یوم اربعین ورقة وعن الشیخ ابی حامد الاسفراینی قال لو سافر رجل الی الصین لیحصل تفسیر ابن جریر لم یکن هذا کثیرا او کلاما هذا معناه وروینا عنه انه قال لاصحابه هل تنشطون لتفسیر القرآن قالوا کم یکون قدره قال ثلاثون الف ورقة فقالوا هذا مما یفنی الاعمار قبل تمامه فاختصره فی نحو ثلثة الاف ورقة وکذلك قال لهم فی التاریخ فاجابوا بمثل جواب التفسیر فقال انا لله ماتت الهمم فاختصره نحو ما اختصر التفسیر وقال محمد بن اسحق بن خزیمة ما اعلم تحت ادیم السماء اعلم من محمد بن جریر وروینا ان ابابکر بن مجاهد امام الناس فی القراات استمع لیلة القراة محمد بن جریر فقال ما ظننت ان الله تعالی خلق بشرا یحسن بقراة هذا الخطیب وروی الخطیب عن القاضی ابی احمد بن کامل قال توفی ابو جعفر محمد بن جریر وقت المغرب لیلة الاثنین لیومین بقیا من شوال سنة عشر وثلثمائة ودفن ضحوة یوم الاثنین فی داره ولم یغیر شیبه وکان السواد فی شعر راسه ولحیته کثیرا وکان مولده فی آخر سنة اربع او اول سنة خمس وعشرین ومائتین وکان

اسمر الی الادمة اعین نحیف الجسم مدید القامة فصیح اللسان ولم یؤذن
به احد واجتمع علیه من لا یحصیهم عدد الا الله وصلی علی قبره عدة شهور
لیلا ونهارا وزاره خلق کثیر من اهل الدین والادب ورثاه ابن الاعرابی وابن
درید وغیرهما ولقد اجاد ابن درید وابلغ فی مرثیته وابو العباس احمد بن عبد الحلیم
المعروف بابن تیمیه که امام اعظم وشیخ الاسلام سنیانست ومناقب ومدائح او که علمای قوم
برزبان می آرند هوش از سر میرباید کما لا یخفی علی ناظر فوات الوفیات والدرر
الکامنة وغیرهما در منهاج السنة النبویة گفته واما قوله ولم یلتفتوا الی القول بالرأی
والاجتهاد وحرموا الاخذ بالقیاس والاستحسان فالکلام علی هذا من وجوه

في جواب الوجه الاول من الفصل الثاني من فصول الكتاب

احدها ان الشیعة فی هذا مثل غیرهم ففی اهل السنة النزاع فی الرأی والاجتهاد
والقیاس والاستحسان کما فی الشیعة النزاع فی ذلک فالزیدیة تقول بذلک
وتروی فیه الروایات عن الائمة الثانی ان کثیرا من اهل السنة العامة و
الخاصة لا تقول بالقیاس فلیس کل من قال بامامة الخلفاء الثلثة قال بالقیاس
بل المعتزلة البغدادیون لا یقولون بالقیاس وح فان کان القیاس باطلا امکن
الدخول فی اهل السنة وترک القیاس وان کان حقا امکن الدخول فی اهل السنة
والاخذ بالقیاس الثالث ان یقال القول بالرأی والاجتهاد والقیاس خیر من
الاخذ بما ینقله من یعرف بکثرة الکذب عمن یصیب ویخطی نقل غیر مصدق
عن قائل غیر معصوم ولا یشک ان رجوع مثل مالک وابن ابی ذیب وابن الماجشون
واللیث بن سعد والاوزاعی والثوری وابن ابی لیلی وشریک وابی حنیفة
وابی یوسف ومحمد بن الحسن وزفر والحسن بن زیاد واللؤلؤی والشافعی و
البویطی والمزنی واحمد بن حنبل وابی داود السجستانی وابراهیم الحربی والبخاری
وعثمان بن سعید الدارمی وابی بکر بن خزیمة ومحمد بن جریر الطبری ومحمد

بن نضر المروزی وغیر هولاء الی اجتهادهم واعتبارهم مثل ان یعلموا سنة
النبی صلی الله علیه وسلم الثابتة عنه ویجتهدوا فی تحقیق مناط الاحکام
وتنقیحها وتخریجها خیر لهم من ان یتمسکوا بنقل الروافض عن العسکریین و
امثالهما فان الواحد من هولاء اعلم بدین الله ورسوله من العسکریین
انفسهما فلو افتاه احدهما بفتیا کان رجوعه الی اجتهاده اولی من رجوعه
الی فتیا احدهما بل هو الواجب علیه فکیف اذا کان نقلا عنهما من مثل
الرافضة والواجب علی مثل العسکریین وامثالهما ان یتعلموا من الواحد
من هؤلاء ازین عبارت ظاهرست که ابن تیمیه جزاه الله بصنیعه بسبب غایت جسارت
وخسارت واشتعال نار نصب وعناد بکانون سینه پر ضغینه اش محمد بن جریر طبری
ودیگر اسلاف نا انصاف خود را عیاذا بالله عالمتر بدین خدا ورسول او از حضرت
عسکریین یعنی امام علی نقی وامام حسن عسکری علیهما وعلی آبائهما الاف التحیة والسلام
میداند وتصریح صریح که بهیچ وجهی از وجوه تاویل وتوجیه وتسویل وتحریف حضرات را
دران مساغی نیست براین کفر صراح وضلال بواح می نماید وبمزید تاکید وتشیید این
ضلال بعید تفریع شنیع بران مرتب ساخته یعنی گفته آنچه حاصلش اینست که اگر فتوی دهد
یکی ازین مذکورین را یکی از عسکریین علیهما السلام بکدامی فتوی رجوع یکی ازین مذکورین
باجتهاد خود اولی خواهد بود از رجوع او بسوی فتوی یکی از عسکریین علیهما السلام بلکه
رجوع باجتهاد خود واجب خواهد بود یعنی اصغا واعتنا بافتاء عسکریین علیهما السلام
معاذ الله ناجائز وحرام خواهد بود وبرین مقدار هم صبر وقرارش دست نداده در آخر عبارت
سراسر خسارت بآنگ بی هنگام سرائیده که العیاذ بالله واجب بر مثل عسکریین علیهما
السلام وامثال ایشان یعنی دیگر ائمه اهل بیت علیهم السلام آنست که تعلم کنند از یکی
ازین مذکورین فالعجب کل العجب که پناه بخدا پایه فضل وعلم وکمال ابن جریر را رجحان داده

ا حضرات عسكريين وديگر اهلبيت عصمت وطهارت كه حسب تصريحات قوم سفن نجاتند
وتمسك بذيول ايحضرت واجب وتخلف از ايشان مورث بوار وهلاك وضلال ونكال
وباز متعصبين سنيه اعتنا بتصحيح واثبات چنين امام جليل الشان خود حديث ولايت را
نكنند وپي سپر وادي پرخار قدح وجرح شوند فانا لله وانا اليه راجعون واز نهم عجيبه
انكه اين روزبهان بمزيد عجز وحيرت طبري را بااين جلالت شان بدتر از يهود و...
حسب مزعوم اسلاف خود گردانيدني اورا بروافض ارزاني فرمايد وبر احتجاج واستدلال
بروايتش از جارود وكما لا يخفى على من راجع الى كتابه الباطل وذهبي در تذكرة الحفاظ
گفته محمد بن جرير بن يزيد بن كثير الامام العلم الفرد الحافظ ابو جعفر الطبري احد الاعلام
وصاحب التصانيف من اهل طبرستان اكثر التطواف وسمع محمد بن عبد الملك
بن ابي الشوارب واباهام السكوني واسحق بن ابي اسرائيل واسمعيل بن موسى
السدي ومحمد بن حميد الرازي واحمد بن منيع وابا كريب وهناد بن السري و...
واخذ القراءة عن جماعة حدث عنه مخلد الباقرحي واحمد بن كامل وابو القسم
الطبراني وعبد الغفار الحضيني وابو عمرو بن حمدان وخلق سواهم قال ابو بكر
الخطيب كان ابن جرير احد الائمة يحكم بقوله ويرجع الى رايه لمعرفته وفضله
جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره فكان حافظا لكتاب الله
عارفا باحوال الصحابة والتابعين بصيرا بايام الناس واخبارهم له الكتاب
الكبير المشهور في تاريخ الامم وله كتاب التفسير الذي لم يصنف مثله و
كتاب تهذيب الاثار لم ار مثله في معناه لكن لم يتمه وله في الاصول و
الفروع كتب كثيرة وله اختيار من اقاويل الفقهاء وقد تفرد بمسائل حفظت
عنه مولد محمد في سنة اربع وعشرين ومائتين قيل ان المكتفي اراد ان يحبس
وقفا يجتمع عليه اقاويل العلماء قال فاحضر له ابن جرير فاملى عليهم كتاب

كذلك فاخرجت له جائزة فلم يقبلها فقيل له فلا بد من قضاء حاجة قال سال
امير المؤمنين ان يامر بمنع السوال يوم الجمعة ففعل ذلك وكذا التمس منه الوزير
ان يعمل له كتابا في الفقه فعمل له كتاب الخفيف فوجه اليه بالف دينار فردها
وقيل مكث اربعين سنة يكتب كل يوم اربعين ورقة وقال تلميذه ابو محمد الفرغاني
حسبت تلامذة ابي جعفر منذ احتلم الى ان مات فقسموا على المدة مصنفاته
فصار لكل يوم عشر ورقة وقال ابو حامد الاسفرائني لو سافر رجل الى الصين
في تحصيل تفسير ابن جرير لم يكن كثيرا قال حسنك الحافظ سالني ابن خزيمة
اكتبت عن ابن جرير قلت لا لانه لا يظهر وكانت الحنابلة تمنع من الدخول
عليه قال بئسما صنعت وقال ابو بكر بن بالويه سمعت امام الائمة ابن خزيمة
يقول ما اعلم على اديم الارض من محمد بن جرير ولقد ظلمته الحنابلة قال ابو محمد
الفرغاني كان محمد لا ياخذه في الله لومة لائم مع عظم ما يوذى فاما اهل الدين
والعلم فغير منكرين علمه وزهده ورفضه الدنيا وقناعته بما يجيئه من حصة
خلفها له ابوه بطبرستان ذكر عبد الله بن احمد السمسار ان ابن جرير قال لاصحابه
هل تنشطون لتاريخ العالم قالوا كم يجيء فذكر نحوا من ثلاثين الف ورقة فقالوا
هذا مما يفني الاعمار قبل تمامه فقال انا لله ماتت الهمم فاملاه في نحو ثلاثة
الاف ورقة ولما اراد ان يملي التفسير قال لهم ذلك ثم املاه على نحو من التاريخ
قال الفرغاني بث مذهب الشافعي ببغداد سنين واقتدى به ثم اتسع علمه
واداه اجتهاده الى ما اختاره في كتبه وقد عرض عليه القضاء فابى قال محمد
بن علي بن سهل الامام سمعت ابن جرير قال من قال ان ابا بكر وعمر ليسا بامامي
هدى يقتل قال الفرغاني تم له التفسير والتاريخ وكتاب القراآت وكتاب العدد
والتنزيل وكتاب اختلاف العلماء وكتاب تاريخ الرجال وكتاب لطيف القول في

الفقه وهو ما اختاره وجوده وكتاب الخفيف وكتاب التصير في الاصول وابتدأ بتصنيف كتاب تهذيب الاثار وهو من عجائب كتبه ابتدأ بما رواه ابو بكر الصديق فاصحح وتكلم على كل حديث وعلله وطرقه وما فيه من الفقه والخلاف العلماء وحجة اللغة فتم مسند العشرة واهل البيت والموالي من مسند ابن عباس قطعة ومات قال وابتدأ بكتاب البسيط فعمل منه كتاب الطهارة في نحو الف وخمسمائة ورقة وخرج منه اكثر الصلوة وخرج منه كتاب الحكام والمحاضر والسجلات ولما بلغه ان ابن ابي داود تكلم في حديث غدير خم عمل كتاب الفضائل وتكلم على تصحيح الحديث قلت رأيت مجلدا من طرق الحديث لابن جرير فاندهشت له ولكثرة تلك الطرق الى ان قال ابن كامل توفي ابن جرير عشية الاحد ليومين بقيا من شوال سنة عشر وثلثمائة ودفن في داره برحبة يعقوب لم يغير شيبته وكان السواد فيه كثيرا وكان اسمر الى الادمة اعين نحيف الجسم فصيحا طويلا وشيعه من لا يحصيهم الا الله وصلي على قبره عدة شهور ليلا ونهارا ورثاه خلق من اهل الادب والدين من ذلك

قول ابي سعيد الاعرابي

حدث مفظع وخطب جليل — دق عن مثله اصطبار الصبور
قام ناعي العلوم اجمع لما — قام ناعي محمد بن جرير

وعمل ابن دريد قصيدة طويلة يقول فيها

ان المنية لم تتلف به رجلا — بل اتلفت علما للدين منصوبا
كان الزمان به تصفو مشاربه — والان اصبح بالتكدير مقطوبا
كلا وايامه الغر التي جعلت — للعلم نورا وبالتقوى محاريبا
اودى ابو جعفر والعلم فاصطحبا — اعظم بذا صاحبا وذاك مصحوبا

وددت بقاع بلاد الله لو جعلت — قبرا له فحباها جسمه طيبا

و نیز ذهبی در عبر در سنه عشر و ثلثمائه گفته و فیها الحبر البحر الامام ابو جعفر محمد بن جرير الطبري صاحب التفسير والتاريخ والمصنفات الكبيرة سمع اسحق وابن ابي اسرائيل ومحمد بن حميد الرازي وطبقتهما وكان مجتهدا لا يقلد احدا قال امام الائمة ابن خزيمة ما اعلم على الارض اعلم من محمد بن جرير ولقد ظلمته الحنابلة قال ابو حامد الاسفرايني لو سافر رجل الى الصين حتى يحصل تفسير محمد بن جرير لم يكن كثيرا قلت مولده بآمل بطبرستان سنة اربع عشرة ومائتين وتوفي ليومين بقيا من شوال وكان ذا زهد وقناعة وتوفي ببغداد و یافعی در مرآة الجنان در سنه مذکوره گفته فیها ببغداد توفي الحبر البحر الامام احد العلماء الاعلام صاحب التفسير الكبير والتاريخ الشهير والمصنفات العديدة والاوصاف الحميدة ابو جعفر محمد بن جرير الطبري كان مجتهدا لا يقلد احدا قال امام الائمة المعروف بابن خزيمة ما اعلم على الارض اعلم من محمد بن جرير ولقد ظلمته الحنابلة وقال الفقيه الامام مفتي الانام ابو حامد الاسفرايني لو سافر رجل الى الصين حتى يحصل تفسير محمد بن جرير لم يكن كثيرا قلت وناهيك بهذا الثناء العظيم والمدح الكريم من هذين الامامين الجليلين البارعين النبيلين ومولده بطبرستان سنة اربع وعشرين ومائتين وكان ذا زهد وقناعة توفي في اخر شوال من السنة المذكورة وكان اماما في فنون كثيرة منها التفسير والحديث والفقه والتاريخ وغير ذلك وله مصنفات مليحة في فنون عديدة تدل على سعة علمه وغزارة فضله وكان ثقة في نقله وتاريخه قيل تاريخه اصح التواريخ واثبتها وذكره الشيخ ابو اسحق في طبقات الفقهاء في جملة المجتهدين و تاج الدین عبد الوهاب بن علی سبکی در طبقات شافعیه کبری گفته محمد بن جرير

بن يزيد بن كثير بن غالب الامام الجليل المجتهد المطلق ابو جعفر الطبرى من اهل
طبرستان احد ائمة الدنيا علما ودينا مولده سنة اربع او خمس وعشرين ومائتين
طوف الاقاليم فى طلب العلم وسمع من محمد بن عبد الملك بن ابى الشوارب واسحق
بن ابى اسرائيل واسمعيل بن موسى الفزارى وابن كريب وهناد بن السرى والوليد
بن شجاع واحمد بن منيع ومحمد بن حميد الرازى ويونس بن عبد الاعلى وخلق سواهم
روى عنه ابو شعيب الحرانى وهو اكبر منه سنا وسندا ومخلد الباقرحى والطبرانى
وعبد الغفار الحضينى وابو عمرو بن حمدان واحمد بن كامل وطائفة سواهم وقرأ
القران على سليمن بن عبد الرحمن الطلحى صاحب خلاد ومن تصانيفه كتاب التفسير
وكتاب التاريخ وكتاب القراات والعدد والتنزيل وكتاب اختلاف العلماء و
تاريخ الرجال من الصحابة والتابعين وكتاب احكام شرائع الاسلام الفقه على ما
ادى اليه اجتهاده وكتاب الخفيف وهو مختصر فى الفقه وكتاب التبصير فى
اصول الدين وابتدا بتصنيف كتاب تهذيب الاثار وهو من عجائب كتبه
ابتدأ بما رواه ابو بكر الصديق رضى الله عنه مما صح عنه سنده وتكلم على كل
حديث منه بعلله وطرقه وما فيه من الفقه والسنن واختلاف العلما
وحججهم وما فيه من المعانى والغريب فتم منه مسند العشرة واهل البيت و
الموالى ومن مسند ابن عباس قطعة كبيرة ومات قبل تمامه وابتدأ بكتاب
الوسيط فخرج منه كتاب الطهارة فى نحو الف وخمسمائة ورقة وخرج منه
اكثر كتاب الصلوة وخرج منه اداب الحكام وكتاب المحاضر والسجلات و
غير ذلك قال الخطيب كان ابن جرير احد الائمة يحكم بقوله ويرجع الى رايه
لمعرفته وفضله جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره فكان
حافظا لكتاب الله بصيرا بالمعانى فقيها فى احكام القران عالما بالسنن وطرقها

نظ البسيط

صحيحها وسقيمها ناسخها ومنسوخها عارفا باقوال الصحابة والتابعين ومن بعدهم
من المخالفين فى الاحكام ومسائل الحلال والحرام عارفا بايام الناس واخبارهم
وله الكتاب المشهور فى تاريخ الامم والملوك وكتاب فى التفسير ولم يصنف احد
مثله سماه تهذيب الاثار لم ار مثله فى معناه الا انه لم يتمه وله فى اصول الفقه
وفروعه كتب كثيرة قال سمعت على بن عبيد الله بن عبد الغفار اللغوى المعروف
بالسمسانى يحكى ان محمد بن جرير مكث اربعين سنة يكتب فى كل يوم منها
سبعين ورقة قال وبلغنى عن الشيخ ابى حامد الاسفراينى انه قال لو سافر رجل
الى الصين حتى يحصل له كتاب تفسير محمد بن جرير لم يكن ذلك كثيرا او كلاما
هذا معناه انتهى وذكر ابو محمد الفرغانى فى صلة التاريخ ان قوما من تلامذة محمد
بن جرير حسبوا لابى جعفر منذ بلغ الحلم الى ان مات ثم قسموا على تلك المدة اوراق
مصنفاته فصار لكل يوم اربع عشرة ورقة قلت وهذا لا ينافى كلام السمسانى لانه
منذ بلغ لا بد ان يكون مضت له سنين فى الطلب لا يصنف فيها وذكر ان ابا العباس
ابن شريح كان يقول محمد بن جرير الطبرى فقيه العالم وذكر ان محمد بن جرير قال
اظهرت فقه الشافعى وافتيت ببغداد عشر سنين وتلقنه منى ابن بشار الاحول
استاذ ابى العباس بن شريح وروى ان ابا جعفر قال لاصحابه اتنشطون لتفسير القران
قالوا كم يكون قدره فقال ثلثون الف ورقة فقالوا هذا مما يفنى الاعمار قبل تمامه
فاختصره فى نحو ثلثة الاف ورقة ثم قال هل تنشطون لتاريخ العالم من ادم
الى وقتنا هذا قالوا كم قدره فذكر نحوا مما ذكره فى التفسير فاجابوه بمثل ذلك
فقال انا لله ماتت الهمم فاختصره فى نحو ما اختصر التفسير قال الحاكم سمعت
ابا بكر بن بالويه يقول قال لى ابن خزيمة بلغنى انك كتبت التفسير عن ابن جرير
قلت نعم املاء قال كله قلت نعم قال فى كم سنة قلت من سنة ثلاث وثمانين

ط الايام صح

الی سنة تسعین قال فاستعاره منی ابن خزیمة ورده بعد سنین ثم قال نظرت فیه
من اوله الی اخره وما اعلم علی ادیم الارض اعلم من محمد بن جریر ولقد ظلمته
الحنابلة وقال ابو علی الطوماری کنت احمل القندیل فی شهر رمضان بین یدی ابی
بکر بن مجاهد لصلوة التراویح فخرج لیلة من لیالی العشر الاواخر من داره واجتاز
علی مسجده فلم یدخله وانا معه وسار حتی انتهی فوقف علی باب مسجد ابن جریر
وابن جریر یقرأ سورة الرحمن فاستمع قرائته طویلا ثم انصرف فقلت له یا استاذ ترکت الناس
ینتظرونك وجئت تسمع قراءة هذا فقال یا ابا علی دع عنك ما ظننت ان الله
خلق بشرا یحسن ان یقرأ هذه القراءة وذکر ان المکتفی الخلیفة قال للحسن بن العباس
ارید ان اقف وقفا یجتمع اقاویل العلماء علی صحته ویسلم من الخلاف قال فاحضر
ابن جریر فاملی علیهم کتابا بذلك فاخرجت له جائزة سنیة فابی ان یقبلها
فقیل له لابد من جائزة او قضاء حاجة فقال نعم الحاجة اسال امیر المومنین
ان یتقدم الی الشرط ان یمنعوا السؤال من دخول القصر فی یوم الجمعة فتقدم بذلك
وعظم فی نفوسهم قال ابو محمد الفرغانی صاحب ابن جریر ارسل العباس بن الحسن
الوزیر الی ابن جریر قد احببت ان انظر فی الفقه وساله ان یعمل له مختصرا فعمل
له کتاب الخفیف وانفذه فوجه الیه الف دینار فلم یقبلها فقیل له تصدق بها
فلم یفعل وقال حسنك بن علی النیسابوری اول ما سألنی ابن خزیمة قال کتبت
عن محمد بن جریر قلت لا قال ولم قلت لانه کان لا یظهر وکانت الحنابلة تمنع من
الدخول علیه فقال بئسما فعلت لیتك لم تکتب عن کل من کتبت عنهم وسمعت
منه قلت لم یکن عدم ظهوره ناشئا عن انه منع ولا کانت للحنابلة شوکة
تقتضی ذلك وکان مقدار ابن جریر ارفع من ان یقدروا علی منعه وانما ابن
جریر کان قد جمع نفسه عن مثل الامر ذال المتعرضین الی عرضه فلم یکن یاذن

فی الاجتماع به الا ان یختاره ویعرف انه علی السنة وکان الوارد من البلاد مثل
حسنك وغیره لا یدری حقیقة حاله فربما اصغی الی کلام من یتکلم فیه بجهل
بامره فامتنع عن الاجتماع به ومما یدل علی انه لم یمنع قول ابن خزیمة لحسنك
لیتك سمعت منه فان فیه دلالة علی ان سماعه منه کان ممکنا ولو کان ممنوعا
لم یقل له ذلك وهذا اوضح من ان ینبه علیه وامر الحنابلة فی ذلك العصر کان
اقل من ذلك قال الفرغانی کان محمد بن جریر ممن لا یاخذه فی الله لومة لائم مع عظیم
ما یلحقه من الاذی والشناعات من جاهل وحاسد وملحد فاما اهل العلم والدین
فغیر منکرین علمه وزهده فی الدنیا ورفضه لها وقناعته بما کان یرد
علیه من حصة خلفها له ابوه بطبرستان یسیرة ولما تقلد الخاقانی الوزارة
وجه الیه بمال کثیر فابی ان یقبله فعرض علیه القضاء فامتنع فعاتبه اصحابه
وقالوا له لك فی هذا ثواب وتحیی سنة قد درست وطمعوا ان یقبل ولایة المظالم
فانتهرهم وقال قد کنت اظن انی لو رغبت فی ذلك لنهیتمونی عنه وقال الفرغانی
رحل ابن جریر من مدینة امل لما ترعرع وسمح له ابوه بالسفر وکان طول حیاته
ینفذ الیه بالشیء بعد الشیء الی البلدان فسمعته یقول ابطات عنی نفقة
والدی واضطررت الی ان فتقت کمی القمیص فبعتهما وقال ابن کامل توفی
عشیة الاحد لیومین بقیا من شوال سنة عشر وثلثمائة ودفن فی داره برحبة
یعقوب ولم یغیر شیبه وکان السواد فی راسه ولحیته کثیرا وکان اسمر الی الادمة
اعین نحیف الجسم مدید القامة فصیحا واجتمع علیه من لا یحصیه الا الله و
صلی علی قبره عدة شهور لیلا ونهارا ورثاه خلق کثیر من اهل الدین والادب من ذلك

قول ابی سعید بن الاعرابی

حدث مفظع وخطب جلیل	دق عن مثله اصطبار الصبور

قام ناعی العلوم اجمع لما		قام ناعی محمد بن جریر
	وقول ابن درید	
ان المنیة لم تتلف به رجلا		بل اتلفت علما للدین منصوبا
کان الزمان به تصفو مشاربه		والآن اصبح بالتکدیر مقطوبا
کلا وایامه الغر التی جعلت		للعلم نورا وللتقوی محاریبا

و زین الدین ابو الولید محمد بن شحنة در روض المناظر فی علم الاوائل والاواخر گفته سنة عشر وثلثمائة توفی ابو جعفر محمد بن جریر الطبری ببغداد ومولده سنة اربعة وعشرین ومائتین وکان من المجتهدین وله مصنفات منها التاریخ المشهور من اول الزمان الی آخر سنة اثنتین وثلثمائة وله التفسیر المعروف ورموه بعد موته بالرفض لکونه صنف کتابا فیه اختلاف العلماء لم یذکر فیه مذهب احمد بن حنبل وقال لم یکن احمد فقیها انما کان محدثا قال امام الائمة ابن خزیمة ما اعلم احدا علی وجه الارض اعلم من محمد بن جریر ولقد ظلمته الحنابلة ذکر ذلک الذهبی فی العبر وتقی الدین ابو بکر بن احمد المعروف بابن قاضی شهبة الاسدی در طبقات شافعیه گفته محمد بن جریر بن یزید بن کثیر بن غالب ابو جعفر الطبری الاملی البغدادی الامام العلم صاحب التصانیف العظیمة والتفسیر المشهور مولده سنة اربع وعشرین ومائتین قال الخطیب سمعت علی بن عبد الله البغوی یقول مکث ابن جریر اربعین سنة یکتب کل یوم اربعین ورقة قال ابو محمد الفرغانی حدثنی هرون بن عبد العزیز قال قال لی ابو جعفر الطبری اظهرت مذهب الشافعی واقتدیت به ببغداد عشر سنین وتلقاه منی ابن بشار الاحول شیخ ابن شریح قال الفرغانی فلما اتسع علمه اداه بحثه واجتهاده الی ما احدثه فی کتبه الخ و عمر بن المظفر المعروف بابن الوردی در تتمة المختصر گفته فیها توفی ابو جعفر محمد

محمد بن جریر الطبری ببغداد ومولده سنة اربع وعشرین ومائتین بآمل طبرستان حافظ کتاب العزیز والقراآت بصیر بعیون مجتهد لم یقلد احدا فقیه عارف بأقاویل الصحابة والتابعین وله التاریخ المشهور ابتدأ فیه من اول الزمان الی آخر سنة اثنتین وثلثمائة وکتاب فی التفسیر وکتب فی اصول وفروع وصنف کتابا فیه اختلاف الفقهاء ولم یذکر فیه احمد بن حنبل فقیل له فی ذلک فقال انما کان احمد بن حنبل محدثا فاشتد ذلک علی الحنابلة وکانوا لا یحصون کثرة ببغداد ورموه بالرفض تعصبا وتشنیعا علیه و جلال الدین عبد الرحمن بن کمال الدین سیوطی در طبقات الحفاظ گفته محمد بن جریر بن یزید بن کثیر الامام العلم الحافظ الفرد ابو جعفر الطبری احد الاعلام وصاحب التصانیف الطوال قال الخطیب کان احد الائمة یحکم بقوله ویرجع الی رایه لمعرفته وفضله جمع من العلوم ما لم یشارکه فیه احد من اهل عصره حافظا لکتاب الله بصیرا بالمعانی فقیها فی احکام القرآن عالما بالسنن وطرقها وصحیحها وسقیمها ناسخها ومنسوخها عارفا باقوال الصحابة والتابعین بصیرا بایام الناس واخبارهم له تاریخ الاسلام والتفسیر الذی لم یصنف مثله قال ابو حامد الاسفرائینی لو رحل رجل الی الصین فی تحصیله لم یکن کثیرا وتهذیب الآثار لم ار فی معناه مثله وله فی الاصول والفروع کتب کثیرة کان مولده سنة ۲۲۴ وقال ابن خزیمة ما اعلم علی ادیم الارض اعلم منه قال الفرغانی تمذهب للشافعی ببغداد ثم اتسع علمه واداه اجتهاده الی ما اختاره فی کتبه عرض علیه القضاء فابی قال الذهبی ابن جریر وابن صاعد وابن خزیمة وابن ابی حاتم رجال هذه الطبقة وهم الطبقة السادسة فی الاربعین قال ابن الکامل توفی ابن جریر عشیة الاحد لیومین بقیا من شوال سنة عشر وثلثمائة ۳۱۰ و سیوطی در کتاب التنبئة بمن یبعثه الله علی راس کل مائة گفته وممن یصلح ان یعد علی راس الثلثمائة الامام ابو جعفر محمد بن جریر الطبری و عجبت کیف لم یعده وهو اجل من ابن شریح واوسع علوما وبلغ مرتبة الاجتهاد المطلق المستقل ودون لنفسه مذهبا مستقلا وله اتباع

قلدوه وافتوا وقضوا بمذهبه يسمون الجريرية وكان اماماً في كل علم من القراءة والتفسير
والحديث والفقه والاصول واقوال الصحابة والتابعين ومن بعدهم والعربية والتاريخ
قال النووي اجمعت الامة على انه لم يصنف مثل تفسيره وقال الخطيب كان ائمة العلماء
تحكم بقوله ويرجع اليه وكان قد جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره قال ابن خزيمة
ما اعلم على الارض اعلم من ابن جرير وقد اراد الخليفة المقتدر بالله مرة ان يكتب كتاب وقف
تكون شرائطه متفقا عليها بين العلماء فقيل له لا يقدر على استحضار هذا الا محمد بن جرير
فطلبه عند ذلك فكتبه مات في شوال سنة عشر وثلثمائة ازین عبارت واضح ولائح است
که ابن جریر طبری صالح ولائق آنست که معدود شود از مجددین بر سنه ثلثمائة و سیوطی تعجب می‌کند
از ترک علمای خود تعدید او را از مجددین بر منص سیوطی ابن جریر طبری جلیل تر از ابن شریح و وسیع‌تر از و
علوم است و بمرتبه اجتهاد مطلق مستقل فائز گردیده و این مرتبه ایست که ائمه اربعه سنیه بحیازت آن
در آفاق جهان شهرت و افتخار و امتیاز حاصل کرده‌اند و نیز ازان ظاهر است که ابن جریر طبری اتباع
و اشیاع داره که تقلید او کرده‌اند و فتوی بمذهب او داده‌اند و حکم بر طبق آن کرده‌اند و این اتباع
بجریریه مشهور اند و ابن جریر امام بود در هر علم از قرائت و تفسیر و حدیث و فقه و اصول و اقوال صحابه
و تابعین و اتباع تابعین و عربیت و تاریخ و نووی ارشاد کرده که اجماع کرده است امت بر آنکه
تصنیف کرده نشد مثل تفسیر او و خطیب گفته که ائمه علما حکم میکردند بقول او و رجوع می‌آوردند
بسوی او و جمع کرده بود ابن جریر از علوم چیزی که مشارکت نکرده ابن جریر را در آن کسی از اهل عصر
و ابن خزیمه ارشاد کرده که نمی‌دانم بر روی زمین عالم تری از ابن جریر و اراده کرد مقتدر بالله این که
نوشته شود کتاب وقفی که شروط آن متفق علیها بین العلماء باشد پس گفته شد که قادر نیست بر تحفظ
این امر مگر محمد بن جریر طبری و نیز سیوطی در رساله منتهی العقول گفته منتهی الامم هذه الامة المحمدية
علماؤها كانبياء بني اسرائيل وكفى منهم الخلفاء الاربعة وهم ابو بكر وعمر وعثمان وعلي
وعمر بن عبد العزيز رضي الله عنهم والائمة الاربعة الذين اخترعوا العلوم كاختراع

علي علم النحو والخليل العروض والشافعي اصول الفقه والجرجاني المعاني والبيان منتهى لابن جرير الطبري
في علم التفسير كان يحفظ كتبا حمل ثمانين بعيرا وحفظ ابن الانباري في كل جمعة الف كراس وحفظ
ثلثمائة الف بيت من الشعر يستشهد للنحو وكان الشافعي يحفظ من مرة او نظرة وابن سينا الحكيم
حفظ القرآن في ليلة واحدة وابو زرعة كان يحفظ الف الف حديث والكل من بعض محفوظ احمد
بن حنبل و نیز سیوطی در منتهی العقول گفته منتهى الامر بالمعروف لعمر بن الخطاب رضي الله عنه منتهى
كتابة جمع القرآن لعثمان بن عفان رضي الله عنه منتهى علم القضاء لعلي رضي الله عنه منتهى
علم الفرائض لزيد بن ثابت رضي الله عنه منتهى علم الفقه لمعاذ بن جبل رضي الله عنه منتهى علم
التفسير لابن عباس رضي الله عنهما منتهى اظهار علم القرآن لنافع رضي الله عنه منتهى علم السنة
لمالك رضي الله عنه منتهى علم القياس لابي حنيفة رضي الله عنه منتهى علم فقه السنة للشافعي
رضي الله عنه منتهى حفظ السنة لاحمد بن حنبل رضي الله عنه منتهى العبادة الصوفية للفضيل
علم التصوف للجنيد منتهى الزهد لابراهيم بن ادهم منتهى السهر للسري السقطي نحو مائة سنة لم يضع
جنبه على الارض الا في علة الموت منتهى الكتب الصحيحة البخاري منتهى علم الاثر لابن جرير منتهى الشعر
المتنبي منتهى علم الاسماء لآدم عليه السلام منتهى التكلم لموسى عليه السلام منتهى الخلة لابراهيم
عليه السلام منتهى الروحية لعيسى عليه السلام منتهى الفضل لمحمد صلى الله عليه وسلم
في الكل وهم كلهم نيابة عنه منتهى العلم اللدني للخضر عليه السلام منتهى الجمال ليوسف
عليه السلام وهو شطر جمال المصطفى صلى الله عليه وسلم و محمد بن علي بن احمد داودی تلمیذ سیوطی
در طبقات المفسرین گفته محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الطبري الامام ابو جعفر راس
المفسرين على الاطلاق احد الائمة جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه احد من اهل عصره
وكان حافظا لكتاب الله تعالى بصيرا بالمعاني فقيها في احكام القرآن عالما بالسنن وطرقها
صحيحها وسقيمها ناسخها ومنسوخها عارفا باقوال الصحابة والتابعين بصيرا بايام الناس
واخبارهم الى ان قال وله التصانيف العظيمة منها تفسير القرآن وهو اجل التفاسير

قال السيوطي في رسالة منتهى العقول منتهى التفسير لابن جرير الطبري

قال السيوطي في منتهى العقول منتهى علم الاثر لابن جرير

ص ۹۵ / ۶۲ حرف الميم
تاریخ ابن جریر طبری از داودی طبقات المفسرین تلمیذ سیوطی

جریو لف مثله کما ذکره العلماء قاطبة منهم النووی فی تهذیبه فی خلاف لانه جمع فیه بین الروایة
والدرایة و لم یشارکه فی ذلک احد لا قبله و لا بعده و منها تهذیب الآثار قال الخطیب لم ار مثله
فی معناه و منها تاریخ الامم و کتاب اختلاف العلماء و کتاب القراآت و کتاب شرائع الاسلام و
هو مذهبه الذی اختاره و جوّده و احتج له و کان اوّلاً شافعیاً ثم انفرد بمذهب مستقل و
اقاویل و اختیارات و له اتباع مقلدون و له فی الاصول و الفروع کتب کثیرة و یقال المکتفی
اراد ان یوقف وقفا تجتمع اقاویل العلماء علی صحته و یسلم من الخلاف فاجمع علماء عصره
علی انه لا یقدر علی ذلک الا ابن جریر فاحضر فاملی علیهم کتابا لذلک فاخرجت له جائزة
سنیة فابی ان یقبلها قال الشیخ ابو حامد الاسفرائنی شیخ الشافعیة لو سافر رجل الی الصین
حتی یحصل تفسیر ابن جریر لم یکن کثیراً و قال غیره مکث ابن جریر اربعین سنة یکتب
کل یوم اربعین ورقة و قال ابو محمد الفرغانی کان ابن جریر ممن لا یاخذه فی الله لومة
لائم مع عظیم ما یلحقه من الاذی و الشناعات من جاهل و حاسد و ملحد فاما اهل الدین
و العلم فغیر منکرین علمه و زهده فی الدنیا و رفضه لها و قناعته بالیسیر و عرض علیه
القضاء فابی و مولده بآمل سنة اربع و عشرین و مائتین و مات عشیة یوم الاحد لیومین بقیا
من شوال سنة عشر و ثلثمائة و اجتمع فی جنازته خلق لا یحصون و صلی علی قبره عدة
شهور و رثاه خلق فمن ذلک قول ابی سعید بن الاعرابی ؎ حدث مفظع و خطب جلیل
دق عن مثله اصطبار الصبور ٭ قام ناعی محمد بن جریر ٭ و سیوطی در جامع صغیر گفته
اتقوا فراسة المومن فانه ینظر بنور الله عز و جل تخ ت عن ابی سعید الحکیم و سمویه
طب عد عن ابی امامة ابن جریر عن ابن عمر و شمس الدین محمد المعروف بعبد الرؤف مناوی در فیض القدیر
شرح جامع صغیر در شرح این حدیث بعد لفظ ابن جریر گفته و هو محمد الطبری المجتهد المطلق
احد ائمة الدنیا علما و دینا و اجتهادا و محمد بن عبد الباقی الزرقانی المالکی در شرح مواهب لدنیه
در شرح قول مصنف و قد سبق الی ذلک ای الی رد قصة الغرانیق العلی الطبری مع

مدح ابن جریر طبری از فیض القدیر مناوی و از شرح مواهب

جلالة قدره و سعة علمه گفته بحیث قال فیه امام الائمة ابن خزیمة ما اعلم علی ادیم الارض
اعلم منه قال الخطیب کان احد الائمة یحکم بقوله و یرجع الی رایه لمعرفته و فضله جمع
من العلوم ما لم یشارکه فیه احد من اهل عصره حافظا للقرآن بصیرا بالمعانی فقیها
فی احکام القرآن عالما بالسنن و طرقها و صحیحها و سقیمها و ناسخها و منسوخها عارفا
باقوال الصحابة و التابعین بصیرا بایام الناس و اخبارهم له تاریخ الاسلام و التفسیر
الذی لم یصنف مثله و له فی الاصول و الفروع کتب کثیرة و عدّ
سیوطی فی العشرة الذین دونت مذاهبهم و کان لهم اتباع یفتون بقولهم و یقضون و لم ینقرضوا
الا بعد الخمس مائة لموت العلماء لکن قال ابن حوفی فی الدیباج انقطعت اتباع الطبری بعد
الاربعمائة و نیز زرقانی در شرح مواهب لدنیه گفته و قد روی محمد بن جریر بن یزید بن کثیر الامام
الحافظ الفرد ابو جعفر الطبری احد الاعلام المجتهد المطلق صاحب التصانیف المتوفی
سنة عشر و ثلثمائة الخ و شهاب الدین خفاجی در نسیم الریاض شرح شفای قاضی عیاض گفته هو الامام
الفرد الحافظ ابن جریر ابو جعفر احد الاعلام صاحب التصانیف المشهورة من اهل طبرستان
کان کثیر التطواف و العبادة و سمع من محمد بن العلی الشوادب و السکونی و اسحاق بن ابی اسرائیل
و غیرهم و اخذ القرآن عن جماعة و روی عنه کثیر توفی فی جماده و ولد سنة اربع و عشرین
و مائتین و ترجمته مشهورة و شیخ قطب الدین محمد بن احمد مکی در کتاب الاعلام باعلام بلد الله الحرام گفته
قال المعافی بن زکریا لما بویع لابن المعتز دخلت علی شیخنا محمد بن جریر الطبری العالم الکبیر
المفسر المحدث المورخ رحمه الله تعالی فقال لی ما الخبر فقلت بویع بالخلافة لعبد الله بن المعتز
قال فمن توشح للوزارة فقلت محمد بن داود فقال من قاضیه قلت ابو المثنی فاطرق قلیلا ثم
قال هذا امر لا یتم فقلت و لم لا یتم قال کل واحد ممن ذکرت ذو شان عظیم متقدم فی علمه
و فضله و عقله و ان الدنیا مولیة و الزمان مدبر و لا مناسبة لاحد ممن ذکرت بریاسة
فی مثل هذا الزمان و ما اری هذا العقد الا الی الانحلال و الاضمحلال فقد الله تعالی انهم خلعوه

ص 345/555 نزول عذاب بر ابن سبا و ذکر احوال البعث و خبر الصحیفة من المقصد الاول

مدائح ابن جریر طبری از شرح مواهب لدنیه زرقانی

ص 213/555 باب فاتحه و ما یتعلق بابویه صلی الله علیه و سلم

مدائح طبری از شرح شفاء قاضی عیاض از خفاجی

ص 162/281 چاپ لندن

مدح ابن جریر طبری از کتاب الاعلام قطب الدین مکی

فی خلاف الیوم ولا شی امره الخ وصدیق حسن خان معاصر در کتاب الجنة فی الاسوة الحسنة بالسنة در ذکر مجتهد گفته ومنهم ابو جعفر محمد بن جریر الطبری قال ابن خلکان کان من الائمة المجتهدین لم یقلد احدا وکان ابن طرازی علی مذهبه وقال الیافعی کان مجتهدا لا یقلد احدا قال السیوطی بلغ رتبة الاجتهاد ودون لنفسه مذهبا مستقلا وله اتباع قلدوه وافتوا بمذهبه یسمون الجریریة ومنهم الشیخ تاج الدین السبکی عده مصطفی الافندی فی فوائده من المجتهدین المستقلین ونقل خلاف ذلک ثم حکی عن ابن حجة العراقی وقبله الامام البلقینی انتهی ما فی الجنة اقول فلله در هذا المجتهد المنقد الجلیل وعلیه اجر هذا الجهبذ النحریر النبیل الجلیل حیث عنی الطبری الصادع بمادة التشکیک والتسویل حیث روی هذا الحدیث الشریف وصححه فابان عن کونه فی غایة مراتب الاعتماد والتعویل فان الصحة اعلی مراتب الحدیث عند ائمة هذا الفن الشریف الجمیل فلو یذر للمنکرین الا الخسار والثبور والخیبة والعویل واظهر کون سعیهم فی تباب وکیدهم فی تضلیل فالعجب کل العجب من المخاطب الشریف الحسیب المتقلد لرایات الکثیر الخبث فی مهاوی العطب الشدید لا یجافون علی التعجب ممن حدیث الولایة بالکذب والبهتان ولا یستحیی بالا من الخزی والهوان ولا یدری انه قد سبق الطبری ذلک المجتهد المطلق النحریر الفخر والامام العظیم الشان الی تکذیب التکذیب المعیب بالاجهار والاعلان حیث صحح الحدیث الشریف بما لا ناف اهل الحقد والشنآن وقصم ظهور ارباب الزور والعدوان وحسم الوساوس اصحاب الضغن والطغیان وردع جماعة الحائدین عن الدین الصادین عن الایقان وحصد النواجم تدلیسات المضلین المرتابین عن منهج الایمان اخاد النوابغ تلبیسات المبطلین المموهین الزائغین عن الاذعان والله الموفق وهو المستعان

وجه بست و ششم آنکه این حدیث شریف را خیثمه بن سلیمان که از ائمه ارکان و اساطین اعیان سنت روایت نموده چنانچه در کتاب فضائل الصحابه گفته ثنا احمد ثنا حازم ابن ابی عابدة بن ثوبة ثنا یوسف بن صهیب عن دکین عن حبیب بن حمزة عن بریدة قال سافرت

مع علی من المدینة الی مکة فرایت منه جفوة فقلت لئن رجعت فلقیت رسول الله صلی الله علیه وسلم لانالن منه قال فرجعت فلقیت رسول الله صلی الله علیه وسلم فذکرت علیا فنلت منه فقال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم لا تقولن لعلی فان علیا ولیکم بعدی و خیثمه بن سلیمان حائز محامد و مآثر جلیلة الشان و حاوی محاسن و مفاخر باهرة البرهان و سالم از قوادح و مطاعن ارباب عناد و عدوان و بری از همز و غمز و رمز و لمز اصحاب شنآن ست ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسبت اطرابلسی گفته ابو الحسن خیثمة بن سلیمان بن حیدرة القرشی الاطرابلسی من الائمة الثقات المشهورین بالرحلة والکثرة عن اهل العراق والیمن والحجاز سمع محمد بن عیسی بن ابراهیم المدائنی و طبقتهما روی عنه ابو عبد الله محمد بن اسحاق بن مندة الحافظ و توفی فی حدود سنة خمسین وثلثمائة و محمد بن احمد ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته خیثمة بن سلیمان بن حیدرة الامام محدث الشام ابو الحسن القرشی الاطرابلسی احد الثقات سمع ابا عتبة احمد بن الفرج الحمصی و محمد بن عوف الحافظ و ابراهیم بن عبد الله القصار والحسین بن محمد بن ابی معشر و محمد بن حبان بن عیسی المداینی صاحب سفیان بن عیینة و عبد الله بن ابی میسرة المکی و اسحاق بن ابراهیم الدبری والعباس بن الولید البیروتی و طبقتهم رحل الی العراق والحجاز والیمن وصنف وجمع روی عنه ابو الحسن الصیداوی و تمام الرازی و ابو عبد الله بن مندة و ابو نصر بن هارون و ابو عبد الله بن ابی کامل الطرابلسی و عبد الرحمن بن ابی نصر التمیمی و خلق کثیر قال ابن ابی کامل مولده سنة خمس ومائتین و اسماعیل بن احمد بن طیبی فقال سالته عن مولده فقال سنة سبع وعشرین ومائتین قلت الاول اصح قال الخطیب خیثمة ثقة قد جمع فضائل الصحابة قال ابن ابی کامل سمعت خیثمة یقول رکبت البحر وقصدت جبلة لاسمع من یوسف بن بحر ثم خرجت الی انطاکیة فلقینا مرکب فقاتلناهم ثم تقدم قوم من مقدمه فاخذونی ثم ضربونی وکتبوا اسماءنا فقالوا ما اسمک قلت خیثمة فقال اکتب حمار بن حمار ولما ضربت سکرت ونمت فرایت کانی انظر الی الجنة وعلی بابها جماعة

من الحور العين فقالت احديهن يا شقي ايش فاتك قالت اخرى ايش فاته قالت لو قتل كان في الجنة
مع الحور فقال لها لا تكثري الشهادة في عز من الاسلام وذل من الشرك خير له ثم انتبهت
قال ورايت كان من يقول لي اقرأ براءة فقرأت الى قوله فسيحوا في الارض اربعة اشهر قال ابن
اسحق قال ابن كامل وسمعت خيثمة يقول رايت بدمشق حدثنا الثوري عن طلحة ابن عمرو
ونیز ذهبی در عبر در سنه ثلث واربعين وثلثمائة گفته وفيها توفي خيثمة بن سليمان بن حيدرة
ابو الحسن الاطرابلسي الحافظ روى عن العباس بن الوليد البيروتي ومحمد بن عيسى المدائني وطبقتهما
بالشام وثغورها وبالعراق واليمن وتوفي في ذي القعدة وله ثلث وتسعون سنة وغيره احد
يقول انه جاوز المائة وثقه الخطيب وجلال الدين عبد الرحمن بن ابي بكر كمال الدين سيوطی
در طبقات الحفاظ گفته خيثمة بن حيدرة الامام المحدث محدث الشام ابو الحسن القرشي الطرابلسي
احد الثقات الرحالة جمع فضائل الصحابة ولد سنة ۳۰۵ ومات في ذي القعدة سنة ثلث
واربعين وثلثمائة قال ابن مندة كان كتبت عنه الطرابلسي الف جزء ومحمد بن عبد الباقي الزرقاني
المالكي در شرح مواهب لدنيه گفته خيثمة بن سليمان بن حيدرة الامام الحافظ ابو الحسن
القرشي الطرابلسي احد الثقات الرحالة جمع فضائل الصحابة ولد سنة خمس
واربعين وثلثمائة قال ابن مندة كتبت عنه بطرابلس الف جزء انتهى فبعد رواية هذا الامام
العالي الشان اعني خيثمة بن سليمان السالم من قدح اهل البغي والطغيان لا يجترئ من له
ادنى مسكة من الايمان على رد هذا الحديث الشريف ورميه بالكذب والبهتان الا متجاهل بعصبية
والعناد ام وجه بست و هفتم آنكه ابو حاتم محمد بن حبان البستی این حدیث شریف را در صحیح خود روایت نموده
زنگ شبهات از آئینه حق زدوده چنانچه محب الدين احمد بن عبد الله طبری شافعی در ریاض النضره گفته
عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم سرية واستعمل عليها
عليا قال فمضى على السرية فاصاب جارية فانكروا عليه وتعاقد اربعة من اصحاب
النبي صلى الله عليه وسلم قالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه

ماصنع

بما صنع علي فقال عمران وكان المسلمون اذا قدموا من سفر بدأوا برسول الله صلى الله عليه وسلم
وسلموا عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السرية سلموا على رسول الله صلى الله
عليه وسلم فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا وكذا فاعرض عنه
ثم قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه
ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل اليه رسول الله صلى الله عليه وسلم والغضب يعرف
في وجهه فقال ما تريدون من علي ثلثا ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي
خرجه الترمذي وقال حسن غريب وابو حاتم وخرجه احمد وقال فيه فاقبل رسول الله
صلى الله عليه وسلم على الرابع وقد تغير وجهه فقال دعوا عليا دعوا عليا ان عليا مني وانا منه
وهو ولي كل مؤمن بعدي وابراهيم بن عبد الله يمنی الشافعی در کتاب الاکتفا گفته عن عمران
بن حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم سرية واستعمل عليها عليا فمضى على السرية
فاصاب جارية من السبي فانكروا عليه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله
عليه وسلم وقالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه بما صنع علي
قال عمران وكان المسلمون اذا قدموا من سفر بدأوا برسول الله صلى الله عليه وسلم وسلموا
عليه ثم انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السرية سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا وكذا فاعرض عنه ثم قام
الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام
الرابع فقال ما قالوا فاقبل اليه صلى الله عليه وسلم والغضب يعرف في وجهه فقال
ما تريدون من علي ثلاثا ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي اخرجه الترمذي
وابن حبان في صحيحه واخرجه الامام احمد في مسنده وقال فيه فاقبل رسول الله صلى الله
عليه وسلم على الرابع وقد تغير وجهه فقال دعوا عليا دعوا عليا ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن من
بعدي از این عبارت ظاهر ست که حدیث ولایت را ابن حبان در صحیح خود روایت نموده پس بحمد الله

صحت این حدیث شریف حسب افاده ابن حبان نیز بوضوح ظهور رسید و غایت شناعت و فظاعت رد
و ابطال آن کالشمس فی رابعة النهار ساطع گردید و فضائل جلیلة الشان و مناقب منیفة البنیان ابن
حبان بر ناظر افادات اکابر حذاق اعیان روشن و عیان است ابو نصر علی بن هبة الله بن ماکولا
در کتاب الاکمال فی اسماء الرجال گفته ابو حاتم محمد بن حبان البستی حافظ جلیل کثیر التصانیف
حدث عن ابی خلیفة و ابی یعلی و غیرهما نیز ابن ماکولا در اکمال گفته و محمد بن حبان بن احمد
بن حبان بن معاذ بن معبد بن سعید بن شهید ابو حاتم التمیمی البستی نزیل سجستان ولی
القضاء بسمرقند سافر کثیرا و سمع و صنف کتبا کثیرة و حدث عن ابی خلیفة و الحسین
بن سفیان النسائی و ابو یعلی الموصلی و خلق کثیر و کان من الحفاظ الاثبات و هو محمد
بن حبان بن احمد بن حبان ابنا معاذ بن سعید بن شهید بن هدیة بن مرة بن زید
بن عبد الله بن دارم بن مالک بن حنظلة بن مالک بن زید مناة بن تمیم توفی فی سنة
اربع و خمسین و ثلثمائة و ابو سعد عبد الکریم بن محمد سمعانی در انساب در نسبت بستی گفته ابو حاتم
محمد بن حبان بن احمد بن حبان التمیمی البستی امام عصره صنف تصانیف لم یسبق الیها
شاهار حل ما بین الشاش الی الاسکندریة و تلمذ فی الفقه لابی بکر بن خزیمة بنیسابور
و کتب بالبصرة عن ابی خلیفة الجمحی بالشام عن محمد بن عبد الله الکلاعی و عالم لا یحصون
سمع منه ابو عبد الله بن منده و ابو عبد الله البیع الحافظ و غیرهما و ذکره الحاکم
ابو عبد الله فقال ابو حاتم البستی القاضی کان من اوعیة العلم فی اللغة و الفقه و الحدیث
و الوعظ و کان من عقلاء الرجال خرج فی الحدیث ما لم یسبق الیه و ولی القضاء بسمرقند
و غیرها من المدن بخراسان ثم ورد نیسابور سنة ۳۳۴ اربع و ثلثین حضرناه یوم الجمعة
بعد الصلوة فلما سألناه الحدیث نظر الی الناس و انا اصغرهم سنا فقال استمل فقلت نعم
فاستملیت علیه ثم اقام عندنا و خرج الی القضاء الی نسا و غیرها و انصرف الینا
سنة سبع و ثلثین فبنی الخانقاه فی باغ الوادین و قری علیه جملة من مصنفاته

ثم خرج

ثم خرج من نیسابور سنة اربعین و انصرف الی وطنه بست و نیز سمعانی در انساب گفته
الحبانی بکسر الحاء المهملة و تشدید الباء المنقوطة بواحدة و فی آخرها النون هذه النسبة
الی حبان و هو جد المنتسب الیه منهم ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ
بن معبد بن هدیة التمیمی البستی الحبانی و کان اماما فاضلا مکثرا من الحدیث و الرحلة
و الشیوخ عالما بالمتون و الاسانید اخرج من معانی الحدیث ما عجز عنه غیره و من تامل
تصانیفه و طالعها علم ان الرجل کان بحرا فی العلم سافر ما بین الاسکندریة الشاش تلمذ
لابی بکر محمد بن اسحاق بن خزیمة السلمی و سمع الحدیث ببست من اسحق بن ابراهیم البستی
القاضی و بمرو ابا عبد الرحمن عبد الله بن محمود السعدی و بالسغد ابا حفص عمر بن محمد
بن بجیر البجیری و بالبصرة ابا خلیفة الفضل بن الحباب الجمحی و بحران ابا عروبة الحسن بن
ابی معشر السلمی و بالرقة الحسین بن عبد الله القطان و بدمشق ابا الحسن احمد بن عمیر بن جوصا
الثقفی و ببیت المقدس عبد الله بن محمد بن سلم المقدسی و بمصر ابا عبد الرحمن احمد
بن شعیب النسائی و بمکة المفضل بن محمد الجندی و طبقتهم روی عنه الحفاظ ابو عبد الله الحاکم
البیع و ابو عبد الله بن منده الاصبهانی و ابو عبد الله النجار البخاری و جماعة سواهم و توفی
فی شوال سنة اربع و خمسین و ثلثمائة ببست و احمد بن عبد الحلیم المعروف بابن تیمیة در منهاج السنة
بعد کلامی گفته لکن المقصود هنا ان یبین طرق العلم فالصحابة الذین اخذ الناس عنهم
العلم بعد الخلفاء الاربعة مثل ابی بن کعب و عبد الله بن مسعود و معاذ بن جبل و ابی
الدرداء و زید بن ثابت و حذیفة بن الیمان و عمران بن حصین و ابی موسی الاشعری و سلمان
الفارسی و عبد الله بن سلام و امثالهم الی ان قال بعد ذکر عدة طبقات بعد هولاء مثل
البخاری و مسلم و ابی داود و ابی زرعة و ابی حاتم و عثمان بن سعید و عبد الله بن عبد الرحمن
الدارمی و محمد بن مسلم بن وارة و ابی بکر الاثرم و ابراهیم الحربی و بقی بن مخلد الاندلسی و محمد
بن وضاح و مثل عبد الرحمن النسائی و ابی عیسی الترمذی و ابی بکر بن خزیمة و محمد بن نصر المروزی

ومحمد بن جرير الطبري و عبد الله بن احمد بن حنبل و عبد الرحمن بن ابي حاتم ثم بعد هؤلاء
مثل ابي حاتم البستي وابي بكر النجاد وابي بكر النيسابوري وابي القاسم الطبراني وابي الشيخ
الاصبهاني وامثالهم ثم بعد هؤلاء مثل ابي الحسن الدارقطني وابي عبد الله بن منده ثم
ابي عبد الله الحاكم و عبد الغني بن سعيد وامثال هؤلاء كثير لا يمكن احصاءهم فهؤلاء
وامثالهم اعلم باحوال الرسول وفيهم من هو اكثر رواية للصحيح من سقيمه وفيهم
من هو افقه فيه من غيره و شمس الدين محمد بن احمد ذهبي در عبر در سنه اربع و خمسين و ثلثمائة گفته
العلامة ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ التميمي البستي الحافظ صاحب
التصانيف سمع ابا خليفة الجمحي و طبقته بخراسان والشام والعراق ومصر والجزيرة
وكان من اوعية العلم في الحديث والفقه واللغة والوعظ وغير ذلك حتى الطب والنجوم
والكلام ولي قضاء سمرقند ثم قضاء نسا و غاب دهرا عن وطنه ثم رد الى بست و توفي تسع
شوال بها وهو في عشر الثمانين و يافعي در مرآة الجنان در سنه مذكوره گفته العلامة المجتهد الحافظ
وصاحب التصانيف ابو حاتم محمد بن حبان بكسر الحاء المهملة وتشديد الموحدة التميمي البستي
وكان من اوعية العلم في الحديث والفقه واللغة والوعظ وغير ذلك حتى الطب والنجوم
والكلام ولي قضاء سمرقند ثم قضاء نسا و غاب دهرا عن وطنه ثم رجع الى بست و توفي بها
و تاج الدين عبد الوهاب سبكي در طبقات فقهاي شافعيه گفته محمد بن حبان بن احمد بن حبان
بن معبد ابو حاتم بن حبان البستي الحافظ التميمي الحافظ الجليل الامام صاحب التصانيف
الانواع والتقاسيم والجرح والتعديل والثقات وغير ذلك سمع الحسين بن ادريس
الهروي و ابا خليفة والنسائي وعمران بن موسى وابا يعلى والحسن بن سفيان وابن خزيمة
والسراج و خلائق لا يحصون كثرة بخراسان والعراق والحجاز والشام والجزيرة وغيرها
من الاقاليم قال في كتابه التقاسيم والانواع لعلنا كتبنا عن الف شيخ ما بين الشاش
والاسكندرية روى عنه الحاكم و منصور بن عبد الله الخالدي وابو معاذ عبد الرحمن

بن محمد

ترجمه ابن حبان از عبر ذهبی

ص ۱۶۰ ورق

ترجمه ابن حبان از مرآة الجنان یافعی

ترجمه ابن حبان از طبقات شافعیه سبکی

بن محمد بن رزق الله السجستاني وابو الحسن محمد بن احمد بن هرون الزوزني و محمد بن احمد بن
منصور النوقاني وغيرهم قال ابو سعد الادريسي كان على قضاء سمرقند زمانا وكان من فقهاء الدين
وحفاظ الآثار عالما بالطب والنجوم وفنون العلم الف المسند الصحيح والتاريخ والضعفاء
وفقه الناس بسمرقند و قال الحاكم كان من اوعية العلم في الفقه واللغة والحديث والوعظ ومن
عقلاء الرجال ثم ذكر انه قدم نيسابور مرتين ثم ولي قضاء نسا ثم قدم نيسابور ثالثة
وبنى بها خانكاه وقرئت عليه جملة من مصنفاته ثم خرج الى وطنه سمرقند وكانت الرحلة
اليه لسماع مصنفاته وقال الخطيب كان ثقة نبيلا فهما وقال ابن السمعاني كان ابو حاتم
امام عصره رحل فيما بين الشاش والاسكندرية توفي ليلة الجمعة لثمان بقين من شوال سنة
اربع و خمسين و ثلثمائة ذكر ما رمي به ابو حاتم وتبيين الحال فيه قد قدمنا في الطبقة الثانية
في ترجمة احمد بن صالح المصري ان مما ينبغي ان ينظر فيه و يتفقد وقت الجرح والتعديل حال
العقائد فانه باب وهم وقع بسببه كلام بعض لمخالفة العقيدة اذا تذكرت ذلك فاعلم ان
ابا اسماعيل عبد الله بن محمد الهروي الذي تسميه المجسمة شيخ الاسلام قال سالت يحيى بن عمار
عن ابن حبان قلت رأيته قال و كيف لم اره ونحن اخرجناه من سجستان كان له علم كثير
ولم يكن له كثير دين قدم علينا فانكر الحد لله فاخرجناه من سجستان انتهى قلت انظروا
اجهل هذا الجارح ليت شعري من المجروح مثبت الحد لله او نافيه و قد رأيت للحافظ صلاح الدين
خليل بن كيكلدي العلائي رح على هذا كلاما جيدا احببت نقله بعبارته قال رحمه الله
و من خطه نقلته يا لله العجب من احق بالاخراج و الشيخ جمال الدين عبد الرحيم بن الحسن اسنوي
در طبقات فقهاي شافعيه گفته ابو حاتم محمد بن حبان بكسر الحاء المهملة بعدها باء مفتوحة
بن احمد بن حبان التميمي البستي بباء موحدة مضمومة وسين مهملة ساكنة وبالتاء المنقطتين
من فوق الامام الحافظ مصنف الصحيح وغيره رحل الى الآفاق كان من اوعية العلم لغة وحديثا
وفقها ووعظا و من عقلاء الرجال قاله الحاكم و قال ابن السمعاني كان امام عصره تولى

ترجمه ابن حبان از طبقات شافعیه اسنوی

ص ۱۰۹ / ۳۹۹

الفصل الاول في اسماء الواقعة في الشرح الكبير للرافعي والروضة للنووي من باب الحاء من ابواب الكتاب

قضاء سمرقند مدة وتفقه به الناس عاد الى نيسابور وبنى بها خانقاه ثم رجع الى وطنه وانتصب بها لسماع مصنفاته الى ان توفى ليلة الجمعة لثمان بقين من شوال سنة اربع وخمسين وثلثمائة ذكره ابن الصلاح و نووی در تقریب گفته الصحيح اقسام اعلاها ما اتفق عليه البخاری و مسلم ثم ما انفرد به البخاری ثم مسلم ثم ما على شرطهما ثم على شرط البخاری ثم مسلم ثم صحيح غيرهما و سیوطی در تدریب در شرح این قول گفته التنبيه الثانی قد علم مما تقدم ان اصح من صنف فی الصحيح ابن خزيمة ثم ابن حبان ثم الحاكم فينبغی ان يقال اصحها بعد مسلم ما اتفق عليه الثلثة ثم ابن خزيمة و ابن حبان او الحاكم ثم ابن حبان فقط وان لم يكن الحديث على شرط احد الشيخين ولم ار من تعرض لذلك فليتامل و عبد الحق دهلوی در مقدمه شرح فارسی مشکوة در ذکر صحاح گفته و مثل صحيح ابن حبان شاگرد ابن خزیمه که ثقه ثبت فاضل فهام بود و حاکم در شان او گفته که بود وی از اوعیه علم در فقه و لغت و حدیث و وعظ و از عقلای رجال بوده انتهی و خود مخاطب نحریر در بستان المحدثین گفته صحيح ابن حبان که او را التقاسيم والانواع نیز نامند و ترتیب آن ترتیب مخترع ست که نه بر ابواب و نه بر مسانید صحابه و نه بر معاجم شیوخ اول اقسام ذکر کرده است و در ان اقسام انواع می آرد مثلا النوع السادس والاربعون من القسم الثانی فی النواهی على هذا القياس و درین کتاب خطبه دراز نوشته بعضی فقرات آن بدل می چسپد حمد و ثنای آن خطبه نقل کرده میشود می گوید الحمد لله المستحق الحمد لالائه المتوحد بعزه و كبريائه القريب من خلقه فی اعلى علوه البعيد منهم فی ادنى دنوه العالم بكنين مكنون النجوى والمطلع على افكار السر و اخفى و ما استجن تحت عناصر الثرى

ص المسئلة الخامسة من النوع الثالث

سیوطی در تدریب افاده نموده که مرتبه ابن حبان در مصنفین صحاح بعد ابن خزیمه است

صحیح ابن حبان از تقسیم شرح فارسی مشکوة از شیخ عبد الحق

وما جال

وما جال فی خواطر الورى لذى ابتدع الاشياء بقدرته وذرأ الانام بمشيته من غير اصل عليه افتعل ولا رسم مرسوم امتثل ثم جعل العقول مسلكا لذوى الحجى وملجأ فی مسالك اولى النهى وجعل اسباب الوصول الى كيفية العقول مما شق لهم من الاسماع والابصار والتكلف للبحث والاعتبار فاحكم لطيف ما دبر واتقن جميع ما قدر ثم فضل بانواع الخطاب اهل التمييز والالباب ثم اختار طائفة لصفوته وهداهم لزوم طاعته من اتباع سبيل الابرار فی لزوم السنن والاثار فزين قلوبهم بالايمان وانطق السنتهم بالبيان من كشف اعلام دينه واتباع سنن نبيه بالدؤب بالترحال والاسفار وفراق الاهل والاوطار فی جمع السنن ورفض الاهواء والتفقه فيها بترك الاهواء فتجردوا للحديث وطلبوه ورحلوا فيه وكتبوه وسالوا عنه واحكموه وذاكروا فيه ونشروه وتفقهوا فيه واصلوه وفرعوا عليه ما بدلوه وبينوا المرسل من المتصل والموقوف من المنفصل والناسخ من المنسوخ والمفسر من المجمل والمستعمل من المهمل والمختصر من المتقصى والملزوق من المتفصى والعموم من الخصوص والدليل من المنصوص والمباح من المزجور والغريب من المشهور والفرض من الارشاد والحتم من الابعاد والعدول من المجروحين والضعفاء من المتروكين وكيفية المعلول والكشف عن المجهول وما حرف عن المخدول وقلب من المنحول من مخائل التدليس وما فيه من التلبيس حتى حفظ الله بهم الدين على المسلمين وصانه عن ثلب القادحين وجعلهم عند التنازع ائمة الهدى وفی النوازل مصابيح الدجى فهم ورثة الانبياء ومانس الاصفياء وملجأ الاتقياء ومركز الاولياء فله الحمد على قدره وقضائه و تفضله بعطائه وبره ونعمائه ومنه و الائه انتهى کنیت او ابو حاتم ست و نام او محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن سعید ست نسبت او بزید مناة بن تمیم میرسد پس او تمیمی ست و بستی نیز گویند زیرا که در شهر بست که در سیستان ست ساکن بود شاگرد نسائی ست و از ابو یعلی موصلی و حسن بن سفیان و ابو بکر بن خزیمه صاحب الصحیح نیز تلمذ نموده از خراسان تا مصر رسیده و از عالم فیض گرفته سوای علم حدیث

کذا فی اصل المقالة

دیگر هم داشت فقه و لغت و طب و نجوم را نیک میدانست حاکم از وی اخذ کرده و شاگردی وی نموده خود
ابن حبان در همین کتاب الانواع گفته است لعلنا کتبنا عن الفی شیخ فائده باید دانست که ابن
حبان را ابتلائی پیش آمد که وی در بعض کتب خود گفته است النبوة العلم والعمل مردم برین حرف
او انکار کردند و نسبت بزندقه نمودند و از وی روایت حدیث و ملاقات ترک کرده بخلیفه وقت
این ماجرا رسانیدند خلیفه بی تحقیق حکم بقتل او نمود با آنکه بعضی از محدثین ثقات نیز در حق او گفته اند
و ذلک نفس فلسفی لیکن انصاف آنست که کلام او چندان دور از عقائد حقه نیست چه مراد آن نیست
که نبوت کسبی است بریاضت در علم و عمل حاصل توان کرد چنانچه بمذهب فلاسفه است بلکه غرض او آنست
که نبوت را لازم است که نفس ناطقه انسان در علم و عمل زیادتی بین داشته باشد بعد از آن بطریق
موهبت او را نبوت عطا میشود چنانچه در قرآن مجید اشاره بآن معنی میفرماید جائیکه فرموده است
الله اعلم حیث یجعل رسالته و اعتقاد آنکه اینها را هیچ مرتبه در قوت علمیه و عملیه بر سائر افراد نمی باید که باشد
و بطریق تحکم محض یکی را از میان افراد متساویه بنبوت سرفراز فرماید اصلا از شریعت و دین ثابت نشود
یا مرادش آنست که انبیا را بعد از جنس نبوت تفوق در هر دو جانب علم و عمل میگردد و لهذا معصوم
باشند از خطا و گناه و این معنی مجمع علیه جمیع اهل اسلام است ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته
و هذا له محمل حسن اذ لم یرد حصر المبتدأ فی الخبر و مثله الحج عرفة فمعلوم ان الرجل
لا یصیر حاجا بمجرد الوقوف بعرفة و انما ذکر مهم الحج وفات او در سال سه صد و پنجاه و چهار
بیست و دوم شوال روز جمعه بوده است و از وی تصانیف بسیار مشهور است و یادگار از انجمله کتاب
تاریخ الثقات که متداول است و از وی نقل می آرند و کتاب الضعفا نیز متداول است و علل حدیث
زهری و علل حدیث مالک و ما انفرد به اهل المدینة من الشامیین و ما انفرد به المکیون
و ما انفرد به اهل العراق و ما انفرد به اهل خراسان و او را معجمی عجب ترتیب است و کتابی در مناقب
مالک و کتابی در مناقب شافعی و کتابی است مسمی بانواع العلوم و اوصافها سه جلد دارد و کتابی است
مسمی بالهدایة الی علم السنن و ورای این نیز تصانیف دارد و صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلا گفته

گفته

محمد بن حبان بن احمد بن حبان بن معاذ بن سعید التمیمی البستی نیز اکه نسبت او بزید مناة تمیم میرسد
و در شهر بست ساکن بود شاگرد نسائی است و از ابو یعلی موصلی و حسن بن سفیان و ابو بکر بن خزیمه نیز
تلمذ نموده از خراسان تا مصر سیر کرده و از هر عالم فیض گرفته سوای علم حدیث علوم دیگر هم داشت فقه و لغت
و طب و نجوم حاکم از وی اخذ کرده مشایخ او بسیار اند وی گفته لعلنا کتبنا عن الفی شیخ تصانیف بسیار دارد
منها تاریخ الثقات و کتاب الضعفاء و علل حدیث الزهری و علل حدیث مالک و ما انفرد
به اهل المدینة من الشامیین و ما انفرد به المکیون و ما انفرد به اهل العراق و ما انفرد به
اهل خراسان و او را معجمی است و کتابی در مناقب مالک و کتابی در مناقب شافعی و کتاب انواع العلوم
و اوصافها سه مجلد و کتاب الهدایة الی علم السنن و جز آن و او را ابتلای پیش آمد که در بعض کتب خود نوشته
للنبوة العلم والعمل مردم برین حرف انکار کرده رمی بزندقت نمودند و روایت حدیث از وی و ملاقات ترک نموده
این ماجرا بخلیفه وقت رسانیدند خلیفه وقت بی تحقیق حکم بقتل او کرد تا آنکه بعض محدثین ثقات هم
در حق وی گفتند ذلک نفس فلسفی لیکن انصاف آنست که این کلام چنین دور از عقائد حقه نیست
که مراد آنست که نبوت کسبی است بریاضت در علم و عمل حاصل توان کرد چنانچه مذهب فلاسفه است بلکه
غرض آنست که نبوت را لازم است که نفس ناطقه انسانی در علم و عمل زیادت بین داشته باشد بعده
بطریق موهبت او را نبوت عطا میشود کما اشار الیه عز و جل الله اعلم حیث یجعل رسالته و اعتقاد
فی اصل القرآن الکریم الله اعلم حیث یجعل رسالته
آنکه انبیا را هیچ مرتبه در قوت علمیه و عملیه بر سائر افراد نباید که باشد و بطریق تحکم محض یکی را از میان
افراد متساویه بنبوت سرفراز میفرماید ثابت نمیشود یا مراد آنست که انبیا را بعد از عطای نبوت
تفوق در هر دو جانب علم و عمل حاصل میگردد و لهذا معصوم میباشند از گناه و خطا و این معنی
مجمع علیه جمیع اهل اسلام است ذهبی در تذکره گفته هذا له محمل حسن اذ لم یرد حصر المبتدأ
فی الخبر و مثله الحج عرفة فمعلوم ان الرجل لا یصیر حاجا بمجرد الوقوف بعرفة و انما
ذکره مهم الحج وفات او در سنه ۳۵۴ اربع و خمسین و ثلثمائة بیست و دوم ماه شوال روز جمعه بوده
رحمه الله کذا فی بستان المحدثین انتهی ما فی الاتحاف فالحمد لله المنان علی ثبوت صحة الحدیث

ابنائه جنان حمل الاعيان لغائظ لاد باب الضغم الشنان من صنيع ابن حبان المحبوب للجهابذة
المشار اليهم بالبنان الموصوف عندهم بالحذق والتفرد والجلالة والبراعة فى هذا الشان
المتقدم السابق على الاشباه والاقران ولا يخفى انه قد بلغ ابن حبان من التعصب والتصلب
والتحامل المزرى بالايقان والانحراف والاستنكاف والتلوى عن الاذعان الى ان اطال
لسان الطعن على امام الانس والجان على بن موسى الرضا عليه وعلى آبائه وابنائه المعصومين
الاف التحية والسلام من الملك الحنان كما فى الميزان للذهبى وغيره من مصنفات الاعيان
ولكن مع ذلك التعصب الاسمج والعناد البهرج لم يمكنه ان ينبس ببنت شفة فى هذا
الحديث الشريف بل ادخله فى صحيحه فاظهر صحته وسداده ونزهه عن الطعن وبعاده
ولكن المخاطب الرؤف تقدم بابطال هذا الحديث الشريف على هذا العنو المخسوف فجلب
على نفسه واتباعه انكار الحتوف وشان بدر فخرها بمحق الخسوف وجه بست وششم آنکه سلیمان
بن احمد بن ایوب الطبرانی حدیث ولایت روایت نموده چنانچه محمد صدر عالم که فضائل جلیله و مناقب
جمیله او از تفهیمات شاه ولی الله ظاهر است در معارج العلی فی مناقب المرتضی گفته اخرج ابن ابی شیبة
عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی منی وانا من علی وعلی
ولی کل مومن بعدی واخرج الطیالسی والحسن بن سفیان وابو نعیم مثله واخرج الترمذی
وقال حسن غریب والطبرانی والحاکم وصححه عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی
کل مومن بعدی وفضائل فاخره و مناقب باهره طبرانی بتفصیل انشاء الله در مجلد حدیث طیر از کتب
محققین عظام و منقدین فخام مثل انساب سمعانی و وفیات الاعیان ابن خلکان و منظر الانسان
ترجمه وفیات الاعیان یوسف بن احمد و عبر ذهبی و مرآة الجنان یافعی و طبقات الحفاظ جلال الدین
سیوطی و طبقات القراء محمد بن محمد جزری و توضیح الدلائل شهاب الدین احمد و شرح مواهب لدنیه محمد عبد الباقی
زرقانی و تراجم الحفاظ میرزا محمد بدخشانی و بستان المحدثین و حجة الله و غیرها نمایان خواهد شد و عجب تر انست که خود

مخاطب حمید و شیخ او کابلی سالک منهج غیر سدید جابجا بافادات و روایات طبرانی عمید متشبث و متمسک
میشوند و او را ملجا و معتمد خود میدانند و باز برد و قدح حدیث ولایت که از مرویات آن امام اهل روایت است
می پردازند و برافاده او نظر نمی اندازند ان هذا لشیء عجاب وجه بست و نهم آنکه ابو عبد الله محمد
بن عبد الله الحاکم این حدیث شریف روایت نموده و تصحیح آن بر شرط مسلم فرموده چنانچه در مستدرک
علی الصحیحین که سه نسخه عتیقه آن از نظر قاصر گذشته میفرماید حدثنا ابو عبد الله محمد بن یعقوب
الحافظ حدثنی ابی و محمد بن نعیم قالا ثنا قتیبة بن سعید ثنا جعفر بن سلیمان الضبعی
عن یزید الرشک عن مطرف عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم
سریة واستعمل علیهم علی بن ابی طالب فمضی علی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا ذلک
علیه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا لقینا النبی اخبرناه
بما صنع علی قال عمران وکان المسلمون اذا قدموا من سفر بدأوا برسول الله صلی الله علیه وسلم
فنظروا الیه وسلموا علیه ثم ینصرفون الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله
صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر ان علیا صنع کذا وکذا
فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال مثل ذلک فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل ذلک
ثم قام الرابع فقال یا رسول الله الم تر ان علیا صنع کذا وکذا فاقبل علیه رسول الله صلی الله علیه
وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه
وهو ولی کل مومن بعدی هذا حدیث صحیح علی شرط مسلم ولم یخرجاه وجه سی ام آنکه
نیز حاکم در مستدرک گفته اخبرنا ابو بکر احمد بن جعفر بن حمدان القطیعی ببغداد من اصل کتابه
ثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدثنی ابی ثنا یحیی بن حماد ثنا ابو عوانة ثنا ابو بلج ثنا
عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما
ان تقوم معنا واما ان تخلونا من بین هؤلاء قال فقال ابن عباس بل انا اقوم معکم
قال وهو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فابتدؤا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء ینفض

ثوبه ويقولون اف وتف وقعوا في رجل له بضع عشر خصائل ليست لاحد غيره وقعوا في رجل
قال له النبي صلى الله عليه وسلم لابعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله ورسوله
ويحبه الله ورسوله فاستشرف لها مستشرف فقال اين علي فقالوا انه في الرحى يطحن
قال وما كان احدهم ليطحن قال فجاء وهو ارمد لا يكاد يبصر قال فنفث في عينيه ثم هز الراية
ثلاثا فاعطاها اياه فجاء علي بصفية بنت حيي قال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلى الله
عليه وسلم فلانا بسورة التوبة فبعث عليا خلفه فاخذها منه وقال لا يذهب بها
الا رجل هو مني وانا منه فقال ابن عباس وقال النبي صلى الله عليه وسلم لبني عمه ايكم
يواليني في الدنيا والاخرة قال وعلي جالس معهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم واقبل
على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدنيا والاخرة فابوا فقال لعلي انت وليي في الدنيا
والاخرة قال ابن عباس وكان علي اول من امن من الناس بعد خديجة رضي الله عنها
قال واخذ رسول الله ثوبه فوضعه على علي وفاطمة والحسن والحسين وقال انما يريد الله
ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا قال ابن عباس وشرى علي نفسه فلبس
ثوب النبي صلى الله عليه وسلم ثم نام مكانه قال ابن عباس وكان المشركون يرمون
رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاء ابو بكر رضي الله عنه وعلي نائم قال وابو بكر
يحسب انه رسول الله صلى الله عليه وسلم قال فقال يا نبي الله فقال له علي ان نبي الله
قد انطلق الى نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال وجعل علي
رضي الله عنه يرمى بالحجارة كما كان نبي الله صلى الله عليه وسلم وهو يتضور وقد لف
راسه في الثوب لا يخرجه حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للئيم وكان صاحبك
لا يتضور ونحن نرميه وانت تتضور وقد استنكرنا ذلك فقال ابن عباس فخرج رسول الله
صلى الله عليه وسلم في غزوة تبوك وخرج الناس معه فقال له علي اخرج معك قال
فقال النبي صلى الله عليه وسلم لا فبكى علي فقال له اما ترضى ان تكون مني بمنزلة هرون

من موسى

من موسى الا انه ليس بعدي نبي انه لا ينبغي ان اذهب الا وانت خليفتي قال ابن عباس وقال له
رسول الله صلى الله عليه وسلم انت ولي كل مؤمن بعدي ومؤمنة قال ابن عباس وسد
رسول الله صلى الله عليه وسلم ابواب المسجد غير باب علي وكان يدخل المسجد جنبا
وهو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم
من كنت مولاه فان مولاه علي قال ابن عباس وقد اخبرنا الله عز وجل في القران انه
رضي الله عن اصحاب الشجرة فعلم ما في قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط عليهم بعد ذلك
قال ابن عباس وقال نبي الله صلى الله عليه وسلم لعمر رضي الله عنه حين قال ائذن لي
فاضرب عنقه قال وكنت فاعلا وما يدريك لعل الله قد اطلع على اهل بدر فقال
اعملوا ما شئتم هذا حديث صحيح الاسناد ولم يخرجاه بهذه السياقة وقد حدثنا
السيد الاوحد ابو يعلى حمزة بن الزيدي رضي الله عنه ثنا ابو الحسن علي بن محمد بن
مهرويه القزويني القطان قال سمعت ابا حاتم الرازي يقول كان يعجبهم ان يجدوا الفضائل
من رواية احمد بن حنبل رضي الله عنه وهم روایت نمودن حاکم حدیث ولایت را بعبارت مایح العلی
که در ذکر طبرانی منقول شده واضح و عیان گردیده کمال فضل و جلالت و نهایت ثقت و نبالت
وتبحر و اتقان و رفعت شان حاکم بر ناظرین افادات ائمه اعاظم مخفی و مستور نیست وسیجیئ نبذ من ذلک
فيما بعد في مجلد حديث الطير ان شاء الله تعالى فظهر ولاح ووضح وباح بحمد الله وحسن
توفيقه ابلاجه الحق لحب طريقه مرة بعد اخرى وكرة بعد اولى صحة الحديث الشريف
واعتماده واعتباره ووثوقه وجلاء امره واشتهاره بحكم الحاكم الذاهب في التنقيد والتفحص
والسبر والتنقير والتنقيب عن غوامض الحديث كل المذاهب الصاعد من مصاعد الفضل
والعز اعلى المراتب المتمكن من الحذق والمهارة والتبحر والبصارة اسنى المناصب وعلم
وسطع ان رمي الحديث الشريف بالكذب والبطلان في العضيهة والقرفة المنهدمة
البنيان ظن زائغ كاذب ووهم خاسر خائب وتجاسر عن الحق ناكب وتجسس فنادر عن توفيق الثا

ذاهب لا یرضی به الا کل معاند ناصب و لجوج للبهت خاطب و عنود للعدل مجانب و قلیل الحیا للفضائح
طالب و خادع للعقول خالب و مماذق للدین سالب و منهتک عن الخزی غیر هائب و خلیع
من الهوان غیر راهب و الی الله ولی التوفیق لاقتفاء الحق الصائب و تزییل الخاثر من الثائب وجه
سی و یکم آنکه احمد بن موسی بن مردویه الاصبهانی حدیث ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را
در واقعه نزول آیه کریمه وانذر عشیرتک الاقربین روایت فرموده چنانچه ملا علی متقی در کنز العمال
گفته عن علی قال لما نزلت هذه الآیة وانذر عشیرتک الاقربین جمع النبی بنی عبد المطلب
و صنع لهم طعاما لیس بالکثیر فقال کلوا بسم الله من جوانبها فان البرکة تنزل من
ذروتها و وضع یده اولهم فاکلوا حتی شبعوا ثم دعا بقدح فشرب اولهم ثم سقاهم
فشربوا حتی رووا فقال ابو لهب لقد سحرکم و قال یا بنی عبد المطلب انی جئتکم بما لم یجئ به
احد قط ادعوکم الی شهادة ان لا اله الا الله و الی الله و الی کتابه فنفروا و تفرقوا ثم دعاهم
الثانیة علی مثلها فقال ابو لهب کما قال المرة الاولی فدعاهم ففعلوا مثل ذلک ثم قال
لهم و مد یده من یبایعنی علی ان یکون اخی و صاحبی و ولیکم بعدی فمددت یدی و قلت انا
ابایعک و انا یومئذ اصغر القوم عظیم البطن فبایعنی علی ذلک قال و ذلک الطعام انا
صنعته ابن مردویه و محامد علیه و مدائح سمیه و مناقب بهیه و مفاخر سنیه ابن مردویه [illegible]
سابقه در مجلد حدیث غدیر گذشت خلاصه اش آنکه از تذکره ذهبی واضح است
که ابن مردویه حافظ ثبت و علامه صاحب ثقت است و از اکابر و اعاظم شیوخ محدثین مثل ابی سهل
بن زیاد و دیگر اکابر نقاد روایت میکند و اجله اساطین سنیه مثل عبد الرحمن بن منده و غیر او خلق
کثیر و جم غفیر از او روایت میکنند یعنی معالم دینیه و آثار نبویه از او فرا میگیرند و او قیم بود بمعرفت این
شان و بصیر برجال و طویل الباع ملیح التصانیف و ناهیک بواحدة من هذه المحامد الزاهرة
و المدائح الفاخرة فکیف اذا اجتمعت و اتسقت و از کتاب العبر ذهبی از ترجمه ابو مطیع محمد بن
عبد الواحد المدینی واضح است که ابو مطیع که جلالت و عظمت او از فقره و انتهی الیه علو الاسناد

باصبهان بلمعان ظهور دارد از ابن مردویه روایت کرده و نیز از عبارت تذکرة الحفاظ ظاهر است که ابو القاسم
عبد الرحمن بن منده و اخوه عبد الوهاب و ابو الخیر محمد بن احمد و ابو منصور محمد بن سکرویه و ابو بکر محمد بن الحسن
بن محمد بن سلیم و ابو عبد الله ثقفی و خلقی کثیر از ابن مردویه روایت کرده اند و روایت شخص عدل و ثقه
و جلیل از شخصی حسب افادات ائمه سنیه دلیل وثوق و جلالت و عدالت مروی عنه میباشد کما سبق
و از عبارت زاد المعاد ابن القیم بعد ذکر حدیث بنی المنتفق منجلی ست که ابن مردویه از کبار ائمه سنیه
و اجله شیوخ ثقات و اماثل حفاظ آثار و افاخم خدام اخبار ست که ابن القیم بروایت او این حدیث را
در کتاب خود مثل روایت دیگر ائمه مذکورین احتجاج و استدلال بر اعتماد و اعتبار و ثبوت و تحقق
و خروج آن از مشکوة نبوت می نماید و حسبک هذا دلالة علی کمال الاعتماد و الوثوق
و غایة الاعتبار و القبول و از عبارت طبقات الحفاظ سیوطی توان دانست که ابن مردویه حافظ
کبیر علامه جلیل و صاحب تصانیف عدیده مثل تفسیر و تاریخ و تخریج و قیم بشان حدیث و بصیر
برجال و صاحب کمال و طویل الباع و کثیر الاطلاع ست و از عبارت شرح مواهب زرقانی کالشمس
فی رابعة النهار هویدا و آشکار ست که ابن مردویه حافظ ثبت علامه صاحب تاریخ و تفسیر و مسند
و مستخرج و قیم بشان حدیث و بصیر برجال و طویل الباع و ملیح التصنیف ست و از عبارت حصن حصین
جزری ظاهر ست که او کتاب ابن مردویه را ماخذ کتاب خود که نهایت عظمت و جلالت آن بیان
کرده گردانیده و مثل دیگر کتب اساطین معتمدین و افاخم محدثین نحله خود مثل بخاری و مسلم و ابن ابی شیبه
و امام احمد و ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه قزوینی و بزار و ابن حبان و حاکم و ابن عوانه
و ابن خزیمه و مالک و غیرهم بر آن اعتماد نموده و نیز ظاهر ست که روایات ابن مردویه را صحیح دانسته
حیث قال فلیعلم انی ارجو ان یکون جمیع ما فیه صحیحا و مخاطب عالی تبار در رساله اصول
حدیث گفته و احادیث متعلقه بتفسیر را تفسیر گویند تفسیر ابن مردویه و تفسیر دیلمی و تفسیر ابن جریر و غیره
مشاهیر تفاسیر حدیث اند از این عبارت هویدا ست که تفسیر ابن مردویه از مشاهیر تفاسیر حدیثیه ست
و شاه صاحب در ذکر تفاسیر مشهوره تفسیر او را مقدم بر دیگر تفاسیر گذاشته اند وجه سی و دوم آنکه تاج المحدثین

ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصفهانی این حدیث شریف را روایت نموده چنانچه ابراهیم بن عبد الله الیمنی الوصابی در کتاب الاکتفا گفته عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی اخرجه ابو داود الطیالسی فی مسنده والحسن بن سفیان فی فوائده وابو نعیم فی فضائل الصحابة ومحمد صدر عالم در معارج العلی گفته عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی منی وانا من علی وعلی ولی کل مومن بعدی واخرج الطیالسی والحسن بن سفین وابو نعیم مثله وابو نعیم اصفهانی از اکابر علمای جلیل الشان ومشاهیر محدثین اعیان ونحاریر معتمدین ارکان متمهرین اثبات ومتبحرین ثقات واساطین معظمین وکبار مدققین واجلهٔ محققین واعاظم مستندین وافاخم منقدین ست وفضائل عالیه ومناقب سامیه ومحامد فاخره ومحاسن زاهره ومکارم جلیله ومآثر نبیله او بر جهرهٔ متتبعین کتب واسفار حضرات متسننین مثل وفیات الاعیان ابن خلکان وعبر ذهبی ومرآة الجنان یافعی ووافی بالوفیات خلیل صفدی وطبقات فقهای شافعیه عبد الرحیم بن حسن الاسنوی وطبقات فقهای شافعیه عبد الوهاب سبکی وتتمة المختصر عمر بن مظفر الشهیر بابن الوردی وطبقات شافعیه ابو بکر اسدی وطبقات سیوطی ولواقح الانوار عبد الوهاب شعرانی ورجال مشکوة محمد بن عبد الله الخطیب ومقالید الاسانید ابو مهدی عیسی ثعالبی وبستان المحدثین خود مخاطب وقول مستحسن مولوی حسن زمان واتحاف النبلا مولوی صدیق حسن خان معاصر غیر آن ظاهر وعیان ست اینجا اکتفا ببعض عبارت میرود قال السبکی فی طبقاته احمد بن عبد الله بن احمد بن اسحق بن موسی بن مهران الامام الجلیل الحافظ ابو نعیم الاصفهانی الصوفی الجامع بین الفقه والتصوف والنهایة فی الحفظ والضبط واحد اعلام الدین جمع الله له بین العلو فی الروایة والنهایة فی الدرایة رحل الیه الحفاظ من الاقطار ولد فی رجب سنة ٣٣٦ ست وثلثین وثلثمائة باصبهان وهو سبط الشیخ الزاهد محمد بن یوسف البنا احد مشایخ الصوفیة واحد الاعلام الذین جمع الله لهم

الطبقة الرابعة فيمن توفي بين الاربعمائة والخمسمائة

بین العلو

بین العلو فی الروایة والنهایة فی الدرایة رحل الیه الحفاظ من الاقطار واستجاز له ابوه طائفة من شیوخ العصر تفرد فی الدنیا عنهم الی ان قال السبکی وقد روی ابو عبد الرحمن السلمی مع تقدمه عن واحد عن ابی نعیم فقال فی کتاب طبقات الصوفیة ثنا عبد الواحد بن احمد الهاشمی ثنا ابو نعیم احمد بن عبد الله انا محمد بن علی بن حبیش المقری ببغداد انا احمد بن محمد بن سهل الادمی ذکر حدیثا قال ابو محمد بن السمرقندی سمعت ابا بکر الخطیب یقول لم ار احدا اطلق علیه اسم الحفظ غیر رجلین ابو نعیم الاصفهانی وابو حازم العبدوی الاعرج وقال احمد بن محمد بن مردویه کان ابو نعیم فی وقته مرحولا الیه ولم یکن فی افق من الافاق اسند ولا احفظ منه کان حفاظ الدنیا قد اجتمعوا عنده وکان کل یوم نوبة واحد منهم یقرأ ما یریده الی قریب الظهر فاذا قام الی داره ربما کان یقرأ علیه فی الطریق جزو وکان لا یضجر لم یکن له غذاء سوی التصنیف والتسمیع قال حمزة بن العباس العلوی کان اصحاب الحدیث یقولون بقی ابو نعیم اربع عشرة سنة بلا نظیر لا یوجد شرقا ولا غربا اعلی اسنادا منه ولا احفظ وکانوا یقولون لما صنف کتاب الحلیة حمل الی نیسابور حال حیاته فاشتروه باربعمائة دینار وقال ابن المفضل الحافظ قد جمع شیخنا اخبار ابی نعیم وذکر من حدث عنه وهم نحو ثمانین رجلا وقال لم یصنف مثل کتابه حلیة الاولیاء سمعناه علی ابی المظفر القاسانی عنه سوی فوت عنه یسیر وقال ابن النجار هو تاج المحدثین واحد اعلام الدین قلت ومن کراماته المغنیة ان السلطان محمود بن سبکتکین لما استولی علی اصبهان ولی علیها والیا من قبله ورحل عنها فوثب اهل اصبهان وقتلوا الوالی فرجع محمود الیها وامنهم حتی اطمانوا ثم قصدهم یوم الجمعة فی الجامع فقتل منهم مقتلة عظیمة وکانوا قبل ذلک قد منعوا ابا نعیم الحافظ من الجلوس فی الجامع فحصلت له کرامات السلامة فیما جری علیهم اذ لو کان جالسا لقتل وانتقام الله تعالی له منهم

سن ربیعا و من مصنفاته حلیة الاولیاء و هی من احسن الکتب کان الشیخ الامام الوالد رحمه الله
کثیر الحث لنا علیها و یحب تسمیعها و له ایضا کتاب معرفة الصحابة و کتاب دلائل
النبوة و کتاب المستخرج علی البخاری و کتاب المستخرج علی مسلم و کتاب تاریخ اصبهان
و کتاب صفة الجنة و کتاب فضائل الصحابة و صنف شیئا کثیرا من المصنفات توفی
فی العشرین من المحرم سنة ۴۳۰ ثلثین و اربعمائة و له اربع و تسعون سنة و ولی الدین خطیب
در اسماء رجال مشکوة گفته ابو نعیم الاصفهانی هو ابو نعیم احمد بن عبد الله الاصفهانی
صاحب الحلیة هو من مشایخ الحدیث الثقات المعمول بحدیثهم المرجوع الی قولهم کبیر القدر
ولد سنة اربع و ثلثین و ثلثمائة باصبهان و مات فی صفر سنة ثلثین و اربعمائة باصبهان
و له من العمر ست و تسعون سنة رحمه الله **وجه سی و سوم** آنکه ابو بکر احمد بن حسین
بیهقی خبر مجردی این حدیث شریف را در ضمن حدیثی طویل از ابن عباس روایت فرموده چنانچه
اخطب خوارزم در کتاب المناقب بعد ذکر حدیث کسر اصنام باین اسناد اخبرنا الشیخ
الزاهد ابو الحسن علی بن احمد العاصمی الخوارزمی قال اخبرنا شیخ القضاة اسمعیل
بن احمد الواعظ قال اخبرنا والدی ابو بکر احمد بن الحسین البیهقی الخ گفته و بهذا
الاسناد عن احمد بن الحسین هذا قال اخبرنا احمد بن جعفر القطیعی قال حدثنا
عبد الله بن احمد بن حنبل قال اخبرنا ابی قال حدثنا یحیی بن حماد قال حدثنا ابو
عوانة قال حدثنا ابو بلج قال حدثنا عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس
اذ اتاه تسعة رهط قالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلو بنا من
بین هؤلاء قال فقال ابن عباس بل انا اقوم معکم قال و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی
قال فابتدوا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه و یقول اف و تف وقعوا فی
رجل له بضع عشر فضائل لیست لاحد غیره وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله
علیه و سلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحب الله و رسوله و یحبه الله و رسوله

فاستشرف

فاستشرف لها مستشرف فقال این علی فقالوا انه فی الرحی یطحن قال و ما کان احدهم لیطحن
قال فجاء و هو ارمد لا یکاد ان یبصر قال فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاها
ایاه فجاء علی بصفیة بنت حیی فقال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلی الله
علیه و سلم ابا بکر بسورة التوبة فبعث علیا خلفه و اخذها منه فقال لا یذهب بها
الا رجل هو منی و انا منه قال ابن عباس و قال النبی صلی الله علیه و سلم لبنی عمه
ایکم یوالینی فی الدنیا و الاخرة قال و علی جالس معهم فقال رسول الله صلی الله علیه
و سلم و اقبل علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا و الاخرة فابوا فقال
لعلی انت ولیی فی الدنیا و الاخرة قال ابن عباس و کان علی اول من امن من الناس
بعد خدیجة قال و اخذ رسول الله صلی الله علیه و سلم ثوبه فوضعه علی علی و فاطمة
و حسن و حسین و قال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا
قال ابن عباس و شری علی نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه و سلم ثم نام مکانه
قال ابن عباس و کان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه و سلم فجاء ابو بکر
و علی نائم و ابو بکر یحسب انه رسول الله صلی الله علیه و سلم قال فقال له علی
ان نبی الله قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال
و جعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی نبی الله صلی الله علیه و سلم و هو یتضور و قد لف
راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم و کان صاحبک
لا یتضور و نحن نرمیه و انت تتضور و قد استنکرنا ذلک قال ابن عباس و خرج رسول الله
صلی الله علیه و سلم فی غزوة تبوک و خرج الناس معه فقال له علی اخرج معک فقال
النبی صلی الله علیه و سلم لا فبکی علی فقال له اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هارون
من موسی الا انه لیس نبی بعدی انه لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی قال ابن عباس
و قال له رسول الله صلی الله علیه و سلم انت ولی کل مومن و مومنة بعدی قال

ابن عباس سدّ رسول الله صلى الله عليه وسلم ابواب المسجد غير باب علي فكان يدخل
المسجد جنبا وهو طريقه ليس له طريق غيره قال ابن عباس قال رسول الله صلى الله
عليه وسلم من كنت مولاه فعلي مولاه قال ابن عباس وقد اخبرنا الله عز وجل
في القرآن انه رضي عن اصحاب الشجرة فعلم ما في قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط عليهم بعد
ذلك قال ابن عباس وقال نبي الله صلى الله عليه وسلم لعمر حين قال ائذن لي فاضرب
عنقه يعني عنق حاطب قال وما يدريك لعل الله قد اطلع على اهل بدر فقال اعملوا
ما شئتم و مزید فضل و جلالت و نهایت کمال و براعت و غایت نقد و مهارت و طول باع و عظمت
شان و سمو قدر و علو فخر و تبحر و تمهر و اتقان بیهقی بر متتبع اسفار ائمه این قوم مثل معجم الادباء یاقوت
حموی و کتاب الانساب عبد الکریم سمعانی و وفیات الاعیان ابن خلکان و کامل ابن اثیر جزری و مختصر
فی اخبار البشر ابو الفدا اسماعیل بن علی و تتمة المختصر فی اخبار البشر ابن الوردی و سیر النبلاء و تذکرة الحفاظ
و عبر فی خبر من غبر و دول الاسلام ذهبی و مرآة الجنان یافعی و رجال مشکوة ولی الدین الخطیب و طبقات
شافعیه عبد الرحیم اسنوی و طبقات شافعیه عبد الوهاب سبکی و طبقات شافعیه ابو بکر اسدی و طبقات
الحفاظ جلال الدین سیوطی و رجال مشکوة شیخ عبد الحق و فیض القدیر شرح جامع الصغیر عبد الرؤف
مناوی و مرقاة شرح مشکوة ملا علی قاری و شرح مواهب لدنیه زرقانی و مقالید الاسانید ابو مهدی
ثعالبی و بستان المحدثین خود مخاطب و ابجد العلوم و تاج مکلل و اتحاف النبلاء مولوی صدیق حسن خان
معاصر ظاهر و مستنیر است **وجه سی و چهارم** آنکه ابو القاسم حسین بن محمد الشهیر بالراغب
الاصفهانی حدیث ولایت را بالقطع و حتم ثابت فرموده و در جمله فضائل جناب امیر المؤمنین
علیه السلام ذکر نموده چنانچه در کتاب محاضرات الادباء و محاورات الشعراء و البلغاء که در ایام سابقه
بعنایت منعم مفیض الآلاء یک نسخه عتیقه قلمیه آن از کتب خانه غلام علی آزاد بدست این عبد کثیر التقصیر
افتاده بود و درین ایام بفضل رب منعام نسخه مطبوعه مصریه آن پیش نظر قاصر حاضر است
در فصل الفصول حد عشرون که در عنوان آن فصل گفته و مما جاء فی فضائل اعیان الصحابة

قد كان

قد كان من شرط هذا الكتاب ان لا يشتغل بذكر الرجال على الترتيب اذ كان القصد فيه
الى تنويع المعاني لكن لم يوجد بدّ من ذكر فضائل الصحابة اذ كانت الحاجة اليه تكثر فمما جاء في
علي بن ابي طالب كرم الله وجهه قتل لتسع عشرة ليلة خلت من شهر رمضان يوم الجمعة
وهو ابن ثلاث وستين وقيل ابن ثلث وخمسين وخلافته اربع سنين وثمانية اشهر وتسعة
عشر يوما ودفن بالكوفة وغيب قبره وقال صلى الله عليه وسلم الخلافة ثلثون
عاما ثم تكون ملكا وكناه النبي صلى الله عليه وسلم ابا تراب وذلك انه دخل
على ابنته فاطمة فقال اين ابن عمك قالت في فناء المسجد فوجده مضطجعا في التراب
فقال النبي صلى الله عليه وسلم قم يا ابا تراب وذلك من شدة ما اعجبه من فضائله
قال له النبي صلى الله عليه وسلم الا ترضى ان تكون مني بمنزلة هرون من موسى غير انه
لا نبي بعدي قال بلى قال فانت كذلك وقال علي مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي و ابو القاسم
راغب از اعاظم مشاهیر جلیل المناصب و افاخم نحاریر و کبار اساطین رفیع المراتب و اماثل ائمه منتجب
بمدح و ثنای راغب راغب و مزید تعظیم و تفخیم و تکریم آن علامه نبیل طالب علامه سیوطی در بغیة الوعاة
فی طبقات اللغویین والنحاة گفته المفضل بن محمد بن معلی الاصبهانی ابو القاسم الراغب
صاحب المصنفات كان في اوائل المائة الخامسة له مفردات القرآن و افانين البلاغة
والمحاضرات وقفت على الثلثة وقد كان في ظني ان الراغب معتزلي حتى رأيت بخط الشيخ
بدر الدين الزركشي على ظهر نسخة من القواعد الصغرى لابن عبد السلام ما نصه
ذكر الامام فخر الدين الرازي في تاسيس التقديس في الاصول ان ابا القاسم الراغب
من ائمة السنة وقرنه بالغزالي قال وهي فائدة حسنة فان كثيرا من الناس يظنون
انه معتزلي و نیز سیوطی در مزهر در فائده ثامنه عشر از فصل اول از نوع تاسع گفته الثانية
عشرة قال الامام ابو القاسم الحسين بن محمد بن المفضل المشهور بالراغب وهو من ائمة
السنة والبلاغة في خطبة كتابه المفردات الفاظ القرآن هو لب كلام العرب و زبدته

اثبات راغب اصفهانی حدیث ولایت را بحتم و جزم در کتاب محاضرات و عد آن از فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام

ص ۲۳۷ / ۲۷۴

مدح راغب اصفهانی از بغیة الوعاة سیوطی

ص ۹۹ / ۲۹۹ جلد اول

کمال مدح و ثنای راغب اصفهانی از مزهر سیوطی

وو اسطته وکرائمه وعلیها اعتماد الفقهاء والحکماء فی احکامهم وحکمهم والیها مفزع حذاق الشعراء
والبلغاء فی نظمهم ونثرهم وما عداها الالفاظ المتفرعات عنها والمشتقات منها هو بالاضافة الیها کالقشور
والنوی بالاضافة الی اطائب الثمرة وکالحثالة والتبن بالنسبة الی لبوب الحنطة وازشقی تلمیذ
محمود بن محمد بن قاضی زادة الرومی ابن بنت علی بن محمد قوشجی در مدینة العلوم گفته فنون المحاضرات للراغب
الاصفهانی وهو المفضل بن محمد الاصفهانی ابو القاسم الراغب صاحب المصنفات کان فی
اوائل المائة الخامسة له مفردات القرآن وافانین البلاغة والمحاضرات وله تفسیر
سمعناه من بعض الثقات وله تفصیل النشاتین وله کتاب الذریعة فی احکام الشریعة
والناس یظنون انه معتزلی لکن قال السیوطی رایت بخط الشیخ بدر الدین الزرکشی علی ظهر
نسخة من قواعد الصغری لابن عبد السلام ما نصه ذکر الامام فخر الدین الرازی فی
تاسیس التقدیس فی الاصول ان ابا القاسم الراغب من ائمة السنة وقرنه بالغزالی
وهذه الفائدة حسنة فلا عبرة بظنون الناس وان بعض الظن اثم ومصطفی بن عبد الله
القسطنطینی در کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون گفته افانین البلاغة للعلامة ابی القاسم
حسین بن محمد المعروف بالراغب الاصبهانی ونیز در کشف الظنون گفته تفسیر الراغب هو
الفاضل العلامة ابو القاسم الحسین بن محمد بن المفضل المعروف بالراغب الاصفهانی
المتوفی فی راس المائة الخامسة وهو تفسیر معتبر فی مجلد اوله الحمد لله علی آلائه الخ
اورد فی اوله مقدمات نافعة فی التفسیر وطریقه انه اورد جملا من الآیات ثم
فسره تفسیرا مشبعا وهو احد ماخذ انوار التنزیل للبیضاوی ونیز در کشف الظنون
گفته تفصیل النشاتین وتحصیل السعادتین للامام ابی القاسم الحسین بن محمد بن المفضل
الراغب الاصفهانی المتوفی فی اول المائة الخامسة مختصر اوله الحمد لله الذی
ارسل بالنبوة عبده الخ رتب علی ثلثة وثلثین بابا وفصل فیها النشاة الاولی
والنشاة الاخری ونیز در کشف الظنون گفته الذریعة الی مکارم الشریعة للامام ابی القسم

حسین

حسین بن محمد بن المفضل الراغب الاصفهانی ذکره فی اوائل مفرداته وله اول الحمد لله تعالی علی جوده الذی هو سبب الوجود ونور ایهدینا الی الاقبال علیه الخ وهو علی سبعة فصول الاول
فی اصول الانسان وقواه وفضله الثانی فی العقل والعلم والنطق الثالث فیما یتعلق بالقوی
الشهوانیة الرابع فیما یتعلق بالقوی الغضبیة الخامس فی العدالة والظلم السادس
فیما یتعلق بالصناعات السابع فی ذکر الاعمال قیل ان الامام حجة الاسلام الغزالی
کان یستصحب کتاب الذریعة دائما ویستحسنه لنفاسته ونیز در کشف الظنون گفته مفردات
الفاظ القرآن فی اللغة لابی القسم حسین بن محمد بن المفضل المعروف بالراغب الاصبهانی
المتوفی سنة سماه السیوطی فی طبقات النحاة المفضل بن محمد وقال کان فی اوائل المائة
الخامسة ونقل عن خط الزرکشی ما نصه ذکر الامام فخر الدین الرازی فی تاسیس التقدیس
فی الاصول ان الراغب من ائمة السنة وقرنه بالغزالی انتهی ومولوی صدیق حسن خان معاصر
در ابجد العلوم در ذکر علمای محاضره گفته مفضل بن محمد الاصفهانی ابو القاسم الراغب کان فی اوائل
المائة الخامسة له المحاضرات وافانین البلاغة وغیر ذلک والناس یظنون انه
معتزلی لکن نقل السیوطی عن الفخر الرازی انه من ائمة السنة وقرنه بالغزالی
وهذه فائدة حسنة فلا عبرة بظنون الناس وان بعض الظن اثم واکابر علمای
سنیه اعیان با فاوات وتحقیقات راغب اصفهانی بکمال استبشار وانبساط جنان بیکرانند
واحتجاج واستدلال باو مستند دبمقام تحقیق بمقابله اهل حق کرام نموده اظهار نهایت وثوق
واعتبار واعتماد آن مینمایند علامه عمدة الاطوار می فرمایند سیوطی در مزهر در نوع تاسع گفته قال
الراغب فی مفرداته الفصح خلوص الشیء مما یشوبه واصله فی اللبن یقال فصح اللبن
وافصح وهو فصیح ومفصح اذا تعری من الرغوة قال الشاعر ع وتحت الرغوة اللبن
الفصیح ومنه استعیر فصح الرجل جادت لغته وافصح تکلم بالعربیة وقیل
بالعکس والاول اصح انتهی ونیز عبارت سیوطی در مزهر مشتمل بر نقل از راغب در باب

مدح قرآن انفا شنیدی و فاضل رشید و شوکت حمریه گفته و چون از اقامت استدلال خود بقول الامام القیصر حضرت عمر رضی الله عنه بر حرمت متعه فراغت حاصل کردیم حالا دفع توهمی که صاحب رساله بشناعت علمای شیعه بران وارد کرده است مینمایم و میگوییم که انچه بعد ازدرا نفسی بسیار که تعرض بجواب آن خارج از شرط این عجاله است فرموده که تاویل آن باین نهج که معنی انا انهی عنهما وانا احرمهما اینست که من مبیّن و موکّد تحریم پیغمبر خدا هستیم و اصل تحریم از آنحضرت بود و ظاهرست که این تاویلیست علیل تو جهیست بغایت رکیک و جدلیل الخ قابل استعجاب اولی الالباب زیراکه استعمال حرّم التی بمعنی بیّن حرمته واخبر عنها وحکم بها وکذا لفظ اباح الشی بمعنی بیّن اباحته واخبر عنها وحکم بها اتفاقا شایع کما یقال حرّم الشافعی النبیذ واباحه ابو حنیفة وحرّم ابو حنیفة الضبّ واباحه الشافعی سیبویه ثانی علامه تفتازانی که از ائمه عربیت است وصاحب رساله هم در وجه سوم همین فائده او را از علمای او بیه گفته در شرح مقاصد در جواب مطاعن حضرت عمر میفرماید معنی احرمهن احکم بحرمتهن واعتقد ذلک لقیام الدلیل کما یقال حرّم المثلث الشافعی واباحه ابو حنیفة انتهی و امام راغب اصفهانی که از ائمه عربیت است در مفردات خود می فرماید و قوله تعالی لم تحرّم ما احلّ الله لك ای لم تحکم بتحریم ذلك انتهی ومن اراد العثور علی جواب شبهة الوشید النبیل بالتفصیل فعلیه بمطالعة الشعلة الظفریة والضربة الحیدریة فانّه یلفی فیهما ما فیه شفاء العلیل ورواء الغلیل وعلی الله قصد السبیل ومولوی حیدر علی فیض آبادی در رسالک ثانی منتهی الکلام در وجوه جواب کلام صوارم بجواب حدیث عیون در باب حضرت آدم گفته دوم آنکه از تتبع لغت مثل صحاح و قاموس و نهایه و مفردات الفاظ قرآن از تصانیف شیخ ابوالقاسم حسین بن محمد بن مفضل مشهور بامام راغب و صراح و مجمع البحرین و اعتراف و اظهار صاحب مجمع البیان و دیگر اجله مفسرین شیعیان و کنز و منتخب وغیرها چنان معلوم می شود که اراده زوال نعمت از محسود در معنی حسد ضرورست الخ و کتاب محاضرات راغب اصفهانی از کتب مشهوره معتبره و اسفار معروفه معتمده مصطفی بن عبدالله القسطنطینی

در کشف الظنون

در کشف الظنون گفته محاضرات الادباء ومحاورات الشعراء والبلغاء لابی القاسم حسین بن محمد المعروف بالراغب الاصبهانی وهو عمدة هذا الفن بین الفضلاء اوله الحمد لله الذی تقصر الافکار ان تحویه الخ ورتبه علی خمسة وعشرین حدّا وذکر فصولا وابوابا ولمحمود بن محمد من الاروام مختصر مرتب علی ثلث وعشرین مقالة اوله الحمد لله اولا وآخرا اللاول والآخر و فاضل محمد سملوطی که از علمای عصریین مصریین است در آخر نصف آخر نسخه مطبوعه مصریه محاضرات این عبارت نوشته قد ذکرنا فی آخر الجزء الاول حذف ما یلطی فیه والآن بحمد الله قد تم الکتاب فلا نعید ذکر ما سلف علی انه خال مما خلا ذکره حال بما یطیب بداقه التصحیح لنشره وانه لجدیر بان تبتدل الاذواق السلیمة همها فی مطالعته وترتاح الالباب الشریفة بتدبر آیاته ومسامرته فهو الذی جمع فاوعی من الادب صنوفه وانواعه وحوی من اللطائف ما لحسن ابتداعه اختراعه فله الذکر الاول وعلیه من المحاضرات المعول وکان تمامه فی اوائل جمادی الاولی سنه ۱۲۸۷ بمطبعة اللوذعی الادیب والسید الشریف النسیب السید ابراهیم المویلحی وکان طبعه لارباب جمعیة المعارف المصریة وعبارتیکه در آخر نصف اول محاضرات نوشته و حواله بآن درین کلام بلاغت نظام نموده اینست یقول محمد السملوطی لما ال جهدا فی تصحیح هذا الجزء وتحریر مبانیه ولم اثن عزیمتی عن تدبر آیاته ومعانیه لو اطلق للاذن فی طبع ملازمه الا عنه حتی انفحق الصواب او اظنه بیدان نسخه وان کثرت عن اثنتین لا تزید عن واحدة ومع ذلك هی قلیل الجدوی عدیمة الفائدة فکانت عمدتی فی تصحیحه علی مراجعة مظانه من کتب اللغة والادب وتفقد الفاظه من امثال الاقدمین ونوادر العرب فشمس حذری فیما یظهر به من الخطاء ظاهرة فی سماء العیان علی انی اقول لیس فی الامکان فی تصحیحه ابدع مما کان وانی لا نجوان اکون نظمت لآلیه فی سلك الحقیقة واصبت الغرض منه فی الجلیلة

والدقیقة وجه سی و پنجم آنکه احمد بن علی بن ثابت المعروف بالخطیب البغدادی حدیث ولایت
بروایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام نقل کرده چنانچه ملا علی متقی در کنز العمال گفته
سألت الله یا علی فیك خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیك امتی
فابی واعطانی فیك ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت
معی معك لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والآخرین واعطانی
انك ولی المؤمنین بعدی الخطیب والرافعی عن علی و میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی در مفتاح النجا
فی مناقب آل العبا گفته اخرج الخطیب والرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم سألت الله یا علی فیك خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعة
سألت الله ان یجمع علیك امتی فابی علی واعطانی فیك ان اول من تنشق عنه
الارض یوم القیمة انا وانت معی معك لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به
الاولین والآخرین واعطانی انك ولی المؤمنین بعدی و محمد صدر عالم در معارج العلی
گفته اخرج الخطیب والرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال لی رسول الله
صلی الله علیه وسلم سألت الله یا علی فیك خمسا فمنعنی واحدة واعطانی
اربعا سألت الله ان یجمع علیك امتی فابی علی واعطانی فیك ان اول من تنشق
عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معك لواء الحمد وانت تحمله بین یدی
تسبق به الاولین والآخرین واعطانی انك ولی المؤمنین بعدی و مولوی حسن زمان
معاصر در قول مستحسن فی فخر الحسن گفته وللخطیب والرافعی بسند صحیح عن علی رفعه سألت الله
یا علی فیك خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیك
امتی فابی علی واعطانی فیك ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت
معی معك لواء الحمد تحمله بین یدی تسبق به الاولین والآخرین واعطانی انك ولی
المؤمنین بعدی و خطیب بغدادی از اساطین ائمه نقاد و اعاظم منقدین امجاد و اجله مشهورین

ص ۲۱ / ۸۵

فی الاغوار

فی الاغوار والانجاد و افاخم معروفین الشائع فضلهم فی التلال والوهاد است و نبذی از فضائل
فاخره و محاسن باهره او انشاء الله تعالی از انساب و ذیل تاریخ بغداد عبد الکریم بن محمد
السمعانی و وفیات الاعیان ابن خلکان و کامل علی بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری و مختصر
فی اخبار البشر ابو الفدا اسماعیل بن علی الایوبی و سیر النبلاء و تذکرة الحفاظ و عبر فی خبر من غبر
و دول الاسلام ذهبی و طبقات شافعیه کبری عبد الوهاب بن علی السبکی و تتمة المختصر فی
اخبار البشر عمر بن المظفر الشهیر بابن الوردی و مرآة الجنان و عبرة الیقظان عبد الله بن
اسعد الیمنی الیافعی و طبقات شافعیه قاضی تقی الدین ابو بکر بن احمد المعروف بابن قاضی
شهبة الاسدی و طبقات الحفاظ جلال الدین السیوطی و تاریخ خمیس فی احوال النفس النفیس
حسین بن محمد دیار بکری و فیض القدیر شرح جامع صغیر عبد الرؤف بن تاج العارفین مناوی
و شرح مواهب لدنیه محمد بن عبد الباقی الزرقانی المالکی و مقالید الاسانید ابو مهدی عیسی
بن محمد الثعالبی الجعفری و بستان المحدثین خود شاه صاحب و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء مولوی
صدیق حسن خان معاصر ظاهر خواهد شد اینجا اکتفا بر عبارت ابن خلکان میرود قال فی وفیات
الاعیان الحافظ ابو بکر احمد بن علی بن ثابت بن احمد بن مهدی بن ثابت البغدادی
المعروف بالخطیب صاحب تاریخ بغداد و غیره من المصنفات المفیدة کان من الحفاظ
المتقنین والعلماء المتبحرین و لو لم یکن له سوی التاریخ لکفاه فانه یدل علی اطلاع
عظیم و صنف قریبا من مائة مصنف و فضله اشهر من ان یوصف و اخذ الفقه
عن ابی الحسن المحاملی والقاضی ابی الطیب الطبری و غیرهما و کان فقیها فغلب علیه الحدیث
والتاریخ و ولد فی جمادی الآخرة سنة اثنتین و تسعین و ثلثمائة یوم الخمیس لست
بقین من الشهر و توفی یوم الاثنین سابع ذی الحجة سنة ثلث و ستین و اربعمائة ببغداد
رحمه الله تعالی و قال السمعانی توفی فی شوال و سمعت ان الشیخ ابا اسحاق الشیرازی
رحمه الله کان من جملة من حمل نعشه لانه انتفع به کثیرا و کان یراجعه فی تصانیفه

تاریخ خطیب بغدادی کا از وفیات الاعیان ابن خلکان

والعجب انه كان في وقته حافظ المشرق وابو عمر يوسف بن عبد البر صاحب كتاب الاستيعاب
حافظ المغرب ماتا في سنة واحدة كما سيأتي في حرف الياء ان شاء الله تعالى وذكر محب الدين
بن النجار في تاريخ بغداد ان ابا البركات اسمعيل بن سعد الصوفي قال ان الشيخ ابا بكر بن
زهراء الصوفي كان قد اعد لنفسه قبرا الى جانب قبر بشر الحافي رحمه الله تعالى وكان
يمضي اليه في كل اسبوع مرة وينام فيه ويقرأ فيه القرآن كله فلما مات ابو بكر الخطيب كان
قد وصى ان يدفن الى جانب قبر بشر الحافي فجاء اصحاب الحديث الى ابي بكر بن زهراء وسألوه
ان يدفن الخطيب في القبر الذي اعده لنفسه وان يؤثره به فامتنع من ذلك امتناعا
شديدا وقال موضع قد اعددته لنفسي منذ سنين يوخذ مني فلما راوا ذلك
جاؤا الى والدي الشيخ ابي سعد فذكروا له ذلك فاحضر الشيخ ابا بكر بن زهراء وقال له
انا لا اقول لك اعطهم القبر ولكن اقول لك لو ان بشر الحافي في الاحياء وانت
جانبه فجاء ابو بكر الخطيب يقعد دونك كان يحسن بك ان تقعد اعلى منه قال لا بل
كنت اقوم واجلسه مكاني قال هكذا ينبغي ان يكون الساعة قال فطاب قلب الشيخ
ابي بكر واذن لهم في دفنه فدفنوه الى جانبه بباب حرب وكان قد تصدق بجميع ماله
وهو مائتا دينار فرقها على ارباب الحديث والفقهاء والفقراء في مرضه واوصى ان
يتصدق عنه بجميع ما عليه من الثياب ووقف جميع كتبه على المسلمين ولم يكن له
عقب وصنف اكثر من ستين كتابا وكان الشيخ ابو اسحاق الشيرازي ممن حمل جنازته
وقيل انه ولد في سنة احدى وتسعين وثلثمائة والله اعلم ورئيت له منامات
صالحة بعد موته وكان قد انتهى اليه علم الحديث وحفظه في وقته هذا آخر ما نقلته
من كتاب ابن النجار **وجه سی و ششم** آنکه ابوسعید مسعود بن ناصر السجستانی حدیث ولایت را
در کتاب درایة حدیث الولایه روایت کرده چنانچه در طرائف في معرفة مذاهب الطوائف مذکور است
ومن ذلك حديث الولاية رواية ابي سعيد مسعود بن ناصر السجستاني وهو من المتفق على

ثقته برواية بريدة هذا الحديث من عدة طرق وفي بعضها زيادات مهمات فمن ذلك
ان بريدة قال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لما سمع ذم علي غضب غضبا لم اره
غضب مثله قط الا يوم قريظة والنضير ونظر الي وقال يا بريدة ان عليا وليكم
بعدي فاحب عليا فانما يفعل ما يومر به فقمت وما احد من الناس احب منه ومن ذلك
زيادة اخرى قال عبد الله بن عطا حدثت بذلك ابا حرب بن سويد بن غفلة فقال كتمك
عبد الله بن بريدة بعض الحديث ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال انافقت بعدي
يا بريدة ومن ذلك زيادة ايضا معناها ان خالد بن الوليد امر بريدة فاخذ كتابه يقرأ
على رسول الله صلى الله عليه وسلم ويقع في علي قال بريدة فجعلت اقرأ واذكر عليا فتغير
وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم قال صلى الله عليه وسلم يا بريدة ويحك
اما علمت ان عليا وليكم بعدي انتهى ما في الطرائف فهذا مسعود بن ناصر الحجي المحمود
ناصر حيث روى الحديث الشريف على رغم كل جاحد خاسر واخرى سعي كل حاذق حائر
ودر في بحر كل اخي غمر قاصر واوهن مرية كل متوغر بائر وشوه وجه كل مكذب جائر
وابان عن الصدق الفاخر وافصح عن الصواب الظاهر ومسعود بن ناصر صاحب فضل زاهر حاوی
نبل باهر از اعاظم محدثین عالی مفاخر وافاخم معتبرین جلیل المآثر واجله حفاظ و متقنین اکابر است
عبد الکریم سمعانی در انساب در نسبت سجستانی گفته ابو سعید مسعود بن ناصر بن ابی زید السجزی
الرکاب کان حافظا متقنا فاضلا رحل الى خراسان والجبال والعراقين والحجاز واكثر
من الحديث وجمع الجمع وروى لنا عنه جماعة كثيرة بمرو ونيسابور واصبهان توفي سنة سبع
وسبعين واربعمائة ازین عبارت واضح است که ابوسعید سجزی حافظ متقن و فاضل بوده و رحلت کرده
بسوی خراسان و جبال و عراقین و حجاز و اکثار حدیث کرده و بجمع آن مشغول شده و از مشایخ
سمعانی ست که روایت کرده اند برای سمعانی از و جماعه کثیره در مرو و نیسابور
و اصبهان و سابقا دانستی که حافظ کسی را گویند که مشهور باشد بطلب و اخذ از افواه رجال

ومعرفت بجرح وتعدیل وطبقات روات ومراتب شان وتمییز صحیح از سقیم داشته باشد ومستحضرات او زیاده از غیر
مستحضرات باشد پس اینهمه صفات جلیله ومناقب عظیمه بهم برای ابو سعید که بتصریح سمعانی حافظ متقن بوده
ثابت باشد وحافظ ابو عبد الله محمد بن احمد ذهبی در عبر فی خبر من غبر در وقائع سنه سبع وسبعین واربعمائه گفته
مسعود بن ناصر السجزی ابو سعید الرکاب الحافظ رحل وصنف وحدث عن ابی حسان
المزکی وعلی بن بشری اللیثی وطبقتهما ورحل الی بغداد واصبهان قال الدقاق لم ار اجود اتقانا
ولا احسن ضبطا منه توفی بنیسابور فی جمادی الاولی ازین عبارت ظاهر است که مسعود سجزی حافظ
بوده ورحلت کرده وتصنیف نموده وتحدیث کرده از ابی حسان مزکی وعلی بن بشری لیثی وطبقه شان ورحلت کرده
بسوی بغداد واصبهان ودقاق ارشاد کرده که ندیدم جیدتر از روی اتقان ونه بهتر از روی ضبط از و
وابو محمد عبد الله بن اسعد الیافعی الیمنی در مرآة الجنان وعبرة الیقظان فی معرفة ما یعتبر من حوادث
الزمان در وقائع سنه سبع وسبعین واربعمائه گفته وفیها الحافظ ابو سعید مسعود بن ناصر السجزی
رحل وصنف وحدث عن جماعة قال الدقاق لم ار اجود اتقانا ولا احسن ضبطا منه ازین عبارت
هم حافظ ومحدث ومصنف وراحل بودن سجزی ومدح دقاق او را بمزید جودت واتقان وغایت حسن
ضبط ظاهر است ومحتجب نماند که دقاق مادح ابو سعید سجستانی از اکابر حفاظ حذاق واعاظم مهره سباق
واجله ارباب اشتهار فی الآفاق واعاظم اصحاب براعت وافلاق است ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته الدقاق
الحافظ المفید الرحال ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن محمد الاصبهانی کان یقول عرفت بین المحدثین
بصحتی ابن علی الدقاق سألونی بای شیء تکتب تعریف سماعك فقلت بالدقاق مولدی
حوالی سنة بضع ثلثین واربعمائة وسمعت من ابی المظفر عبد الله بن شبیب واحمد بن الفضل
الباطرقانی وعبد الرحمن بن احمد الرازی المقری وسعید العیار وعبد الرحمن بن منده وسمعت
بمرسیة من اصحاب ابن المقری واقل ما املیت بیزخس فی سنة اربع وسبعین سمع الامام ابو عبد الله
العمیری ودخلت لطلب الحدیث طوس وهراة وبلخ وبخاری وسمرقند وکرمان وجرجان
ونیسابور فما زال العد حتی سمی مائة وعشرین مکانا ثم قال الذین کتبت عنهم باصبهان

فاکثر

صفحه ۲۳۶ — تاریخ ابو سعید سجستانی از عبر ذهبی

تاریخ ابو سعید سجستانی از مرآة الجنان یافعی

ص — الطبقة الخامسة عشر

فاکثر من الف ان شاء الله والذین فی الرحلة فاکثر من الف اخر وکان الدقاق رجلا صالحا فقیرا متعففا
صاحب سنة واتباع الا انه کان یبالغ فی تعظیم عبد الرحمن شیخه ویذم الاشعریة قال السلفی
سمعت اسمعیل بن محمد الحافظ یقول ما اعرف احدا احفظ لغرائب الاحادیث وغرائب الاسانید من
ابی عبد الله الدقاق قلت حدث عنه ابو طاهر السلفی وابو سعید محمد بن عبد الواحد
الصائغ وخلیل بن ابی الرجاء الراری وطائفة قال عبد الرحمن بن ابی الوفا فیما انبانا ابن الجلال
عن کریمة سماعا عن سعد قال توفی الحافظ ابو عبد الله الدقاق لیلة الجمعة سادس شوال
سنة ست عشرة وخمسمائة وجلال الدین سیوطی در طبقات الحفاظ گفته الدقاق الحافظ المتقن الرحال
ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن محمد الاصبهانی ولد سنة بضع وثلثین واربعمائة وسمع
واکثر ورحل الی خراسان وکان من الحفاظ عفیفا صاحب سنة واتباع قال الحافظ اسماعیل بن محمد ما اعرف
احدا احفظ لغرائب الاحادیث وغرائب الاسانید منه مات لیلة الجمعة سادس شوال سنة ۵۱۶

وجه سی وهشتم آنکه علی بن محمد الجلابی المعروف بابن المغازلی حدیث ولایت را روایت فرموده
چنانچه در کتاب مناقب علی بن ابی طالب علیه السلام که نسخه عتیقه آن بخط عرب پیش نظر قاصر حاضر گفته
حدثنا محمد بن الحسین الزعفرانی ثنا جعفر بن محمد ابو یحیی ثنا علی بن الحسین البزاز و
موسی بن محمد البجلی قالا ثنا جعفر بن سلیمان عن یزید الرشك عن مطرف بن عبد الله عن
عمران بن حصین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ما تریدون من علی ان علیا منی
وهو ولی کل مؤمن بعدی ونیز روایت گفته کتب الی علی بن الحسین العلوی رحمه الله یخبرنی ان ابا الحسن
احمد بن محمد بن عمران اخبرهم نا عبد الله بن محمد بن عبد العزیز ثنا ابو الربیع الزهرانی
ثنا یزید الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم علی منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن بعدی انتهی بهذا الجلال فی روایته الحدیث
الشریف واثباته فی مناقب علی بن ابی طالب علیه الاف سلام الملك الوهاب للحنفی فاشجی
والردی یتحلی سکوت الب ویثبت بوار سوق کل خادع ماحل وخاتل خائب فلینظر

تاریخ وفات دقاق از طبقات الحفاظ سیوطی

روایت نمودن ابن المغازلی حدیث ولایت را در کتاب المناقب

الجاحدون انّی ذهبت بهم المذاهب وکیف اظلمت علیهم الغیاهب فلویدو الخالق من الذائث واقتصّوا آثار الغرور والموبق الخالب و مخفی نماند که ابوالحسن مغازلی از اکابر محدثین و اعاظم معتمدین و اجلهٔ معتبرین سنّیه است جلالت قدر و سموّ فخر و عظمت مرتبت و علاء منزلت او بمطالعهٔ انساب ابو سعد عبدالکریم بن السمعانی محمد المروزی و تراجم الحفاظ میرزا محمد بن معتمد خان بدخشانی ظاهر و باهر است و مصطفی بن عبدالله القسطنطینی المشهور بحاجی خلیفه و الکاتب الچلپی الاستنبولی هم در کشف الظنون فی بل او را بتاریخ واسط ابو عبدالله محمد بن سعید الدبیثی الواسطی المتوفی سنه ۶۳۷ سبع وثلثین وستمائة ذکر کرده و اعاظم محدثین و اکابر منقدین اهلسنت در کتب و اسفار بهیهٔ خویش از و روایات عدیده نقل کرده اند چنانچه شهاب الدین احمد بن حجر المکی الهیتمی در کتاب صواعق محرقه و کمال الدین جهرمی در براهین قاطعه ترجمه صواعق محرقه و ملا مبارک هم در احسن الاخبار ترجمه صواعق محرقه و نور الدین علی سمهودی در جواهر العقدین و احمد بن الفضل بن محمد باکثیر المکی الشافعی در وسیلة المآل فی عد مناقب الآل و سید محمد بن جعفر بن نواقض الروافض و سید محمود بن محمد بن علی الشیخانی القادری المدنی در صراط السوی فی مناقب آل النبی نقل فرموده و فاضل رشید تلمیذ مخاطب جید در ایضاح لطافة المقال فی عوة الراشدین بر تصنیف ابن مغازلی کتاب المناقب جناب امیر المؤمنین را که بواسطه شیخ علی حزین ذکر نموده فخر و مباهات و آن را مثل دیگر کتب و لالی اهل نحلهٔ خود با اهل بیت علیهم السلام برهان سلب انحراف ازین حضرات بیاید بلکه از غرائب امور آنست که فاضل معاصر مولوی حیدر علی فیض آبادی صاحب منتهی الکلام هم باانهمه تعصب و تصلّب و اظهار مزید خبرت و تدرّب در کتاب ازالة الغین بواسطه صاحب نخب افضیّت اسک بروایت مغازلی کرده است و او را بتعظیم و تبجیل یاد کرده و ستطلع علی ذلک کلّه ان شاء الله تعالی فی محلّه **وجه سی و هشتم** آنکه شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو الدیلمی حدیث ولایت را روایت فرموده چنانچه در کتاب فردوس الاخبار که نسخه آن بعنایت رب مجید لطف منعم حمید بجد و جهد و تفحص و تتبع شدید بدست اقل العبید آمده در حرف العین گفته فصل عمران بن حصین علی منّی وانا منه وهو ولی کل مؤمن بعدی و نیز در حرف الیاء گفته یا بریدة انّ علیّا ولیکم بعدی فاحبّ علیّا فانه یفعل ما یؤمر و صدر عالم در معارج العلی فی مناقب المرتضی

روایت نمودن شیرویه دیلمی حدیث ولایت را در فردوس الاخبار

فلحبّ علیّا

اخرج الدیلمی عن بریدة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یا بریدة انّ علیّا ولیکم بعدی فانه یفعل ما یؤمر و شیرویه بن شهردار از اعلام معتمدین کبار و فخام مستندین عالی تبار و عظام محدثین جلیل الفخار و اکابر معتبرین مشهورین فی الاصار و اجلهٔ مشایخ معترفین فی الاقطار و اماثل مروجین احادیث و اخبار و افاضل خدام و ایات و آثار است عبدالکریم بن محمد بن عبدالکریم الرافعی در کتاب تدوین گفته شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو الدیلمی ابو شجاع الهمدانی الحافظ من متاخری اهل الحدیث المشهورین المعروفین بالحفظ کان قانعا بما رزقه الله تعالی من ربع صلاک سمع جمع الکثیر و رحل قال ابو سعد السمعانی و تعب فی الجمع صنّف کتاب الفردوس و کتاب طبقات الهمدانیین الخ و شمس الدین ابو عبدالله محمد بن احمد ذهبی در کتاب تذکرة الحفاظ گفته شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو الدیلمی المحدث الحافظ مفید همدان و مصنف تاریخها و مصنف کتاب الفردوس الی ان قال قال یحیی بن مندة هو شاب کیّس حسن الخلق والخُلق ذکیّ القلب صلب فی السنّة قلیل الکلام قلت هو حسن المعرفة و غیره اتقن منه و نیز ذهبی در سیر النبلا گفته شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو المحدث العالم الحافظ المؤرخ ابو شجاع الدیلمی الهمدانی مؤلف کتاب الفردوس و تاریخ همدان ولد سنة خمس واربعین واربعمائة و طلب هذا الشان و رحل فیه الی ان قال قال یحیی بن مندة شاب کیّس حسن الخلق ذکی القلب صلب فی السنّة قلیل الکلام قلت هو متوسط الحفظ و غیره ابرع منه و اتقن مات فی تاسع عشر رجب سنة تسع و خمسین وله اربع و ستون سنة و نیز ذهبی در عبر در وقائع سنه تسع و خمسمائة گفته ابو شجاع شیرویه بن شهردار بن شیرویه الدیلمی الهمدانی الحافظ صاحب کتاب الفردوس و تاریخ همدان و غیر ذلک الی ان قال و کان صلبا فی السنّة و فیها ابو شجاع الدیلمی الهمدانی الحافظ صاحب کتاب الفردوس و تاریخ همدان و شیخ جمال الدین عبدالرحیم بن الحسن الاسنوی الفقیه الشافعی در طبقات شافعیه بترجمه او گفته ذکره ابن الصلاح فقال کان محدّثا واسع الرحلة حسن الخلق والخُلق ذکیا صلبا فی السنّة قلیل الکلام صنّف تصانیف اشتهرت عنه منها کتاب الفردوس و تاریخ همدان و تقی الدین ابو بکر بن احمد بن قاضی شهبه در طبقات

شافعیه ترجمه او گفته ذکره ابن الصلاح فقال کان محدثا واسع الرحلة حسن الخلق والخلق ذکیا صلبا
فی السنة قلیل الکلام صنف تصانیف اشتهرت عنه منها کتاب الفردوس وکتاب فی حکایات
المنامات وکتاب فی تاریخ همدان و علی بن شهاب الدین الهمدانی در روضة الفردوس گفته لما طالعت کتاب الفردوس
من مصنفات الشیخ الامام العلامة قدوة المحققین حجة المحدثین شجاع الملة والدین
ناصر السنة ابو المحامد شیرویه بن شهردار الدیلمی الهمدانی افاض الله علی روحه سجال الرحمة
الربانی الخ و سیوطی در طبقات الحفاظ گفته شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو الحافظ المحدث
مفید همدان و مصنف تاریخها و کتاب الفردوس الخ و مناوی در فیض القدیر شرح جامع صغیر می‌فرماید
مسند الفردوس المسمی بمأثور الخطاب المخرج علی کتاب الشهاب والفردوس للامام عماد الاسلام ابی
شجاع الدیلمی الهمدانی محذوف الاسانید مرتبا علی الحروف لیسهل حفظه واعلم بازائها بالحروف
للمخرجین کاملا و مسند لولده الحافظ ابی منصور شهردار بن شیرویه خرج سند کل حدیث تحته
وسماه ابانة الشبهة فی معرفة کیفیة الوقوف علی ما فی کتاب الفردوس من علامات الحروف و شیخ ابو مهدی
عیسی بن محمد ثعالبی در کتاب مقالید الاسانید گفته قال الذهبی هو الامام المحدث الحافظ شیرویه بن
شهردار بن شیرویه مفید همدان و مصنف تاریخها و مصنف کتاب الفردوس سمع یوسف
بن محمد بن یوسف المستملی و سفیان بن الحسین بن فنجویه و عبد الحمید بن الحسن الفقاعی و احمد
بن عیسی الدینوری و عبد الوهاب بن منده و ابا القاسم بن البسری و خلقا بهمدان و اصفهان
و بغداد و قزوین و اماکن قال یحیی بن منده هو شاب کیس حسن الخلق والخلق ذکی القلب
صلب فی السنة قلیل الکلام قلت هو حسن المعرفة وغیره اتقن منه روی عنه
ابنه شهردار والحافظ ابو العلاء الحسن بن احمد العطار والحافظ ابو موسی المدینی و آخرون
توفی فی تاسع رجب سنة تسع و خمسمائة رحمه الله تعالی مخفی نماند که کتاب فردوس الاخبار تصنیف
شیرویه بن شهردار از مشاهیر مقبولات اسفار و ممدوح بمدائح اسفار و موصوف بنهایت اعتماد و اعتبار است
و داخل اجازات علمای کبار و مرویات اساطین جلیل الفخار است خود دیلمی در اول فردوس الاخبار گفته

مدائح دیلمی از طبقات سبکی
مدائح دیلمی از روضة الفردوس علی بن شهاب
مدائح دیلمی از طبقات الحفاظ سیوطی
مدائح دیلمی از فیض القدیر مناوی
مدائح دیلمی از مقالید الاسانید ثعالبی

ان

ان احسن ما نطق به الناطقون و تفوه به الصادقون و لیطلق المصدقون حمد الله عز و جل الی ان قال اما بعد
فانی رأیت اهل زماننا هذا خاصة اهل بلدنا اعرضوا عن الحدیث واسانیده وجهلوا معرفة الصحیح
والسقیم و ترکوا الکتب التی صنفها ائمة الدین قدیما و حدیثا والمسانید التی جمعوها فی الفرائض والسنن
والحلال والحرام والآداب والوصایا والامثال والمواعظ و فضائل الاعمال واشتغلوا بالقصص
والاحادیث المحذوفة عنها اسانیدها التی لم یعرفها نقلة الحدیث ولم تقرأ علی احد من اصحاب
الحدیث وطلبوا الموضوعات التی صنعها القصاص لینالوا بها القطیعات فی المجالس علی الطرقات
اثبت فی کتابی هذا اثنی عشر الف حدیث و نیفا من الاحادیث الصغار علی سبیل الاختصار
من الصحاح والغرائب والافراد والصحف المرویة عن النبی لعلی بن موسی الرضا و عمرو بن شعیب الخ
و شهردار پسر شیرویه دیلمی که محامد جلیله و مناقب جمیله او انشاء الله عنقریب بگوش میرسد در اول
مسند الفردوس که نسخه عتیقه آن که در حیات مصنف نوشته شده بنظر قاصر حاضر و در کتبخانه بنده
علی شرفها و آله الف الف صلوة و تحیه موجود است از عبارات عدیده منتخب کرده قبل از خطبه
در آن نسخه این سطور مرقوم بود قال الامام الاجل السید الکیا الحافظ زین الدین
شمس الاسلام سید الحفاظ تاج الائمة ناصر السنة ابو منصور شهردار بن شیرویه
بن شهردار الدیلمی طول الله عمره واعلی فی الدارین ذکره گفته اما بعد حمد الله عز و جل
الهادی الی اقوم الطرق والسبل والصلوة والسلام علی نبیه محمد خاتم الانبیاء والرسل و آله
قال والدی الامام السعید ابا شجاع شیرویه قدس الله روحه و نور ضریحه
حین جمع الاحادیث التی سماها کتاب الفردوس وانما حذف منها اسانیدها تعمدا منه قصدا
لاسباب عدة اولها الاقتداء والاتساء بمن تقدمه من اهل العلم والزهد والعبادة وثانیها
تخفیفا علی الطالبین و تسهیلا للناظرین فیه والحافظین له وثالثها قلة رغبة جیل هذا
الزمن فی المسندات و عدم تعویله علی اسامی الرجال من الرواة واقتصارهم علی اللب من القشر
الا انی ارید بقولی هذا انکار فضیلة الاسناد و موضعه من الدین فهو من اهم الامور

مدح فردوس دیلمی از شهردار
مدح فردوس دیلمی از مسند الفردوس شهردار دیلمی

ولولا الاسناد لما عرف الصحيح من السقيم ولا الصدق من الكذب بل يشبه الاسناد بالقشر
من حيث ان القشر هو صوان اللب وبه يحفظ ويصون عليه من ان يلحقه الآفات فكذلك الاسناد
للحديث صوان له فاذا فارقه تطرق اليه الخلل والفساد رحم الله ابن المبارك حيث قال الاسناد
من الدين لولا الاسناد لقال من شاء ما شاء والقول في فضيلة الاسناد اكثر من ان يتضمنه
اوراق وليس هذا موضعه ورابعها انه خرجها من مسموعاته وكان رحمه الله متحققا متيقنا
ان اكثرها بل عامتها مسندة في مصنفات الحفاظ الثقات ومجموعات الائمة الاثبات فعراها عن
الاسناد اختصارا كما بين عذره في خطبة الكتاب وهو كتاب نفيس عزيز الوجود مفتون به
جامع للغرر والدرر النبوية والفوائد الجمة والمحاسن الكثيرة قد طنت به الآفاق وتنافست في
تحفظه الرفاق لم يصنف في الاسلام مثله تفصيلا وتبويبا ولم يسبق اليه من سلف الايام
رصفا وترتيبا كان كل فصل من فصوله حقة لآلي مرصعة من الدرر المنظومة واللآلي المكنونة
او جونة عطار رفقت بفارات المسك مشحونة وكم ضمنه رحمه الله من عجائب الاخبار
وغرائب الاحاديث مما لا يوجد في كثير من الكتب فهو في الحقيقة كالفردوس التي وصفها الله
سبحانه وتعالى فقال وفيها ما تشتهي الانفس وتلذ الاعين فاما اليوم فقد كثرت نسخه في البلاد
واشتهرت فيما بين العباد بحيث لم يبق بلدة من بلاد العراق ولا كورة من اقطار الآفاق
الا وعلماؤها مثابرون على تحصيله وائمتها مكبون على اشترائه ونسخه وفضلاؤها
مواظبون على قراءته وحفظه يرتعون في رياض محاسنه يجتنون من ثمار فوائده فسار
مسير الشمس في كل بلدة وهب هبوب الريح في البر والبحر يستحسنه الائمة والحفاظ و
يستفيد منه العلماء والوعاظ ويستطيبه نحارير الفضلاء وترتضيه اكياس البلغاء
لنفاستها وتبذل الملوك الرغائب في استكتابه لجزالتها ولم اسمع احدا من اهل هذا الزمان
عاب هذا الكتاب او طعن فيه بسبب حذف الاسناد بل عد ذلك من احسن فوائده واعظم منافعه
لان تنقية القشر عن اللباب من شان العلماء ذوي الالباب علی بن شهاب الدين الهمدانی در روضة الفردوس گفته

اما بعد

اما بعد يقول اضعف عباد الله واحقرهم الفقير الى رحمة الله العلي الكبير علی بن شهاب الهمدانی
عفى الله عنه بكرمه ووفقه لشكر نعمه لما طالعت كتاب الفردوس من مصنفات الشيخ الامام العلامة
قدوة المحققين حجة المحدثين شجاع الملة والدين ناصر السنة ابو المحامد شيرويه بن شهردار
الديلمي الهمداني افاض الله على روحه سجال الرحمة الرباني وجدت بحرا من لجج الفوائد وكنزا من
كنوز اللطائف مشحونا بحقائق الالفاظ النبوية ووجدنا في حدائق فصوله دقائق الآثار المصطفوية
ومع كثرة فوائده وشمول عوائده كاد ان ينطفي انواره وينطمس آثاره لما فيه من التطويل والزيادات
وقصور الرغبات وانخفاض الطلبات واعراض اكثر اهل العصر عن معرفة الكتاب والسنة واشتغالهم
بالعلوم المزخرفة التي تتعلق بالخصومات وشغفهم بالقصص والحكايات ولولا رجال من اهل هذا
العلم في كل عصر وزمان بمشية رب العزة يجولون حول حمى السنة ويذبون عن جناب
قدسه شوائب زيغ اهل البدع لقال من شاء ما شاء فجزى الله ائمة هذا العلم عنا وعن المسلمين
خيرا دعتني بواعث خاطري الى استخراج لبابه واستحضار اجابه تسهيلا لضبط الالفاظ وتيسيرا
لدرك الحفاظ فاستخرجت من قعر هذا البحر الشريف جواهرها وجنيت من اغصان رياضها انفس
ازاهرها وسميت كتابي هذا روضة الفردوس مبوبة على عشرين بابا لكل باب منها
برواية صحابي الا الاخير الا الباب الآخر فانه يحتوي على روايات شتى ونسال الله تعالى
ان يوفقني في اتمامه لما يحبه ويرضى انه خير موفق ومعين مصطفى بن عبد الله القسطنطيني
در كشف الظنون گفته فردوس الاخبار بماثور الخطاب المخرج على كتاب الشهاب في الحديث
لابي شجاع شيرويه بن شهردار بن شيرويه بن فناخسرو الهمداني الديلمي المتوفى سنة ٥٠٩ اوله
الحمد لله احسن ما نطق به الناطقون الخ ذكر فيه انه اورد فيه عشرة الاف حديث وذكر ان اورد
القضاعي فيه ايضا عشرة الاف حديث وذكر في الفردوس واتمها ورتبها على حروف المعجم
مجردة عن الاسانيد ووضع علامات مخرجيه بجانبه وعدد رموزه عشرون واقتفى
السيوطي اثره في جامعه الصغير ثم جمع ولده الحافظ شهردار المتوفى سنة ثمان وخمسين ٥٥٨

مدح فردوس ديلمی از روضة الفردوس علی همدانی

مدح فردوس ديلمی از كشف الظنون

وخمسمائة اسانيد كتاب الفردوس ورتبها ترتيبا حسنا في اربع مجلدات وسماه مسند الفردوس

وابو محمد عيسى بن محمد الثعالبي در مقاليد الاسانيد گفته الفردوس للديلمي اخبرني به قراءة عليه الى

على الشيخ نور الدين علي بن محمد بن عبد الرحمن الاجهوري في حرف اللام من فصل ما خلق الله

الجنة بالريحان وحف الريحان بالحناء وما خلق الله شجرة احب اليه من الحناء الحديث عن

عبد الله بن عمر [illegible] حديث لما اسرى بي اتيت على قوم يزرعون في يوم ويحصدون في يوم كلما

حصدوا عاد كما كان قلت لجبرئيل من هؤلاء قال هؤلاء المجاهدون في سبيل الله الحديث عن ابي هريرة

[illegible] كان [illegible] ترتيب [illegible] للحافظ ابي نصر والمسند على الكردي بسنده الى الحافظ

ابي الفضل الجلال السيوطي باجازته من جلال الدين بن الملقن عن ابي اسحاق التنوخي عن

سليمان بن حمزة عن الحافظ ضياء الدين محمد بن عبد الواحد المقدسي عن الحافظ ابي موسى

المديني [illegible] و عجب [illegible] كه شاه صاحب بمقابله اهل حق ببعض موضوعات بي اصل

ومحرفات [illegible] تمسك می نمایند تصریح صریح ببودن

واز مشاهیر محدثین [illegible] اعتبار [illegible] معتبر [illegible] و بر شیعیان کرام میفرمایند

[illegible] چنانچه [illegible] عن

بعد [illegible] ابو شجاع شیرویه دیلمی که از مشاهیر محدثین است و شیعه نیز او را معتبر میدانند

[illegible] از ابن عباس [illegible] حضرت امام حسن [illegible] مشهور و صحاح

دیلمی در کتاب [illegible] عن حسن بن علي قال [illegible] بعدي [illegible] رايت رسول الله

صلى الله عليه وسلم واضعا يده على العرش ورايت ابا بكر واضعا يده على منكب النبي

صلى الله عليه وسلم ورايت عمر واضعا يده على منكب ابي بكر ورايت عثمان واضعا يده على

عمر ورايت دما دونه فقلت ما هذا فقالوا دم عثمان يطلب الله به پس مقام نهایت حیرت

که شاه صاحب بمزید جور و جفا بمقام اثبات فضل ثالث کثیر الحیا بر چنین [illegible] است شنیعه حکایت

که دیلمی بنابر ابتلا بحب خلفاء روایت [illegible] شاه صاحب مشارکت کنند محدثین [illegible] لوکان [illegible] با دیلمی

در نقل

در نقل آن ثابت نکرده اند دست انداز ندو از قبول حدیث ولایت که دیلمی از

از دو طریق نقل کرده و جمی غفیر و جمعی کثیر از اساطین محدثین ارباب صحاح و مجامع و مسانید و مناقب

ومنهم شیخ المخاطب القمقام والده العلام در روایت آن با دیلمی مشارک اند بمفاد ما تاتيهم من آية من

آيات ربهم الا كانوا عنها معرضين اعراض سازند بلکه گردن کبر با بطال و قدح و جرح آن مصداق

وجادلوا بالباطل ليدحضوا به الحق افراز ند قال الله تعالى ومن اصدق من الله قيلا

وان يروا كل اية لا يؤمنوا بها وان يروا سبيل الرشد لا يتخذوه سبيلا وان يروا سبيل الغي

يتخذوه سبيلا واز غرائب دهور آنست که سیف الله ملتانی حامی مخاطب الثانی بصراحت تمام تکذیب مخاطب

قمقام در تمام این افاده محیره اوهام می نماید بیانش آنکه مخاطب اظهار میفرماید که دیلمی از مشاهیر محدثین سنت

و شیعه هم او را معتبر میدانند یعنی نزد شیعه و سنی هر دو معتبر است و ملتانی بعکس کلی این قضیه را مرضیه

افاده میکند که احادیث دیلمی نزد شیعه و سنی هر دو معتبر نیست و هذه عبارة الملتاني في تمويه السفينة الذي

سماه تنبيه السفينة قوله ایشان اعتراف می نمایند که راکب سفینه عترت شیعیان اند که در وقت خوف

تقیه می نمایند با مخالفین که تقیه را حرام میدانند الخ انصاف باید کرد که احادیث فردوس دیلمی نزد

اهل سنت هم معتبر نیست چه جای آنکه نزد شیعه معتبر باشد الخ فانظر رحمك الله الى هذا التناقض الظاهر

والتكاذب الواضح بين الاصل والفرع المقطوع وتعجب من التعاند الفاحش والتناكر اللائح

بين التابع والمتبوع و نیز اکابر ائمه سنیه عالی تبار باحادیث فردوس الاخبار جا بجا احتجاج و استناد می نمایند

جعفر بن تغلب الادفوی در کتاب الامتاع باحکام السماع بمقام احتجاج بر تحسین غنا بایه واستفزز من

استطعت منهم بصوتك گفته و ما يسخره به من ان ابليس اول من تغنى لو صح لم يكن فيه حجة

فما كل ما فعله ابليس حراما فقد روى الحافظ شجاع الدين شيرويه في كتابه المسمى بالفردوس

بماثور الخطاب المرتب على كتاب الشهاب بسنده ان ابليس اول من حدا وليس الحداء حراما اتفاقا

فان ادعوا ان الدليل دل على اباحة الحداء فخرج بدليل قلنا وقد دل الدليل على اباحة الغناء

ولم يثبت من طريق صحيح المنع منه و مخفی نماند که ادفوی صاحب امتاع از اکابر علمای اعلام و اساطین

احتجاج ادفوی بروایت فردوس در کتاب الامتاع

اختام سنویه است شیخ جمال الدین عبد الرحیم بن علی الاسنوی الفقیه الشافعی در طبقات شافعیه گفته کمال الدین
ابو الفضل جعفر بن ثعلب الادفوی صنع الادبعة کانت اعلاما بوضع الدف وکان یعرف
بکل صنعة ولا یعرف احد من العصریین وقع له مثل ذلک وادفو بلدة فی اواخر الاعمال القوصیة قریبة
من اسوان کان المذکور فاضلا مشارکا فی علوم متعددة ادیبا شاعرا ذکیا کریما طارحا
للتکلیف دائم البشر صنف فی احکام السماع کتابا نفیسا سماه بالامتاع انبا فیه عن اطلاع کثیر فانه
کان یمیل الی ذلک میلا کثیرا ویحضره ویسمعه حدث ودرس قبل موته بایام یسیرة بمدرسة الحدیث
التی انشاها الامیر جنکلی بن البابا بمسجده واعاد بالمدرسة الصالحیة من القاهرة
وکان مقیما لم یتزوج ولم یتسر لفقدان داعیة ذلک عنده الا انه عقد علی امراة فی
آخر عمره توفی فی الطاعون الکبیر الواقع فی سنة تسع واربعین وسبعمائة وعمره ما بین الستین والسبعین ودفن
بمقابر الصوفیة والذی نعرفه فی ادفو انها بالدال المهملة ونقل الرشاطی عن المعفوی انه یقال
بالهمزة وتاء مثناة من فوق وبعضهم قال بذال معجمة وقیاس النسبة الیها
ادفوی وجه سی و نهم آنکه محمد بن علی النطنزی ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را
بعد جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم در ضمن قصه غدیر روایت کرده
چنانچه در کتاب الخصائص العلویه علی ما نقل عنه باسناد خود گفته عن ابی سعید
الخدری ان رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا الناس الی علی فی غدیر خم وامر
بما تحت الشجرة من الشوک فقم وذلک یوم الخمیس فدعا علیا واخذ بضبعیه فرفعهما حتی نظر الناس الی بیاض
ابطی رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم لم یتفرقوا حتی نزلت هذه الآیة الیوم اکملت لکم دینکم
واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم الله اکبر
علی اکمال الدین واتمام النعمة ورضی الرب برسالتی والولایة لعلی بن ابی طالب من بعدی ثم قال من کنت
مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله انتهی
از اکابر علما و فضلا و افاضل نبهاء ادبا است عبد الکریم سمعانی در انساب بنسبت نطنزی گفته ابو الفتح

محمد بن علی بن ابراهیم النطنزی افضل من بخراسان والعراق فی اللغة والادب والقیام بصنعة
الشعر قدم علینا بمرو سنة احدی وعشرین وخمسمائة قرات علیه طرفا صالحا من الادب واستفدت منه واغترفت
من بحره ثم لقیته بهمدان ثم قدم علینا ببغداد غیر مرة فی مدة مقامی بها وما لقیته الا وکتبت
عنه واقتبست منه سمع باصبهان ابا سعد المطرز وابا علی الحداد وعاصم بن ابی نصر الرخجی
وببغداد ابا القاسم بن بیان الرزاز وابا علی بن نبهان الکاتب وطبقتهم سمعت منه اخبارا من
الحدیث وکانت ولادته ثمان وثمانین واربعمائة باصبهان ازین عبارت واضح و لائحست که نطنزی شیخ
واستاد سمعانی است و او افضل اهل خراسان و عراق است در لغت و ادب و قیام بصنعت شعر و سمعانی بر او ادب
خوانده و استفاده جانه نموده و نیز ظاهر است که سمعانی گاهی با و ملاقات نکرده مگر اینکه از و کتابت و اقتباس
نموده و اخبار و احادیث سماع فرموده و کفی بذلک دلالة علی غلو قدره و سمو فخره و عظمة شانه فی
و رفعة مکانه و ابن النجار عالی تبار هم مدح نطنزی در تاریخ بغداد علی ما نقل السید علی بن طاوس
طاب ثراه فی کتاب الیقین گفته کان نادرة الفلک ونابغة الدهر فاق اهل زمانه فی بعض
فضائله و صلاح الدین خلیل بن ایبک الصفدی در وافی بالوفیات گفته محمد بن علی بن ابراهیم
بن الفتح الکاتب ابو الفتح النطنزی کان من بلغاء اهل النظم والنثر سافر البلاد ولقی الاکابر
وکان کثیر المحفوظ یحب العلم والسنة ومکثر الصدقة والصیام ونادم الملوک والسلاطین
وکانت له جاهة عظیمة عندهم وکان تیاها علیهم متواضعا لاهل العلم سمع الحدیث
الکثیر باصبهان وخراسان وبغداد ولم یتمتع بالروایة وجه چهلم آنکه ابو منصور شهردار
بن شیرویه بن شهردار الدیلمی حدیث ولایت را در مسند الفردوس که حسب افاده ذهبی کتابیست مرتب
عجیب و حسن حسب افاده سیوطی مرتبست بترتیب حسن و مهذب و منقح بود و نیز از افاده ذهبی
مخاطب بکثیر الاحسان و افاده مولوی صدیق حسن بکمال ظهور هویدا و روشنست وارد کرده چنانچه ابراهیم بن عبد الله
الوصابی الیمنی در کتاب الاکتفا فی فضل الاربعة الخلفا گفته عن ابی ذر الغفاری رضی الله عنه
قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی منی وانا من علی وعلی ولی کل مؤمن بعدی حبه

ایمان و بغضه نفاق و النظر الیه رافة اخرجه الدیلمی فی مسند الفردوس و نیز در صواعق و اکتفا گفته و عنه
ای عن بریدة رضی الله عنه قال قال لی رسول الله صلی الله علیه و سلم یا بریدة ان علیا
ولیکم بعدی فاحب علیا فانه یفعل ما یؤمر به اخرجه الدیلمی فی مسند الفردوس فالحمد لله
علی ما اثبت ابن شهردار هذا الحدیث الشریف المشرق المنار الساطع الانوار فی کتابه الممدوح
السنة اساطینهم و جهابذة نحاریرهم الا بارقت فی اعضاد اهل الخسار و در آن فحول ارباب البوار
و ابدی عن کونهم تبکین فی افحش العار و نهمکین فی اسمج الشنار و الله الموفق للهدایة و الاستبصار
و ابو منصور شهردار از ائمه کبار و مشاهیر حفاظ جلیل الاخطار و محدثین عظیم الاقدار و موصوف بغایت اعتماد
و اعتبار است و فضل و جلالت او کالشمس فی رابعة النهار هویدا و آشکار و محامد و مدائح در قطار و امصار
و مذکور و مدون در کتب و اسفار و ذهبی در عبر در سنه ثمان و خمسین و خمسمائة گفته شیرداد بن الحافظ شیرویه
بن شهردار الدیلمی المحدث ابو منصور قال ابن السمعانی کان حافظا عارفا بالحدیث فهما عارفا
بالادب ظریفا سمع اباه و عبدوس بن عبد الله و مکی السلار و طائفة و اجاز له
ابو بکر بن خلف الشیرازی عاش خمسا و سبعین سنة و عبد الوهاب بن علی السبکی در طبقات
شافعیه کبری گفته شیرداد بن شیرویه بن شهردار بن شیرویه بن فناخسرو بن خسرکان بن
لنیتویه بن خسرو ابن مرذاد بن دیلم بن ادیاس بن لشکری بن داجی بن کیوس بن عبد الرحمن
بن عبد الله بن حسان رسول الله صلی الله علیه و سلم الضحاک بن فیروز الدیلمی ابو منصور
بن المحدث المؤرخ بن شجاع الهمدانی قال ابن السمعانی کان حافظا عارفا بالحدیث فهما عارفا
بالادب ظریفا خفیفا لازما مسجده متبعا اثر والده فی کتابة الحدیث و سماعه و طلبه رحل
الی اصبهان مع الده ثم الی بغداد و سمع اباه و ابا الفتح عبدوس بن عبد الله و مکی بن منصور الکرجی
و حمد بن نصر الاعمش و فید بن عبد الرحمن الشعرانی و ابا بکر احمد بن محمد بن جویه له اجازة
من ابی بکر بن خلف الشیرازی و ابی منصور بن الحسین المقومی روی عنه ابنه ابو مسلم احمد و ابو سهل
عبد السلام الشرفی و طائفة مات فی رجب سنة ثمان و خمسمائة و جمال الدین عبد الرحیم بن الحسن

بن علی الاسنوی در طبقات شافعیه بعد ذکر ترجمه دیلمی گفته و اما ولده فیقال له شهردار و یکنی ابا منصور
کان محدثا حافظا بالادب ظریفا لازما مسجده خرج اسانید الکتاب و الده المسمی بالفردوس
و رتبه ترتیبا حسنا و سمی الفردوس الکبیر ولد سنة ثلث و ثمانین و اربعمائة قال ابن الصلاح و لم اذکر
له وفاة و تقی الدین ابو بکر بن احمد الاسدی در طبقات شافعیه گفته شیرداد بن شیرویه بن شهردار بن شیرویه
ابو منصور بن ابی شجاع الدیلمی کان محدثا عارفا بالادب ظریفا خرج اسانید کتاب والده المسمی
بالفردوس الکبیر ولد سنة ثمان و ثلاثین و اربعمائة و توفی فی رجب سنة ثمان و خمسین و خمسمائة و ابو
مهدی عیسی بن محمد الثعالبی در مقالید الاسانید گفته نبذة من خبره قال الذهبی هو الامام الحافظ ابو منصور
شهردار بن شیرویه بن شهردار الدیلمی ینتهی نسبه الی فیروز الدیلمی الضحاک قال ابن السمعانی
کان ابو منصور حافظا عارفا بالحدیث فهما عارفا بالادب ظریفا خفیفا ملازما مسجده متبعا
اثر والده فی کتابة الحدیث و سماعه و طلبه رحل مع والده الی اصبهان سنة خمس و خمسمائة ثم رحل
الی بغداد سنة سبع و ثلاثین سمع اباه و علی بن منصور الکرجی و ابا محمد الدونی و ابا بکر
بن نجویه له اجازة من ابی منصور بن الحسین المقومی جمع اسانید کتاب الفردوس لوالده و رتبه
ترتیبا عجیبا حسنا و قد فرغ منه و هذبه و نقحه روی عنه ابنه ابو مسلم احمد و تفقه
توفی سنة ثمان و خمسین و خمسمائة رحمه الله تعالی و خود شاه صاحب در بستان المحدثین بعد ذکر
دیلمی گفته و پسر او شهردار بن شیرویه بن شهردار دیلمی کنیت او ابو منصور در معرفت حدیث و فهم آن بهتر بود
چنانچه سمعانی هم در حق او بفهم و معرفت گواهی داده علم ادب را نیز خوب میدانست و مردی بسیار خوش طبع بود
و در مسجد خود ملازمت داشت و غالبا بشغل اسماع حدیث و نوشتن آن میگذرانید و در طلب علم حدیث
با والد خود شریک بود و در سفر اصفهان سال پانصد و پنجم همراه او بود و ببغداد خود رفته در سال پانصد و هفت
بعد از موت پدر خود از اساتذه بسیار تحصیل کرده چنانچه از مکی بن منصور الکرجی و ابو محمد الدونی و ابو بکر
بن نجویه و از بعضے محدثان اجازت حاصل کرده و ترتیب کتاب فردوس پدر خود داده و اسانید این کتاب را
بمحنت تمام جمع کرده و چون از تنقیح و تهذیب او فارغ شد پسر او ابو مسلم احمد بن شهردار دیلمی جماعت دیگر

از شاگردان او از وی روایت کردند و وفات شهردار در سال پانصد و پنجاه و هشت است و نسب این خاندان
بفیروز دیلمی میرسد که قاتل اسود عنسی بود و در حق او جناب رسالت فرمودند فاز فیروز و فیروز صحابی است و مولوی صدیق حسن
معاصر در اتحاف النبلا گفته ابو منصور شهردار بن شیرویه بن شهردار پسر صاحب فردوس است کتاب را بترتیب حروف
در چهار مجلد مسند کرده بمسند الفردوس نامید در معرفت حدیث و فهم بهتر از پدر بود سماعاتی هم بفهم معرفت
گواهی داده علم ادب را نیز خوب میدانست مردی بسکوت و عابد بود در مسجد خود میماند غالب اوقات بشغل اسماع
حدیث و نوشتن آن میگذرانید و در طلب علم حدیث شریک پدر بود در سفر اصفهان سال پانصد و پنج و بعد از
فوت پدر در سنه سی و هفت ببغداد رفته از اساتذه بسیار تحصیل این علم نمود و از مکی بن منصور الکرجی
و ابو محمد الدوانی و ابو بکر بن خلف و بعض محدثان دیگر اجازت حاصل کرد و اسانید کتاب فردوس الجنت تمام جمع
و چون از تنقیح و تهذیبش فارغ شد پسرش ابو مسلم احمد و جماعه دیگر از وی و ایتش کردند وفاتش در سنه
پانصد و پنجاه و هشت بود و نسبت این خاندان بفیروز دیلمی است که قاتل اسود عنسی بود آنحضرت صلی الله علیه وسلم
در حق او فرمود فاز فیروز و فیروز صحابی است ذکره فی بستان المحدثین انتهی ما فی الاتحاف و علاوه برین
همه عظمت و جلالت و علو قدر و نبالت شهردار بمرتبه ایست که ابو بکر محمد بن موسی بن حازم که از اجله حفاظ
اعاظم و اکابر بارعین اخاخم است تلمیذ او بوده و ذهبی در تذکرة الحفاظ می فرماید الحازمی الامام
الحافظ البارع النسابة ابو بکر محمد بن موسی بن عثمان بن موسی بن عثمان بن حازم الهمدانی ولد
سنة ثمان و اربعین و خمسمائة و سمع من ابی الوقت السجزی و من شهردار بن شیرویه الدیلمی
و ابو زرعة الدمشقی و الحافظ ابی العلاء الهمدانی و معمر بن الفاخر و قدم بغداد فسمع
من ابی الحسین عبد الحق بن یوسف و عبد الله بن عبد الصمد العطار و بالموصل من
الخطیب ابی الفضل الطوسی و بواسط من ابی طالب المحتسب و بالبصرة محمد بن طلحة المالکی
و باصبهان ابا الفتح الحرقی و ابا العباس الترک و ابا موسی الحافظ و بالحرمین و الشام
و الجزیرة و کتب الکثیر و صنف و جمع قال الدبیثی قدم بغداد و سکنها و تفقه بها فی مذهب
الشافعی و جالس العلماء و تمیز و فهم و صار من احفظ الناس للحدیث و اسانیده و رجاله

ملخص دیلمی از اتحاف النبلاء مولوی صدیق حسن مسلم

ملخص حازمی تلمیذ شهردار دیلمی

مع ورع و تعبد و ریاضة و ذکر صنف فی الحدیث عدة مصنفات و املی عدة مجالس و کان
کثیر المحفوظ حلو المذاکرة یغلب علی حفظه احادیث الاحکام املی طرق الاحادیث التی
فی المهذب و اسندها و لم یتمه و ذکره ابن النجار فقال من ائمة الحفاظ العاملین بفقه
الحدیث و معانیه و رجاله الف کتاب الناسخ و المنسوخ و کتاب عجالة المبتدی فی الانساب
و المؤتلف و المختلف و اسماء البلدان و اسند احادیث المهذب لابی اسحاق و کان ثقة حجة
نبیلا زاهدا عالما عابدا ورعا ملازما للخلوة و التصنیف و بث العلم ادرکه اجله شابا
سمعت محمد بن محمد بن خاقان الحافظ یقول کان شیخنا الحافظ ابو موسی یفضل ابا بکر
الحازمی علی عبد الغنی المقدسی یقول ما رایت شابا احفظ منه مات فی جمادی الاولی
سنة اربع و ثمانین و خمسمائة قال ابن النجار سمعت بعض الائمة یقول ان الحازمی کان یحفظ
کتاب الاکمال فی المؤتلف و المختلف و مشتبه النسبة الخ و مخفی نماند که کتاب مسند الفردوس مثل
فردوس در اجازات اکابر اساطین داخل و مرویات ایشان آنرا شامل و نقل از آن در کتب متداول و
اخبار آن بدستهای اکابر اساطین متداول شیخ ابو مهدی عیسی بن محمد الثعالبی در مقالید الاسانید گفته
مسند الفردوس لابن الدیلمی سمعت علیه بقراءة ابی القلا المذکور فی الفردوس و اجاز لی
سائره بسنده الی الحافظ بن ابی بکر السیوطی باجازته من المسندة آسیة بنت جار الله
بن صالح الطبری عن ابراهیم بن محمد بن صدیق الدمشقی عن ابی العباس الحجار
عن الحافظ محب الدین محمد بن محمود بن النجار عن مؤلفه اجازة فذکره و محمد بن علی بن منصور
شنوانی و در درر سنیه گفته مسند الفردوس للحافظ ابی منصور شهردار بن الحافظ ابی شجاع
شیرویه الدیلمی الهمدانی اروبه بالسند الی الحافظ ابن حجر العسقلانی عن ابی اسحاق
التنوخی عن الحجار عن الحافظ محب الدین محمود بن محمد بن النجار عن الدیلمی بالسند الیه
قال انا ابو المکارم عبد الوارث بن محمد بن عبد المنعم الابهری عن سهل بن محمد الحشائی
عن محمد بن الحسین السلمی عن حامد الهروی عن نصر بن محمد عن الحارث بن

بودن مسند الفردوس از کتب اجازه ثعالبی از مقالید الاسانید او

بودن مسند الفردوس از کتب اجازه محمد بن علی شنوانی از درر سنیه او

عبد السلام عن سفیان بن عیینة عن ابن جریج عن عطا عن ابی هریرة رضی الله تعالی
عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان من العلم کهیئة المکنون لا یعلمه
الا العلماء بالله فاذا انطقوا به الله لا ینکره الا اهل العزة بالله والله اعلم و سید محمد بن
عبد الرسول برزنجی در اشاعه لاشراط الساعة گفته و فی مسند الفردوس عن عمر لا تقوم
الساعة حتی تسیل وادیة من اودیة الحجاز بالنار الخ وجه چهل و یکم آنکه ابو المؤید
موفق بن احمد المعروف باخطب خوارزم حدیث ولایت را بطرق متعدده روایت کرده چنانچه در مناقب
جناب امیر المومنین علیه السلام که در اول آن مذکور است حدثنا الشیخ العفیف محمد بن مفرج
المشهدی قال حدثنا الامام الاجل الصدر ضیاء الدین شمس الاسلام ناصح الخلفاء
مفتی الامة مقتدی الفریقین صدر الائمة اخطب الخطباء ابو المؤید موفق بن احمد
المکی الخوارزمی رضی الله عنه ذکر فضائل امیر المومنین علی بن ابی طالب بل ذکر شیئا منها
اذ ذکر جمیعها یقصر عنه باع الاحصاء بل ذکر اکثرها یضیق عنه نطاق طاقة
الاستقصاء تا میفرماید الفصل الثانی عشر فی بیان تورطه المهالک فی الله تعالی و رسول الله
صلی الله علیه وسلم و شراء نفسه ابتغاء مرضات الله تعالی بهذا الاسناد عن احمد بن الحسین
هذا قال اخبرنا ابو عبد الله الحافظ قال اخبرنا احمد بن جعفر القطیعی قال حدثنا عبد الله
بن احمد بن حنبل قال اخبرنا ابی قال حدثنا یحیی بن حماد قال حدثنا ابو عوانة قال حدثنا
ابو بلج قال حدثنا عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن
عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلو بنا من بین هؤلاء قال فقال بل انا اقوم معکم
قال وهو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فابتدوا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء
ینفض ثوبه ویقول اف وتف وقعوا فی رجل له بضع عشر فضائل لیست لاحد غیره
وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه وسلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحب الله
ورسوله ویحبه الله ورسوله فاستشرف لها مستشرف فقال این علی فقالوا انه فی الرحی یطحن

قال

قال فجاء وهو ارمد لا یکاد ان یبصر قال فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلاثا فاعطاها ایاه فجاء
علی بصفیة بنت حیی فقال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم ابا بکر بسورة التوبة
فبعث علیا خلفه واخذها منه فقال لا یذهب بها الا رجل هو منی وانا منه قال ابن عباس وقال النبی
صلی الله علیه وسلم لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة قال وعلی جالس معهم فقال رسول الله
صلی الله علیه وسلم واقبل علی رجل منهم وقال ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة فابوا فقال
لعلی انت ولیی فی الدنیا والآخرة قال ابن عباس وکان علی اول من آمن من الناس بعد خدیجة
قال واخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم ثوبه فوضعه علی علی وفاطمة والحسن والحسین
وقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا قال ابن عباس وشری علی نفسه
فلبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال ابن عباس وکان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله
علیه وسلم فجاء ابو بکر وعلی نائم وابو بکر یحسب انه رسول الله صلی الله علیه وسلم قال فقال له علی
ان نبی الله قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال وجعل علی یرمی
بالحجارة کما کان یرمی نبی الله صلی الله علیه وسلم وهو یتضور وقد لف راسه فی الثوب لا یخرجه
حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم وکان صاحبک لا یتضور ونحن نرمیه وانت
تتضور وقد استنکرنا ذلک قال ابن عباس وخرج رسول الله صلی الله علیه وسلم فی غزوة
تبوک وخرج الناس معه فقال له علی اخرج معک فقال النبی صلی الله علیه وسلم لا فبکی علی
فقال له اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لیس نبی بعدی انه لا ینبغی ان
اذهب الا وانت خلیفتی قال ابن عباس وقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولی کل مومن
بعدی ومومنة قال ابن عباس وسد رسول الله صلی الله علیه وسلم ابواب المسجد غیر باب
علی فکان یدخل المسجد جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره قال ابن عباس قال رسول الله
صلی الله علیه من کنت مولاه فعلی مولاه قال ابن عباس وقد اخبرنا الله عز وجل فی
القرآن انه رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل اخبرنا انه یسخط علیهم بعد

ذلک قال ابن عباس فقال نبی الله صلی الله علیه و سلم لعمر حین قال ائذن لی فاضرب عنقه یعنی عنق
حاطب قال و ما یدریک لعل الله قد اطلع الی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و نیز اخطب خوارزم در مناقب گفته
انبانی مهذب الائمة ابو المظفر عبد الملک بن علی بن محمد الهمدانی اجازة قال اخبرنا محمد بن الحسین بن
علی البزاز قال اخبرنا ابو منصور محمد بن محمد بن عبد العزیز قال اخبرنا هلال بن محمد بن جعفر
قال حدثنا ابو بکر محمد بن عمر الحافظ قال حدثنی ابو الحسن علی بن موسی الخزاز من کتابه قال حدثنا
الحسن بن علی الهاشمی قال حدثنا اسمعیل بن ابان قال حدثنا ابو مریم عن ثویر بن ابی فاختة عن
عبد الرحمن بن ابی لیلی قال قال ابی دفع النبی صلی الله علیه و سلم الرایة یوم خیبر الی علی بن ابی طالب
ففتح الله علیه و اوقفه یوم غدیر خم فاعلم الناس انه مولی کل مومن و مومنة و قال صلی الله علیه
و سلم انت منی و انا منک و قال تقاتل علی التاویل کما قاتلت علی التنزیل و قال له انت منی
بمنزلة هرون من موسی و قال له انا سلم لمن سالمک و حرب لمن حاربک و قال له انت العروة الوثقی
و قال له انت تبین لهم ما اشتبه علیهم بعدی و قال له انت امام کل مومن و مومنة بعدی و قال له انت
الذی انزل الله فیه و اذان من الله و رسوله الی الناس یوم الحج الاکبر و قال له انت الاخذ بسنتی و الذاب
عن ملتی و قال له انا اول من ینشق عنه الارض و انت معی و قال له انا عند الحوض و انت معی و قال له
انا اول من یدخل الجنة و انت معی تدخلها و الحسن و الحسین و فاطمة و قال له ان الله تعالی امرنی بان اقوم
بفضلک فقمت به فی الناس و بلغتهم ما امرنی الله بتبلیغه و قال له اتق الضغائن التی فی صدور
من لا یظهرها الا بعد موتی اولئک یلعنهم الله و یلعنهم اللاعنون و نیز اخطب خوارزم در مناقب مکتوبی
از عمرو بن العاص بجواب کتاب معاویه نقل کرده و در آن مذکور است و اما ما نسبت ابا الحسن اخا رسول الله
صلی الله علیه و سلم و وصیه الی الحسد و البغی علی عثمان و سمیت الصحابة فسقة و زعمت انه اشلاهم علی قتله فهذا
کذب و غوایة و یحک یا معاویة اما علمت ان ابا حسن بذل نفسه بین یدی رسول الله صلی الله علیه و سلم
و بات علی فراشه و هو صاحب السبق الی الاسلام و الهجرة و قد قال فیه رسول الله صلی الله علیه و سلم
هو منی و انا منه و هو منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی و قد قال فیه رسول الله صلی الله علیه و سلم یوم

غدیر خم الا من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره
و اخذل من خذله و هو الذی قال علیه السلام فیه یوم خیبر لاعطین الرایة غدا رجلا یحب الله
و رسوله و یحبه الله و رسوله و هو الذی قال فیه یوم الطیر اللهم ائتنی باحب خلقک الیک فلما
دخل علیه قال اللهم و الی و الی و قد قال فیه یوم النضیر علی امام البررة و قاتل الفجرة منصور
من نصره مخذول من خذله و قد قال فیه علی ولیکم من بعدی و خلک علی و علیک و علی جمیع المسلمین
و قال انی مخلف فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی و قال انا مدینة العلم و علی بابها فیا للعجب
یثبت عمرو بن العاص حدیث الولایة و الطیر و مدینة العلم حتما و یرغم بذلک انف معاویة رغما
و یجزم فروع تزویره و تغریره جزما و یجسم اصول بهتته و قرفته حسما و مع ذلک المخاطب
الحقود یزید فی الشحناء و البغضاء علی ابن النابغة الکنود و معاویة اللدود فیرمی هذه
الاحادیث الشریفة بالکذب و البطلان و یظهر اقصی خببه و تعریبه فی مواحل العدوان و الخسران
فلیته اذ لم یقف اثار الرسول و الصحابة العدول فی اثبات هذه الاحادیث الشریفة الواجبة
القبول اقتص اثر مقتداه ابن العاص و لکنه نکل و ازور عن ذلک ایضا و جاض و حاص
فاقبل بشراشره علی تقلید الکابلی الذی یقلت اذ اسمع نداء الحق لات حین مناص و الحمد لله
علما و هنا کیده و ربطناه فی قرن الزام شدید الاحتیاص مالمنه من کل التحرّز خلاص
و اوقعناه فی حاص باص و لات حین مناص و فضائل فاخره و محاسن باهره و مناقب جمیله و محامد اثیله و مفاخر
جلیله و مدائح اصیله اخطب خوارزم از خریدة القصر و جریدة اهل العصر عماد الدین ابو عبد الله محمد بن محمد الکاتب
الاصفهانی و ایضاح ناصر بن عبد السید المطرزی و ذیل ابن النجار بر تاریخ بغداد خطیب و جامع مسانید ابو حنیفه
ابو المؤید محمد بن محمود بن محمد الخوارزمی و وافی بالوفیات صلاح الدین خلیل بن ایبک الصفدی و جواهر مضیئة فی طبقات
الحنفیه ابو الوفا عبد القادر بن محمد القرشی و عقد ثمین فی تاریخ بلد الله الامین تقی الدین ابو الطیب محمد
بن احمد بن علی الفاسی و بغیة الوعاة فی طبقات اللغویین و النحاة جلال الدین عبد الرحمن السیوطی و کتاب
اعلام الاخیار من فقهاء مذهب النعمان المختار محمود بن سلیمان الکفوی و توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل

سید شهاب الدین احمد در مجلد حدیث تشبیه خواهی شنید انشاء الله تعالی **وجه چهل و دوم** آنکه علی بن الحسین بن
هبة الله المعروف بابن عساکر حدیث ولایت را روایت کرده در موافقات و اربعین طوال که مصطفی بن عبد الله القسطنطینی
المعروف بحاجی خلیفه در کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون بذکر آن گفته الاربعون الطوال لابن عساکر
هو الحافظ ابو القاسم علی بن الحسن الدمشقی الشافعی المتوفی سنة احدی و سبعین و خمسمائة اوله
الحمد لله العظیم الخ جمع فیه اربعین حدیثا من الطوال مما یدل علی نبوته و یبنی عن فضائل صحابته
و بین الصحة و السقم و هو فی مجلد و این سطر وارد کرده چنانچه محب طبری در ریاض النضرة فی فضائل العشرة
نقل نموده عن عمرو بن میمون قال انی لجالس عند ابن عباس اذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان
تقوم معنا و اما تخلو بنا من هؤلاء فقال بل اقوم معکم و هو یومئذ صحیح قبل ان یعمی
قال فابتدؤا یتحدثون فلا ادری ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه یقول اف و تف وقعوا فی
رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه و سلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا
یحب الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف فقال این علی قال هو فی الرحا یطحن قال فما کان
احدکم یطحن فجاء و هو ارمد لا یکاد یبصر فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاه ایاها
فجاء بصفیة بنت حیی قال ثم بعث فلانا بسورة التوبة فبعث علیا خلفه فاخذها منه
قال لا یذهب بها الا رجل منی و انا منه و قال لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة قال و علی معه
جالس فابوا قال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخرة قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ایکم
یوالینی فی الدنیا و الآخرة فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخرة قال انت ولیی فی الدنیا
و الآخرة قال و کان اول من اسلم من الناس بعد خدیجة قال و اخذ رسول الله صلی الله علیه و سلم
ثوبه فوضعه علی علی و فاطمة و حسن و حسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم
تطهیرا قال و شری علی نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه و سلم ثم نام مکانه قال فکان المشرکون
یرمون رسول الله صلی الله علیه و سلم فجاء ابو بکر و علی نائم قال و ابو بکر یحسب انه نبی الله
صلی الله علیه و سلم قال فقال له علی ان نبی الله صلی الله علیه و سلم انطلق نحو بئر میمون

فادرکه قال فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال و جعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی رسول الله
صلی الله علیه و سلم و هو یتضور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا
انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور و انت تتضور و قد استنکرنا ذلک قال و خرج بالناس
فی غزوة تبوک قال فقال له علی اخرج معک قال فقال له نبی الله صلی الله علیه و سلم اما ترضی
ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی
و قال له رسول الله صلی الله علیه و سلم انت ولی کل مؤمن بعدی قال و سد ابواب المسجد الا باب
علی قال فیدخل المسجد جنبا و هو طریقه لیس له طریق غیره قال و قال من کنت مولاه
فان علیا مولاه قال و اخبرنا الله عز و جل فی القرآن انه قد رضی عن اصحاب الشجرة فعلم
ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم بعد قال و قال عمر یا نبی الله ائذن لی اضرب عنقه
یعنی حاطبا قال او کنت فاعلا و ما یدریک لعل الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم
اخرجه بتمامه احمد و الحافظ ابو القسم فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و اخرج النسائی بعضه
و این روایت را از ابن عساکر محمد بن یوسف گنجی در کفایة الطالب فی مناقب علی بن ابی طالب و سید شهاب الدین احمد
در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل و احمد بن الفضل بن محمد باکثیر در وسیلة المآل و محمد بن اسمعیل
بن صلاح الامیر در روضهٔ ندیه شرح تحفهٔ علویه نیز نقل کرده اند کما ستطلع علیه فیما بعد ان شاء الله تعالی
و علامه ابن عساکر قاید عساکر مفاخر حائز محاسن بانزه و منتقی نفائس فاخره و مجتنی اثمار فضل زاهر و مشرف بامهر
و محامد منیفه مدائح شریفه فضائل شامخه و مناقب باذخه او بر متتبع و متفحص کتب تراجم واضح و ظاهر است
نبذی از آن در مجلد حدیث طیر ان شاء الله تعالی از معجم الادباء یاقوت حموی و وفیات الاعیان ابن خلکان و تذکرة الحفاظ
و عبر فی خبر من غبر و دول الاسلام ذهبی و مختصر فی اخبار البشر ابو الفداء و مرآة الجنان یافعی و جامع مسانید
ابو حنیفه محمد بن محمود بن محمد و طبقات شافعیه عبد الوهاب بن علی سبکی و طبقات شافعیه عبد الرحیم اسنوی
و طبقات شافعیه ابو بکر اسدی و تتمة المختصر فی اخبار البشر عمر بن المظفر الشهیر بابن الوردی و طبقات الحفاظ
سیوطی و تاریخ خمیس حسین دیاربکری و مدینة العلوم ازنیقی و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء مولوی

روایت نمودن ابن عساکر حدیث ولایت را در ضمن حدیث عشر در موافقات و اربعین طوال و ذکره المحب الطبری فی الریاض النضرة

صدیق حسن خان معاصر بگوشت میخورد بعض عبارات اینجا هم مذکور میشود محمد بن احمد الذهبی در عبر
در وقائع سنه احدی و سبعین و خمسمائة گفته و فیها توفی الحافظ ابن عساکر صاحب التاریخ الثمانین
مجلدا ابو القاسم علی بن الحسن بن هبة الله الدمشقی محدث الشام ثقة الدین و لد فی اول سنة
تسع و تسعین و اربعمائة و سمع سنة خمس و خمسمائة و بعدها من المسیب و ابی طاهر الحنائی
و طبقتهما ثم عنی بالحدیث و رحل فیه الی العراق و خراسان و اصبهان و ساد اهل زمانه فی الحدیث
و رجاله و بلغ فی ذلک الذروة العلیا و من تصفح تاریخه علم منزلة الرجل فی الحفظ توفی فی
حادی عشر رجب و عبد الله بن اسعد الیافعی الیمنی در مرآة الجنان در وقائع سنه احدی و سبعین و خمسمائة
گفته و فیها الفقیه الامام المحدث البارع الحافظ المتقن الضابط ذو العلم الواسع شیخ الاسلام
و محدث الشام ناصر السنة و قامع البدعة زین الحفاظ و بحر العلوم الزاخر رئیس المحدثین
المقر له بالتقدم العارف الماهر ثقة الدین ابو القاسم علی بن الحسن بن هبة الله بن عساکر الذی
اشتهر فی زمانه بعلو شانه و لم یر مثله فی اقرانه الجامع بین المعقول و المنقول و الممیز بین
الصحیح و المعلول کان محدثا فی زمانه و من اعیان الفقهاء الشافعیة غلب علیه الحدیث
و اشتهر به و بالغ فی طلبه الی ان جمع منه ما لم یتفق لغیره رحل و طوف و جاب البلاد و لقی المشائخ
و کان رفیق الحافظ ابی سعد عبد الکریم السمعانی فی الرحلة و کان ابو القاسم المذکور حافظا
دینا جمع بین معرفة المتون و الاسانید سمع ببغداد فی سنة عشرین و خمسمائة من اصحاب البرمکی
و التنوخی و الجوهری ثم رجع الی دمشق ثم رحل الی خراسان و دخل نیسابور و هراة و اصبهان و الجبال
و صنف التصانیف المفیدة و خرج التخاریج و کان حسن الکلام علی الاحادیث محفوظا علی الجمع
و التالیف صنف التاریخ الکبیر لدمشق فی ثمانین مجلدا اتی فیه بالعجائب و هو علی نسق
تاریخ بغداد قال الامام ابن خلکان قال لی شیخنا الحافظ العلامة زکی الدین ابو محمد
عبد العظیم المنذری رحمه الله و قد جری ذکر تاریخ ابن عساکر المذکور و اخرج لی منه مجلدا
و طال الحدیث فی امره و استعظامه ما اظن هذا الرجل الا عزم علی وضع هذا التاریخ

من یوم عقل علی نفسه و شرع فی الجمع من ذلک الوقت و الا فالعمر یقصر عن ان یجمع الانسان فیه مثل
هذا الکتاب بعد الاشتغال و التنبه قال و لقد قال الحق و من وقف علیه عرف حقیقة هذا القول و متی
یتسع للانسان الوقت حتی یصنع مثله و هذا الذی ظهر هو الذی اختاره و ما صح له الا بعد مسودات
ما کاد ینضبط حصرها و له تو الیف حسنة غیره و اجزاء ممتعة قال و له شعر لا باس به فمن ذلک
قوله علی ما قیل ؎ الا ان الحدیث اجل علم ❊ و اشرفه الاحادیث العوالی ❊ و انفع کل نوع منه عندی
و احسنه الفوائد فی الامالی ❊ و انک لن تری للعلم شیئا ❊ محققه کافواه الرجال ❊ فکن یا صاح ذا
حرص علیه ❊ و خذه من الرجال بلا ملال ❊ و لا تاخذه من صحف فترمی ❊ من التصحیف بالداء العضال
و من المنسوب الیه ایضا ؎ ایا نفس ویحک جاء المشیب ❊ فماذا التصابی و ماذا الغزل ❊ تولی شبابی
کان لم یکن ❊ و جاء مشیبی کان لم یزل ❊ کانی بنفسی علی غرة ❊ و خطب المنون بها قد نزل ❊ فیا لیت شعری
ممن اکون ❊ و ما قدر الله لی فی الازل ❊ و قد التزم فی هذه الابیات ما لا یلزم و هو اطراد الزاء قبل
اللام و البیت الثانی هو بیت علی بن جبلة حیث یقول ؎ شباب کان لم یکن ❊ و شیب کان لم یزل ❊
و لیس بینها الا تغییر یسیر کما تراه و قال بعض اهل العلم بالحدیث و التواریخ ساد اهل زمانه فی
الحدیث و رجاله و بلغ فیه الذروة العلیا و من تصفح تاریخه علم منزلة الرجل فی الحفظ قلت
بل من تامل تصانیفه من حیث الجملة علم مکانه فی الحفظ و الضبط للعلم و الاطلاع و جودة
الفهم و البلاغة و التحقیق و الاتساع فی العلوم و فضائل اخر تمت اهما من المنافع و المحاسن کل طائل و من
توالیفه الشهیرة المشتملة علی الفضائل الکثیرة کتاب تبیین کذب المفتری فیما نسب الی الشیخ
الامام ابی الحسن الاشعری جمع فیه بین حسن العبارة و البلاغة و الایضاح و التحقیق و استیعاب
الادلة النقلیة و طرقها مع اسناد کل طریق و ذکر فیه طبقات اعیان اصحابه من زمان الشیخ ابی الحسن
الی زمانه و اوضح ما لهم من المناقب و المکارم و الفضائل و العزائم و رد علی من رماه و افتری علیه
بالعظائم قلت و کتابه المذکور الذی وفق لانشائه و وضعه قد اختصرته انا فی نحو من ربعه
و سمیته النشاس المعلم شاوش کتاب المرهم المعلم بشرف المفاخر العلیة فی مناقب الائمة الاشعریة و فیه

فيما اختصره مائة من الأئمة الجلة النقية اختصاراً لم يحذف الا سانيد اختصاراً على ما هو المقصود
والمراد من ذكر اعيان الأئمة المشهورين بالموافقة في الاعتقاد والرد على المبتدعين واولى الزيغ والالحاد
وكان ابن عساكر المذكور حسن السيرة والسريرة قال الحافظ الرئيس ابو المواهب لم ار مثله ولا من
اجتمع فيه من لزوم طريقة واحدة منذ اربعين سنة من لزوم الصلوات في الصف الاول الا من عذر
والاعتكاف في رمضان وعشر ذي الحجة وعدم التطلع وتحصيل الاملاك وبناء الدور قد اسقط
ذلك عن نفسه واعرض عن طلب المناصب من الامامة والخطابة اباها بعد ما عرضت عليه وقلة
الالتفات او قال عدم الالتفات الى الامراء واخذ نفسه بالامر بالمعروف والنهي عن المنكر لا تاخذه
في الله لومة لائم ذكره الامام الحافظ ابن النجار في تاريخه فقال امام المحدثين في وقته ومن
انتهت اليه الرياسة في الحفظ والاتقان والمعرفة التامة والثقة وبه ختم هذا الشأن قال
ابنه الحافظ ابو محمد القاسم كان ابي رحمه الله مواظباً على صلوة الجماعة وتلاوة القرآن يختم
في كل جمعة وفي رمضان في كل يوم ويحيي ليلة النصف والعيدين وكان كثير النوافل والاذكار
يحاسب نفسه على كل لحظة يذهب في غير طاعة سمع من جماعة كثيرين نحو من الف وثلث
مائة شيخ وثمانين امرأة وحدث باصبهان وخراسان وبغداد وغيرها من البلاد وسمع منه
جماعة من كبار الحفاظ وخلق كثير وجم غفير قال الحافظ عبد القاهر الرهاوي رأيت الحافظ السلفي
والحافظ ابا العلاء الهمداني والحافظ ابا موسى المديني فما رأيت فيهم مثل ابن عساكر وجه
چهل و سوم آنکه ابو حامد محمود بن محمد بن حسین بن یحیی الصالحانی حدیث ولایت را در جمله حدیث خصال عشره
باسناد خود بسوی حافظ ابو یعلی روایت فرموده افاده نموده که این حدیث حسن متین شهاب الدین احمد
در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته عن عمرو بن میمون قال انی لجالس عند ابن عباس رضی الله
تعالی عنهما اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلونا عن هؤلاء
فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال وهو يومئذ صحيح البصر قبل ان يعمى قال فانتدوا فتحدثوا
فلا ندري ما قالوا فجاء ينفض ثوبه ويقول اف وتف ان اولئك وقعوا في رجل تفرد بعشر

خصال ليست لاحد غيره قال النبي صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم في غزوة خيبر لابعثن
بهذه الراية رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله ورسوله ويحبه الله ورسوله فاستشرف لها من
استشرف فقال صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم اين علي قيل هو في الرحى قال صلى الله عليه
وعلى آله وبارك وسلم وما كان احدكم ليطحن فجاء وهو ارمد لا يكاد يبصر فنفث في عينيه ثلاثا ثم
هز الراية ثلثا فاعطاها اياه وقلع باب خيبر فجاء بصفية بنت حيي من جملة الغنائم وبعث
ابا بكر رضي الله تعالى عنه بسورة التوبة فبعث عليا كرم الله تعالى وجهه خلفه فاخذها منه
فقال ابو بكر رضي الله تعالى عنه لرسول الله لعله قد حدث فيّ شئ قال صلى الله عليه وعلى آله
وبارك وسلم لا ولكن لا يذهب بها الا رجل هو مني وانا منه وقال صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم
لبني عمه ايكم يواليني في الدنيا والآخرة وعلي رضي الله تعالى عنه معهم جالس فقال انا اواليك في الدنيا
والآخرة قال صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم انت وليي في الدنيا والآخرة وكان كرم الله تعالى
وجهه اول من اسلم من الناس بعد خديجة واخذ رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم
ثوبه فوضعه على علي وفاطمة والحسن والحسين فقال انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت
ويطهركم تطهيرا وشرى علي رضوان الله عليه نفسه اذ لبس ثوب رسول الله صلى الله عليه وعلى آله
وبارك وسلم ونام مكانه فداه بنفسه اذ كان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه وعلى آله
وبارك وسلم فجاء ابو بكر وعلي كان نائماً قد احسبه انه نبي الله صلى الله عليه وعلى آله وبارك
وسلم فقال يا نبي الله فقال له ان نبي الله صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم قد انطلق نحو بئر
ميمون فادركه فانطلق فدخل معه الغار وخرج رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم
في غزوة تبوك فقال له علي اخرج معك فقال صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم لا فبكى
علي رضوان الله تعالى عليه فقال النبي صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم اما ترضى ان تكون مني
بمنزلة هرون من موسى الا انك لست بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا وانت خليفتي من بعدي
وقال صلى الله عليه وعلى آله وبارك وسلم انت ولي كل مومن بعدي وسد ابواب المسجد غير باب

علی و قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم من کنت مولاه فعلی مولاه وقد اخبرنا الله فی
القران انه رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم قال صلی الله
علیه و علی آله و بارک و سلم لعمر رضی الله تعالی عنه حین قال ائذن لی فاضرب عنقه یعنی عنق
حاطب قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم و کنت فاعلا و ما یدریک لعل الله تعالی اطلع علی
اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و علی رضی الله تعالی فی اصحاب الشجرة و اهل بدر و اهل الصحابی و
باسناده الی الحافظ الامام ابی یعلی الموصلی باسناده و قال هذا حدیث حسن صحیح و رواه
و قال اخرجه احمد بتمامه و ابو القسم الدمشقی فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و اخرج النسائی
بعضه ازین عبارت سراسر جزالت ظاهرست که اینحدیث شریف که حدیث ولایت از جمله آنست حدیث حسن
و متین ست و هرگاه اینحدیث حدیث متین و خبر رزین و اثر رصین و ثابت و متحقق از حضرت مامون بهین علیه و آله و الف الف
الصلوة و تحیة رب العالمین باشد حکم ببطلان حدیث ولایت حکمیست نهایت فظیع و مهین و موجب غایت تشنیع
و تهجین سبب اقصای تقبیح و توهین و موجب کمال ازرا و عیب و ثلب و تهوین و باعث منتهای صغار و احقار و عار
و شنار و خسار و بوار نزد هر عاقل فطین فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین ابو حامد محمود
والانبار محمود اکابر حائزین جلائل فخار و محمود و اجله منقدین کبار و بنهایت کمال و فضل معروف بین الاخیار
والاغوار و بغایت مجد و نبل مشهور در دیار و امصار است سید شهاب الدین احمد و اقصای تبجیل و تعظیم و تکریم یاد می نماید
بوصف و ثنا و مدح اطرائی او در کتاب خود توضیح الدلائل می فرماید قال الامام العالم الادیب الاریب
المحلی بسجایا المکارم الملقب بین الاجلة الائمة الاعلام بمحیی السنة و ناصر الحدیث و مجدده و الاسلام
العالم الربانی والعارف السبحانی سعد الدین ابو حامد محمود بن محمد بن حسین بن یحیی الصالحانی
فی عباراته الفائقة و اشاراته الرائقة من کتابه شکر الله تعالی مسعاه و اکرم بفضله مثواه
و اجزل المثوبة الخ و نیز در توضیح الدلائل بعد ذکر حدیث نور و حدیث شجره گفته روی الحدیث الاول
ابو حامد محمود بن محمد الصالحانی سافر و رحل و ادرک المشایخ و سمع و اسمع صنف فی کل فن و روی
عنه خلق کثیر و صحب العراق ابا موسی المدینی الامام و من فی طبقته باسناده الی الامام الحافظ

ابی بکر بن مردویه باسناده مسلسلا مرفوعا الخ و از مقامات دیگر این کتاب اعنی توضیح الدلائل علی
ترجیح الفضائل هم بظهور می رسد که سید شهاب الدین احمد جابجا صالحانی را بعد نقل روایات او بصفات
جلیله و نعوت جمیله مثل محیی السنة و امام یاد نموده مختصا عظمت و جلالت او بر همگنان ظاهر فرموده و مستمع تلک
المقالات و هاتیک العبارات فی مجلد حدیث التشبیه بالتفصیل بعون الله الملک الجلیل و تسنن صالحانی
و مقبولیت روایات او بوجوه آن دلیل است بر آنکه سفیان ازین مناقب و مدائح شاه مردان باید از شیعیان روایت نموده واند
و نادی صالحانی با دب جمیل و تعظیم و تبجیل جناب امیر المومنین علیه السلام از افاده شاه سلامة الله معاصر
که از اجله اکابر متکلمین و بی المفاخرست نیز ظاهر و باهرست چنانچه در معرکة الآرا گفته و روایت صالحانی
که از توضیح الدلائل سید شهاب الدین احمد بتحشم نقلش نموده مصدق معتقد اهل سنت و مکذب زعم شیعه ست
جاذروایت کوره و چون آفتاب نیمروز درخشان ست که سفیان ازین مناقب و مدائح شاه مردان باید ترا از
شیعیان روایت نموده اند نمی بینید که ابن بابویه قمی از تعلیم یک باب گشودن هزار باب و گشودن هزار باب هر باب
نوشته چندین تفاوت ره از کجاست تا بکجا الی ان قال و صالحانی از عمر بوشته بر تعلیم هزار باب و انفتاح
هزار باب از هر باب اکتفا نموده انتهی وجه جلیل چهارم آنکه ابو السعادات مبارک بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری الشافعی
حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در کتاب جامع الاصول من احادیث الرسول گفته عمران بن حصین
قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جیشا و استعمل علیهم علی ابن ابی طالب فمضی فی السریة
فاصاب جاریة فانکروا علیه فتعاقد اربعة من اصحاب النبی صلی الله علیه و سلم فقالوا اذا
لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی و کان المسلمون اذا رجعوا من سفر
بدؤا برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة
سلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی
بن ابی طالب صنع کذا و کذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل
مقالته فاعرض عنه ثم قام الیه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا
فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی

ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا من علی وهو ولی کل مومن بعدی اخرجه الترمذی
انتهی فظهر بان علی الناقدین الفحول من تخریج صاحب جامع الاصول لحدیث الولایة ملاحظه
الامین المسئول صلوات الله وسلامه علیه وآله ما هبت نسائم القبول حدیث شریف محبوب مقبول
لا مقدوح بجرح معلول ولا مطعون بمغمص مدخول فالحکم ببطلانه کما صدر عن الخاطب المجهول لهو
حکم سمج شنیع مرذول وقول لجلج فظیع مغسول لا یرضی به احد من ارباب الالباب واصحاب العقول
ویستنکره ویستهزئ به کل مفطور علی الایمان وبالدین مجبول والله هو العاصم من الانهماک فی
الغی والذهول والارتباک فی حبائل الغرور والغفول وهو الموفق المعطی لکل مسئول وابن الاثیر
محدث مبارک که تبحر و تفنن و منقد شهیر و محقق کبیر حائز شرف متزاید و صاحب فخر متکاثر خیر بزرگ است و در جلالت
و عظمت شان و سمو و رفعت منزلت و بها و مجد و اعتلا معدوم النظیر و نبذی از محاسن جلیله و محامد سنیه او در مجلد
انشاء الله تعالی از کامل علی بن محمد بن الاثیر و وفیات الاعیان ابن خلکان و مختصر فی اخبار البشر
ابو الفداء و عبر فی خبر من غبر ذهبی و تتمة المختصر فی اخبار البشر ابن الوردی و مرآة الجنان عبد الله بن اسعد الیافعی
و طبقات شافعیه عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی و اسماء رجال مشکوة ولی الدین محمد بن عبد الله الخطیب و طبقات
شافعیه تقی الدین اسدی و بغیة الوعاة فی طبقات اللغویین والنحاة سیوطی و مدینة العلوم ازنیقی و ابجد العلوم
و اتحاف النبلاء مولوی صدیق حسن خان معاصر ظاهر شده **وجه چهل و پنجم** آنکه امام الدین ابو القاسم عبد الکریم
بن محمد بن عبد الکریم القزوینی الرافعی حدیث ولایت را روایت کرده ملا علی متقی در کنز العمال گفته سألت الله یا علی
فیک خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیک امتی فابی علی واعطانی
فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معک لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به
الاولین والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی الخطیب والرافعی عن علی و میرزا محمد بن معتمد خان
بدخشانی در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته اخرج الخطیب والرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم سألت الله یا علی فیک خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع
علیک امتی فابی علی واعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معک لواء الحمد

وانت

ص ۲۳۸
الفصل الخامس
من الباب الثالث
الکتاب

وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی و محمد صدر عالم در معارج العلی
فی مناقب المرتضی گفته اخرج الخطیب والرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال لی رسول الله صلی الله
علیه وسلم سألت الله فیک یا علی خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیک امتی
فابی علی واعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معک لواء الحمد
وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی و مولوی حسن زمان
معاصر در قول مستحسن گفته للخطیب والرافعی بسند صحیح عن علی رضه سألت الله یا علی فیک خمسا فمنعنی
واحدة واعطانی اربعا سألت الله ان یجمع علیک امتی فابی علی واعطانی فیک ان اول
من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معک لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق
به الاولین والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی ازین عبارات روایت کردن رافعی حدیث ولایت را
واضح و لائح است و از نص مولوی حسن زمان معاصر صحت سند آن نیز ساطع و لامع است **وجه چهل و ششم** آنکه
عز الدین ابو الحسن علی بن محمد المعروف بابن الاثیر حدیث ولایت را بسند مشایخ خود روایت کرده چنانچه
در کتاب اسد الغابة فی معرفة الصحابة گفته انبانا ابراهیم بن محمد و غیر واحد باسنادهم الی ابی
عیسی الترمذی ثنا قتیبة بن سعید ثنا جعفر بن سلیمن الضبعی عن یزید الرشک عن مطرف
بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم جیشا واستعمل
علیهم علی بن ابی طالب فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه فتعاقد اربعة من اصحاب
النبی صلی الله علیه وسلم فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع
علی وکان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدأوا برسول الله صلی الله علیه وسلم فسلموا علیه ثم انصرفوا
الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة
فقال یا رسول الله الم تر الی علی بن ابی طالب صنع کذا وکذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله
علیه وسلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم قام
الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیهم رسول الله

ص
ترجمة علی علیه السلام
من حرف العین

صلی الله علیه وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی
وانا من علی وهو ولی کل مؤمن بعدی ظاهرست ولا کظهور النار علی العلم که ذکر ابن اثیر حدیث ولایت را
در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام که مقام ذکر فضائل منتقات و بیان مناقب معتبرات مخصوصه است
با نقل آن باسناد مشایخ خود از ترمذی دلیل صریح بر ثبوت اعتبار و اعتقاد مقبولیت آن نزد ارباب تحقیق
وانتقاد و اصحاب اتقان و ارشاد و برائت آن از مخائل قدح مجادلین اعتساف و صیانت آن از وصمت جرح مکابرین
پرلداد و بعد آن از اتسام بتشکیکات و تمویهات تارکین سداد و نزاهت آن از ارتسام بتشویهات و تلبیسات مثیرین
فتنه و فساد و تخدیعات و تلمیعات اهل اضغان و احقاد والله ولی الهدایة والاسعاد ومن فضل الله علی
هادو ابو الحسن بن الاثیر صاحب فضل اثیل و اثیر و حائز نبل غزیر و کثیر ست جلالت فضائل او مستغنی از اثبات
و تشهیر و بی نیاز از تبیین و توضیح و تقریر و غیر محتاج بتنمیق و تدوین و تحبیر و ظاهر و واضح نزد ماهر متتبع خبیر و متفحص بصیر
نبذی از آن در مجلد حدیث طیر انشاء الله تعالی از وفیات الاعیان ابن خلکان و تذکرة الحفاظ و عبر فی خبر من غبر
ذهبی و مختصر فی اخبار البشر عماد الدین ابو الفداء و مرآة الجنان یافعی و طبقات شافعیه عبد الرحیم اسنوی و طبقات
شافعیه اسدی و طبقات الحفاظ سیوطی و مدینة العلوم ازنیقی و ابجد العلوم و اتحاف النبلاء مولوی صدیق حسن خان
معاصر منقول خواهد شد و مخفی نماند که کتاب اسد الغابه از کتب مشهوره معروفه و مؤلفات ممدوحه مقبوله و اسفار
معتبره و مصنفات نفیسه مستنده است تقی الدین ابو بکر بن احمد الاسدی در طبقات شافعیه بترجمه ابن اثیر گفته
صنف کتابا حافلا فی معرفة الصحابة جمع فیه بین کتاب ابن منده و کتاب ابی نعیم و کتاب
ابن عبد البر و کتاب ابی موسی فی ذلک وزاد وافاد وسماه اسد الغابة فی معرفة الصحابة و سید محمد
بن ابراهیم الوزیر در روض باسم گفته و قد الفوا فی الصحابة کتبا کبیرة فمنها الصحابة
لابن حبان مختصر فی مجلد و معرفة الصحابة لابن منده کتاب جلیل و لابی موسی المدینی علیه
ذیل کبیر و منها الصحابة لابی نعیم الاصبهانی جلیل القدر ومنها معرفة الصحابة للعسکری و
منها کتاب ابی الحسن علی بن محمد بن الاثیر الجزری المسمی باسد الغابة فی معرفة الصحابة و هو کتاب جمع
و هذا المعنی جمع فیه من کتاب ابن منده و ذیل ابی موسی و حلیة و کتاب ابی نعیم و الاستیعاب و زاد

من غیرها اسطور و مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون گفته اسد الغابة فی معرفة الصحابة مجلد للشیخ عز الدین علی بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری المتوفی سنة ثلاثین و ستمائة ذکر فیه
سبعة آلاف و خمسمائة ترجمة واستدرک ما فات علی من تقدمه و بین اوهامهم قال الذهبی
فی تجرید اسماء الصحابة وهو مختصر اسد الغابة اوله الحمد لله العلی الاعلی الخ ذکر فیه ان
کتاب ابن اثیر نفیس مستقص لاسماء الصحابة الذین ذکروا فی الکتب الاربعة المصنفة فی معرفة الصحابة
وهی کتاب ابن منده و کتاب ابی نعیم و کتاب ابی موسی الاصبهانی و هو ذیل کتاب ابن منده و کتاب
ابن عبد البر و زیادة المصنف علیهم و در آخر نسخه مطبوعه اسد الغابه این عبارت سراسر شرافت مذکور است
قد تم طبع هذا الکتاب الجلیل الغنی فضله عن البرهان و الدلیل فیا له من کتاب جامع للاصحاب
رافع عن فضائلهم النقاب تلتذ بلطف حدیثه نفوس الفصحاء و تبتهج بحسن نقله عیون العلماء
وهو احد الکتب التی تطبع علی ذمة جمعیة المعارف المتشرفة بحمایة الشهم الهمام والامیر الباسل
لا لاء کمال فی الانام نور حدیقة الدهر و الزمان و نور حدقة العصر والاوان حسنا المجد والسعد
المتحلی بحلیة ولایة العهد المؤید بعنایات ذی الطول والتنسیق قطب فلک السعادة و الاتم
محمد باشا توفیق ادام الله اجلاله و زاد قبوله و اقباله المتشکلة بهمة وکیل تلک الجمعیة
الباذل جهده فی نشر الفضائل السنیة و نفع الانام بکل تحفة بهیة المتسم بسیما المعارف
والعوارف محمد باشا عارف بلغه الله مراده و حلاه بالکمال و زاده و کان ختام طبع هذا الکتاب
المستطاب بالمطبعة الوهبیة بتصحیح الراجی فضل ربه الوهبی مصطفی وهبی فی اواسط
ذی الحجة من سنة الف و مائتین و ثمانین من هجرة سید الاولین و الآخرین علیه اکمل تحیة
وابهی صلوة مرضیة و مولوی حیدر علی معاصر در ازالة الغین گفته پس ناگزیر کتاب اسد الغابه بنظر احقر
تلاش بهم رسانیدم بعد از رجوع چنان دریافتم که آن کتاب مستطاب مانند کتاب اصابه فی معرفة الصحابه
جز رضای حضرت مرتضی چیزی دیگر از اضطرار و الجا به ثبوت نمیرسد محذور التشنیع الشنیع و حجم
و چهل و هفتم آنکه ابو الربیع سلیمان بن موسی الکلاعی البلنسی المعروف بابن سبع حدیث ولایت را در کتاب الشفا

که مصطفی بن عبد الله القسطنطینی المشهور بحاجی خلیفه بذکر آن گفته شفاء الصدور لابن السبع امام الخطیب
ابی الربیع سلیمان البلنسی ارد کرده چنانچه ابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکتفا گفته وعنه ای
عن بریدة بن الحصیب فی روایة اخری ان خالد بن الولید قال اغنمها یا بریدة فاخبر النبی صلی الله
علیه وسلم ما صنع فقدمت فدخلت المسجد و رسول الله صلی الله علیه وسلم فی منزل
وناس من اصحابه علی بابه فقالوا ما الخبر یا بریدة فقلت خیرا فتح الله علی المسلمین
فقالوا ما اقدمک فقلت جاریة اخذها علی من الخمس فجئت لاخبر النبی صلی الله
علیه وسلم فانه یسقط من عینه و رسول الله یسمع الکلام فخرج مغضبا فقال ما
بال اقوام ینتقصون علیا من ابغض علیا فقد ابغضنی ومن فارق علیا فقد فارقنی ان علیا منی
وانا منه خلق من طینتی و خلقت من طینة ابراهیم وانا افضل من ابراهیم ذریة بعضها
من بعض والله سمیع علیم یا بریدة اما علمت ان لعلی اکثر من الجاریة التی اخذ وانه ولیکم بعدی
اخرجه ابن جریر فی تهذیب الآثار و ابن سبع الاندلسی فی الشفاء انتهی فالحمد لله الموفق لتمییز الظلمة
من النور حیث وفق صاحب شفاء الصدور للشفاء و حاول صعود للناقدین الصدور بروایة هذا الحدیث
الشریف المشتمل علی کتاب المعول علیه للجهابذة الابدال فذمر علی تعصبات المتهوکین المولعین بالکذب
والزور الزاعمین للمجوث الحاصدین للشرور فاظهر ان تکذیبهم المطیشین المخطوط مما لا یلتاط
بخلد کوخی شعور و انه من الوساوس الجائحة التی القاها الیهم الخدوع الغرور و سلیمان بن
موسی بن سالم از مشاهیر اعاظم و نحاریر محدثین افاخم و اجله معتبرین ذوی المکارم و اعلام اثبات جارین
مغانم ست و ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته الکلاعی الامام العالم الحافظ البارع محدث الاندلس
و بلیغها ابو الربیع سلیمان بن موسی بن سالم بن حسان الحمیری الکلاعی البلنسی ولد سنة خمس وستین وخمسمائة
الا ان قال الذهبی و نیز ذهبی در عبر فی اخبار من غبر در وقائع سنة اربع وثلثین وستمائة گفته و ابو الربیع
الکلاعی سلیمان بن سالم البلنسی الحافظ الکبیر صاحب التصانیف و بقیة اعلام الاثر بالاندلس
ولد سنة خمس وستین وخمسمائة سمع ابا بکر بن الجد و ابا عبد الله بن زرقون و طبقتهما

قال

قال الابار کان بصیرا بالحدیث حافظا حافلا عارفا بالجرح والتعدیل ذاکرا للموالید والوفیات
یتقدم اهل زمانه فی ذلک خصوصا من تأخر زمانه الخ و یافعی در تاریخ مرآة الجنان در وقائع سنه
مذکوره گفته الحافظ ابو الربیع الکلاعی سلیمان بن موسی البلنسی صاحب التصانیف و بقیة اعلام
الاثر فی بلاد الاندلس قال الابار و کان فقیها فاق و تقدم علی اقرانه عارفا بالجرح والتعدیل ذاکرا
للموالید والوفیات لا نظیر له فی الاتقان والضبط الخ و جلال الدین عبد الرحمن بن کمال الدین سیوطی
در طبقات الحفاظ گفته ابو الربیع الامام الحافظ البارع محدث الاندلس و بلیغها سلیمان
بن موسی بن سالم بن حسان الکلاعی الحمیری البلنسی ولد سنة ۵۶۵ وسمع ابا القاسم بن حبیش
وخلقا و اجاز له ابن مضا و ابو محمد عبد الحق صاحب الاحکام و اعتنی بهذا الشان اتم
عنایة و کان اماما فی صناعة الحدیث بصیرا به حافظا عارفا بالجرح والتعدیل ذاکرا
للموالید والوفیات مقدم اهل زمانه فی ذلک و فی حفظ اسماء الرجال الخ و محمد بن یوسف شامی
در سبل الهدی در ذکر شرح رموز کتاب خود گفته او ابا الربیع فالثقة الثبت سلیمان بن سالم الکلاعی
و احمد بن محمد المقری در نفح الطیب من غصن الاندلس الرطیب گفته و کانت وقعة انیجة التی قتل فیها
الحافظ ابو الربیع الکلاعی رحمه الله تعالی یوم الخمیس لعشر بقین من ذی الحجة سنة اربع وثلثین
وستمائة و لم یزل رحمه الله تعالی متقدما امام الصفوف زحفا الی الکفار مقبلا علی
العدو ینادی بالمنهزمین اعن الجنة تفرون حتی قتل صابرا محتسبا برد الله تعالی مضجعه و کان دائما
یقول ان منتهی عمره سبعون سنة لرؤیا رآها فی صغره فکان کذلک و رثاه تلمیذه الحافظ
ابو عبد الله بن الابار بقصیدته المیمیة الشهیرة التی اولها الما باشلاء العلا والمکارم
تقد باطراف القنا والصوارم ثم ذکر المقری عدة اشعار من هذه القصیدة و بعض [illegible] الکلاعی و قال
و کان رحمه الله تعالی حافظا للحدیث مبرزا فی نقده تام المعرفة بطرقه ضابطا لاحکامه
ذاکرا لاسانیده ذاکرا للرجال ریانا من الادب خطیبا ببلنسیة و استقضی و کان مع ذلک من
اولی الحزم والبسالة والاقدام والجزالة حضر الغزوات و باشر القتال بنفسه و ...

حنا و روی عن ابی القاسم بن حبیش و طبقته و صنف کتبا منها مصباح الظلم فی الحدیث
الی آخر ما ذکر من مصنفاته وجه چهل و هشتم آنکه ضیاء الدین محمد بن عبد الواحد المقدسی الحنبلی حدیث
ولایت را در کتاب مختاره روایت کرده چنانچه ابراهیم وصابی در کتاب الاکتفا گفته عن ابن عباس
رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لبریدة ان علیا ولیکم بعدی فاحب
علیا فانه یفعل ما یؤمر به اخرجه الحاکم فی المستدرک والضیاء فلله الحمد والمنه که روایت
ضیاء مقدسی این حدیث را در مختاره بغی و عدوان و مجازفت و طغیان و مکابرت شنان جاحدین
و حائدین و منکرین و مبطلین و مشککین و مرتابین و معاندین و مکابرین و مجادلین و مسولین از بیخ بر میکند و خرافات
قطیعه و هفوات شنیعه و جزافات بدیعه و تصلفات سخیفه و تعسفات ضعیفه و تقولات ضعیفه و
تفوهات رکیکه و تعصبات قبیحه و تصلفات فضیحه شان را بباد فنا میدهد زیرا که مقدسی در مختاره
التزام ایراد احادیث صحیحه نموده و کتاب مختاره از مشاهیر صحاح سنیه است مصطفی بن عبد الله القسطنطینی
در کشف الظنون گفته المختارة فی الحدیث للحافظ ضیاء الدین محمد بن عبد الواحد المقدسی
الحنبلی المتوفی سنه ۶۴۳ ثلاث واربعین وستمائه التزم فیه الصحة فصحح فیه احادیث
لم یسبق الی تصحیحها قال ابن کثیر و هذا الکتاب لم یتم وکان بعض الحفاظ من مشایخنا یرجحه
علی مستدرک الحاکم کذا فی النور الفایح و شیخ عبد الحق در مقدمه شرح فارسی مشکوة بعد ذکر
مستدرک حاکم گفته و ائمه دیگر نیز در صحاح تصنیف کرده اند مثل صحیح ابن خزیمه که او را امام الائمه گویند
الی ان قال و چنانکه مختاره حافظ ضیاء مقدسی که وی نیز صحاح که در صحیحین نیست آورده و گفته اند که
وی نیز احسن است از مستدرک انتهی و مولوی حسن زمان معاصر در قول مستحسن شرح قول الاثبات قال الحافظ السیوطی
فی اتحاف الفرقة وهو ای الاثبات هو الراجح عندی بوجوه فقد صححه ایضا الضیاء المقدسی
فی المختارة بعد لفظ المختاره گفته اجل تصانیفه قال الشیخ الکردی فی الامم هی الاحادیث
التی اصطلح ان یحتج بها سوی ما فی الصحیحین قالوا کتابه احسن من مستدرک الحاکم وقال
الزرکشی فی تخریجه احادیث الرافعی ان تصحیحه اعلی من تصحیح الحاکم وهو قریب من تصحیح الترمذی

وابن حبان و وافقه ابن حجر والسخاوی والسیوطی اشراک صحیحه بالصحیحین فی اطلاق
اسم الصحة علی جمیع ما فیه و ممن یعتمد الحافظ المزی والمنذری و عماد الدین ابن کثیر فی کثیرین وهو فی
ستة و ثمانین جزءا و مخفی نماند که بضیاء فضائل ضیاء مقدسی آفاق و ارجاء منتشر و مقتضی است متانت و بهاء
مناقب او و اسفار کبار علماء متبحرین و ستائش و سیول مدائح او بحار کتب اساطین عالی فخار متموج و مستدق
کمال جلالت و نبالت و صداقت و مهارت و تبحر و تتبع افادات منتقدین فخام ثابت و متحقق ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته الضیاء
الامام العالم الحافظ الحجة محدث الشام شیخ السنة ضیاء الدین ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن
عبد الرحمن السعدی المقدسی ثم الدمشقی الصالحی الحنبلی صاحب التصانیف النافعة مولده سنة تسع و ستین و خمسمائة و اجاز له
السلفی و شهدة و سمع من ابی المعالی بن صابر و ابی المجد البانیاسی و احمد بن الموازینی و عمر بن علی الجوینی و یحیی
الثقفی و طبقتهم بدمشق و ابی القاسم البوصیری و طبقته بمصر و المبارک بن المعطوش و ابن الجوزی
و طبقتهما ببغداد و ابی جعفر الصیدلانی و طبقته باصبهان و عبد الباقی بن عثمان
بهمدان و المؤید الطوسی و طبقته بنیسابور و عبد المعز بن محمد البزاز بهراة و ابی المظفر
بن السمعانی بمرو و رحل مرتین الی اصبهان و سمع بها ما لا یوصف کثرة و حصل اصولا کثیرة و نسخ و صنف
ولین و جرح و عدل و کان المرجوع الیه فی هذا الشان قال تلمیذه عمر بن الحاجب شیخنا ابو عبد الله شیخ وقته و نسیج
وحده علما و حفظا و ثقة و دینا من العلماء الربانیین وهو اکبر من ان یدل علیه مثلی کان شدید التحری فی الروایة
مجتهدا فی العبادة کثیر الذکر منقطعا متواضعا سهل العاریة رایت جماعة من المحدثین ذکروه فاطنبوا فی حقه
و مدحوه بالحفظ والزهد سالت الزکی البرزالی عنه فقال ثقة جلیل حافظ دین قال ابن النجار حافظ متقن حجة
عالم بالرجال ورع تقی ما رایت مثله فی نزاهته و عفته و حسن طریقته قال الشرف بن النابلسی ما رایت
مثل شیخنا الضیاء قلت حدثنا عنه القاضی تقی الدین و ابن الموازینی و الفخر بن البخاری و الشمس و یحیی بن الحباز و التقی بن مومن و عثمان
النساج وابن الخلال والدشتی وابو بکر بن عبد الدائم و عیسی السمسار و سالم القاضی و آخرون وقد
استوفیت سیرته و توالیفه فی التاریخ الکبیر عاش اربعا و سبعین سنة و توفی
الی رضوان الله فی جمادی الاخرة سنة ثلث واربعین و ستمائة

والتقى بن مومن وعثمان النساج وابن الخلال والدشتى وابو بكر بن عبد الدائم وعيسى السمسار
وسالم القاضى وآخرون وقد استوفيت سيرته وتواليفه فى التاريخ الكبير عاش اربعا
وسبعين سنة وتوفى الى رضوان الله فى جمادى الاخرة سنة ثلث واربعين وستمائة
ونيز ذهبى در عبر فى خبر من غبر در سنه ثلاث واربعين وستمائة گفته والشيخ الضياء ابو عبد الله محمد
بن عبد الواحد بن احمد المقدسى الحنبلى الحافظ احد الاعلام ولد سنة تسع وستين
وسمع من الخضر بن طاوس وطبقته بدمشق ومن ابى المعطوش وطبقته ببغداد
ومن البوصيرى وطبقته بمصر ومن ابى جعفر الصيدلانى وطبقته باصبهان ومن ابى روح
والمؤيد وطبقتهما بخراسان وافنى عمره فى هذا الشان مع الدين والورع والفضيلة
التامة والثقة والاتقان انتفع الناس بتصانيفه والمحدثون بكتبه فالله يرحمه
ويرضى عنه توفى فى السادس والعشرين من جمادى الاخرة ومحمد بن شاكر بن احمد الكتبى در
فوات الوفيات گفته محمد بن عبد الواحد بن احمد بن عبد الرحمن بن اسمعيل الحافظ
الحجة الامام ضياء الدين ابو عبد الله السعدى الدمشقى الصالحى صاحب التصانيف
ولد بالدير المبارك سنة تسع وستين وخمسمائة ولزم الحافظ عبد الغنى وتخرج به
وحفظ القرآن وتفقه ورحل اولا الى مصر سنة خمس وتسعين وسمع ورحل الى بغداد بعد
موت ابن كليب وسمع من ابن الجوزى وغيره ودخل همدان ثم رجع الى دمشق بعد الستمائة
ثم رحل الى اصفهان فدخلها ليلة وفاة الفراوى ورحل الى هرو وعاد الى حلب وسمع بها وبحران
والموصل وعاد الى دمشق بعلم كثير وحصل اصولا نفيسة فتح الله بها عليه شراء ونسخا
وسمع بمكة واكب على الاشتغال والتصنيف والنسخ واجاز له السلفى وشهدة وابن
بوش وخلق كثير قال الشيخ شمس الدين سمعت الشيخ جمال الدين المزى يقول الحافظ ضياء الدين
اعلم من الحافظ عبد الغنى ومن تصانيفه كتاب الاحكام ثلاث مجلدات فضائل الاعمال مجلد
الاحاديث المختارة تسعين جزءا فضائل الشام ثلثة اجزاء فضائل القرآن جزء كتاب صفة الجنة

مدائح ضياء مقدسى از عبر ذهبى

صفحه ۲۹۶ جزء آخر مطبوع مصر

مدائح ضياء مقدسى از فوات الوفيات كتبى

والنار

والنار مناقب اصحاب الحديث النهى عن سب الصحابة سير المقادسة كالحافظ عبد الغنى
والشيخ الموفق والشيخ ابى عمرو وغيرهم فى عدة مجلدات وله تصانيف كثيرة واجزاء حديثية
وبنى مدرسة على باب الجامع المظفرى واعانه عليها اهل الخير وجعلها دار حديث ووقف
عليها كتبه واجزاءه وفيها من وقف الموفق وعبد الرحمن والحافظ عبد الغنى وابن الحاجب
وابن سلام وابن هامل والشيخ على الموصلى وقد نهبت فى نكبة الصالحية نوبة غازان
وراح منها شىء كثير وكانت وفاة الشيخ الضياء سنة ثلاث واربعين وستمائة رحمه الله
تعالى وجلال الدين عبد الرحمن بن كمال الدين السيوطى در طبقات الحفاظ گفته الضياء المقدسى
هو الامام العالم الحافظ الحجة محدث الشام شيخ السنة ضياء الدين ابو عبد الله محمد
بن عبد الواحد بن احمد بن عبد الرحمن السعدى الحنبلى صاحب التصانيف ولد سنة ٥٦٩
واجاز له السلفى وسمع ابن الجوزى وابا جعفر الصيدلانى وخلقا ورحل وصنف وصحح ولين
وجرح وعدل وكان المرجوع اليه فى هذا الشان جيدا ثقة دينا زاهدا ورعا حدث
عنه التقى سليمان وآخرون ومات فى جمادى الاولى سنة ٦٤٣ وابو مهدى عيسى بن محمد الثعالبى در
مقاليد الاسانيد گفته معرف قال الذهبى هو الامام العالم الحافظ الحجة محدث الشام
شيخ السنة ضياء الدين ابو عبد الله محمد بن عبد الواحد بن عبد الرحمن السعدى المقدسى
ثم الدمشقى الصالحى الحنبلى صاحب التصانيف النافعة ولد سنة تسع وستين وخمسمائة
واجاز له السلفى وشهدة وسمع من احمد بن الموازينى ويحيى الثقفى وابى القاسم البوصيرى
وابن الجوزى وابى جعفر الصيدلانى وعبد الباقى بن عثمان والمؤيد الطوسى وابى المظفر
السمعانى وخلائق بدمشق ومصر وبغداد واصبهان وهمدان ونيسابور وهراة
ومرو وغيرها وحصل اصولا كثيرة وصنف وصحح ولين وجرح وعدل وكان
المرجوع اليه فى هذا الشان شيخ وقته ونسيج وحده علما وحفظا وثقة ودينا
كان شديد التحرى فى الرواية مجتهدا فى العبادة كثير الذكر منقطعا متواضعا

مدائح ضياء مقدسى از طبقات الحفاظ سيوطى

مدائح ضياء مقدسى از مقاليد الاسانيد ثعالبى

سئل الزکی البرزالی عنه فقال ثقة جلیل حافظ وقال ابن النجار حافظ متقن حجة
عالم بالرجال ورع تقی ما رایت مثله فی نزاهته وعفته وحسن طریقته حدث
عنه البرزالی وابن اخیه ابن الفخر البخاری والحسن بن الخلال واخرون قد استوفیت سیرته
وتوالیفه فی التاریخ الکبیر عاش اربعا وسبعین سنة توفی فی جمادی الآخرة سنة
ثلاث واربعین وستمائة ومولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلا گفته محمد بن عبد الواحد
بن عبد الرحمن بن اسماعیل الحافظ الحجة الامام ضیاء الدین ابو عبد الله السعدی المقدسی الدمشقی
الصالحی صاحب التصانیف در دیر مبارک سنه تسع وتسعین وخمسمائة متولد شده ولازم حافظ عبد الغنی
گردیده بوی تخریج کرد وقران حفظ نمود وتفقه کرد واول رحلت بسوی مصر نمود در سنه خمس وتسعین
وانجا شنیده ببغداد رفت بعد موت ابن کلیب واز ابن الجوزی سماع نمود وداخل همدان شده
بدمشق برگشت بعد ستمائة وروز وفات فراوی باصفهان رسیده برو شتافت بحلب عبور کرد
انجا سماعت نمود وبحران وموصل رفته با علم کثیر وفضل کبیر بدمشق عود فرمود وبرای خود
اصول نفیسه بهم رسانید شرائی ونسخا وبهم بمکه شنید ومکب بر اشتغال شد وبتصنیف پرداخت
حافظ سلفی وشهده وابن بری وخلقی کثیر او را اجازت داده جمال الدین مزی گفته هو اعلم
من حافظ عبد الغنی از تصانیف اوست کتاب الاحکام سه مجلد فضائل الاعمال یک مجلد الاحادیث
المختاره نود جز کتاب صفة الجنة والنار کتاب مناقب اصحاب الحدیث النهی عن سب الصحابة وغیر ذلک
بر باب جامع مظفری مدرسه بنا کرده واهل خیر او را اعانت نموده وانرا دار الحدیث گردانیده کتب
خود را بران وقف فرموده الخ ونیز مولوی صدیق حسن خان در تاج مکلل من جواهر ماثر الطراز الآخر
والاول گفته محمد بن عبد الواحد بن احمد الحافظ الحجة الامام ضیاء الدین ابو عبد الله السعدی المقدسی الدمشقی
الصالحی ولد سنة ٥٦٩ ولزم الحافظ عبد الغنی وحفظ القرآن ورحل الی بغداد وسمع من
ابن الجوزی وغیره وسمع بمکة واجازه السلفی وخلق کثیر قال المزی هو اعلم من الحافظ
عبد الغنی ومن مولفاته الاحادیث المختارة ومناقب اصحاب الحدیث والنهی عن سب الصحابة

ترجمه ضیاء مقدسی از اتحاف صدیق حسن

ترجمه ضیاء مقدسی از تاج مکلل صدیق حسن

ص ۱۰۹

فی

وبنی مدرسة وجعلها دار حدیث ووقف علیها کتبه توفی سنة ... وجه چهل ونهم آنکه ابو سالم محمد
بن طلحة القرشی النصیبی حدیث ولایت را تصحیح نموده استدلال واحتجاج بآن فرموده چنانچه در مطالب
السؤل فی مناقب آل الرسول گفته اعلم اظهرک الله بنوره علی اسرار التنزیل ومنحک بالطافه
تبصرة تهدیک الی سواء السبیل انه لما کان من محاصل لفظة المولی الناصر فمعنی ان
الحدیث من کنت ناصره فعلی ناصره فیکون النبی قد وصف علیا بکونه ناصر الکل من کان
النبی ناصره فانه ذکر ذلک بصیغة العموم وانما اثبت النبی صلی الله علیه وسلم هذه الصفة
وهی صفة الناصریة لعلی لما اثبتها الله عز وجل لعلی فانه نقل الامام ابو اسحاق
الثعلبی یرفعه بسنده فی تفسیره الی اسماء بنت عمیس قالت لما نزل قوله تعالی وان تظاهرا
علیه فان الله هو مولاه وجبریل وصالح المومنین سمعت رسول الله یقول صالح المومنین
علی بن ابی طالب فلما اخبر الله فیما انزله علی رسوله انه ناصره هو الله وجبرئیل
وعلی ثبتت صفة الناصریة لعلی فاثبتها النبی اقتداء بالقرآن الکریم فی اثبات
هذه الصفة له ثم وصفه بما هو من لوازم ذلک بصریح قوله فیما رواه الحافظ ابو نعیم
فی حلیته بسنده ان علیا دخل فقال مرحبا بسید المسلمین وامام المتقین فسیادة
المسلمین وامامة المتقین لما کانت من صفات نفسه وقد عبر الله تعالی عن نفس
علی بنفسه وصفه بما هو من صفاتها فافهم ذلک ثم لم یزل یخصصه بعد ذلک بخصائص
من صفاته نظرا الی ما ذکرناه حتی روی الحافظ ایضا فی حلیته بسنده عن انس بن مالک
قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لابی برزة وانا اسمع یا ابا برزة ان الله
عهد الی فی علی بن ابی طالب انه رایة الهدی ومنار الایمان وامام اولیائی ونور جمیع
من اطاعنی یا ابا برزة علی بن ابی طالب امینی غدا فی القیامة وصاحب رایتی فی القیامة
وامینی علی مفاتیح خزائن رحمة ربی وهو الکلمة التی الزمتها المتقین من احبه احبنی ومن
ابغضه ابغضنی فبشره بذلک فاذا وضح لک هذا المستند ظهرت حکمة تخصیصه علیا

ص ۲۹ فصل خامس از باب اول

روایت نمودن ابن طلحه قرشی نصیبی حدیث ولایت را وتصحیح آن

بکثیر من الصحابة یحبون خیره وفی ذلک فلیتنافس المتنافسون قد روی الائمة الثقات البخاری
ومسلم والترمذی فی صحاحهم باسانیدهم احادیث اتفقوا علیها وزاد بعضهم علی بعض
بالفاظ اخری والجمیع صحیح فمنها عن سعد بن ابی وقاص قال ان رسول الله صلی الله علیه
وسلم خلف علیا فی غزوة تبوک علی اهله فقال یا رسول الله تخلفنی فی النساء والصبیان
فقال اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی غیر انه لا نبی بعدی قال ابن المسیب
اخبرنی بهذا عامر بن سعد عن ابیه فاحببت ان اشافه سعدا فلقیته فقلت له انت
سمعته من رسول الله صلی الله علیه وسلم فوضع اصبعیه علی اذنیه قال نعم
والا فاستکتا وقال جابر بن عبد الله رضی الله عنه سمعت رسول الله صلی الله علیه
وسلم یقول لعلی انت منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی وروی مسلم
والترمذی بسندیهما ان معویة بن ابی سفین امر سعد بن ابی وقاص قال ما منعک
ان تسب ابا تراب فقال اما ما ذکرت ثلثا قالهن له رسول الله صلی الله علیه وسلم
فلن اسبه لان تکون لی واحدة منهن احب الی من حمر النعم سمعت رسول الله صلی الله
علیه وسلم یقول له وخلفه فی بعض مغازیه فقال له علی خلفتنی مع النساء والصبیان
فقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی
الا انه لا نبی بعدی وسمعته یقول یوم خیبر لاعطین الرایة غدا رجلا یحب الله
ورسوله ویحبه الله ورسوله فتطاولنا الیها فقال ادعوا لی علیا فاتی به ارمد
فبصق فی عینیه ودفع الیه الرایة ففتح الله علیه ولما نزلت هذه الایة ندع ابناءنا
وابناءکم ونساءنا ونساءکم وانفسنا وانفسکم دعا رسول الله صلی الله علیه وسلم
علیا وفاطمة وحسنا وحسینا فقال اللهم هؤلاء اهلی ونقل الترمذی بسنده عن عمران
بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم جیشا واستعمل علیهم علی ابن ابی طالب فمضی
فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم فقالوا

اذا لقینا

اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع علی بن ابی طالب
وکان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلی الله علیه وسلم
فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله
صلی الله علیه وسلم فقام رجل من الاربعة فقال یا رسول الله الم تر
الی علی بن ابی طالب صنع کذا وکذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه
وسلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه فقام الثالث فقال
مثل ما قالا فاعرض عنه فقام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیهم رسول الله
صلی الله علیه وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان
علیا منی وانا من علی وهو ولی کل مومن بعدی ازین عبارت ظاهرست
که ابن طلحه حدیث ولایت را در معرض استدلال و احتجاج برین معنی که جناب رسالتمآب
صلی الله علیه وآله وسلم تخصیص جناب امیر المومنین علیه السلام ببسیاری از صفات
فرموده که غیر آنحضرت را این صفات حاصل نشده ذکر کرده و ظاهرست که استدلال و احتجاج
بروایتی و حدیثی دلیل نهایت ثبوت و تحقق و اعتماد و اعتبار آنست پس احتجاج و استدلال
ابن طلحه هم بان عین صواب بر رغم شک و ارتیاب قدح و جرح حاطب الانصاب بگمر شعب ... تا
از غایت تعصب و بغض حضرات اطهار اطیاب سلام الله علیهم نفح مسک و طاب ملاب باد و علاوه برین
ابن طلحه تصریح صریح افاده فرموده که این احادیث جمیع صحیح است حتما و جزما حیث قال والجمیع صحیح پس بهر گاه صحت
این حدیث شریف حتما ظاهر شد بان فتال و قیل ارباب خلع و تضلیل و اصحاب تغریر و تسویل مقطوع و شبهات منکرین
و جاحدین راسا مدفوع و مقموع گردید والله یحق الحق بکلماته و نیز باید دانست که از صدر کتاب مطالب السؤول واضح است
که در این کتاب ابن صباح طریق مطالب و استخراج مناقب بمحض معقول و منقول نموده و این کتاب جامع فضائل و صادع بدلائل
و شارع مناهج وصول بسوی سؤل و قید عیون عقول است و نیز این کتاب لائق تقدیم و خدمت
و تلقی می جا ان بتقبیل و قبول است نیز ازان ظاهرست که این کتاب را بقلم فکر صائب نگاشته و این کتاب

جامع الشتات فضائل و رافع صفات ائمه افاضل ست به جواهر مضمون آن مشرق و انوار مکنون آن
وانهار عیون آن معدق و اشجار فنون آن مورق و اثمار غصون آن مونق الی غیر ذلک مما ستسمعه فی
مجلد حدیث الطیر ان شاء الله تعالی فباح و انصرح ولاح وانفتح بتوفیق الله الذی بیده
للامور مفاتح ٭ ومنه للمسئولات مناجح ٭ وبهدایته الوصول الی الحکم والمصالح
من افادة ابن طلحة الصالح ٭ ان الحدیث الشریف صحیح للاحتجاج الا اسند کال صالح
وان اعتباره واعتقاده ساطع لائح ٭ وتنزهه ونزوحه عن الطعن والعیب واضح ٭
وان مکذبه ومبطله احق بجرح الجارح ٭ ورادّه ودافعه اولی بقدح القادح ومنکره
والمعرض عنه احری بازراء الفاضح ٭ وهینه وجاحده فی بحر العصبیة سابح ٭
و فی سباسب الردی والتوی سارح ٭ وقوله وهجره هذه نابح وابن طلحه نصیبی جائز نصیب
اوفی از فضل و جلالت و محرز قدح معلی از مجد و نبالت متمکن صدر اعلی از حذق و مهارت و محرز حظ اسنی
از کمال و براعت ست و مدائح زاهره و مناقب فاخره او از مرآة الجنان عبد الله بن اسعد یافعی و طبقات
شافعیه عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی و طبقات شافعیه ابو بکر بن احمد الاسدی و عجالة الراکب بلغة
الطالب عبد الغفار بن ابراهیم العکی العدثانی و غیر آن انشاء الله تعالی در مجلد حدیث تشبیه
مذکور خواهد شد **وجه پنجاهم** آنکه محمد بن یوسف بن محمد الکنجی الشافعی حدیث ولایت را در کفایة الطالب
فی مناقب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب مکرراً باسناد مشایخ خود روایت کرده چنانچه گفته الباب
التاسع عشر فی غضب النبی صلی الله علیه و سلم لمخالفة حکم علی رضی الله عنه اخبرنا احمد بن
شمدویه الصیرفی بها واحمد بن محمد بن سعید الاوانی بها قالا اخبرنا عمر والدینوری
اخبرنا الکروخی اخبرنا ابو حامد محمود بن القاسم الازدی و غیره اخبرنا الجراحی اخبرنا المحبوبی
اخبرنا ابو عیسی الحافظ حدثنا قتیبة بن سعید حدثنا جعفر بن سلیمان الضبعی عن
یزید الرشک عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله
علیه و سلم جیشاً واستعمل علیهم علیاً رضی الله عنه فمضی فی السریة فاصاب جاریة

فانکروا علیه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم فقالوا اذا لقینا رسول الله
صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی وکان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدؤا برسول الله
صلی الله علیه و سلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله
علیه و سلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی صنع کذا وکذا فاعرض عنه
النبی صلی الله علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال
مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل علیهم رسول الله صلی الله
علیه و سلم والغضب یعرف فی وجهه ثم قال ما تریدون من علی ما تریدون من علی
ما تریدون من علی ان علیاً منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن من بعدی قلت هذا لفظه
فی حکمه رواه ابو عیسی الحافظ کما اخرجناه واخبرتنی بکتابة عجیبة بنت الحافظ علی
من هذا السند غیر ان اصل سماعی منها لم یحضرنی وقت الاملاء ولخرجه الامام احمد بن حنبل
فی مناقب علی رضی الله عنه عن عبد الرزاق وعفان عن جعفر بن سلیمان غیر ان فی حدیث
عبد الرزاق فاقبل رسول الله صلی الله علیه و سلم علی الرابع قد تغیر وجهه فقال دعوا علیاً
دعوا علیاً دعوا علیاً ان علیاً منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن من بعدی والباقی سواء
و نیز گنجی در کفایة الطالب گفته روی امام اهل الحدیث احمد بن حنبل فی مسنده قصة نوم
علی علی فراش رسول الله صلی الله علیه و سلم فی حدیث طویل و تابعه الحافظ محدث
الشام فی کتابه المسمی بالاربعین الطوال فاما حدیث الامام احمد فاخبرنا قاضی القضاة
حجة الاسلام ابو الفضل یحیی بن قاضی القضاة ابی المعالی محمد بن علی القرشی قال اخبرنا
حنبل بن عبد الله المکبر اخبرنا ابو القاسم هبة الله بن الحصین اخبرنا ابو علی الحسن بن
المذهب اخبرنا ابو بکر احمد بن جعفر القطیعی حدثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدثنا
ابی واما الحدیث الذی فی الاربعین الطوال فاخبرنا به القاضی العلامة مفتی الشام
ابو نصر محمد بن هبة الله بن قاضی القضاة شرقاً وغرباً ابی نصر محمد بن هبة الله بن محمد

ص الباب الثانی والستون

بن جميل الشيرازي قال اخبرنا الحافظ ابو القاسم علي بن الحسن اخبرنا الشيخ ابو القاسم
هبة الله بن محمد بن عبد الواحد الشيباني اخبرنا ابو علي الحسن بن علي بن محمد التميمي اخبرنا
ابو بكر احمد بن جعفر بن حمدان القطيعي حدثنا عبد الله بن احمد بن محمد بن حنبل حدثني ابي حدثنا يحيى
بن حماد حدثنا ابو عوانة حدثنا ابو بلج حدثنا عمرو بن ميمون قال اني لجالس الى ابن عباس
اذ اتاه تسعة رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلونا من هؤلاء
قال فقال ابن عباس بل اقوم معكم قال وهو يومئذ صحيح قبل ان يعمى قال فابتدؤا وتحدثوا
فلا ندري ما قالوا قال فجاء ينفض ثوبه ويقول اف وتف وقعوا في رجل له عشر وقعوا في رجل
قال له النبي صلى الله عليه وسلم لابعثن رجلا لا يخزيه الله عز وجل ابدا يحب الله
ورسوله فاستشرف لها من استشرف فقال اين علي قالوا هو في الرحى يطحن قال وما كان
احدكم ليطحن قال فجاء وهو ارمد لا يكاد ان يبصر قال فنفث في عينيه ثم هز الراية ثلثا
فاعطاه اياها فجاء بصفية بنت حيي قال ثم بعث فلانا بسورة التوبة فبعث عليا
خلفه فاخذها منه قال لا يذهب بها الا رجل مني وانا منه قال وقال لبني عمه ايكم يواليني
في الدنيا والاخرة قال وعلي معه جالس فابوا فقال علي انا اواليك في الدنيا والاخرة قال
فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدنيا والاخرة فابوا فقال علي انا
اواليك في الدنيا والاخرة قال انت وليي في الدنيا والاخرة قال وكان اول من اسلم من
الناس بعد خديجة قال واخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم ثوبه فوضعه على علي وفاطمة
والحسن والحسين فقال انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا قال وشرى
علي نفسه لبس ثوب النبي صلى الله عليه وسلم ثم نام مكانه قال وكان المشركون يرمون رسول الله
صلى الله عليه وسلم فجاء ابو بكر وعلي نائم قال وابو بكر يحسب انه رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقال ان نبي الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال
وجعل علي يرمى بالحجارة كما كان يرمى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يتضور قد لف راسه في الثوب

لا يخرجه

لا يخرجه حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للئيم كان صاحبك نرميه فلا يتضور
وانت تتضور فقد استنكرنا ذلك قال وخرج بالناس في غزوة تبوك قال فقال له علي اخرج
معك قال فقال له النبي صلى الله عليه وسلم لا فبكى علي فقال له اما ترضى ان تكون مني بمنزلة
هرون من موسى الا انك لست بنبي انه لا ينبغي ان اذهب الا وانت خليفتي قال وقال رسول الله
صلى الله عليه وسلم انت وليي في كل مؤمن بعدي قال وسد ابواب المسجد غير باب علي قال فيدخل
المسجد جنبا وهو طريقه ليس له طريق غيره قال وقال من كنت مولاه فان مولاه علي قال واخبرنا
الله عز وجل في القرآن انه قد رضي عن اصحاب الشجرة فعلم ما في قلوبهم هل حدثنا انه سخط
عليهم بعد قال قال نبي الله صلى الله عليه وسلم لعمر حين قال ائذن لي فلاضرب عنقه قال او كنت
فاعلا وما يدريك لعل الله عز وجل قد اطلع على اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم قال الحافظ
ابو القسم بن عساكر هذا حديث غريب تفرد به ابو بلج يحيى بن ابي سليم عن عمرو بن ميمون
ابي عبد الله الاودي اخرج ابو عيسى الترمذي منه ذكر سد الابواب وذكر اول من صلى عن ابي
عبد الله محمد بن حميد الرازي عن ابراهيم بن المختار الرازي عن شعبة عن ابي بلج و
اخرج ابو عبد الرحمن النسائي قوله لابعثن رجلا يحبه الله ورسوله عن محمد بن المثنى
عن يحيى بن حماد وقوله فابتدؤا اي جلسوا ناحية اي في جماعة في النادي واف ما يبدو
من الانسان المتأفف من كرب او ضجر وتف ما يجتمع تحت الظفر من الوسخ كلمة تقال عند الاحتقار
وهو تف اذكروا بانتقاص ونفث اقل من تفل لان النفث نفخ بغير ريق والتفل نفخ بريق
ومنه نفث الراقي وشرى صرح له ومن الناس من يشري نفسه يعني يبيعها ببذلها
اياها لله عز وجل لانه نام على فراشه لما ذهب الى الغار ويتضور يتشكى وقوله
بعث فلانا يعني ابا بكر هكذا نسبته من مسند الامام احمد هذا حديث بطوله واخرجاه
في الصحيحين بهذا السياق لكن اكثر الفاظه متفق على صحتها رواه الامام ابو عبد الرحمن
النسائي في خصائص علي عن محمد بن المثنى عن يحيى بن حماد بطوله كما اخرجناه سواء

وهرچند بکمال اعتماد و اعتبار و استناد و اشتهار حدیث ولایت از همین عبارت گنجی ظاهر است که این حدیث
شریف را بسند خود از ترمذی روایت کرده و بعد آن افاده فرموده که عجیب باین روایت از ترمذی
بسند اعلی ازین سند خبر داده و بعد آن گنجی ببیان این معنی که احمد بن حنبل این حدیث شریف را روایت
نموده تقویت روایت ترمذی نموده قلوب اهل نصب و عدوان و جور و طغیان خسته و ابواب اوهام امید
منحوسه بسته و نیز حدیث عشر خصال که در آن حدیث ولایت موجود است از مسند احمد بن حنبل نقل نموده
و متابعت محدث شام برای احمد بروایت این حدیث ثابت کرده و بعد اخراج آن تصریح فرموده که نسائی
آنرا در خصائص روایت کرده پس باین ارشاد باسداد گنجی عمدة اهل الرشاد نهایت اعتبار و اعتماد حدیث
ولایت بر ناقد بصیر ظاهر و مستنیر شد مع ذلک بحمد الله تعالی از صدر کتاب کفایة الطالب واضح و آشکار است
که احادیثی که درین کتاب وارد فرموده احادیث صحیحه است که گنجی آنرا از مشایخ خود در بلدان روایت
نموده و در کتب ائمه و حفاظ مذکور و مثبت است و این روایات را بسبب حمیت محبت اهلبیت علیهم السلام
برای رد و تبکیت و افحام و تسکیت بعض منکرین و جاحدین که در بعض احادیث بمزید جهل خود
زبان طعن کشوده بودند املا فرموده زنگ شبهه و ارتیاب از قلوب اهل معرفت زدوده فالحمد لله
المنیح للمآرب الواهب للمطالب حیث ظهر و لمع من تخریج صاحب کفایة الطالب صحة الحدیث
الشریف و اعتباره و اعتماده علی کل ذی فهم صائب فانقشع و انجلی غسق الغیاهب و رغم
انف الخاطب الجاحد الخائب و انسدت علیه و علی سائر المکذبین المذاهب و عمیت
علیهم المسارب و بتر رؤس خیلائهم و تمطیهم بالصارم القاضب و اشتد علی تهویلاتهم
نزع حاصب وجه پنجاه و یکم آنکه محب الدین ابو العباس احمد بن عبد الله بن محمد الطبری حدیث
ولایت را مکررا روایت کرده چنانچه در ریاض نضره فی فضائل العشره در مناقب جناب امیر المؤمنین
علیه السلام گفته عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة و استعمل
علیا قال فمضی علی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه و تعاقد اربعة من اصحاب النبی
صلی الله علیه وسلم قالوا اذا لقینا رسول الله اخبرناه بما صنع علی قال عمران و کان المسلمون

روایت نمودن محب طبری حدیث ولایت را مکررا
ص ریاض نضره
الفصل الخامس من الباب الرابع من القسم الثانی

اذا قدموا من سفر بدؤا برسول الله صلی الله علیه وسلم و سلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما
قدمت السریة سلموا علی رسول الله فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله ان علیا صنع
کذا و کذا فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل
مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه وسلم
والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ثلاثا ان علیا منی و انا منه و انه ولی کل
مؤمن بعدی خرجه الترمذی و قال حسن غریب و ابو حاتم و خرجه احمد و قال فیه فاقبل
رسول الله صلی الله علیه وسلم علی الرابع و قد تغیر وجهه فقال دعوا علیا علی منی
و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی و نیز محب طبری در ریاض النضره گفته عن بریدة قال بعث
رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة و امر علیها رجلا و انا فیها فاصبنا سبیا فکتب الرجل
الی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابعث لنا من یخمسه قال فبعث علیا و فی السبی
وصیفة و هی افضل السبی قال فخمس و قسم قال فخرج و راسه یقطر قلنا یا ابا الحسن ما هذا
قال الم تروا الی الوصیفة التی کانت فی السبی فانی قسمت و خمست فصارت فی الخمس ثم
صارت فی اهل بیت النبی ثم صارت فی آل علی و وقعت فکتب الرجل الی النبی صلی الله علیه وسلم
فقلت ابعثنی مصدقا قال فجعلت اقرأ الکتاب و اقول صدق قال فامسک یدی و الکتاب
و قال تبغض علیا قال نعم قال فلا تبغضه و ان کنت تحبه فازدد له حبا فو الذی نفسی
بیده لنصیب آل علی فی الخمس افضل من وصیفة قال فما کان من الناس احد بعد قول رسول الله
صلی الله علیه وسلم احب الی من علی و فی روایة فلما اتیت النبی صلی الله علیه وسلم دفعت
الکتاب الیه فقرأه علیه فرایت الغضب فی وجهه فقلت یا رسول الله هذا مکان العائذ بعثتنی
مع رجل و امرتنی ان اطیعه ففعلت ما امرت فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم
لا تقع فی علی فانه منی و انا منه و هو ولیکم بعدی خرجهما احمد و نیز محب طبری در کتاب ذخائر
العقبی گفته ذکر انه من النبی صلی الله علیه وسلم و انه ولی کل مؤمن بعده تقدم طرف

ص نشان سابق

روایت نمودن محب طبری در ذخائر العقبی
ص ۳۲ / ۱۳۴
الباب الثامن فی ذکر امیر المؤمنین علی بن ابی طالب من القسم الاول

من احادیث هذا الذکر انه رضی الله عنه من النبی صلی الله علیه وسلم وعن عمران بن الحصین
رضی الله عنه قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ان علیاً منی وانا منه وهو ولی
کل مومن بعدی اخرجه احمد والترمذی وقال هذا حدیث حسن غریب وابو حاتم وعن بریدة رضی الله
عنه قال انه کان یبغض علیاً فقال له النبی صلی الله علیه وسلم تبغض علیاً قال نعم قال لا تبغضه
وان کنت تحبه فازدد له حباً قال فما کان احد من الناس بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم احب
الیّ من علی رضی الله عنه وفی روایة انه قال له النبی صلی الله علیه وسلم لا تقع فی علی فانه منی
وانا منه وهو ولیکم بعدی اخرجه احمد و نیز محب طبری در ریاض النضره گفته عن عمرو بن میمون قال انی
لجالس عند ابن عباس اذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلو من
هؤلاء قال بل اقوم معکم وهو یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا یتحدثون فلا ادری
ما قالوا قال فجاء ینفض ثوبه ویقول اف وتف وقعوا فی رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی
صلی الله علیه وسلم لابعثن رجلاً لا یخزیه الله ابداً یحب الله ورسوله قال فاستشرف لها
من استشرف فقال این علی قال هو فی الرحی یطحن قال فما کان احدکم یطحن فجاء وهو ارمد لا یکاد
یبصر فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاه ایاها فجاء بصفیة بنت حیی قال ثم بعث
فلاناً بسورة التوبة فبعث علیاً خلفه فاخذها منه وقال لا یذهب بها الا رجل منی وانا منه
قال وقال لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة قال وعلی معه جالس فابوا قال علی انا اوالیک
فی الدنیا والآخرة قال فترکه ثم اقبل علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة
فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا والآخرة قال انت ولیی فی الدنیا والآخرة قال وکان
اول من اسلم من الناس بعد خدیجة قال واخذ رسول الله ثوبه فوضعه علی علی وفاطمة
وحسن وحسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیراً قال وشری
علی نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال فکان المشرکون یرمون
رسول الله صلی الله علیه وسلم فجاء ابوبکر وعلی نائم قال وابوبکر یحسب انه نبی الله صلی الله

علیه وسلم

علیه وسلم قال فقال له علی ان نبی الله صلی الله علیه وسلم انطلق نحو بئر میمون فادرکه
قال فانطلق ابوبکر فدخل معه الغار قال وجعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی رسول الله صلی الله
علیه وسلم وهو یتضور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک
للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور وانت تتضور وقد استنکرنا ذلک قال وخرج بالناس
فی غزوة تبوک قال فقال له علی اخرج معک قال فقال له نبی الله صلی الله علیه وسلم اما ترضی
ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا وانت خلیفتی
وقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولی کل مومن بعدی قال وسد ابواب المسجد
الا باب علی قال فیدخل المسجد جنباً وهو طریقه لیس له طریق غیره قال وقال من
کنت مولاه فان علیاً مولاه قال واخبرنا الله عز وجل فی القرآن انه قد رضی عن اصحاب
الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم بعد قال وقال عمر یا نبی الله ائذن لی
ان اضرب عنقه یعنی حاطباً قال او کنت فاعلاً وما یدریک لعل الله اطلع علی اهل بدر
فقال اعملوا ما شئتم اخرجه بتمامه احمد والحافظ ابو القاسم الدمشقی فی الموافقات وفی الاربعین
الطوال واخرج النسائی بعضه شرح انتدوا ای جلسوا فی النادی کذلک تنادوا والنادی
والندی والنادی المنتدی والندوة مجلس القوم ومتحدثهم فاستعیر للمکان الذی جلسوا فیه
وتحدثوا لانهم اتخذوه لذلک ولعله کان مکاناً معداً لذلک اف وتف ای قذراً له
یقال اف له وافة وتفة والتنوین للتنکیر وقد خفف تاً خفیفاً اذا قال له اف ومنه قوله
تعالی ولا تقل لهما اف وفیه ست لغات حکاها الاخفش اف اف اف بالکسر والفتح والضم
دون تنوین وبالثلثة مع التنوین ونفی الاتباع الجوهری ویمکن ان یقال معناه القذر لان
التف وسخ الاظفار والنفث شبیه بالنفخ وهو اقل من التفل لا ریق معه تقول منه
نفث ینفث بکسر الفاء وضمها والنفاثات فی العقد السواحر اوله النفخ ثم النفث ثم التفل ثم البزق
وقد تقدم من حدیث مسلم انه بصق فی عینیه فیکون اطلق علی البصق نفثاً وبالعکس

لانه اولی و النصور الصیاح و التلوی عند الضرب و قوله انت منی بمنزلة هرون من موسی تقدم الکلام فیه مستوفی فی فضل خلافة ابی بکر انتهی فثبت بحمد الله و حسن توفیقه ان المحب الطبری الذی هو امام جلیل کبیر و جهبذ مصقع نحریر قد شحنوا اسفارهم باخبار مدائحه و صلاة و اذبرهم باخباره قد اثبت تخریج هذا الحدیث الشریف من طرق متعددة و کرده ذکره فی کتابیه فدمر علی انکار المنکرین و دمدم علی جحد الجاحدین و سود وجوه المبطلین و قبح و شان شان المدغلین و اغرقهم فی بحر الخزی و النکال و جر علیهم صنوف التقریع و الوبال و سر صدور المومنین و من علی نصرة المهتدین فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین **وجه پنجاه و دوم** آنکه صدر الدین ابوالمجامع ابراهیم بن محمد بن المؤید الحموینی الجوینی که فضائل و محامد مناقب و مدائح او از تذکره ذهبی و معجم مختص او و طبقات اسنوی ظاهر و باهر است حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در فرائد السمطین فی فضائل المرتضی و البتول و السبطین علی ما نقل عنه گفته اخبرنی الشیخ الامام نجم الدین عثمان بن الموفق الاذکانی بقرائتی علیه باسفراین فی اواخر شهر جمادی الاخری سنة خمس و سبعین و ستمائة بروایته عن والدی شیخ شیوخ الاسلام سلطان الاولیاء سعد الحق و الدین قدوة الواعظین و العارفین محمد بن المؤید بن ابی بکر الحموینی تغمده الله بغفرانه اجازة بروایته عن شیخ الاسلام نجم الحق و الدین ابی الجناب احمد بن عمر بن محمد بن عبد الله الصوفی الخیوقی المعروف بکبری رضوان الله علیه اجازة ان لم یکن سماعا قال انبا محمد بن عمر بن علی الطوسی بقرائتی علیه بنیسابور انبا ابو العباس احمد بن ابی الفضل السقائی انبا ابو سعید محمد بن طلحة الجنابذی قال نبا الامام ابوبکر احمد بن محمد المفتی نبا ابن شاهین نبا ابو القسم البغوی نبا ابو الربیع الزهرانی نبا جعفر بن سلیمان نبا یزید الرشک عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال علی منی و انا منه و هو ولی کل مومن بعدی انتهی فالحمد لله رب العالمین حیث ثبت ان الحموی خدمه الدین بروایة هذا الحدیث الشریف المتین المثبت جل فضیلة امیر المومنین

عبدالله

علیه الاف سلام الملک المبین فاوجع قلوب المنکرین و اغاظ صدور الجاحدین فحصلوا بعد ذلک علی اعظم فجیعة حاسرین و رجعوا بخفی حنین و انقلبوا صاغرین **وجه پنجاه و سوم** آنکه شمس الدین محمد بن احمد الذهبی که حسب اعتراف نصر الله کابلی و مخاطب امام اهل حدیث است و جلائل و فضائل و محامد مناقب او از طبقات عبد الرحیم بن الحسن الاسنوی و طبقات عبد الوهاب بن علی السبکی و درر کامنه ابن حجر عسقلانی و طبقات شافعیه ابوبکر بن احمد بن قاضی شهبة الاسدی و فوات الوفیات صلاح الدین محمد بن شاکر بن احمد الخازن الکتبی و ابجد العلوم مولوی صدیق حسن خان معاصر و غیر آن واضح و لائح است روایت کردن جعفر بن سلیمان حدیث ولایت را حتما و جزما ثابت کرده و از ابن عدی ادخال نسائی آن را در صحاح خود نقل فرموده لسان قیل و قال اهل جدال و ارباب مجال و اصحاب اضلال قطع نموده چنانچه در میزان الاعتدال فی نقد الرجال گفته جعفر بن سلیمان نا یزید الرشک عن مطرف عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم سریة استعمل علیها علیا الحدیث و فیه تریدون من علی علی منی و انا منه و هو ولی کل مومن بعدی قال ابن عدی ادخله النسائی فی صحاحه انتهی فیا للعجب هذا الذهبی الموسوم بالتحامل و الاعتداء علی فضائل اهل بیت الاصطفاء صلوات الله و سلامه علیهم ما تتابع النهار و المساء یثبت حتما و جزما ان جعفر بن سلیمان روی هذا الحدیث عن الرشک و ابن عدی العادی المفرط فی الجرح و الازراء یعترف بان النسائی ادخله فی الصحاح بلا امتراء و لا یمکن ابن عدی و الذهبی ان ینفوه کما فی ابن شمة فی التعقب علی التصحیح و لا امکنهما التوهین و التضعیف و التمریض الغیر الصحیح مع ذلک تعدی المخاطب و ابن عدی و ذهب عریضا فی خلاف الذهبی و نبح بابطال الحدیث الشریف بلا اکتراث و احتفال من مواخذة ارباب النقد و الکمال غیره هائب من قصب المجابذة الاقیال عالله المنتقم لا تنتاب فی خاتج تغریر کل خادع محتال و الصائح من الاذتباک فی اشراک تسویل کل مزل مغتال **وجه پنجاه و چهارم** آنکه محمد بن یوسف الزرندی که مدح و ثنای او در درر کامنه ابن حجر عسقلانی ظاهر است و ابن صباغ در فصول مهمه

ذکر ذهبی روایت کردن جعفر بن سلیمان حدیث ولایت را از یزید رشک و ادخال نسائی آن را در صحاح خود

تم جعفر بن سلیمان ضعیف ... و لکن ابن عدی ... میزان الاعتدال ... در آخر این عبارت مرقوم است وافق الفراغ من کتابته یوم الثلاث عشرون فی ذی الحجة المبارکة سنة خمس و ثلاثین بعد المائة و الالف فی بلدة المشرقة علی ید افقر عباد الله و احوجهم الی رحمة الله محمد بن المرحوم الحاج معتوق الی ... الدمشقی عفی الله له و لوالدیه و لمن استغفر له و قبل الله و حسبنا الله و نعم الوکیل و صلی الله علی محمد و آله و الحمد لله رب العالمین

روایت نمودن ابوالمجامع حموینی حدیث ولایت را

او را بوصف الامام العلامة المحدث بالحرم الشریف النبوی ستوده و شهاب الدین احمد [illegible]
علو رتبه او را بمثل این الفاظ واضح نموده و سمهودی در جواهر العقدین او را بلقب حافظ جابجا ملقب
ساخته و مفتی صدر الدین خان معاصر نیز او را بتعظیم و تبجیل تمام یاد می کند حیث قال فی منتهی
المقال فی شرح حدیث لا تشد الرحال قال الشیخ الامام محمد بن یوسف الزرندی المدنی
المحدث فی بغیة المرتاح الی طلب الارباح و مما یدل علی جواز السفر لزیارة القبور قوله صلی الله
علیه و سلم زوروا القبور الخ حدیث ولایت را در نظم درر السمطین فی فضائل المصطفی و المرتضی
و البتول و السبطین در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد فرموده چنانچه می فرماید
عن عمران بن حصین رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال علی منی
و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی و نیز در این کتاب گفته عن علی رضی الله عنه قال قال
رسول الله صلی الله علیه و سلم سألت الله فیک خمسا فمنعنی واحدة و اعطانی
فیک اربعا سألته ان یجمع علیک امتی فابی علی و اعطانی [illegible] اول من تنشق عنه
الارض و انت معی و لواء الحمد تحمله تسبق الاولین و الآخرین و اعطانی انک اخی فی الدنیا
و الآخرة و اعطانی ان بیتک مقابل بیتی فی الجنة و انک ولی المؤمنین بعدی و از [illegible]
نظم درر السمطین کمال اعتماد و اعتبار و جلالت و عظمت احادیث آن بغایت وضوح و ظهور رسیده چه زرندی
در آن افاده کرده که او جمع کرده است درین کتاب احادیثی که وارد شده در فضائل اهلبیت
علیهم السلام و نقل کرده اند آنرا علما و ائمه و نیز از آن ظاهر است که این احادیث فوائد
اخباری هست که از دریای فضائل شان بر آورده شده است و فرائد آثاری است که و سلک
شمائل ایشان منظوم و مزین است آگاه میکند بنص خود از آنچه که خداوند عز و جل خاص
نموده است بآن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهلبیت آنحضرت را از فضائل متلألئة الانوار
و عالیة المنار و مآثر کریمة الآثار و مکارم فائضة التیار و مناقح فائحة الازهار و مقامات [illegible]
الاقدار و کرامات و سیعة الاقطار و مراتب رفیعة الاخطار که آن جس [illegible] ریاض فضائل و مفاخر است

و اولین

و اولین و آخرین بفضل آن مقر و معترف اند و متعطر میشود آفاق بفوائح نشر آن و مبتهج می شود ارواح
و قلوب بمشاهده لوائح بشر آن و تشنه نزدیک ذکر وصف آن سیراب میشود و عرائس مفاخر [illegible]
گهرها و حسن آرائش متتوج می شود و خیره میکند چشمهای حاسدین با شعاع آن و چه قدر خوش است
نزد محب سماع آن و نیز از آن ظاهر است که این فضائل را زرندی نزد اهلبیت علیهم السلام سبب
متین و برهان مبین و اعتقاد صافی و یقین [illegible] خود قرار داده و نیز از آن ظاهر است
که زرندی از خدای عز و جل سوال میکند که سعی او را در نظم این درر و جمع این غرر خالص برای وجه
کریم خود نماید و نفع دهد بآن او را و کسی را که سبب او جمع آن کرده و آنرا عده و ذخیره نماید برای
نزد اهلبیت علیهم السلام روزیکه سرائر آزموده خواهد شد و مخفیات ظاهر و ضمائر منکشف خواهد شد
الی غیر ذلک و لعمری بعد سماع هذه المحامد و المناقب الباهرة و وعی هاتیک المآثر
و المحاسن الزاهرة التی اثبتها الزرندی العالی النصاب للآثار و الاخبار المرویة فی کتابه
المستطاب لا یقابل من له ادنی حظ من الرأی المتین ان یسقط من العقل الرزین حدیث
الولایة المسطور فیه بالابطال و التوهین و لا یرمیه بالضعف و الرد و التهجین فقد
ظهر الحق ظهورا ای ظهور و سفر الصدق سفورا ای سفور و لم یبق مجال للعثار الباطل و تشقیق الزبد
و لا مساغ لترویج الکاسد و اشاعة الغرور وجه پنجاه و پنجم آنکه زرندی در معارج الوصول
الی معرفة فضل آل الرسول روایت نموده چنانچه می فرماید روی ابن عباس رضی الله عنهما
قال سمعت رسول الله صلی الله علیه و سلم یقول کنت انا و علی نورا بین یدی الله
عز و جل من قبل ان یخلق آدم علیه السلام باربعة عشر الف عام فلما خلق الله عز و جل
آدم علیه السلام سلک ذلک النور فی صلبه فلم یزل الله عز و جل ینقله من صلب
الی صلب حتی اقره فی صلب عبد المطلب ثم اخرجه من صلب عبد المطلب فقسمه قسمین
قسما فی صلب عبد الله و قسما فی صلب ابی طالب فعلی منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن بعدی
و چنانچه علو مرتبت و سمو منزلت احادیث و اخبار نظم درر السمطین از صدر آن ظاهر و باهر است

روایت نمودن زرندی حدیث ولایت را در معارج الوصول الی معرفة فضل آل الرسول

همچنین نهایت استناد و اشتهار روایان و آثار معارج الوصول از اول آن واضح و لائح و مشقق علیه انشاء الله الغفور فی مجلد حدیث النور وجه پنجاه و ششم آنکه سعد الدین محمد بن مسعود الکازرونی حدیث ولایت را حتماً و جزماً ثابت فرموده چنانچه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل گفته

قال الشیخ الامام الرحلة الذی لم یزل فی عبادة الله تعالی فی السکون و الرحلة سعید الحق والدین محمد بن مسعود بن محمد الکازرونی فی کتابه نصاب النقاب احسن الله تعالی الیه المآب النافذ فی مسالک الصواب ببیانه انت مع الحق والحق معک الآخذ بممالک الثواب ببرهانه طوبی لمن اتبعک المرید الصادق فی طریقة مناجاة فقدموا بین یدی نجواکم صدقة البرید السابق فی حقیقة نجاة انا اول من آمن به وصدقه الفائز بسعادات انه لاول من آمن من اصحابی سلماً واکثرهم علماً واعظمهم حلماً المتماسک جادة وفاء انت الوافی بعهدی المتمالک فی صادقة صفاء انک تبلغ رسالاتی من بعدی الوالی بحلیة انت ولی کل مومن بعدی المشرف بتشریف من احب علیاً فقد احبنی المحمود بلطیفة من سب علیاً فقد سبنی اول اربعة ان الجنة تشتاق الی اربعة طوبی لمن اتبعه القوی فی المعارک حتی کان یقول اصحابه هو یحفظنا ویقینا البصیر فی المدارک حتی قال لو کشف الغطاء ما ازددت یقیناً المخصوص بعنایة انه حامل رایتی یوم القیمة المنصوص بهدایة ما بعثته فی سریة الا وقد رایت ملکاً امامه المشغول بعاد فتح انا قسیم الجنة والنار المشمول بعاطفة اللهم ادر الحق معه حیث دار المبشر بشارة لو احبه اهل الارض جمیعاً لما خلق الله النار المعظم بفضیلة من کنت مولاه فعلی مولاه المتفرع من دوحة الصابرین فی الباساء والضراء وحین الباس المتفرد بدولة یا فاطمة بعلک ما یقاس به احد من الناس المکرم بقربة علی منی بمنزلة الراس الذی ارتضاه الله تعالی ولیاً وکان له لسان صدق علیاً فرضوان الله تعالی علیه و علی ذریته الطیبین اجمعین ازین عبارت ظاهر است که سعید کازرونی حدیث ولایت را

حتماً وجزماً و قطعاً و بتاً ثابت میداند و جناب امیر المومنین علیه السلام را بآن مثل دیگر فضائل عظیمه و مناقب فخیمه می ستاید فلله الحمد و المنة که علامه کازرونی باثبات این حدیث شریف بحتم و جزم تمام اہل حق را نهایت شکر گذار و ممنون و بکمال لطف و عنایت و احسان مرهون و قلوب منکرین دون و جاحدین اثر گون را پرخون و بهفوات عصبیت مشحون این زمرهٔ ناهنجار را نهایت فاسد و موهون گردانید و مخفی نماند که کازرونی از اجلهٔ علمای محدثین و اکابر نبلای معروفین است و مناقب سدیده و فضائل حمیده او بر متتبع ظاهر و باهر است آنفا شنیدی که شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل او را بالشیخ و امام رحله وصف کرده و بسعید الحق و الدین ملقب ساخته و تصریح نموده که همیشه در عبادت الله تعالی در سکون و رحلت بوده و بدعای جمیل احسن الله تعالی الیه فی المآب او را نواخته و ابن حجر عسقلانی در درر کامنه گفته محمد بن مسعود بن محمد بن خواجة الامام مسعود بن محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسمعیل بن الشیخ ابی علی الدقاق البلیانی الکازرونی ذکره ابن الجزری فی مشیخة الجنید البلیانی الی ان قال ثم قال کان سعید الدین محدثاً فاضلاً سمع الکثیر و اجاز له المزی صاحب تهذیب الکمال و جماعة و خرج المسلسل و الف المولد النبوی فاجاد و مات فی اواخر جمادی الآخرة سنة ۷۵۸ و محمد بن احمد بن محمد السمرقندی در ترجمهٔ منتقی گفته مولف کتاب مولانا و سیدنا الاستاد المحقق قدوة العلماء المتقین اسوة المفسرین رافع اعلام الشریعة و سالک مسالک الحقیقة مفسر الاحادیث النبویه و مستخرج الاخبار المصطفویة الشیخ العالم العارف الزاهد سعید الملة و الحق والدین محمد بن مسعود بن محمد بن مسعود الکازرونی اسکنه الله بحبوحة الجنان و افاض علیه سجال الرحمة و الرضوان گوید حق تعالی مرا توفیق بخشید تا در فضائل قدسیه و احادیث نبویه بوئیدم در حالت صغر سن بشرف صحبت علما مشرف گشتم و چند کتاب تالیف کردم از انجمله شرح مشارق الانوار و کتاب شفاء الصدور و مسلسلات و دیگر مختصرات و در استکشاف معانی آن احادیث کوشش بلیغ نمودم الخ و علامه تاج الدین الدهان الحنفی در کتاب کفایة المطلع

که دران مرویات شیخ خود شیخ حسن بن علی عجیمی حنفی وارد کرده میفرماید کتاب شرح المشارق للشیخ
سعید الدین محمد بن مسعود الکازرونی رحمه الله تعالی اخبرنیه عن الخطیب علی بن
ابو البقا العمری المکی عن المعمر محمد حجازی الشعرانی عن العز العلامة محمد دکماس عن الحافظ
عمر بن الحافظ تقی الدین بن فهد عن والده الحافظ تقی الدین محمد بن فهد عن الامام
عفیف الدین عبد الله بن الشرف عبد الرحیم کلاهما عن والد الثانی الامام شرف الدین
ابو السعادات عبد الرحیم بن عبد الکریم الجرهمی عن المؤلف الامام سعید الدین محمد بن
مسعود الکازرونی فذکره وجه پنجاه و هفتم آنکه سید علی بن شهاب الدین الهمدانی حدیث ولایت را در کتاب
مودة القربی روایت کرده و عظمت و جلالت و ثبات آن از خطبه اش ظاهر است که آنرا از جواهر اخبار و
لآلی آثار دانسته و از حق تعالی امید نموده که آنرا وسیله او باهلبیت علیهم السلام و نجات او بآن حضرات گرداند
و نیز دعا کرده حفظ خود از خبط و خلل در قول و عمل و عدم تحویل بسوی ما لم ینقل نموده حیث قال الحمد لله
علی ما انعمنا و الهمنا الی مودة حبیبه جامع الفضائل و الکرم الذی بعثه الله
رسولا الی الکافة الامم محمد الامی العربی صلی الله علیه و سلم و بعد فقد قال الله تعالی
قل لا اسألکم علیه اجرا الا المودة فی القربی و قال رسول الله صلی الله علیه و سلم
احبوا الله لما یغذوکم من نعمه و احبونی لحب الله و احبوا اهل بیتی لحبی فلما کان مع ذلک
النبی مسئولا عنا حیث امر الله تعالی حبیبه العربی بان لا یسأل عن قومه سوی المودة
فی القربی دان ذلک سبب النجاة للمحبین و موجب وصولهم الیه و الی آله علیهم السلام
کما قال علیه السلام من احب قوما حشر فی زمرتهم و ایضا قال علیه السلام المرء مع من
احب فوجب علی من طلب طریق الوصول و منهج القبول محبة الرسول و مودة اهل بیت البتول
و هذه لا تحصل الا بمعرفة فضائله و فضائل آله علیهم السلام و هی موقوفة علی
معرفة ما ورد فیهم من اخباره علیه السلام و لقد جمعت الاخبار فی فضائل العلماء
و الفقراء اربعینات کثیرة و لم یجمع فی فضائل اهل البیت الا قلیلا فلذا و انا الفقیر الجانی

ص ۴۰۵ ... اجازه حسن عجیمی ...

علی العلوی الهمدانی اردت ان اجمع فی جواهر اخباره و لآلی آثاره مما ورد فیهم مختصرا
موسوما بکتاب المودة فی القربی تبرکا بالکلام القدیم کما فی صاموا ان یجعل الله ذلک
وسیلتی الیهم و نجاتی بهم و طویته علی اربعة عشر مودة و الله یعصمنی من الخبط و الخلل
فی القول و العمل و لم یحول قلبی الی ما لم ینقل عن محمد و من اتبعه من اصحاب آله و لی هر گاه
باین تعظیم و تبجیل این کتاب جلیل و ارسید پس بدانکه دران مذکور ست عن ابن عمر قال کنا [illegible]
مع النبی صلی الله علیه و سلم فالتفت الینا فقال یا ایها الناس هذا ولیکم بعدی
فی الدنیا و الاخرة فاحفظوه یعنی علیا و محتجب نماند که سید علی همدانی نزد سنیه از اکابر علما
و عرفا و اجله نبلا و اهل صفا و اعاظم شیوخ مقبولین و افاخم اساطین بکرین است عبد الرحمن
بن احمد الجامی در کتاب نفحات الانس من حضرات القدس گفته میر سید علی شهاب الدین بن
محمد الهمدانی قدس سره جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی و ویرا در علوم اهل باطن
مصنفات مشهور است چون کتاب اسرار النقطه و شرح اسماء الله الحسنی و شرح فصوص الحکم و شرح
قصیده خمریه فارضیه و غیر آن وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی بوده
اما کسب طریقت پیش صاحب السر بین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرده و چون تقی الدین علی
از دنیا برفت باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد و گفت فرمان چیست وی توجه کرده و فرمود
فرمان آنست که در اقصای بلاد عالم بگردی سه نوبت ربع مسکون را سیر کرد و صحبت هزار و چهار صد
ولی را در یک مجلس دریافت صحبت داشت و چون کتاب اوراد تصنیف کرد متحیر شد که چه نام نهد
چون بشرف مدینه مبارک مشرف شد التماس از روح مقدس مطهر مصطفی صلی الله علیه و سلم کرد
و در واقعه دید که حضرت مصطفی صلی الله علیه و سلم میگوید که این مجموعه را اوراد فتحیه نام کن
بعد از آن اوراد فتحیه نام کرد که حالا مریدان خانواده او بعد از نماز صبح میخوانند و فائده میگیرند
و در سادس ذی الحجه سنه ست و ثمانین و سبعمائة نزدیک بولایت کبر (؟) سواد فوت شد و از آنجا
بختلانش نقل کردند انتهی و محمود بن سلیمان کفوی در کتاب اعلام الاخیار من فقهاء مذهب

روایت نمودن علی همدانی حدیث ولایت را در مودة القربی

اعلام الاخیار کفوی

ضمان المختار گفته لسان العصر سید الوقت المنسلخ عن الهیاکل الناسوتیة والمتوسّل
الی السبحات اللاهوتیة الشیخ العارف الربانی والعالم الصمدانی میر سید علی بن
شهاب بن محمد بن محمد الهمدانی قدس الله تعالی سره کان جامعا بین العلوم
الظاهرة والباطنة الخ و نور الدین جعفر بدخشانی در کتاب خلاصة المناقب گفته در بیان
بعضی از فضائل آن عروه وثقی شاهبازان پرواز آشیان هما شاهسوار میدان عرفان
شمس سمای قدسی نور فضای قدوسی کیمیای وجود و اتای مختار خیار حضرة الرحمن الشکور
الغفور بجناب الدیان قرة عین محمد رسول الله ثمره فواد المرتضی والبتول المطلع علی
حقائق الاحادیث والتفاسیر المعنی فی السرائر بالبصیرة المرشد للطالبین الی الطریق
السبحانی الموصل للمتوجهین الی الجمال الرحمانی العارف المعروف بالسید علی الهمدانی خصه الله بالطیف
باللطف الصمدانی و رزقنا الاستنارة الدائمة من النور الحقانی الخ و شیخ احمد قشاشی در کتاب
سمط مجید گفته سند شجرة خلافة المشایخ الهمدانی الموحد الفرد انی قدس الله
اسرارهم الخ و نیز در سمط مجید گفته قد سبق اتصال سند الثقلین بالسید علی الهمدانی
قدس سره و هو اخذ عن الشیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی و قد ساح الهمدانی
الربع المسکون ثلاث مرات بامر شیخه المزدقانی و قد اوضحت هذا فی سیاحاته و صحب الفا
و اربعمائة ولی علی ما فی نفحات الانس للجامی قدس سره و شاه ولی الله در رساله انتباه فی
سلاسل اولیاء الله گفته انبانی سیدی الوالد اجازة قال انبانی الشیخ عظمة الله الاکبر آبادی
اجازة عن ابیه عن جده عن الشیخ عبد العزیز الدهلوی انه قال منقول است از حضرت مولانا
نور الحق والدین جعفر نور الله مرقده قلت و مولانا نور الدین جعفر بدخشانی خلیفه امیر سید علی
همدانی بوده اند که کیفیت اوراد و وظائف اهل سلسله کامل المحقق الصمدانی علی الثانی امیر سید علی
همدانی قدس الله سره العزیز آنست که چون سپیده صبح صادق پدید شود دو رکعت نماز سنت
باداء بگذارد الخ وهذا السید الهمدانی الذی یسمونه علی الثانی و یصفونه بانه المحقق

والعالم الربانی والفرد الصمدانی والعارف الحقانی و هو مقتدی والد المخاطب الشان و شیخه ملاذه
فی سلوک الطریق العرفانی قد اثبت الحدیث الشریف فی کتاب مودة القربی الذی مدحه
بالمدائح الجلیلة المبانی الفخیمة المعانی فثبت ان الابطال والتکذیب فی غایة السماجة
والفظاظة عند القاصی والدانی و انه ارادة لاطفاء النور الشعشعانی وجه پنجاه و هشتم
آنکه سید شهاب الدین احمد حدیث ولایت را بطرق متعدده در مناقب جناب امیر المؤمنین
علیه السلام وارد کرده چنانچه در قسم ثانی توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته الباب
الخامس فی ان النبی منه و هو من النبی رغما لکل جاحد غوی و جاهل غبی عن عمران بن حصین
رضی الله تعالی عنهم ان رسول الله صلی الله علیه و آله و بارک و سلم قال ان علیا منی و انا منه
و هو ولی کل مومن بعدی رواه الطبری و قال اخرجه احمد و الترمذی و قال حسن غریب
و ابو حاتم و رواه الزرندی ایضا و نیز در توضیح الدلائل گفته عن عمران بن حصین رضی الله
عنه قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جیشا و استعمل علیهم علی ابن ابی طالب کرم الله
فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه و تعاقد اربعة من اصحاب النبی صلی الله
علیه و سلم فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی
و کان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدؤا برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلموا
ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم
فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی بن ابی طالب صنع کذا و کذا فاعرض
عنه رسول الله صلی الله علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه
ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیهم رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب
یعرف فی وجهه فقال صلی الله علیه و سلم ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون
من علی ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مومن بعدی رواه فی جامع الاصول و قال
اخرجه الترمذی و رواه الطبری من قوله ان علیا منی و قال اخرجه احمد و الترمذی و قال

حدیث حسن ابو حاتم و نیز در توضیح الدلائل گفته عن بریدة انه کان یبغض علیاً فقال النبی صلی الله علیه و سلم تبغض علیاً قال نعم قال صلی الله علیه و سلم لا تبغضه و ان کنت تحبه فازدد له حباً فما کان احد من الناس بعد رسول الله صلی الله علیه و سلم احب الی من علی و فی روایة انه قال له النبی صلی الله علیه و سلم لا تقع فی علی فانه منی و انا منه و هو ولیکم بعدی رواه الطبری و قال اخرجه احمد و عن عبایة عن علی رحمة الله و رضوانه علیه قال قال النبی صلی الله علیه و سلم علی یقضی دینی و ینجز موعدی و خیر من اخلف بعدی من اهلی رواه الزرندی و نیز در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته عن عمرو بن میمون قال انی لجالس عند ابن عباس رضی الله تعالی عنهما اذ اتاه سبعة رهط فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلونا عن هؤلاء فقال ابن عباس بل اقوم معکم قال و هو یومئذ صحیح البصر قبل ان یعمی قال فانتدوا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا فجاء ینفض ثوبه و یقول اف و تف اتی اولئک وقعوا فی رجل تفرد بعشر خصال وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم فی غزاة خیبر لابعثن بهذه الرایة رجلاً لا یخزیه الله عز و جل یحب الله و رسوله و یحبه الله و رسوله فاستشرف لها من استشرف فقال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم این علی قیل هو فی الرحی یطحن قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم و ما کان احدکم لیطحن فجاء و هو ارمد لا یکاد یبصر فنفث فی عینه ثلاثاً ثم هز الرایة فاعطاها ایاه و قلع باب خیبر فجاء بصفیة بنت حیی من جملة الغنائم و بعث ابا بکر رضی الله تعالی عنه بسورة التوبة فبعث علیاً کرم الله تعالی وجهه خلفه فاخذها منه فقال ابو بکر رضی الله تعالی عنه لرسول الله لعل قد حدث فی شیء قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم لا و لکن لا یذهب بها الا رجل هو منی و انا منه و قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة و علی رضی الله تعالی معهم جالس فقال انا اوالیک فی الدنیا و الآخرة قال صلی الله علیه و علی آله

ص ۲۷۴ / ۲۷۹ الباب السابع و العشرون من القسم الثانی

و بارک و سلم انت ولیی فی الدنیا و الآخرة و کان کرم الله تعالی وجهه اول من اسلم من الناس بعد خدیجة و اخذ رسول الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم ثوبه فوضعه علی علی و فاطمة و الحسن و الحسین علیهم السلام فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً و شری علی رضوان الله تعالی علیه نفسه اذ لبس ثوب رسول الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم و نام مکانه و فداه نفسه اذ کان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم فجاء ابو بکر و علی کان راقداً یحسب انه نبی الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم فقال یا نبی الله فقال له علی ان نبی الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه فانطلق و دخل معه الغار و خرج رسول الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم فی غزوة تبوک فقال له علی اخرج معک فقال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم لا فبکی علی رضوان الله تعالی علیه فقال النبی صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی من بعدی و قال رسول الله صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم انت ولی کل مؤمن من بعدی و سد ابواب المسجد غیر باب علی و قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم من کنت مولاه فعلی مولاه و قد اخبرنا الله تعالی فی القرآن انه رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم و قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم لعمر رضی الله تعالی عنه حین قال ائذن لی فاضرب عنقه یعنی عنق حاطب قال صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم او کنت فاعلاً و ما یدریک ان الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و هل رضی الله تعالی عنه فی اصحاب الشجرة و اهل بدر رواه الصالحانی باسناده الی الحافظ الامام ابی یعلی الموصلی باسناده و قال هذا حدیث حسن صحیح رواه الطبری و قال اخرجه بتمامه و ابو القاسم الدمشقی فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و اخرج النسائی بعضه

از این عبارات عدیده توضیح الدلائل واضح و لائح گردید که شهاب الدین احمد بمزید اذعان و ایقان حدیث ولایت را بطرق متعدده روایت نموده و از ترمذی بواسطه محب طبری بودن آن حدیث حسن نقل فرموده و هم بذکر این معنی که این حدیث را احمد و ابو حاتم و ترمذی روایت کرده اند تایید و تسدید این خبر منیف کرده حق صحیح و صدق نصیح را بکمال ایضاح ظاهر و آشکار ساخته و نیز بعد نقل حدیث عشره خصال که در آن حدیث ولایت هم مذکور است تصریح نموده که صاحب مصابیح این حدیث را حدیث حسن متین گفته با اثبات این معنی که آنرا احمد بن حنبل و ابی القاسم دمشقی در موافقات و اربعین طوال بتمامه و نسائی بعض آنرا اخراج نموده اند بودن این حدیث معروف و مشهور و منقول از اکابر اساطین و ماثور ثابت فرموده و کفی بذلک دلیلا علی کون حدیث الولایة فی کمال الاعتماد و الاعتبار و نهایة الوثوق و المعروفیة و الاشتهار و علاوه برین همه از صدر کتاب توضیح الدلائل ظاهر است که شهاب الدین احمد از رد و ابطال و توهین و تهجین احادیث مذکوره درین کتاب بتاکید شدید و تهدید و وعید منع کرده و ظاهر کرده که حکم بوضع آن ناشی از غلو در دین بغیر حق و اتباع اهواء ضالین و اهل اضلال و تضلیل و اقتفای آثار معرضین از سواء سبیل است و این احادیث را نحاریر علمای سنت در فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام ذکر کرده اند و عظمای امت که اختیار و ارتضا حق کرده اند آن اخبار را بالقبول تلقی نموده و نیز از آن ظاهر است که معظمات اخبار آن در صحاح و سنن است و مرویات آن ماثورات اهل صلاح در سنن و نیز از آن ظاهر است که این کتاب از موضوعات فریقین خالی و بتحری صدق و توخی حق و تنحی مطبوعات طریقین حالی فثبت بحمد الله الموضح للحق بابلج الدلائل حسب افادة صاحب توضیح الدلائل الاصیل الفضائل الاثیر الجلائل کون هذا الحدیث حدیثا حسنا متینا و خبرا شهیرا مبینا قد رواه نحاریر العلماء و تلقته بالقبول مشاهیر العظماء فلا ینکص عن قبوله بعد سفور الحق العلی السناء الجمیل البهاء الا من استحوذ علیه البغضاء و الشحناء و خامره الجدل و المراء وجه پنجاه و نهم آنکه شهاب الدین ابو الفضل احمد بن علی المعروف

بابن حجر العسقلانی که رئیس المحققین و فخر المنقدین سنیه است و مناقب باهره و محامد زاهره و محاسن فاخره او از ضوء لامع سخاوی و طبقات الحفاظ و نظم العقیان فی اعیان الاعیان و حسن المحاضره فی اخبار مصر و القاهره سیوطی و ابجد العلوم مولوی صدیق حسن خان ساطع و لامع است حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام ذکر کرده و تصریح تقویت اسناد آن نموده زنگ شبهات اهل تزویر از آئینه قلوب ناقدان بصیر زدوده در اصابه بتمییز الصحابه بترجمه جناب امیر المومنین علیه السلام در ذکر فضائل آنحضرت گفته اخرج الترمذی باسناد قوی عن عمران بن حصین فی قصة قال فیها قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما تریدون من علی ان علیا منی و انا من علی و هو ولی کل مومن بعدی و نیز در اصابه گفته اخرج احمد و النسائی من طریق عمرو بن میمون انی لجالس عند ابن عباس اذ اتاه سبعة رهط فذکر قصة فیها قد جاء ینفض ثوبه فقال وقعوا فی رجل له عشر قد قال له النبی صلی الله علیه وسلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله یحب الله و رسوله فجاء و هو ارمد فبزق فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاه فجاء بصفیة بنت حیی و بعثه بقراءة براءة علی قریش و قال لا یذهب بها الا رجل منی و انا منه و قال لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة فابوا فقال علی انا فقال انه ولیی فی الدنیا و الآخرة و اخذ رداءه فوضعه علی علی و فاطمة و الحسن و الحسین و قال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا و لبس ثوبه و نام مکانه و کان المشرکون قصدوا قتل النبی صلی الله علیه وسلم فلما اصبحوا راوه و قالوا این صاحبک و قال له فی غزوة تبوک انت منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی و قال له انت ولی کل مومن بعدی و سد الابواب الا باب علی فیدخل المسجد جنبا و هو طریقه لیس له طریق غیره و قال من کنت مولاه فعلی مولاه و اخبر الله انه رضی عن اصحاب الشجرة فهل حدثنا انه سخط علیهم بعد و قال صلی الله علیه وسلم یا عمر ما یدریک ان الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا

روایت نمودن ابن حجر عسقلانی حدیث ولایت را در اصابه

و یحب الله و رسوله

ما شنیدی و نیز ابن حجر در فتح الباری بشرح حدیث بریده که بخاری آنرا بحذف فقره اخیره روایت
کرده فرموده واخرج احمد ایضا هذا الحدیث من طریق اجلح الکندی عن عبد الله بن بریدة
بطوله وزاد فی آخره لا تقع فی علی فانه منی وانا منه وهو ولیکم بعدی واخرجه
احمد ایضا والنسائی من طریق سعد بن عبیدة عن عبد الله بن بریدة مختصرا
وفی آخره فاذا النبی صلی الله علیه وسلم قد احمر وجهه یقول من کنت ولیه
فعلی ولیه واخرجه الحاکم من هذا الوجه مطولا وفیه قصة الجاریة نحو روایة
عبد الجلیل وهذه طرق یقوی بعضها بعضا انتهی فیا سبحان الله ینادی ابن حجر علامة
عسقلان بقوة سند هذا الحدیث الشریف المقبول عند المهرة الاعیان وایضا
یبوح بتقویة بعض طرقه لبعض وینقض ظهر المنکرین بابین نقض ویورده فی فضائل
المتقاة لعلی علیه السلام ویوضح الحق ایضاحا لا یتلوم بنیانه الوساوس [illegible]
مع ذلک لا یحتفل به المتعصبون الذین یتلونون الوانا ویفتنون اهل الرعاع
اعتنانا وینصبون لازلال الکهنار الفحاح والاشراک ویقحمونهم بانواع الحیل والدسائس
فی صنوف الردی والهلاک و مخفی نماند که حسب افاده شاهصاحب
در صدر بستان المحدثین کما ستقف علیه ان شاء الله ظاهر است که شروح مشهوره کتب متداوله
که در این کتاب ذکر نموده آن شروح را بجهت کثرت شهرت و تلقی و کثرت نقل و وثوق و اعتماد
بر آنها حکم متون حاصل شده وچون بر ناظر بستان محتجب نخواهد بود که مخاطب والاشان
فتح الباری را هم دران ذکر نموده پس فتح الباری نیز بسبب کثرت شهرت و تلقی بقبول و کثرت
نقل و وثوق و اعتماد بران در حکم متن آن یعنی صحیح بخاری که نزد حضرات اهلسنت اصح
الکتب بعد کتاب الله است و قطعیت صدور احادیث آن از افادات محققین قوم در کمال ظهور
می باشد خواهد بود و پس بحمد الله تعالی ثابت شد که حدیث ولایت که ابن حجر آنرا در فتح الباری
وارد فرموده در وثوق و اعتماد و تلقی بقبولش مثل حدیث صحیح بخاری که در غایت مرتبه صحت و

قطعیت صدور درست می باشد وجه شصتم آنکه حسین بن معین الدین الیزدی المیبذی حدیث ولایت را
در مناقب جناب امیر المؤمنین علیه السلام در فواتح وارد کرده چنانچه گفته ترمذی از عمران بن حصین روایت کرده
که پیغمبر صلی الله علیه وسلم علی را امیر لشکری ساخت و او اصابت جاریه کرد و چهار کس عهد کردند که
این برسول بگویند چون برسول رسیدند یکی برخاست و بگفت رسول صلی الله علیه وسلم اعراض کرد
تا چهار کس بگفتند پس رسول بغضب رفت و سه بار فرمود ما تریدون من علی ان علیا منی وانا
منه وهو ولی کل مومن و مومنة بعدی واین در حرب بنی اسد بوده که در حرف عین خواهد آمد
فهذا صاحب الفواتح فتح باب الهدایة والارشاد وروی الحدیث الشریف فی کتابه
عن الترمذی النقاد فهدم دار الانکار والعناد وخرم اس الحساد واللداد وقصم رؤس
اهل الجحود والبعاد عن السداد وسود وجوههم سوادا لا دتیاب المورث للشقاء یوم التناد وجعل
که میر حسین میبذی از مشاهیر علما و اجله فضلا و اکابر نبلای سنیه است غیاث الدین بن
همام الدین المدعو بخواندمیر در حبیب السیر که بتصریح مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون
از کتب ممتعه معتبره است حیث قال حبیب السیر فی اخبار افراد البشر فارسی لغیاث الدین بن
همام الدین المدعو بخواندامیر وهو تاریخ کبیر لخصه من تاریخ والده المسمی بروضة الصفا
وزاد علیه الفه بالتماس خواجه حبیب الله من اعیان دولة شاه اسمعیل بن حیدر الصفوی
سنة سبع وعشرین وتسعمائة ذکر فیه انه شرع فیه اولا بالتماس میر محمد الحسینی امیر
خراسان ثم لما قتل ونصب مکانه دورمش خان من قبل شاه اسمعیل استمر علی تالیفه الی ان
اتمه واهداه الیه والی حبیب الله المذکور وذلک بعد ما اکتب تاریخه المسمی بخلاصة
الاخبار ورتب هذا الکتاب المسمی بحبیب السیر علی افتتاح وثلث مجلدات واختتام
الافتتاح فی اول الخلق والمجلد الاول فی الانبیاء والحکماء وملوک الاوائل وسیر
نبینا علیه الصلوة والسلام والخلفاء الراشدین والمجلد الثانی فی الائمة الاثنی
عشر وبنی امیة وبنی العباس ومن هلک فی عصر هؤلاء والمجلد الثالث فی خواقین

للترک جنکیز خاولاده وطبقات الملوک فی عصرهم وتیمور واولاده وظهور الصفویة
ونبذة یسیرة من ذکر آل عثمان مع الاهتمام فی عجائب الاقالیم ونوادر الوقائع وهی فی
ثلث مجلدات کبار من الکتب الممتعة المعتبرة الا انه اطال فی وصف ابن حیدر
کما هو مقتضی حال عصره وهو معذور فیه تجاوز الله سبحانه وتعالی عنه ونیز اعتنا
واعتماد آن از افادات خود شاه صاحب بجواب طعن سوم وچهارم ویازدهم از مطاعن ابی بکر
وافاده صاحب مرافض بجواب طعن عزل ابی بکر از ادای سوره برائت ظاهر وباهرست ونیز حسام الدین
سهارنپوری در مرافض آنرا از کتب معتبره شمرده گفته قاضی کمال الدین میر حسین یزدی
در سلک افاضل عراق بل اعظم دانشمندان آفاق انتظام داشت ودر مملکت یزد بامر قضا منصوب
بوده علم امانت می افراشت از جمله مولفاتش شرح دیوان معجز نشان حضرت مقدس امیر المومنین
تصنیفی ست دانش اثر ومطبوع طباع سلیمه دانشوران فضیلت پرور وهمچنین آنجناب بر کافیه وهدایه
حکمت وطوالع وشمسیه حواشی دقیقه در عقد انشاء انتظام داده ودران مولفات کمال دانش وجودت
طبع خود را بر منصه عرض نهاده الخ ومحمود بن سلیمان کفوی در طبقات حنفیه موسوم بکتائب
اعلام الاخیار که شاه صاحب هم حواله بان در بستان المحدثین کرده اند ودر کشف الظنون هم آنرا
ذکر کرده میگوید فی کتاب الفواتح شرح دیوان علی لمولانا حسین بن معین المیبذی جد امامنا
الشافعی محمد بن ادریس بن عباس بن شافع بن سائب بن عبید بن عبد یزید بن هاشم بن
عبد المطلب سائب در روز بدر مسلمان شد الخ ونیز در کتاب کفوی مسطورست در رایت فی آخر
الفاتحة السادسة فی فواتح شرح الدیوان المنتسب الی علی بن ابی طالب للمولی معین الدین
المیبذی نقلا عن عروة الشیخ علاء الدولة انه قال قطب زمان باحماد الدین عبد الرحمن
پارسینی بود وپارسین دهیست از قزوین نیز دیگ ایهر الخ وکاتب چلپی در کشف الظنون عن اسامی الکتب
والفنون در ذکر شروح کافیه گفته وشرح الکافیة لمولانا میر حسین المیبذی سماه مرضی الرضی الی
کلمة انتهی العلیا فی جمیع الابواب الخ ونیز کاتب چلپی در کشف الظنون گفته دیوان علی ابن ابی طالب

رضی الله عنه وقد شرحه حسین بن معین الدین المیبذی المتوفی سنة سبعین وثمانمائة
وجه شصت ویکم آنکه جلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر السیوطی حدیث ولایت را در جمع الجوامع بطرق
متعدده وارد کرده از انجمله آنکه این حدیث شریف را از ترمذی وحاکم نقل کرده مزید اعتماد واعتبار
وصحت آن برارباب ابصار هویدا وآشکار ساخته چنانچه گفته ما تریدون من علی ما تریدون
من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی ت ک
عن عمران بن حصین وسابقا شنیدی که ختم رساله قول جلی بابن حدیث شریف نموده وتصحیح
آن از ابن ابی شیبه نقل کرده ونیز در جمع الجوامع بعد نقل از ابن ابی شیبه تصریح صحت آن نموده
فهذا السیوطی قد صب علی المنکرین سوط عذاب وابتلی الجاحدین بالخزی والخساد
والیم العقاب وجعل وجوههم مسودة واذ کان جحودهم منهدة واغصان تلمیعهم منخرمة
واصول تسویلهم منجذمة فلم یبق لهم فی اخفاء الحق حیلة ولا الی ترویج الباطل
وسیلة قد قامت علیهم القیامة وحقت علیهم الملامة لا یجدون من النکال مناصا
ولا یلقون من الوبال خلاصا انسدت علیهم المذاهب وعمیت علیهم المسارب والمجادب
اظلمت فی عیونهم الدنیا المشرقة وتوالت علیهم المنکیات الموبقة فلا ینادون الا بالویل والثبور
ولا یستطیعون ترویج البهرج وتنفیق الزور ولا یخفی ان هذا السیوطی قد بلغ من الشحناء والعناد
لاهل البیت الامجاد بحیث اجترأ فی اللآلی المصنوعة تقلیدا لابن الجوزی اللجاج والسداد
المبالغ فی البطر والاشر علی قدح الامام الحادی عشر علیه وعلی آبائه الصلوة والتحیة
من الملک الاکبر ومع هذا التعصب الفاحش لا ینکر صحة هذا الحدیث الشریف الازهر
فالمخاطب قد زاد فی الانکار الموجب للخسار والالطاط الموجب للبوار علی السیوطی الذی عاند
لاهل البیت الاطهار واصل الی غایة حارت فیها الافکار فاعتبروا یا اولی الابصار
واقضوا العجب من المخاطب الطیب النجار المستهتر بالتمطی والافتخار المدعی لحصول
کمال التقدم والسبر والاختبار المنتحل لولاء اهل البیت الاخیار صلوات الله وسلامه

روایت نمودن سیوطی حدیث ولایت را بطرق عدیده در جمع الجوامع

علیہم ما اختلف اللیل والنہار ٭ وجہ شصت و دوم آنکہ احمد بن محمد قسطلانی حدیث ولایت
در ارشاد الساری شرح صحیح بخاری وارد کردہ چنانچہ گفتہ قال حدثنی محمد بن بشار بندار
العبدی قال حدثنا روح بن عُبادۃ بضم العین وتخفیف الموحدۃ القیسی ابو محمد
البصری قال حدثنا علی بن سُوَید بن منجوف بفتح المیم وسکون النون وضم الجیم
وبعد الواو الساکنۃ فاء السدوسی البصری عن عبد اللہ بن بریدۃ عن ابیہ بریدۃ
بن الحُصَیب بضم الخاء المعجمۃ وفتح الصاد المہملۃ آخرہ موحدۃ مصغرا الاسلمی رضی اللہ
عنہ انہ قال بعث النبی صلی اللہ علیہ وسلم علیا الی خالد لیقبض الخُمس ای خمس
الغنیمۃ قال بریدۃ وکنت ابغض علیا رضی اللہ عنہ لانہ رآہ اخذ من المغنم
جاریۃ وقد اغتسل فظن انہ غلہا ووطیہا وللاسمعیلی من طرق الی روح بن
عبادۃ بعث علیا الی خالد لیقسم الخُمس وفی روایۃ لہ لیقسم الفیء فاصطفی علی منہ
لنفسہ سبیۃ ای جاریۃ ثم اصبح وراسہ یقطر فقلت لخالد الا تری الی ہذا یعنی
علیا فلما قدمنا علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم ذکرت ذلک لہ الذی رأیت من علی
رضی اللہ عنہ لہ علیہ الصلوۃ والسلام فقال یا بُرَیدۃ اتبغض علیا فقلت نعم قال
لا تبغضہ زاد احمد من طریق عبد الجلیل عن عبد اللہ بن بریدۃ عن ابیہ فان کنت
تحبہ فازدد لہ حبا ولہ ایضا من طریق اجلح الکندی عن عبد اللہ بن بریدۃ لا تقع فی
علی فانہ منی وانا منہ وہو ولیکم بعدی فان لہ فی الخمس اکثر من ذلک قال الحافظ
ابو ذر انما ابغض علیا لانہ رآہ اخذ من المغنم فظن انہ غلہا فلما اعلمہ رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم انہ اخذ اقل من حقہ احبہ انتہی وفی طریق عبد الجلیل قال فما
کان فی الناس احد احب الی من علی ولعل الجاریۃ کانت بکرا غیر بالغ فادی
اجتہادہ رضی اللہ عنہ الی عدم الاستبراء وفیہ جواز التسری علی بنت النبی صلی اللہ علیہ
وسلم بخلاف التزوج علیہا انتہی ازین عبارت ظاہر ست کہ قسطلانی حدیث ولایت را در شرح

صحیح بخاری بروایت احمد بن حنبل نقل فرمودہ وچون از تصریح مخاطب فطین در بستان المحدثین
واضح ولائح ست کہ شروح مشہورہ کتب متداولہ کہ درین کتاب ذکر نمودہ آن شروح را بجہت
کثرت شہرت وتلقی بقبول وکثرت نقل ووثوق واعتماد بر آنہا حکم متون حاصل شدہ حیث قال فیہ
بعد الحمد والصلوۃ اما بعد این رسالہ ایست مسمی بہ بستان المحدثین کہ مقصود اصلی ازو ذکر کتب
حدیث ست کہ غالباً در رسائل ومصنفات از آنہا نقل می آرند وبجہت عدم اطلاع بر آن کتب
جامع تحیر می ماند وبالتبع برخی از احوال مصنفین آنہا نیز مذکور می شود کہ در حقیقت قدر
تصنیف از قدر مصنفش پیدا ست وگویا نسب کتاب ست ونیز منظور اولی ذکر متون ست
وگاہی ذکر بعضی شروح مشہورہ بعضے از کتب متداولہ نیز در اثنا خواہد آمد زیرا کہ شروح
مذکورہ را بجہت کثرت شہرت وتلقی وکثرت نقل ووثوق واعتماد بر آنہا حکم متون حاصل شدہ
واللہ تعالی یعصمنا عن الخطاء والخطل ویثبت اقدامنا فی مواضع الزلل انہ المرجو فی
الاولی والاخری وعلیہ التوکل والاعتماد فی الدنیا والعقبی انتہی وارشاد الساری شرح
صحیح بخاری را کہ درآن قسطلانی حدیث ولایت وارد فرمودہ شاہصاحب درین بستان ذکر نمودہ اند پس ثابت شد
کہ ارشاد الساری نیز بسبب کثرت شہرت وتلقی بقبول وکثرت نقل ووثوق واعتماد بر آن حکم متن آن
یعنی صحیح بخاری کہ نزد حضرات اہلسنت اصح الکتب بعد کتاب الباری ست وقطعیت صحت احادیث آن حسب افادہ
منقدین شان محل ریب واشتباہ نیست می یابد فانقشع بحمد اللہ بافادۃ القسطلانی قسطل العناد و
الابطال وانزاح قتام التزویر والادغال وظہر ان الحدیث الشریف فی حکم روایات صحیح البخاری عمدۃ
الجہابذۃ الاقیال حسب افادۃ المخاطب الماہر المختال فیا للعجب کیف یستریب احد
ممن اوتی قسطا من الرکون الی الانصاف والاقبال ان یستریب فی
فظاعۃ ما ابدی المخاطب المحتال من الہذر والمحال فی ہذا
المجال بلا خوف من مواخذۃ الرب المتعال ومعاندۃ الرسول وآلہ
خیر آل صلوات اللہ وسلامہ علیہم ما اختلف النہر واللیال

و محتجب نماند که احمد بن محمد قسطلانی از اکابر ائمهٔ حفاظ و اجلهٔ اثبات ایقاظ و اعاظم متقنین جلیل القدر
و افاخم محققین جمیل الفخر است عبد الوهاب بن احمد بن علی الشعرانی در لواقح الانوار فی طبقات
السادة الاخیار گفته و منهم شیخنا الامام المحدث الشیخ شهاب الدین القسطلانی
(ای من العلماء الذین عقد الباب الاول من القسم الثالث لذکرهم)
شارح البخاری رضی الله عنه کان عالما صالحا محدثا مقریا و کان من اهل الانصاف
کل من رد علیه سهوا او غلطا یزید فی محبته و تعظیمه و لما طالعت شرحه للبخاری
سالنی بالله ان انبهه علی کل موضع وقفت فیه و لما وضع شیخ الاسلام زکریا
شرحا علی البخاری اخبرته بذلک فسألنی ان احضر معی بشرحه فکل شیء عدل
عنه الشیخ زکریا من عبارته اکتبه له فی ورقة و کنت اجمع له فی کل جمعة عدة
اوراق فتارة یاتی فیاخذها و تارة یرسل عبده فاعطیها له و جاءنی مرة الی باب
خلوتی فقال بلغنی ان فی یدک علامة فاریها له و کان لاصبعی الیمنی الخنصر اربع عقد
فظننت انه یرید ینظره فاخذ یدی و قبلها سبع مرات و قال لا تغفل عن کتابة ما
یختلف فیه الشیخ فانه یا ولدی لا یحرر الکتاب الا الطلبة و لیس لی طلبة و کان من
ازهد الناس فی الدنیا و احسنهم وجها طویل القامة حسن الشیب یقرأ بالاربعة عشر
روایة و کان صوته بالقرآن یبکی القلب القاسی اذا قرأ فی المحراب یتساقط الناس
من الخشوع و البکاء و اقام عند النبی صلی الله علیه و سلم سنین فحصل له جذب
فصنف المواهب اللدنیة لما صحی و اوقف خصیا کان معه علی خدمة الحجرة النبویة
مات رضی الله عنه فی شهر ربیع الاول قریبا من العشرین و تسعمائة و دفن فی المدرسة
العینیة قریبا من جامع الازهر و عبد القادر بن شیخ بن عبد الله العیدروس در نور سافر عن اخبار
القرن العاشر گفته و فیها ای فی سنة ثلاث و عشرین و تسعمائة فی لیلة الجمعة
سابع المحرم توفی العلامة الحافظ احمد بن محمد بن ابی بکر بن عبد الملک بن احمد
بن محمد بن الحسین بن علی القسطلانی المصری الشافعی بالقاهرة و صلی علیه

ص ۳۴۳ ج ۱
الباب الاول فی ذکر جماعة من مشایخ الاسلام الذین ادرکهم الشعرانی و اخذ عنهم العلوم من القسم الثالث فی ذکر جماعة من العلماء الذین صحبهم المصنف

مدائح قسطلانی ... عبد القادر عیدروس

بعد

بعد صلوة الجمعة بجامع الازهر و دفن بالمدرسة العینیة جوار منزله ذکره السخاوی
فی ضوئه و ان مولده ثانی عشر ذی القعدة سنة احدی و خمسین و ثمانمائة بمصر و نشأ بها
و حفظ القرآن و تلا للسبع و حفظ الشاطبیة و الجزریة و الوردیة و غیر ذلک
و ذکر له عدة مشایخ منهم الشیخ خالد الازهری النحوی و الفخر المقسمی و الجلال البکری
و غیرهم و انه قرأ صحیح البخاری فی خمسة مجالس علی الشاوی و انه تلمذ له ایضا
و قرأ علیه بعض مؤلفاته اعنی السخاوی و انه حج غیر مرة و جاور سنة اربع
و ثمانین و سنة اربع و تسعین و انه اخذ بمکة عن جماعة منهم النجم بن فهد و انه
ولی مشیخة مقام سیدی احمد بن ابی العباس الحرار بالقرافة الصغری و انه عمل تالیفا
فی مناقب الشیخ المذکور و سماه نزهة الابرار فی مناقب الشیخ ابی العباس الحرار و انه
کان یعظ بالجامع العمری و غیره و یجتمع عنده الجم الغفیر و انه لم یکن له نظیر فی
الوعظ و انه کتب بخطه شیئا کثیرا لنفسه و لغیره و اقرأ الطلبة و انه تعاطی الشهادة
ثم انجمع و اقبل علی التالیف و ذکر من تصانیفه العقود السنیة فی شرح المقدمة الجزریة
فی علم التجوید و الکنز فی وقف حمزة و هشام علی الهمز و شرحا علی الشاطبیة زاد فیه
زیادات ابن الجزری مع فوائد غریبة لا توجد فی شرح غیره و شرحا علی البردة
سماه الانوار المضیئة و کتاب نفائس الانفاس فی الصحبة و اللباس و الروض الزاهر
فی مناقب الشیخ عبد القادر و تحفة السامع و القاری بختم صحیح البخاری و رسائل
فی العمل بالربع المجیب انتهی ما ذکره السخاوی ملخصا قلت و ارتفع شانه بعد ذلک
فاعطی السعد فی قلمه و کلمه و صنف التصانیف المقبولة التی سارت بها الرکبان
فی حیاته و من اجلها شرحه علی صحیح البخاری مزجا فی عشرة اسفار کبار لعله احسن
شروحه و اجمعها و الخصها و منها المواهب اللدنیة بالمنح المحمدیة و هو کتاب جلیل المقدار
عظیم الوقع کثیر النفع لیس له نظیر فی بابه و یحکی ان الحافظ السیوطی کان یغض منه

ویزعم انه یاخذ من کتبه ویستمد منها ولا ینسب النقل الیها وانه ادعی علیه بذلک بین یدی
شیخ الاسلام زکریا فالزمه ببیان ما ادعاه فعدد علیه مواضع قال انه نقل فیها عن
البیهقی وقال ان للبیهقی عدة مؤلفات فلیذکر لنا فی ای مؤلفاته لنعلم انه نقل عن البیهقی
ولکنه رای فی مؤلفاتی ذلک النقل عن البیهقی فنقله برمته وکان الواجب علیه ان یقول
نقل السیوطی عن البیهقی وحکی الشیخ جار الله بن فهد رحمه الله ان الشیخ رحمه الله قصد ازالة
ما فی خاطر الشیخ الجلال السیوطی فمشی من القاهرة الی الروضة وکان الجلال السیوطی معتزلا
عن الناس بالروضة فوصل صاحب الترجمة الی باب السیوطی ودق الباب فقال له من انت
فقال انا القسطلانی جئت الیک حافیا مکشوف الراس لیطیب خاطرک علی فقال له
قد طاب خاطری علیک ولم یفتح له الباب ولم یقابله وبالجملة فانه کان اماما حافظا
متقنا جلیل القدر حسن التقریر والتحریر لطیف الاشارة بلیغ العبارة حسن الجمع للتالیف
لطیف الترتیب والترصیف کان زینة اهل عصره ونقاوة ذوی دهره ولا یقدح فیه
تحامل معاصریه علیه فلا زالت الاکابر علی هذا فی کل عصر رحمه الله وابو مهدی عیسی
بن محمد در مقالید الاسانید گفته قال شیخنا عن بقیة شیوخنا فی الارشاد للفوائد السالفة فی اخبار اهل القرن العاشر
هو الامام العلامة الحافظ شهاب الدین احمد بن محمد بن ابی بکر بن عبد الملک بن احمد بن محمد
بن حسین القسطلانی المصری الشافعی ولد ثانی عشر ذی القعدة سنة احدی وخمسین
وثمانمائة بمصر ونشا بها علی الاشتغال فقرأ بالسبع وبرع فی الفنون وقرأ الجامع الصحیح
علی الشاوی فی خمس مجالس وکان یعظ بالجامع العمری ویجتمع علیه عالم کبیر ولم یکن له
نظیر فی الوعظ وقته وکان اولا یتعاطی الشهادة ثم انجمع واقبل علی التالیف فصنف
التصانیف المقبولة التی سارت بها الرکبان فی حیاته ومن اجلها ارشاد الساری ومنها
المواهب اللدنیة بالمنح المحمدیة عظیم المنفعة عزیز النظیر فی بابه والعقود السنیة فی
شرح المقدمة الجزریة ولطائف الاشارات فی علم القراءات والکنز فی وقف حمزة وهشام

تاریخ قسطلانی از مقالید الاسانید ثعالبی

علی الهمز وشرح الشاطبیة زاد فیه زیادات ابن الجزری مع فوائد غریبة لا توجد فی غیره
وشرح علی البردة سماه الانوار المضیئة وکتاب نفائس الانفاس فی الصحبة واللباس
والروض الزاهر فی مناقب الشیخ عبد القادر وتحفة السامع والقاری بختم صحیح البخاری
وغیر ذلک وکان الحافظ الجلال السیوطی یقول انه استمد فی مواهبه من کتبی ولم ینسب
النقل الیها وکان ذلک بین یدی شیخ الاسلام زکریا فالزمه مدعاه فعدد علیه
مواضع قال انه نقل فیها عن البیهقی وقال ان للبیهقی عدة مؤلفات فلیذکر لنا
فی ای مؤلفاته ذکره لنعلم انه نقل عن البیهقی ولکنه رای فی مؤلفاتی ذلک النقل
عن البیهقی فنقله برمته وکان الواجب علیه ان یقول نقل السیوطی عن البیهقی وحکی
جار الله بن فهد ان القسطلانی قصد ازالة ما فی خاطر الجلال السیوطی فمشی من القاهرة
الی الروضة فوقف بباب الجلال ودق الباب فقال له من انت فقال انا احمد القسطلانی
جئتک حافیا عاری الراس لیطیب خاطرک علی فقال له لقد طاب خاطری علیک
ولم یفتح له الباب ولم یقابله توفی لیلة الجمعة سابع المحرم سنة ثلاث و
عشرین وتسعمائة بالقاهرة وصلی علیه بعد صلوة الجمعة بالجامع الازهر
ودفن بالمدرسة العینیة جوار منزله و خوشاه صاحب در بستان المحدثین گفته
ارشاد الساری مشهور بقسطلانی شرح بخاری است تصنیف شهاب الدین احمد بن محمد
بن ابی بکر بن عبد الملک بن احمد بن محمد بن الحسین قسطلانی مصری شافعی تولد او دوازدهم
ذیقعده سال هشتصد و پنجاه و یک در مصر است و در ابتدای نشو و نما مشغول بعلم قراءت شد
و سبع را یاد گرفت بعد از ان بفنون دیگر پرداخت و صحیح بخاری را در پنج مجلس بر احمد بن عبد القادر
شناوی گذرانید و در جامع عمری بدرس و وعظ اشتغال آغاز نهاد و عالمی برای شنیدن
وعظ او جمع میشد و درین باب بی نظیر وقت خود بود و سخن گیرا داشت بعد مدت دراز
شوق تصنیف در سر افتاد و تصانیف مقبوله از وی یادگار ماند از اجل آنها این شرح است

تاریخ قسطلانی از بستان المحدثین

که فتح الباری و کرمانی را در آن باختصار جمع نموده و بین الایجاز والاطناب واقع گردیده و نیز مواهب
لدنیه هست که در باب خود بی عدیل است و عقود سنیه فی شرح المقدمة الجزریة و لطائف الاشارات
فی العشر القراءات و کتاب الکنز فی وقف حمزه و هشام علی الهمز و شرحی دارد بر شاطبیه که زیادات
ابن الجزری را در آن آمیخته و فوائد غریبه در آن آورده که در کتاب دیگر یافته نمیشود و شرحی دارد بر قصیده
برده مسمی بانوار مضیه و کتابی دارد در ادب صحبة الناس مسمی بتقادیس الانفاس و کتابی دارد
در مناقب سیدنا الشیخ عبد القادر مسمی بالروض الزاهر و کتابی دارد تحفة السامع والقاری بختم
صحیح بخاری و شیخ جلال الدین سیوطی را از وی شکایت و گله بود میگفت که از کتب من در مواهب اللدنیه
استمداد نموده بی اعلام آنکه از کتب من نقل میکند و این معنی نوعی از خیانت است در نقل و شمه از کتمان حق
نیز دارد و چون این شکایت شائع شد بحضور شیخ الاسلام زین الدین زکریا محاکمه افتاد شیخ جلال الدین
سیوطی قسطلانی را الزام داد در مواضع بسیار از انجمله است آنکه چند موضع از مواهب از بیهقی نقل
نموده و از مولفات بیهقی نزد او چند مولف موجود است نشان بدهد که هرکدام یک از آن مولفات دیده
نقل کرده است قسطلانی در تعیین مواضع نقل عاجز گشت و سیوطی گفت که این نقلها از کتب من
کرده است و من از بیهقی کرده ام پس واجب بود که می گفت نقل السیوطی عن البیهقی کذا تا حق
استفاده من هم بجای آورده و از عهده تصحیح نقل هم فارغ الذمه میگشت قسطلانی ملزم شده از
مجلس برخاست و همیشه بخاطر داشت که ازاله این کدورت از خاطر شیخ جلال الدین سیوطی نماید میسر نمیشد
روزی بهمین قصد از شهر مصر تا روضه که مسافت دراز دارد پیاده روانه شد و بر در شیخ
جلال الدین سیوطی استاد و دستک زد شیخ پرسید که کیستی قسطلانی گفت منم احمد که برهنه پا و برهنه سر
بر دروازه شما ایستاده ام تا از من کدورت خاطر دور کنید و راضی شوید شیخ جلال الدین از
اندرون خانه جواب داد که کدورت خاطر دور کردم اما دروازه نکشاد و ملاقات ننمود وفات قسطلانی
شب جمعه هفتم محرم سال نهصد و بیست و سه در قاهره مصر اتفاق افتاد بعد از نماز جمعه در جامع
ازهر بر وی نماز گذارده در مدرسه عینیه که در جوار خانه او بود دفنش کردند انتهی و مخفی نماند که حکایت

این حکایت شکایت سیوطی از قسطلانی و الزام او بر او در اخفا و کتمان و اسطیت سیوطی در نقل
از بیهقی و غیره که شاه صاحب ذکر کرده اند و در ذکر آنهم صنیعه بدیعه اخفا و کتمان و اسطه صاحب
مقالید را بکار برده مثبت فضیلت لبس جلیله و منقبت نهایت جمیله برای شاه صاحب
در اخفا و کتمان و اسطیت صاحب مقالید الاسانید در ذکر فوائد بستان المحدثین که جل آن منتحل
از مقالید است میشود و نیز مثبت کمال فضل و جلالت و ورع و دیانت و تحرز از کتمان حق و ارتکاب
خیانت در انتحال جل مضامین و اقع کتابی میگردد و فیه من العجب العجیب ما یحیر اللبیب
و مولوی صدیق حسن خان معاصر در اتحاف النبلا گفته شهاب الدین احمد بن محمد بن ابی بکر بن
عبد الملک بن احمد بن محمد بن الحسین القسطلانی المصری الشافعی تولد او دوازدهم ذی قعده
سنه هشتصد و پنجاه و یک در مصر است در ابتدای نشو و نما مشغول بعلم قرائت شد سبعه یاد گرفت
بعد از ان بفنون دیگر پرداخت و صحیح بخاری را در پنج مجلس بر احمد بن عبد القادر شناوی گذرانید
و در جامع عمری بدرس و وعظ اشتغال داشت عالمی برای شنیدن وعظ او جمع میشد و در ین
باب بی نظیر وقت خود بود و سخن گیرا داشت بعد مدت دراز شوق تصنیف در سر افتاد و تصانیف مقبوله
از وی یادگار ماند از اجل آنها شرح بخاری است دیگر مواهب لدنیه که در باب خود بی عدیل است و عقود
سنیه فی شرح المقدمة الجزریة و لطائف الاشارات فی العشر القراءات و کتاب الکنز فی وقف حمزة
و هشام علی الهمزة و شرحی دارد بر شاطبیه که زیادات ابن الجزری را در آن آمیخته و فوائد غریبه
آورده که در کتاب دیگر نتوان یافت و شرحی دارد بر قصیده برده مسمی بانوار مضیه و کتابی
دارد در آداب صحبة الناس مسمی بتقادیس الانفاس و کتابی دارد در مناقب شیخ عبد القادر
مسمی بالروض الزاهر و کتابی دارد مسمی بتحفة السامع والقاری بختم صحیح البخاری و شیخ جلال الدین
سیوطی را از وی شکایت بود می گفت از کتب من در مواهب لدنیه استمداد نموده بی اعلام آنکه از کتب
من نقل میکند و این معنی نوعی از خیانت است در نقل و شمه از کتمان حق نیز دارد و چون این
شکایت شائع شد بحضور شیخ الاسلام زین الدین زکریا محاکمه افتاد و سیوطی قسطلانی را

الزام او در مواضع بسیار را از انجمله آنکه گفته هرچند مواضع از مواهب لدنیه از بیهقی نقل نموده
و از مؤلفات بیهقی نزد او چند مؤلف موجود هست نشان بدهد که در کدام یک از ان مؤلفات دیده نقل
کرده است قسطلانی در تعیین مواضع نقل عاجز گشت سیوطی گفت این نقلها از کتب بر گرفته است و من از
بیهقی گرفته ام پس واجب بود که می گفت نقل السیوطی عن البیهقی کذا و کذا تا حق استفاده من هم
بجا می آورد و از عهده تصحیح نقل هم خارج الذمه میگشت قسطلانی ملزم شده از مجلس برخاست
و همیشه بخاطر داشت که ازاله این کدورت از خاطر شیخ جلال سیوطی نماید میسرش نمیشد روزی بهمین قصد
از شهر مصر تا روضه که مسافت دور و دراز دارد پیاده رفت و بدر سیوطی استاده و دستک داد شیخ پرسید
کیستی گفت منم احمد که برهنه پا و برهنه سر بدر دروازه شما استاده ام تا از سر کدورت خاطر در گذرید
و راضی شوید شیخ از اندرون خانه جواب داد که کدورت خاطر دور کردم اما در وا نه کشاد و ملاقات
نه نمود وفات قسطلانی شب جمعه هفتم محرم سنه نهصد و بیست و سه در قاهره مصر اتفاق افتاد و بعد از نماز
جمعه در جامع از هر بروی نماز گذارده در مدرسه عینیه که بجوار خانه او بود دفن کردند کذا فی بستان المحدثین
این حکایت تا شیخ عبد الحق دهلوی نیز باختصار در زاد المتقین آورده فلیعلم وجه شصت و سوم
آنکه حاجی عبد الوهاب بن محمد رفیع الدین احمد حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در تفسیر آیه
قل لا اسألکم علیه اجرا الا المودة فی القربی گفته اعلم یا هذا ان الآیة ابانت فرضیة
حب اهل البیت علی جمیع المسلمین الی یوم القیمة صلی الله علی محمد و اهل بیته
فقد روی انها لما نزلت قیل یا رسول الله من قرابتک هؤلاء الذین وجبت علینا
مودتهم قال علی و فاطمة و ابناهما و بعد ذکر بعضی از مناقب اهل بیت علیهم السلام گفته عن
عمران بن الحصین قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم علی منی و انا منه و هو ولی
کل مؤمن بعدی رواه صاحب الفرح و سوی بعد این اخبار دیگر در فضائل جناب امیر المؤمنین ذکر
نموده و گفته اعلم یا هذا ان هذه الاحادیث وردت عن رسول الله صلی الله علیه و سلم
فی علی رضی الله عنه و ما ازداد علی فضلا الا بتزویج فاطمة بنت سید المرسلین

روایت نمودن حاجی عبد الوهاب حدیث ولایت را در تفسیر انوری

صلی الله

صلی الله علیه و سلم و ما تزوج فاطمة الا بکونه اهلا لها رضی الله عنها الخ فالحمد لله
المنیل الوهاب للتوفیق فی کل باب حیث ثبت من صنیع عبد الوهاب فی تفسیر الکتاب
ان الحدیث الشریف مما یرکن الیه اولو الالباب و یقبله المؤمنون الصادقون عن الارتیاب
وان الابطال و التکذیب محض الجزاف و العسف المورث للتباب والله الهادی فی المبدأ
والمآب و من یکفر بآیات الله فان الله سریع الحساب و حاجی عبد الوهاب از اکابر علمای
شاربین کاسات عرفان و اعاظم فضلای مصلین درجات ایقان بوده از اخبار الاخیار شیخ
عبد الحق دهلوی ظاهر است که او موصوف بعلم و عمل و حال بوده و عظمت و جلالتش بپایه رسیده بود
که سلطان وقت را با او اعتقاد عظیم پیدا شده و هرگاه او را طلبید کمال تعظیم و تبجیل بعمل آورد
و نیز ظاهر است که عبد الوهاب با شیخ خود عبد الله نسبت محبت و نیاز و طلب استرشاد
چندان بود که آنچه میگویند فنا فی الشیخ می باشد این چنین خواهد بود و هرگاه مکرر بسعادت
عظمی زیارت حرمین فائز گردید به بشارتها از جناب خاتم الرسل صلی الله علیه و سلم مشرف شده
و از آنحضرت اشارت یافته باز بجد و دهند عود فرموده و از تذکرة الابرار سید جلال
ماه عالم لائح است که آیات عظمت و امارات جلالت از جبین نور آگین او چون آفتاب تابان
میتافت و قبول عظیم و تصرف قوی بهم رسیده و علمای وقت و طلبه روزگار را بجناب او
بازگشت می بود و نیز از ان ظاهر است که او را از مبدای حال تا منتهای کمال صحبت با مشایخ
کبار بوده و علیه ترا افاده و استفاده میبود تا بنهایت کمال و تکمیل رسیده بهدایت و ارشاد
مشغول گشته و نیز از ان واضح است که او در حین اقامت مدینه منوره روزی اندر روضه آنسرور
صلی الله علیه و سلم آوازی شنید که یا ولدی ارجع الی الهند سلم اهلیک و نیز از ان ظاهر است که
درین بار چند مرتبه بالهامات ربانی و بشارات نبوی صلی الله علیه و آله و سلم مشرف شده و نیز
از ان ظاهر است که او را در علم حال و مقام تصوف و حدیث و تفسیر مصنفات بسیار است که از جمله آن
تفسیر انوری است که معانی اکثر آیات قرآنی را بنعت سوال ذکر و می را جای ساخته و بسیاری

خلاصه کلام حاجی عبد الوهاب علیه تفسیر انوری

انه قائق عشق و آثار محبت در آنجا درج کرده و نیز در تذکرة الابرار نقل نموده که در ایام تحریر
تفسیر انوری از جمیع لباس او و از قلم و کاغذ و سیاهی بوی مشک می آمد و اکثر آثار او حالت
استغراق نوشته وجه شصت و چهارم آنکه محمد بن یوسف شامی حدیث ولایت را روایت
کرده چنانچه در کتاب سبل الهدی و الرشاد فی سیرة خیر العباد گفته روی الامام احمد
والبخاری و الاسماعیلی والنسائی عن بریدة بن الحصیب رضی الله عنه قال اصبنا
سبیاً فکتب خالد الی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابعث الینا من یخمسه و فی السبی
وصیفة هی من افضل السبی فبعث رسول الله صلی الله علیه وسلم علیاً الی خالد
لیقبض منه الخمس و فی روایة لتقسیم الفیء فقبضه منه فخمس و قسم و اصطفی من سبیه
فاصبح و قد اغتسل لیلاً و کنت ابغض علیاً بغضاً لم ابغضه احداً و احببت
رجلاً من قریش لم احببه الا لبغضه علیاً فقلت لخالد الا تری الی هذا و فی روایة
فقلت یا ابا الحسن ما هذا قال الم تر الی الوصیفة فانها صارت فی الخمس ثم صارت
فی آل محمد ثم فی آل علی فوقعت بها فلما قدمنا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکرت
له ذلک و فی روایة فکتب خالد الی رسول الله صلی الله علیه وسلم بذلک فقلت
ابعثنی فبعثنی فجعل یقرأ الکتاب واقول صدق فاذا النبی صلی الله علیه وسلم قد احمر
وجهه فقال من کنت ولیه فعلی ولیه ثم قال یا بریدة اتبغض علیاً فقلت نعم قال
لا تبغضه فان له فی الخمس اکثر من ذلک و فی روایة والذی نفسی بیده لنصیب
آل علی فی الخمس افضل من وصیفة و ان کنت تحبه فازدد له حباً و فی روایة لا تقع فی علی
فانه منی و انا منه و هو ولیکم بعدی قال بریدة فما کان فی الناس احد احب الی من علی
و مخفی نماند که محمد بن یوسف شامی صاحب مقام سامی از مهره حذاق و مشاهیر آفاق است عبد الوهاب
شعرانی در لواقح الانوار در ذکر جماعتی که او را کی ایشان کرده و بر ایشان خوانده گفته و منهم الاخ الصالح
العالم الزاهد المتمسک بالسنة المحمدیة الشیخ محمد الشامی نزیل التربة البرقوقیة

رضی الله عنه کان عالماً صالحاً مفتیاً فی العلوم و الف السیرة المشهورة التی جمعها
من الف کتاب و اقبل الناس علی کتابتها و مشی فیها علی انموذج لم یسبق الیه و کان
رضی الله عنه عزباً لم یتزوج قط و کان اذا قدم علیه الضیف یعلق القدر و
یطبخ له و کان حلو المنطق مهیب المنظر کثیر الصیام والقیام و بت عنده اللیالی فما کنت
اراه ینام فی اللیل الا قلیلاً و کان اذا مات احد من طلبة العلم و خلف اولاداً قاصرین
و له وظائف یذهب الی القاضی و یتقرر فیها و یباشرها و یعطی معلومها للایتام حتی
یصلحوا للمباشرة و کان لا یقبل من اولاد الولاة و اعوانهم شیئاً و لا یاکل من طعامهم و ذکر لی شخص
من الذین یحضرون قراءة سیرته فی جامع العمری ان اسأله فی اختصار السیرة و تحریر
ضبط الفاظ غریبها و ان یحکی السیرة علی وجهها کما فعل ابن سید الناس فوایته بین
القصرین اخبرته الخبر فقال قد شرعت فی اختصارها من مدة یومین فرأیت ذلک
هو الوقت الذی سألنی فیه ذلک الرجل و کانت عمامته نحو سبعة اذرع علی عرقیة
لم یزل عاضا طرفه سواء کان ماشیا او جالساً رضی الله عنه و اخلاقه الحسنة
کثیرة مشهورة بین اصحابه و احمد خفاجی در ریحانة الالبا گفته و ممن اخذت عنه الادب
والشعر شیخنا العلامة احمد العلقمی و العلامة محمد الصالحی الشامی و ابن حجر مکی در
کتاب الخیرات الحسان که نسخه آن در حرم مکه معظمه زادها الله تشریفاً و تکریماً بنظر قاصر رسیده بعد ذکر
فوات کتابی که در مناقب ابی حنیفه نوشته بود میگوید فتاقت لذلک و احدث النظر فیما لائمة
المناقب من المسالک الی ان ظفرت بکتاب جامع منها لصاحبنا الامام العلامة الصالح
الفهامة الثقة المطلع و الحافظ المتبع الشیخ محمد الشامی الدمشقی ثم المصری الخ و شهاب الدین خان
تلمیذ مخاطب وحید محمد شامی را بلفظ امام علامه ستوده چنانچه در شوکت عمریه گفته و نیز در کتب
فضائل ابی حنیفه ملاحظه باید نمود تا بدریافت رسد که اکثری از ائمه و امام زادگان در سلسلهٔ اساتذهٔ
عظام امام اعظم داخل و ایشان را شرف تلمذ آنحضرت حاصل امام علامه محمد بن علی بن یوسف الدمشقی

الصالحی الشافعی در عقود الجمان فی مناقب النعمان حضرت امام محمد باقر و حضرت امام جعفر صادق و حضرت زید شہید و عبد اللہ بن الحسن بن علی بن ابی طالب و عبد اللہ بن علی بن الحسین بن ابی طالب و حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب و حسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب و حسن بن محمد بن علی بن ابی طالب علیہم السلام از شیوخ امام اعظم شمردہ اگرچہ بنسبت صاحب رسالہ احدی از علمای شیعہ نیز شرف تلمذ این قدر امامان و امامزادگان حاصل نگشتہ باشد افادہ فرماید انتہی و مفتی صدر الدین خان معاصر در منتہی المقال گفتہ قال الشیخ الامام العالم العلامۃ فضل المحققین والمحدثین محمد الشامی فی باب الدلیل علی مشروعیۃ السفر الخ و نیز مخفی نماند کہ محمد بن یوسف شامی از مشایخ اجازہ والد مخاطب و حیدر ست چہ او از مشایخ حسن عجیمی ست و حسن عجیمی از مشایخ سعیہ است کہ شاہ ولی اللہ در رسالہ ارشاد الی مہمات الاسناد باتصال سند خود باریشان استبشار و افتخار تمام دارد قال تاج الدین القلعی فی کفایۃ المتطلع بعد ذکر سند بروایۃ حسن بن العجیمی المواہب اللدنیۃ و مسلسلا بالصوفیۃ والشافعیۃ عن شیخہ الامام صفی الدین احمد بن محمد القشاشی عن الشیخ ابی المواہب احمد بن علی الشناوی عن الشیخ القطب محمد بن ابی الحسن البکری عن ابیہ القطب الکبیر ابی الحسن محمد بن جلال الدین عن مولفہ و مسلسلا بالمدنیین الی الشناوی عن السید غضنفر عن الشیخ عبد اللہ بن سعد اللہ السندی نزیل الحرمین عن الشیخ علی بن محمد بن عراق المدنی عن المؤلف اجازۃ بلا واسطۃ و بواسطۃ الشیخ ابی عبد اللہ الشامی صاحب السیرۃ و کتاب سبل الہدی تصنیف محمد بن یوسف شامی کہ دران حدیث ولایت را ذکر نمودہ از کتب معتبرہ معتمدہ موسومہ بالقبول و اسفار متداولہ مشہورہ بین الاکابر والفحول است فاضل معاصر احمد بن یحیی بن احمد الشافعی المشہور بدحلان در خطبۂ سیرت نبویہ گفتہ الحمد للہ رب العالمین والصلوۃ والسلام علی سیدنا محمد و علی آلہ و صحبہ اجمعین اما بعد فیقول العبد الفقیر المرتجی من ربہ الغفران احمد بن یحیی بن احمد دحلان غفر اللہ لہ و لوالدیہ و لاشیاخہ و محبیہ والمسلمین اجمعین

و نہایت سرور و شادی کردن محمد بن یوسف شامی از منتہی المقال صدر الدین خان

و بودن محمد بن یوسف شامی از مشایخ اجازہ والد مخاطب

انعم اللہ تعالی علی بقراءۃ الشفا فی حقوق المصطفی صلی اللہ علیہ وسلم و کان ذلک بمدینۃ المنورۃ فی عام الثامن والسبعین بعد المائتین والالف یسر اللہ لی مطالعۃ جملۃ من شروح الشفا مع مراجعۃ المواہب و شرحہا للعلامۃ الزرقانی و مع مراجعۃ شیء من کتب السیر کسیرۃ ابن سید الناس و سیرۃ ابن ہشام والسیرۃ الشامیۃ والسیرۃ الحلبیۃ و ہذہ الکتب ہی اصح الکتب المؤلفۃ فی ہذا الشان فاحببت ان الخص ما احتوت علیہ من سیرتہ صلی اللہ علیہ وسلم و من المعجزات و خوارق العادات الدالۃ علی صدق اشرف المخلوقات صلی اللہ علیہ وسلم الخ و مصطفی بن عبد اللہ چلپی در کشف الظنون گفتہ سبل الہدی والرشاد فی سیرۃ خیر العباد للشیخ محمد بن یوسف الدمشقی الصالحی المتوفی سنۃ و ہو لصق کتب المتاخرین ابسطہا فی السیرۃ النبویۃ و ذکر فی آیاتہ العظیمۃ انہ منتخب من اکثر من ثلثمائۃ کتاب و اتی فیہ من الفوائد باعجب العجاب و قد ذادت ابوابہ علی سبعمائۃ ثم ان اسمہ سبل الرشاد و انہ لما فرغ اقتضب منہ قصۃ المعراج فی کتاب الآیات العظیمۃ و خود مخاطب در رسالہ اصول حدیث ذکر نمودہ و مدارج النبوۃ شیخ عبد الحق محدث دہلوی و سیر شامیہ و مواہب لدنیہ مبسوط ترین سیر تہا اند انتہی و علاوہ برین ہم علمای اعلام و فضلای فخام سنیہ بافادات محمد بن یوسف شامی تمسک و احتجاج می کنند بلکہ بمقابلہ اہل حق ہم دست بر اشارات او می اندازند عبارت فاضل رشید آنکہ شنیدی مولوی سلامت اللہ در اشباع الکلام فی اثبات عمل المولد والقیام گفتہ و علامہ محمد بن یوسف شامی رحمۃ اللہ علیہ در سبل الہدی والرشاد فی سیرۃ خیر العباد کہ مشہور بسیرت شامی ست آنچہ در اثبات عمل مولد شریف رقم زدہ اند قدری از ان ہم بحیطۂ التقاط میرسد الباب الثانی عشر فی اقاویل العلماء فی عمل المولد الشریف و اجتماع الناس لہ و ما یحمد من ذلک و ما یذم الخ و نیز دران گفتہ با جملہ از تصریح صاحب سیرت شامی کہ اقوال علمای سلف صالحین را در بیان عمل مولد جمع نمودہ با وجہ تحقیق مائز کہ حافظ ابو الخیر سخاوی و حافظ ابو الخیر جزری الخ و مولوی حیدر علی فیض آبادی در ازالۃ الغین گفتہ

مع تعریف سیرت شامی از کشف الظنون

مع تعریف سیرت شامی از رسالہ اصول حدیث خود مخاطب

و تمسک مولوی سلامت اللہ در اشباع الکلام بسیرت شامی

تعلیف کہ از کتاب عقود الجمان فی مناقب ابی حنیفۃ النعمان کہ علامہ محمد بن یوسف الدمشقی الصالحی الشامی مصنف کتاب ضخیم یعنی سبل الہدی و الرشاد فی سیرۃ خیر العباد کہ در ترجمۂ ابو نزرین ہم تو فیہ نیز ثبت می کنند جزاہ اللہ تعالی باحسن اعمالہ ہم تبحر ابو حنیفہ در علوم عربیہ و دیگر فنون نیز بظہور می انجامد انتہی و نیز مولوی حیدر علی در منتہی الکلام در مسلک ثانی گفتہ و قصہ این صحیفۂ شریفہ در سیرت شامی کہ کتابی بس کلان و تخمینا مشتمل بر دو ہزار باب است واقع شدہ و نیز دریافت می شود کہ دست تعلیم صحیفۂ مذکور کہ منصور بن عکرمہ بن ہاشم بود شل گشتہ انتہی و مولوی حسن علی خان معاصر در تول مستحسن گفتہ و قال العلامۃ الحافظ الشامی صاحب السیوطی فی السیرۃ المسماۃ بسبل الہدی والرشاد فی سیرۃ خیر العباد صلی اللہ علیہ وسلم و منہ عیۃ السفر لزیارۃ قبر النبی صلی اللہ علیہ و آلہ الامجاد قد الف فیہا الشیخ تقی الدین السبکی و الشیخ کمال الدین بن الزملکانی و الشیخ ابو داود سلیمان کتاب الانتصار و ابن جملۃ و غیرہم من الائمۃ الخ

وجہ شصت و پنجم آنکہ شہاب الدین احمد بن محمد بن علی بن حجر الہیتمی المکی حدیث ولایت را ذکر کردہ و غمالامات الجاحدین بتصریح صریح تصحیح آن نمودہ چنانچہ در منح مکیہ شرح قصیدۂ ہمزیہ در شرح قول ناظم علی صنو النبی و من دین فؤادی ودادہ والولاء گفتہ و ذلک عملا بما صح منہ صلی اللہ علیہ وسلم وہو اللہم وال من والاہ و عاد من عاداہ و ان علیا منی و انا منہ وہو ولی کل مومن بعدی از این عبارت صحت حدیث ولایت کالنور علی قلل الطور در کمال ضوح و ظہور است فہذا عالمہم النحریر و الجہبذ الخطیر العلامۃ المتعصب ابن حجر القمم فی فم الجاحدین الحجر و نسف الرماد علی وجہ من خاصم غدیرہ و نکث الال و ترک و خفر و ابطل صحاح الاثر و رد صوادق الخبر و اظہر العدوان و الباطل تصرہ و فاق فی الخلاعۃ و الوقاحۃ علی من سبق و غبر و الحمد للہ کلما عسعس اللیل و الصبح اسفر و مخفی نماند کہ ابن حجر مکی از اکابر حذاق ماہرین و اجلۂ نحاریر بارعین و افاخم ثقات معتمدین و اعاظم اثبات معتبرین سنیہ است عبد الوہاب بن احمد بن علی الشعرانی در

در لواقح الانوار فی طبقات السادۃ الاخیار گفتہ و منہم الشیخ الامام العلامۃ المحقق الصالح الورع الزاہد الخاشع الناسک الشیخ شہاب الدین بن حجر نزیل الحرم المکی رضی اللہ عنہ اخذ العلم عن مشایخ الاسلام بمصر و اجازوہ بالفتوی و التدریس و افتی بجامع الازہر و الحجاز و انتفع بہ خلائق و ہو احد شہودی علی شیخی الشیخ محمد الشناوی فی اذنہ لی بتربیۃ المریدین و تلقینہم الذکر صحبتہ رضی اللہ عنہ نحو اربعین سنۃ فما رأیت علیہ شیئا یشینہ فی دینہ و ما رأیتہ قط اعرض عن الاشتغال بالعلم و العمل صنف رضی اللہ عنہ عدۃ کتب نافعۃ محررۃ فی الفقہ و الاصول و المعقولات و اختصر کتاب الروض لابن المقری و شرحہ شرحا عظیما فیہ من الفوائد ما لم یوجد فی کتب شیخ الاسلام زکریا و لا غیرہ حتی غار منہ بعض الحسدۃ فسرقہ و رماہ فی الماء کما قیل فاستانف الشرح ثانیا و کمل و شرح الارشاد شرحین عظیمین انتفع بہ خلائق فی مصر و الحجاز و الیمن و غیر ذلک و ہو مفتی الحجاز الان یصدرون کلہم الاعن قولہ و لہ اعمال عظیمۃ فی اللیل لا یکاد یطلع علیہا الا من خلی من الحسد من صغرہ الی الان لم یزاحم علی شیء من امور الدنیا و لا یتردد الی احد من الولاۃ الا لضرورۃ فاسال اللہ تعالی ان یزیدہ من فضلہ و ینفعنا ببرکاتہ فی الدنیا و الآخرۃ آمین و شہاب الدین احمد بن محمد بن عمر خفاجی در ریحانۃ الالبا و زہرۃ الحیوۃ الدنیا گفتہ العلامۃ شہاب الدین احمد بن حجر الہیتمی نزیل مکۃ شرفہا اللہ علامۃ الدہر خصوصا الحجاز فاذا نشرت حلل الفضل فہو طراز الطراز فکم حجت وفود الفضلاء لکعبتہ و توجہت وجوہ الطلب القبلۃ بابہ حدث عن الفقہ و الحدیث لم تسقط الاذان بمثل اخبارہ فی القدیم و الحدیث فہو العلیاء و السنۃ و من تفلک سہام افکارہ الذریۃ تالیفہ غرر مبیرات اضاءت فی وجوہ دہم المشکلات فکم اغنی بتحف افکارہ محتاجا و اوضح للارشاد منہاجا و لو دالیالی عن مثلہ عقیم و دریاق نفثات طبعہ السلیم شفاء

كل سقيم نشر و صلى الدنيا خلع الفرح . و تزينت ببديع صفاته المدح . و اقلام فتاواه مفاتيح ما ارتج من المسائل المشكلة . و العلوم باب مغلق مفتاحه المسئلة . وهو من اجل مشايخ والدى الذى ورثت من علومه طارف و تالدى . رحمه الله تعالى انتهى نقلا عن النسخة المطبوعة بمصر و محتجب نماند كه شهاب الدين خفاجى مادح ابن حجر از اكابر نبلاء معروفين و اجله علماى مشهورين و اعاظم صدور محققين و افاخم مشايخ منقدين محمد بن فضل الله المحبى در خلاصة الاثر فى اعيان القرن الحادى عشر ميفرمايد الشيخ احمد بن محمد بن عمر قاضى القضاة الملقب بشهاب الدين الخفاجى المصرى الحنفى صاحب التصانيف السائرة و احد افراد الدنيا المجمع على تفوقه و براعته و كان فى عصره بدر سماء العلم و نير افق النثر و النظم و اس المؤلفين و رئيس المصنفين سار ذكره سير المثل و طلعت اخباره طلوع الشهب فى الفلك و كل من رايناه او سمعناه به ممن ادرك وقته يعترفون له بالتفرد فى التقرير و التحرير و حسن الانشاء و ليس فيهم من يلحق شاوه و لا يدعى ذلك مع ان فى الخلق من يدعى ما ليس فيه و تاليفه كثيرة ممتعة قد تنوع و انتشرت فى البلاد و رزق فيها سعادة عظيمة فان الناس اشتغلوا بها انشاءاته و منشاته مسلمة لا مجال للخدش فيها و الحاصل انه فاق كل من تقدمه فى كل فضيلة و اتعب من يجى بعده مع ما خوله الله تعالى من السعة و كثرة الكتب و لطف الطبع و النكتة و النادرة الخ از محامد عليه و مفاخر جليه خفاجى اين است كه او از شيوخ از مشايخ سبعه است كه شاه ولى الله والد مخاطب در ارشاد الى مهمات الاسناد اتصال سند خود بايشان حمد آلهى بجا آورده چنانچه تاج الدين احمد الدهان المكى در كفاية المتطلع كه دران مرويات شيخ خود حسن عجيمى جمع نموده و حسن عجيمى يكى از مشايخ مذكوره است گفته كتاب الموطا للامام دار الهجرة مالك بن انس الاصبحى رضى الله تعالى عنه رواية ابو مصعب احمد بن ابى بكر الزهرى رحمه الله تعالى بروايه باسانيد قال اخبرنا به العلامة

شهاب الدين احمد

شهاب الدين احمد بن محمد الخفاجى اجازة الخ و نيز در كفاية المتطلع گفته كتاب الشهاب فى المواعظ و الاداب و مسنده كلاهما للقاضى ابى عبد الله محمد بن سلامة القضاعى رحمه الله تعالى اخبرنا به عن العلامة شهاب الدين احمد بن محمد الخفاجى اجازة عن الشمس محمد بن احمد الرملى و غيره الخ و نيز در كفاية المتطلع گفته كتاب الاكتفا فى شرح الفاظ الشفا للعلامة تاج الدين عبد الباقى بن عبد المجيد القرشى اليمنى الشهير بابن العمك رحمه الله تعالى اخبرنى عن العلامة شهاب الدين احمد بن محمد الخفاجى الخ و نيز در كفاية المتطلع گفته كتاب شرح الشفا للعلامة شهاب الدين احمد بن محمد الخفاجى رحمه الله تعالى اخبرنا به اجازة عن مولفه العلامة احمد بن محمد الخفاجى رحمه الله تعالى مخاطب در رساله اصول حديث گفته سنن ابى داود حضرت شيخ ابو طاهر آن را از شيخ حسن عجيمى اخذ نمودند و ايشان از شيخ عيسى مغربى و ايشان از شيخ شهاب الدين احمد بن محمد خفاجى الخ و اذا دريت ذلك فلا يرجع الى نقل محامد ابن حجر من كتب القوم پس بايد دانست كه شيخ عبد القادر بن شيخ عبد الله العيدروس اليمنى در كتاب نور سافر عن اخبار القرن العاشر كه اين قاصر اصل نسخه آن مزين بتصحيح و خط مصنف در كتب خانه حرم مدينه منوره زاد ها الله تكريما و تشريفا ديده ام اتقاه تراجم علما ديده اند بنمودم در وقائع سنة اربع و سبعين و الف گفته و فيها فى رجب توفى الشيخ الامام شيخ الاسلام خاتمة اهل الفتيا و التدريس ناشر علوم الامام محمد بن ادريس الحافظ شهاب الدين ابو العباس احمد بن محمد بن على بن حجر الهيتمى السعدى الانصارى بمكة و دفن بالمعلى فى تربة الطبريين و كان بحرا فى علم الفقه و تحقيقه لا تكدره الدلاء و امام الحرمين كما اجمع على ذلك العارفون و انعقدت عليه خناصر الملا امام اقتدت به الائمة و همام صار فى اقليم الحجاز امة مصنفاته فى العصر آية يعجز عن الاتيان بمثلها المعاصرون و فتاويه فى الدهر غاية تقصر عن بلوغ مداها العالمون فهم عنها قاصرون و اماثه فى المذهب كالطراز المذهب طال ما طاب

للواردين من منهل تدريسه صفاء المشرب طال ما طاف حول كعبة مناسكه من الوافدين
من كل بيداء المآرب واحد العصر وثاني القطر وثالث الشمس والبدر من قسمت المشكلات لا تنجلي
الا لديه اذ كانت المعضلات التيها ان لا تنجلي الا عليه لا سيما وفي الحجاز عليها قد حجر ولا عجب
فانه المسمى بابن حجر ولد في رجب سنة تسع وتسعمائة ومات ابوه وهو صغير فكفله
الاماما الكاملان علما وعملا العارف بالله شمس الدين بن ابي الحمائل وشمس الدين الشناوي الى
ان قال بعد ذكر جمع من مشايخ ابن حجر واذن له بعضهم بالافتاء والتدريس وعمره دون
العشرين وبرع في علوم كثيرة من التفسير والحديث وعلم الكلام واصول الفقه وفروعه
والفرائض والحساب والنحو والصرف والمعاني والبيان والمنطق والتصوف ومن محفوظاته
في الفقه المنهاج للنووي ومقرواته كثيرة لا يمكن تعدادها واما اجازات
المشايخ له فكثيرة جدا وقد استوعبها رحمه الله في معجم مشايخه قدم الى مكة
في آخر سنة ثلث وثلثين فحج وجاور بها في السنة التي تليها ثم عاد الى مصر ثم حج
بعياله في آخر سنة سبع وثلثين ثم حج سنة اربعين وجاور من ذلك الوقت
بمكة المشرفة واقام بها يؤلف ويفتي ويدرس الى ان توفي فكانت مدة اقامته
بها ثلاثا وثلثين سنة وذكر رحمه الله في معجم مشايخه قال كنت بحمد الله ومن
وفقت برهة من الزمان في اوائل العمر باشارة مشايخي ارباب الاحوال واعيان
الاعيان بسماع الحديث من المسند وبقراءة ما تيسر من كتب هذا الفن على
المفسرين وطلب الاجازة بانواعها المقررة في هذا العلم الواسعة ارجاؤه الشاسعة
انحاؤه والملازمة في تحصيل العلوم الالية والعلوم العقلية والقوانين الشرعية لا سيما
علم الفقه واصله تفريعا وتاصيلا الى ان فتح الكريم من تلك الابواب ما فتح ووهب
ما وهب ومنح وتفضل بما لم يكن في الحساب ومراعاة نتيجة الاكتساب حتى اجازني
اكابر اساتذتي باقراء تلك العلوم وافادتها وبالتصدي لتحرير المشكلة

منها

منها بالتقرير والكتابة واشارتهم بالافتاء والتدريس على مذهب الامام المطلبي الشافعي
ابن ادريس رضي الله عنه وارضاه وجعل جنات المعارف منقلبه ومثواه ثم بالتصنيف
والتاليف وكتبت من المتون والشروح ما يغني رويته عن الاطناب في مدحه الا على
بشرحه كل ذلك وسني دون العشرين بحلول نظر جماعة علي من العارفين اولي
التصرف والشهود والتمكين وارباب الامداد الوافر وكنوز الاسعاف والاسعاد الباهر
ثم جردت صارم عزمي وارهفت حد فهمي في خدمة السنة المطهرة باقراء علومها
وافادة رسومها المستكنة لا سيما بعد الاتيان الى حرم الله تعالى واستيطان بلده
والتفرغ لاسماع المقيمين والواردين حيازة لنشر العلم والفوز بعلاه ومدده صارخا
فوق رؤس الاشهاد ليعلم الحاضر والباد ان من يبيع نفسه لمولاها بقطعها
عن سائر الاغراض الى حيازة العلوم واولاها التي التغفل عنها الى اندراسها والتشاغل
بالحظوظ الفانية الى تزلزل قواعدها واساسها منا ديا في كل مجمع وناد وسمروا
عباد عباد الله هلموا الى شرف الدنيا والآخرة فانه لا طريق اقرب في الوصول الى الله
من العلوم الشرعية المنزهة من ان يشوبها ادنى شوب من المطامع الدنيوية ومن
ثم قال أئمة الفقه والعرفان كالامام الاعظم ابي حنيفة النعمان ان لم تكن العلماء اولياء
فليس لله ولي في زمن من الازمان لكنهم لم يريدوا اصول العلوم بل حقائق تطهر القلوب ثم حلاها
من معارف الغيوب دون تنبعاث شقاشق اهل الرسوم وكما ان للصوفية سياحات لا بد منها
كذلك لائمة السنة حالات لا يستغني اكثرهم عنها وشتان ما بينهما شتان لان تقع
تلك خاص على اهلها وهذه عامة النفع والاحتياج لذا دعا لهم صلى الله عليه وسلم
باعظم دعوة وحباهم عن غيرهم بافضل حبوة فقال نضر الله امرأ سمع مقالتي فوعاها
فاداها كما سمعها ومع هذا العلو الشامخ والشرف الراسخ تقهقر الزمان ثم كدت الهمم
لا سيما عن هذا العلم العلي الشان حتى كاد ان يكون نسيا منسيا واي يعد من كان امره

ظاهراً فعلاً خفياً ولهذا كان الناس بعد ان فقدت الرحلة في طلب الاسناد الى شايخ الاعلام
يطلبون الاجازة بالاستدعاء بالكتابة من الاساتذة في البعيدة البلاد واما الآن فقد
زال ذلك التفاخر في طلبه ونسي هذا التزاحم في نيل رتبته وتقاعدت عنه الهمم القاصرة
فاخلدت الى الارض شهواتها عن طلب الدراية والرواية وذهب المسند من الجلة ومن
تزدهي بوجودهم الملة كان لم يكن بين الحجون الى الصفا انيس ولم يسمر بمكة سامر لكن
بحمد الله تعالى قد بقي من اثارهم بقايا وفي زوايا الزمان ممن تحمل عنهم خبايا وانا ارجو ان
اكون ان شاء الله ممن تبعهم بحق واوثقهم بصدق لاني اخذته رواية واتقنته دراية
على الائمة المسندين ممن يضيق المقام عن استيعابهم ويجب الاقتصار على مسانيدهم
اشهر مشاهيرهم شيخنا شيخ الاسلام زكريا الانصاري الشافعي ثم شيخنا الزيني عبد الحق
السنباطي ثم شيخ مشايخنا بالاجازة الخاصة وشيخنا بالاجازة العامة لانه اجاز
لمن ادرك حياته واني ولدت قبل وفاته بنحو ثلث سنين فكنت ممن شمله اجازته و
عنايته حافظ عصره باتفاق اهل مصره الجلال السيوطي انتهى ومن مولفاته شرح
المشكوة نحو الربع وشرح المنهاج للامام النووي في مجلدين ضخمين وشرحين على الارشاد للمقري
كبير وهو مسمى بالامداد وصغير وهو المسمى فتح الجواد وشرح الهمزية البوصيرية
وشرح الاربعين النووية والصواعق المحرقة في الرد على اهل البدع والضلال والزندقة
وكف الرعاع عن محرمات اللهو والسماع والزواجر عن اقتراف الكبائر ونصيحة الملوك
وشرح مختصر الفقيه عبد الله بافضل الحاج المسمى بالمنهج القويم في مسائل التعليم
والاحكام في قواطع الاسلام وشرح العباب المسمى بالايعاب وتحذير الثقات عن اكل الكفتة
والقات وشرح قطعة صالحة من الفية ابن مالك وشرح مختصر ابي الحسن البكري
في الفقه وشرح مختصر الروض لم يكمل وحاشية غير تامة على شرح المنهاج
وحاشية على العباب وفي اختصار الايضاح والارشاد والروض والاخير لم يتم ومناقب

ابي حنيفة

ابي حنيفة ومولف في الاصلين والتصوف ومنظومة في اصول الدين وشرح عين العلم
في التصوف لم يتم والهيتمي نسبته الى محلة ابي الهيتم من اقليم الغربية بمصر والسعدي
نسبة الى بني سعد باقليم الشرقية من اقليم مصر ايضاً ومسكنه الشرقية لكن
انتقل الى محلة ابي الهيتم في الغربية واما شهرته بابن حجر فقيل ان احد اجداده كان
ملازماً للصمت لا يتكلم الا عن ضرورة او حاجة فشبهوه بحجر ملقى لا ينطق فقيل له
حجر ثم اشتهر بذلك وقد اشتهر بهذا اللقب ايضاً شيخ الاسلام ابن حجر العسقلاني
وكاد صاحب الترجمة يشبهه في فنه الذي اشتهر به وهو الحديث مع ما منحه الله به
من الزيادة عليه في علم الفقه ما لم يشتهر به الحافظ العسقلاني بهذا الاشتهار
كيف وهو سميه فاشبهه اسماً ووصفاً وزادته نسبته الى جوار الحرم الشريف
شرفاً وقد كنت نثرت فيه قديماً مشيراً الى هذا الاسم الشريف فقلت ابن حجر
في البشر كالياقوت في الحجر يشاركها في الاسم ويفارقها في الوسم وللشيخ العلامة
عبد العزيز بن علي الزمزمي المكي فيه اشعار منها المعارف فاضت من ذراه وكم
عذباً زلالاً فاض من حجر ولصاحبنا الفقيه احمد بن الفقيه الصالح محمد باجابر
وقد قيل من حجر اصم تفجرت للخلق بالنص الجلي انهار وتفجرت يا معشر العلماء من
حجر العلوم فيجرها زخار اكرم به قطباً محيطاً بالعلا ودجاه حقاً عليه مدار
وعبد الله بن جار الله الشهير بالشرقاوی در تحفه بهیه فی طبقات الشافعیه که نسخه آن در خزانه کتب حرم
مدینه منوره موجود است و این نحیف تراجم جدیده نقل نموده گفته العلامة المحقق الناسك
الخاشع الزاهد الشيخ شهاب الدين بن حجر نزيل مكة المشرفة اخذ رضي الله عنه
العلوم عن جماعة من مشايخ الاسلام بمصر واجازوه بالافتاء والتدريس
فدرس وافتى بالجامع الازهر والحجاز وانتفع به خلائق كثيرة وصنف عدة
كتب نافعة جداً في الفقه والاصول وكمال الدين بن فخر الدين جهرمی در براهین قاطعه

كلام ابن حجر مكي از طبقات شرقاوی

ترجمه صواعق محرقه گفته بعد از سپاس و ستایش ملک علام و درود نامعدود بر سید انام
بر ذوی الافهام مخفی نیست که مکلف را بعد از تصدیق بوحدانیت الهی و تصدیق نبوت
حضرت رسالت پناهی در تکمیل ایمان لابدست از علم بحقیت امامت و خلافت خلفای اربعه
رضی الله عنهم اجمعین و فضائل و کمالات ایشان و ما یتعلق بها از ابطال سخنان مخالفین بدعت
حق و غیر ذلک چنانچه علما در کتب اصول و کلام بیان این معانی کرده اند اما کتابی علیحده
درین مطلب که مشتمل بر جمیع مسائل این مطلب بوده باشد تصنیف نشده بود تا در سنه
خمسین و تسعمائة در مکه معظمه زادها الله شرفا و تعظیما افضل الفضلاء المتاخرین و اکمل
العلماء المتبحرین قدوة ارباب التقی و اسوة المشایخ و النقباء الحبر الذکی حافظ احادیث
نبوی شیخ الملة و الدین احمد الشهیر بابن الحجر الهیتمی المکی ادرکه الله بلطفه الجلی کتاب صواعق
محرقه فی الرد علی الرفضة و المبتدعة تصنیف فرمود الخ و حاجی محمد بلخی خلیفه سید علی
همدانی در شرح شمائل ترمذی گفته اما بعد بر ضمائر ارباب فهام زاکیه و اصحاب عقول صافیه
پوشیده نماند که حضرت شیخ الاسلام و المسلمین قدوة العلماء و المحدثین و المفسرین زبدة
الفقهاء و المتکلمین وحید عصره فرید دهره شیخ الحرمین الشریفین شیخی و استادی الشیخ
شهاب الدین احمد المشهور بالشیخ ابن حجر ره در شرح شمائل النبی صلی الله علیه و سلم نوشته که
قال ائمتنا یکفر من قال کان النبی صلی الله علیه و سلم اسود او غیر قرشی الخ و سید محمد
بن عبد الرسول برزنجی در نواقض الروافض گفته قال العلامة ابن حجر فی الصواعق
المحرقة ان الذی اجمع علیه اهل السنة و الجماعة انه یجب علی کل احد
تزکیة جمیع الصحابة باثبات العدالة لهم الخ و احمد بن عبد القادر عجیلی در ذخیرة المآل
در شرح شعر هذا الذی قرت الاجلة :: و المقتضی دلا ذو الادلة گفته و ذلک
ان اجلة العلماء لما صحت لهم الادلة بهذه الخصوصیات لاهل البیت الشریف
قرت و اذلک و حرره مثل السید علی السمهودی امام السنة فی جواهره

والحافظ

و الحافظ الطبری الشافعی فی ذخائره و الحجة الزرندی الشافعی و معاصره شیخ الاسلام
ابن حجر الشافعی فی صواعقه و جلال الدین السیوطی الشافعی فی الثغور الباسمة فی مناقب
السیدة فاطمة و احیاء المیت فی ذکر اهل البیت و السمهودی فی السبطین و اسنی المطالب
فی فضائل علی بن ابی طالب و من المفردات عدد کثیر لم اطلع علی شیء منها و نیز عجیلی
در ذخیرة المآل فقلا عن شرف الدین محمد بن المرتضی ابن حجر مکی را باین اوصاف جمیله ستوده
شیخ شیخنا بل شیخ مشایخ الاسلام خاتمة المحققین شهاب الملة احمد بن محمد
بن حجر الهیتمی الشافعی و علاوه برین همه ابن حجر از شیوخ مشایخ شیخ حسن عجیمی از مشایخ
سبعه که والد ماجد مخاطب بسبب اتصال سند خود بایشان در ارشاد بکمال ابتهاج و استبشار
ظاهر نموده حمد خدا و ندمتعال بر این اتصال بجا آورده تاج الدین بن احمد دهان در کفایة المتطلع
که در ان مرویات شیخ حسن عجیمی جمع نموده میگوید کتاب الجامع الصحیح للامام الحافظ الحجة
ابی الحسین مسلم بن حجاج القشیری النیسابوری رحمه الله تعالی یرویه باسانید منها
ما اخبر به عن مفتی مکة و رئیسها السید محمد صادق بن احمد بادشاه قراءة
لبعضه و اجازة لباقیه عن العلامة محمد بن عبد العزیز الزمزمی اجازة عن الده
عبد العزیز بن محمد و الشیخ العارف ابی الحسن محمد بن محمد البکری و العلامة احمد بن
حجر الهیتمی المکی الخ و نیز در ان گفته کتاب شرح الشمائل للعلامة شهاب الدین احمد بن
حجر الهیتمی المکی رحمه الله تعالی اخبر به عن الشیخ عبد الباقی الدمشقی الحنبلی عن الشیخ
احمد البقاعی ح و اخبر به عن العلامة الشیخ ابراهیم المیمونی و حافظ وقته الشیخ
محمد بن علاء الدین البابلی عن الشیخ احمد السنهوری ح و اخبر به عن مفتی
الشافعیة بمکة عن الشیخ المعمر عبد العزیز بن العلامة محمد بن عبد العزیز الزمزمی
کلهم عن مؤلفه جد الاخیر لامه العلامة شهاب الدین احمد بن محمد بن حجر المکی
فذکره و نیز در ان گفته شرح العباب و فتح الجواد و غیرهما للعلامة شهاب الدین احمد

بن محمد بن حجر الهیتمی المکی الانصاری خبر بها بما تقدم فی سند التحفة قال واخبرنا
عن الشیخ عبد الباقی الدمشقی الحنبلی اجازة عن الشیخ احمد البقاعی عن مولفها العلامة
شهاب الدین احمد بن محمد بن حجر المکی واخبر به العلامة ابن حجر المکی والرحلة جار الله
بن فهد عن الحافظ جلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر السیوطی واخبر به الشمس الرملی
عن والده العلامة شهاب الدین احمد بن احمد الرملی قال هو وجار الله بن فهد اخبرنا
العلامة القاضی تقی الدین ابو بکر بن عبد الله بن قاضی عجلون قال هو والبرهان ابو شریف
والحافظ جلال الدین السیوطی اخبرنا به مولفها العلامة جلال الدین ابو عبد الله
محمد بن احمد بن محمد المحلی الانصاری فذکره و نیز در ان گفته شرح الهمزیة للعلامة احمد
بن حجر المکی رحمه الله تعالی اخبر به عن المعمر فقیه الحرم عبد العزیز بن محمد الزمزمی
عن مولفه جد لامه العلامة احمد بن محمد بن حجر المکی فذکره و سالم بن عبد الله
بن سالم البصری را از اعلام بمعرفة الاسانید در ذکر مشایخ والد خود گفته و منهم العلامة
الشیخ عبد الله بن الشیخ سعید باقشیر المکی فاجاز الوالد حفظه الله تعالی بجمیع
مرویاته ومسموعاته عن مشایخ اجلهم علامة الزمان المسند عمر بن السید
عبد الرحیم بن الحسین البصری المکی الشافعی عن العلامة المتقن شمس الدین محمد بن
احمد بن حمزة الانصاری الرملی بسنده المعروف واجازه السید عمر المذکور ایضا عن
الشیخ العلامة محمد بن عبد الله الطبری الحسینی الشافعی عن خاتمة المحققین
شهاب الدین احمد بن حجر الانصاری المکی عن الشیخ الرملی واخذ الشیخ ابن حجر المذکور
عن القاضی زکریا الانصاری وهو اخذ عن جماعة من الاساتذة اجلهم علی الاطلاق
خاتمة الحفاظ الشیخ ابن حجر العسقلانی و محمد بن علی بن منصور الشنوانی در رسالۀ
فیما علا من الاسانید الشنوانیة گفته مصنفات العلامة الثقة خاتمة المحققین
الشهاب احمد بن حجر الهیتمی بالمثناة فوق ثم المکی نسبة الی قریة من قری مصر

صـ ۱۳ / ۲۸

بن حجر

بناحیة الغربیة منها التحفة شرح المنهاج و شرح الارشاد و شرح المسائل والهمزیة والاربعین
النوویة وغیر ذلک ارویها بسندنا الی الشیخ عبد الله البصری عن العلامة الشیخ منصور
الطوخی عن الشیخ سلطان المزاحی عن شیخ الاسلام نور الدین الزیادی عن الشهاب احمد
بن حجر الهیتمی و عبد الرحمن بن محمد بن عبد الرحمن الکزبری الدمشقی در ثبت خود گفته مولفات
خاتمة المحققین الشهاب احمد بن حجر المکی ارویها عن الوالد عن الشهاب احمد المنینی
عن الشهاب احمد النخلی عن المنور علی بن الجمال عن السید عمر بن عبد الرحیم البصری
عن بدر الدین البرنبادی عن مولفها و خاطب در رسالۀ اصول حدیث گفته و از حسن
اتفاقات آنکه شیخ ابو طاهر قدس سره سند سلسلۀ ارادت بصوفیان و عرفا تا شیخ زین الدین زکریا
انصاری و هو انه اخذ عن ابیه الشیخ ابراهیم الکردی و هو عن الشیخ احمد القشاشی
وهو عن الشیخ احمد الشناوی و هو عن والده الشیخ عبد القدوس الشناوی و ایضا عن
الشیخ محمد ابن ابی الحسن البکری و ایضا عن الشیخ محمد بن احمد الرملی و ایضا عن الشیخ عبد الرحمن
ابن عبد القادر بن فهد وهولاء کلهم من اجلة المشایخ العارفین بالله و الشیخ
عبد القدوس عن الشیخ ابن حجر المکی و عن الشیخ عبد الوهاب الشعراوی و هما عن شیخ
الاسلام زین الدین زکریا الانصاری والشیخ احمد شناوی والشیخ محمد بن البکری عن والده العارف
بالله ابی الحسن البکری و هو عن الشیخ زین الدین زکریا و کذلک الشیخ محمد الرملی عن
والده و عن الزین زکریا و ایضا الشیخ عبد الرحمن بن عبد القادر بن فهد عن عمه
جار الله بن فهد عن الشیخ جلال الدین السیوطی و نیز علمای کبار سنیه بافادات ابن حجر
مکی جابجا تمسک و تشبث مینمایند فاضل رشید در ایضاح میفرماید هر کسی که ادنی درد دین
داشته باشد او را قسم بخدا داده و بخدا تعاقب از کتب کلامیه اهلسنت صواعق محرقه را
که شیخ عبد الحق آزاد در کتاب تکمیل الایمان مشتمل بر تعصب گفته از باب ثامن تا جائیکه لفظ تمه
الکتاب بحمرت مرقوم است مطالعه فرماید الخ و فاضل معاصر مولوی حیدر علی در ازالة الغین

خدا یا مگر مراد خطیب بلخی کور حطّ رتبہ ابو حنیفہ و انتقاص او نباشد بقرینہ آنکہ در تاریخ خود
بسیاری از جلائل اوصاف او را یاد کردہ تا آنکہ جمعی از علما مناقب امام را ازین کتاب فرا
گرفتہ اند بلکہ مقصود او از کلمات قادحین این معنی باشد کہ ائمہ مسلمین بالخصوص امام اعظم با این ہمہ
در جات رفیعہ از السنہ حسّاد و جہلہ نجات نیافتہ اند و ازینجاست کہ آن امور بیشتر از جہولین
و اہل حسد نقل کردہ و پس ہیچگونہ خطر رتبہ مسلمانی باین کلمات سخیفہ متصور باشد فما ظنک
بامام ائمۃ المسلمین چنانچہ از کتاب خیرات حسان فی مناقب ابی حنیفۃ النعمان ہم ظہور دارد
و این ہم ازین کتاب منجلی ست کہ حافظ شمس الدین ذہبی و حافظ ابو الفضل عسقلانی بتصریح
افادہ کردہ اند کہ این کلمات قادحہ از جہت عداوت و حسد کہ اکثر کسی را جان نجات می باید
بروی کار آمدہ و حاشا کہ ابو حنیفہ متصف باین باشد انتہی محصلہ **وجہ شصت و ششم** آنکہ
شیخ علی بن حسام الدین بن عبد الملک بن قاضی خان المتقی القادری الشاذلی المدینی
الچشتی حدیث ولایت را بطرق متعددہ وارد کردہ چنانچہ در کنز العمال کہ مصطفی بن
عبد اللہ القسطنطینی در کشف الظنون ذکر آن بعد ذکر جمع الجوامع سیوطی باین نہج نمودہ ثم
ان الشیخ العلامۃ علاء الدین علی بن حسام الدین الہندی الشہیر بالمتقی
المتوفی سنۃ رتّب ہذا الکتاب الکبیر کما رتّب الجامع الصغیر و سماہ کنز العمال
فی سنن الاقوال والافعال ذکر فیہ انہ وقف علی کثیر مما دوّنہ الائمۃ من کتب
الحدیث فلم یر فیہا اکثر جمعًا منہ حیث جمع فیہ بین الاصول الستۃ واجاد مع
کثرۃ الجدوی وحسن الافادۃ وجعلہ قسمین لکن کان عاریًا عن فوائد جلیلۃ
منہا انہ لا یمکن کشف الحدیث الا اذا حفظ راس الحدیث ان کان قولیًا واسم راویہ
ان کان فعلیًا ومن لا یکون کذلک یعسر علیہ ذلک فبوّب اوّلا کتاب الجامع الصغیر
و زوائدہ وسماہ منہج العمال فی سنن الاقوال ثم بوّب بقیۃ قسم الاقوال وسماہ
غایۃ العمال فی سنن الاقوال ثم بوّب قسم الافعال من جمع الجوامع سماہ مستند

الاقوال ثم جمع الجمیع فی ترتیب کترتیب جامع الاصول وسماہ کنز العمال ثم انتخبہ فی مختصر
ضامًا کتابًا حافلا فی اربع مجلدات مع کرر و ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی
ان علیا منی وانا منہ وہو ولی کل مومن بعدی ت لہ عن عمران بن حصین نیز وارد آوردہ
دعوا علیا دعوا علیا دعوا علیا انہ منی وانا منہ وہو ولی کل مومن بعدی حم عن
عمران بن حصین و نیز وارد آوردہ یا بریدۃ ان علیا ولیکم بعدی فاحب علیا فانہ یفعل
ما یومر الدیلمی عن علی و فضائل عالیہ و مناقب سامیہ و مدائح جلیلہ و محامد جمیلہ و محاسن کثیرہ
و مفاخر غزیرہ علی متقی بر متتبع مخفی نیست و ستسمع نبذۃ منہا فی مجلد حدیث الطیر
ان شاء اللہ تعالی فبان من عنایۃ ہذا العالم النحریر والعارف الکبیر المتقی الصالح بروایۃ
الحدیث من طرق عدیدۃ مخرجۃ من مصنفات البارعین الموصوفین بمحاسن المدائح
نعت المبطل الجارح و تہوّر المکذب القادح و ظہر انہ رام بنفسہ فی الحش الفضائح
و تورّط فی اوحش القبائح بعید مغترب نازح عن اقتناء المرابح و اجتناء ثمرات
المصالح محروم عن التوفیقات والمنائح غیر مبال **وجہ شصت و ہفتم** آنکہ شیخ
بن عبد اللہ بن شیخ بن عبد اللہ العیدروس حدیث ولایت را در مناقب جناب
امیر المومنین علیہ السلام از ترمذی و حاکم نقل کردہ چنانچہ در کتاب العقد النبوی والسر
المصطفوی گفتہ اخرج الترمذی والحاکم عن عمران بن حصین ان رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم قال ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی
ان علیا منی وانا منہ وہو ولی کل مومن بعدی فہذا شیخ بن عبد اللہ العیدروس
یبدأ فی صدد کل قائل منحوس و یعبّث علی حمر العضا کل ضاغن مہووس
و یعرک جنب کل معاند حرون شموس بانہ الحق البازغ کمشرقۃ
الشموس حیدی عن الصواب المانوس فیظہر ان
عقل المنکر المکذب موف مانوس وکذبہ

وخبطهم معاين محسوس وفى تزويره وابطاله خلع الغرور همه سوس محبتها كه شيخ
بن عبد الله العيدروس از اكابر معتبرين اخاخم معتبرين و اجله مشهورين و اعاظم معروفين ست
وكمال علو قدر و نهايت سمو فخر او بر متتبع ظاهر و عيان ست عبد القادر بن شيخ بن عبد الله
در نور سافر عن اخبار القرن العاشر ميفرمايد وفى ليلة السبت لخمس وعشرين خلت من
رمضان سنة تسعين توفى الشيخ الكبير والعلم الشهير القطب العارف بالله شيخ
بن عبد الله العيدروس باحمد اباد ودفن بها فى صحن داره وعليه قبة عظيمة وكان
مولده سنة تسع عشرة وتسعمائة بتريم ومن احسن تواريخ وفاته تاريخ صاحبنا
الفقيه عبد الله بن احمد بن غلاب الحضرمى وقد نظمه فى بيتين فقال ارخت نقلة
سيدى شمس الشموس العيدروس فانظر تجد تاريخه القطب هو شمس الشموس
ولفضلاء الآفاق فيه جملة مستكثرة من المراثى ومن غرائب الاتفاق انه قبل
موته بنحو شهر كان امر بتحصيل رسالة فى مناقب النووى رحمه الله ثم امر بمقابلتها
وكان مؤلفها ذكر فيها جملة من المراثى التى قيلت فى الامام فقال خاف يوم ان
المراثى اذا قرئت لا بد ان يموت احد فاتفق ان مات بعد ذلك ورثى بمراثى
كثيرة حتى انى لم ار احدا رثى بهذا القدر منها سوى التى ذكرها فى تلك الرسالة
من مراثى الامام النووى روى عن الشيخ الكبير الولى شهاب الدين احمد بن الشيخ
عبد الرحمن انه كان يقول عادة اهل حضرموت يودون فيه نظرة ويحضر به
اهل بلد بعيد من اهل المشرق مع كانت مدة اقامته بالهند اثنين وثلثين سنة
لانه دخلها سنة ثمان وخمسين وتسعمائة وكان شيخا كاسمه كما قال بعض الصلحاء
فى صفته ولقد صار بحمد الله شيخ زمانه باتفاق حاد فى وقته قد الهم الله اهله
حيث سموه شيخا قبل اوانه ووقته وذلك لتحقق كائنه من متبوعه كما الهم الله
آل المصطفى صلى الله عليه وسلم لتسميته محمدا قبل ان تجلى صفاته الحميدة صلى الله

عليه

عليه وسلم وصار هذا الاسم الشريف يصدق فيه من اربع حيثيات احدها انه
اسمه وثانيها انه بلغ فى السن حد الشيوخة وثالثها انه شيخ اهل التصوف فى زمانه
ورابعها انه شيخ طلبة العلم فى العلوم الظاهرة فهو شيخ اسما ووصفا وعلى كل تقدير
وبكل وجه وما احسن قول الاديب الفاضل عبد اللطيف الدبير حيث يقول فيه
شيخ الى سبل الرشاد مسلك ❊ وطريقه فى العلم ما لا يجهل ❊ شيخ بحسن ادائه وبيانه
لعظيم اشكال العويص يسهل ❊ شيخ تبحر فى العلوم فمن دانى ❊ بحرا يسوغ لوارديه المنهل
شيخ عليه من المهابة رونق ❊ كالبدر لكن وجهه يتهلل ❊ شيخ له فى الطالبين مسائل
صوفية ان جئت عنها تسأل ❊ شيخ تقدم فى السلوك لانه ❊ ان عد ارباب الكرامة اول
العيدروس الحبر قدوة عصره ❊ من للشدائد مقصد وموئل ❊ قطب الزمان وغوثه وغياثه
من بحره لا يصلع ويهل ❊ ان العفيف ابو الشهاب المرتضى ❊ بحر الحقائق مرشد متفضل
عذب الموارد من اتاه وادلوا من فيضه رد الغشاوة يغسل ❊ ما قيل هذا كامل فى ذاته
الا وقلت الشيخ عندى اكمل ❊ وروى عن الشيخ الكبير والعلم الشهير ابى بكر بن سالم
باعلوى انه كان يقول ما احد من آل باعلوى اولهم واخرهم اعطى مثله
وروى مثل ذلك عن الولى العلامة عبد الله بن عبد الرحمن الشهير بالنحوى
باعلوى وزاد والله ما هو الا آية اليوم فهو عديم النظير ولما سمع كتاب
الفوز والبشرى كان لا يمر بشئ الا ويقول كنت ادور لاشياء من جهة المعتقدات
فما شفانى شئ مثله فيها الا من كتب الغزالى ولا اليافعى وحكى من مجاهداته
انه كان يعتمر غالبا فى رمضان اربع عمرات بالليل واربع عمرات بالنهار وناهيك
بها منقبة ما اجلها فقد ورد فى الصحيح ان عمرة فى رمضان كحجة وفى
رواية تقضى حجة او حجة مع النبى صلى الله عليه وسلم قال العلامة حميد تيسر
اربع بالليل واربع بالنهار من الكرامات الخارقة ولم ينقل مثله فيما اعلم

من الاسلاف السابقة وما احسن قول الشيخ المعطي بن حسن باكثير رحمه الله حيث يقول
في اثناء بعض قصائده فيه قد عشت في ام القرى دهرا على تحصيل علم ودرس قرآن وعبادة
وزهادة في خلوة مستترا عن سائر الاخوان وقيام ليل مع صيام هواجر مستمسكا
بالبيت والاركان وكتبت في الحجاج والعمار والـ زوار والعباد صنو مان مترددا
من مكة الغراء الى قبر النبي المصطفى العدناني ما نلت يا ابن العيدروس ولاية
مواهبا في رتبة السلطان الا بلطف عناية وعبادة ومجاهدات في رضى الرحمن
ليس المعالي بالتماني يا فتى لولا المشقة شاهدي وكفاني انت الولي ابن الولي ابن الولي
الى الرضاء الطاهر الاردان العيدروس ابوك والسقاف جدك والمقدم ثالث الرجلان
هذا المفاخر ان تعد مفاخرا بالذات والآباء والاخوان ومن شيوخه شيخ الاسلام
الحافظ شهاب الدين بن حجر الهيتمي المكي والفقيه الصالح العلامة عبد الله بن احمد
باقشير الحضرمي وله من كل منهما اجازة في جماعة آخرين يكثر عددهم واجتمع بالعلامة
الربيع بزبيد واما مقروآته فكثيرة جدا ومن تصانيفه العقد النبوي والسر المصطفوي
والفوز والبشرى وشرحان على القصيدة المسماة تحفة المريد احدهما اكبر من الآخر اما
الكبير فالمسمى حقائق التوحيد واما الصغير فالمسمى سراج التوحيد وللمولدات
كذلك احدهما اكبر من الآخر والمعراج ورسالة في العدل وردا سماه الحزب النفيس
ونفحات الحكم على لامية العجم وهو على لسان التصوف ولم يكمله وديوان شعر ومن
شعره هذه الوسيلة التي نظم فيها نسبه الى النبي صلى الله عليه وسلم وهي ثم صلي
بهم خاتم الرسل وفاطمة وامير المومنين علي الى آخر ما ساق من اشعاره ثم قال ومناقبه
وكراماته ليس هذا محلها وقد افردها غير واحد من العلماء بالتصنيف كالشيخ
العلامة حميد بن عبد الله السندي في رسالة له والشيخ العلامة شهاب الدين
بن علي الهشكوي المكي في كتابه نزهة الاخوان والنفوس في مناقب شيخ بن عبد الله

العيدروس وقد ذكرت كثيرا منها في مقدمة كتابي الفتوحات القدوسية في منا
الخرقة العيدروسية الى ان قال ولله در الشيخ عبد المعطي باكثير حيث يقول فيه من
قصيدة ذاعت فضائله وشاع ثناؤه في الخافقين جاوزت بغداد وما احسن
قول الشيخ الفاضل عبد اللطيف الديبع حيث يقول فيه شيخ الانام مفيد كل محقق
بحر العلوم العارف الرباني محيي ابن العفيف ابو الشهاب المجتبى قطب الزمان العيدروس الثاني
شرف السيادة والزهادة والتقى فخر الحماة الغر من عدنان هو كالسفينة من تولاه نجا
وسواه لو يا من جبال الطوفان وسيد محمد بن محمد بن علي الشيخاني القادري المدني در صراط السوي
في من قبال النبي گفته و في العقد النبوي والسر المصطفوي للشيخ الامام والغوث الهمام
بحر الحقائق والمعارف السيد السند الفرد الامجد الشريف الحسيني المسمى بالشيخ بن عبد الله
العيدروس باعلوي ما نصه في الكتاب المذكور ان النبي صلى الله عليه وسلم قال كل سبب
ونسب وحسب ينقطع يوم القيمة الا سببي ونسبي وحسبي الخ و نيز محبي بانكه شيخ عبد القادر
صاحب نور سافر حائز فضل سافر ونبل زاهر ومجد باهر وشرف ظاهر ست محمد امين بن فضل الله
المحبي در خلاصة الاثر في اعيان القرن الحادي عشر گفته عبد القادر بن شيخ بن عبد الله
بن شيخ بن عبد الله العيدروس الملقب محيي الدين الشيخ الامام ابو بكر اليمني الحضرمي ثم
الهندي احد اكابر علماء الحضارمة ذكره الشلي في تاريخه وقال في ترجمته قد ترجم
نفسه هو في تاريخه النور السافر عن اخبار القرن العاشر فقال ولدت في عشية
يوم الخميس لعشرين خلت من شهر ربيع الاول سنة ثمان وسبعين وتسعمائة بمدينة
احمد اباد من بلاد الهند وكان والدي رأى في المنام قبل ولادتي بنحو نصف شهر جماعة
من اولياء الله تعالى منهم الشيخ عبد القادر الكيلاني والشيخ ابو بكر العيدروس
وكان الشيخ عبد القادر يريد حاجة من الوالد فلذلك هو الذي حمله على تسميتي بهذا
الاسم وكناني ايضا ابا بكر ولقبني محيي الدين وتقرر عنده انه سيكون لي شان

وكان قال ان يسلوله ولد بارض الهند فما عاش له منهم غيري وكان يحبني حبًّا وقال لي
اذا وقع زمانك افعل ما شئت و حكى بعض الثقات قال جاء بعض الوزراء الكبار
الى الوالد يطلب منه الدعاء في امر من الامور وكنت اذ ذاك صغيرًا جدًّا وكنت جالسًا
بين يديه فقرأت في الحال هذه الآية واخرى تحبونها نصر من الله وفتح قريب
فقال الشيخ يكفيكم هذا المقال هذا مثل الوحي قال ثم قضيت تلك الحاجة وكانت
امي ام ولد هندية وجبتها بعض النساء من بيت الملك المشهورة بالصدقات
لابي واعطتها جميع ما تحتاج اليه من اثاث واخدمتها جملة من الجواري
وكانت تنظرها مثل ابنتها وتزورها في الشهر مرات وكانت هي اخذت بكرا ولم
تلد له من الاولاد غيري وكانت من الصالحات وقرأت القرآن حتى ختمت على يد
بعض اولياء الله في حياة الوالد ثم اشتغلت بالتحصيل وقرأت عدة متون
على جماعة من العلماء وتصديت لنشر العلم وشاركت في كثير من الفنون
وتفرغت لتحصيل العلوم النافعة واعملت الهمة في اقتناء الكتب المفيدة وتعبت
في جلبها من اقطار البلاد مع ما صار الي من كتب الوالد فاجتمع عندي جملة
ومما بلغني ان سيدي الشيخ عبد الله العيدروس قال من حصل كتاب احياء
علوم الدين وجعله في اربعين جلدا ضمنت له على الله بالجنة فحصلته
لنفسي بهذه النية ووفقت لاستماع الاحاديث واشتغال الاوقات بها
وطالعت كثيرًا من كتبه ووقفت على اشياء غريبة مع تلقيته عن المشايخ
فلم تفتني بحمد الله اشارة صوفية او مسألة علمية او نكتة ادبية ولكني مع ذلك
اظهر التجاهل في ذلك لان الكلام على اشارات التصوف ومقامات الصوفية
لا ينبغي للشخص ان يقدم عليها الا ان كان متحققا بها ومع ذلك فلا يجوز له ان
يخوض فيها مع غير اهلها لانها مبنية على المواجيد والاذواق لا يطلع على بيان

حقيقتها

حقيقتها بالالسنة والاوراق ثم من الله علي بما لا كان لي في حساب حتى صارت
بمصنفاتي الرفاق وقال بفضلي علماء الآفاق ورزقت محبة ارباب القلوب من اولياء الله
تعالى وحظيت بدعواتهم الصالحة وعظمني العلماء شرقا وغربا وخضع لي الرؤساء
طوعًا وكرهًا وكاتبني ملوك الاطراف وافدوني بصلاتهم الجميلة ووصلت الي
المدائح من الآفاق كمصر واقصى اليمن وغيرهما واخذ عني غير واحد من الاعلام
ولبس خرقة التصوف جم غفير من الاعيان وألفت جملة من الكتب المقبولة التي لم اسبق
الى مثلها ككتاب الفتوحات القدسية في الخرقة العيدروسية وهو كتاب نفيس لم يؤلف
قبله اجمع منه وهو مجلد ضخم وقرظه جماعة من العلماء الاعلام حتى بلغت
تقاريظه كراريس ومن غريب الاتفاق ان تاريخه جاء مطابقا لموضوعه وهو لبس
خرقة وكتاب الحدائق الخضرة في سيرة النبي عليه السلام واصحابه وهو اول
كتاب الفته وسني اذ ذاك دون العشرين وكتاب اتحاف الحضرة العزيزة بعيون السيرة
الوجيزة وهو على نمط الحدائق الا انه اصغر وكتاب المنتخب المصطفى في اخبار مولد
المصطفى وكتاب المنهاج الى معرفة المعراج وكتاب الانموذج اللطيف في اهل بدر
الشريف وكتاب اسباب النجاة والنجاح في اذكار المساء والصباح وكتاب الدر الثمين
في بيان المهم من الدين وكتاب الحواشي الرشيقة على العروة الوثيقة وكتاب
منح الباري بختم البخاري وكتاب تعريف الاحياء بفضائل الاحياء وباعثه ان
سيدي الشيخ عبد الله العيدروس قال غفر الله لمن يكتب كلامي في الغزالي
فرجوت ان يتناولني دعاؤه واردت اسعاف والدي بتحقيق رجاه فاني
سمعته يقول لي ان اهل الزمان جمعت كلام الشيخ عبد الله في الغزالي في كتاب
واسميه الجوهر المتلالي في كلام الشيخ عبد الله في الغزالي وكتاب عقد اللآل
في فضائل الآل وكتاب خدمة السادة بني علوي باختصار العقد النبوي

وارجوان یوفقنی الله لاتمامه وکتاب بغیة المستفیدین بشرح تحفة المرید وهو مختصر جدا وکتاب النفحة العنبرية فی شرح البیتین العدنیة وکتاب غایة القرب فی شرح نهایة الطلب اعتنی به الناس کثیرا وحصلوا منه نسخا عدیدة ونحو الدین فیما علمت شرح علی قصیدة الشیخ ابی بکر العیدروس صاحب معدن النبوة وکتاب اتحاف اخوان الصفا بشرح تحفة الظرفا باسماء الخلفاء وکتاب صدق الوفاء بحق الاخاء وکتاب النور السافر عن اخبار القرن العاشر وتقریظ علی شرح قصیدة البوصیری التی عارضها بانت سعاد لشیخنا شیخ الاسلام عبد الملك بن عبد السلام دعسین الاموی الیمنی الشافعی واخر علی رسالة صاحبنا الشیخ العلامة احمد بن محمد بن علی البکری فی تنزیه الامام مالك عن تلك المقالة الشنیعة التی نسبها الیه من لا خلاق له واجازة للفقیه الصالح احمد بن الفقیه محمد باجابر ودیوان شعر اسمه الروض الاریض والفیض المستفیض انتهی کلامه فی حق نفسه قال الشلی ومن مؤلفاته التی لم یذکرها الزهر الباسم من روض الاستاذ حاتم وهو شرح رسالة من السید حاتم الیه وهو مطول نحو مجلدین وکتاب قرة العین فی مناقب الولی عمر بن محمد باحسین قال فی الزهر الباسم شیخنا وامامنا فی هذا الشان شیخ الاسلام العالم الربانی المربی شیخ بن عبد الله العیدروس فانه ربانی بنظره وغذانی بسره وصدرنی فی مکانه وشیخنا الثانی الشیخ الذی هو الاخ وابن العم الانسان الکامل والجزء الذی هو للکل شامل ابو الارواح وشیخ الاشباح حاتم بن احمد الاهدل وهو الذی اسرع باسرارنا حتی لحقت وفتق السنتنا حتی نطقت وشیخنا الثالث قطب الوجود وامام اهل الشهود وشمس الشموس الشیخ عبد الله بن شیخ العیدروس صنوی ووالدی فانه حکمنی والبسنی الخرقة ونصبنی شیخا وذکر صورة اجازته له وتحکیمه وشیخنا الرابع درویش حسین الکشمیری وشیخنا الخامس موسی بن

جعفر الکشمیری وذکر ترجمة هذین ولجازة الثانی له وشیخنا السادس ولی الله الکبیر القدوة الشهیر محمد بن الشیخ حسن چشتی لم یزل فی احمد اباد مستمرا علی نفع العباد الی ان انتقل الی رحمة الله تعالی وکانت وفاته فی سنة ثمان وثلثین والف عن اربع وستون سنة وقبره بها مشهور معروف یزار ویتبرك به وجه شصت و ہفتم آنکه عباس الشهیر بمیرزا مخدوم بن معین الدین این حدیث شریف را باآن همه تعصب وتصلب در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام از ترمذی نقل کرده چنانچه در نواقض در فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام از فرع ثانی از فصل اول از فصول ثلثه کتاب گفته عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم جیشا واستعمل علیهم علی بن ابی طالب فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع علی وکان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدوا برسول الله صلی الله علیه وسلم ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت السریة فسلموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال الم تر الی علی بن ابی طالب فعل کذا وکذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم قام الثانی فقال مثل ما قال فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما ثم قام الرابع فقال ما قالوا فاقبل الیهم رسول الله صلی الله علیه وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ثلثا ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن من بعدی فیا للعجب کل العجب هذا صاحب النواقض المخدوم لا جل تشکیک القروم وضلال مشایخهم المبعدین عن حقائق المنطوق والمفهوم مع ما علیه من الاغراق البالغ والتعصب المشوم والایضاع فی سباسب العسف المذموم والایجاف فی قتام الحیف الملوم یثبت فی کتابه هذا الحدیث الشریف ناقلا عن الترمذی

صاحب الصحیح فیظهر کونه معتمداً معتبراً صحیحاً علی رغم الخصوم والکابلی مع کونه منتهباً
لمطالب کثیرة من صاحب النواقض لم یحتفل باثباته هذا الحدیث الصحیح المنقذ من
المهالك والمداحض بل جرح فیه مجازفة وعدّه انا وخالفه اجهاراً واعلاناً فاذا
کان هذا حال الکابلی الآخذ منه بلا توسیط فما ذا اشکو من المخاطب المنتحل
لنفالات المنتحل مع زیادة التخمیس والتخلیط الموثر لاقصی الازورار عن انتهاج المنهج
الوسیط الکمیش الازهار فی اخمال الحق وتعمیة الصدق بقلب نشیط والممعن فی تشییع
الزاهق وتنفیق الزائف بلسان سلیط وچنانچه نهایت اعتماد واعتبار صحت این حدیث از نقل
کردن میرزا مخدوم آنرا از ترمذی در فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام ظاهرست همچنان صحت آن
از عنوان این فرح که در ان این حدیث شریف را ذکر نموده واضح ولائحست حیث قال فی صدر
النواقض فی اعلم انه مرتب علی مقدمة وفصول ثلثة وکشف مقالة وخاتمة
وذیل اما المقدمة ففی تحقیق الایمان الاسلام وان الایمان بالطاغوت یقوله
الامامیة لا یصح الفصل الاول وفیه نوعان الاول فی الآیات النازلة فی
فضل الاصحاب وفضل بعض اصنافهم عموماً واهل البیت
منهم لانهم من اجلة الاصحاب جامعون بین شرفی القرابة والصحبة وهو
مذیل بتحقیق رشیق الثانی فی الروایات الصحیحة الدالة علی فضل المذکورین فی کل
ما ورد فی فضل شخص واحد فهو ذکر فی هذا الفصل الا ما ورد فی فضل الحسنین فانه
ذکر فی الفصل الثانی لانهما من غایة الاتحاد بمنزلة شخص واحد ولئلا یکون
بین فضل ابیهما وانهما افضل کثیراً الخ ومیرزا مخدوم از اکابر متعصبین واجله متکلمین واعاظم
متعنتین سنیه است وسید محمد عبد الرسول برزنجی او را بمدح وتبجیل تمام یاد کرده چنانچه
در نواقض گفته وبعد فیقول العبد الملتجی الی المولی الراجی عفو ربه محمد بن
عبد الرسول الشریف الحسینی الموسوی البرزنجی ثم المدنی

کان الله

کان الله له فی باله وحقق آماله وحسن ماله وختم بالصالحات اعماله انی قد کنت
جمعت فیما مضی من هفوات الرافضة نبذة کنت لخصتها من رسالة مولانا السید
العلامة القاضی بالکرمین المحترمین معین الدین اشرف الشهیر بمیرزا مخدوم
الحسینی الحسنی حفید السید السند المحقق العلامة نور الدین علی الجرجانی شارح المواقف
وغیرها صاحب المؤلفات العدیدة والتحقیقات المفیدة رحمه الله تعالی ورحم
اسلافه فانهم کلهم بیت العلم وعز السنة وکهف الجماعة سماها النواقض علی
الروافض والنواقض بالقاف ازین عبارت ظاهرست که میرزا مخدوم صاحب مؤلفات عدیده
وتحقیقات مفیده است واو از اهلبیت علم وعز سنت وکهف جماعت سنت وبرزنجی او را بلفظ مولانا
یاد میکند و باعتماد بر رساله او وارد و کتاب نواقض از کتب معروفه مشتهره واسفار معتمده معتبره ست
مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون گفته نواقض علی الروافض للشریف
میرزا مخدوم بن میر عبد الباقی من ذریة السید الشریف الجرجانی المتوفی فی
حدود سنة ۹۹۵ خمس وتسعین وتسعمائة بمکة المشرفة ذکر فیه تزییف مذهب
الروافض وتقبیحه وحسام الدین سهارنپوری در مرافض کتاب نواقض را از کتب معتبره
شمرده بان تمسک وتشبث نموده وفاضل رشید تلمیذ مخاطب در حید در ایضاح استناد
بکلام صاحب نواقض نموده کمال اعتبار واعتماد مصنف ومصنف واضح فرموده وفاضل
معاصر حیدر علی هم در ازالة الغین حواله بکتاب نواقض مینماید ومؤلف آنرا مثل کابلی
اسوه ومقتدای خود در عدم مراعات ادب حضرت ائمه هدی علیهم الاف التحیة والثنا
قرار میدهد وعجب تر اینکه محمد بن عبد الرسول برزنجی مادح مرزا مخدوم از مشاهیر علمای
جلیل الشان ومشاهیر فضلای اعیان ست ابو الفضل سید محمد خلیل بن سید علی مرادی در
سلک الدرر فی اعیان القرن الثانی عشر که سابقا نسخه قلمیه آن در حرم مدینه منوره دیدم و درین ایام
نسخه مطبوعه آن بمصر دارسیدم گفته محمد البرزنجی بن عبد الرسول بن عبد السید

ابن عبد الرسول بن قلندر بن عبد السید المتصل النسب بسیدنا الحسن بن علی
بن ابی طالب رضی الله عنه الشافعی البرزنجی الاصل والمولد المحقق المدقق النحریر
الاوحد الهمام ولد بشهرزور لیلة الجمعة ثانی عشر ربیع الاول سنة اربعین و الف
و نشأ بها و قرأ القرآن و جوّده علی والده و به تخرج فی بقیة العلوم و قرأ فی بلاده
علی جماعة منهم للملا محمد شریف الکورانی و لازم خاتمة المحققین ابراهیم بن حسن
الکورانی و انتفع بصحبته و سلک طریق القوم علی ید الصفی احمد القشاشی و دخل
همدان و بغداد و دمشق و قسطنطنیة و مصر و اخذ عمن بها من العلماء فاخذ بماردین
عن احمد السلامی و بحلب عن ابی الوفاء العرضی و محمد الکواکبی و بدمشق عن عبد الباقی
الحنبلی و عبد القادر الصفوری و ببغداد عن الشیخ صدیح و بمصر عن محمد البابلی
و علی الشبراملسی و سلطان المزاحی و محمد العنانی و احمد العجمی و بالحرمین عن الوافدین
الیهما کالشیخ اسحق بن جعمان الزبیدی و علی الربیعی و علی العقیبی التغری و عیسی الجعفری
و عبد الملک السجلماسی و غیرهم ثم توطن المدینة الشریفة و تصدر للتدریس
و صار من سراة رؤسائها و الف تصانیف عجیبة منها انهار السلسبیل فی شرح
تفسیر البیضاوی و الاشاعة فی اشراط الساعة و النواقض للروافض و شرحا علی الفیة
المصطلح و العافیة شرح الشافیة لم یکمل و خالص التلخیص مختصر تلخیص المفتاح
و مرقاة الصعود فی تفسیر اوائل العقود و الصاوی علی جمیع فاتحة البیضاوی و رسالة
فی الجهر بالبسملة فی الصلوة و کانت له قوة اقتدار علی الاجوبة عن المسائل المشکلة
فی اسرع وقت و اعذب لفظ و اسهله و اوجزه و اکمله و بالجملة فقد کان من
افراد العالم علما و عملا و کانت وفاته فی غرة محرم سنة ثلث و مائة
و الف و دفن بالمدینة رحمه الله تعالی و کتاب نواقض برزنجی کتابیست مستند
اکابر اعاظم و معول علیه اجله افاخم بودن آن از تصانیف عجیبه و تالیف غریبه

از افاده

از افاده مرادی ظاهر و باهرست و مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون بعد ذکر نواقض
می فرماید و اختصره السید محمد بن عبد الرسول البرزنجی الکردی نزیل طیبة المتوفی
سنة ثلاث و مائة و الف و فاضل معاصر حیدر علی در ازالة الغین بعبارات این کتاب
تمسک می نماید و بنهایت افتخار و استبشار افادات برزنجی را وارد نموده تخجیل و اسکات اهل حق ممکن
میخواهد وجه شصت و نهم آنکه ابراهیم بن عبد الله صابی یمنی شافعی حدیث ولایت را
بطرق متعدده از اساطین محدثین نقل کرده چنانچه در کتاب اسنی المطالب فی فضل
امیر المؤمنین علی بن ابی طالب از کتاب الاکتفا فی فضل الاربعة الخلفا گفته الباب العاشر
فیما جاء من الاخبار انه ولی کل مؤمن بعد النبی صلی الله علیه و سلم و قول النبی
صلی الله من کنت مولاه فعلی مولاه و انه لا یجوز الصراط الا من کان معه
براءة بولایة علی مع فضائل متفرقة خصه الله تعالی بها رضی الله تعالی عنه
عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم سریة
و استعمل علیها علیا فمضی علی السریة فاصاب جاریة من السبی فانکروا علیه
و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم قالوا اذا لقینا رسول الله
صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی قال عمران و کان المسلمون اذا قدموا من سفر
بدأوا برسول الله صلی الله علیه و سلم و سلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما
قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعة
فقال یا رسول الله الم تر ان علیا صنع کذا و کذا فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال
مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالتهما فاعرض عنه ثم قام
الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب یعرف
فی وجهه فقال ما تریدون من علی ثلاثا ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن
بعدی اخرجه الترمذی و ابن حبان فی صحیحه و اخرجه الامام احمد فی مسنده

وقال فيه فاقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم على الرابع وقد تغير وجهه فقال دعوا عليّاً علي مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي ونيز در اکتفا مذکور ست وعنه رضي الله عنه في رواية اخرى ان خالد بن الوليد قال اغتنمها يا بريدة فاخبر
اى عن بريدة الحصيب ۱۲
النبي صلى الله عليه وسلم ما صنع فقدمت ودخلت المسجد ورسول الله صلى الله عليه وسلم في منزله وناس من اصحابه على بابه فقالوا ما الخبر يا بريدة فقلت خيرا فتح الله على المسلمين فقالوا ما اقدمك فقلت جارية اخذها علي من الخمس فجئت لاخبر النبي صلى الله عليه وسلم قالوا فاخبر النبي صلى الله عليه وسلم فانه سيسقط من عينه ورسول الله صلى الله عليه وسلم يسمع الكلام فخرج مغضبا فقال ما بال اقوام ينتقصون عليّاً من ابغض عليّاً فقد ابغضني ومن فارق عليّاً فقد فارقني ان عليّاً مني وانا منه خلق من طينتي وخلقت من طينة ابراهيم وانا افضل من ابراهيم ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم يا بريدة اما علمت ان لعلي اكثر من الجارية التي اخذ وانه وليكم بعدي اخرجه ابن جرير في تهذيب الآثار وابن اسبوع الاندلسي في الشفاء ونيز در ان گفته وعنه رضي الله عنه قال قال
اى بريدة الحصيب ۱۲
رسول الله صلى الله عليه وسلم يا بريدة ان عليّاً وليكم بعدي فاحب عليّاً فانه يفعل ما يؤمر به اخرجه الديلمي في مسند الفردوس ونيز در ان گفته وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان عليّاً
مني
وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي اخرجه ابو داود الطيالسي في مسنده والحسن بن سفيان في فوائده وابو نعيم في فضائل الصحابة وعنه رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم دعوا عليّاً ثلثا ان عليّاً مني وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي اخرجه الامام احمد في مسنده ونيز در ان گفته عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لبريدة ان عليّاً وليكم بعدي

فاحب

فاحب عليّاً فانه يفعل ما يؤمر به اخرجه الحاكم في المستدرك والضياء في المختارة ونيز در اکتفا مذکور ست وعن ابي ذر الغفاري رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم علي مني وانا من علي وعلي ولي كل مؤمن بعدي وحبه ايمان وبغضه نفاق والنظر اليه رأفة اخرجه الديلمي في مسند الفردوس وفي تزييد احقاق الوصابي صاحب الاكتفا ذكر هذا الحديث من طرق عديدة ناضية لجلباب الخفاء اكتفاء لمن صاب تحقيق الصواب وشفاء للعلة وروآء للغلة لمن ذيل الماء من السراب وفيه تجريع السم الناقع للمبطلين النصاب وتفريع قطيع للمدعين الا وشاب فلا محيد لهم الا الاصطلاء بنار الانضجار والاكتئاب والهيمان في مجاهل العلو والتباب والله الموفق المسدد في كل باب وابراهيم بن عبد الله وصابی از اکابر ثقات واجله اثبات واعاظم حاسبين مفاخر واغاخم جامعين مآثر ست آنفا شنیدی که حسب افاده عجیلی در ذخیرة المآل از اجله علما ست وفاضل معاصر مولوی حسن زمان او را بوصف شیخ محدث یاد فرموده چنانچه در قول تحسن گفته في الرياض النضرة في فضائل العشرة للحافظ المحب شيخ الحرم احمد بن عبد الله المحب الطبري وفي الاكتفاء في فضل الاربعة الخلفاء للشيخ المحدث ابراهيم بن عبد الله الوصابي الشافعي عن الحسن وابن سيرين معا قالا اسمعنا عليّاً الخ وباید دانست که کتاب الاکتفاء وصابی نهایت مشهور ومعروف ست بکمال اعتماد واعتبار موصوف واز عبارت ماضیه ذخیرة المآل عجیلی دریافتی که اسنی المطالب که کتاب رابع از کتب اربعه کتاب الاکتفاء مثل باشد او جملهٔ کتب ست که مصنفین آن اجله علما اند وایشان بسبب تصریح او بخصوصیات مذکوره در ان کتاب یعنی ذخیرة المآل برای اهلبیت علیهم السلام تقریر وتحریر آن کرده اند ونیز عجیلی در ذخیرة المآل بشرح لکن وجدت حجرا وصدت ايماء الفضا بينت منها ما توضيح گفته اشارة الى ان دار حاوت محاسنهم كالحجر والمدر التي ملأت الفضا والحمد لله رب العالمين جيئت من ذلك ما تسمع

مما بقی اکثر ولذلک لا یوجد کتاب من کتب الحدیث الا و هو مشحون بها منها مفرد واما مجموعًا واما الکتب المفردة فی فضائلهم فهی کثیرة جدًا منها السمطین فی فضائل
السبطین و منها اسنی المطالب فی فضائل علی بن ابی طالب و منها الثغور الباسمة فی فضائل
السیدة فاطمة و احیاء المیت فی ذکر اهل البیت له ایضًا و ذخائر العقبی فی فضائل
ذوی القربی للطبری مع غیر ذلک مما لا مطمع فی حصره الخ و علمای کبار و ائمۂ عالی مقدار
بروایات کتاب الاکتفا احتجاج می نمایند و بنقل و اثبات اخبار آن نهایت اعتبار شرط ظاهر می نمایند
احمد بن عبد القادر عجیلی در ذخیرة المآل گفته قال صاحب الاکتفا فی تاریخ الاربعة الخلفا
عن جعفر بن محمد عن ابیه عن جده علی بن الحسین رضی الله عنهم قال ماتت فاطمة
بین المغرب و العشاء الخ و محمد محبوب عالم در تفسیر خود که معروفست بتفسیر شاهی در مدح ثنای آل این کلام
مخاطب فخیم المقام و تلمیذ فرید او رشید والاسقام در کمال وضوح و ظهورست جابجا از کتاب الاکتفا
روایات نقل میکند اقصای فخامت مرتبت آن قرار دی انصاف می نهد کما ستطلع علیه فی
مجلد حدیث التشبیه و علاوه برین همه از صدر کتاب الاکتفا معتبر و معتمد و مشهور و مستند
بودن اخبار و آثار آن در نهایت ظهورست چه که هرگاه بعض اخوان صفا از اهل صدق و وفا
از مصنف سوال کردند که جمع نماید برای او تالیفی از احادیث نبویه و آثاری که از ثقات
اثبات مرویست در فضل صحابه خاصه خلفا اربعه مع فضل محبین شان و ذم مبغضین
ایشان تا واضح شود که محبت شان و اقتفاء آثار ایشان از ازکای قرب و افضل اعمال
و مقتدی بایشان بهدایت از پروردگار خود و مبغض شان در غمرات ضلال پس باین
امر برای قلوب مومنین شفا حاصل شود و باعث هم و حزن و غیظ و اسف فجار جاحدین
فضل صحابه و حاسدین اهل سنت و جماعت معاندین نص کتاب و سنت گردد جواب داد او را مصنف
باعتذار و اعتراف بعجز و تقصیر در حالیکه مصرح بود بعدم اقتدار و هرگاه او اعتذار او را
قبول نکرد مصنف از خدا استخاره نمود بعد استخاره دید که اجابت او واجب است پس اجابت کرد

ص ۱۲۲ / ۱۸۸ شرح شعر دمعی اسبون اللغویة

اور ابسوی

او را بسوی سوال او وقتی که دید عزم او و اقبال او پس جمع کرد این کتاب را در شرف جناب و عظم
قدر و علو مراتب شان و تدوین نمود فضائل شان را از کتب عدیده بر وجه اختصار و حذف سند
تا بر ناظر تناول آن سهل باشد و پیش آید بر طالب آن چیزی که قصد میکند آن را او نسبت کرده هر حدیثی را
بکتاب مخرج منه و تنبیه نموده بر مولف آن برای تخلص از عهده ارتیاب در نقل و اتباع اولی النهی
از اهل علم و فضل رغبت کرده در ثواب از خدای مالک وهاب و مشتمل علی احسن ذلک الصدق
الشامح بلطائف مضامینه کل صدق فیما بعد ان شاء الله تعالی وجه هفتادم آنکه
احمد بن محمد بن احمد الحافی الحسینی الشافعی حدیث ولایت را در فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام
وارد کرده چنانچه در تبر المذاب فی ترتیب الاصحاب گفته روی الامام احمد فی المسند عن بریدة و فی
کتاب فضائل علی و رواه اکثر المحدثین ان النبی صلی الله علیه وسلم بعث خالد بن
ولید فی سریة و بعث علیًا فی سریة اخری و کلاهما الی الیمن و قال ان اجتمعتما فعلی علی
الناس و ان افترقتما فکل واحد منکما علی جنده فاجتمعا و اغارا و سبیا نساء
و اخذا اموالا و قتلا ناسًا و اخذ علی جاریة فاختصها لنفسه فقال خالد لاربعة
من المسلمین منهم بریدة الاسلمی اسبقوا الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فاذکروا له
کذا و اذکروا له کذا لامور عددها علی علی فسبقوا الیه فجاء واحد من جانبه فقال
ان علیًا فعل کذا فاعرض عنه فجاء الآخر من الجانب الآخر فقال ان علیًا فعل کذا
فاعرض عنه فجاء بریدة الاسلمی فقال یا رسول الله ان علیًا فعل کذا فاخذ جاریة
لنفسه فغضب رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی احمر وجهه فقال دعوا لی علیًا
یکررها ان علیًا منی و انا من علی و ان حظه من الخمس اکثر مما اخذ و هو ولی
کل مومن بعدی فلله الحمد و المنة که افاده فاضل شافعی صافی قلوب متحیرین هر معاند جاحد
را حج نافی و انکار و ابطال هر مکابر غیر منصف را دافع و نافی و برای مرض تشکیک و تمریض هر متعصب
ظاهر و خافی شافی و برای اظهار حق و صواب ارباب الباب کافی و برای تبکیت و اسکات و تخجیل

مخاطب متحذلق نبیل وافی چنان واضح ست که این حدیث شریف را امام احمد در مسند و مناقب
جناب امیر المومنین علیه السلام روایت فرموده و اکثر محدثین شرف روایت آن احراز ساخته
قلوب نصاب را بسان نحاس گداخته لوای نصرت حق و ازهاق باطل افراشته اند وجه هفتاد و یکم
آنکه جمال الدین عطاء الله بن فضل الله شیرازی شیخ اجازه مخاطب مقتدای اصحاب تقیه
سازی حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام مکرر ایراد نموده چنانچه
در اربعین فضائل آنحضرت گفته الحديث الثالث عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله
صلى الله عليه وسلم سرية وامر عليهم عليا فصنع علي شيئا انكروه فتعاقد اربعة
من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم ليخبرنه به وكانوا اذا قدموا من سفر
بدؤا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه ونظروا اليه ثم ينصرفون
الى حالهم قال فلما قدمت السرية سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقام احد من الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا وكذا فاقبل
رسول الله صلى الله عليه وسلم يعرف الغضب من وجهه فقال ما تريدون
من علي علي مني وانا منه وعلي ولي كل مومن بعدي و نیز جمال الدین در اربعین بعد
ذکر حدیث غدیر بروایت امام جعفر صادق علیه السلام که در ان اشعار حسان هم مذکور ست گفته
ورواه ابو سعيد الخدري فيه الاستشهاد بالشعر المذكور وفيه من التاريخ
وزيادة البيان ما لم يرو عن غيره فقال لما نزل النبي صلى الله عليه وسلم بغدير خم
يوم الخميس الثامن عشر من ذي الحجة دعا الناس الى علي فاخذ بضبعيه ورفعهما حتى
نظر الناس الى بياض ابط رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال الله اكبر الحمد لله
على اكمال الدين واتمام النعمة ورضى الرب برسالتي والولاية لعلي من بعدي من كنت
مولاه فعلي مولاه الحديث فهذا جمال الدين شيخ اجازة المخاطب الفطين قد
اظهر الحق الحقيق بالاذعان واليقين حيث روى حديث الولاية بالتكرار في الاربعين

مبتغيا

مبتغيا للتقرب الى رب العالمين وشفاعة سيد المرسلين والتوسل الى الائمة الطاهرين
صلوات الله وسلامه عليهم اجمعين فلا ادري ايجترئ اتباع المخاطب على
تكذيب شيخه وعماده ومقتداه وسناده انهما كانا في الصفاقة والجلاعة او
يخرجونه من اهل السنة والجماعة واصحاب الفضل والبراعة وائمة النقد
وجهرة الصناعة و مستتر نماند که اعتماد و اعتبار و جلالت مرتبت و سمو منزلت
احادیث اربعین از صدر آن نهایت لائح و مستبین ست چنانچه گفته وبعد فيقول العبد الفقير
الى الله الغني عطاء الله بن فضل الله المشتهر بجمال الدين المحدث الحسيني احسن الله
احواله وحقق بجوده العميم آماله هذه اربعون حديثا في مناقب امير المومنين وامام
المتقين ويعسوب المسلمين الى ان قال وان كانت مناقبه كثيرة وفضائله غزيرة بحيث لا تعد
ولا تحصى ولا تحد ولا تستقصى كما ورد عن ابن عباس مرفوعا لو ان الرياض اقلام والبحر مداد
والجن حساب والانس كتاب ما احصوا فضائل علي بن ابي طالب وروي ان رجلا قال
لابن عباس سبحان الله ما اكثر مناقب علي بن ابي طالب اني لاحسبها ثلثة آلاف فقال
او لا تقول انها الى ثلثين الفا اقرب لكني اقتصرت منها على اربعين حديثا وما
للاختصار ومراعاة لما اشتهر من سيد الابرار وسند الاخيار محمد المصطفى الرسول
المختار صلى الله عليه وسلم ما ترادف الليل والنهار وتعاقب
العشي والابكار انه قال من حفظ على امتي اربعين حديثا من امر دينها
بعثه الله تعالى فقيها عالما وفي رواية بعثه الله تعالى يوم القيمة في زمرة الفقهاء
والعلماء وفي رواية كتب في زمرة العلماء وحشر في زمرة الشهداء وفي رواية وكنت له
يوم القيمة شافعا وشهيدا وفي رواية قيل له ادخل من اي ابواب الجنة شئت
جمعتها من الكتب المعتبرة على طريقة اهل البيت عليهم السلام الخ و محاسن شامخه
و مفاخر باذخه و معالی ناصعه و مآثر بارعه و مکارم جلیله و مناقب جمیله جمال الدین محدث

سابقا در مجلد حدیث غدیر مبین شده باز در مجلد حدیث تشبیه خواهی شنید فکن لذلک
من المتربصین وجه هفتاد و دوم آنکه علی بن سلطان محمد الهروی المعروف بالقاری حدیث
ولایت را بطرق عدیده در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام نقل کرده چنانچه در مرقاة
شرح مشکوة در فضائل آنحضرت گفته فالریاض عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله
صلی الله علیه وسلم سریة واستعمل علیها علیا قال فمضی علی السریة فاصاب جاریة
فانکروا علیه وتعاقد اربعة من اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم فقالوا اذا لقینا
رسول الله صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع علی فقال عمران وکان المسلمون
اذا قدموا من سفر بدؤا برسول الله صلی الله علیه وسلم وسلموا علیه ثم انصرفوا
الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام
احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر ان علیا صنع کذا وکذا فاعرض عنه ثم قام
الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض
عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیه رسول الله صلی الله علیه وسلم
والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ثلاثا ان علیا منی وانا منه
وهو ولی کل مؤمن بعدی اخرجه الترمذی وقال حسن غریب واخرجه احمد وقال فیه
فاقبل رسول الله صلی الله علیه وسلم علی الرابع وقد تغیر وجهه فقال دعوا علیا
علیا منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن بعدی وله طریق آخر عن بریدة واصله
فی صحیح البخاری فالحمد لله المنان حیث وضح وبان من افادة ابن سلطان ان الحدیث
الشریف مما رواه الائمة الاعیان ونقله الجهابذة الذین هم من الثقة والاعیان
بمکان وهم الحذاق السباق وائمة هذا الشان فرمی الحدیث بالکذب والبهتان
نهایة المجازفة والعدوان واقصی الشحناء والطغیان وافحش المعاندة والشنآن
ومنتهی الخبث والوجیف فی مراحل الصغار والهوان ومخالفة صریحة للدین والایمان

ومجانبة فضیحة للتثبت والایقان ومحایدة قبیحة للین العریکة والتحلی بالاذعان
ونقول بما لم ینزل الله به من سلطان ومخفی نماند که تعصب وتحامل وتشدد وتعنت
وتنطع وتعمق وتهوک قاری جاری از خوف باری بمثابه رسیده که برای تبریه عمر بن سعد
منحوس چندان ایضاع وایغال در خبط منکوس بکار برده که ذکر تجویز اجتهاد که موجب اجر
جزیل وثواب جمیل ست ولو کان واحدا برای آن منبع کفر وعناد وینبوع شقاوة ولداد ومعدن
خسار والحاد ومنبت ومغرس ظلم وجور وجفا بر اهل بیت امجاد صلوات الله وسلامه
علیهم الی یوم التناد در قتال ریحانه رسول و فلذه کبد بتول که این قتال سبب تام قتل
وشهادت آن امام انام وقتل دیگر اقارب کرام که اساطین وسادات اسلام بودند گردید
نموده واصلا حیا وشرم ومبالات وآزرم از خدا ورسول ونفس رسول وصدیقه کبری
وحسن مجتبی وسائر ائمه هدی وجمیع اهل اسلام شیعة کانوا او متسمین بالسنیة السنیة
ببارگاه عالی خود راه نداده شرح کتاب احادیث نبویه را باین خرافت سراسر آفت وجسارت
سراپا خسارت که کاشف از کمال اسلام وایمان او وما دحین ومسلمین ومعتقدین اوست آلوده
طریق کشف اسرار وهتک استار وابدای عوار این جماعه کبار کما ینبغی بیهوده پیش واضح شد که حیا
وشرم وآزرم وانصاف وایمان وایقان واسلام مخاطب تمقام ودیگر مکذبین عالی مقام
از قاری حامی ابن سعد ناری بمراتب بالاتر وافزونتر که حدیث ولایت را که قاری باین همه
جسارت ثابت میکند مخاطب وامثال او تکذیب بر ملا می نمایند وقصب سبق در تهجیح
ارواح نواصب لئام میربایند بلکه اوشان از اهم درین باب شرمنده وخجل مینمایند ملا علی قاری
در مرقاة شرح مشکوة در فصل ثانی از باب بکاء علی المیت از کتاب الجنائز گفته قال ابن معین
فی عمر بن سعد کیف یکون من قتل الحسین ثقة انتهی اقول رحمه الله ان انصف
والعجب ممن تخرج حدیثه فی کتبهم مع علمهم بحاله ثم کلام میرک وفیه انه قد
یقال انه لم یباشر قتله ولعل حضوره مع العسکر کان بالرای والاجتهاد

ومن تاب حسن حاله وطاب ماله ومن الذی سلم من صدور معصیة عنه وظهور زلة منه فلو فتح الباب اشکل الامر علی ذوی الالباب انتهی این عبارت ظاهر است که ابن معین نفی ثقت از عمر بن سعد بسبب قتل امام حسین علیه السلام نموده و بر کسانیکه اخراج حدیث او می کنند باوصف علم بحال او سراده در حقیقت ابواب صنوف قدح وجرح وطعن بر ملام بر اعلام سنیه کشاده لکن قاری بعد نقل ابن حجر و کلام متانت نظام حرکت مذبوحی آغاز نهاده یعنی برای اظهار کمال اسلام و ایمان و ولاء و صفا و حسن اعتقاد و صلاح و رشاد و طیب طینت و سریرت و صفا و ذکاء و بصیرت خود در مقام حمایت و غایت و کفایت و شفاعت و سرپرستی و وارسی و مجاهرت و مظاهرت و معاذرت و مساعدت و معاونت و انجاد و امداد و مساعفت قاتل سید الشهداء و قاتل دیگر اقارب و عترت آنحضرت بر آمده تخدیع همج رعاع و لازال اشیاع و اتباع آن علامه مطاع بحیله رذیله نفی مباشرت قتل خواسته و ریاست عسکر شقاوت پیکر را بحضور سراسر قصور تعبیر کرده بسبب تخفیف شناعت و فظاعت که منجر بلطه و کمال وقاحت و صفاقت پنداشته و باختراع تجویز رای اجتهاد در قتال آن جگر پاره نور عین رسول مختار و جگر گوشه حیدر کرار و ثمره فواد صدیقه کبری و والد تسعة من الائمة الاطهار صلوات الله و سلامه علیهم ما اختلف اللیل و النهار بر سر سنیه که مدعی ولاء اهلبیت علیهم السلام اند طامه عظمی و رزیه فقار و داهیه عظمی و قیامت کبری برپا ساخته مکامن بواطن بغض مواطن این حضرات را بوجه بلیغ مکشوف و بغض و عداوت و خزی و خسارت این جماعه عالی تبار را بطریق تحقیق مجلو و معروف ساخته و اهل حق را نه بحشم مؤنت بتعیین حقائق انحراف و اعتساف و غرائب جزاف و سفسفات این حضرات با انصاف وا رهانیده بیکبار مقاله تمام مذهب بلیع و مزوق و مشرب مکدر و مرتق این حضرات بحار سیل ابر بر قیر مهره سیلاب فنا باساس طرق مسوله و سبل مذلله ایشان رسانیده و عجب اینست که باوصف ذکر تجویز رای اجتهاد و قاتل سید الشهداء الامجاد صلوات الله و سلامه علیه و علی آبائه

وابنائه الالف التحیة الی یوم التناد که این عین اثبات کمال حذق و مهارت و نهایت دین و دیانت و استحقاق اجر و کرامت برای آن قاتل سراپا شقاوت مزبله کفر و خسارت است باز قاری را اضطراب و خفقان و وحشت و رجفان رو داده در صدد دیگر تسویل و تلبیع بتقفیه و تسجیع بعد ابراز الحاد شنیع و کفر فظیع بر آمده یعنی کلمه و ربما حسن حاله و طاب ماله بر زبان آورده و ظاهر است که اگر محض تجویز حسن حال و طیب مآل بلا دلیل قابل تعویل با وصف ثبوت کمال کفر و ضلال و الحاد و ازلال و اقصای خسارت و حیازت انواع خزی و عداوت بسبب حیله خلاص از عضال و مایه نجات و سبب فرار از اشکال میتواند شد در حق جمیع کفار و اشرار حتی ابلیس الملعون فی کلام القهار الجبار و سائر المردة الفجار و حامیان شان این کلمه ناهنجار بر زبان میتوانند آورد و سبب اسکات و افحام شان بچه طور میتوان کرد و باید دانست که قاری را باوصف این تعصب فضیح و نموذج آن شنیدی نیز زبان بعبارت فاحشه او که بر رسائل صحیح که در اثبات نجات و ایمان و اسلام آبای سرور انبیا کرام است که بپاس اسلام و حمیت دین اعلام تصنیف کرده اند دواهی آغاز نهاده و کمال ایمان و اسلام خود و قرار داده ارباب انصاف نهاده اکابر اساطین سنیه بمدائح عظیمه و مناقب فخیمه می ستایند محمد بن فضل الله المحبی در خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر گفته علی بن محمد سلطان الهروی المعروف بالقاری الحنفی نزیل مکة واحد صدور العلم فرد عصره الباهر السمت فی التحقیق و تنقیح العبارات و شهرته کافیة عن الاطراء فی وصفه ولد بهراة و رحل الی مکة و تدیرها و اخذ بها عن الاستاذ ابی الحسن البکری و السید زکریا الحسینی و الشهاب احمد بن حجر الهیتمی و الشیخ احمد المصری تلمیذ القاضی زکریا و الشیخ عبد الله السندی و العلامة قطب الدین المکی و غیرهم واشتهر ذکره و طار صیته و الف التالیف الکثیرة اللطیفة التادیة المحتویة علی الفوائد الجلیلة منها شرحه علی المشکوة فی مجلدات و هو اکبرها و اجلها و شرح الشفاء و شرح الشمائل و شرح النخبة و شرح الشاطبیة و شرح الجزریة

وتلخيص القاموس سماه وشاح الناموس وله الاثمار الجنية في اسماء الحنفية
وشرح ثلاثيات البخاري ونزهة الخاطر الفاتر في ترجمة الشيخ عبد القادر لكنه
امتحن بالاعتراض على الائمة لاسيما الشافعي واصحابه رحمهم الله تعالى واعترض
على الامام مالك في ارسال اليدين في الصلوة والف في ذلك رسالة جوابا لمن جمع
ما قاله ورد عليه اعتراضاته واعجب من ذلك ما نقله عنه السيد محمد بن
عبد الرسول البرزنجي الحسيني في كتابه سداد الدين في اثبات النجاة والدرجات للوالدين
انه شرح الفقه الاكبر المنسوب الى الامام ابي حنيفة رحمه الله تعالى وتعدى فيه طوره
في الاساءة في حق الوالدين ثم انه ما كفاه ذلك حتى الف فيه رسالة وقال في شرح
الشفاء متبجحا ومفتخرا بذلك اني الفت في كفرهما رسالة فليته اذ لم يراع حق رسول الله
صلى الله عليه وسلم حيث اذاه بذلك كان استحيا من ذكر ذلك في شرح الشفاء الموضوع
لبيان شرف المصطفى صلى الله عليه وسلم وقد عاب الناس على صاحب الشفاء ذكره فيه
عدم فرضية الصلوة عليه صلى الله عليه وسلم في الصلوة وادعاء تفرد الشافعي
بذلك بان هذه المسئلة ليست من موضوع كتابه وقد قيض الله تعالى الامام
عبد القادر الطبري للرد على القاري فالف رسالة اغلظ فيها في الرد عليه وبالجملة
فقد صدر منه امثال ذلك وكان غنيا عن ان تصدر منه ولولاها لاشتهرت
مؤلفاته بحيث ملأت الدنيا لكثرة فائدتها وحسن انسجامها وكانت وفاته بمكة
في شوال سنة اربع عشرة والف ودفن بالمعلاة ولما بلغ خبر وفاته علماء مصر صلوا
عليه بجامع الازهر صلوة الغيبة في مجمع حافل يجمع اربعة الاف نسمة فاكثر

وجه هفتاد و سوم آنكه عبد الرؤف بن تاج العارفين بن على المناوى الشافعى حديث ولايت را
در كنوز الحقائق في حديث خير الخلائق كه اسم شريف آن از جلالت و عظمت مرو پاقيش مخبرست
وارد كرده و نيز علو مرتبت و سمو منزلت آن از صدر ظاهرست حيث قال فيه وبعد

فيقول العبد الفقير القائم على قدم التقصير عبد الرؤف المناوي هذا كتاب عجاب
من تأمله دخلت عليه المسرة من كل باب جمعت فيه زهاء عشرة الاف حديث في عشرة
كراريس كل كراس الف حديث في كل ورقة مائة حديث تقرا بالعرض على العادة وفي
نصف العرض بالطول من اعلى الى اسفل ومن اسفل الى اعلى كل نصف سطر مستقل
بنفسه رتبته على حروف المعجم ليسهل تناوله على العرب والعجم مع شغل القلب باحزان
تضاءل لها الشوامخ ومصائب تطيش في مقابلتها الشم الرواسخ رماني الزمان
بسهام صائبة واصابني الدهر بحسامه حسامه والحمد لله ذي الجلال على كل حال من الاحوال
وسميته كنوز الحقائق في حديث خير الخلائق والمامول من ساداتنا مشايخ العصر
وجهابذة الدهر ان يسمح احدهم بتحشية عليه متنا واسنادا ليكون تبصرة لهذا العاجز
ولمن تبصر وتذكرة لمن اراد ان يتذكر ولعمري ذكر حديث اليوم انقصت العرب الا العجم
كه آخر احاديث كتابست گفته وبهذا الحديث المستطاب تم زبد هذا الكتاب فدونك
مؤلفا كانه فصوص ياقوتية او عقود زبرجدية او قلائد زمردية او سبائك
نضارا ومصابيح توقد من مشكاة الانوار من شجرة مباركة زيتونية لا شرقية
ولا غربية يكاد زيتها يضيء ولو لم تمسسه نار فهو الخليق بقول القائل في هذا المضمار
كتاب في سرائره سرور ÷ مناجيه من الاحزان ناج ÷ فكم معنى بديع تحت لفظ ÷ هناك
تزاوجا ازدواج ÷ كراح في زجاج او كروح ÷ سرت في جسم معتدل المزاج ÷ والله
المسئول ان ينفع به مؤلفه وعليه من حقق ولا يواخذه بما قصر وحقق وان اقترف
وان يعفو عما فرط فيه من الزلل وان يدخل مؤلفه الجنة بفضله فانه لن يدخلها
بعمله لو كان فكيف ولا عمل وكان الفراغ من تسويد هذا الكتاب الميمون في الدار المصون
في ذي الحجة ختام عام ست وعشرين والف على يد مصنفه افقر الورى خويدم
الفقراء محمد عبد الرؤف المناوي نور الله حين اليه ياوي ضريحه بلطف سماوي

وغفر ذنوبه وستر عیوبه آمین وصلی الله علی سید الانبیاء وخلاصة الاصفیاء
محمد الصادق الامین وعلی آله وصحبه الطیبین الطاهرین وجعلنا فی حضرته من المقربین
وسلام علی عباده الذین اصطفی والحمد لله رب العالمین هرگاه این را شنیدی پس بدانکه
در همین کنوز الحقائق گفته یا بریدة ان علیا ولیکم من بعدی فر ای اخرجه الدیلمی فی الفردوس
و نیز در کنوز الحقائق گفته یا علی انت ولی کل مؤمن من بعدی طب ای اخرجه الطبرانی انتهی
نقلا عن نسخة من کنوز الحقائق بخط العرب فالحمد لله الموفق المسدد لادراك الحقائق
حیث ثبت من صنیع صاحب کنوز الحقائق حیف کل مکذب مائق وبان مین کل
مشاحن للحق مفارق وانهتك ستر کل خرق مارق ووضح ان الحدیث الشریف من
احادیث خیر الخلائق وانه کنز من کنوز الحقائق حقیق بالمدائح والمحامد التی
نعتها المناوی لفائق الکاشف للدقائق فالله الحافظ الصائن من الاقتحام فی المداحض
والمزالق وعبدالرؤف عالم نهایت مشهور و معروف و بفضائل جلیله جلیه موصوف و محامد جمیله سنیه
او دری حالیات قطوف بدر کمال فضل او بالاتر از اتسام بوصمت محاق و خسوف ست محمد امین بن
فضل الله بن محب الله بن محمد الحموی الدمشقی که مناقب و مآثر و محاسن و مفاخر او را سلك الدرر ظاهر
و باهر ست در خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر کما سمعت فی مجلد حدیث الغدیر گفته
عبدالرؤف بن تاج العارفین بن علی بن زین العابدین الملقب زین الدین الحدادی ثم المناوی
القاهری الشافعی وقد تقدم ذکر تتمة نسبه فی ترجمة ابنه زین العابدین الامام الکبیر
الحجة الثبت القدوة صاحب التصانیف السائرة واجل اهل عصره من غیر ارتیاب
وکان اماما فاضلا زاهدا عابدا قانتا لله خاشعا له کثیر النفع وکان متقربا
بحسن العمل مثابرا علی التسبیح والاذکار صابرا صادقا وکان یقتصر یومه ولیلته
علی اکلة واحدة من الطعام وقد جمع من العلوم والمعارف علی اختلاف انواعها
وتباین اقسامها ما لم یجتمع فی احد ممن عاصره نشأ فی حجر والده وحفظ القرآن قبل

ذلك قال خرج الناس فی غزاة تبوك قال فقال علی اخرج معك فقال له النبی
صلی الله علیه وسلم لا فبکی فقال له اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هارون من موسی
الا انه لیست بنبی لا ینبغی ان اذهب الا وانت خلیفتی قال وسد ابواب المسجد غیر
باب علی قال فیدخل المسجد جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره قال وقال رسول الله
صلی الله علیه وسلم من کنت مولاه فان مولاه علی قال واخبرنا الله عز وجل
انه قد رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم هل حدث انه سخط بعد و مخفی نماند
که قسم اول از ابواب مقصد نزل الابرار موضوع ست برای ذکر احادیثی که علمای اعلام سنیه در صحت
آن اختلاف نکرده اند چنانچه در اول نزل الابرار گفته ونشرع الآن بالمقصد والاستعانة
من الصمد الاحد المقصد فی مناقب آل العباء وهو مشتمل علی اربعة ابواب وکل باب
منها ینقسم الی قسمین فالقسم الاول فی الاحادیث التی لم یختلف فی صحتها العلماء الاعلام
والقسم الثانی فیما اختلفوا فیه پس صحت حدیث ولایت بحمد الله وحسن توفیقه بلا اختلاف
اهل سنت و انصاف بکمال وضوح ظهور تا گردید ولله الحمد علی ذلك وجه هشتاد و چهارم میرزا محمد در تحفة المحبین
گفته دعوا علیا دعوا علیا دعوا علیا منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن بعدی حم
عن عمران بن حصین وجه هشتاد و پنجم آنکه نیز در تحفة المحبین گفته ما تریدون من علی
ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مؤمن
بعدی ت وحسنه ك عن عمران بن حصین و مخفی نماند که میرزا محمد بن معتمد خان از اکابر
معتمدین جلیل الشأن و اعاظم مستندین اعیان و اجله محققین ارکان و اکابر مشاهیر سنیان ست
فاضل رشید تصریح کرده بآنکه او از عظمای اهل سنت ست و کتاب او را مثل کتب دیگر ائمه و اساطین
خود بافتخار و ابتهاج و استبشار بمقابله اهل حق در دلائل اثبات ولای سنیه باهل بیت
علیهم السلام ذکر نموده جا بجا بافادات او تمسك و تشبث فرموده کما شرح فی مجلد حدیث الغدیر
و مولوی حیدر علی با آنهمه غلو و تعصب نام میرزا محمد بدخشی را در ازالة الغین در جمله

علمای سنیه که لاحق بیاند ذکر کرده و کتاب مفتاح النجا را در ذکر قرین دیگر کتب ائمه و اساطین خود گردانیده بلکه آنرا از جز کتب حدیثه که ذکرش نموده و کتب دیگر که ذکرش کرده و تصریح صریح باعتبار آن نموده تقدیم بخشیده و این کتاب را از شواهد مزکی بر دعوی خود شمرده خود شاه صاحب بجواب سائلی که از دمان تخصیص لقب مرتضی بجناب امیر المومنین علیه السلام سوال کرده میفرمایند در احادیث صحیحه کنیت ایشان بابو تراب و ابو الریحانتین و تلقیب ایشان بذو القرنین و یعسوب الدین و صدیق و فاروق و سابق و یعسوب الامة و یعسوب قریش و بیضة البلد و امین و شریف و با مهتدی و ذی الاذن الواعیة مروی و ثابت است و میرزا محمد بن معتمد خان حارثی مورخ مشهور این معنی بلی در رسائل فضائل خلفا و فضائل اهلبیت که این هر دو رساله از عمده تصانیف او است تلقیب ایشان بمرتضی نیز ذکر نموده اما این وقت فقیر را یاد نیست که بکدام حدیث درین باب تمسک کرده از حدیث انس بن مالک در قصه تزویج حضرت سیدة النساء و خطبه حضرت ابا بکر الصدیق و حضرت عمر فاروق ایشان را بلفظ مفهوم می شود که مرتضی و مختار بودن حضرت امیر درین امر یعنی در تزویج حضرت سیدة النساء رضی الله تعالی عنها از ان ثابت می شود انتهی نقلا عن مجموع فتاوی المخاطب بالموجود عند لولوی عبد الحی بن المولوی عبد الحلیم السهالی اللکهنوی وجه هشتاد و دوم آنکه محمد صدر عالم حدیث ولایت را در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام ذکر کرده در معارج العلی فی مناقب المرتضی گفته اخرج احمد عن عبد الله بن بریدة عن ابیه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا تقع فی علی فانه منی وانا منه وهو ولیکم بعدی وجه هشتاد و هفتم آنکه نیز صدر عالم در معارج العلی گفته اخرج الدیلمی عن بریدة قال قال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم یا بریدة ان علیا ولیکم بعدی فاحب علیا فانه یفعل ما یومر واخرج ابن ابی شیبة عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی منی وانا من علی وهو ولی کل مومن بعدی واخرج احمد عنه ان قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

الصدق والصواب فی ذلک اما لانه لیس محبة آل بیت النبی صلی الله علیه وسلم من قلوب الصالحین من اهل السنة والعیاذ بالله من تلک الفتنة او النقص فی الایمان وتردد فی الیقین او لشین فاحش وکلم ظاهر فی امر الدین والدلیل علی ذلک انی سمعت من جماعة لا یعبأ الله بها انهم یسبون الاشراف القاطنین بمکة المشرفة والمدینة المنورة من بنی الحسن والحسین فاجبتهما بقول القائل ؎ لو کل کلب عوی القمته حجرا ؎ لاصبح الصخر مثقالا بدینار ثم نودی فی سری الروضة بین القبر الشریف والمنبر بالانتصار لاهل البیت فشرعت عند ذلک فی کتاب اذکر فیه مناقب اهل البیت علی ما اتفق علیه اهل السنة والجماعة علی وجه الاختصار واذکر فیه ان شاء الله تعالی من خرج کل واحد من ائمة اهل البیت ممن کان معاصرا لهم من احبابهم واعدائهم کما تری ذلک ان شاء الله قریبا وسمیته الصراط السوی فی مناقب آل النبی ولقد اجاد من قال ادیها الا فیه شعرا حسنا ؎ هذا کتاب بفیض قد حوی دررا ؎ فی مدح آل رسول الله الشرف ؎ انعم به من کتاب تحفة برزت ؎ ما مثلها فی خبایا الدهر من تحف ؎ غص به ضاح واغمز فی مطا العنت ؎ واستخرج الجوهر المکنون من صدف ؎ تنزل منه العنا والهم سائرة ؎ وفیه تهلک صرا لما غیر مختلف ؎ فهو الصراط السوی فاره تسم شرفا ؎ تالیف محمود تالی منهج السلف ؎ القادری طریقا فی مسالکه ؎ الشافعی اتباعا للعهود وفی ؎ و هرگاه این عبارت سراپا جزالت کاشف از بعض اسرار عظمت و جلالت این کتاب سراسر متانت شنیدی پس بدانکه در همین صراط سوی می فرماید اخرج احمد عن عمرو بن شاس الاسلمی رضی الله عنه وهو من اصحاب الحدیبیة قال خرجت مع علی رضی الله عنه الی الیمن فجفانی فی سفری حتی وجدت فی نفسی علیه فلما قدمت اظهرت شکایته فی المسجد حتی بلغ ذلک النبی صلی الله علیه وسلم فدخلت المسجد ذات غداة ورسول الله صلی الله علیه وسلم فی ناس من اصحابه فلما رانی احد الی عینیه

يقول حتى دالى النظر حتى اذا جلست قال يا عمرو والله لقد اذيتني قلت اعوذ بالله ان اوذيك يا رسول الله فقال بلى من اذى عليا فقد اذاني وفي لفظ اخرجه ابن عبد البر من احب عليا فقد احبني ومن ابغض عليا فقد ابغضني ومن اذى عليا فقد اذاني وفي رواية ان بريدة تكلم في علي بما لا يحب رسول الله وذلك انه اخذ جارية من الخمس فبلغ ذلك الى النبي صلى الله عليه وسلم فخرج رسول الله مغضبا فقال ما بال اقوام ينقصون عليا من يبغض عليا فقد يبغضني ومن فارق عليا فقد فارقني ان عليا مني وانا منه خلق من طينتي وخلقت من طينة ابراهيم وانا افضل من ابراهيم ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم ثم قال يا بريدة اما علمت ان لعلي اكثر من الجارية التي اخذ وانه وليكم بعدي وفي رواية محمود القدري الشيخاني لهذا الحديث الشريف عن احمد بن حنبل الامام في هذا الكتاب الممدوح بمحامد باهرة على لسان منتقديه دليل واضح على اعتقاده واعتباره وبراءته من الكذب والسنة اتصل روه عن اتهام الاغنام فتكذيب المخاطب اياه خلاف ما صرح به الحذاق الماهرون تقول فظيع فاحش وانا على ذهاب به لقادرون محمود بن محمد شيخانی از شیوخ مشهورین وعلمای معروفین است بنهایت فخامت مرتبت و سمو منزلت او از اشعار بلاغت شعار بعض معاصرین قادری که آنفا در ضمن صدر صراط سوی مذکور شد واضح و ظاهر است فاضل رشید بروایت او احتجاج و استدلال نموده چنانچه در کتاب غرة الراشدین بمقام اثبات ادعای فدای ابو حنیفه جان خود را برای اهلبیت علیهم السلام گفته و سید محمود قادری قدس سره در کتاب صراط الاکرم فرموده قیل ان رجلا اتی ابا حنیفة رحمة الله علیه وقال اخی توفی واوصى بثلث ماله لامام المسلمين الى من ادفع فقال له ابو حنيفة امرك بهذا السؤال ابو جعفر الدوانقی وكان يبغض ابا حنيفة كبغض جماعة من اشقياء بلدنا الامام الشافعي رح فحلف السائل لكن بانه ما امرني بهذا السؤال فقال ابو حنيفة رح ادفع الثلث الى

جعفر بن محمد الصادق فانه هو الامام الحق فذهب السائل واخبر ابا جعفر الدوانقی بذلك فقال ابو جعفر بهذا عرفت ابا حنيفة منذ قديم انه يرى الحق لغيرنا ثم دعا ابا حنيفة وسقاه السم في الطعام فعلم ابو حنيفة ذلك فقام ليخرج فقال له ابو جعفر الى اين يا ابا حنيفة فقال الى اين تأمرني فامره بالجلوس الى ان عمل السم فيه فخرج ومات شهيدا في الطريق انتهى و درین حکایت و روایت مناقب امام اعظم که بالا مذکور شده اختلافی بعضی گفته اند که در حادثه محمد و ابراهیم چون امام فتوی نوشته به بیعت و اعانت ایشان فرمود منصور بران مطلع شد الخ اختلافی نیست چرا که سوال متعدد بود چنانکه از عبارت این روایت ظاهر است پس جایز است که جواب امام اول یعنی فتوی او در نصرت آل بطرف محمد و ابراهیم باعث تغیر منصور بر آنجناب و طلب ایشان از کوفه به بغداد باعث حبس شده باشد و جواب دوم یعنی فتوی او در دفع ثلث بسوی حضرت امام جعفر صادق علیه السلام و قائل شدن بامامت آنجناب باعث قتل شده باشد وجه هفتاد و پنجم آنکه احمد بن الفضل بن محمد باکثیر حضرمی حدیث ولایت را در وسیلة المآل فی مناقب الآل از احمد بن حنبل روایت کرده و اولا عبارت وسیلة المآل که از آن نهایت جلالت و عظمت و مدح و ثنای کتاب مذکور و اعتماد و اعتبار احادیث مذکوره در آن ثابت شود باید شنید قال فیه فرأیت ان اجمع في تاليف هذا مورد من الفوائد الثمينة وغرر الاحاديث الصحيحة والحسنة مما هو مختص بالعترة النبوية والبضعة الفاطمية واذكره بلفظ الاجمال ثم ما ورد من مناقب اهل الكساء الاربعة نخبة الآل واصرح فيه باسمائهم ثم ما ورد لكل واحد منهم بصريح اسمه الشريف فجمعت في كتابي هذا زبدة ما دونوه وعمدة ما صححوه من ذلك واتقنوه وصار قوه في مولفاتهم وفنونه فيه مقتصرا على ما يودي المطلوب ويوصل اليه باحسن نمط واسلوب سالكا في ذلك طريق السداد ومقتصرا فيه على ما به يحصل المراد تاركا للتطويل الممل سالما من نقص الاختصار المخل فجاء بحمد الله تعالى من احسن تاليف في هذا الشان واتقن

مصنّف سلك فيه طريق الاتقان جمع مع سهولة تناوله البدايع حسن البيان وحوى مع تناسب مسائله وتناسق وسائله على ية الموارد للظمان و تتبّعت فيه غالب ما صحّ نقله من الاحاديث ويعمل بمثله في الفضائل و يحتج بها في القديم والحديث وتركت ما اشتدّ ضعفه منها ولم نجد له شاهدا يقويه وجانبت عما تكلّم في سنده وقد عدّه الحفّاظ من الموضوع الذي يجب ان نتقيه واتيت بالمشهور في كتب التواريخ عند نقل القصص والاخبار وربّما دعت الحاجة الى الاشارة لبعض الوقائع رومًا لطريق الاختصار واكتفيت بالحوالة على الكتب المؤلّفة لذلك الفنّ فانّها تغني عن التطويل بذكره في كتابنا القصد الايجاد مهما امكن فدونك مولفا يجب رقم سطوره بخالص الابريز و مصنّفا يتعين ان يقابل بالتكريم والتعزيز ويحق له ان يجرّ ذيل فخره على فوق كل مؤلف سواه ويسمو على مصنف بما جمع فيه وحواه اذ هو سفينة بجواهر نعوت اهل البيت قد شحنت وفي بحار فضائلهم الجمّة عامت وعلى جودي شمائلهم استوت واستوطنت يضوع من ارجائها نشر مناقبهم العاطر ويلوح في شمائلها بدر كواكبهم الزاهر تتبعت فيه من الاحاديث ما يشرح صدور المؤمنين وتقر به عيون المتقين ويضيق بسببه ذرع المنافقين ممّا تفرّق في سواه من نصوص العلماء ومؤلّفات الأئمّة القدماء ثم لمّا كمل حسنه البهي وتهذيبه وتم بحمد الله تعالى تفصيله وتبويبه سمّيته وسيلة المآل في عدّ مناقب الآل لكي يطابق اسمه مسمّاه ويوافق رسمه المعنى الذي نويناه والمبنى الذي عليه بنيناه لاني الفته راجيًا به السّلامة من ورطات يوم القيام والخلوص من نار منه ذلك المقام مؤمّلا من فضل الله تعالى ان احوز ببركته سائر الامال وافوز باسنى المطالب والخالص المآل لانّ حبّهم هو الوسيلة العظمى وتقربهم في كلا الدّارين يوصل الى كل مقام اسنى و مرقى

مدائح زاهره و مناقب فاخره این کتاب شریف شنیدی پس بدانکه احمد بن الفضل در همین کتاب میفرماید عن عمران بن حصين رضي الله عنه انّ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم قال انّ عليًّا منّي وانا منه وهو ولي كل مؤمن بعدي اخرجه احمد وابو حاتم والترمذي وقال حسن غريب وعن بريدة رضي الله عنه انه كان يبغض عليًّا فقال النبي صلّى الله عليه وسلّم تبغض عليا قال نعم فقال لا تبغضه وان كنت تحبّه فازدد له حبًّا قال فما كان احدٌ من الناس بعد رسول الله صلّى الله عليه وسلّم احبّ اليّ من علي وفي رواية علي منّي وانا من علي وهو وليكم بعدي خرّجهما احمد بن حنبل و وجه هفتاد و ششم آنکه نیز احمد بن الفضل بن محمد باکثیر در وسیلة المآل حدیث ولایت را در ضمن حدیث عشر خصال روایت نموده چنانچه فرموده عن عمرو بن ميمون رضي الله عنهما اذ اتاه سبعة رهط فقالوا يا ابن عباس امّا ان تقوم معنا او تخلو من هؤلاء قال بل اقوم معكم وهو يومئذ صحيح قبل ان يعمى فقال انتدوا الى ان جلسوا في النادي هو مجلس القوم الذي يتحدّثون فيه ثم جاء ينفض ثوبه ويقول افّ وتفّ وقعوا في رجل له عشر خصال وقعوا في رجل قال له النبي صلّى الله عليه وسلّم لابعثنّ رجلًا لا يخزيه الله ابدًا يحب الله ورسوله فاستشرف لها من استشرف فقال اين علي بن ابي طالب فقالوا هو في الرحى يطحن قال فما كان احدكم ليطحن فجاء وهو ارمد لا يكاد يبصر فنفث في عينيه ثم هزّ الراية ثلاثا واعطاه اياها فجاء بصفيّة بنت حيي ثم بعث فلانا يعني ابا بكر رضي الله عنه بسورة التوبة فبعث عليًّا خلفه فاخذها منه وقال لا يذهب بها الا رجل منّي وانا منه وقال لبني عمه ايكم يواليني في الدنيا والآخرة وعلي جالس معه فابوا فقال علي انا اواليك في الدنيا والآخرة قال فتركه ثم اقبل على رجل منهم فقال ايكم يواليني في الدنيا والآخرة فابوا فقال انا اواليك في الدنيا والآخرة فقال انت وليّي في الدنيا والآخرة قال وكان اوّل من اسلم بعد خديجة قال واخذ النبي

صلی الله علیه وسلم ثوبه و وضعه علی علی و فاطمة والحسن والحسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا قال و شری نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه وکان المشرکون یرمون النبی صلی الله علیه وسلم فجاء ابو بکر و علی نائم قال و ابو بکر یحسب انه رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال له علی ان نبی الله قد انطلق نحو بیر میمون فادرکه فانطلق ابو بکر معه و دخل الغار و جعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو یتضور ای یصیح ویلتوی عند الضرب قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور وانت تتضور وقد استنکرنا ذلک قال وخرج النبی صلی الله علیه وسلم فی الناس للغزوة فقال له علی اخرج معک فقال له النبی صلی الله علیه وسلم اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی ان اذهب الا وانت خلیفتی وقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولی کل مومن بعدی قال و سد ابواب المسجد الا باب علی قال فیدخل المسجد جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره قال و قال من کنت مولاه فعلی مولاه قال واخبرنا ان الله عز وجل قد رضی عن اصحاب الشجرة وعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا انه سخط علیهم بعد قال و قال یا نبی الله ائذن لی اضرب عنقه یعنی حاطبا قال او کنت فاعلا وما یدریک لعل الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم و علی کرم الله وجهه من اهل الشجرة واهل بدر بل من اکابرهم رضوان الله تعالی علیهم اجمعین خرج هذا الحدیث بتمامه احمد بن حنبل و ابو القاسم الدمشقی فی الموافقات فی الاربعین الطوال واخرج النسائی بعضه وهذه القصة مشهورة ذکرها ابو اسحق وغیره فالحمد لله علی ثبوت اعتماد هذا الحدیث الشهیر من افادة باکثیر الذی هو العالم النحریر والمعتمد الکبیر والمؤئل فی الحرم المکی لکل عظیم وصغیر

فابحر و مخالج الازلال و التعزیر و انجرو شباک الاضلال و التعییر و اهدم اساس الابطال و النکیر و انفصح عریکه لتکذیب و التحقیر والله الموفق بالهدایة و التبصیر محتجب نماند که احمد بن الفضل صاحب فضل جلیل و فائز مقام رفیع و سنی و از اکابر و نبهای علمای مکه معظمه و نحاریر ثقات آن بلده مکرمه است در مجلد غدیر شنیدی که محمد امین بن فضل الله المحبی در خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر گفته الشیخ احمد بن الفضل بن محمد باکثیر المکی الشافعی من ادباء الحجاز و فضلائها المتمکنین کان فاضلا ادیبا له مقدار علی و فضل جلی وکان له فی العلوم الفلکیة و علم الاوفاق والزایرجا ید عالیة وکان له عند اشراف مکة منزلة و شهرة وکان فی الموسم یجلس فی المکان الذی یقسم فیه الصر السلطانی بالحرم الشریف بدلا عن شریف مکة ومن مولفاته حسن المال فی مناقب الال جعله باسم الشریف ادریس امیر مکة ومن شعره قوله مصدرا او معجزا قصیدة المتنبی یمدح بها السید علی بن برکات الشریف الحسنی وهی جشات نفسی و دعت یوما ودعوا وقالت لا ظعان الاحبة اتبعوا الی ان قال بعد ذکر تمام الاشعار واتفق له انه سمع وهو محتضر ینادی علی فاکهة ودعوا من نار حیله فقال بیهاء یا صاح داعی المنون وافی وحل فی حیننا نزوله ها انا قد رحلت عنکم فودعوا من دنا رحیله فلم یلبث الا قلیلا حتی مات رحمه الله تعالی وکانت وفاته فی سنة سبع واربعین والف بمکة ودفن بالمعلاة و رضی الدین محمد بن علی بن حیدر در تنضید العقود السنیة بتمهید الدولة الحسنیة که در مکه معظمه از کتبخانه بعض اعلام فقیر را عاریت بدست آمده بود گفته قال احمد صاحب الوسیلة وهو الثقة الامین فی کل فضیلة وکان نجم الدین شارک ایاه فی وزارة مکة المشرفة وعمره اثنان وستین بولایة الغوری وهی آخر ولایة صدرت من الشراکسة سنة ثمان عشرة وسبعمائة از این عبارت ظاهر است که احمد صاحب وسیله ثقه و امین است در هر فضیلت و ناهیک به مدحا و ثناء عظیما و تعظیما و اطراء فخیما نیز رضی الدین در تنضید العقود

السنیّة بعد ذکر بعض روایات و حکایات دال بر عدم مواخذه سادات بافعال قبیحه گفته و ان
اردت زیادة علی ذلک فعلیک بخاتمة وسیلة المال و بجواهر العقدین و غیرهما
من کتب التواریخ **وجه هفتاد و هفتم** آنکه میرزا محمد بن معتمد خان حارثی بدخشی در مفتاح النجا
فی مناقب آل العبا گفته اخرج احمد عن بریدة رضی الله عنه قال بعث رسول الله
صلی الله علیه و سلم بعثین الی الیمن علی احدهما علی بن ابی طالب و علی الآخر خالد بن الولید
فقال اذا التقیتم فعلیّ علی الناس و اذا افترقتم فکل واحد منکما علی جنده قال فلقینا
بنی زبید من اهل الیمن فاقتتلنا فظهر المسلمون علی المشرکین فقتلنا المقاتلة
و سبینا الذریّة فاصطفی علی امرأة من السبی لنفسه قال بریدة فکتب معی
خالد بن الولید الی رسول الله صلی الله علیه و سلم یخبره بذلک فلمّا اتیت النبی
صلی الله علیه و سلم دفعت الکتاب فقرئ علیه فرایت الغضب فی وجه رسول الله
صلی الله علیه و سلم فقلت یا رسول الله هذا مکان العائذ بک بعثتنی مع رجل
و امرتنی ان اطیعه ففعلت ما ارسلت به فقال رسول الله صلی الله علیه و سلم
لا تقع فی علیّ فانه منّی و انا منه و هو ولیکم بعدی **وجه هفتاد و هشتم** آنکه نیز میرزا محمد
در مفتاح النجا گفته اخرج الدیلمی عن علیّ کرّم الله وجهه انّ النبی صلی الله علیه
و سلم قال لبریدة یا بریدة انّ علیّا ولیکم بعدی فاحبّ علیّا فانه یفعل
ما یؤمر **وجه هفتاد و نهم** آنکه نیز در مفتاح النجا گفته اخرج الترمذی و اللفظ له
و الحاکم عن عمران بن حصین رضی الله عنه قال بعث رسول الله
صلی الله علیه و سلم جیشا فاستعمل علیهم علی بن ابی طالب فمضی فی السریّة
فاصاب جاریة فانکروا علیه و تعاقد اربعة من اصحاب النبی صلی الله علیه و سلم
فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی و کان المسلمون
اذا رجعوا من سفر بدؤا برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلّموا علیه ثم انصرفوا

الی رحالهم فلمّا قدمت السریّة سلّموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام
احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی بن ابی طالب صنع کذا و کذا فاعرض
عنه رسول الله ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث
فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل الیهم
رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علیّ
ما تریدون من علیّ انّ علیّا منّی و انا منه و هو ولیّ کل مؤمن بعدی و لفظه عند
احمد فرفعا دعوا علیّا دعوا علیّا دعوا علیّا انّ علیّا منّی و انا منه و هو ولیّ
کل مؤمن بعدی **وجه هشتادم** آنکه نیز میرزا محمد در مفتاح النجا گفته اخرج الخطیب
و الرافعی عن علیّ کرّم الله وجهه قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم سالت الله
یا علیّ فیک خمسا فمنعنی واحدة و اعطانی اربعة سالت الله ان یجمع علیک امّتی
فابی علیّ و اعطانی فیک انّ اوّل من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا و انت
معی معک لواء الحمد و انت تحمله بین یدیّ تسبق به الاوّلین و الآخرین
و اعطانی انک ولیّ المؤمنین بعدی **وجه هشتاد و یکم** آنکه نیز میرزا محمد در مفتاح النجا
گفته و اخرج احمد عن عمرو بن میمون قال انّی لجالس الی ابن عبّاس رضی الله عنه
اذ اتاه تسعة رهط قالوا یا ابن عبّاس امّا ان تقوم معنا و امّا ان تخلونا
فقال ابن عبّاس بل اقوم معکم قال و هو یومئذ صحیح لم یعم قال فانتدوا
فتحدّثوا فلا ندری ما قال فجاء ینفض ثوبه و هو یقول افّ و تفّ وقعوا فی
رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه و سلم لابعثنّ رجلا لا یخزیه
الله ابدا یحبّ الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف قال این علیّ قیل
هو فی الرحی یطحن قال و ما کان احدکم یطحن قال فجاء و هو ارمد لا یکاد یبصر قال
فنفث فی عینیه ثم هزّ الرایة ثلثا فاعطاه ایاها فجاء بصفیّة بنت حییّ

ما تریدون من علیّ

قال ثم بعث ابا بکر بسورة التوبة فبعث علیاً خلفه فاخذها منه قال لا یذهب
بها الا رجل منی و انا منه قال و قال النبی صلعم لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة قال
و علی جالس معهم فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا و الآخرة قال فترکه ثم اقبل
علی رجل منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة فابوا فقال علی انا اوالیک فی
الدنیا و الآخرة فقال انت ولیی فی الدنیا و الآخرة قال و کان اول من اسلم من الناس
بعد خدیجة قال و اخذ رسول الله صلی الله علیه و سلم ثوبه فوضعه علی علی
و فاطمة و حسن و حسین فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم
تطهیراً قال و شری علی نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه و سلم ثم نام مکانه
قال و کان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه و سلم فجاء ابو بکر و علی نائم
و ابو بکر یحسب انه نبی الله صلعم فقال یا نبی الله صلی الله علیه و سلم قال قد انطلق
نحو بئر میمون فادرکه فانطلق ابو بکر فدخل معه الغار قال و جعل علی یرمی بالحجارة
کما یرمی رسول الله و هو یتضور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم
کشف راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور و انت تتضور
و قد استنکرنا ذلک و خرج الناس فی غزاة تبوک قال فقال علی اخرج معک
فقال له نبی الله لا فبکی فقال له ما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون
من موسی الا انک لست بنبی لا ینبغی ان اذهب الا و انت خلیفتی قال و سد
ابواب المسجد غیر باب علی قال فیدخل المسجد جنبا و هو طریقه لیس له طریق
غیره قال و قال رسول الله صلی الله علیه و سلم من کنت مولاه فان مولاه
علی قال و اخبرنا الله عز و جل انه قد رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم
هل حدث احدا انه سخط علیهم بعد اقول هذا حدیث حسن بل صحیح
بعضهم و هو شامل لمناقب جمة یلزم لاهل العلم حفظه از ین عبارت ظاهر است

که این حدیث شریف که در آن حدیث ولایت هم مذکور است شامل مناقب حمیده است و لازم
اهل علم را حفظ آن پس بحمد الله المنان حسب افاده میرزا محمد معتمد خان مخاطب عالیشان و
بعض دیگر متعصبین بی ایقان که جسارت بر تکذیب و ابطال آن با جهار و اعلان نموده اند
بزه کار و آثم و تارک واجب و لازم و خارج از جمله اهل علم و مهره حذاق و داخل زمرهٔ عوام فساق
و داخل همج رعاع منهمکین فی اشواق الصفق بالاسواق و چون میرزا محمد معتمد خان مقبول و
مستند ممدوح خود مخاطب عالی مکانست پس خروج او از اهل علم و دخول در زمرهٔ تارکین
لازم حتم حسب افاده ممدوح خودش ثابت گردید و سجل این خروج و دخول بدستخط خاص خود
مزین و بکمال عظمت و جلالت و نهایت دیانت و امانت او بالمرام او واضح و روشن شد

وجه هشتاد و دوم آنکه نیز میرزا محمد بدخشانی در نزل الابرار بما صح فی مناقب اهل البیت الاطهار
در قسم اول از باب اول از مقصد کتاب گفته اخرج الترمذی و الحاکم عن عمران بن الحصین
رضی الله عنه قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم جیشا و استعمل علیهم
علی بن ابی طالب فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه و تعاقد اربعة
من اصحاب النبی صلی الله علیه و سلم فقالوا اذا بلغنا رسول الله صلی الله
علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی و کان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدؤا
برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما قدمت
السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعة فقال
یا رسول الله الم تر ان علی بن ابی طالب صنع کذا و کذا فاعرض عنه رسول الله
صلی الله علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الیه
الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل
الیهم رسول الله صلی الله علیه و سلم و الغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون
من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مومن

بعد وجه هشتاد و سوم آنکه نیز میرزا محمد در نزل الابرار در ضمن حدیثی قسیم گفته اخرج احمد عن عمرو بن
میمون قال انی لجالس الی ابن عباس رضی الله عنهما اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن
عباس اما ان تقوم معنا واما ان تخلونا فقال ابن عباس بل اقوم معکم قال وهو
یومئذ صحیح لم یعم قال فانتدوا فتحدثوا فلا تدری ما قال فجاء ینفض ثوبه وهو
یقول اف وتف وقعوا فی رجل له عشر وقعوا فی رجل قال له النبی صلی الله علیه وسلم
لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحب الله ورسوله قال فاستشرف لها من استشرف
قال این علی قیل هو فی الرحی یطحن قال وما کان احدکم یطحن قال فجاء وهو ارمد لا یکاد
یبصر قال فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاه ایها فجاء بصفیة بنت حیی
قال ثم بعث ابا بکر بسورة التوبة فبعث علیا خلفه فاخذها وتیه قال لا یذهب بها
الا رجل منی وانا منه قال وقال النبی صلعم ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة قال وعلی
جالس معهم فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا والآخرة قال فترکه ثم اقبل علی رجل
منهم فقال ایکم یوالینی فی الدنیا والآخرة فابوا فقال علی انا اوالیک فی الدنیا والآخرة
فقال انت ولیی فی الدنیا والآخرة قال وکان اول من اسلم من الناس بعد خدیجة
قال واخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم ثوبه فوضعه علی علی وفاطمة والحسن والحسین
فقال انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا قال وشری
علی نفسه لبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال وکان المشرکون
یرمون رسول الله صلی الله علیه وسلم فجاء ابو بکر وعلی نائم وابو بکر یحسب انه نبی الله
فقال یا نبی الله صلی الله علیه وسلم قال قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه فانطلق
ابو بکر فدخل معه الغار قال وجعل علی یرمی بالحجارة کما یرمی رسول الله صلی الله
علیه وسلم وهو یتضور قد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف راسه
فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضور وانت تتضور وقد استنکرنا

بلوغه ثم حفظ البهجة وغیرها من متون الشافعیة والفیة ابن مالک الفیة
السیرة للعراقی والفیة الحدیث له ایضا وعرض ذلک علی مشایخ عصره فی حیاة
والده ثم اقبل علی الاشتغال فقرأ علی والده علوم العربیة وتفقه بالشمس
الرملی واخذ التفسیر والحدیث والادب عن النور علی بن غانم المقدسی وحضر
دروس الاستاذ محمد البکری فی التفسیر والتصوف واخذ الحدیث عن النجم الغیطی
والشیخ قاسم والشیخ حمدان الفقیه والشیخ الطبلاوی لکن کان اکثر اختصاصه
بالشمس الرملی وبه برع واخذ التصوف عن جمع وتلقن الذکر من قطب زمانه الشیخ
عبد الوهاب الشعراوی ثم اخذ طریق الخلوتیة عن الشیخ محمد المناخلی اخی عبد الله
واخلاه مرارا ثم عن الشیخ کریم الرومی حین قدم مصر بقصد الحج وطریق البیرامیة
عن الشیخ حسین الرومی المنتشوی وطریق الشاذلیة عن الشیخ منصور الغیطی وطریق
النقشبندیة عن السید الحسیب النسیب مسعود الطاشکندی وغیرهم عن مشایخ
عصره وتقلد النیابة الشافعیة ببعض المجالس فسلک فیها الطریقة الحمیدة وکان
لا یتناول منها شیئا ثم رفع نفسه عنها وانقطع عن مخالطة الناس وانعزل
فی منزله واقبل علی التالیف فصنف فی غالب العلوم ثم ولی تدریس المدرسة الصالحیة
فحسده اهل عصره وکانوا لا یعرفون مزیة علمه لانزوائه عنهم ولما حضر الدرس
فیها ورد علیه من کل مذهب فضلاؤه منتقدین علیه وشرع فی اقراء مختصر المزنی
ونصب الجدل فی المذاهب واتی فی تقریره بما لم یسمع من غیره فاذعنوا الفضله
وصار اجلاء العلماء یبادرون لحضوره واخذ عنه منهم خلق کثیر منهم الشیخ
سلیمان البابلی والسید ابراهیم الطاشکندی والشیخ علی الاجهوری والولی المعتقد
احمد الکلبی وولده الشیخ محمد وغیرهم وکان مع ذلک لم یخل من طاعن وحاسد
حتی دس علیه السم فتوالی علیه بسبب ذلک نقص فی اطرافه وبدنه من کثرة التداوی

قال کتاب جابر بن جریر
علیه المثال الفیلسوف الضیا
حوی عقیدة ... ومتون شرح
لعبد الرؤف ... امام البوعة
فضائل ...
فقال ... واحسن ...
لطالع ...
وسفلا ...
وفقط ...
۱۲۸۴
... منه دام ظله العالی
... الفهم واللیالی

ولما عجز صار ولده تاج الدّین محمّد یستملی منه التالیف و یسطرها و تالیف کثیرة الی ان قال بعد ذکر اکثر مصنّفاته وله مولفات اخر غیر هذه و بالجملة فهو اعظم علماء هذا التاریخ اثارا و مولفاته غالبها متداولة کثیرة النفع و للناس علیها تهافت زائد و یتغالون فی اثمانها و اشهرها شرحاه علی الجامع الصغیر و شرح السّیرة المنظومة للعراقی و کانت ولادته فی سنة ٩٥٢ اثنتین و خمسین و تسعمائة و توفی صبیحة یوم الخمیس الثالث و العشرین من صفر سنة احدی و ثلثین و الف و صلی علیه بجامع الازهر یوم الجمعة و دفن بجانب زاویته التی انشاها بخط المقسم المبارک فیما بین زاویتی سیّدی الشیخ احمد الزاهد و الشیخ مدین الاشمونی و قیل فی تاریخ موته مات شافعی الزمان رحمه الله وجه هفتاد و چهارم آنکه سید محمود بن محمد بن علی الشیخانی القادری حدیث ولایت را در صراط سوی فی مناقب آل النبی وارد کرده و اوّلا عبارت صدر صراط سوی که از ان مزید مدح و ثنای و وصف و اطرای آن ظاهر و حقیقت و اصابت و عظمت و جلالت و مطالب و مقاصد آن باهرگرد د باید شنید پس باید دانست که سید محمود در اوّل کتاب مذکور گفته اما بعد فان العمل بغیر العلم وبال و العلم بغیر العمل خیال و لا یقبض العلم الا بموت العلماء کما فی الحدیث المتفق علی صحّته فی روایة عبد الله ابن عمر ان رسول الله صلّی الله علیه و سلّم قال ان الله لا یقبض العلم انتزاعا ینتزعه من النّاس و لکن یقبض العلم بموت العلماء کلما ذهب عالم ذهب بما معه حتی اذا لم یبق عالم اتخذ الناس رؤساء جهالا فسئلوا فافتوا بغیر علم فضلّوا و اضلّوا و اعلم ان الفحول قد قبضت و الوعول قد هلکت و انقرض زمان العلم و خمدت جمرته و هم کثرة الجهل و علت دولته حتی لم یبق من الکتب التی یعتمد علیها فی ذکر الانساب الا بعض الکتب التی صنّفها اصحاب لبّ عنه کما ستقف علی اسمائها فی تضاعیف الکتاب ان شاء الله تعالی و یلوح لک شواهدها من بعید کالسّراب لکونها فارغة عن

دعوا علیّا دعوا علیّا دعوا علیّا ان علیّا منّی و انا منه و هو ولیّ کل مومن بعدی و اخرج الطیالسی و الحسن بن سفین و ابو نعیم عنه مثله و اخرج الترمذی و قال حسن غریب و الطبرانی و الحاکم و صحّحه عنه قال قال رسول الله صلّی الله علیه و سلم ما تریدون من علیّ ما تریدون من علیّ ما تریدون من علیّ ان علیّا منّی و انا منه و هو ولیّ کل مومن بعدی و اخرج الخطیب و الرافعی عن علی کرّم الله وجهه قال قال رسول الله صلّی الله علیه و سلم سالت الله یا علیّ فیک خمسا فمنعنی واحدة و اعطانی اربعا سالت الله ان یجمع علیک امتی فابی علیّ و اعطانی فیک ان اوّل من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا و انت معی و معک لواء الحمد و انت تحمله من بین یدی تسبق به الاولین و الاخرین و اعطانی انک ولیّ المومنین بعدی و محتجب نماند که صدر عالم عالم جلیل القدر و صدر باهر الفخر و فاضل شدید الاسر و نحریر طیب الخبر ست و کتاب او معارج العلی بشهادت خودش ممدوح و مقبول شاه ولی الله والد ماجد مخاطب نامدارست چنانچه در تفهیمات الٰهیه گفته تفهیم شیخ صدر عالم رساله تالیف کرده بودند دران رساله واقعات چند بیان کرده که از انجمله روایت شق قمرست یکی فلقه بحضرت علی کرم الله وجهه در رفت باز آن فلقه بدر کامل شده منشق گشت یکی فلقه با بن رامی در رفت و از انجمله واقعه ایست که حقیقت لوائی دران معلوم شد و بنای این رساله بر بیان مناقب حضرت علی ست کرم الله وجهه و درانجا قائل بتفضیل آنجناب بر سائر صحابه شدند بفضل کلّی بعد تالیف آن را با بن فقیر فرستاد بعد مطالعه آن این ابیات نظم کرده شد رعاک الله یا صدر العوالی ٭ و طول الدهر کان لک البقاء ٭ لقد اوتیت فی الاباء فخرا ٭ و بالابناء یرتفع العلاء ٭ و جدّک ایة لا ریب فیها ٭ و نحو لا تکدّره الدلاء ٭ و فی کشف المعارف کان فردا ٭ و ما فی القوم کان له کفاء ٭ لقد کوشفت ما کوشفت حقّا ٭ و فضل الله لیس له انتهاء ٭ اتاک الثلج و الایقان لمّا ٭ رایت الشق و انکشف اللواء ٭ و اذا داناک سیّدنا علیّ ٭ باکرام و حلم ما یشاء ٭ توّلف فی

مناقب کتابا ٭ وعند الله فی ذاك الجزاء ٭ ومكثر مدح مولانا علی ٭ مقل لا يكون له
وفاء ٭ فما من مشهد الا وفيه له فخر كبير وازدهاء ٭ وما من منهل الا وفيه لشرب عظيم ارتواء
وللقرآن تنزيل وظهر يقاتلهم عليه الانبياء ٭ وللقرآن تاويل وبطن يخاصمهم عليه الاوصياء
قبول الناس للتنزيل فيه سياسات لهم منها نماء ٭ فمنها رد تحريف وميل ٭ لاسباب لهم منها انتشاء
وصلح واختصام وابتلاء ٭ باقوام قلوبهم هواء ٭ لهذا القسم اسرار عظام ٭ وللشيخين فيما اعتلاء
وفی علم النبوة ان هذا ٭ ملاك الامر ليس به خفاء ٭ وما نال الصحابة صادقيه يقينا مثل ما طلعت
ذكاء ٭ فاثبت ذاك للشيخين واختر ٭ من الاوصاف مدحا ما تشاء ٭ انتهی ما فی التفهيمات
الالهية **اقول** فيا سبحان الله يثبت صدق العالم الذی هو الصدق المشهود ٭ والممدوح
بهذه المدائح الباهرة السفور ٭ والمنعوت بتلك المناقب الزاهرة النور ٭ على لسان
والد المخاطب المختال الفخور ٭ هذا الحديث الشريف نقلا عن اساطينه الذين عليهم المدار
على مرور الدهور ٭ ثم يرميه المخاطب المغرور بالكذب والزور ٭ ولا يخاف فضيح الخزی
والتعصب المدحور ٭ ولا يكترث اصلا بابداء الهذر المحظور ٭ واشاعة الهجر المبتور
فانها لا تعمی الابصار ولكن تعمی القلوب التی فی الصدور ٭ وجه ہشتاد و ہشتم آنکہ ولی اللہ احمد
بن عبد الرحیم والد ماجد مخاطب حدیث ولایت را ثابت فرمودہ و آن را از فضائل و مناقب جناب
امیر المومنین علیه السلام شمار کردہ چنانچہ در قرة العینین گفتہ عن عمران بن حصين قال بعث
رسول الله صلى الله عليه وسلم جيشا واستعمل عليهم علی بن ابی طالب فمضی فی السرية
فاصاب جارية فانكروا عليه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه بما صنع علی وكان المسلمون
اذا رجعوا من سفر بدؤا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى
رحالهم فلما قدمت السرية سلموا على النبی صلى الله عليه وسلم فقام احد الاربعة
فقال يا رسول الله الم تر الى علی بن ابی طالب صنع كذا وكذا فاعرض عنه رسول الله

صلی اللہ

صلى الله عليه وسلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال
مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال ما قالوا فاقبل اليه رسول الله والغضب
يعرف فی وجهه فقال ما تريدون من علی ما تريدون من علی ما تريدون من علی ان عليا
منی وانا منه وهو ولی كل مومن من بعدی اخرجه الترمذی ٭ **وجه ہشتاد و نہم** آنکہ نیز
شاہ ولی اللہ حدیث ولایت را در ازالة الخفا عن خلافة الخلفا کہ اقصای مدح و ثنا و منتہای وصف
و اطرای آن از کلام خود مخاطب صدر ہمین عقیدہ ششم از باب امامت ساطع و لامع ست در مآثر
جناب امیر علیه السلام وارد فرمودہ چنانچہ گفتہ اخرج الحاكم والنسائی عن عمرو بن ميمون
قال انی لجالس عند ابن عباس اذ اتاه تسعة رهط فقالوا يا ابن عباس اما ان تقوم
معنا واما ان تخلونا من بين هؤلاء فقال ابن عباس بل انا اقوم معكم قال وهو
يومئذ صحيح قبل ان يعمی قال فانتدوا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا فجاء ينفض ثوبه
ويقول اف وتف وقعوا فی رجل له عشر فضائل ليست لاحد غيره وقعوا فی
رجل قال له النبی صلى الله عليه وسلم لابعثن رجلا لا يخزيه الله ابدا يحب الله
ورسوله ويحبه الله ورسوله فاستشرف لها مستشرف فقال اين علی فقالوا
انه فی الرحی يطحن قال وما كان احدهم ليطحن قال فجاء وهو ارمد لا يكاد ان يبصر
قال فنفث فی عينيه ثم هز الراية ثلاثا فاعطاها اياه فجاء على بصفية بنت
حيی قال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم فلانا بسورة التوبة
فبعث عليا خلفه فاخذها منه قال لا يذهب بها الا رجل منی وانا منه
فقال ابن عباس وقال النبی صلى الله عليه وسلم لبنی عمه ايكم يوالينی فی الدنيا
والاخرة قال وعلی جالس معهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم واقبل على
رجل منهم فقال ايكم يوالينی فی الدنيا والاخرة فابوا فقال لعلی انت وليی فی الدنيا
والاخرة قال ابن عباس وكان علی اول من آمن من الناس بعد خديجة رضی الله عنها

قال واخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم ثوبه فوضعه على على وفاطمة وحسن
وحسين قال انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا قال
ابن عباس وشرى على نفسه فلبس ثوب النبى صلى الله عليه وسلم ثم نام مكانه
قال ابن عباس وكان المشركون يرمون رسول الله صلى الله عليه وسلم فجاء ابو بكر
رضى الله عنه وعلى نائم قال وابو بكر يحسب انه رسول الله صلى الله عليه وسلم
قال فقال يا نبى الله فقال له على ان نبى الله قد انطلق نحو بئر ميمون فادركه
قال فانطلق ابو بكر فدخل معه الغار قال وجعل على رضى الله عنه يرمى بالحجارة
كما كان يرمى نبى الله صلى الله عليه وسلم وهو يتضور وقد لف راسه فى الثوب لا يخرجه
حتى اصبح ثم كشف عن راسه فقالوا انك للئيم وكان صاحبك لا يتضور ونحن
نرميه وانت تتضور وقد استنكرنا ذلك فقال ابن عباس وخرج رسول الله
صلى الله عليه وسلم فى غزوة تبوك وخرج الناس معه فقال له على اخرج معك
قال فقال النبى صلى الله عليه وسلم لا فبكى على فقال له اما ترضى ان تكون منى
بمنزلة هارون من موسى الا انه لا نبى بعدى انه لا ينبغى ان اذهب الا وانت
خليفتى قال ابن عباس وقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم انت ولى كل مومن
من بعدى ومومنة وسد رسول الله صلى الله عليه وسلم ابواب المسجد غير باب
على فكان يدخل المسجد جنبا وهو طريقه لا غيره قال ابن عباس وقال رسول الله
صلى الله عليه وسلم من كنت مولاه فان مولاه على قال ابن عباس وقد اخبرنا
الله عز وجل فى القران انه رضى عن اصحاب الشجرة فعلم ما فى قلوبهم فهل اخبرنا
انه سخط عليهم بعد ذلك قال ابن عباس وقال نبى الله صلى الله عليه وسلم لعمر
رضى الله عنه حين قال ائذن لى فاضرب عنقه قال وكنت فاعلا وما يدريك
لعل الله قد اطلع الى اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم فالحمد لله الحنان المنان

[margin: لعمر ...]

الديان

الديان الرحمن الهادى الى سبل الايقان وطرق العرفان الموضح للصدق باوضح الادلة واجلى
برهان حيث اثبت اعتبار الحديث واعتقاده بافادة والد المخاطب السليط اللسان وشيخه
واستاذه جليل الشان ومرجعه وموئله وملاذه ومعقله الذى هو عين الاعيان
ولا يشق له غبار ولا يلحق له آثار وهو السابق على الامثال والاقران الذى تضرب
اليه اكباد الابل بهرة هذا الشان فهو وحيد الزمان وفريد الدوران ولاح ووضح
وتبين وباح ان من كذب الحديث الشريف ورماه بالفرية والعضيهة والبطلان
فقد اخطا صحوة العدوان وركب متن الطغيان واثر فحش الشنان واختار افك
البهتان وابدى سبيل الهذر والهذيان ورضى بالتساهل والتغافل والتعالل والادهان
وجانب جانب اليقين والايمان واظهر ابتلاءه بالاحقاد والاحن والاضغان وان الغرور
الخدوع طبع قلبه ران فخدع وغش وخان وكذب وافترى ومان
واضاع عرضه ودينه وما صان ونفسه بقذ العصبية شان وما احتفل
بالصغار والخسار والهوان وهوى فى هوة الخزى والعصيان والاتيان بما ينفر
منه كل عاد وجان فيا للعجب كل العجب بين جادى رجب من المخاطب الشريف
الحسب الذى هو جذيلهم المحكك وعذيقهم المرجب كيف خاض فى غمار عقوق الده
المهذب وشيخه الواضع للهناء على النقب وزجى على اتباعه واقتفاء اثاره تقليد
الكلب الجالب على نفسه اتباعه امر العطب فلم يحتفل باثبات فضيلة سيد العرب
وجرى فى مضمار الانكار والابطال بالتقريب والخبب وابدى غرائب التوغر والشغب
والعناد السائق الى الشجب ولم يكترث بالامر ونزول السخط وحلول الغضب ولم يهب
اصلاء لحوق عار القصب وظهور شنار الفتور زيادة على اصطلاء نار ذات اللهب
وكانه لم يقرع سمعه قول على عليه السلام نحن اهل بيت ما عادانا بيت الا خرب
وما نبح علينا كلب الا جرب وجه نودم آنکه محمد بن اسمعیل صلاح الامیر الیمنی الصنعانی

در روضه ندیه شرح تحفه علویه گفته قل من المدح بما شئت فلن تات فیما قلته شیئاً فریاً ؛ کل
من رام ان یدانی شأوه ؛ فالعلی فاعدده ممّا اشعیا ؛ هذه کالفذلکة لما تقدم
من فضائله کانّه قال اذا قد عرفت انّه احرز کل کمال و بذ فی کل فضیلة کملة الرجال
فقل ما شئت فی مدحه کان تمدحه بالعبادة فانّه بلغ رتبتها العلیة و بالشجاعة
فانه انسی ما سبقه من ابطال البریة و بالزهادة فانّه امامها الذی به یقتدی و بالجود
و انّه الذی فیه المنتهی و بالحیاة فلا فضیلة الا و هو حامل لوائها و مقدم لمرائها
فقل فی صفاته ما انطلق به اللسان فلن یعیبک فی ذلک انسان و فی هذا اشارة
الی عدم انحصار فضائله کما قد اشرنا الیه سابقاً و کیف ینحصر لنا و قد قال امام المحدثین
احمد بن حنبل انه ما ثبت لاحد من الفضائل الصحیحة ما ثبت للوصی علیه السلام
و قد علم ان کتب السنّة قد شرقت و غربت و بلغت مبلغ الریاح فلا یمکن حصرها و لنشر
الی ما لم نورده سابقاً فمن ذلک انّه من الرسول صلی الله علیه و سلم بمنزلة الراس من
البدن کما اخرجه الخطیب من حدیث البراء و الدیلمی فی مسند الفردوس من حدیث
ابن عباس رضی الله عنهما عنه صلی الله علیه و سلم علی منی بمنزلة راسی من بدنی
و من ذلک انّه باب حطة کما اخرجه الدارقطنی فی الافراد عن ابن عباس رضی الله عنهما عنه
صلی الله علیه و سلم علی باب حطة من دخل منه کان مومناً و من خرج منه کان کافراً
و من ذلک انّه من النبی صلی الله علیه و سلم و النبی صلی الله علیه و سلم منه کما اخرجه
احمد و الترمذی و ابو حاتم من حدیث عمران بن حصین ان رسول الله صلی الله علیه و سلم
قال ان علیاً منی و انا منه و هو ولی کل مومن بعدی ازین عبارت نهایت
اعتبار و اعتماد حدیث ولایت و کمال شناعت و فظاعت تکذیب و ابطال آن ظاهر و واضح است
نیز ازکه محمد بن اسمعیل این حدیث شریف را از جمله فضائل صحیحه موفوره و مناقب ثابته غیر محصوره برای
جناب امیر المومنین علیه السلام شمرده و آنرا از احمد و ترمذی و ابو حاتم نقل کرده و بآن استدلال و احتجاج کرده

برانکه

بر اینکه حضرت امیر المومنین از جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم است و جناب رسالتمآب صلی الله
علیه و آله و سلم از آنحضرت است و ناهیك بها منقبة سنیة لا یبلغ کنهها الا الالباب و یخسر عنها
الا تهام و لن یجد احد من المعاندین و المتعصبین بعدها سبیلاً الی شئ من الوسواس
و الکلام وجه نود و یکم آنکه نیز در روضه ندیه بشرح شعر کلما للصحب من مکرمة فله
السبق تراه الاولیا گفته و قد اختصه الله و رسوله بخصائص لا تدخل تحت ضبط
الاقلام و لا تفنی بفناء اللیالی و الایام مثل اختصاصه باربع لیست فی احد غیره
کما اخرجه العلامة ابو عمر بن عبد البر من حدیث حبر الامة ابن عباس رضی الله عنهما
قال لعلی اربع خصال لیست لاحد غیره هو اول عربی و عجمی صلی مع رسول الله
صلی الله علیه و سلم و هو الذی کان لواءه معه فی کل زحف و هو الذی صبر معه یوم
فر عنه غیره و هو الذی غسله و ادخله فی قبره و کاختصاصه بخمس کما اخرجه
احمد فی المناقب و قد تقدم ذلک فی بیت لواء الحمد و کاختصاصه بعشر کما اخرجه
احمد بتمامه و ابو القاسم الدمشقی فی الموافقات و فی الاربعین الطوال و اخرج النسائی
بعضه و هو من حدیث عمرو بن میمون قال انی لجالس الی ابن عباس اذ اتاه سبعة رهط
فقالوا یا ابن عباس اما ان تقوم معنا و اما ان تخلی من هؤلاء قال بل اقوم معکم و هو
یومئذ صحیح قبل ان یعمی قال فانتدوا فتحدثوا ثم جاء ینفض ثوبه و یقول اف و تف
وقعوا فی رجل له عشر فضائل وقعوا فی رجل له عشر قال النبی صلی الله علیه و سلم
لابعثن رجلاً لا یخزیه الله ابداً یحب الله و رسوله قال فاستشرف لها من استشرف
فقال این علی قالوا هو فی الرحی یطحن قال فما کان احدکم یطحن فجاء و هو ارمد لا یکاد
یبصر فنفث فی عینیه ثم هز الرایة ثلثاً فاعطاه ایاها و جاء بصفیة بنت حیی
قال ثم بعث فلاناً بسورة التوبة و بعث علیاً خلفه فاخذها منه و قال لا یذهب
بها الا رجل منی و انا منه قال و قال النبی لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا و الآخرة قال و علی

معه جالس فابوا فقال علیّ انا اوالیک فی الدنیا والاخرة فقال انت ولیی فی الدنیا والاخرة
قال وکان اوّل من اسلم من الناس بعد خدیجة قال واخذ رسول الله صلی الله
علیه وسلم ثوبه فوضعه علی علیّ وفاطمة وحسن وحسین فقال انما یرید الله
لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهّرکم تطهیرا قال وشری نفسه ولبس
ثوب النبیّ صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال فکان المشرکون یرمون رسول الله
صلی الله علیه وسلم فجاء ابوبکر وعلی نائم قال وابوبکر یحسب انه رسول الله
صلی الله علیه وسلم قال فقال علی ان نبیّ الله قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه
قال فانطلق ابوبکر فدخل معه الغار قال وجعل علی یرمی بالحجارة کما کان یرمی
رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو یتضوّر قد لفّ راسه فی الثوب لا یخرجه
حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم کان صاحبک نرمیه فلا یتضوّر
ولقد استنکرنا ذلک قال وخرج الناس فی غزوة تبوک قال فقال له علیّ
اخرج معک قال فقال له النبی صلی الله علیه وسلم لا فبکی علی فقال
اما ترضی ان تکون منی بمنزلة هرون من موسی الا انک لست بنبی انه لا ینبغی
ان اذهب الا وانت خلیفتی وقال له رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولیّ
کلّ مومن بعدی قال وسدّ ابواب المسجد الا باب علی قال فیدخل المسجد
جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره وقال من کنت مولاه فعلیّ مولاه قال
واخبر الله سبحانه انه قد رضی الله عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل حدثنا
انه سخط علیهم بعد قال وقال عمر یا نبیّ الله ائذن لی ان اضرب عنقه یعنی حاطبا قال
او کنت فاعلا وما یدریک لعل الله اطلع علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم انتهی قوله اندوا اجلسوا
فی النادی وکذلک تنادوا والندی والمنتدی والندوة مجلس القوم ومتحدثهم فاستعیر للمکان
الذی یتحدثون فیه لانّهم اتخذوه لذلک ولعله کان معدّا لذلک وقوله شری نفسه

ای باعها

ای باعها منه ومنه قوله تعالی وشروه بثمن بخس وقوله اف وتف ای قذر له یقال اف له وتفا
وتفّة والتنوین للتنکیر ومنه قوله تعالی فلا تقل لهما افّ ولا تنهرهما وفیها ست لغات حکاها
الاخفش اف بالکسر والفتح والضم دون تنوین وبالثلثة معه قاله الجوهری وقوله تتضوّر التضوّر
الصیاح والتلوی عند الضرب فالحمد لله العلیّ القدیر حیث ثبت من افادة محمد بن اسمعیل الامیر
الصدر الکبیر والجهبذ الشهیر والحاذق العدیم النظیر الخائض فی بحار النقد والتنقیر کمال
اعتماد الحدیث الشریف عند الناقد البصیر وبان اعتباره لدی المسترشد الخبیر فوضح
انّ ابطاله وتکذیبه محض الازلال والتزویر وغایة الاضلال والتغریر وعلامه محمد بن اسمعیل
ما به جلیل و حاذق نبیل و حائز فضل جمیل و حاوی فخر اثیل و مجد اصیل ست محاسن علیه و مفاخر سمیه او
سابقا در مجلد حدیث غدیر و مجلد حدیث منزلت مبین و مذکور شده من شاء فلیرجع الیه وجه
نود و دوم آنکه محمد بن الصبان حدیث ولایت را روایت نموده چنانچه در اسعاف الراغبین فی
سیرة المصطفی وفضائل اهل بیته الطاهرین گفته اخرج الترمذی والحاکم عن عمران
بن حصین انّ رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ما تریدون من علیّ ما تریدون
من علیّ ما تریدون من علیّ انّ علیّا منّی وانا منه وهو ولیّ کلّ مومن بعدی
والجواب عما یوهمه ظاهره من تقدیمه واستحقاقه الامامة عقب وفاته صلی الله
علیه وسلم یوخذ مما ذکرناه فی حدیث من کنت مولاه انتهی نقلا عن نسخة طبعت
بمصر وفی اوّلها هذا کتاب اسعاف الراغبین فی سیرة المصطفی وفضائل اهل بیته الطاهرین
تالیف علامة زمانه فرید عصره واوانه الفائق فی تحقیقه علی الاقران الاستاد الفاضل
الشیخ محمد الصبان علیه الرحمة والرضوان امین وفی آخرها تمت هذه الرسالة المبارکة
بمحروسة مصر علی ذمّة المکرم السیّد محمد الشعراوی بن المرحوم السید رضوان عاملهما الله
بالاحسان وذلک بمطبعته فی غرّة شعبان سنة ۱۲۸۱ وصلی الله علی سیدنا محمد انتهی فهذا
ابن الصبان منبّه علی المنکرین الجاحدین سبیل الالزام والحمهم فی مضیق الاسکات والافحام

روی الحدیث الشریف عن احمد و الترمذی الذین هما من اساطینه الاعلام الذین
یوخذ عنهم شرائع الاسلام و علی ایدیهم تروج معالم الحلال و الحرام فهل الابطال
و التکذیب الا صنیع المتواقحین الاقوام و شنشنة المتهوّرین الاغثام الذین لا یبالون
بما یخرج من افواههم من بوادر الکلام المعقب لموبقات الاثام و للمورث لمردیات
الاوزار العظام و عظمت و جلالت مرتبت و رفعت و سمو منزلت کتاب اسعاف و اعتبار و اعتبار مرویات
و انصاف آن بمثابت و احضاو برات آن از سفسا و جزاف از صدر آن ظاهرست حیث قال فیه
اما بعد فیقول راجی الغفران محمد بن علی الصبان غفر الله ذنوبه و ستر فی الدارین
عیوبه قد کنت الفت فی سیرة المصطفی صلی الله علیه و سلم و فضائل اهل بیته مختصرا
علی الشان رفیع المکان سمیته اتحاف اهل الاسلام بما یتعلق بالمصطفی و اهل بیته
الکرام ثم بعد تداول ذلک الکتاب و اشتهاره بین جملة الاصحاب عانی حب الکتاب
من نظم اللآلی المحمدیة و شغف الزیادة من قطف الازهار النبویة ان اؤلف فی هذا
الشان کتابا اخر اطنب من الاول و اوسع و اشفی لغلیل الطالب و اجمع فالفت هذا
الکتاب الجلیل المقدار الشافی لقلوب ذوی الاستبصار العالی عن ان یسبق بمثال
الخالی عن وصمتی الاخلال و الاملال و سمیته اسعاف الراغبین فی
سیرة المصطفی و فضائل اهل بیته الطاهرین و مخفی نماند که صبان از اکابر
علمای اعیان و اجله محققین و الاشارج افاخم مسعفین راغبان و اعاظم منجحین طالبان
و معروفین مشاهیر معتمدان و مقبولین نحاریر معتبران ست حسن حمزاوی مالکی جابجا
بافادات او تشبث و تمسک نموده و او را بمزید تبجیل و تعظیم و اجلال و تکریم یاد نموده
چنانچه در مشارق الانوار فی فوز اهل الاعتبار که در اول آن گفته اما بعد فیقول
ذو التقصیر و المساوی حسن العدوی الحمزاوی قد سالنی بعض الاخوان
اصلح الله لی و لهم الحال و الشان جمع کلمات تتعلق بالموتی

حال احتضارهم و بعد الموت من سوال و خلافه و کیفیة الزیارة المطلوبة
لاسیما اهل البیت فاجبته بالتسویف لعلمی بقصوری عن ذلک المرام فاکثر
علی الطلب المرة بعد المرة فقلت له الفقیر یعترف بقصوره جاه و سماعک بالمعیدی
خیر من ان تراه فابی الا الاجابة فامر لسان القلم الی الکتابة فقلت و بالله
التوفیق الی سلوک طریق التحقیق اعلم انه یتعلق بالشخص المریض امور قبل خروج
روحه و بالمیت قبل دفنه و فی قبره و فی کیفیة زیارته و فی حال قیامه من قبره
و غیر ذلک الی ان یصل دار المقامة و رتبته علی سبعة ابواب و خاتمة و سمیته
مشارق الانوار فی فوز اهل الاعتبار اسال الله سبحانه تعالی ان یجعله خالصا
لوجهه بجاه سیدنا محمد و آله و صحبه و حزبه و در اخر آن گفته قال جامعه الفقیر حسن
العدوی الحمزاوی المالکی قد جمع هذا الکتاب الشریف فی ست عشرة خلت
من ربیع الاخر الذی هو من شهور سنة ۱۲۶۴ اربع و ستین و مائتین و الف من هجرة
من له العز و الشرف علیه الصلوة و السلام و نیز میفرماید قال المحقق الصبان الاصح عند
العلماء ان اولاده صلی الله علیه و سلم سبعة ثلاثة ذکور و اربعة اناث فاول
من ولد له القاسم و به کان یکنی ثم زینب ثم رقیة ثم فاطمة ثم ام کلثوم و اسمها
کنیتها ثم فی الاسلام عبد الله و کان یسمی الطیب و الطاهر و قیل الطیب و الطاهر
غیر عبد الله المذکور ولدا فی بطن قبل البعثة و قیل غیر ذلک و کل هؤلاء ولدوا
بمکة من خدیجة الا ابراهیم فانه بالمدینة من ماریة القبطیة و نیز در مشارق گفته
قال المحقق الصبان و قد یقال علی اصطلاح مصر الشرف انواع نوع عام لجمیع
اهل البیت و نوع خاص بالذریة فیدخل فیه الزینبیون و جمیع اولاد بناته و اخص
منه و هو شرف النسبة و هذا المختص بذریة الحسن و الحسین الخ و نیز در مشارق گفته
قال العلامة الصبان کان سیدی جعفر اماما نبیلا اخذ الحدیث عن ابیه و جده لامه

ص ۱۲۸ / ۳۱۹

القسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق وعروة وعطاء ونافع والزهری وعنه السفیانان
ومالك والقطان وخرج له الجماعة سوی البخاری قال ابو حاتم ثقة لایسأل عن مثله
انتهی نقلا عن نسخة طبعت بمصر وفی آخرها وقد تم حسن طبعها وابنع زاهی نمو
طلعها بالمطبعة الکاستلیة بمحروسة مصر المحمیة القاهرة المغربة فی اخر شهر
صفر الخیر الذی هو من شهور سنة خمس وثمانین ومائتین والف من الاعوام
من هجرة سیدنا محمد سید الانام علیه افضل الصلوة وازکی السلام وعلی آله
واصحابه وانصاره واحزابه ما هبت النسمات وهدت البرکات آمین وبدائع
حسنه حسن حمزاوی حامی من معتسفین جلیل الفخار ومحامد ومناقب کتاب مشارق الانوار تصنیف
آن شریف النجار از تقریظات علمای فخیم الاخطار مصر که در آخر نسخه مطبوعه مشارق مذکورست
ظاهر وآشکارست کما ستسمعه فی بحث حدیث التشبیه انشاء الله تعالی وجه
نود وسوم آنکه احمد بن عبد القادر بن بکری العجیلی الشافعی حدیث ولایت را حتما وجزما
ثابت کرده چنانچه در ذخیرة المال فی شرح عقد جواهر اللآل که در اول آن گفته اما بعد
فیقول خویدام بنی فاطمة الزهراء المستجیر بهم فی الاولی والاخری الفقیر الی الله
احمد بن عبد القادر بن بکری العجیلی نسبا الشافعی مذهبا عفا الله عنهم
لما یسر الله سبحانه منظومتی المسماة عقد جواهر اللآل فی فضائل الآل اطلع علیها
جماعة من علماء الحرمین ونبیل المقدسة وصنعاء الیمن والحلاق السلیمانی فمنهم من استحسن
مبانیها وجنح الی معانیها ومنهم من استغرب ذلك لاندراس تلك الطرائق التی نسجت علیها عناکب
الاهمال والجفا ومنهم من انکر مواضع مخصوصة وطلب الوجه علی العدول من المعتقدات المنصوصة
ومنهم من هاب ذلك الجناب واخذته الوحدة فاستخرج لذلك مقلدا وفرض علیها جماعة من
المحققین جزاهم الله خیرا منظوم ومنثور وسموها باسماء تنشرح لها الصدور ولما حصل الاشکال
علی بعض الرجال انشرح صدری لزیادة خدمة ذلك الجناب بشرح یوضح مقاصد المقال

واستمد من الله الاعانة والتوفیق واعوذ من الزیغ والتعویق در شرح شعر سی وار اجعلت
اعاولیکم واسمع حدیثا جاء فی غدیر خم بعد فکر واقعه غدیر وقصه حارث بن نعمان فهری گفته
وهو من اقوی الادلة ان علیا رضی الله عنه اولی بالامامة والخلافة والصداقة
والنصرة والاتباع باعتبار الاحوال والاوقات والخصوص والعموم ولیس فی هذا منافضة
لما سبق ومما سیاتی ان شاء الله تعالی ان علیا رضی الله عنه تکلم فیه بعض من کان
معه فی الیمن فلما قضی حجة خطب بهذا تنبیها علی قدره ورداعلی من تکلم فیه
کبریدة فانه کان یبغضه ولما خرج الی الیمن رای جفوة فقصة للنبی صلی الله علیه وسلم
فجعل یتغیر وجهه ویقول یا بریدة الست اولی بالمومنین من انفسهم من کنت
مولاه فعلی مولاه لا تقع یا بریدة فی علی فان علیا منی وانا منه وهو ولیکم بعدی
وجه نود وچهارم آنکه نیز در ذخیرة المال در شرح شعر والله قد اتاه خمسا تنقل احب
من دنیاکم وافضل می فرماید اخرج السیوطی رحمة الله فی الکبیر عن علی رضی الله عنه
قال صلی الله علیه وسلم سالت الله یا علی فیك خمسا فمنعنی واحدة واعطانی اربعا سالت
الله ان یجمع علیك امتی فابی علی واعطانی ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی
معك لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والاخرین واعطانی انك ولی المومنین بعدی
فهذا صاحب ذخیرة المقال جنح بکلیته الی الحق والآل حیث اثبت الحدیث الشریف
حتما وجزما واحتج به علی فضل الوصی لرسول رب المتعال صلی الله علیه وآله
خیر آل فابطل هفوات المکذبین ای ابطال ورمی بسهم فاتك قلوب ارباب
الادغال وضیق المناص علی ارباب الزور والمحال واقحم اصحاب الخدع
والاحتیال فی مهوی الرغام خلاصی لهم عنه محال واحمد بن عبد القادر صاحب فضل ظاهر ونبل
فاخر وشرف باهر وکمال باهر است بذی از معالی مناقب وجلائل مفاخر او از ابجد العلوم
صدیق حسن خان معاصر واضح وظاهر سابقا در مجلد حدیث غدیر مدح وبجیل تعظیم وتکریم او افاده

فاضل احمد شروانی ممدوح اکابر سنیه مثل فاضل رشید الدین و حسن علی محدث و مولوی اوحد الدین بلگرامی و ریاضی فلیکن منک علی ذکر وجه نود و پنجم آنکه مولوی محمد مبین بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن قطب الدین سهالی حدیث ولایت را روایت کرده چنانچه در وسیلة النجاة در ذکر فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام گفته از انجمله آنست که آنحضرت اورا امیر لشکر ساخت و قوم را از خصوصیت وی اطلاع کرد و بر ولایت وی آگاه نمود اخرج الحاکم والترمذی نحوه عن عمران بن حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم سریة واستعمل علیهم علی بن ابی طالب رضی الله عنه فمضی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا علیه فتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا لقینا النبی صلی الله علیه وسلم اخبرناه بما صنع علی قال عمران وکان المسلمون اذا قدموا ورجعوا بدءوا برسول الله صلی الله علیه وسلم فنظروا الیه وسلموا علیه ثم ینطلقون الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقام احد الاربعة فقال یا رسول الله الم تر الی علی بن ابی طالب صنع کذا وکذا فاعرض عنه رسول الله ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الیه الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل علیهم رسول الله صلی الله علیه وسلم والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی ولفظ احمد دعوا علیا دعوا علیا دعوا علیا ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی کذا فی اصل منقول عنه ازین عبارت ظاهرست که مولوی مبین حدیث ولایت را قطعا و یقینا ثابت و متحقق میداند که مضمون آنرا بالجزم و حتم نسبت بجناب رسالتمآب صلی الله علیه وسلم نموده و در معرض استناد و استشهاد بر دعوی خود آنرا از جلیل محدثین خود حاکم و ترمذی و احمد نقل فرموده پس افاده مولوی مبین مثل افادات دیگر اکابر محققین برای رد و توهین زعم مخاطب فطین کافی و وافی ست فلله الحمد علی سطوع البرهان المبین من افادة المولوی مبین ولله الشکر

علی ظهور کذب المکذبین و وضوح زور المبطلین و انزیاح وساوس المشککین و انطماس تاثیر تمویهات المسولین و درینجا نقل عبارت صدر کتاب وسیلة النجاة مناسب می نماید که ازان نهایت عظمت و جلالت مرویات آن ثابت میگردد قال فیه اما بعد فلا یخفی علیک ان محبة آل سید الکائنات جزء الایمان ولا یتم الا بمودتهم بالجنان و تعظیمهم بالارکان و رعایة حقوقهم بالصدق والایقان قال الله فی القرآن قل لا اسألکم علیه اجرا الا المودة فی القربی وفسر بالنبی المصطفی و علی المرتضی والحسنین و فاطمة الزهراء علیهم السلام فلا بد لکل مومن من مودتهم ولا یخلو مسلم من محبتهم قال النبی صلی الله علیه وسلم الا من مات علی بغض آل محمد جاء یوم القیمة مکتوبا بین عینیه آیس من رحمة الله ولم یشم رائحة الجنة وقال فی علی الوصی لا یحبه الا مومن ولا یبغضه الا منافق وانی فی زمان قد کثر فیه القیل والقال وقل العلماء وکثر الجهال کل بضاعة اهل الزمان المخاصمة والجدال وقد اکتفوا بما فهموا بزعمهم من ظاهر المقال من غیر ان یکون لهم اطلاع علی حقیقة الحال حتی ینسبون بالحسد والعناد من شاؤوا الی الخروج ومن شاؤوا الی الرفض ولا یبالون بذلک مع ان البهتان والکذب من عظائم الاثم عند الله ذی الجلال حتی لمن یبین فضائل علی یقولون انه رافضی ولا یفهمون الرفض انما الرفض هو انکار الفضیلة والبغض لاصحاب الرسول لا المحبة لآل البتول کما قال الشافعی ع لو کان رفضا حب آل محمد + فلیشهد الثقلان انی رافضی فان السنی من یکون مشغوفا بحب آل النبی والا فهو المنافق الشقی ومن اللطائف ان اعداد السنی بحسب الحساب متساویة لحب علی فمن لا یکون فی قلبه حب علی لا یکون معدودا من السنی ولله در من قال ع خارجی خواهی که باشد سنی و حب علی را دریابی فقد اشتهر بین من یدعون محبة آل الرسالة انه لیس فی کتب اهل السنة والجماعة فضائل آل العبا و مناقب علی المرتضی امام الهدی حتی سمعت هذا المقال من افواه بعض الرجال فملأ قلبی فرط الملال و جرحه کالسنان فی النبال او لا من قال و بهذه القصة حلانی صدق النیة وانا اضعف الخلیقة

بعضاد

بل لاشیٔ فی الحقیقة خادم العلماء الراسخین و تراب اقدام العرفاء والکاملین المدعو
محمد مبین نور الله قلبه بنور الصدق والیقین و رزقه شفاعة سید المرسلین و آله
الطیبین الطاهرین علیهم الصلوة والسلام من رب العالمین علی ان اؤلف رسالة مشتملة
علی الایات النازلة والاحادیث الواردة فی مودة القربی متضمنة لبیان الشمائل والخصائل
التی کانت لهم فی الدنیا وما ثبت بالایات القرانیة والاحادیث النبویة من مقاماتهم
ومدرجاتهم الرفیعة فی العقبی وقد وشح بدر المحامد ثمن صحائفهم الاولیاء فی تصانیفهم والعلماء
کتبهم وما استخرجت من الصحاح بعد کتاب الله صحیح البخاری وصحیح مسلم وصحیح الترمذی
والکتب الموثوقة کجامع الاصول لابن الاثیر والصواعق المحرقة لشهاب الدین ابن حجر المکی
والاشاعة فی شراط الساعة للعلوی المدنی وفصل الخطاب لقدوة العرفاء
خواجه محمد پارسا النقشبندی وازالة الخفا لرئیس العلماء وعمدة الفضلاء شاه ولی الله
المحدث الدهلوی ومدارج النبوة للشیخ الکامل عبد الحق المحدث الدهلوی ومدارج
النبوة للشیخ الکامل عبد الحق المحدث الدهلوی وشواهد النبوة لعبد الرحمن الجامی
وغیرها من الکتب المعتبرة فی الاحادیث الشریفة والقصص الصحیحة وجمعتها فی
هذه الرسالة واعرضت عن الصحائف المتروکة والموضوعات المطروحة وتمسکت بذیل
العدل والانصاف وتجنبت عن مذهب البغی والاعتساف فیما جری بین اصحاب النبی
صلی الله علیه وسلم وعملت بحدیث ایاکم وما شجر بین اصحابی واقتصرت علی ما کان
ثابتا وحقا وما التفت الی ما کان باطلا وضعیفا واوردت ما کان فی کتب المحدثین
من تحقیق الواجبات ورفضت ما کان فی کتب المورخین من الواهیات وسمیتها بوسیلة
النجاة فی مناقب الحضرات من استمسک بها فقد استمسک بالعروة الوثقی ومن شک فقد
ضل وغوی ان هی الا تذکرة لمن اتقی وسیذکر من یخشی وارجو ان تکون بضاعتی
للشفاعة والمغفرة فی العقبی ووسیلتی للنجاة والفوز بالدرجات العلی ومولوی مبین

صاحب فضل مبین و حائز شرف متین و حاوی نبل رزین و محیط کمال رصین ست مولوی ولی الله بن
حبیب الله بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا محمد سعید بن قطب الدین السهالوی در کتاب الاغصان
الاربعة للشجرة الطیبة در ذکر اولاد ملا محب الله جد خود گفته ملا محمد مبین در جودت ذهن و ذکا
در ایام طفولیت معروف بود و در ایام تحصیل علم بر دیگر طلبه عصر سبقت میبرد و احدی در مقابله او سخن
گفتن نمیتوانست و بعد تکمیل بحضور اساتذه تدریس میکرد و طلبه علم اساتذه را گذاشته بخدمت او
تحصیل میکردند و استفاده میگرفتند چندانکه نام نامی او در حضرات اساتذه بلند گشته در اطراف
و اکناف آوازه علم و فضل او شائع شده از آفاق مردم بروی مجتمع شدند و فراغ از تحصیل
علوم کرده بوطنهای خود شتافتند دائره علم او محیط عالم گشته می گویند که هرگاه که ملا حسن علیه الرحمة که
اوستاد او بود از وطن بطرف ملک رهیلکهند رفته ملا محمد مبین علیه الرحمة در جناب شاه شاکر الله علیه الرحمة
حاضر شده حکایت رفتن ملا محمد حسن از وطن بمیان آورد که شاه موصوف خطاب بوی کرده فرمودند میان
محمد مبین محمد حسن نامی بود آن نام بشما نهاده شد بخانه نشینید و درس میداده باشید اعتبار شما
درین ملک زیاده از اعتبار ملا حسن خواهد شد و همچنان اتفاق افتاد که حق تعالی در باطن اکثری از
امرای آن زمان مرتکز ساخته که مثل وی در هند فاضلی نیست چنانچه روزی در محفل وزیر الممالک
نواب شجاع الدوله مرحوم سید شاه مدن علیه الرحمة مذکور ملا محمد حسن کرد و رتبه عالیه او در علم بیان
ساخته امیری قطع کلام کرده مدح ملا محمد مبین آغاز نموده رتبه او را فوق مرتبه ملا محمد حسن
قرار داده سید شاه مدن گفته که وی عزیز و تلمیذ ملا محمد حسن ست امیر گفت غلط ست او تلمیذ
کسی نیست شاه مدن خاموش ماند الی ان قال الغرض مولانا قدس سره صاحب نصیب بوده و در
هر محفل که میرفت تمامی اهل محفل فدای او میشدند و نیازمند می گشتند و در هر معرکه که روی می نمود
دشمن سبقت بروی نمی یافت و بمقابل تقریر او احدی سخن گفتن نمیتوانست چنین فاضل خوش تقریر
و بیان مردم کمتر دیده باشند و زیرکه هوش و حواس درست کردم در اکثر محفلها که وی تشریف میبرد
همراه وی می بودم و گفتگوی هر جنس از مردم که میکردی می شنیدم احدی را ندیدم که در پایه کلام او

آموزن شده باشد تا به سبقت چه رسد و این سخن از انراه نمیگویم که او عم و استاد من بود فی الواقع
چنین بود و هر کس که ویرا دیده باشد تصدیق این امر خواهد کرد حق تعالی او را محبوب خلق ساخته و قدر
و منزلت او در دل هر یک نهاده بکمال عزت عمر خویش بسر برده و در هر فن کتابی تصنیف و تالیف
نموده چنانچه منجمله کتب درسیه بر حواشی ثلثه زاهدیه جداگانه حاشیه نوشته و حل مطلب بوجهی که
شاید نموده تا آنکه مردم بعد ملاحظه حواشی او محتاج تحصیل مطلب حواشی مذکوره از دیگری
نمیشوند حواشی او گویا استاد طلبه علم شدند و در منطق شرح سلم تالیف داده و در فقه بعضی رسائل فارسیه
تصنیف ساخته و ترجمه حکایت الصالحین که بهتر از آن متصور نیست تحریر فرموده و نیز بعضی از مقامات
غامضه شرح هدایة الحکمة از ملا صدرا التعلیقات تحریر فرموده و کتابی در مناقب اهل بیت نبوی
علی صاحبهم و علیهم السلام و شرح اسماء حسنی هم تالیف نموده و در اصول فقه شرح مسلم غرض که تلامذه خود
بلکه بسیاری طلبه علم منتهی نهاده که از عهده شکر آن بیرون نمیتوانند شد و رقت قلب و گداز که طبیعت محمدی
داشت که در بیان نمی آید اکثر در مجلس وعظ که می نشست و زبان بسخن میکشاد آواز در گلو می ماند از گریه
بسته شدی و اشکها مثل فواره از هر دو چشمانش جوش میزدند و با خوش بیانی و شیرین لسانی کلام میکرد
که هر یک متاثر میگشت عالمی در محفل وعظ وی حاضر میشد و جهانی متاثر گشته هدایت یافته چنانچه چندین کس
هدایت اسلام یافتند و بسیاری کسان هدایت توبه از اعمال شنیعه اجر عظیم یافتن بسبب این همه وی حاصل گشته
در اوائل حال بتدریس علوم نقلیه و عقلیه اشتغال داشت ملکه قوت نظریه بر قلب صافی او چنان ارتکاز یافته بود
که در اواخر حال تا مدت بیست سال بلکه زائد عارضه ضعف بصارت او را عارض مانده بصیرت باطن او
در ازدیاد بود بحفظ درس کتب میداد بلکه در انحالت بعضی از شرح مسلم و رسائل تالیف داده و احادیث بسیار
حفظ داشت چنانچه هنگام وعظ ترجمه هزاران احادیث بر زبان می آورد و مردم میدانستند گویا دریای است
در طغیانی آمده و موج میزند غرض بحری بود ذخار یگانه روزگار و یادگار اعصار و راقم نیز از شرح جامی
تا مسلم همه کتب درسیه بخدمت او استفاده برده و مدتی قریب سی سال در ایام حیات او تدریس کرده و در رفع شبهات
بخدمت او رجوع نموده زیاده از والد یا جد بر من شفقت میفرمود و عزیز میداشت مصیبت او لی بر یاد وفات او بود

بستر انتقال

بستر انتقال والد رحمهما الله تعالی و اسکنهما الله تعالی فی الجنة الاعلی خدا تعالی بهره ور او را اعلای جنت جا دهاد
و نیز مولوی ولی الله بن حبیب الله در عمدة الوسائل در ذکر کرامات نظام الدین سهالوی از انجمله آنکه
مجمع علوم ظاهر و باطن استادی و مولائی عمی ملا محمد مبین مد ظله از زبان فقیر بزبانی مولی العلماء حاوی
کمالات ظاهر و باطن مقبول سبحانی مولوی حقانی نقل کردند که ایشان در محفل خود می گفتند در کمالات
و کشف مولانا یعنی ملا نظام الدین شبهه و شک نیست الخ و مولوی سعد الله معاصر صاحب
قول مانوس فی صفات القاموس در رساله تحفة الاحباب که آنرا بنام تلمیذ خود مولوی فضل احمد در ذکر اغلاط
مولوی تراب علی لکهنوی نوشته میفرماید لما رأیت جیل بعض ابناء دهری دوبة بعض مشاهیر
عصری تخطیة العلماء الراسخین و تغلیط الفضلاء الکاملین مثل علامة الهند
المشتهر بین المشارق و المغارب صاحب المقامات العالیة و المناقب المسلم الثبوت عند
اهل التمییز مولانا عبد العزیز و اخیه الکامل حکیم الاسلام و الدین المولوی رفیع الدین
و بحر العلوم العلامة و البحر الفهامة الجامع بین العقل و النقل مولانا ابی العباس
عبد العلی و احسن اساتذة الزمن مولانا محمد حسن محقق العلوم المورد للفیض الالٰهی
مولانا محمد ولی قدوة المحققین مولانا محمد مبین و بحر الفضل و الجاه استاذ الکل
مولانا ولی الله و غیرهم من السلف الصالحین وصلهم الله تعالی الی اعلی علیین الخ
وجه نود و ششم آنکه محمد سالم بن محمد سلام الله حفید شیخ عبد الحق دهلوی حدیث ولایت را
در رساله اصول الایمان از ترمذی نقل کرده و اولا باید دانست که در اول اصول الایمان گفته
اما بعد میگوید اضعف عباد الله الباری محمد سالم الدهلوی البخاری ابن سید المحدثین محمد سلام الله
بن شیخ الاسلام بن حافظ فخر الدین بن محب الله بن نور الدین بن نور الحق بن شیخ عبد الحق بن
شیخ سیف الدین بن شیخ سعد الله بن شیخ فیروز شهید بن ملک موسی بن معز الدین بن آقا محمد الترک
البخاری رحمهم الله تعالی که این رساله ایست مسمی باصول الایمان در بیان حب النبی و آله من اهل السعادة و
الایقان صلوات الله و سلامه علیه و علیهم اجمعین و این مختصر را بر مقدمه و پنج فصل مرتب ساختم

وبالله التوفیق مقدمه در بیان اسمای کتب که این رساله از آن بنا یافته صواعق محرقه لابن حجر المکی
والدر المنثور للشیخ جلال الدین السیوطی و ذخائر العقبی للشیخ محب الطبری و شرح جامع صغیر
للشیخ عبد الرؤف المناوی و مختصر تنزیه الشریعة للشیخ رحمة الله و مدارج النبوة و تکمیل الایمان
وتحقیق الاشارة فی تعمیم البشارة و جامع البرکات للشیخ الاجل المجدد المائة الحادی عشر شید قوانین
الجامع بین الشریعة الحقیقة سیدی و جدی عبد الحق الدهلوی نور الله مرقده و اشباه النظائر
للشیخ ابن نجیم رحمة الله علیه و مرقاة شرح المشکوة و شرح فقه اکبر للشیخ علی القاری رحمه الله و جز این
کتب معتبره و احادیث صحیحه که درین باب وارد است و اورده چون این امر در نزد اهل اسلام در نهایت
وضوح احتیاج تشریح نداشت لهذا بوجه اجمال نبذی از فضائل اهلبیت ایراد یافته تا این احقر در
سعادت شریک جمله مولفان فضائل اهلبیت باشد و در زمره خدام آنجناب محشور شود و منه
الهدایة انتهی هرگاه این را شنیدی پس باید دانست که در همین رساله اصول الایمان در فصل سوم
که آنرا معنون باین عنوان نموده فصل سوم در فضیلت محبت علی کرم الله وجهه آنچه از احادیث و اقوال
علما به ثبوت پیوسته است می فرماید از عمران بن حصین رضی الله عنه بدرستی که فرمود
آنحضرت صلی الله علیه و سلم که علی از منست و من از علی و آن ولی هر مومن بعد منست رواه الترمذی
انتهی نقلا عن نسخة طبعت فی دهلی فی حیاة المصنف سنة تسع و خمسین و مائتین
بعد الالف فلله الحمد که از افاده محمد سالم ظاهر شد که حدیث شریف معتمد و معتبر از تهمت وضع
وافتعال سالم پس جسارت مخاطب عمدة الاعاظم بر تکذیب و ابطال آن برای اساس فضل و دیانت او
خارم و بکلل بعد او از مرتبه تحقیق و تنقید و تثبت و احتیاط لازم بیقین جازم و افاده محمد سالم مثل
افادات دیگر محققین جائزین بکار رم جمیع شبهات و هفوات متعصبین را حاسم وجه نود و هفتم آنکه مولوی
ولی الله بن حبیب الله بن محب الله بن ملا احمد عبد الحق بن ملا سعید بن قطب الدین السهالوی اللکهنوی
حدیث ولایت را بروایت بریده و عمران از نسائی نقل کرده و هم آنرا در جمله حدیث خصال عشره از حاکم
و نسائی روایت نموده در مرآة المومنین فی مناقب آل سید المرسلین و در فصل ثانی از باب اول از ابواب کتاب

که آنرا

که آنرا معنون نموده باین عنوان فصل ثانی در بیان مناقب و مآثر حضرت علی مرتضی قاطعه اند بر فضیلت و خلافت
وی گفته فی الخصائص عن ابن عباس قال حدثنی بریدة قال بعث النبی صلی الله علیه و سلم
علیا الی الیمن فرأیت منه جفوة فذکرت علیا فتنقصته فجعل رسول الله صلی الله علیه و سلم
یتغیر وجهه و قال یا بریدة الست اولی بالمومنین من انفسهم قلت بلی یا رسول الله
قال من کنت مولاه فعلی مولاه و فی روایة لاتقع فی علی فان علیا منی و انا منه و
هو ولیکم بعدی واخرج النسائی عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصین قال بعث
رسول الله صلی الله علیه و سلم جیشا واستعمل علیهم علی بن ابی طالب رضی الله عنه
فاصاب جاریة فانکروا علیه و تعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلی الله علیه و سلم
فقالوا اذا لقینا رسول الله صلی الله علیه و سلم اخبرناه بما صنع علی و کان المسلمون اذا
رجعوا من سفر بدءوا برسول الله صلی الله علیه و سلم فسلموا علیه ثم انصرفوا الی رحالهم فلما
قدمت السریة فسلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد الاربعة فقال
یا رسول الله الم تر ان علی بن ابی طالب فعل کذا و کذا فاعرض عنه رسول الله صلی الله
علیه و سلم ثم قام الثانی فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الیه الثالث فقال مثل
مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل رسول الله صلی الله علیه و سلم
والغضب یعرف فی وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مومن
بعدی واخرج النسائی ایضا عن بریدة انه قال بعثنا رسول الله صلی الله علیه و سلم الی الیمن
مع خالد بن الولید و بعث علیا علی آخر و قال ان التقیتما فعلی علی الناس و ان تفرقتما فکل
واحد منهما علی حدة فلقینا بنی زید من اهل الیمن و ظهر المسلمون علی المشرکین فکتب بذلک
خالد بن الولید الی النبی صلی الله علیه و سلم و امرنی ان انال منه قال فدفعت الکتاب الیه
و نلت من علی فتغیر وجهه ای النبی صلی الله علیه و سلم فقلت هذا مکان العائذ
بعثتنی مع رجل و الزمتنی بطاعته فبلغت ما ارسلت به فقال رسول الله صلی الله

علیه و سلم لا تقعن یا بریدة فی علی فان علیا منی وانا منه و هو ولیکم بعدی وجه
نود و هشتم آنکه نیز مولوی ولی الله در مرآة المومنین گفته اخرج الحاکم والنسائی فی الخصائص
عن عمرو بن میمون قال انی لجالس عند ابن عباس اذ اتاه تسعة رهط فقالوا یا ابن عباس
اما ان تقوم معنا واما ان تخلوبنا من بین هولاء فقال ابن عباس بل انا اقوم معکم
قال وهو یومئذ صحیح قبل ان یعمی فانتدوا فتحدثوا فلا ندری ما قالوا قال فجاء ینفض
ثوبه ویقول اف وتف وقعوا فی رجل له عشر فضائل لیست لاحد غیره وقعوا فی رجل
قال له النبی صلی الله علیه وسلم لابعثن رجلا لا یخزیه الله ابدا یحب الله ورسوله ویحبه الله
ورسوله فاستشرف لها مستشرف فقال این علی فقالوا انه فی الرحی یطحن قال وما کان احدهم
لیطحن قال فجاء وهو ارمد لا یکاد ان یبصر قال فنفث فی عینه ثم هز الرایة ثلثا فاعطاه
ایاها فجاء علی بصفیة بنت حیی قال ابن عباس ثم بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم
فلانا بسورة التوبة فبعث علیا فاخذها منه وقال لا یذهب بها الا رجل هو منی وانا منه
فقال ابن عباس وقال النبی صلی الله علیه وسلم لبنی عمه ایکم یوالینی فی الدنیا والاخرة
قال وعلی جالس معهم فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم واقبل علی رجل منهم
ایکم یوالینی فی الدنیا والاخرة فابوا فقال لعلی انت ولیی فی الدنیا والاخرة قال ابن
عباس وکان علی اول من امن من الناس بعد خدیجة رضی الله عنها قال واخذ
رسول الله صلی الله علیه وسلم ثوبه فوضعه علی علی وفاطمة وحسن وحسین وقال
انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا وقال ابن عباس
وشری علی نفسه فلبس ثوب النبی صلی الله علیه وسلم ثم نام مکانه قال ابن عباس
وکان المشرکون یرمون رسول الله صلی الله علیه وسلم فجاء ابوبکر وعلی نائم قال
وابوبکر یحسب انه رسول الله صلی الله علیه وسلم قال فقال یا نبی الله فقال له علی
ان نبی الله قد انطلق نحو بئر میمون فادرکه قال فانطلق ابوبکر فدخل معه الغار

قال

قال وجعل علی رضی الله عنه یرمی بالحجارة کما کان نبی الله صلی الله علیه وسلم وهو
یتضور وقد لف راسه فی الثوب لا یخرجه حتی اصبح ثم کشف عن راسه فقالوا انک للئیم
وکان صاحبک لا یتضور ونحن نرمیه وانت تتضور وقد استنکرنا ذلک فقال ابن عباس
وخرج رسول الله صلی الله علیه وسلم فی غزوة تبوک وخرج الناس معه فقال له علی
اخرج معک قال فقال النبی صلی الله علیه وسلم لا فبکی علی قال له اما ترضی ان تکون منی
بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی انه لا ینبغی ان اذهب الا وانت خلیفتی قال ابن
عباس وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم انت ولی کل مومن من بعدی ومومنة قال
ابن عباس وسد رسول الله صلی الله علیه وسلم ابواب المسجد غیر باب علی فکان
یدخل المسجد جنبا وهو طریقه لیس له طریق غیره قال ابن عباس وقال رسول الله
صلی الله علیه وسلم من کنت مولاه فان مولاه علی قال ابن عباس وقد اخبرنا الله
عز وجل فی القرآن انه رضی عن اصحاب الشجرة فعلم ما فی قلوبهم فهل اخبرنا انه سخط
علیهم بعد ذلک قال ابن عباس وقال نبی الله صلی الله علیه وسلم لعمر حین قال
ایذن لی فاضرب عنقه قال وکنت فاعلا وما یدریک لعل الله قد اطلع الی اهل بدر
فقال اعملوا ما شئتم و از عبارت ولی الله در صدر کتاب مرآة المومنین عظمت وجلالت
مرویات آن و صیانت آن از ضعاف متروکه واضح و ظاهر است قال فیه بعد فهذه احادیث
مشتملة علی مناقب اهل البیت النبویة والعترة الطاهرة المصطفویة من الکتب
المعتبرة من الصحاح والتواریخ منبها علی اسامی الکتب معرضا عن الضعاف المتروکة
عند علماء الحدیث مقتصرا علی ما تواتر من الاحادیث او اشتهر او من الحسان وجعلته
وسیلة الوصول الی جناب الرسول صلی الله علیه وسلم بوساطة اهل بیته والانسلاک
فی سلک محبیهم المبشرین بالدخول فی الجنان منه صلی الله علیه وسلم فیه وسیلة
النجاة وبه مناط الشفاعة وسمیناه بمرآة المومنین فی مناقب آل سید المرسلین ربنا

تقبل منّا واجعلنا من زمرة المتمسّكين بحبل التوفيق والهداية انك انت المجيب وبيدك التوفيق فعليك التوكل وبك الاعتصام ونرجو منك خير الاختتام بحرمة النبى واله الغرّ الكرام ونيز ولى الله در آخر مرآة المؤمنين بعد ذكر ماخذ اين كتاب گفته و در مقام استنباط براراد عبارات كتب مذكوره بالفاظها من غير تغيير و ترجمه اكتفا نموده شد و بطرف احاديث موضوعه يا ضعيفه نزد مصنفين آنها بيشتر التفات نكردم و بالفرض اگر تعرض بعضى از ان واقع شده باشد بر تضعيف آن نص تصريح نموده شد تا كسى را مقام اتهام و مجال نسبت افترا و بهتان باقى نماند غرض كه اين رساله منتخب كتب صحاح كه در ان هيچ وجه مجال ريب و اشتباه نيست از افضال الهى و تائيد ايزدى است و مولوى ولى الله از مشاهير علماى اين ديار و عظمت و جلالت او نزد سنيه اين اقطار در غايت وضوح و اشتهار و نهايت ظهور و انتشار است كما هو غنى عن البيان و الاظهار و سيجئ ذكر محامده على لسان ولده فيما بعد ان شاء الله الموفق للاهتداء والاستبصار و ايضا مولوى سعد الله در رساله تحفة الاحباب كما علمت آنفا كمال تعظيم و تفخيم و اجلال و توقير آن كبير ظاهر و مستنير ست كه او را بلقب عظيم الشان استاذ الكل ياد كرده و مولانا در حق او اطلاق كرده و افاده نموده كه او بحر فضل و جاه است وجه نود و نهم آنكه شيخ سليمان بن ابراهيم المعروف بخواجه كلان بن محمد معروف المشتهر بباباخواجه القندوزى البلخى حديث ولايت بطرق متعدده نقل كرده چنانچه در ينابيع المودة كه نسخه مطبوعه در ين زمان بعون الملك المنان بدست اين كثير العصيان آمده گفته و فى سنن الترمذى عن عمران حصين قال بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم جيشا واستعمل عليهم على بن ابى طالب فمضى فى السرية فاصاب جارية فانكروا عليه وتعاقد اربعة من الصحابة فقالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه بما صنع على وكان المسلمون اذا رجعوا من سفر بدأوا برسول الله صلى الله عليه وسلم فسلموا عليه ثم انصرفوا الى حالهم فلما قدمت السرية على النبى صلى الله عليه وسلم فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا وكذا فاعرض عنه ثم قام الثانى فقال مثل مقالته

فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل اليهم ويعرف الغضب فى وجهه ما تريدون من على قالها اربعا ان عليا منى وانا منه وهو ولى كل مؤمن بعدى هذا حديث غريب و نيز در ان گفته فى الاصابة وهب بن حمزة رضى الله عنه قال سافرت مع على بن ابى طالب فرأيت منه بعض ما اكره فشكوته الى النبى صلى الله عليه وسلم فقال لا تقولن هذا لعلى فانه وليكم بعدى و نيز در ان گفته فى المشكوة عن عمران بن حصين رضى الله عنه قال ان النبى صلى الله عليه وسلم قال ان عليا منى وانا منه وهو ولى كل مؤمن بعدى و نيز در ان گفته قال حسن بن على رضى الله عنهما فى خطبته قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حين قضى بينه وبين اخيه جعفر ومولاه زيد فى ابنة عمه حمزة اما انت يا على فمنى وانا منك وانت ولى كل مؤمن بعدى وقد تقدمت الخطبة بطولها و نيز در ان گفته فى كنوز الدقائق للمناوى على منى وانا منه وهو ولى كل مؤمن بعدى لابى داود الطيالسى انتهى فالحمد لله المنان حيث ثبت من اعتناء الشيخ سليمان ان الحديث الشريف معتقد رواه الائمة الاعيان خلا برميه بالكذب والبطلان الا من خاض فى غمار المجازفة والعدوان والقى جلباب الحياء فلم يخف من الخزى والهوان واساء ادب كلام سيد الانس والجان صلوات الله وسلامه عليه وآله ما اختلفت الملوان فاستحق الهبوط الى اسفل دركات النيران وجه صدم آنكه مولوى حسن زمان بن محمد بن قاسم التركمانى الحيدرآبادى المعاصر حديث ولايت را روايت نموده و اثبات آن بطرق متعدده و تصحيح آن باهتمام تمام و رد بليغ بر رد و ابطال منكرين و الامقام فرموده چنانچه در كتاب القول المستحسن فى فخر الحسن بعد ذكر حديث غدير گفته ثم معنى المولى هنا الولى والسيد قطعا قال العلامة الحرالى المولى هو الولى اللازم الولاية القائم بها الدائم عليها ذكره الفاضل المناوى فى شرح الجامع الصغير فى حديث على بن ابى طالب مولى من كنت مولاه

صفحه ۲۱۴ / ۲۳۸

ويدل عليه ما مضى في روايات اخرى صحيحة من كنت وليه فعلي وليه وفي حديث بريدة
عند امامي السنة احمد والنسائي في خصائصه وغيرهما لا تقع يا بريدة في علي فانه
مني وانا منه وهو وليكم بعدي وانه مني وانا منه وهو وليكم بعدي وقول ابن حجر الهيتمي في
سنده الاجلح وهو وان وثقه ابن معين لكن ضعفه غيره على انه شيعي وعلى تقدير
الصحة فيحتمل انه رواه بالمعنى بحسب عقيدته ليس بشيء فانه مع كون الاجلح قد صح
توثيق جماعة وضعف تضعيف فرقة له بعلة تشيع قد ورد مثله في روايات
اخرى صحيحة ايضا ففي الرياض والاكتفاء عن عمران بن حصين قال بعث رسول الله
صلى الله عليه وسلم سرية واستعمل عليها عليا فمضى على السرية فاصاب جارية
من السبي فانكروا عليه وتعاقد اربعة من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم
وقالوا اذا لقينا رسول الله صلى الله عليه وسلم اخبرناه بما فعل علي قال عمران و
كان المسلمون اذا قدموا من سفر بدؤا برسول الله صلى الله عليه وسلم وسلموا عليه ثم
انصرفوا الى رحالهم فلما قدمت السرية سلموا على رسول الله صلى الله عليه وسلم
فقام احد الاربعة فقال يا رسول الله الم تر ان عليا صنع كذا وكذا فاعرض عنه ثم
قام الثاني فقال مثل مقالته فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل مقالته فاعرض
عنه ثم قام الرابع فقال مثل ما قالوا فاقبل اليه رسول الله صلى الله عليه وسلم
والغضب يعرف في وجهه فقال ما تريدون من علي ان عليا مني وانا منه وهو ولي
كل مومن من بعدي اخرجه الترمذي في جامعه وقال حسن غريب وابو حاتم بن حبان
في صحيحه قلت وقال ابو يعلى في مسنده نا عبيد الله ثنا جعفر بن سليمان نا يزيد
الرشك عن مطرف بن عبد الله عن عمران بن حصين فذكره به نحوه وقال النسائي
في خصائصه انا قتيبة بن سعيد ثنا جعفر فذكره به وقال احمد ثنا عبد الرزاق
وعفان المعنى وهذا حديث عبد الرزاق قالا ثنا جعفر بن سليمان فذكره به

وفيه

وفيه فاقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم على الرابع وقد تغير وجهه فقال دعوا عليا
دعوا عليا دعوا عليا ان عليا مني وانا منه وهو ولي كل مومن بعدي وقال الترمذي
انا قتيبة بن سعيد ثنا جعفر فذكره به قال هذا حديث حسن غريب لا نعرفه الا من حديث
جعفر بن سليمان قلت هو من زهاد الشيعة ثقة كثير العلم احتج به البخاري في الادب
ومسلم والاربعة وصحح له الترمذي مع تحسينه له هذا غريب وقد حدث عنه السفيان
الثوري مع تقدمه وابن المبارك وسيار بن حاتم وقتيبة ومسدد ويحيى بن يحيى
وابن مهدي وابن المديني وهما لا يحدثان الا عن ثقة وعبد الرزاق وقال رايته
فاضلا حسن الهدى واهل صنعاء واهل العراق وخلق وقال احمد لا باس به وقال ابن
معين ثقة كان يحيى بن سعيد يستضعفه اي هو منه غير مقبول وقال ابن سعد
فقال كان ثقة به ضعف وكان استضعاف يحيى لتشيعه قال ابن حبان في كتاب الثقات
كان من الثقات المتقنين في الروايات غير انه كان ينتحل الميل الى اهل البيت ولم يكن
بداعية الى مذهبه وليس بين اهل الحديث من ائمتنا خلاف ان الصدوق المتقن
اذا كان فيه بدعة ولم يكن يدعو اليها ان الاحتجاج باخباره ولهذه العلة تركنا حديث
جماعة ممن كانوا ينتحلون البدع ويدعون اليها وان كانوا ثقات فاحتججنا باقوام ثقات
انتحالهم سوء غير انهم لم يكونوا يدعون اليها وانتحال العبد بينه وبين ربه ان شاء
عذبه وان شاء غفر له وعلينا قبول الروايات عنهم اذا كانوا ثقات على حسب ما ذكرناه
في غير موضع من كتبنا انتهى وقد ذكر قوله في ترجمة عبد الملك وتقدم في المقدمة في حر بسط
الحسن كلام الخطيب في هذا الباب وقال ابن عدي هو حسن الحديث معروف بالتشيع وجمع
الرقائق جالس زهاد البصرة فحفظ عنهم وقد روى ايضا في فضل الشيخين وهو عندي
ممن يجب ان يقبل حديثه انتهى وقال الذهبي كان شيعيا صدوقا ويزيد عابد ثقة
وقال ابن حجر وهم من لينه احتج به الائمة الستة وكذا مطرف وقد صرح الحافظ

ابن حجر فی الاصابة بان سنده قوی وعزی الی الطیالسی والنسائی فی الکبری والحسن بن سفیان
فی فوائده وابی نعیم فی فضائل الصحابة والطبرانی والحاکم فی مستدرکه وفی جمع الجوامع
اخرجه ابن ابی شیبة بسند صحیح وابن جریر وصححه ولفظه ما علی منی وانا من علی وعلی ولی کل
مومن بعدی وهذه الجملة عند الدیلمی فی مسند الفردوس عن ابی ذر الغفاری وللحاکم
فی مستدرکه والضیاء فی مختارته عن ابن عباس ان رسول الله صلی الله علیه وسلم
قال لبریدة ان علیا ولیکم بعدی فاحب علیا فانه یفعل ما یومر به وللدیلمی عن بریدة
مثله وقال ابوداود الطیالسی حدثنا ابوعوانه عن ابی بلج عن عمرو بن میمون عن
ابن عباس ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لعلی انت ولی کل مومن بعدی
واخرجه احمد والنسائی وعنه الطحاوی فی حدیث ابن عباس الطویل فی خصائص علی
بهذا السند مصرحا بالتحدیث وجمیعه سکت علیه ابن حجر فی الاصابة قال ابوعمر فی
الاستیعاب هذا اسناد لا مطعن فیه لاحد لصحته وثقة نقلته وکانه
لم یعبا بتشدید البخاری فی قوله وحده فی ابی بلج فیه نظر وکذا لم یقبله منه معاصره
ومن تاخر عنه من النقدة المتشددة منهم ابوحاتم قال صالح الحدیث لا باس به
ووثقه النسائی وابن سعد وابن حبان کما عزی له واحتج به فی صحیحه والدارقطنی والحاکم
والزما مسلما اخراج حدیثه واحتج به الاربعة وقال الحاکم واحتج به مسلم ولعله
فی نسخة یصحح من روایته وهو بلدی مسلم فهو اعلم بکتابه وسبقهم الی توثیقه
من المتقدمین ابن معین وحدث عنه امام النقدة شعبة وابراهیم بن المختار وحاتم
بن ابی صغیرة وحصین بن نمیر وزائدة بن قدامة وزهیر بن معاویة والثوری وسوید
بن عبد العزیز وشعیب بن صفوان وابوحمزة السکری وابن عوانة وهشیم وغیرهم وعن
وهب بن حمزة قال قدم بریدة من الیمن وکان خرج مع علی بن ابی طالب فرای منه جفوة فاخذ
یذکر علیا وینتقصه فبلغ ذلک رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال له لا تقل هذا فهو اولی الناس

بکم بعدی

بکم بعدی یعنی علیا اخرجه الطبرانی فی الکبیر وذکره المناوی بتغییر یسیر وقال قال الهیثمی
فیه دکین ذکره ابوحاتم ولم یضعفه احد وبقیة رجاله وثقوا وعن بریدة فی روایة
اخری ان علیا منی وانا منه خلق من طینتی وخلقت من طینة ابراهیم وانا افضل
من ابراهیم ذریة بعضها من بعض والله سمیع علیم یا بریدة اما علمت ان لعلی اکثر من
الجاریة التی اخذ وانه ولیکم بعدی اخرجه ابن جریر فی تهذیب الآثار وهو صحیح عنده
قال الخطیب لم یرو سواه فی معناه اورده واعتمده جماعة من الائمة من اخرهم السبکی
والسیوطی وقد اخرجه ابن سبع الاندلسی فی الشفاء کذا فی الاکتفاء وقد وردت
هذه اللفظة فی احادیث جماعة من الصحابة بطرق کثیرة ضعیفة یتقوی مجموعها
لکن لا حاجة الیها بعد هذه الروایات الثابتات وممن جزم بورودها من جهابذة المتاخرین
الحافظ ابن حجر فی الاصابة والحافظ القاسم فی العقد الثمین فی آخرین فقیل لصاحب القرة
ان زیادة وهو ولیکم بعدی ونحوها موضوعة ومن تغییرات الشیعة شیء عجاب
عند اولی الالباب مع ذکره لها قبل خمسین ورقة فی اجوبة الطوسی من حدیث الترمذی
المذکور وقد صرح الترمذی بحسنه وهو صحیح علی شرطه وکتابه من کتب کان مولفوها
کما قال صاحب القرة فی الحجة معروفین بالوثوق والعدالة والحفظ والتبحر فی فنون
الحدیث ولم یرضوا فی کتبهم هذه بالتساهل فیما اشترطوا علی انفسهم فتلقیها من
بعدهم بالقبول الی اخر ما قال نسال الله العافیة این عبارت این محقق فاضل فاصل
بین الحق والباطل وافی ست برای مزید استبصار متیقظ عاقل و بدفع و رفع و ردع و قمع
تشکیک هر مرتاب غافل ذاهل و بازاله اوهام و هواجس و ازاحه نوازع و وساوس هر لجوج مجادل
کافی و کافل و ثبوت و تحقق و صحت حدیث شریف از آن کالنار علی المنار بل کالشمس فی
رابعة النهار واضح و لائح و حاصل شبهات و توهمات مخاطب عمدة الافاضل و [illegible]
جاحدین اماثل بملاحظه آن کسراب بقیعة یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده شیئا

او کرماد اشتدت به الریح فی یوم عاصف یا کصفوان علیه تراب فاصابه وابل
و نهایت رکیک و باطل و از حلیه صحت و ثبات و قابلیت اعتنا و التفات عاطل و لله الحمد
علی منه الشامل و فضله الکامل و مولوی حسن زمان از اجله علمای معاصرین اعیان و اکابر
مشاهیر عالی شان است و مولوی حیدر علی فیض آبادی صاحب منتهی الکلام تقریظی بر کتاب احیاء المیت
بفقه اهل البیت تصنیف مولوی حسن زمان مذکور نوشته که از آن غایت عظمت و جلالت مصنف
مصنف ظاهر و باهر است و بعد ملاحظه آن نهایت متانت و رزانت مواخذات لطیفه و ملیحه و تشنیعات
صریحه صحیحه او که بر تعصبات و تشددات فاحشه ولی الله و مخاطب نحریر جابجا در قول مستحسن والد و فرزند
او لیای این هر دو را ذائقه عذاب الیم چشانیده و اظهار عناد و لداد شان با اهل بیت امجاد
صلوات الله و سلامه علیهم الی یوم التناد بمرتبه قصوی رسانیده کالشمس فی رابعة النهار
هویدا و آشکار می گردد و هذه عبارته اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد فاعلموا اخوانی و خلانی نور الله
قلوبکم و قلبی انی لما طالعت کتب الشیعة الشنیعة عرفت قطعا انهم یکیدون کیدا
و یصیدون صیدا و یقصدون ردع الناس قصد الوسواس الخناس فیصدونهم عن
سواء السبیل و یردونهم الی سوء الاباطیل فیقولون ان اهل السنة یقتدون بالاصحاب
و یعضون علی سیرهم بالانیاب و قد اصر فی مجتهدهم حتی صاحب الاساس بحدیث النبی
صلی الله علیه و سلم ان اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم و ان اختلافهم رحمة
کما ذکرته مفصلا فی الکتاب الکبیر ازالة الغین عن بصارة العین و ذکرت هفواتهم
فی تاویلاته ایضا ثم یفترون علیهم انهم لا یستمدون باهل البیت الاطیاب بل یعرضون
عن سنتهم کالنصاب و لا یروون عنهم الدلائل الاصولیة و لا یدرون منهم المسائل الفروعیة
و لذا یوجد فی کتبهم روایات ابی حنیفة و قیاساته و روایات مالک و اساساته و منقولات
الشافعی و معقولاته و مسندات احمد و مجتهداته و لا یوجد فیها من افادات آل النبی

صلی الله علیه و سلم و افاضاتهم شیئا لا من اصول الدلائل و لا من فصول المسائل فکنت اتمنی
اللیالی مرور الایام و الشهور و الاعوام وجود سفر ذی قدر یحق الحق الفاضل و یبطل الباطل
العاطل هادیا للمطاع عن الفرقة الاساس قاصما لضغائن الریبة و الالتباس یقلع اصولهم
و یقطع فروعهم یجدع آنافهم و یقمع اخلافهم و اسلافهم ینادی نداء المجداد الهادی ان
مقالاتهم کسراب بقیعة یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده شیئا و ان اهل السنة
هم الذین یقتبسون انوار الائمة الاطهار کما یقتفون لآثار الصحابة الکبار و لکن ما رأیت
کتابا یکون لما تمنیته نصا و باثره اماما وقع الفتن فی بلاد الهند کافة و عم المحن اهلها عامة
کما حذرنا الله تعالی ایاها بقوله و اتقوا فتنة لا تصیبن الذین ظلموا منکم خاصة و سافرت
الی الحرمین المحترمین زادهما الله شرافة و کرامة فاقمت هنالک ثلث سنین ثم سافرت
الی العراق و اقمت هنالک ما یزید علی سنتین ما ظفرت بکتاب کما ذکرت ایضا فلما وصلت
تقدیرا من الله تعالی الی حیدرآباد صانه الله سبحانه عن الخلل و العلل و الفساد رأیت هنالک
نموذجا من الکتاب المستطاب المسمی باحیاء المیت بفقه اهل البیت فالفیت ذلک کما تمنیت
بل فوق ما ابتغیت لقد اجاد و افاد مصنفه رئیس العرفاء راس الاصفیاء صدر العلماء
المستغنی عن الثناء فجمع و قمع و حکم و احکم و جرح و عدل و صحح و علل و طبق و کتب و ضبط و ربط
و دقق و حقق و رتب و هذب و اکثر و اختصر علی تنقید خبره و تجوید نظره و تحسس
عن عجره و بجره کیف لا و قد صنف کثیرا و ان لم اد الا یسیرا اصار فی تدوینه و تحسینه مؤیدا
بالدعاء ممن رقی علی السماء علیه و آله التحیة و الثناء من رب العزة و الکبریاء فی
حکایة حکاها لی فی منامه فطار بی هذا الخطب من الفرش فلوثم ابوابه و فصوله
و فروعه و اصوله علی ما رأیت نموذجه لقلنا ما رأینا مثله و ادعیتم انه لا عین
رأت و لا اذن سمعت ثم ان المصنف فسح الله فی مدته قد اهدی لی فهرسته بعد
ما مضی اثنا عشر سنة اعنی ما اراد بسطه فیه من اثنی عشر کتابا یکون لما بلغه

من علوم اهل بيت النبوة نصابا اولها كتاب فقه الايمان المسمى كتاب الفقه الاكبر
عن اهل البيت الاطهر ثانيها كتاب اصول العلوم من الرواية والدراية عن اهل بيت
الولاية والهداية ثالثها كتاب فقه الاسلام المترجم باحياء الميت بفقه اهل البيت
رابعها كتاب قراآت القران عن اهل بيت الذكر والاتقان الملقب اتحاف قراء البشر
بقراات اهل البيت الخمسة عشر خامسها كتاب علوم القران عن اهل بيت النبوة و
العرفان سادسها كتاب احياء العالم عن اهل بيت النبى صلى الله عليه وسلم سابعها
كتاب الحكمة والموعظة من اهل بيت الفطنة والمعرفة الملقب بمنهاج البلاغة ثامنها
كتاب الادعية والاذكار عن اهل البيت الاطهار الملقب بالصحيفة الفاضلة تاسعها
كتاب فقه الاحسان عن اهل بيت الحكمة والعرفان عاشرها كتاب جوامع الاخبار
والآثار عن اهل البيت الاخيار حادى عشرها كتاب آيات النبوة عن رايات الفتوة
ثانى عشرها كتاب الصحف المطهرة العلوية للحضرة الموقرة العلوية فارجو من الله
تعالى من اتمامها وحسن اختتامها عاجلا حتى يطلع شمس التحقيق من مطلعها ويسطع
نور التصديق الى مخضعها ويعرف ان فقهاء اهل السنة وقراءهم وعرفاءهم ومتكلميهم
ومحدثيهم ومفسريهم وسائر اصناف علمائهم هم المتبعون لاخبار اهل البيت الطيبين
وهم المقتفون لآثارهم المهتدون بنجوم الهدى اصحاب سيد المرسلين صلى الله
عليه وآله اجمعين وان ذلك هو التمسك بالثقلين والتشبث بالعليين ان كلا من الفريقين
متوسطون بيننا وبين النبى صلى الله عليه وسلم يوصلون الينا من داخل البيت
وخارجه ما فاض منه بالملوين فشكر الله مسعاه وذكر رضاه به عنده من والاه
وابلغ اليه بكرمه ما يتمناه واسبغ عليه من نعمه ما يترجاه بجاه من اصطفاه
وارتضاه واجتباه عليه وآله واصحابه واحبابه اعلى صلوات الله واجلى تسليمات الله
رقم ذلك بقلم الافقر الاحقر حيدر على عفى الله عنه عند سفره الى اليمن ثانيا سنة ۱۲۹۳ انتهى

نقلا عن نسخة اهداها المولوى حسن زمان الى العبد الكثير العصيان **قوله** زيرا كه در اسناد او
اجلح واقع شده و او شيعى متهم است در روايت خود **اقول** اين افاده بديعه و مقاله فظيعه مخدوش است
بوجوه عديده و منقوض است بنقوض سديده **اول** آنكه اجلح را يحيى بن معين كه امام منقدين
و ملجاء اساطين متسننين است توثيق نموده چنانچه ابو الحجاج مزى در تهذيب الكمال كما فى الحجج الباهرة
بترجمه اجلح گفته قال عباس الدورى عن يحيى بن معين ثقة و ابن حجر عسقلانى در
تهذيب التهذيب بترجمه اجلح گفته قال ابن معين صالح وقال مرة ثقة وقال مرة ليس به باس
هرگاه اجلح حسب افاده يحيى بن معين صالح و ثقه باشد اتهام او بوضع و افتعال از عجائب اوهام
و غرائب وساوس بلغر جام و خرافات واهيه بى نظام زمام است حالانكه بنابر مناقب عظيمه
و محامد فخيمه و مدائح سنيه و فضائل بهيه يحيى بن معين بايد شنيد كه بعد سماع آن
مجال دم زدن و گردن افراشتن و حرف تشكيك در توثيق اجلح بر زبان آوردن براى
متعصبين متعنتين باقى نماند پس بايد دانست كه ابو سعد عبد الكريم بن محمد سمعانى در انساب
در نسبت مرى گفته ابو زكريا يحيى بن معين بن عون بن زياد بن بسطام المرى مرى
غطفان من اهل بغداد كان اماما ربانيا عالما حافظا ثبتا متقنا مرجوعا اليه فى
الجرح والتعديل والده معين كان على خراج الرى فمات فخلف لابنه يحيى الف الف
درهم و خمسين الف درهم فانفقه كله فى الحديث حتى لم يبق له نعل يلبسه سمع
عبد الله بن المبارك و هشيم بن بشير و عيسى بن يونس و سفيان بن عيينة و
عبد الرحمن بن مهدى و وكيع بن الجراح و ابا معوية الضرير روى عنه من رفقائه
احمد بن حنبل و ابو خيثمة و محمد بن اسحاق الصغانى و محمد بن اسمعيل البخارى و ابو داود
السجستانى و عبد الله بن احمد بن حنبل و غيرهم و انتهى علم العلماء اليه حتى قال احمد بن حنبل
ههنا رجل خلقه الله لهذا الشان يظهر كذب الكذابين يعنى يحيى بن معين وقال
على بن المدينى لا نعلم احدا من لدن آدم كتب من الحديث ما كتب يحيى بن معين

قال ابو حاتم الرازی اذا رایت البغدادی یحب احمد بن حنبل فاعلم انه صاحب سنة
واذا رایته یبغض یحیی بن معین فاعلم انه کذاب و کانت ولادته فی خلافة ابی جعفر
سنة ثمان و خمسین و مائة فی آخرها وکان یحیی بن معین یحج فیذهب الی مکة
علی المدینة ویرجع علی المدینة فلما کان آخر حجة حجها خرج علی المدینه ورجع
فاقام بها یومین او ثلثة ثم خرج حتی نزل المنزل مع رفقائه فباتوا فرأی فی النوم
هاتفا یهتف یا ابا زکریا اترغب عن جواری فلما اصبح قال لرفقائه امضوا فانی
راجع الی المدینة فمضوا ورجع فاقام بها ثلاثا ثم مات قال فحمل علی اعواد النبی
صلی الله علیه وسلم وصلی علیه الناس وجعلوا یقولون هذا الذاب عن رسول الله
الکذب و مات لسبع لیال بقین من ذی القعدة سنة ثلث وثلثین و مائتین و قال بعض
المحدثین فی مرثیته ذهب العلیم بعیب کل محدث * وبکل مختلف من الاسناد * وبکل
وهم فی الحدیث ومشکل * یعنی به علماء کل بلاد * و دیگر محامد زاهره و مآثر فاخره یحیی
بن معین در مجلد حدیث مدینة العلم انشاء الله تعالی مذکور خواهد شد فکن من المتربصین
خلیفه دانسته عبد الرحمن نموده مزی در تهذیب الکمال علی ما نی الحج گفته قال عبد الله بن احمد
عن ابیه ما اقرب الاجلح من فطر بن الخلیفة وابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب گفته
قال عبد الله بن احمد عن ابیه ما اقرب الاجلح من فطر بن الخلیفة و فطر بن خلیفه نزد
احمد بن حنبل موثق ست پس اجلح که نزد احمد نهایت قریب ست بفطر نیز موثق خواهد بود بالضرورة
والبداهة چه اگر اجلح موثق نباشد بین الاجلح و فطر بعد مشرقین حاصل خواهد بود و اصلا قرب
درمیان ایشان حاصل نخواهد شد چه جا که قرب ایشان برتبه و اصل باشد که تعجب ازان کنند
وآن باقصی المرتبه فائز گرداند ذهبی در کاشف گفته فطر بن خلیفة المخزومی مولاهم الحناط
عن ابی الطفیل و عطاء الشیبی مولاه عمرو بن حریث الضحاک وعن مجاهد والشعبی
وخلق وعنه القطان و یحیی بن آدم و قبیصة وخلق له نحو ستین حدیثا وهو

[illegible]

شیعی جلد صدوق وثقه احمد و ابن معین مات سنة ۱۵۳ وابن حجر در تهذیب التهذیب
بترجمه فطر گفته قال عبد الله بن احمد بن حنبل عن ابیه ثقة صالح الحدیث سوم
آنکه عمرو بن علی فلاس افاده نموده که اجلح مستقیم الحدیث و صدوق ست ابن حجر عسقلانی
در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته وقال عمرو بن علی مات سنة ۱۴۵ اول السنة وهو
رجل من بجیلة مستقیم الحدیث صدوق قلت لیس هو من بجیلة حالا ابن
از اطراء و ثناء فوق قیاس و مدح و سپاس فلاس که هادم اساس ابلاس و وسواس مخاطب
حق شناس ست بر زبان ائمه قوم باید شنید و دست تحیر بدندان تعجب بر قدح اجلح باید گزید
عبد الکریم سمعانی در کتاب الانساب بنسبت سقا گفته ابو حفص عمرو بن علی بن بحر بن کثیر
السقا الفلاس ذکرته فی الفاء کان احد ائمة المسلمین من اهل البصرة قدم اصبهان سنة
ست عشرة و اربع عشرین و ست و ثلاثین و مائتین و حدث بها روی عنه عفان
بن مسلم وسئل ابو زرعة الرازی عنه فقال ذاک من فرسان الحدیث وقال حجاج
بن الشاعر لا یبالی ان یاخذ من عمرو بن علی من حفظه او من کتابه وکان ابو مسعود
الرازی یقول لا اعلم احدا قدم ههنا واتقن من ابی حفص ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته
عمرو بن علی بن بحر بن کنیز الحافظ الامام الثبت ابو حفص الباهلی البصری الصیرفی
الفلاس احد الاعلام مولده بعد الستین و مائة سمع یزید بن زریع و عبد العزیز
بن عبد الصمد العمی وسفیان بن عیینة ومعتمر بن سلیمان وطبقتهم فاکثروا تقن
وجود واحسن حدث عنه الستة والنسائی ایضا بواسطة و عفان وهو من شیوخه
وابو زرعة ومحمد بن جریر وابن صاعد والمحاملی وابو روق الهزانی وامم سواهم
قال النسائی ثقة حافظ صاحب حدیث وقال ابو حاتم کان اوثق من علی بن المدینی
وقال عباس العنبری ما تعلمت الحدیث الا منه وقال حجاج بن شاعر عمرو بن
علی لا یبالی احدث من حفظه او من کتابه وقال ابو زرعة ذاک من فرسان

الحدیث لم نر بالبصرة احفظ منه ومن ابن المدینی والشاذکونی قال الفلاس
حضرت مجلس حماد بن زید وانا صبی فاخذ رجل بجد تی ففررت فلو احد
وقال ابن اشکاب ما رایت مثل الفلاس وکان یحسن کل شئ وعنه قال ما کنت
فلاسا قط ونیز ذہبی در سیر اعلام النبلاء گفته الفلاس عمرو بن علی بن بحر بن کنیز الحافظ
الامام المجود الناقد ابو جعفر الباهلی البصری الصیرفی الفلاس حفید المحدث بحر بن
کنیز السقا ولد سنة وستین ومائة وحدث عن یزید بن زریع ومرحوم العطار
وعبد العزیز وعبد الصمد العمی وخالد بن الحرث وغندر وسفیان بن عیینة
وعاصم بن هلال وعمر بن علی المقدمی ومحمد بن سواء ومحمد بن عبد الرحمن الطفاوی
وعبد الله بن ادریس وعبد الاعلی السامی ومعاذ بن معاذ ووکیع ویحیی القطان
وفضیل بن سلیمان النمیری ومعتمر بن سلیمان ویزید بن هرون وخلق وتنزل الی
سلیمان بن حرب وکان من جلة الحجة حدث عنه الائمة الستة فی کتبهم وابو زرعة
وابو حاتم وابن ابی الدنیا وعبد الله بن احمد والحسن بن سفیان ومحمد بن یحیی بن
منده والقاسم المطرز وجعفر الفریابی ویحیی بن صاعد ومحمد بن حریز وابو روق
احمد بن محمد بن بکر الهزانی وخلق سواهم قال ابو حاتم بصری صدوق کان اوثق
من علی بن المدینی سمعت العباس العنبری یقول ما تعلمت الحدیث الا من عمرو بن
علی وقال حجاج بن الشاعر لا یبالی عمرو بن علی احدث من کتابه او من حفظه
وقال النسائی ثقة حافظ صاحب حدیث وقد روی النسائی ایضا عن زکریا
السجزی عنه وحدث عنه شیخه عفان والقاضی المحاملی وقد ذکره ابو زرعة
فقال ذلک من فرسان الحدیث لم نر بالبصرة احفظ منه ومن علی بن المدینی والشاذکونی
قال ابو حفص الفلاس حضرت مجلس حماد بن زید وانا صبی فاخذ رجل بجدتی
ففررت فلم اعد قال ابن اشکاب الحافظ ما رایت مثل ابی حفص الفلاس کان یحسن

علی شیخ وباخنا عن ابی حفص قال ما کنت فلاسا قط وقد سافر الی اصبهان غیر مرة
وحدث بها فقال الحافظ ابو الشیخ قدمها فی سنة ست عشرة ومائتین وسنة اربع
وعشرین وسنة ست وثلاثین وحکی ابن مکرم قال ما قدم علینا بعد علی بن المدینی
مثل عمرو بن علی مات بالعسکر فی ذی القعدة سنة تسع واربعین ومائتین خلف صنف
وجمع ووقع لنا من عالی حدیثه اخبرنا الشیخ العالم الزاهد مسند الوقت ابو المعالی
احمد بن القاضی الامام المحدث رفیع الدین ابی محمد اسحاق بن محمد بن المؤید الهمدانی
ثم المصری بقراءتی علیه قال انبا المبارک بن ابی الجواد ببغداد سنة عشرین وستمائة
انبا ابو العباس احمد بن الطلایة انبا عبد العزیز بن علی انبا محمد بن عبد الرحمن المخلص
انبا محمد بن هرون انبا عمرو بن علی انبا یحیی بن سعید عن سفیان عن عاصم عن زر
عن عبد الله قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا تذهب الایام واللیالی حتی یملک
العرب رجل من اهل بیتی یواطی اسمه اسمی صححه ت ونیز ذهبی در عبر فی خبر من غبر در سنه تسع
واربعین ومائتین گفته وفیها ابو حفص عمرو بن علی الباهلی البصری الصیرفی الفلاس
الحافظ احد الاعلام سمع معتمر بن سلیمان وطبقته وصنف وعنی بهذا الشان قال
النسائی ثقة حافظ وقال ابو زرعة ذاک من فرسان الحدیث وقال ابو حاتم کان اوثق
من علی بن المدینی وعبد الله بن اسعد یافعی در مرآة الجنان در سنه تسع اربعین ومائتین
گفته وابو حفص عمرو بن علی الباهلی البصری الصیرفی الفلاس الحافظ احد الاعلام
قال ابو زرعة ذلک من فرسان الحدیث وابن حجر عسقلانی در تقریب گفته عمرو بن علی
بن بحر بن کنیز بنون وزای ابو حفص الفلاس الصیرفی الباهلی البصری ثقة حافظ
من العاشرة مات سنة تسع واربعین وسیوطی در طبقات الحفاظ گفته عمرو بن علی
بن بحر بن کنیز الباهلی ابو حفص الصیرفی الفلاس الحافظ روی عن ابن علیة ویحیی
القطان وابن مهدی وابن نمیر وخلق وعنه الائمة الستة وآخرون قال النسائی

ص ۲۸۶ / ۲۸۰

ثقة صاحب حديث حافظ وقال ابو حاتم كان اوثق من على بن المدينى مات فى
ذى القعدة سنة تسع واربعين ومائتين چهارم آنكه احمد بن عبد الله العجلى نيز توثيق اجلح
نموده چنانچه مزى در تهذيب الكمال بترجمه اجلح گفته قال احمد بن عبد الله العجلى كوفى
ثقة وابن حجر عسقلانى در تهذيب التهذيب بترجمه اجلح گفته وقال العجلى كوفى ثقة
وجلال الدين سيوطى در لآلى مصنوعه بعد ذكر كلام ابن الجوزى در اجلح گفته قلت روى
له الاربعة ووثقه ابن معين والعجلى وفضائل ظاهره ومحامد باهره ومناقب فاخره
ومعالى زاهره احمد عجلى بر متتبع مخفى نيست عبد الكريم بن محمد سمعانى در انساب در نسب اطرابلسى گفته
ابو الحسن احمد بن عبد الله بن صالح بن مسلم العجلى كوفى الاصل نشأ ببغداد وسمع بها
وبالكوفة والبصرة حدث عن شبابة بن سوار ومحمد بن جعفر غندر وحسين
بن على الجعفى وابى داود الحفرى وابى عامر العقدى ومحمد ويعلى ابنى عبيد وجماعة
نحوهم وكان حافظا دينا صالحا انتقل الى بلاد المغرب فسكن اطرابلس وانتشر حديثه
هناك روى عنه ابنه ابو مسلم صالح وذكر انه سمع منه فى سنة سبع وخمسين
ومائتين وكان يشبه باحمد بن حنبل وكان خروجه الى المغرب ايام محنة احمد بن حنبل
وكانت ولادته بالكوفة سنة اثنتين وثمانين ومائة ومات فى سنة احدى وستين
ومائتين وقبره باعلى الساحل باطرابلس وقبر ابنه صالح الى جنبه ومحمد بن احمد ذهبى
در تذكرة الحفاظ گفته العجلى الامام الحافظ القدوة ابو الحسن احمد بن عبد الله بن
صالح العجلى الكوفى نزيل اطرابلس المغرب سمع والده وحسين بن على الجعفى وشبابة
ومحمد بن يوسف الفريابى ويعلى بن عبيد وطبقتهم حدث عنه ولده صالح
بمصنفه فى الجرح والتعديل وهو كتاب مفيد يدل على سعة حفظه ذكره عباس
الدورى فقال كنا نعده مثل احمد ويحيى بن معين الخ ونيز ذهبى در عبر فى خبر من غبر
در سنه احدى وستين ومائتين گفته وفيها احمد بن عبد الله بن صالح ابو الحسن العجلى

الكوفى الحافظ نزيل طرابلس المغرب وصاحب التاريخ والجرح والتعديل وله ثمانون
سنة خرج الى المغرب ايام محنة القران وسكنها روى عن حسين الجعفى وشبابة وطبقتهما
قال عباس الدورى انما كنا نعده مثل احمد بن حنبل ويحيى بن معين ونيز ذهبى
در سير اعلام النبلاء گفته العجلى الامام الحافظ الناقد الاوحد الزاهد ابو الحسن احمد
بن عبد الله بن صالح بن مسلم العجلى الكوفى نزيل مدينة اطرابلس المغرب وهى
اول مدائن المغرب بينها وبين الاسكندرية مسيرة شهر مولده بالكوفة فى سنة
اثنتين وثمانين ومائة سمع من حسين الجعفى وشبابة بن سوار وابى داود الحفرى
ويعلى بن عبيد واخيه محمد بن عبيد ومحمد بن يوسف الفريابى ووالده الامام
عبد الله بن صالح المقرئ وعفان وطبقتهم حدث عنه ولده صالح بن احمد وسعيد
بن عثمان الاعناقى ومحمد بن فطيس وعثمان بن حديد الالبيرى وسعيد بن اسحاق
ولم اظفر بحديث من روايته وله مصنف مفيد فى الجرح والتعديل طالعته وعلقت
منه فوائد تدل على تبحره بالصنعة وسعة حفظه وقد ذكره العباس بن
محمد الدورى فقال انا كنا نعده مثل احمد بن حنبل ويحيى بن معين ومن كلام احمد
بن عبد الله قال من امن برجعة على رضى الله عنه فهو كافر ومن قال القران
مخلوق فهو كافر وقيل انه فر الى المغرب لما ظهر الامتحان بخلق القران فاستوطنها
وولد له بها وقال بعض العلماء لم يكن لابى الحسن احمد بن عبد الله عندنا بالمغرب
شبيه ولا نظير فى زمانه فى معرفة الغرايب واتقانه وزهده وورعه وقال
المؤرخ العالم ابو العرب محمد بن احمد بن تميم القيروانى سألت مالك بن عيسى القفصى
الحافظ من اعلم من رأيت بالحديث قال اما فى الشيوخ فاحمد بن عبد الله العجلى وقال
محمد بن احمد بن غانم الحافظ سمعت احمد بن معتب مغربى ثقة يقول سئل يحيى
بن معين عن احمد بن عبد الله بن صالح فقال هو ثقة بن ثقة وقال بعضهم انما

سکن احمد بن عبد الله باطرابلس للتفرد والعبادة وقبره هناك على الساحل وقبر ابنه صالح الى جنبه وقال احمد بن عبد الله العجلى رحلت الى ابى داود الطيالسى فمات قبل قدومى البصرة بيوم مات احمد سنة احدى وستين ومائتين ومات ابنه صالح فى سنة ثلثين وعشرين وثلثمائة پنجم آنکه یعقوب بن سفیان توثیق اجلح نموده گو حدیث او را لین وانسته ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته وقال یعقوب بن سفیان ثقة حدیثه لین وظاهر ست که با وصف توثیق و تعدیل راوی اقدام بر تلیین و توهین روایت او تهافتی ست معلول و جسارتی ست نامعقول فلا یصلح التلیین للاصغاء والقبول و یعقوب بن سفیان موثق اجلح از اساطین اعیان واکابر ائمه عالیشان سنیان ست سمعانی در انساب گفته الفسوی بفتح الفاء والسین هذه النسبة الى فسا وهى بلدة من بلاد فارس خرج منها جماعة من العلماء والرحالين منهم ابو یوسف یعقوب بن سفیان بن جوان الفسوى الفارسى كان من الائمة الكبار ممن جمع ورحل من المشرق الى المغرب وصنف واكثر مع الورع والنسك والصلابة فى السنة رحل الى العراق والحجاز والشام والجزائر وديار مصر وكتب عن عبيد الله بن موسى روى عنه ابو محمد بن درستويه النحوى مات فى رجب الثالث والعشرين منه من سنة سبع وسبعين ومائتين و ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته الفسوى الحافظ الامام الحجة ابو یوسف یعقوب بن سفیان بن جوان الفارسى الفسوى صاحب التاريخ الكبير والمشيخة سمع ابا عاصم والانصارى ومكى بن ابراهيم وعبيد الله بن موسى وابا مسهر وحبان بن هلال وسعيد بن ابى مريم وطبقتهم وعنه الترمذى والنسائى وابن خزيمة وابو عوانة وابن ابى حاتم ومحمد بن حمزة بن عمار وعبد الله بن جعفر بن درستويه النحوى وآخرون وبقى فى الرحلة ثلاثين سنة قال ابو زرعة الدمشقى قدم علينا

من نبلاء الرجال يعقوب بن سفيان يعجز اهل العراق ان يروا مثله والثانى حرب بن اسمعيل وهو ممن كتب عنى وقال محمد بن داود الفارسى ثنا يعقوب بن سفيان العبد الصالح وقيل كان يتكلم فى عثمان رضى الله عنه ولم يصح مات قبل ابى حاتم الرازى بشهر فى سنة سبع وسبعين ومائتين و نیز ذهبی در عبر در سنه سبع وسبعین ومائتین گفته وفيها الامام يعقوب بن سفيان الحافظ احد اركان الحديث وصاحب المشيخة والتاريخ فى رجب سنة ولد بضع وثمانون سنة سمع ابا عاصم وعبيد الله بن موسى وطبقتهما فاكثر و نیز ذهبی در سیر اعلام النبلاء گفته الفسوى الامام الحافظ الحجة الرحال محدث اقليم فارس ابو يوسف يعقوب بن سفيان بن جوان الفارسى من اهل مدينة فسا ويقال له يعقوب بن ابى معوية مولده فى حدود عام تسعين ومائة وله تاريخ كبير جم الفوائد ومشيخة فى مجلد وبناها ارتحل الى الامصار ولحق الكبار الى ان قال الذهبى عن محمد بن القاسم بن بشر سمعت محمد بن يزيد الفسوى العطار سمعت يعقوب بن سفيان يقول كنت فى رحلتى فى طلب الحديث فدخلت الى بعض المدن فصادفت بها شيخا احتجت الى الاقامة عليه للاستكثار عنه وقلت نفقتى وبعدت عن بلدى فكنت ادمن الكتابة ليلا واقرأ عليه نهارا فلما كان ذات ليلة كنت جالسا انسخ وقد تصرم الليل فنزل الماء فى عينى فلم ابصر السراج ولا البيت فبكيت على انقطاعى وعلى ما يفوتنى من العلم فاشتد بكائى حتى اتكيت على جنبى فنمت فرأيت النبى صلى الله عليه وسلم فى النوم فنادانى يا يعقوب بن سفيان لم انت بكيت فقلت يا رسول الله ذهب بصرى فتحسرت على ما فاتنى من كتب سنتك وعلى الانقطاع عن بلدى فقال ادن منى فدنوت منه فامر يده على عينى كانه يقرأ عليهما قال ثم استيقظت فابصرت واخذت وقعدت فى السراج اكتب قال محمد بن اسمعيل الفارسى ثنا ابو زرعة الدمشقى قال قدم علينا رجلان من نبلاء الرجال احدهم واجلهم يعقوب بن

سفیان ابو یوسف یحیٰ اهل العراق ان یرواهنه رجلا وذکر الثانی حرب بن اسمعیل
الکرمانی فقال هو من الکتاب عنی الحشم انکه عبد الله بن محمد المعروف بابن عدی
افاده کرده که اجلح نزد او مستقیم الحدیث و صدوق است و نیز افاده کرده که برای او احادیث
صالحه است و حدیث منکری مجاوز حد نه اسنادا و متنا برای او ندیدم مزی در تهذیب الکمال
علی ما فی الحج بترجمه اجلح گفته قال احمد بن عدی له احادیث صالحة یروی عنه
الکوفیون و غیرهم فلم اجد له حدیثا منکرا مجاوزا لا اسنادا و لا متنا الا انه
یعد فی شیعة الکوفة و هو عندی مستقیم الحدیث: و ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب
بترجمه اجلح گفته و قال ابن عدی له احادیث صالحة و یروی عنه الکوفیون و غیرهم
و لم ار له حدیثا منکرا مجاوزا للحد لا اسنادا و لا متنا الا انه یعد فی شیعة الکوفة
و هو عندی مستقیم الحدیث صدوق و قال شریک عن الاجلح سمعنا انه ما سب
ابا بکر و عمر احد الا مات قتلا او فقرا و ابن عدی در نقد و تحقیق ملاذ و ملجأ اساطین قوم است
و مفاخر عالیه و مآثر سامیه او حاجت بیان ندارد ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته ابن عدی
الامام الحافظ الکبیر ابو احمد عبد الله بن عدی بن عبد الله بن محمد بن مبارک
الجرجانی و یعرف ایضا بابن القطان صاحب کتاب الکامل فی الجرح و التعدیل کان
احد الاعلام ولد سنة سبع و سبعین و مائتین و سمع سنة تسعین و ارتحل اول سنة
سبع و تسعین و سمع بهلول بن اسحاق الانباری و محمد بن عثمان بن ابی سوید
و محمد بن یحیی المروزی و عبد الرحمن بن القاسم ابو الرواس الدمشقی و انس بن السلم
و ابا خلیفة الجمحی و الحسن بن سفیان و ابا عبد الرحمن النسائی و عمران بن مجاشع
و عبدان الاهوازی و ابا یعلی الموصلی و الحسن بن محمد المدینی صاحب یحیی بن بکیر
و الحسن بن الفرج العزی و خلائق و عنه ابو العباس بن عقدة شیخه و ابو سعید
المالینی و الحسن بن رامین و محمد بن عبد الله بن عبد کونة و حمزة بن یوسف السهمی

و ابو الحسین احمد بن العالی و آخرون و هو المصنف فی الکلام علی الرجال عارف
بالعلل قال ابو القاسم بن عساکر کان ثقة علی لحن فیه قال حمزة السهمی سألت
الدارقطنی ان یصنف کتابا فی الضعفاء فقال الیس عندک کتاب ابن عدی فقلت
بلی فقال فیه کفایة لا یزاد علیه قلت و قد صنف ابن عدی علی ابواب مختصر
المزنی کتابا سماه الانتصار قال حمزة السهمی کان حافظا متقنا لم یکن فی زمانه
احد مثله تفرد بروایة احادیث وهب منها لابنیه عدی و ابی زرعة و تفردا بها
عنه قال الخلیلی کان عدیم النظیر حفظا و جلالة سألت عبد الله بن محمد الحافظ
فقال زر قمیص ابن عدی احفظ من عبد الباقی بن قانع قال الخلیلی و سمعت احمد بن مسلم
الحافظ یقول لم ار احدا مثل ابی احمد بن عدی و کیف فوقه فی الحفظ و کان احمد قد لقی
الطبرانی و ابا احمد الحاکم و قد کان حفظ هؤلاء تکلفا و حفظ ابن عدی طبعا اذ ینحیه
علی الف شیخ الی ان قال قال حمزة بن یوسف توفی ابو احمد فی جمادی الآخرة سنة خمس و ستین
و صلی علیه الامام ابو بکر الاسماعیلی و نیز ذهبی در عبر فی خبر من غبر در سنه خمس و ستین
و ثلاثمائة گفته و فیها ابن عدی الحافظ الکبیر ابو احمد عبد الله بن عدی بن عبد الله بن محمد
بن القطان الجرجانی مصنف الکامل فی الجرح و له ثمان و ثمانون سنة کتب الکثیر سنة
تسعین و مائتین و رحل فی سنة سبع و تسعین و سمع ابا خلیفة و عبد الرحمن بن
الرواس و بهلول بن اسحاق و طبقتهم قال ابن عساکر کان ثقة علی لحن فیه و قال
حمزة السهمی کان حافظا متقنا لم یکن فی زمانه مثله توفی فی جمادی الآخرة
و علی بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری در کامل در سنه خمس و خمسین و ثلاثمائة گفته و فیها توفی
ابو احمد بن عدی الجرجانی فی جمادی الآخرة و هو امام مشهور و یافعی در مرآة الجنان
در سنه مذکوره گفته فیها الحافظ الکبیر ابو احمد عبد الله بن محمد القطان الجرجانی مصنف
الکامل فی الجرح و سیوطی در طبقات الحفاظ گفته ابن عدی الامام الحافظ الکبیر ابو احمد

ص ۲۷۱/۲۵۸ الجز الثامن

عبد الله بن عدی بن عبد الله بن مبارک الجرجانی ویعرف ایضا بابن القطان
صاحب الکامل فی الجرح والتعدیل احد الاعلام ولد سنة ۲۷۷ وسمع منه سنة ۲۹۰ روی
عن محمد بن عثمان النسائی وابی یعلی وعنه ابن عقدة وهو شیخه وحمزة السهمی وهو عارف
بالعلل مصنف فی الکلام علی الرجال لم یکن فی زمانه مثله قال الخلیلی کان عدیم
النظیر حفظا وجلالة مات فی جمادی الاخرة سنة ۳۶۵ وعبد الرؤف مناوی در فیض القدیر
شرح جامع صغیر گفته عد ابن عدی هو ابو محمد عبد الله الجرجانی احد الحفاظ الاعیان الذین
طافوا البلاد وهجروا الوساد وواصلوا السهاد وقطعوا المعتاد طالبین للعلم روی
عن البهلول وغیره وعنه ابو حامد الاسفراینی وابو سعید المالینی قال البیهقی حافظ
متقن لم یکن فی زمنه مثله وقال ابن عساکر ثقة علی لحن فیه مات سنة خمس وستین
وثلثمائة عن ثمان وثمانین فی کتاب الکامل الذی الفه فی معرفة الضعفاء وهو اصل من
الاصول المعول علیها المرجوع الیها طابق اسمه معناه ووافق لفظه فحواه من علیه
انتجع المنتجعون بشهادته حکم الحاکمون والی ما قاله رجع المتقدمون والمتاخرون
ابو عبد الله محمد بن عبد الله الحاکم در مستدرک علی الصحیحین در کتاب الطلاق گفته حدثنا احمد بن
اسحق الفقیه انبا ابو المثنی ثنا مسدد ثنا یحیی عن الاجلح عن الشعبی عن عبد الله
بن الخلیل عن زید بن ارقم قال کنت جالسا عند النبی صلی الله علیه وسلم اذ جاءه
رجل من اهل الیمن فقال ان ثلاثة من اهل الیمن اتوا علیا رضی الله عنه یختصمون
الیه فی ولد وقعوا علی امرأة فی طهر واحد فقال للاثنین منهما طیبا بالولد لهذا فغلیا
ثم قال للاثنین طیبا بالولد لهذا فغلیا ثم قال انتم متشاکسون انی مقرع بینکم
فمن قرع فله الولد وعلیه لصاحبیه ثلثا الدیة فاقرع بینهم فجعله لمن قرع فضحک
رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی بدت اضراسه او قال نواجذه قد اتفق
الشیخان علی ترک الاحتجاج بالاجلح بن عبد الله الکندی وانما علیه حدیثا واحد

عبد الله بن بریدة وقد تابعه علی ذلک الحدیث ثلاثة من الثقات فهذا الحدیث
اذا صحیح لم یخرجاه ازین عبارت ظاهرست که حدیث اجلح صحیح ست پس صحت روایات
اجلح و وثوق واعتماد وجلالت واعتبار او بر هر نیز و زعم ضعف او هباء منثورا گردید و نیز
ازین عبارت ظاهرست که ترک شیخین احتجاج را باجلح منحصرست در نقم حدیثی واحد که متابعت
اجلح بران سه کس از ثقات نموده اند پس ترک احتجاج باین زعم خداع عین مراد لجاج ومحض
اعتساف واعوجاج باشد و نیز حاکم در مستدرک در کتاب معرفة الصحابه گفته اخبرنی عبد الله
بن موسی العدل محمد بن ایوب انبا ابراهیم بن موسی ثنا عیسی بن یونس ثنا الاجلح
عن الشعبی عن عبد الله بن الخلیل عن زید بن ارقم قال بینا انا عند رسول الله صلی الله
علیه وسلم اذ جاءه رجل من اهل الیمن فجعل یحدث النبی صلی الله علیه وسلم
ویخبره فقال یا رسول الله ان علیا رضی الله عنه ثلثة نفر یختصمون فی ولد وقعوا
علی امرأة فی طهر واحد فقال لاثنین طیبا نفسا بهذا الولد ثم قال انتم شرکاء متشاکسون
انی مقرع بینکم فمن قرع فعلیه الولد وله ثلث الدیة لصاحبیه فاقرع بینهم فقرع
احدهم فدفع الیه الولد فضحک النبی صلی الله علیه وسلم حتی بدت نواجذه
او قال اضراسه حدثنا علی بن حمشاد ثنا بشر بن موسی الحمیدی ثنا سفیان
ثنا الاجلح بهذا وزاد فیه فقال النبی صلی الله علیه وسلم ما اعلم فیها الا ما قال
علی هذا حدیث صحیح الاسناد ولم یخرجاه وقد زاد الحدیث تاکیدا بروایة ابن عیینة
وقد تابع ابو اسحاق السبیعی الاجلح فی روایته ازین عبارت ظاهرست که این حدیث
که اجلح از شعبی روایت کرده صحیح الاسناد ست پس هرگاه حدیث اجلح موصوف بصحت
باشد حدیث ولایت که از طریق اجلح مروی ست نیز صحیح الاسناد وفائز بنهایت
اعتبار واعتماد خواهد بود و نیز حاکم در مستدرک در کتاب الاحکام گفته اخبرنی علی بن
ابراهیم الشیبانی حدثنا احمد بن حازم الغفاری حدثنا مالک بن اسمعیل النهدی

حدثنا الاجلح عن الشعبی عن عبد الله بن الخلیل عن زید بن ارقم ان علیا بعثه النبی
صلی الله علیه وسلم الی الیمن فارتفع الیه ثلثة یتنازعون ولدا کل واحد یزعم انه
ابنه قال فخلا باثنین فقال اتطیبان نفسا لهذا الباقی قالا لا وخلا باثنین فقال
لهما مثل ذلک فقالا لا فقال اراکم شرکاء متشاکسون وانا مقرع بینکم فاقرع بینهم
فجعله لاحدهم واغرمه ثلثی الدیة للباقین قال فذکر ذلک لرسول الله صلی الله
علیه وسلم فضحک حتی بدت نواجذه انتهی اعراض الشیخان عن الاجلح بن عبد الله
الکندی اصلا ولیس فی روایاته بالمتروک فان الذی نقم علیه مذهبه عبارت از اینست
که اجلح در روایات خود متروک نیست و از او خال روایت او در مستدرک ظاهرست که روایت او صحیح
وناهیک بها حجة بالغة وبینة دامغة هشتم آنکه ابن حجر عسقلانی در تقریب التهذیب گفته
اجلح بن عبد الله بن حجیة بالمهملة والجیم مصغرا یکنی ابا حجیة الکندی یقال اسمه
یحیی صدوق شیعی من السابعة مات سنة خمس واربعین ازین عبارت ظاهرست که حسب
تصریح عسقلانی ممدوح خود مخاطب ثانی اجلح صدوق است پس دعوی اتهام او محض رمی السهام
فی الظلام و از جمله شنائع اوهام و اضغاث احلام باشد و نیز از عبارت عسقلانی
ظاهرست که اجلح از طبقه سابعه است و طبقه سابعه عبارت از کبار اتباع تابعین مثل
مالک و ثوری است چنانچه عسقلانی در صدر تقریب در تفسیر طبقات گفته السابعة کبار
اتباع التابعین کمالک والثوری پس اجلح از کبار اتباع تابعین مثل مالک و ثوری باشد
و دعوی ضعف و اتهام در حق چنین امام عالی مقام مورد صد گونه طعن و ملام است نهم آنکه
اجلح از رواة صحیح ابی داود و ترمذی و صحیح نسائی و صحیح ابن ماجه است چنانچه از رمز ع
که بر نام او در تهذیب التهذیب و تقریب و غیر آن نوشته اند ظاهرست که سیوطی در مصنوعه
کما سمعت آنفا گفته رمز ع ای له ای للاجلح الاربعة و رواة صحاح اهل سنت حسب تصریح
اکابر ایشان همه معدل و مزکی و اهل دیانت و تقوی اند چنانچه سیف الله ملتانی در تمویه

السفیه که عبارت است از شبهات سخیفه او بر بعض مقامات صوارم و بمزید جسارت آنرا
موسوم به تنبیه السفیه نموده گفته مقدوح و مجروح بودن رواة اهل سنت اگر بزعم شیعه است
پس چه اعتبار دارد که از قبیل شهادة العدو علی العدو است و اگر بر طریق اهل سنت است
پس صریح البطلان است چه رواة صحاح اهل سنت همه معدل و مزکی و اهل دیانت و تقوی بوده اند
و نیز روایات اهل سنت در هر عصر و هر طبقه مشهور و معروف و در محافل و مجالس و بر سر منابر
مذکور و مدروس با وصف این شهرت و این ظهور تلبیس و دخل و جعل و افترا امکان عادی ندارد
بخلاف روایات روافض که مدام چون لقه حیض مستور و مخفی مانده بیشتر این قسم روایات
مجال تلبیس و جعل و دخل و افترا است انتهی پس حسب این افاده ملتانی حامی مخاطب عثمانی اجلح معدل
و مزکی و صاحب دیانت و تقوی باشد و روایات او در هر عصر و هر طبقه مشهور و معروف
و در محافل و مجالس و بر سر منابر مذکور و مدروس و بسبب مزید شهرت و ظهور تلبیس و دخل
و جعل و افترا در ان امکان عادی ندارد دهم آنکه از اجلح اکابر ائمه معروفین و اجله اعیان اساطین
سنیه مثل شعبه و سفیان ثوری و ابن المبارک و ابو اسامه و یحیی القطان و جعفر بن عون و غیر
ایشان روایت میکنند ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب گفته اجلح بن عبد الله بن حجیه
ویقال معاویة الکندی ابو حجیة ویقال اسمه یحیی والاجلح لقب روی عن ابی اسحق وابی الزبیر
ویزید بن الاصم وعبد الله بن بریدة والشعبی وغیرهم وعنه شعبة وسفیان الثوری
وابن المبارک وابو اسامة ویحیی القطان وجعفر بن عون وغیرهم و روایت شخص
عدل و ثقه و جلیل الشان از شخصی حسب افادات ائمه سنیه دلیل وثوق و جلالت و عدالت
مروی عنه می باشد علامه احمد بن محمد بن محمد بن علی بن حجر مکی که محامد و مناقب غزیره و فضائل
و مدائح کثیره او سابقا شنیدی در تطهیر الجنان و اللسان عن الخطور والتفوه بثلب
معاویة بن ابی سفیان که بتصنیف آن داد تصلب و تعصب در حمایت خلیفه رابع سنیان داده حقیقت
انصاف و حق پرستی خود و اهل نحله خود کالشمس فی رابعة النهار فراروی ارباب بصیرت نهاده

بمجرد روایت اجلاء صحابه و تابعین از معاویه دلیل کمال اجتهاد و براعت فقاهت او گردانیده

وهذه عبارته فی ذکر الفضائل المزعومة لمعاویة منها انه حاز شرف الاخذ عن اکابر الصحابة التابعین له شرف اخذ کثیرین من اجلاء الصحابة والتابعین عنه وذلک انه روی عن ابی بکر وعمر و اخته ام المؤمنین ام حبیبة وروی عنه من اجلاء الصحابة وفقهائهم عبد الله بن عباس و عبد الله بن الزبیر و جریر البجلی و معاویة بن خدیج والسائب بن یزید والنعمان بن بشیر و ابو سعید الخدری و ابو امامة بن سهل ومن کبار التابعین وفقهائهم عبد الله بن الحارث بن نوفل و قیس بن ابی حازم و سعید بن المسیب و ابو ادریس الخولانی ومن بعدهم عیسی بن طلحة و محمد بن جبیر بن مطعم و حمید بن عبد الرحمن بن عوف و ابو مجلز و حمران مولی عثمان و عبد الله بن محیریز و علقمة بن وقاص و عمیر بن هانی و همام بن منبه و ابو العریان النخعی و مطرف بن عبد الله بن الشخیر و خلق آخرون فتامل هؤلاء الائمة ائمة الاسلام الذین رووا عنه تعلم انه کان مجتهدا ای مجتهد و فقیها ای فقیه پس روایت شعبه و سفیان ثوری و ابن المبارک و ابو اسامه و یحیی القطان و جعفر بن عون و غیر ایشان از اجلح مثبت نهایت عظمت و جلالت و غایت فخامت و نبالت اجلح بلکه مثبت کمال اجتهاد و براعت فقاهت او خواهد گردید و زعم ضعف و بطلان روایت او مثل هباء منثور از هم خواهد پاشید و سیف اسد بن اسد احمد ملتانی روایت مالک و ابو حنیفه و یحیی بن معین و شعبه و سفیانین را از امام بحق ناطق حضرت جعفر صادق علیه السلام بسوی آنجناب معیر نموده و نیز بحث روایت ایشان از آنحضرت یحیی بن سعید القطان را که امام الائمة و شیخ المشایخ سنیه است در حق آنحضرت کلمه خبیثه اجد منه فی نفسی شیئا بر زبان ترجمان آورده هیچ میرزا والسنه و هذه عبارته فی التنبیه الذی هو عین التمویه قوله قال یحیی بن سعید القطان شیخ الفادی اجد منه فی نفسی شیئا الخ گفتن یک کس بنا بر آنکه بسبب ضعیف کذب و افترا اکبر و افضی بر آنجناب بسته بودند این کس را حقیقت حال واضح نشده و گمان فاسد

بهم رسید دلیل نیست بر آنکه جمیع اهل سنت آنجناب را توثیق نمیکنند چه یحیی بن سعید قطان در جنب بسیاری از آنجناب روایت کرده اند هیچ نمی ارزد و در تهذیب الکمال فی اسماء الرجال و مختصر او تهذیب میگوید روی عنه خلق لا یحصون منهم ابنه موسی و شعبة والسفیانان و مالک و وهب و حاتم بن اسمعیل و عبد الوهاب الثقفی و ابو عاصم و یحیی بن سعید الانصاری وهو اکبر منه و قال الشافعی ثقة و کذا وثقه ابن معین و غیره و قال ابو حاتم ثقة لا یسئل عن مثله و عن ابی حنیفة قال ما رأیت احدا افقه من جعفر بن محمد ولما رأیته دخلنی من الهیبة ما لم یدخلنی لابی جعفر المنصور انتهی و ابو عبد الله محمد بن احمد ذهبی روایت ابن عبد البر و ابن حزم را از احمد بن عمر بن انس بن دلهاث الاندلسی الدلائی مثبت جلالت او گردانیده چنانچه در عبر گفته وفیها ای فی سنة ثمان وسبعین واربعمائة توفی ابو العباس العذری احمد بن عمر بن انس بن دلهاث الاندلسی الدلائی و دلایة مدینة بالاندلس الحاف من عمل المریة کان حافظا متقنا مات فی شوال و له خمس و ثمانون سنة حج سنة ثمان و اربعمائة مع ابویه فجاوروا ثمانیة اعوام و صحب ابا ذر فتخرج به وروی عن ابی الحسن بن جهضم و طائفة ومن جلالته ان امامی الاندلس ابن عبد البر و ابن حزم رویا عنه و له کتاب دلائل النبوة و احمد بن محمد الشهیر بالمقری المالکی الاشعری که محامد علیه و مناقب سمیه او از خلاصة الاثر محبی واضح و لائح است در کتاب نفح الطیب عن غصن الاندلس الرطیب روایت عمر بن عبد البر و خطیب بغدادی را از ابو الولید باجی سبب افتخار و السنه چنانچه در ترجمه ابو الولید الباجی گفته و مما یفتخر به انه روی عنه حافظا المغرب والمشرق ابو عمر بن عبد البر و الخطیب ابو بکر بن ثابت البغدادی و ناهیک بهما وهما اسن منه و اکبر و ابو عبد الله الحمیدی و علی بن عبد الله الصقلی و احمد بن علی بن غزلون و ابو بکر الطرطوشی و ابو علی بن الحسین السبتی و ابو بحر سفیان بن العاصی و ممن روی عنه ابنه ابو القاسم احمد و کان لما رجع الی الاندلس

فشا حمله دهيأت الله نياله وعظم جاهه واجزلت له الصلات فمات عن مال
وافر وترسل للملوك وولى القضاء بعدة مواضع رحمه الله تعالى ونیز حسب تصریح
محمد بن ابی بکر بن ایوب بن سعید بن جریر المعروف بابن قیم الجوزیه احد القولین آنست
که مجرد روایت عدل از غیر خود تعدیل آن غیرست اگرچه راوی تصریح بتعدیل مروی
عنه نکند واین مذهب از احمد بن حنبل مروی ست قال فی زاد المعاد فی هدی خیر العباد
بعد ذکر کلام فی سند بعض الاحادیث وعنی بالمجهول الرجل الصالح الذی
شهد له ابو الزبیر بالصلاح ولا ریب ان هذه الشهادة لا تعرف به ولکن المجهول
اذا عدله الراوی عنه تثبت عدالته وان کان واحدا علی اصح القولین فان التعدیل
من باب الاخبار والحکم لا من باب الشهادة ولا سیما التعدیل فی الروایة فانه
یکتفی فیه بالواحد ولا یزید علی اصل نصاب الروایة هذا مع ان احد القولین
ان مجرد روایة العدل عن غیره تعدیل له وان لم یصرح بالتعدیل کما هو احدی
الروایتین عن احمد واما اذا روی عنه وصرح بتعدیله خرج عن الجهالة التی ترد
لاجلها روایته لا سیما اذا لم یکن معروفا بالروایة عن الضعفاء والمتهمين بازوهم
آنکه از عبارت تهذیب عسقلانی که در وجه سابق مذکور شده دریافتی که شعبه از جمله کسانی است
که از اجلح روایت کرده اند وبر ناظر افادات ائمه قوم ظاهرست که شعبه روایت نمیکند مگر از ثقه
چنانچه عبد الوهاب سبکی در شفاء الاسقام فی زیارة خیر الانام در مقام توثیق سند حدیث
من زار قبری وجبت له شفاعتی که حدیث اول از باب اول کتابست گفته وموسی بن
هلال قال ابن عدی ارجو انه لا باس به واما قول ابی حاتم الرازی فیه انه
مجهول فلا یضره فانه اما ان یرید جهالة العین او جهالة الوصف فان
اراد جهالة العین وهو غالب اصطلاح اهل هذا الشان فی هذا الاطلاق فذلک
مرتفع عنه لانه قد روی عنه احمد بن حنبل ومحمد بن جابر المحاربی ومحمد بن اسمعیل

الاحمسی وابو امیة محمد بن ابراهیم الطرسوسی وعبید بن محمد الوراق والفضل
بن سهل وجعفر بن محمد المروزی وبروایة الاثنین ینتفی جهالة العین فکیف بروایة
سبعة وان اراد جهالة الوصف فروایة احمد یرفع من شانه لا سیما ما قاله
ابن عدی فیه وممن ذکره فی مشایخ احمد ابو الفرج بن الجوزی وابو اسحاق الصریفینی
واحمد رحمه الله لم یکن یروی الا عن ثقة وقد صرح الخصم یعنی ابن تیمیة بذلک
فی الکتاب الذی صنفه فی الرد علی البکری بعد عشر کراریس منه قال ان القائلین
بالجرح والتعدیل من علماء الحدیث نوعان منهم من لم یرو الا عن ثقة عنده کمالک
وشعبة ویحیی بن سعید وعبد الرحمن بن مهدی واحمد بن حنبل وکذلک
البخاری وامثاله وقد کفانا الخصم بهذا الکلام مؤنة تبیین ان احمد لا یروی
الا عن ثقة وح لا یبقی له مطعن فیه انتهى فاده ابن تیمیه که علامه سبکی بان احتجاج
واستدلال بر توثیق موسی بن هلال نموده در کمال وضوح وظهورست که شعبه روایت نمیکند
مگر از ثقه پس ظاهر وآشکار گردید که اجلح قطعا وحتما ثقه ومعتمد ویقینا وجزما معتبر ومستندست
پس قدح حدیث ولایت که از طریق اجلح مرویست صریح مخالفت ومعاندت النزام
شعبه عالی مقام ورد تصریح ابن تیمیه وسبکی عمدة الاعلام باشد واز دلائل آنکه امام احمد بن حنبل
از اجلح در مسند خود روایت می کند چنانچه همین حدیث ولایت را بسندیکه دران اجلح واقع است
روایت کرده حیث قال کما سمعت سابقا ثنا ابن نمیر حدثنی اجلح الکندی عن
عبد الله بن بریدة عن ابیه بریدة قال بعث رسول الله صلی الله علیه وسلم بعثین
الی الیمن علی احدهما علی بن ابی طالب وعلی الآخر خالد بن الولید فقال اذا التقیتم فعلی
علی الناس واذا افترقتما فکل واحد منکما علی جنده قال فلقینا بنی زبید من اهل الیمن
فقتلنا المقاتلة وسبینا الذریة فاصطفی علی امرأة من السبی لنفسه قال بریدة
فکتب معی خالد بن الولید الی رسول الله صلی الله علیه وسلم یخبره بذلک فلما اتیت النبی

صلی اللہ علیہ وسلم دفعت الکتاب فقرئی علیہ فرأیت الغضب فی وجہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فقلت یا رسول اللہ ہذا مکان العائذ بک بعثتنی مع رجل وامرتنی ان
اطیعہ ففعلت ما ارسلت بہ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا تقع فی علی
فانہ منی وانا منہ وہو ولیکم بعدی ہرگاہ روایت احمد از اجلح در مسند خود ثابت شد وثوق
واعتماد واعتبار اجلح بنہایت وضوح ظہور رسید زیرا کہ حسب افادہ ابو موسی مدینی اخراج نکردہ است
احمد در مسند خود مگر از کسی کہ ثابت شدہ است نزد احمد صدق او و دیانت او نہ از کسی کہ طعن
کردہ شد در امانت او و نیز حسب افادہ ابو موسی مدینی احمد بن حنبل در مسند خود احتیاط نمودہ
از روی اسناد و متن وارد نکردہ مگر احادیثی کہ صحیح است سند آن و دلیل این معنی را از افادہ
خود احمد نقل نمودہ عبد الوہاب بن علی السبکی در طبقات شافعیہ کما سمعت سابقا فرمودہ
قال ابو موسی المدینی ولم یخرج ای احمد فی المسند الا عمن ثبت عندہ صدقہ ودیانتہ
دون من طعن فی امانتہ الی ان قال السبکی قال ابو موسی ومن الدلیل علی ان ما
اودعہ الامام احمد فی مسندہ قد احتاط فیہ اسنادا ومتنا ولم یورد فیہ الا
ما صح سندہ ما اخبرنا ابو علی الحداد قال انا ابو نعیم وانا ابو الحسین وانا ابن المذہب
قالا انا القطیعی ثنا عبد اللہ قال حدثنی ابی ثنا محمد بن جعفر ثنا شعبۃ عن ابی
التیاح قال سمعت ابا زرعۃ یحدث عن ابی ہریرۃ عن النبی انہ قال یہلک امتی ہذا الحی
من قریش قالوا فما تامرنا یا رسول اللہ قال لو ان الناس اعتزلوہم قال عبد اللہ قال لی
ابی فی مرضہ الذی مات فیہ اضرب علی ہذا الحدیث فانہ خلاف الاحادیث
عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم یعنی قولہ صلی اللہ علیہ وسلم اسمعوا واطیعوا
وہذا مع ثقۃ رجال اسنادہ حین شذ لفظہ من الاحادیث المشاہیر امر
بالضرب علیہ فکان دلیلا علی ما قلناہ نیز وہم آنکہ احمد بن شعیب النسائی از اجلح در
صحیح خود روایت می کند چنانچہ از کتب رجال مثل تہذیب التہذیب و تقریب وغیر آن وافادہ

سیوطی در لآلی موضوعہ کما سمعت آنفا واضح ولائح است و شرط نسائی در رجال حسب افادات
محققین با کمال اشد است از شرط بخاری و مسلم ذہبی در تذکرۃ الحفاظ بترجمہ نسائی گفتہ قال ابن
طاہر سألت سعد بن علی الزنجانی عن رجل فوثقہ فقلت قد ضعفہ النسائی فقال
یا بنی ان لابی عبد الرحمن شرطا فی الرجال اشد من شرط البخاری ومسلم و عبد الوہاب
بن علی سبکی در طبقات شافعیہ کبری بترجمہ نسائی گفتہ قال ابن طاہر المقدسی سألت
سعد بن علی الزنجانی عن رجل فوثقہ فقلت قد ضعفہ النسائی فقال یا بنی
ان لابی عبد الرحمن شرطا فی الرجال اشد من شرط البخاری ومسلم و خلیل بن
ایبک الصفدی در وافی الوفیات بترجمہ نسائی گفتہ قال ابن طاہر المقدسی سألت سعد
بن علی الزنجانی عن رجل فوثقہ فقلت ضعفہ النسائی فقال یا بنی ان لابی عبد الرحمن
شرطا فی الرجال اشد من شرط البخاری ومسلم و ابن حجر عسقلانی در کتاب النکت علی
علوم ابن الصلاح در شرح این معنی کہ مذہب نسائی آنست کہ اخراج کند از ہر کسی کہ اجماع بر ترک او
واقع نشدہ علی ما نقل عنہ گفتہ ان المراد اجماع خاص وذلک ان کل طبقۃ من نقاد الرجال
لا تخلو من متشدد و متوسط فمن الاولی شعبۃ والثوری وشعبۃ اشد ہما ومن
الثانیۃ یحیی القطان وابن مہدی ویحیی اشد ومن الثالثۃ ابن معین واحمد ویحیی
اشد ومن الرابعۃ ابو حاتم والبخاری وابو حاتم اشد والنسائی لا یترک الرجل
الا اذا اجتمع الجمیع علی ترکہ فاما اذا وثقہ ابن مہدی وضعفہ القطان مثلا فانہ لا یترکہ لما عرف من تشدید یحیی
علی ترکہ والا فکم من رجل اخرج لہ ابو داود والترمذی وتجنب النسائی اخراج حدیثہ
بل قد تجنب اخراج حدیث جماعۃ من رجال الشیخین حتی قال بعض الحفاظ ان شرطہ
فی الرجال اقوی من شرطہما و عبد الرؤف مناوی در فیض القدیر شرح جامع صغیر بترجمہ
نسائی گفتہ قال الزنجانی لہ شرط فی الرجال اشد من الصحیحین ہر گاہ شرط نسائی در رجال
اشد از شرط شیخین یعنی بخاری و مسلم باشد و اجلح او روایت نسائی ست بالضرورۃ واضح گردید

ص
الطبقۃ الثالثۃ فیمن توفی بین الثلثمائۃ والاربعمائۃ

که اجلح از جمعی از رواة صحیحین اصلح وافلح وانجح واسدّ و مصداق شرط اکمل و افضل و ارشد
واشد ست و هرگاه ثابت شد که اجلح نزد نسائی مصداق شرطی ست که اشدّ ست از شرط
شیخین یعنی از جمعی از رواة صحیحین افضل ست پس تضعیف او نهایت ضعیف و سخیف و سبب غایت
تعییر تضعیف خواهد بود و مخفی نماند که سعد زنجانی که افاده او در باب اشدیت شرط نسائی در رجال
اکابر ائمه سنیه نقل کرده اند از افاخم محققین مشاهیر و اعاظم منقدین نحاریر ست عبد الکریم بن محمد السمعانی
در انساب در نسبت زنجانی گفته ابو القاسم سعد بن علی بن محمد الزنجانی شیخ الحرم فی عصره
کان جلیل القدر عالماً زاهداً کان الناس یتبرکون به حتی قال [illegible] امیر مکة
ان الناس یقبّلون ید الزنجانی اکثر مما یقبّلون الحجر الاسود حدّث عن جماعة من اهل الشام
ومصر سمع منه جدّی الامام ابو المظفر السمعانی وابو الفضل القرشی و ابو جعفر الهمدانی
ولم یرو لنا عنه الا الاستاذ ابو المظفر عبد المنعم بن ابی القاسم القشیری و توفی بمکة
سنة سبعین و اربعمائة و محمد بن احمد ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته الزنجانی الامام الثبت
الحافظ القدوة سعد بن علی بن محمد بن الحسین شیخ الحرم الشریف سمع ابا عبد الله
محمد بن الفضل بن نظیف الفراء والحسین بن میمون الصدفی بمصر و علی بن سلامة
بغزة و محمد بن عبید بن نجانی (?) و عبد الرحمن بن یاسر الجوبری و ابا القاسم
بن الطیبی بدمشق و هذه الطبقة حدث عنه ابو بکر الخطیب و هو اکبر منه و ابو المظفر
منصور بن عبد الجبار السمعانی و مکی بن عبد السلام الرمیلی و هبة الله بن فاخر
و محمد بن طاهر المقدسی و عبد المنعم بن ابی القاسم القشیری و آخرون قال ابو سعد
السمعانی سمعت بعض مشایخنا یقول کان جدک ابو المظفر عزم ان یجاور بمکة
فی صحبة سعد الامام فرای لیلة والدته کأنها کشفت راسها تقول یا بنی بحقی علیک
الا رجعت بمرو فانی لا اطیق فراقک فانتبهت مغموماً وقلت اشاور سعد بن علی
فاتیته ولم اقدر من الزحام ان اکلمه فلما قام تبعته فالتفت الیّ وقال یا ابا المظفر العجوز

ص ۱۵۲ الطبقة الثالثة عشر

تنتظرک

تنتظرک و دخل البیت فعرفت انه تکلم علی ضمیری فرجعت تلک السنة وعن ثابت بن احمد
قال رایت ابا القاسم الزنجانی فی النوم فقال لی مرتین ان الله یبنی لاهل الحدیث بکل
مجلس یجلسونه بیتاً فی الجنة قال ابو سعد طاف الزنجانی الآفاق و خرج [illegible] و صار
شیخ الحرم و کان حافظاً متقناً ورعاً کثیر العبادة صاحب کرامات و آیات
الی ان قال و اذا خرج الی الحرم یخلو المطاف و یقبّلون یده اکثر مما یقبّلون الحجر الاسود
ابن طاهر مما سمعه السلفی منه سمعت الحبال یقول کان عندنا سعد بن علی
ولم یکن علی وجه الارض مثله فی عصره و سمعت ابن محمد بن الفضل الحافظ یقول
ذلک و قال محمد بن طاهر الحافظ ما رایت مثل الزنجانی سمعت ابا اسحاق الحبال
یقول لم یکن فی الدنیا مثل سعد بن علی فی الفضل قال الامام ابو الحسن الکرخی
الفقیه سالت ابن طاهر عن افضل من رای فقال سعد الزنجانی و عبد الله بن محمد
الانصاری قلت فایهما افضل فقال عبد الله کان متقناً واما الزنجانی فکان اعرف
بالحدیث منه و ذلک انی کنت اقرأ علی عبد الله فاترک شیئاً لاجربه ففی بعض یرد
و فی بعض یسکت و الزنجانی کنت اذا ترکت اسم رجل یقول ترکت بین فلان و فلان
فلاناً قال ابو سعد السمعانی صدق کان سعد اعرف بحدیثه لقلته و عبد الله
کان مکثراً قال ابن طاهر سمعت الفقیه هیّاج بن عبید یقول یوم لا اری فیه
سعداً لا اعتد انی عملت خیراً و کان هیّاج یعتمر کل یوم ثلاث عمر الی ان قال سئل
عنه اسماعیل الحافظ التیمی فقال امام عارف بالسنة مات الزنجانی فی اول
سنة احدی وسبعین و اربعمائة او فی آخر التی قبلها و عاش تسعین عاماً فانه ولد
فی حدود سنة ثمانین و ثلاثمائة او قبلها و لو سمع فی الحداثة لادرک اسناداً عالیاً
وانما سماعاته فی الکهولة چهارم و هم آنکه عبد الله بن مسلم بن قتیبة الدینوری در کتاب المعارف
گفته الشیعة الحرث الاعور و صعصعة بن صوحان و الاصبغ بن نباتة و عطیة

العرفی و طاوس و الاعمش و ابو اسحق السبیعی و ابو صادق و سلمة بن کهیل و الحکم بن
عتیبة و سالم بن ابی الجعد و ابراهیم النخعی و حبة بن جوین و حبیب بن ابی ثابت
و منصور بن المعتمر و سفیان الثوری و شعبة بن الحجاج و فطر بن خلیفة و الحسن بن صالح
بن حی و شریک و ابو اسرائیل الملائی و محمد بن فضیل و وکیع و حمید الرواسی و زید بن
الحباب و الفضل بن دکین و المسعودی الاصغر و عبید الله بن موسی و جریر بن عبد الحمید
و عبد الله بن داود و هشیم و سلیمان التیمی و عوف الاعرابی و جعفر الضبعی و یحیی بن
سعید القطان و ابن لهیعة و هشام بن عمار و المغیرة صاحب ابراهیم و معروف
بن خربوذ و عبد الرزاق و معمر و علی بن الجعد ازین عبارت ظاهرست که این جمعی کثیر و
جمی غفیر که از جملهٔ ایشان ابراهیم نخعی و سفیان ثوری و شعبه و شریک و یحیی بن سعید القطان
و امثال ایشان اند شیعه بودند پس اجلح هم اگر مثل این ائمهٔ اعلام و اساطین فخام شیعه باشد
موجب جرح و قدح او نخواهد شد و الا التشیع المتفق علی الواقع و ظهر فساد عظیم لیس له
دافع پا نزد و هم آنکه ذهبی در میزان الاعتدال گفته ابان بن تغلب الکوفی شیعی جلد
لکنه صدوق فلنا صدقه و علیه بدعته و قد وثقه احمد و ابن معین و ابو حاتم
و قال کان غالیا و قال الجوزجانی زائغ مجاهر فلقائل ان یقول کیف ساغ توثیق
مبتدع و حد الثقة العدالة و الاتقان فکیف یکون عدلا من هو صاحب بدعة
و جوابه ان البدعة علی ضربین فبدعة صغری کغلو التشیع او کالتشیع بلا غلو
و لا تحرق فهذا کثیر فی التابعین و تابعیهم مع الدین و الورع و الصدق فلو
ذهب حدیث هؤلاء لذهب جملة من الآثار النبویة و هذا مفسدة بینة ثم
بدعة کبری کالرفض الکامل و الغلو فیه و الحط علی ابی بکر و عمر رضی الله عنهما
و الدعاء الی ذلک فهذا النوع لا یحتج به و لا کرامة ایضا فما استحضر الآن رجلا
صادقا و لا مامونا بل الکذب شعارهم و التقیة و النفاق دثارهم انتهی ازین عبارت

ظاهرست که غلو تشیع یا تشیع بلا غلو بکثرت در تابعین با وصف دین و ورع و صدق یافته می شود
و اگر حدیث چنین کسان رد و جمله از آثار نبویه باطل گردد و این مفسده بینه است پس اگر تشیع
بلا غلو تشیع هم در اجلح یافته شود موجب رد حدیثش نخواهد گردید که رد حدیث بسبب این هم که
موجب اثارت مفسده بینه و مستلزم شناعت غیر هینه است شاید و هم آنکه سیوطی نیز این مضمون را
از ذهبی نقل کرده بلکه تصریح نموده که این قول ائمه حدیث ست چنانچه در رسالهٔ القام الحجر فیمن زکی سابّ
ابی بکر و عمر گفته قال ائمة الحدیث و اخرجه الذهبی فی میزانه البدعة علی ضربین صغری
کالتشیع و هذا کثیر فی التابعین و تابعیهم مع الدین و الورع و لا یرد حدیثهم و سیوطی
در تدریب نیز همین مضمون را نقل کرده پس مقام نهایت شگفت که امریکه نزد ائمه حدیث هرگز قادح
و جارح نباشد بلکه حصول آن در تابعین و اتباع تابعین مع ورع و دین و صدق تحقق باشد و بسبب
تحقق آن حدیث شان رد نکرده شود جناب مخاطب آنرا موجب قدح و جرح اجلح دانسته حدیث ولایت را
بآن باطل فرمایند و مزید حذق و مهارت خود در علم جرح و تعدیل بر همگنان ظاهر نمایند هفدهم آنکه
ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان گفته فصل و ممن ینبغی ان یتوقف فی قبول قوله فی الجرح
من کان بینه و بین من جرحه عداوة سببها الاختلاف فی الاعتقاد فان الحاذق
اذا تامل ثلب ابی اسحاق الجوزجانی لاهل الکوفة رای العجب و ذلک لشدة انحرافه
فی النصب و شهرة اهلها بالتشیع فتراه لا یتوقف فی جرح من ذکره منهم بلسان
ذلق و عبارة طلقة حتی انه اخذ یلین مثل الاعمش و ابی نعیم و عبید الله
بن موسی اساطین الحدیث و ارکان الروایة فهذا اذا عارضه مثله او اکبر
منه فوثق رجلا ضعفه قبل التوثیق ازین عبارت ظاهرست که اعمش و ابو نعیم
و عبید الله بن موسی و دیگر اساطین حدیث و ارکان روایت از اهل کوفه مشهور بتشیع
و جرح و قدح ایشان که از ابی اسحاق جوزجانی صادر شده باعث تحیر و تعجب ست و هرگز
قابل التفات نیست پس اگر اجلح هم مثل اعمش و ابو نعیم و ابن موسی و دیگر اساطین حدیث

وار کان بروایت شیعی باشد قدحی و جرحی در او و روایات او پیدا نشود بیجا هم آنکه نیز ابن حجر
عسقلانی در مقدمهٔ فتح الباری گفته والتشیع محبة علی و تقدیمه علی الصحابة فمن
قدمه علی ابی بکر و عمر فهو غال فی التشیع و یطلق علیه رافضی والا فشیعی وان
انضاف الی ذلک السب والتصریح بالبغض فغال فی الرفض وان اعتقد الرجعة
الی الدنیا فاشد فی الغلو ازین عبارت ظاهرست که تشیع عبارتست از محض محبت جناب
امیر المومنین و تقدیم آنحضرت بر صحابه بغیر تقدیم آنجناب بر شیخین و اگر کسی تقدیم آنحضرت
بر شیخین کند او غالی فی التشیع ست و او را رافضی هم میگویند و اگر تقدیم آنحضرت بر شیخین نکند
پس او شیعی ست پس بنا برین شیعیت تشیع در اجلح اصلا قدحی نمی کند که حسب افادهٔ ابن حجر نسبت
تشیع سوی اجلح همین قدر ظاهر می شود که اجلح محبت با جناب امیر المومنین علیه السلام داشت
و آنحضرت را بر دیگر صحابه تقدیم میکرد و این معنی هرگز موجب قدحی و جرحی نزد اهل سنت هم پیدا
نمی کند مگر اینکه مذهب نواصب و خوارج اعلانا و جهارا اختیار سازند نعوذ بالله و هم آنکه صالح بن
بن مهدی المقبلی در علم شامخ فی ایثار الحق علی الآباء والمشایخ گفته فالواجب علی المتدینین اطراح
التحزب والتکلم بما یعلم نصیحة لله ورسوله وللمسلمین و تراهم سووا بین الذئب
والذئبی قرنوا الطلقا بالسابقین الاولین و العجب من المحدثین تراهم یجرحون
بمثل قول شریک القاضی وقد قیل عنده معویة حلیم فقال لیس بحلیم من
سفه الحق و حارب علیا وبقوله وقد قیل له الا تزور اخاک فلانا فقال لیس
باخ لی من ازرأ علی علی و عمار فلیت شعری کیف الجمع بالنقم بهذین الامرین
ثم لم ترهم یبالون بلعن علی فوق المنابر و بمعاداة من عاداهم و تراهم یتکلمون
فی وکیع و اضرابه من تلک الدرجة الرفیعة و ربما یقولون بتشیع و تشیعه
انما هو بمثل ما ذکرنا من شریک فان کان التشیع انما هو ذلک القدر فلعمری
ما یسع منصفا الخروج عنه و علی الجملة فالشیعة المفرطة غلوا قطعا

فصل فی تمییز اسباب الطعن المذکورین

واداد

واداد المحدثون ساء من سمی نفسه بالسنیة ثم بدعتهم فابتدعوا فی الجانب الآخر
و وضعوا ما دفع الله و دفعوا ما وضع ازین عبارت ظاهرست که محدثین وکیع و اضراب
او را با آنکه از بدرجهٔ رفیعه و ورع اند موصوف بتشیع می سازند و این تشیع ایشان امری ست که هیچ
منصفی را خروج ازان ممکن نیست پس اگر اجلح هم مثل وکیع و اضراب او شیعی باشد قدحی در او پیدا
نخواهد کرد و منافاتی با رفعت درجت و علو منزلت او نخواهد داشت و قادح و جرح او بسبب این تشیع
مثل قدح و جرح وکیع و اضراب او عین تعصب شنیع و تصلب فظیع خواهد بود بستم آنکه نور الحق بن
الشیخ عبد الحق در تیسیر القاری شرح صحیح البخاری در شرح حدیث حدثنا حجاج بن المنهال حدثنا
شعبة قال حدثنی عدی بن ثابت قال سمعت البراء قال سمعت النبی صلی الله علیه
وسلم او قال قال النبی صلی الله علیه وسلم الانصار لا یحبهم الا مومن ولا یبغضهم الا
منافق فمن احبهم احبه الله ومن ابغضهم ابغضه الله گفته قسطلانی میگوید که ابن عدی
بن ثابت ثقه است قاضی شیعه و امام مسجد ایشان بوده در کوفه شعبه که از کبار اهل حدیث ست و او را
امیر المومنین فی الحدیث گفته اند از وی روایت حدیث دارد و ازین جا معلوم می شود که مذهب شیعه
و اعتقادهای ایشان در زمان سابق باین خرابی و رسوائی که متاخرین دارند نبوده است چنانکه گفته اند
که در آنوقت اعتقاد اینها زیاده برین نبود که امیر المومنین علی را بیشتر دوست میداشتند نسبت
بائمهٔ دیگر و فضلیت با این ترتیب که اهل سنت مقرر کرده اند معتقد نبوده اند وگرنه چه گنجایش دارد
که ایشان سنی پاک را قاضی سازند و امام خود گیرند و اگر گویند شاید عدی بن ثابت نیز این
مذهب غلیظ داشته باشد احتمال باطل و گمان فاسدست شعبه که قدوهٔ اهل سنت و شیخ الشیوخ
بخاری ست و محدثین او را امیر المومنین خود دانند وی حدیث پیغمبر را از شیعی غلیظ روایت کند
حاشا و کلا انتهی ازین عبارت ظاهرست که روایت حدیث از شیعی غلیظ جائز نیست پس اگر
اجلح شیعی غلیظ باشد ائمهٔ سنیه چگونه از و روایت کرده اند نهایت آنکه اعتقاد اجلح همان باشد
که نزد صاحب تیسیر عدی بن ثابت معتقد آن بوده پس چنانکه شعبه اخذ احادیث از عدی

بن ثابت کرده و بخاری اثرا بر سر و چشم نهاده نهایت صحیح و ثابت دانسته همچنان حدیث اجلح هم جایز
باشد و در احتجاج و استدلال بآن جای قیل و قال ارباب ازلال و مساغ و مجال نفاق تشکیک اهل کید
و محال نباشد بست و یکم آنکه ابن خلکان در وفیات الاعیان بترجمه ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب
النسائی گفته خرج الی دمشق فدخل فسئل عن معاوية وما روي من فضائله فقال
اما يرضى معاوية راسًا براس حتى يفضل وفي رواية اخرى ما اعرف له فضيلة
الا لا اشبع الله بطنك وكان يتشيع فما زالوا يدفعون في حضنه حتى اخرجوه
من المسجد وفي رواية اخرى يدفعون في خصيتيه وداسوه ثم حمل الى الرملة
ومات بها ازین عبارت چنانچه می بینی ظاهر است که نسائی متشیع بوده و کمال عظمت و جلالت
و نهایت ثقت و عدالت نسائی در غایت وضوح و اشتهار است و بمزید لمعان خبر محتاج
ببیان و اظهار و بالاتر ازین چه خواهد بود که او یکی از ارباب صحاح سته است که ملجا اساطین
محدثین و ملاذ حفاظ متقنین می باشد و چهار مراتب عالیه و مناقب سامیه که برای آن
ثابت نمی کنند تا اینکه حالا قدر ابطلاق بر صحت آن جانب ندانسته اساس انصاف می کنند
پس اگر تشیع امری قادح و جارح می بود چه طور ممکن بود که مثل نسائی را که از اعلام دین
و ارکان منقدین ایشانست بآن نسبت می نمودند و هیچ باکی از آن نمی فرمودند بست و دوم آنکه
ذهبی در تذکرة الحفاظ بترجمه حاکم گفته قال ابن طاهر سألت ابا اسمعيل الانصاري عن الحاكم
فقال ثقة في الحديث رافضي خبيث ثم قال ابن طاهر كان شديد التعصب للشيعة
في الباطن وكان يظهر التسنن في التقديم والخلافة وكان منحرفا عن معاوية وآله
متظاهرا بذلك ولا يعتذر منه قلت اما انحرافه عن خصوم علي فظاهر واما
امر الشيخين فمعظم لهما بكل حال فهو شيعي لا رافضي ازین عبارت ظاهر است که ذهبی در حق
حاکم می فرماید که او شیعی است نه رافضی پس بوضوح رسید که شیعیت امر سیست و رای رفض و
سبب قدح و جرح نمی تواند شد و نیز واضح گردید که تعظیم شیخین با شیعیت جمع می شود پس قدح و جرح

اجلح بامری که با تعظیم و تبجیل شیخین مجتمع شود خیلی عجیب و بدیع است و از افاده ابن طاهر در حق حاکم
عظیم المفاخر چنان ظاهر و باهر است که رفض هم مانع و رافع وثوق نمی شود پس هرگاه حسب
افاده ابن طاهر عمدة الاکابر رفض هم در بنیان ثقت و عدالت خللی نه اندازد محض تشیع
که بیچاره اجلح بآن متهم است چگونه قادح و جارح او خواهد بود نهایت عجب است از نقاد جهابذ
مخاطب که بر افادات ائمه خود نظری نه انداختند تا درک این معنی نموده که رفض هم با وثوق
و اعتماد جمع می شود تشیع اجلح را در مقام قدح او متمسک نمی ساختند بست و سوم آنکه
خود مخاطب در همین تحفه اثنا عشریه گفته و نیز باید دانست که شیعه اولی که فرقه سنیه و تفضیلیه اند
در زمان سابق بشیعه ملقب بودند و چون غلاة و روافض و زیدیان و اسماعیلیه باین لقب خود را
ملقب کردند و مصدر قبائح و شرور اعتقادی و عملی گردیدند خوفا عن التباس الحق بالباطل
فرقه سنیه و تفضیلیه این لقب را برخود نه پسندیدند و خود را باهل سنت و جماعت ملقب کردند
حالا واضح شد که آنچه در کتب تاریخ قدیمه واقع میشود که فلان من الشیعة او من شیعة علی
حالانکه او از رؤسای اهل سنت و جماعت است و در اسانید صحاح است وفي تاريخ الواقدي وفي الكاشف
شئ كثير من هذا الجنس فليتنبه ازین عبارت ظاهر است که فرقه سنیه در زمان سابق
بشیعه ملقب بودند در کتب تاریخ قدیمه رؤسای اهلسنت را شیعه نوشته اند پس تشیع
اجلح منافی سنیت او نخواهد داشت و سبب قدح و جرح تضعیف او نخواهد گردید بست و
چهارم آنکه فاضل رشید تلمیذ مخاطب و حید در او راقیکه خود بجواب بعض اقوال سیف
ناصری تصنیف والد ماجد طیب الله رمسه بکمال سلاطت لسان و بشاعت بیان نوشته
گفته اهلسنت می گویند ما ئیم شیعه اولی و احادیث که در فضل شیعه وارد اند مورد آن
ما هستیم نه روافض بلکه از انجا که ایشان با اکثر عترت طاهره عداوت ظاهره دارند و باکسانی
که برای نام اظهار محبت می کنند باعتقاد غصب بنات آنحضرت و ارتکاب تقیه که عبارت
از کتمان حق است و ترک هجرت که بنا بر کفر حکام آنوقت بحکم کریمه ان الذين توفيهم الملائكة

ظالمی انفسهم قالوا فیما کنتم قالوا کنا مستضعفین قالوا الم تکن ارض الله واسعة که بکمان این فرقه
برایشان واجب شده بود و دیگر عقاید قبیحه که در کتب با مبین ست و پاره از ان صاحب تحفه نیز در آخر باب
چهارم ذکر کرده ستحقاق آنها می نمایند از اعادی اهل بیت اند و هرگاه که روافض این نام را بکذب و زور
برخود بر بستند و در ایشان مشهور شد تا اطلاق آنرا بر خود مکروه داشتیم صونا عن التباس الحق بالباطل
چنانکه صاحب صواعق در بحث کریمه مذکوره می گوید و شیعة اهل البیت هم اهل السنة لانهم الذین
احبوهم کما امر الله و رسوله واما غیرهم فاعدائهم فی الحقیقة و بعد چند سطر گفته
ویوید ما قلناه من ان اولئک المبتدعة الرافضة الشیعة و نحوهما لیسوا من
شیعة علیّ و ذریته بل من اعدائهم ما اخرجه صاحب المطالب العالیة الخ و نیز در مقام
دیگر گفته مرّ عن علیّ فی الایة الثامنة بیان صفات تلک الشیعة فراجع ذلک فانّه
مهم و به یتبیّن لک ان الفرقة المسماة بالشیعة الان انما هم شیعة ابلیس لانه
استولی علی عقولهم فاضلّها اضلالا مبینا انتهی و صاحب تحفه فرموده باید دانست
که شیعه اولی که فرقه سنیه و تفضیلیه اند در زمان سابق بشیعه ملقب بودند و چون غلاة و روافض
و زیدیان و اسماعلیه باین لقب خود را ملقب کردند و مصدر قبائح و شرور اعتقادی و عملی
گردیدند خوفا عن التباس الحق بالباطل فرقه سنیه و تفضیلیه این لقب را برخود نه پسندیدند
خود را باهل سنت و جماعت ملقب کردند انتهی پس حسب افاده فاضل رشید که در تحقیق و اتقان
و تنقید عرفان بالاتر از استاذ والاشان یعنی مخاطب عمدة الاعیان ست نیز تشیع اجلح
مثبت نقص و رذیلت نباشد بلکه عین مدح و فضیلت خواهد بود و بست و پنجم آنکه مولوی
حیدر علی معاصر در منتهی الکلام بجواب عبارت سمعانی متضمن صدوق و متشیع بودن ابو الحسن
عبد الواحد بن احمد بن الحسین بن عبد العزیز العکبری المعدّل که در سنه تسع عشرة و اربع
مائة وفات یافته گفته مع هذا از کجا ثابت شد که تشیع عرفی مراد باشد چه اطلاق این لفظ
بر مذهب تفضیل حضرت امیر بر جناب شیخین در کتب فن بیش از بیش وقوع یافته و قرینه بر معنی

لفظ صدوق ست چه اکابر علمای اهل سنت و جماعت مکفرین و مفسقین اهلبیت اخیار و اصحاب
کبار را صدوق نمیگویند بلکه راه تکفیر و تفسیق شان می پویند اگر باور نیاید بنقد رجال
امام رجوع کن و دریابی که این مطالب در کتاب مذکور موجود ست جائیکه بترجمه ابان بن تغلب
مشغول شده و ملخص مقال و جواب سوال آن تقریر سوال آنکه ابان بن تغلب شیعی بود پس
تعدیل و توثیق او با وصف مبتدع بودنش چه معنی داشته باشد و تقریر جواب آنکه
بدعت صغری مانند تفضیل مرتضوی بر شیخین بی تنقیص و مذمت صدیق و فاروق در
بسیاری از تابعین و تبع تابعین با وصف ورع و راستی بوده اگر از روایت شان باز
دست کشند بسیاری از آثار نبویه صلی الله علی صاحبها و سلم تلف شوند لهذا در اخذ
روایت از اینها اصرفه نکرده اند و منتهای کار ابان بن تغلب تفضیل حضرت امیرست و دیگر
هیچ بخلاف اهل بدعت کبری که نفاق و تقیه شعار و دثار ایشان ست این قسم را اهل تنقید
توثیق نمی کنند و قابل احتجاج نمی پندارند بلکه ضال و مضل و مفتری میدانند انتهی این
عبارت ظاهر ست که مجرد نسبت تشیع بشخصی که در سنه تسع عشرة و اربعمائة وفات یافته مستلزم قدح
و جرح او نیست بلکه هرگاه کسی را نسبت بتشیع نمایند و لفظ صدوق در حق او اطلاق کنند این
معنی قرینه بر عدم اراده تشیع عرفی ست پس نسبت تشیع با جلح که وفات او در سنه خمس و اربعین
و مائة ست بالاولی موجب جرح و قدح او نخواهد شد بلکه تصریح عسقلانی بصدوق بودن او
قرینه بر این معنی خواهد شد که مراد از شیعیت او تشیع عرفی نیست بلکه مراد آن تشیع ست که با تکفیر و تفسیق
جمع نتواند شد و سبب جرح و قدح نیست بست و ششم آنکه ذهبی در کاشف گفته اجلح بن عبد الله
ابو حجیة الکندی عن الشعبی و عکرمة و عنه القطان و ابن نمیر و خلق وثقه ابن
معین و غیره و ضعّفه النسائی و هو شیعی مع انه روی عنه شریک انه قال
سمعنا انه ما سب ابا بکر و عمر احد الا افتقر او قتل مات سنة ۱۴۵ و ابن عسقلانی
در تهذیب التهذیب بترجمه اجلح گفته و قال ابن عدی له احادیث صالحة و یروی عنه

الکوفیون وغیرهم ولم ار له حدیثا منکرا مجاوزا للحد لا اسنادا ولا متنا الا انه
یعد فی شیعة الکوفة وهو عندی مستقیم الحدیث صدوق وقال شریک عن الاجلح
سمعنا انه ما سب ابابکر وعمر احد الا مات قتیلا او فقیرا ظاهرست که ذکر اجلح سماع
این معنی که هیچ کس سب ابی بکر و عمر نکرده مگر این که بحالت فقر مرده یا قتل کرده شده دلالت
صریحه دارد بر آنکه او سنی غالی و متعصب فی الاعتقاد و معتقد ظهور کرامت شیخین عالی تبار
در ابتلای سابین شان بقتل و افتقار بوده پس حیف ست که چنین سنی خالص العقیده را
که مجد در تشنیع جلالت و کادح در توثیق مبانی کرامت شیخین والانبالت باشد بقدح و
وجرح تشنیع نوازند و بزمره کسانی که بزعم ابن تیمیه و ابن حجر مکی العیاذ بالله بدتر از یهود
ونصاری باشند انداختن ما هکذا تورد یا سعد الابل و بشگفتم هم انکه عبدالله بن مسلم
بن قتیبه در کتاب المعارف که نسخ عدیده آن بنظر قاصر رسیده گفته اسماء الغالیة من الرافضة
ابو الطفیل صاحب رایة المختار وکان آخر من رای رسول الله صلعم موتا والمختار
وابو عبدالله الجدلی وزرارة بن اعین وجابر الجعفی ازین عبارت ظاهرست که ابو الطفیل
صحابی که خاتم اصحاب بود از غلات روافض بوده پس اگر بالفرض اجلح رافضی بلکه
رافضی غالی هم باشد موجب عیب و جرح و نقص و قدح او نخواهد گردید بلکه منتهای امرش
این ست که مثل ابو الطفیل صحابی باشد و حضرات اهلسنت کرا تاب و طاقت ست که متکفل
بیان پاره از فضائل عظیمه و مناقب فخیمه صحابه تواند شد و آیات قرآن و احادیث سرور انس و جان
صلوات الله وسلامه علیه و آله ما کر الجدیدان که اساطین سنیه نشان آن می‌دهند و تقریرات
رشیقه و تمهیدات انیقه در حمل آن بر عامه صحابه بحیث لا یشذ احد منهم سر می‌دهند
واضح و عیان و مستغنی از توضیح و بیان ست پس اجلح بر تقدیر ثبوت رفض و غلو آن از
مثل کسی باشد که مدائح جلیله و محامد جمیله او در کلام ملک علام و احادیث سرور انام
علیه و آله الکرام آلاف التحیة والسلام ثابت شده فما ذا بعد الحق الا الضلال وکفی الله المؤمنین

القتال والحمد لله المانح لجلیل المواهب وجمیل العواطف حیث وضح ولاح من عبارة
المعارف علی کل مستبصر عارف ومسترشد عن العمه والسفه عازف ان الرفض
بل غلوه من مذهب قدیم سالف وانه لیس مما یشین ویعیب ویزری بصاحبه
فی المتالف والا لزم قدح الصحابی الجلیل المقبول الذی لا یجترئ علی الغض منه
الا من هو غیر محتفل بالدین من الخزی غیر خائف وجرح الصحابة وقدحهم
والطعن علیهم لا یصدر عند السنیة الا ممن هو معاند حائف وحائد عن الایمان
جانف فوضح الحق وضوحا فوق ما یصفه الواصف ولا یبلغ الیه بیان واصف
وصار بعون الله ولطفه ما لفقوه فی خرم الرفض وثلبه کرماد اشتدت به الریح
فی یوم عاصف و صحابیت ابو الطفیل اگرچه از عبارت خود ابن قتیبه ظاهرست لکن بنابر
مزید ایضاح و تاکید و نهایت توثیق و تسدید بعض عبارات دیگر اساطین قوم که از ان صحابیت او
ظاهر و باهر گردد مبین می‌شود علی بن محمد المعروف بابن الاثیر الجزری در اسد الغابه گفته ابو الطفیل
عامر بن واثلة وقیل عمرو بن واثلة قاله معمر والاول اصح وقد تقدم نسبه فیمن اسمه
عامر وهو کنانی لیثی ولد عام احد ادرک من حیاة رسول الله صلی الله علیه
وسلم ثمانی سنین نزل الکوفة اخبرنا یحیی بن محمود وعبد الوهاب بن ابی حبة
باسنادهما عن مسلم قال حدثنا محمد بن رافع اخبرنا یحیی بن ادم اخبرنا زهیر
عن عبد الملک بن سعید بن الابجر عن ابی الطفیل قال قلت لابن عباس اری قد رأیت
رسول الله صلی الله علیه وسلم قال فصفه لی قلت رأیته عند المروة علی ناقة
وقد کثر الناس علیه قال فقال ابن عباس ذاک رسول الله صلی الله علیه وسلم
انهم کانوا لا یدعون عنه ثم ان ابا الطفیل صحب علی بن ابی طالب وشهد معه
مشاهده کلها فلما توفی علی بن ابی طالب رضی الله عنه عاد الی مکة فاقام بها
حتی مات وقیل انه اقام بالکوفة فتوفی بها والاول اصح وهو آخر من مات ممن ادرک

النبی

النبی صلی الله علیه وسلم روی حماد بن زید عن الجریری عن ابی الطفیل قال ما علی وجه الارض الیوم احد رای النبی صلی الله علیه وسلم غیری وکان شاعرا محسنا وهو القائل اتدعوننی شیخا وقد عشت حقبة ٭ وهن من الازواج نحوی نوازع ٭ وما شاب راسی من سنین تتابعت علی ولکن شیبتنی الوقائع وابن حجر عسقلانی در اصابه گفته ابو الطفیل عامر بن واثلة بن عبد الله بن عمرو بن جحش ویقال جهس بن جری بن سعد بن لیث بن بکر بن عبد مناة بن علی بن کنانة الکنانی ثم اللیثی رای النبی صلی الله علیه وسلم وهو شاب وحفظ عنه احادیث قال ابن عدی له صحبة وروی ایضا عن ابی بکر وعمر وعلی ومعاذ وحذیفة وابن مسعود وابن عباس ونافع بن عبد الحارث وزید بن ارقم وغیرهم روی عنه الزهری وابو الزبیر وقتادة وعبد العزیز بن رفیع وعکرمة بن خالد وعمرو بن دینار ویزید بن ابی حبیب ومعروف بن خربوذ وآخرون قال مسلم مات سنة مائة وهو آخر من مات من الصحابة وقال ابن البرقی سنة اثنتین ومائة وهو مشهور باسمه وکنیته جمیعا وعن مبارک بن فضالة مات سنة سبع ومائة قال وهب بن جریر بن حازم عن ابیه کنت بمکة سنة عشر ومائة فرایت جنازة فسالت عنها فقال لی ابو الطفیل وقال ابن السکن جاءت عنه روایات ثابتة انه رای النبی صلی الله علیه وسلم واما سماعه منه صلی الله علیه وسلم فلم یثبت وذکر ابن سعد عن علی بن زید بن جدعان عن ابی الطفیل قال کنت اطلب النبی صلی الله علیه وسلم فیمن یطلبه بس[?] هشتم آنکه حسب افادات اکابر اساطین سنیه احتجاج بمبتدعین غیر دعات جائز است وهمیشه سلف وخلف سنیه قبول روایت از ایشان واحتجاج بآن وسماع از ایشان واسماع شان بغیر انکار کرده اند پس اگر اجلح بالفرض رافضی هم باشد نهایت کارش آنست که بزعم سنیه مبتدع غیر داعی باشد پس ادعای ترک احتجاج بروایت او بحیر ظاهر بلکه مخالفت آن با طریقه سلف وخلف سنیه واضح وباهر تقی الدین ابو عمرو عثمان بن عبد الرحمن المعروف

ص ۲۳۴ نصف اخر

بابن الصلاح در کتاب علوم الحدیث گفته اختلفوا فی قبول روایة المبتدع الذی لا یکفر ببدعته فمنهم من رد روایتهم مطلقا لانه فاسق ببدعته وکما استوی فی الکفر المتاول وغیر المتاول یستوی فی الفسق المتاول وغیر المتاول ومنهم من قبل روایة المبتدع اذا لم یکن ممن یستحل الکذب فی نصرة مذهبه سواء کان داعیة الی بدعة او لم یکن وعزا بعضهم هذا الی الشافعی لقوله اقبل شهادة اهل الاهواء الا الخطابیة من الرافضة لانهم یرون الشهادة بالزور لموافقیهم وقال قوم تقبل روایته اذا لم یکن داعیة ولا تقبل اذا کان داعیة الی بدعة وهذا مذهب الکثیر والاکثر من العلماء وحکی بعض اصحاب الشافعی رضی الله عنه خلافا بین اصحابه فی قبول روایة المبتدع اذا لم یدع الی بدعة وقال اما اذا کان داعیة فلا خلاف بینهم فی عدم قبول روایته وقال ابو حاتم بن حبان البستی احد المصنفین من ائمة الحدیث الداعیة الی البدع لا یجوز الاحتجاج به عند ائمتنا قاطبة لا اعلم بینهم فیه خلافا وهذا المذهب الثالث اعدلها واولاها والاول بعید مباعد للشائع من ائمة الحدیث فان کتبهم طافحة بالروایة عن المبتدعة غیر الدعاة وفی الصحیحین کثیر من احادیثهم فی الشواهد والاصول والله اعلم ویحیی بن شرف النووی در منهاج شرح صحیح مسلم گفته قال العلماء من المحدثین والفقهاء واصحاب الاصول المبتدع الذی یکفر ببدعته لا یقبل روایته بالاتفاق واما الذی لا یکفر بها فاختلفوا فی روایته فمنهم من ردها مطلقا لفسقه ولا ینفعه التاویل ومنهم من قبلها مطلقا اذا لم یکن ممن یستحل الکذب فی نصرة مذهبه او لاهل مذهبه سواء کان داعیة الی بدعة او غیر داعیة وهذا یحکی عن امامنا الشافعی رضی الله عنه لقوله اقبل شهادة اهل الاهواء الا الخطابیة من الرافضة لکونهم یرون الشهادة بالزور لموافقیهم

ومنهم من قال يقبل اذا لم يكن داعية الى بدعته ولا يقبل اذا كان داعية
وهذا مذهب كثيرين او الاكثرين من العلماء وهو الاعدل الصحيح وقال بعض اصحاب
الشافعي اختلف اصحاب الشافعي في غير الداعية واتفقوا على عدم قبول الداعية
وقال ابو حاتم بن حبان بكسر الحاء لا يجوز الاحتجاج بالداعية عند ائمتنا قاطبة
لا خلاف بينهم في ذلك واما المذهب الاول فضعيف جدا ففي الصحيحين وغيرهما
من كتب ائمة الحديث الاحتجاج بكثير من المبتدعين غير الدعاة ولم يزل السلف
والخلف على قبول الرواية منهم والاحتجاج بها والسماع منهم واسماعهم من
غير انكار منهم والله اعلم وعبد الرحيم عراقي در شرح الفية الحديث گفته اختلفوا في رواية
مبتدع لم يكفر في بدعته على اقوال فقيل ترد روايته مطلقا لانه فاسق ببدعته
وان كان متاولا فرد كالفاسق بغير تاويل كما استوى الكافر المتاول وغير المتاول
وهكذا يروى عن مالك كما قال الخطيب في الكفاية وقال ابن الصلاح انه بعيد مباعد
للشائع عن ائمة الحديث فان كتبهم طافحة بالرواية عن المبتدعة غير الدعاة
كما سياتي والقول الثاني انه ان لم يكن ممن يستحل الكذب في نصرة مذهبه او لاهل
مذهبه قبل سواء دعا الى بدعته او لا وان كان ممن يستحل ذلك لم يقبل وعزى
الخطيب هذا القول الى الشافعي لقوله اقبل شهادة اهل الاهواء الا الخطابية من الرافضة
لانهم يرون الشهادة بالزور لموافقيهم قال وحكى هذا ايضا عن ابن ابي ليلى والثوري
وابي يوسف القاضي وروى البيهقي في المدخل عن الشافعي قال ما في اهل الاهواء
اقوم اشهد بالزور من الرافضة والقول الثالث انه ان كان داعية الى بدعته لم يقبل
وان لم يكن داعية قبل والى هذا ذهب احمد كما قاله الخطيب وقال ابن الصلاح وهذا
مذهب الكثير او الاكثر وهو اعدلها واولاها قال ابن حبان الداعية الى
البدع لا يجوز الاحتجاج به عند ائمتنا قاطبة لا اعلم بينهم فيه اختلافا وهكذا

بعض

بعض اصحاب الشافعي انه لا خلاف بين اصحابه انه لا يقبل الداعية وان الخلاف
بينهم فيمن لم يدع الى بدعته فقول ونقل فيه ابن حبان اتفاقا اي في رد
رواية الداعية وفي قبول غير الداعية ايضا واقتصر ابن الصلاح على حكاية
الاتفاق عنه في الصورة الاولى واما الثانية فانه قال في تاريخ الثقات
في ترجمة جعفر بن سليمان الضبعي ليس بين اهل الحديث من ائمتنا خلاف
ان الصدوق المتقن اذا كان فيه بدعة ولم يكن يدعو اليها ان الاحتجاج
باخباره جائز فاذا دعا الى بدعته سقط الاحتجاج باخباره وفي المسئلة
قول رابع لم يحكه ابن الصلاح انه تقبل اخبارهم مطلقا وان كانوا كفارا
او فساقا بالتاويل حكاه الخطيب عن جماعة من اهل النقل والمتكلمين وقوله
قد روى الا عدلا اي ابن الصلاح هي جملة معترضة بين المبتدا والخبر وفي الصحيحين كثير من
احاديث المبتدعة غير الدعاة احتجاجا واستشهادا كعمران بن حطان وداود بن الحصين
وغيرهما وفي تاريخ نيسابور للحاكم في ترجمة محمد بن يعقوب الاصم ان كتاب مسلم ملآن
من الشيعة ومحمد بن ابراهيم بن سعد الله بن جماعة الكناني در منهل روي في علم اصول حديث
النبي گفته التاسع لا يقبل مبتدع ببدعة مكفرة باتفاق والمبتدع بغيرها فيه ثلثة
اقوال قيل لا يقبل مطلقا لفسقه وان كان متاولا كالكفر وقيل ان لم يستحل الكذب
لنصرة مذهبه واهله قبل وان استحله كالخطابية لم يقبل ويعزى هذا الى الشافعي
رضي الله عنه وقيل ان كان داعية لمذهبه لم يقبل والا قبل وهذا الذي عليه الاكثر
ونقل ابن حبان اتفاقهم عليه ومحمد بن ابراهيم المعروف بالوزير اليماني الصنعاني در روض باسم في الذب
عن سنة ابي القاسم گفته المسئلة الثالثة قال الحاتمي انه اذا تعارض رواية العدل الذي
(اي علي بن محمد بن ابي القاسم الهادوي ۱۲)
ليس على بدعة ورواية المبتدع قدمت رواية العدل الذي ليس على بدعة وهذا
جمع عليه والجواب عليهم من وجوه احدها منع الاجماع الذي ادعاه بشهرة الخلاف

ص ۲۲/۹۰ ورق

فقد اجمع ائمة الحديث على تقديم الحديث الصحيح على الحسن مع اخراجهم لاحاديث كثيرة من اهل البدع في الصحيح المتفق عليه وفي ارفع مراتب الصحيح وهو المتلقى بالقبول من حديث الصحيحين فحديث اولئك المبتدعة الذين اتفق الشيخان على تصحيح حديثهم مقدم عند التعارض على حديث كثير من اهل العقيدة الصالحة الذين نزلوا عن مرتبة اولئك المبتدعة في الحفظ والاتقان ومولوى حسن خان در قول تحسن گفته اما رواية الحسن البصرى عن مثل معبد ممن كان ثقة ذا بدعة في عقيدة فان كانت عنده حجة كما هو ظاهر زعمهم فهو موافق فيه لجماهير الصحابة ومن بعدهم من اهل العلم قال الخطيب في الكفاية والذي يعتمد عليه في تجويز الاحتجاج باخبارهم ما اشتهر من قبول الصحابة اخبار الخوارج وشهاداتهم ومن جرى مجراهم من الفساق بالتاويل ثم استمرار عمل التابعين والخالفين بعدهم على ذلك لما رأوا من تحريهم الصدق وتعظيمهم الكذب وحفظهم على انفسهم عن المحظورات من الافعال وانكارهم على اهل الريب والطرائق المذمومة ورواياتهم الاحاديث التي تخالف آراءهم ويتعلق بها مخالفوهم في الاحتجاج عليهم الى قوله فصار ذلك كالاجماع منهم وهو اكبر الحجج في هذا الباب وبه يقوى الظن في مقاربة الصواب انتهى و مولوى صديق حسن خان صاحب در منهج الوصول الى اصطلاح احاديث الرسول گفته در زبت بدعى كه بسبب بدعت خود بكفر نگرويده سه قول ست يكى آنكه روايتش نامقبول ست مطلقا بنا بر فسق او و اين چنانكه در كفر غير متاول متوسى هيچنان در فسق نيز متاول و غير متاول مساوى ست دوم آنكه اگر استحلال كذب براى نصرت مذهب خود نكرده ست روايتش مقبول ست والا مقبول نيست مثل استحلال خطابيه از روافض و اين قول منسوب بسوى شافعى رح ست سوم آنكه اگر داعى بسوى مذهب خود ست مقبول نيست و رنه پذيرفت و برين اند اكثر حافظ ابن كثير گفته و في ذلك نزاع قديم وحديث والذي عليه الاكثرون التفصيل بين الداعية وغيره و بعض اصحاب شافعى گفته اند كه اصحاب با در داعيه متفق بر عدم قبول و در غير داعيه مختلف اند الى ان قال بعد عبارة ستنقل فيما بعد ان شاء الله تعالى

در خلاصه گفته مذهب اول اضعف ست چه در صحيحين و غيرهما از كتب ائمه حديث احتجاج بسيارى از مبتدعه غير داعيه ست انتهى گويم مناوى در تعريفات گفته البدعة الفعلة المخالفة للسنة وفي الحديث كل محدث بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار انتهى حافظ ابن حجر فرموده ثم البدعة اما ان تكون بمكفر كان يعتقد ما يستلزم الكفر او بمفسق فالاول لا يقبل صاحبها الجمهور وقال وقيل يقبل مطلقا وقيل ان كان لا يعتقد حل الكذب لنصرة مقالته قبل والتحقيق انه لا يرد كل مكفر ببدعة لان كل طائفة تدعي ان مخالفيها مبتدعة وقد تبالغ فتكفر مخالفها فلو اخذ ذلك على الاطلاق لاستلزم تكفير جميع الطوائف فالمعتمد ان الذي ترد روايته من انكر امرا متواترا من الشرع معلوما من الدين بالضرورة وكذا من اعتقد عكسه فاما من لم يكن بهذه الصفة وانضم الى ذلك ضبطه لما يرويه مع ورعه وتقواه فلا مانع من قبوله انتهى و نووى در تقريب گفته ومن كفر ببدعة لم يحتج به بالاتفاق سيوطى شارح تقريب گويد كالمجسمة ومنكرى علم الجزئيات بعده ورد دعوى اتفاق بقول حافظ با نووى مناقشه كرده ست ثم انكم سيوطى در تدريب الراوى في شرح تقريب النواوى گفته فائدة اردت ان اسرد اسماء من رمى ببدعة ممن اخرج لهم البخارى ومسلم او احدهما وهم ابراهيم بن طهمان ايوب بن عائذ الطائى ذر بن عبد الله المرهبى شبابة بن سوار عبد الحميد ابو يحيى الحمانى عبد العزيز بن ابى رواد عثمان بن غياث البصرى عمر بن ذر عمرو بن مرة محمد بن حازم ابو معوية الضرير ورقاء بن عمر اليشكرى يحيى بن صالح الوحاظى يونس بن بكير هؤلاء رموا بالارجاء وهو تاخير القول في الحكم على مرتكب الكبائر بالنار اسحاق بن سويد العدوى بهز بن اسد حريز بن عثمان حصين بن نمير الواسطى خالد بن سلمة ابو الوفا عبد الله بن سالم الاشعرى قيس بن ابى حازم هؤلاء رموا بالنصب وهو بغض على وتقديم غيره عليه اسمعيل بن ابان اسمعيل بن زكريا الخلقانى جرير بن عبد الحميد ابان بن تغلب الكوفى خالد بن مخلد القطوانى سعيد بن فيروز ابو البخترى سعيد بن عمرو بن اشوع سعيد بن عمير عباد بن العوام عباد بن

یعقوب عبداللہ بن عیسی بن عبدالرحمن بن ابی لیلی عبدالرزاق بن همام عبدالملک بن
اعین عبید اللہ بن موسی العبسی عدی بن ثابت الانصاری علی بن الجعد علی بن هاشم
بن البرید بن الفضل بن دکین فضیل بن مرزوق الکوفی قطر بن خلیفہ محمد بن جحادة
الکوفی محمد بن فضیل بن غزوان مالک بن اسمعیل ابو غسان یحیی بن الجزار هولاء رموا بالتشیع
وهو تقدیم علی علی الصحابة ثور بن یزید المدنی ثور بن یزید الحمصی حسان بن عطیة
المحاربی الحسن بن ذکوان داود بن الحصین زکریا بن اسحق سالم بن عجلان سلام بن مسکین
سیف بن سلیمان المکی شبل بن عباد شریک بن ابی نمر صالح بن کیسان عبداللہ بن عمرو
ابو معویة عبداللہ بن ابی لبید عبداللہ بن ابی نجیح عبدالاعلی بن عبدالاعلی عبدالرحمن
بن اسحاق المدنی عبدالوارث بن سعید التنوری عطاء بن ابی میمونة العلاء بن الحرث
عمرو بن ابی زائدة عمران بن مسلم القصیر عمیر بن هانی عوف الاعرابی کهمس بن المنهال محمد بن
سواء البصری هارون بن موسی الاعور النحوی هشام الدستوائی وهب بن منبه یحیی بن
حمزة الحضرمی هولاء رموا بالقدر وهو زعم ان الشر من خلق العبد بشر بن السری رمی
برای ابی جهم وهو نفی صفات اللہ والقول بخلق القران عکرمة مولی ابن عباس
الولید بن کثیر هولاء اباضیة وهم الخوارج الذین انکروا علی علی التحکیم وتبروا منه و
من عثمان وذریته وقاتلوهم علی بن هشام رمی بالوقف وهو ان لا یقول القران مخلوق
ولا غیر مخلوق وعمران بن حطان من العقدیة الذین یرون الخروج علی الائمة ولا
یباشرون ذلک فهولاء المبتدعة ممن اخرج لهم الشیخان او احدهما هرگاه این جمعی کثیر وجمی غفیر
از خوارج ونواصب ومرجئة ومتمسکین بہ بدعت وضلال وممنوین بسوء حال ومآل وموصوفین بکمال فساد
واضلال کہ اسامی شان درین عبارت مسطور واقوال جرح وقدح شان از ناقدین رجال در میزان ذہبی
وغیر آن موجود از رجال صحیحین باشند یکی از ایشان باز سر تافتن از قبول روایت اجلح کہ نہایت کار
بر تقدیر ثبوت رفض وابتداع او نزد سنیہ است جهی ندارد وجہ سوم آنکہ سیوطی در تدریب گفتہ

قال النووی

قال العراقی اعترض علیه بان الشیخین ایضا احتجا بالدعاة فاحتج البخاری بعمران بن حطان
وهو من الدعاة واحتجا بعبد الحمید بن عبدالرحمن الحمانی وکان داعیة الی الارجاء
ای من عموم تجویز الاحتجاج بالداعیة
واجاب بان ابا داود قال لیس فی اهل الاهواء اصح حدیثا من الخوارج ثم ذکر عمران بن حطان
وابا حسان الاعرج قال ولم یحتج مسلم بعبد الحمید بل اخرج له فی المقدمة وقد وثقة
ابن معین ازین عبارت ظاهرست کہ احتجاج بدعات خوارج هم جائزست و هرگاه احتجاج بدعات خوارج
خارج از حریم جواز نباشد اگر بالفرض اجلح مبتدع داعی باشد چرا احتجاج باو ناجائز وممتنع گردد
وعلاوه برین از افادات دیگر علما هم جواز احتجاج بمبتدعه دعات بوضوح می رسد محمد بن ابراہیم
در روض باسم گفته واما من لم یقبل الدعاة منهم فله وجهان احدهما انهم یتهمون بشدة حرصهم
علی الدعاء الی بدعتهم بتدلیس خفی عن بعض الضعفاء فیما ینصر مذهبهم ونحو
ذلک وهذا یضعف فیما لا یتعلق بمذهبهم ویوقف فیه فیما یتعلق بذلک علی حسب
القرائن الوجه الثانی للزجر عن مخالطة الطلبة لهم خوفا علی الطلبة من قبلتهم وهذا
نظر مصلحی لا یسقط بمثله وجوب العمل بالحدیث الراجح المظنون صحته ولا سیما
وقد بلغنا ما رووه بعد موتهم او فی حیوتهم من غیر مخالطة لهم لم اقف للقائلین بذلک
علی وجه وانما تکلفت هذین الوجهین لهم والعجب من مصنفی علوم الحدیث کیف لم یتعرضوا
لذکر وجه ذلک علی ان الروایة عن الداعیة الثقة ثابتة فی الصحیح کروایة حدیث
قتادة مع انه کان قدریا روی الذهبی فی لتذکرة انه لم یکن یقنع حتی یصیح به صیاحا
رواه بصیغة الجزم عن ضمرة بن ربیعة عن عبداللہ بن شوذب ثقة عن ثقة ونقتصر
علی هذا القدر من ایراد ما تمسکوا به وبیان الجواب علیهم فلیس لهم متمسک اقوی مما ذکرنا
ومولوی صدیق حسن خان معاصر در منهج الوصول گفته ابو حاتم ابن حبان گفته احتجاج بداعیه
نزد ائمه ما قاطبة جائز نیست ومیان ایشان خلافی درین باب معلوم نبوده است ابن الصلاح گفته
وهذا اعدل الاقوال واولاها والقول بالمنع مطلقا بعید مباعد للشائع عن ائمة

الحديث فان كتبهم طافحة عن المبتدعة غير الدعاة وفي الصحيحين من حديثهم في الشواهد
والاصول كثير حافظ ابن كثير زياده كرده وقد قال الشافعي اقبل شهادة اهل الهوا الا
الخطابية من الرافضة لانهم يرون الشهادة بالزور لموافقيهم فلم يفرق الشافعي في هذا
النص بين الداعية وغيره ثم ما الفرق في المعنى بينهما وهذا البخاري قد خرج لعمران بن
حطان الخارجي مادح عبد الرحمن بن ملجم قاتل علي بن ابي طالب وهذا اي مدحه له من
اكبر الدعوة الى البدعة والله اعلم انتهى اقول هذا هو الحق الذي لا محيص عنه وقد حققت
ذلك في كتابي هداية السائل الى ادلة المسائل تحقيقا شافيا فليرجع اليه ونيز در منهج الوصول
گفته سيد محمد بن ابراهيم در مختصر خود گفته وقد يرد المسلم بارتكاب الكبائر تصريحا وهو اجماع
وشذ من قبل الصدق منهم ورد بكون مساويه اكثر من محاسنه وان اجتنب الكبائر
وقد يجرح الراوي بالبدعة وهي ضربان كفرية فلا يقبله الجمهور او بفسق فيقبل من لم يكن داعية
في الاصح ويجرح الداعية عند المحدثين قال القوي في [illegible] قبوله الا فيما يقوى بدعته
وتقوى القرائن بتهمته ولا يتابع وقد ادعى جماعة جلة الاجماع على قبول المتاولين
مطلقا وهو مذهب جمهور اهل البيت وحجة من ردهم التهمة بالبدعة وحجة من قبلهم [illegible]
الصدق مع عدم المانع ورواية الثقات للاجماع على ذلك وما يلزم من ردهم من
تعطيل علم الحديث والاثر كما يعلم ذلك من بحث عن رجال الصحيحين مع بلوغ الجهد في
تنقية رواتهما وقد اوضحت ذلك في العواصم وعلوم الحديث انتهى كلامه ودرين قول
تقويت قبول فساق التاويل است مطلقا وبران استدلال باجماع وغيره كرده خواه داعي بود يا نه
خواه روايتش مقوي بدعتش بود يا نه ونووي در تقريب تقويت قول مبتدع غير داعي كرده گفته
انه قول الكثير او الاكثر وگفته ان صاحبي الصحيحين احتجا بكثير من المبتدعة غير الدعاة وقد
گفته بل احتجا اي الشيخان بالدعاة فاحتج البخاري بعمران بن حطان وهو من الدعاة واحتجا
بعبد الحميد بن عبد الرحمن الحماني وكان داعيا الى الارجاء واجاب بان ابا داود قال ليس

في اهل الاهواء اصح حديثا من الخوارج ثم ذكر عمران بن حطان وابا حسان الاعرج قال واحتج مسلم
بعبد الحميد بل اخرج له في المقدمة وقد وثقه ابن معين انتهى گوييم چون با صحت حديث عمران
بن حطان خارجي داعي مادح قاتل علي بن ابي طالب بنا بر صدق او در حديث قائل شده اند پس بايد
كه هر مبتدع صدوق مقبول باشد خواه داعي بود يا غير او ومعيار در قبول روايت تنها صدق راوي هم
در رسم عدالت غير او را از ميان برافگند شيخ واين همه مقوي قول بقبول مبتدع است مطلقا وقتيكه
صدوق باشد در اسبال المطر گفته وقد نصرناه في شرح التنقيح وغيره انتهى گوييم درين مقام ابحاث
چند است كه در هداية السائل الى ادلة المسائل بجواب سوال يكصد وپنجم بسط آن كرده ايم حاصلش آنست
كه مدار روايت بر صدق وضبط راوي است نه بر عدالت او روايت مبتدع چه اگر صدق وضبط او معلوم است
مقبول باشد هر مبتدع كه بود واخذ عدالت در رسم حديث حسن وصحيح واخذ [illegible] بترك بدعت در تعريف
عدالت چنانكه جميع علماء اصول حديث در كتب خود بران اطباق كرده اند كما ينبغي نيست در صحيحين
روايت بسياري از مبتدعه ثابت هم آمده كما بيناها هنالك وكيف كه از رجال بخاري ومسلم وغيرهما بعضي
شيعه وبعضي مرجي وبعضي قدري وبعضي ناصبي بوده اند قدح در روايات ازيشان ناقض رسم
اهل اصول است پس صواب قبول روايت مبتدعه است على الاطلاق الا كسيكه صدق وضبط او
معلوم نيست بر تقدير رد جرح اين هر دو چيز براي در روايتش وجهي موجه نيست وتفصيل اين مقام از
هداية السائل بايد جست قوله وجمهور او را تضعيف كرده اند اقول مخاطب فخور رئيس الجمهور وفاضل عمدة
الصدور بادعاي تضعيف جمهور آثار تعنت وتخار كذب وزور نموده حج بر كسي كه ادنى ممارست بفن
رجال داشته بنظر بر افادات محققين باكمال انداخته مخفي نخواهد بود كه كسانيكه جرح وقدح اجلح آغاز نهاده
نهايت تعصب وتصلب داده وخون انصاف ريخته سلسله شرم وحيا گسيخته اند ز راقه اندازي متعصبين
متعنتين وشرذمه متشددين متنطعين وتخفيف قول هر يكي را از كتاب تهذيب التهذيب ابن حجر عسقلاني
كه جامع اقوال ارباب جرح وتعديل است نقل نموده بوجه كافي وشافي رد وابطال آن مينمايم
واز وافي بتخجيل اصحاب مكر واضلال ميرسانم قال ابن حجر في التهذيب في ترجمة الاجلح

القطان فی نفسی منه شیء وقال ایضاً ما کان یفصل بین الحسین بن علی و علی بن الحسین
یعنی انه ما کان بالحافظ انتهی از عبارت تهذیب التهذیب در یافتی که یحیی بن سعید که مراد او قطان
ہمانست از اجلح روایت میکند و از افادهٔ ابن تیمیه که سبکی در شفاء الاسقام نقل نموده و
احتجاج و استدلال بآن بتوثیق موسی بن ہلال کرده ظاہرست که یحیی بن سعید روایت نمی کند
مگر از ثقه پس وثوق و اعتماد اجلح عنده بروایت ابن سعید حمید ثابت و متحقق گردید پس کلمهٔ فی نفسی
منه شیء که از ابن سعید نقل کرده اند ضرری بوثوق اجلح نرساند و حسب التزام خود ابن سعید التفات
نشاید با وصف آنکه ہمین قطان بے ایقان ہا ہم جہاں مجازفت و عدوان ہمین ہجر و ہذیان در حق
امام انس و جان جعفر بن محمد الصادق علیه آلاف الصلوة من الله الملک المنان بزبان خرافت ترجمان آورده
و کمال قباحت و جلاعت و صفاقت و خلاعت خود بر جمیع اہل اسلام و ایمان واضح و عیان نموده پس
خلیع العذاری که بی تدبری و بی تاملی و دریده دہنی و ہرزه سرائی و یافه درائی او بحدی رسیده باشد
که معاذ الله من خزلک حضرت صادق آل محمد علیه و علیہم السلام را لائق قدح و جرح خوانده و سیلاب جہل
و عصبیت ببنیان دین و یقین خود خوانده قول او کی لائق اعتماد و اعتبار نزد اولی الابصار باشد و آخرہا
این بے ادبی قطان او صله ابتدای حرکات النیران باعث بر آن شد که حامی خلط الاثنانی سیف اسد ملتانی
در تحویل السفیه که آنرا بتنبیه السفیه موسوم ساخته کمال دریدگی بقا چار و ناچار او را در جنب کسانیکه از
حضرت صادق علیه السلام روایت نموده اند بتکفیر تمسک نموده و نیز او را از اسلام خود خارج فرموده
اما عدم فصل اجلح بین الحسین بن علی و علی بن الحسین علیہما السلام پس مجرد این عدم فصل
نزد سنیه سبب عدم فضل نمیتواند که معرفت ائمه علیہم السلام را واجب نمیدانند اما دلالت آن بر عدم
حفظ پس آنہم حسب افادات ائمه سنیه ممنوع زیرا که حسب تصریحات شان خطا در بعض مواضع مستلزم سقوط
اعتبار خاطی نیست تا وقتیکه خطاء او غالب نشود و ظاہرست که از عدم فصل در یک مقام کثرت خطا ثابت
نمیشود اری این عدم فصل موجب برائت اجلح از تہمت افترا و اختلاق در فضل اساس رئیس اہلبیت علیہم السلام
که ہرگاه اجلح بمثابه غیر معتنی باہلبیت علیہم السلام بوده که فصل در امام حسین و امام زین العابدین علیہما السلام

ص الطبقة الخامسة عشر

نکرده پس اگر در روایت فضل جناب امیر المؤمنین علیه السلام متہم نمیتواند شد که بنابر ثبوت این عدم فصل
حال او مثل نواصب متعصبین از اہل بیت علیہم السلام خواہد بود اما مستند این معنی که خطا در بعض مواضع
مستلزم سقوط اعتبار راوی نمیشود پس ذہبی در سیر النبلاء بترجمه ابو بکر عبد الله بن سلیمان بن الاشعث
السجستانی گفته لیس من شرط الثقة ان لا یخطی و لا یغلط و لا یسہو و این عبارت واضح دلالت
دارد که عدم خطا و عدم سہو داخل در شروط وثوق نیست و اعتماد و اعتبار با سہو و خطا جمع میشود و ضرری نیست
که ہر ثقه از شین خطا مبرا باشد و نیز ذہبی در میزان بترجمه علی بن المدینی بعد عبارتیکه عنقریب میشنوی
بخطاب عقیلی گفته و انا اشتہی ان تعرفنی من الثقة الثبت الذی ما غلط و لا انفرد بما لا یتابع
علیه بل الثقة الحافظ اذا انفرد باحادیث کان ارفع له و اکمل لرتبته و ادل علی اعتنائه
بعلم الاثر و ضبطه دون اقرانه لاشیاء ما عرفوها اللہم الا ان یتبین غلطه و وہمه فی الشیء
فیعرف ذلک فانظر اول شیء الی اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الصغار و الکبار ما فیہم
احد الا و قد انفرد بسنة افیقال له ہذا الحدیث لا یتابع علیه و کذلک التابعون کل واحد
عنده ما لیس عند الآخر من العلم و ما الغرض ہذا فان ہذا مقرر علی ما ینبغی فی علم الحدیث
و ان تفرد الثقة المتقن یعد صحیحاً غریباً و ان تفرد الصدوق و من دونه یعد منکرا و ان اکثار
الراوی من الاحادیث التی لا یوافق علیہا لفظا او اسنادا یصیره متروک الحدیث ثم ما کل
من فیه بدعة او له ہفوة او ذنوب یقدح فیه بما یوہن حدیثه و لا من شرط الثقة ان
یکون معصوما من الخطایا و الخطاء و لکن فائدة ذکرنا کثیرا من الثقات الذین فیہم ادنی
بدعة او لہم اوہام یسیرة فی سعة علمہم ان یعرف ان غیرہم ارجح منہم و اوثق اذا عارضہم
او خالفہم فزن الاشیاء بالعدل و الورع از این عبارت سراسر شاقت ظاہرست که ذہبی بخطاب
عقیلی میفرماید که رغبت دارم که تو تعریف کنی مرا بکیست ثقه و ثبتی که غلط نکرده باشد و این استغراب
تام ذہبی و الافحام جلیل او ظاہر بر مطلب که غلط و خطا در وثوق و اعتماد خللی نمی اندازد و کسی از
ثقات و اثبات این حضرات خالی از غلطات و عثرات و سقطات نیست پس اگر غلط اجلح جارح

فقادح او باشد جرح و قدح جمیع ثقات و اساطین محدثین سنیین لازم آید و نیز ازین عبارت واضح است
که هر کسی که در او بدعتی باشد یا برای وهم و هفوه و ذنوب بثبوت رسد این معنی باعث رد حدیث
و اسقاط آن از اعتماد و اعتبار نمیشود و از شروط ثقه نیست که معصوم باشد از خطا یا خطا و زلات
این افاده ذهبیه بر مطلوب بحدی ظاهر است که محتاج به بیان نیست و محمد بن ابی بکر المعروف بابن قیم
الجوزیه در زاد المعاد گفته انما یعرف تضعیف قیس عن یحیی و ذکر سبب تضعیفه فقال احمد بن
سعید بن ابی مریم سألت یحیی عن قیس بن الربیع فقال ضعیف لا یکتب حدیثه کان یحدث
بالحدیث عن عبیدة و هو عنده عن منصور و مثل هذا لا یوجب رد حدیث الراوی لان غایة
ذلک ان یکون غلط و وهم فی ذکر عبیدة بدل منصور و من الذی یسلم من هذا من المحدثین ازین
عبارت کالنار علی العلم واضح و مستنیر است که عدم تمییز و فصل قیس عبیده از منصور موجب رد حدیث
قیس نمی تواند شد زیرا که غایت این غلط و وهم است در عدم تمییز شخصی از شخص دیگر و کسی از محدثین از چنین غلط
و وهم سالم نیست پس اگر عدم فصل اجلح قادح در او باشد لازم آید قدح و جرح جمیع محدثین سنیه و تلک
قاصمة ظهورهم و مضعفة اساسهم و ناقضة قواعدهم و هادمة فخرهم و ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان گفته
فصل قال ابن المبارک من ذا یسلم من الوهم و قال ابن معین لست اعجب ممن یحدث فیخطی
انما اعجب ممن یحدث فیصیب قلت و هذا ایضا مما ینبغی ان یتوقف فیه فاذا جرح الرجل
بکونه اخطأ فی الحدیث او وهم او تفرد لا یکون ذلک جرحا مستقرا و لا یرد به حدیثه
و مثل هذا اذا ضعف الرجل فی سماعه من بعض شیوخه خاصة فلا ینبغی ان یرد حدیثه کله
لکونه ضعیفا فی ذلک الشیخ و قال الشافعی اذا روی الثقة حدیثا و ان لم یروه غیره فلا یقال له
شاذ انما الشاذ ان یروی الثقات حدیثا علی وجه فیرویه بعضهم فخالفه فیقال شذ
عنهم و هذا صواب و مع ذلک فلا یخرج الرجل بذلک عن العدالة لانه لیس معصوما عن الخطاء
و الوهم الا اذا بین له خطاؤه فاصر ازین عبارت واضح و لائح است که ابن المبارک ارشاد کرده که کدام
کس است که از وهم سالم ماند و ابن معین چنان افاده فرموده که من عجب نمیکنم از کسیکه تحدیث میکند و غلط میکند

جز این نیست که من تعجب میکنم از کسی که تحدیث میکند و بصواب میرسد و ابن حجر افاده میفرماید که هرگاه جرح کرده شود
کسی باینکه در حدیث خطا کرده است یا وهم نموده یا متفرد شده این معنی جرح مستقر نمیشود و موجب رد حدیث
نمیگردد پس عدم فصل اجلح که غایتش نزد سنیه محض وهم و غلط است هرگز در وثوق و اعتبار او قادح و جارح
نباشد و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال احمد اجلح و مجالد متقاربان فی الحدیث و قد
روی الاجلح غیر حدیث منکر و چون سابقا شنیدی که احمد در مسند خود از اجلح روایت نموده و روایت
نمودن احمد از شخصی در مسند دلالت بر وثوق و صدق و دیانت او میکند زیرا که حسب افاده ابن المدینی
اخراج نکرده است احمد در مسند مگر از کسیکه ثابت شده است نزد او صدق او و دیانت او و نه از کسیکه
طعن کرده شده در امانت او پس چطور نقل قدح و جرح اجلح از احمد مقبول ارباب عقول تواند شد مع ذلک
دلالت فقره و قد روی الاجلح غیر حدیث منکر بر قدح و جرح ممنوع است چه گاهی علما اطلاق لفظ منکر
بر حدیثی میکنند که راوی آن ثقه متفرد باشد و این قسم حدیث نامقبول و مردود نیست که روایت آن
قادح باشد یحیی بن شرف نووی در منهاج شرح صحیح مسلم گفته انهم قد یطلقون المنکر علی انفراد الثقة
بحدیث و هذا لیس بمنکر مردود و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال ابو حاتم لیس بالقوی
یکتب حدیثه و لا یحتج به اما قدح ابی حاتم لائق اصغا و التفات نیست چه اصحاب نقد و تحقیق و
ارباب سبر و تدقیق از بنا بر تجریح ابی حاتم با وصف توثیق دیگری منع کرده اند زیرا که او از متعنتین
متشددین است و در طائفه از رجال صحاح گفته لیس بحجة لیس بقوی و مثل آن ذهبی در سیر النبلا در ترجمه
ابی حاتم گفته اذا وثق ابو حاتم رجلا فتمسک بقوله فانه لا یوثق الا رجلا صحیح الحدیث
و اذا لین رجلا او قال فیه لا یحتج به فتوقف حتی تری ما قال غیره فیه فان وثقه احد
فلا تبن علی تجریح ابی حاتم فانه متعنت فی الرجال قد قال فی طائفة من رجال الصحاح
لیس بحجة لیس بقوی او نحو ذلک و نیز در تهذیب عسقلانی بترجمه اجلح مذکور است قال النسائی
ضعیف لیس بذاک و کان له رای سوء و سابقا دانستی که نسائی از اجلح در صحیح خود روایت کرده و
تخریج صاحب صحیح از شخصی دلالت بر توثیق او حسب افادات ائمه سنیه میکند کما فی المرقاة و مقدمة

ح البخاری و غیرهما پس اگر نزد نسائی اجلح ضعیف بودی چرا از او در صحیح خود روایت میکرد و علی
سبیل التنزل بعد فرض عدم روایت نسائی از اجلح اگر تضعیف اجلح از نسائی حتماً و جزماً ثابت شود
باز هم بسبب اسقاط روایات او نمی تواند شد چه سابقاً شنیدی که ابن طاهر بخدمت زنجانی وقتیکه او توثیق
کسی نموده بود عرض کرد که نسائی تضعیف آنکس کرده است زنجانی ارشاد کرد که ای پسر ابو عبد الرحمن یعنی
نسائی را در رجال شرطی ست شدید تر از شرط بخاری و مسلم و مراد زنجانی از این ارشاد باسداد آنست
که چون نسائی التزام شرط اشد نموده است پس تضعیف او سبب قدح و جرح در واقع نمی تواند شد پس بحمد الله
تعالی واضح و لائح گردید که حسب افاده زنجانی بالکمال تضعیف نسائی قابل اعتبار و احتفال نیست بلکه
در موهونیت مثل برق سراب لمع آل است اما قول نسائی وکان له رای سوء پس اگر مراد از رای سوء
تشیع ست پس جواب آن بحمد الله الجلیل باشباع و تفصیل بنهجیکه قامع وساوس ارباب تلبیع و تسویل باشد
شنیدی و بحقیقت آن وا رسیدی و اگر امری دیگر است فلا بد من تقریره حتی نقلعه بحذافیره و نیز
در تهذیب بترجمه اجلح گفته قال الجوزجانی مفتر و بر متتبع اسفار کبار و ناظر افادات علمای
اخبار مخفی و محتجب نخواهد که جوزجانی طغیانی چنان در گرداب تعصب و تحامل سر فرو برده که معاذ الله
قدم در وادی نصب و عدوان و بغض و شنان وصی رسول رب منان علیه و آله السلام ما تتابع الملوان
نهاده انحراف و اعراض از انجناب ورزیده و باحر نکال الاولی و الاخری خریده و این عداوت جوزجانی
عدوانی با خلیفه نبی یزدانی علیهما و آلهما الصلوة ما تلیت المثانی بحدی واضح و آشکاراست
که اجله سنیه باوصف عادت دیرینه خود که کتمان معائب قوم ست پرده از روی کار انداخته و تصریح
صریح بناصبی بودن او ساخته ذهبی در میزان الاعتدال گفته ابراهیم بن یعقوب ابو اسحق
السعدی الجوزجانی الثقة الحافظ احد ائمة الجرح و التعدیل قال ابن عدی فی ترجمة اسمعیل
بن ابان الوراق لما قال فیه الجوزجانی کان مائلا عن الحق ولم یکن یکذب الجوزجانی
کان مقیما بدمشق یحدث علی المنبر وکان احمد یکاتبه فیتقوی بکتابه و یقرأه علی
المنبر وکان شدید المیل الی مذهب اهل دمشق فی التحامل علی علی رضی الله عنه

فقوله فی اسمعیل مائل عن الحق یرید به ما علیه الکوفیون من التشیع قلت قد کان النصب
مذهبا لاهل دمشق فی وقت کما کان الرفض مذهبا لهم فی وقت وهو دولة بنی عبید ثم
عدم والحمد لله النصب و بقی الرفض خفیا خاملا و نیز ذهبی در تذکرة الحفاظ بترجمه جوزجانی
قال یعنی ابن عدی وکان یتحامل علی علی رضی الله عنه وقال الدارقطنی کان من الحفاظ
الثقات المصنفین و فیه انحراف عن علی و ابن حجر عسقلانی در تهذیب التهذیب گفته ابراهیم
بن یعقوب بن اسحاق السعدی ابو اسحاق الجوزجانی سکن دمشق روی عن عبد الله بن
بکر السهمی و یزید بن هرون و عبد الصمد بن عبد الوارث و ابی عاصم و ابی صالح کاتب
اللیث و بشر بن عمر الزهرانی و زید بن الحباب و حجاج الاعور و عفان و جماعة و اکثر الترحل
والکتابة وله عن احمد بن حنبل مسائل و عنه ابو داود و الترمذی و النسائی و الحسن بن
سفین و ابو زرعة الدمشقی و ابو زرعة الرازی و ابو حاتم و ابن خزیمة و ابو بشر الدولابی
و ابن جریر الطبری و جماعة قال الخلال ابراهیم جلیل جدا کان احمد بن حنبل یکاتبه و
یکرمه اکراما شدیدا وقال النسائی ثقة وقال الدارقطنی کان من الحفاظ المصنفین
والمخرجین الثقات و قال ابن عدی کان یسکن دمشق وکان احمد یکاتبه فیتقوی بکتابه
یقرأه علی المنبر وقال ابن یونس مات بدمشق سنة ۲۵۶ وقال ابو الدحداح مات یوم الجمعة
مستهل ذی القعدة سنة ۲۵۹ قلت و قال ابن حبان فی الثقات کان حروری المذهب ولم
یکن بداعیة وکان صلبا فی السنة حافظا للحدیث الا انه من صلابته ربما کان
یتعدی طوره وقال ابن عدی کان شدید المیل الی مذهب اهل دمشق فی المیل عن
علی و قال السلمی عن الدارقطنی بعد ان ذکر توثیقه لکن فیه انحراف عن علی اجتمع علی
بابه اصحاب الحدیث فاخرجت جاریة له فروجة لیذبحها فلم تجد من یذبحها
فقال سبحان الله فروجة لا یوجد من یذبحها و علی یذبح فی ضحوة نیفا و عشرین
الف مسلم قلت وکانه فی الضعفاء یوضح مقالته ورأیت فی نسخة من کتاب ابن حبان

ص الطبقة التاسعة

حریری المذهب وهو بفتح الحاء المهملة وکسر الراء وبعد الیاء زاء نسبة الی حریز بن عثمان المعروف
بالنصب وکلام ابن عدی یؤید هذا وقد صحّفه ذلک ابو سعد بن السمعانی فی الانساب فذکر
فی ترجمة الجریری بفتح الجیم ان ابراهیم بن یعقوب هذا کان علی مذهب محمد بن جریر الطبری
ثم نقل کلام ابن حبان المذکور وکانه تصحف علیه والواقع ان ابن جریر یصلح ان یکون
من تلامذة ابراهیم بن یعقوب لا بالعکس وقد وجدت روایة ابن جریر عن الجوزجانی فی
عدّة مواضع من التفسیر والتهذیب والتاریخ و نیز ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته ابراهیم بن یعقوب
بن اسحاق الجوزجانی بضم الجیم الاولی وزای وجیم نزیل دمشق ثقة حافظ رمی بالنصب
من الحادیة عشر مات سنة تسع وخمسین پس هرگاه جوزجانی بحدی اضاع ایغال در مهامه
طغیان و ضلال نموده باشد که نعوذ بالله از جناب امیر المؤمنین علیه السلام انحراف نموده تحامل
بر آنحضرت نماید و ادای بر خاء نصب و استحقار وصی سرور مختار صلی الله علیه وآله الاطهار پیماید
چطور قول او در قدح و جرح کسی مقبول و مسلم خواهد شد و نیز ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان کما سبق
آنفا گفته فصل وممن ینبغی ان یتوقف فی قبول قوله فی الجرح من کان بینه وبین من
جرحه عداوة سببها الاختلاف فی الاعتقاد فان الحاذق اذا تأمل ثلب ابی اسحق
الجوزجانی لاهل الکوفة رأی العجب وذلک لشدة انحرافه فی النصب وشهرة اهلها بالتشیع
فتراه لا یتوقف فی جرح من ذکره منهم بلسان ذلق وعبارة طلق حتی انه اخذ یلین
مثل الاعمش وابی نعیم وعبید الله بن موسی وهم اساطین الحدیث وارکان الروایة فهذا
اذا عارضه مثله او اکبر منه فوثق رجلا ضعفه هو قبل التوثیق انتهی از این افاده در نهایت وضوح
و عیان است که اگر متأملی در قدح و ثلب ابی اسحق جوزجانی اهل کوفه را تأمل نماید مشاهده عجب خواهد نمود
و این قدح او در ایشان بسبب شدت انحراف او ست در نصب و شهرت اهل کوفه بتشیع و هرگاه او
از اهل کوفه ذکر میکند در جرح او بلسان ذلق و عبارت طلق توقف نمی نماید تا اینکه از تلیین
مثل اعمش و ابو نعیم و عبید الله بن موسی که اساطین حدیث و ارکان روایت اند نیز حسابی بر نداشته

ونیز

و نیز از این افاده ابن حجر ظاهر گردید که هرگاه معارضه کند جوزجانی را مثل او یا برتر از او
پس توثیق کند شخصی را که تضعیف کرده است او را در این صورت توثیق مقبول خواهد شد پس مزید وضوح
و لائح شد که چون اجلح از اهل کوفه است کما لا یخفی علی ناظر التقریب وغیره و هم متشیع بمعنی
عرفی مقابل نصب و عداوت بود اگر جوزجانی در ضرر او بهیجان آید که بکذب و افترا اجلح را منسوب بافترا نموده پس حسب
ارشاد ابن حجر لازم است که چون اکابر اساطین سنیه مثل یحیی بن معین وغیر او توثیق اجلح نموده اند و مقابل شان
جوزجانی را حقیقتی نیست قدح و جرح جوزجانی و امثال او را پس پشت اندازند و بتقدیم توثیق بر جرح
قلوب متعنتین و متنطعین بگدازند و نیز در تهذیب بترجمه اجلح گفته وقال ابو داود ضعیف وقال مرة
زکریا ادفع منه بمائة درجة و چون روایت کردن ابو داود از اجلح در صحیح خود ثابت و متحقق است
پس نقل تضعیف از ابو داود حسب افاده خودش غیر مقبول بلکه مطرود و مردود است و نیز ابن حجر در
تهذیب بترجمه اجلح گفته وقال ابن سعد کان ضعیفا جدا **اقول** یا للعجب کیف یرکن من تحلی
بالانصاف وجانب التحامل والاعتساف الی تضعیف ابن سعد مع ان تنطعه وتعمقه
وتعنته وتشدده قد بلغ به الی غایة یستعین منها کل من اعتزی الی الاسلام
والایمان ورمی به الی مهواة یستنکف من حدانها من شم رائحة من الایقان فانه خذله الله
واخزاه وحرمه الجحیم ولحیه السعیر اصلاه تکلم فی الامام جعفر بن محمد الصادق علیه السلام
لا یتفوه به الا معاند مارق ولا ینبس به الا ناصب منافق فبالغ فی اللجاج والاعوجاج
حیث اسقط عنه علیه السلام التمسک والاحتجاج ثم تغطرس وتخبط وتعسف فقال
فی شأنه علیه الصلوات یستضعف ثم ذهب عریضا فی تیه اللدد والاختباط حیث
اثبت بزعمه الفاسد ورأیه البهرج الکاسد فی قوله صلوات الله علیه التنافر والتناکر
والاختلاط قال ابن حجر فی التهذیب فی ترجمة الصادق علیه السلام قال ابن سعد کان
کثیر الحدیث ولا یحتج به ویستضعف سئل مرة سمعت هذه الاحادیث من ابیک
فقال نعم وسئل مرة فقال انما وجدتها فی کتبه انتهی فما اظن برجل من اهل الاسلام

سر

ینعم نظره فی هذه الهفوة الشنیعة وتلك القولة الفظیعة حق لا نعام بیستریب فی کون
ابن سعد داس الشام بالغاف التشدد والتعصب والتعنت والتصلب ارفع مقام
وراکبا من الشحناء والعناد لاهل البیت الامجاد اخشن قتب واعلی سنام والله ولی
التوفیق والاکرام و نیز ابن حجر در تهذیب بترجمهٔ اجلح گفته وقال العقیلی روی عن الشعبی
احادیث مضطربة لایتابع علیها و هرگاه از افادات علمای اعلام و اساطین فخام
بوضوح پیوست که وقوع خطایا و اوهام قادحه جارحه راویان اخبار رسول انام علیه وآله
الآف الصلوة والسلام نمی شود و خیلی عزیز و نادرست که اگر کسی غلطی و سهوی و وهمی ونه بدچطور نزد
ارباب انصاف روایت کردن اجلح احادیث مضطربه را علی سبیل التسلیم در وثوق و اعتماد او خللی
خواهد انداخت علاوه برین عقیلی علی بن المدینی را که پایهٔ عظمت و جلالتش بجائی رسیده که حضرت
بخاری با این همه علو منزلت و سمو مرتبت در حق او فرموده ما استصغرت نفسی بین یدی احد
الا بین یدی علی بن المدینی و دیگر مزایای عالیه و محاسن متلالئهٔ او در کتب قوم بشرح و تفصیل مثبت
در کتاب الضعفا که برای مقدوحین و مجروحین موضوع است وارد نموده و بهمین سبب ذهبی
از جا رفته سلب عقل از عقیلی نموده و بکنایه ابلغ من التصریح جنون و هیلان عقیلی با ماتت آثار
و استیلاء زنادقه و انتشار و خروج دجال و شیوع ضلال ثابت کرده چنانچه در میزان الاعتدال
گفته علی بن عبدالله بن جعفر بن الحسن الحافظ احد الاعلام الاثبات و حافظ العصر
ذکره العقیلی فی کتاب الضعفاء فبئس ما صنع الی ان قال الذهبی اخبار ابن المدینی
مستقصاة فی تاریخ بغداد وقد بدت منه هفوة ثم تاب منها وهذا ابو عبدالله البخاری
وناهیك به قد شحن صحیحه بحدیث علی بن المدینی وقال ما استصغرت نفسی بین یدی
احد الا بین یدی علی بن المدینی ولو ترك حدیث علی وصاحبه محمد وشیخه عبد الرزاق
وعثمن بن ابی شیبة وابراهیم بن سعد وعفان وابان العطار واسرائیل وازهر السمان
وبهز بن اسد وثابت البنانی وجریر بن عبد الحمید لغلقنا الباب وانقطع الخطاب ولماتت

الآثار

الآثار واستولت الزنادقة ولخرج الدجال فمالك عقل یا عقیلی اتدری فیمن تکلم وانما تبعنا
فی هذا النمط لنذب عنهم ولنزیف ما قیل فیهم کانك لا تدری ان کل واحد من هؤلاء
اوثق منك بطبقات بل واوثق من ثقات کثیرین لم تورد هم فی کتابك وهذا مما لا
یرتاب فیه محدث وانا اشتهی ان تعرفنی من الثقة الثبت الذی ما غلط ولا انفرد الی آخر
ما سمعت سابقا و از جملهٔ طامات موبقه جالب خسران و مهلکات مردیه سائق هوان و جسارت فاحش
قائده الی النیران این است که عقیلی عدیم الایقان جناب امام موسی بن جعفر علیه و علی آبائه و ابنائه
الطاهرین سلام الملك الاکبر را در کتاب الضعفا ذکر ساخته اعلام غایت نصب و انحراف افراشته
قدم در وادی نهایت جلاعت و وقاحت فشرده طریق استیجاب اقصای قهر و بطش رب الارباب
و مواخذه و دارگیر یوم الحساب را سپرده ذهبی در میزان الاعتدال گفته موسی بن جعفر بن محمد
بن علی العلوی الملقب بالکاظم عن ابیه قال ابن ابی حاتم صدوق امام و قال ابوه
ابو حاتم ثقة امام قلت روی عنه بنوه علی الرضا وابراهیم واسمعیل وحسین واخوه
علی ومحمد وانما اوردته لان العقیلی ذکره فی کتابه وقال حدیثه غیر محفوظ یعنی
فی الایمان قال الحمل فیه علی ابی الصلت الهروی قلت فاذا کان الحمل فیه علی ابی الصلت
فما ذنب موسی حتی تذکره الخ درکمال وضوح است که ایراد عقیلی آنجناب را در کتاب ضعفا نهایت اسائت
ادب و بی اندامی و جسارت و کمال بیباکی و خیره سری و خسارت است که باور راک آن قلوب اهل ایمان
پرخون و صدور شان بانواع التیاع و التهاب مشحون است و حیرتم بسوی خود می کشد از صنیع بدیع
ذهبی که با آنکه صحابه مجروحین و مقدوحین که بخاری و ابن عدی و غیر ایشان بمحض علو حق ذکر
ایشان در ضعفا کرده اند ایراد و ذکر آنها را کتاب خود میزان سوء ادب دانسته و بسبب جلالت و عظمت
مزعومی شان از ذکر ایشان در ضعفا و لو بمحض النقل والحکایة ولو مع تعقیبه بالرد والانکار تشمر از
تمام و تحاشی بی غایت آغاز نهاده بلکه از ادخال ائمه سنیه که متبوع فی الفروع اند نیز بسبب
جلالت شان شان در اسلام و عظمت ایشان در نفوس استنکاف کلی ظاهر نموده کما یظهر من صدر المیزان

شان ۱۲

حضرت امام جعفر صادق و حضرت امام موسی کاظم و جناب امام رضا علیهم الصلاة والسلام را درین کتاب خود
که موضوع است برای مقدوحین و مجروحین ذکر نموده فوا اسفاه که نزد ذهبی نحس مرتبت و عظمت منزلت
این حضرات که ارکان دین و اساس یقین و سفن نجات و آیات بینات و حجج الله فی البریات و براهین
اللامعة الزاهرات بودند بمنزله رفعت و جلالت صحابه غیر مشهورین که زیر رشق جرح و قدح بخاری
و ابن عدی بوده اند بلکه بمنزله عظمت و نبالت ائمه سنیه که اتباع شان در فروع می کنند هم نبود
که مانع از ذکر اینحضرات درین کتاب عصبیت انتساب میشد از ینجا و امثال آن بحقیقت حال حامی
اهلسنت و جماعت که در باب اثبات تمسک خود باهل بیت طهارت علیهم الصلاة والسلام ما بهر کام
هدر حام بر آسمه خود می رانند بخوبی پی توان برد و نیز در تهذیب بترجمه اجلح گفته وقال ابن حبان کان لا یدری
ما یقول جعل ابا سفیان ابا الزبیر و ابن قدح ابن حبان مثبت طعن اجلح بفساد مذهب
یا کذب یا اتهام بوضع و اختلاق نیست بلکه حاصل آن اثبات خطا در عدم تمیز ابو سفیان از ابو الزبیر است
و آن هرگز سبب جرح و قدح نمیتواند شد چه اگر از شخصی خطائی در معرفت بعض رجال واقع شود که یک
راوی را راوی دیگر گمان کند این معنی هرگز سبب قدح و جرح او نمیشود و الا لازم آید که جل بلکه کل اساطین
سنیه مقدوح و مجروح شوند که از چنین غلط و خطا هیچیکی از ایشان حسب افاده ابن القیم و غیر او
محفوظ و مصون نیست و گذشته ازین باید دانست که همین ابن حبان در حمارة عصبیت و عدوان
و وجیف او در فلوات نصب و شنان و ایضاع او در سباسب ضلال و طغیان بدرجه رسیده که معاذ الله
جناب علی بن موسی الرضا علیهم و آبائه و ابنائه الکرام آلاف التحیة والثنا را واهم و خاطی گمان کرده جرح و
حیا و ایمان بدست عناد و تعصب دریده ذهبی در میزان بترجمه آنجناب گفته قال ابو الحسن الدارقطنی
انا ابن حبان فی کتابه قال علی بن موسی الرضا یروی عن ابیه عجائب یهم و یخطی پس ستم
شعار کج بسبب عدم ایقان بچنین هذر و هذیان متفوه گردد اگر بیچاره اجلح را پامال لوم و ملام
ساخت و بگفتن کان لا یدری ما یقول او را بجرگه ذاهلین کثیر الغفول انداخت غریب و عجیب
نماید و چون جرأت جنان و سلاطت لسانش باین حد رسیده این قولش نیز دارباب استبصار

عناد و اعتبار را نشاید و بهر گاه بحمد الله المنان ازین بیان متانت و رزانت بنیان جمیل و انی
ما شاء تمام وهن و بطلان تمسک باقوال قادحین اجلح بکمال وضوح عیان رسید و اساس اشتباه و سواس
مخاطب عمدة الاکیاس نحو اجبی منقلع و منقمع گردید حالا بعض دیگر افادات محققین عالی درجات
که از ان جوده بسیار برای رد و ابطال جرح و قدح اجلح بمقابله توثیقات موثقین بکمال ظاهر
و واضح گردد بقلم حقائق رقم می سپارم ابو الخطاب عمر بن حسن بن علی المعروف بابن دحیة الاندلسی
در کتاب شرح اسماء النبی گفته والشریف عبد الله بن محمد بن عقیل ترک احادیثه بعض العلماء
قال الحافظ ابو عیسی الترمذی فی باب ما جاء ان مفتاح الصلوة الطهور و عبد الله بن
محمد بن عقیل هو صدوق و قد تکلم فیه بعض اهل العلم من قبل حفظه قال و سمعت
محمد بن اسمعیل یقول کان احمد بن حنبل و اسحاق و الحمیدی یحتجون بحدیث عبد الله
بن عقیل و قال محمد و هو مقارب الحدیث قال ح والنسبین رحمه الله روی بکسر الراء و فتحها
فمن کسر الراء اراد انه یقارب غیره فی الحفظ والروایة و من فتحها اراد ان غیره یقاربه
فی الحفظ والروایة فهو فی الاول فاعل و فی الثانی مفعول و کذلک وثقه جماعة و قبلوا
حدیثه قال الامام عبد الله بن صالح بن مسلم العجلی و هو اجل ائمة الکوفة و متقنیهم و راسخ
محدثیهم عبد الله بن محمد بن عقیل بن ابی طالب مدنی تابعی جائز الحدیث و کذلک احتج
الطبری فی کتاب شرح الآثار باحادیثه و قبلها و صححها قال ح والنسبین رحمه الله
و لا یقبل التجریح من احد مطلقا حتی یثبت ذلک علیه و یبین الکذب فی الاحادیث
المنسوبة الیه و قد لقی من الصحابة عبد الله بن عمر و جابر بن عبد الله رضی الله عنهما
و انما ذکرت هذا بیانا فی هذا الراوی و لم یقلد ابا عیسی حیث صحح الحدیث و ان کان انما عمل
بقول من قبل روایة عبد الله بن محمد بن عقیل و لا انکر ان یکون فی ذلک من هذا القبیل
و انما کشفت عن ذلک لیقف الانسان علی ما قیل ازین عبارت ظاهر است که تجریح شخص موثق
از کسی مطلقا مقبول نمی شود تا اینکه ثابت کرده شود جرح بر او و ظاهر شود کذب در احادیث منسوبه

ص ۱۳۳ / ۶۹ شرح اسم امام النسبین

بسوی او پس تحقیق آن وحل حسب افادات اکابر ائمه سنیه ثابت شد موجهی متین برای جرح او محقق نگردید و نیز
احادیث منسوبه باو بسبب ظاهر شدن جرح او از احدی کائنا من کان مطلقا مقبول نخواهد شد و سیوطی
در تدریب الراوی شرح تقریب النواوی گفته یقبل التعدیل من غیر ذکر سببه علی الصحیح المشهور
لان اسبابه کثیرة فیثقل ویشق ذکرها لان ذلک یحوج المعدل الی ان یقول لم یفعل
کذا لم یرتکب کذا فعل کذا کذا فیعدد جمیع ما یفسق بفعله او بترکه وذلک شاق جدا
ولا یقبل الجرح الا مبین السبب لانه یحصل بامر واحد فلا یشق ذکره ولان الناس یختلفون
فی اسباب الجرح فیطلق احدهم الجرح بناء علی ما اعتقده جرحا ولیس بجرح فی نفس الامر
فلا بد من بیان سببه لینظر هل هو قادح اولا قال ابن الصلاح وهذا ظاهر مقرر فی الفقه
واصوله وذکر الخطیب انه مذهب الائمة من حفاظ الحدیث کالشیخین وغیرهما ولذلک
احتج البخاری بجماعة سبق من غیره الجرح لهم کعکرمة وعمرو بن مرزوق واحتج مسلم
بسوید بن سعید وجماعة اشتهر الطعن فیهم هکذا فعل ابوداود وذلک دال علی انهم
ذهبوا الی ان الجرح لا یثبت الا اذا فسر سببه ویدل علی ذلک ایضا انه ربما استفسر الجارح
فذکر ما لیس بجرح وقد عقد الخطیب لذلک بابا روی فیه عن محمد بن جعفر المدائنی
قال قیل لشعبة لم ترکت حدیث فلان قال رایته یرکض علی برذون فترکت حدیثه
وروی عن مسلم بن ابراهیم انه سئل عن حدیث لصالح المری فقال وما تصنع بصالح
ذکروه عند حماد یوما فامتخط حماد وروی عن وهب بن جریر قال قال شعبة اتیت منزل
المنهال بن عمرو فسمعت منه صوت الطنبور فرجعت فقیل له فهلا سالت عنه
ان لا یعلم هو وروینا عن شعبة قال قلت للحکم بن عتیبة لم لم ترو عن زاذان قال کان
کثیر الکلام واشباه ذلک قال الصیرفی وکذا اذا قالوا فلان کذاب لا بد من بیانه
لان الکذب یحتمل الغلط کقوله کذب ابو محمد ولما صحح ابن الصلاح هذا القول ورد علی
نفسه سؤالا فقال ولقائل ان یقول انما یعتمد الناس فی جرح الرواة ورد حدیثهم علی الکتب

التی

ص ۱۵۶ المسئلة الرابعة من النوع الثالث والعشرین

التی صنفها ائمة الحدیث فی الجرح والتعدیل وقل ما یتعرضون فیها لبیان السبب بل یقتصرون
علی مجرد قولهم فلان ضعیف وفلان لیس بشیء ونحو ذلک او هذا حدیث ضعیف او
حدیث غیر ثابت ونحو ذلک واشتراط بیان السبب یفضی الی تعطیل ذلک وسد باب الجرح
فی الاغلب الاکثر ثم اجاب عن ذلک بما ذکره المصنف فی قوله واما کتب الجرح والتعدیل
التی لا یذکر فیها سبب الجرح فانا وان لم نعتمدها فی اثبات الجرح والحکم به ففائدتها
التوقف فیمن جرحوه عن قبول حدیثه لما اوقع ذلک عندنا من الریبة القویة
فیهم فان بحثنا عن حاله وزالت عنه الریبة وحصلت الثقة به قبلنا حدیثه کجماعة فی
الصحیحین بهذه المثابة کما تقدمت الاشارة الیه ومقابل الصحیح اقوال احدها قبول الجرح
من غیر مفسر ولا یقبل التعدیل الا بذکر سببه لان اسباب العدالة تکثر التصنع فیها
فیبنی المعدل علی الظاهر نقله امام الحرمین والغزالی والرازی فی المحصول الثانی
لا یقبلان الا مفسرین حکاه الخطیب والاصولیین لانه کما قد یجرح الجارح بما لا یقدح
کذلک یوثق المعدل بما لا یقتضی العدالة کما روی یعقوب الفسوی فی تاریخه قال سمعت
انسانا یقول لاحمد بن یونس عبد الله العمری ضعیف قال انما یضعفه رافضی لآبائه
لو رأیت لحیته وهیئته لعرفت انه ثقة فاستدل علی ثقته بما لیس بحجة لان حسن
الهیئة یشترک فیه العدل وغیره الثالث لا یجب ذکر السبب فی واحد منهما اذا کان
الجارح والمعدل عالما باسباب الجرح والتعدیل والخلاف فی ذلک بصیرا مرضیا
فی اعتقاده وافعاله وهذا اختیار القاضی ابوبکر ونقله عن الجمهور واختاره
امام الحرمین والغزالی والرازی والخطیب وصححه الحافظ ابو الفضل العراقی والبلقینی
فی محاسن الاصطلاح واختار شیخ الاسلام تفصیلا حسنا فان کان من جرح مجملا
قد وثقه احد من ائمة هذا الشان لم یقبل الجرح فیه من احد کائنا من کان
الا مفسرا لانه [قد ثبتت له رتبة الثقة] فلا یخرج عنها الا بامر جلی فان ائمة هذا الشان لا یوثقون

الامر اعتبروا حاله فی دینه ثم فی حدیثه وتفقدوه کما ینبغی وهم ایقظ الناس
لا ینقض حکم احدهم الا بامر صریح وان خلا عن التعدیل قبل الجرح فیه غیر مفسر اذا
صدر من عارف لانه اذا لم یعدل فهو فی حیز المجهول واعمال قول الجارح فیه اولی من اهماله
وقال الذهبی وهو من اهل الاستقراء التام فی نقد الرجال لم یجتمع اثنان من علماء هذا
الشان قط علی توثیق ضعیف ولا علی تضعیف ثقة ازین عبارت ظاهرست که حسب افاده
شیخ الاسلام یعنی ابن حجر عسقلانی جرح مجمل از هر کسی باشد کائنا من کان در حق شخصی که توثیق او کسی
از ائمهٔ این شان کرده باشد مقبول نمی شود وچون ظاهرست که جرح اجلح هم مجمل و بی بیان سبب ست
واگر بعضی از قادحین سبب قدح بیان کرده اند آن سبب قابل التفات نیست و چند کس از ائمهٔ این شان
مثل یحیی بن معین و احمد بن عبد الله العجلی و یعقوب بن سفیان فسوی توثیق او کرده اند و ارباب
صحاح اخراج روایت او نموده لهذا جرح او مردود و نامقبول و مهجور و متروک نزد حذاق فحول باشد
وعبد الوهاب بن احمد بن علی شعرانی در میزان گفته قد من الله تعالی علی بمطالعة مسانید الامام
ابی حنیفة الثلاثة من نسخة علیها خطوط الحفاظ آخرهم الحافظ الدمیاطی فرایته
لا یروی حدیثا الا عن خیار التابعین العدول الثقات الذین هم من خیر القرون
بشهادة رسول الله صلی الله علیه وسلم کالاسود وعلقمة وعطاء وعکرمة ومجاهد
ومکحول والحسن البصری واضرابهم رضی الله عنهم اجمعین فکل الرواة الذین بینه وبین
رسول الله صلی الله علیه وسلم عدول ثقات اعلام اخیار لیس فیهم کذاب ولا متهم بکذب
وناهیک یا اخی بعدالة من ارتضاهم الامام ابو حنیفة رضی الله عنه لان یاخذ عنهم
احکام دینه مع شدة تورعه وتحرزه وشفقته علی الامة المحمدیة وقد بلغنا انه سئل یوما
عن الاسود وعطاء وعلقمة ایهم افضل فقال والله ما نحن باهل ان نذکرهم فکیف نفاضل بینهم
علی ان ما من راو من رواة المحدثین والمجتهدین کلهم الا وهو یقبل الجرح کما یقبل التعدیل
لو اضیف الیه ما عدا الصحابة وکذا التابعون عند بعضهم لعدم العصمة او الحفظ

فصل فی تضعیف قول من قال ان ادلة مذهب الامام ابی حنیفة ضعیفة غالبا
ص ۳۳۵ / ۴۹

فی بعضهم ولکن لما کان العلماء رضی الله عنهم امناء علی الشریعة وقدموا الجرح او
التعدیل عمل به مع قبول کل الرواة لما وصف به الآخر احتمالا وانما قدم جمهورهم التعدیل
علی الجرح قالوا الاصل العدالة والجرح طار لئلا یذهب غالب احادیث الشریعة کما قالوا
ایضا ان احسان الظن بجمیع الرواة المستورین اولی وکما قالوا ان مجرد الکلام فی شخص لا یسقط
مرتبته فلا بد من الفحص عن حاله وقد خرج الشیخان لخلق کثیر ممن تکلم الناس فیهم ایثارا
لاثبات الادلة الشرعیة علی نفیها لیحوز الناس فضل العمل بها فکان فی ذلک فضل کثیر بلا
افضل من تجریحهم کما ان فی تضعیفهم للاحادیث ایضا رحمة للامة بتخفیف الامر بالعمل
بها وان لم یقصدوا الحفاظ ذلک فانهم لو لم یضعفوا شیئا من الاحادیث وصححوها کلها
لکان العمل بها واجبا وعجز عن ذلک غالب الناس فاعلم ذلک الی ان قال فی المیزان الکلام
فیما یکون قد توبع علیه وظهرت شواهده وکان له اصل وانما لنا ترک ما انفرد به وخالف
فیه الثقات ولم یظهر له شواهد ولو انا فتحنا باب الترک لحدیث کل راو تکلم بعض الناس
فیه لذهب معظم احکام الشریعة کما مر واذا ادی الامر الی مثل ذلک فالواجب علی جمیع
اتباع المجتهدین احسان الظن برواة جمیع ادلة المذاهب المخالفة لمذهبهم فان
جمیع ما رووه لم یخرج عن مرتبتی الشریعة اللتین هما التخفیف والتشدید ازین عبارت
ظاهرست که جمهور علما تعدیل را بر جرح مقدم کرده اند و گفته اند که اصل عدالت و جرح طاری ست
تا که غالب احادیث شرعیه از دست نرود و ضائع نگردد و نیز ازان ظاهرست که مجرد کلام در شخصی
مسقط مرتبهٔ او نیست و تخریج کرده اند شیخین برای خلق کثیر از کسانی که تکلم کرده اند مردم در ایشان
برای ایثار اثبات ادلهٔ شرعیه بر نفی آن تا که حاصل سازند مردم فضل عمل را بسبب این ادله و درین معنی
فضل کثیرست برای امت و آن افضل ست از تجریح رواة و نیز ازان ظاهرست که اگر ترک هر کسی که مردم
کلام در او کرده اند کرده شود معظم احکام شرعیه ضائع گردد پس بنابرین ترجیح توثیق اجلح بر جرح او
که از بعض متعصبین متشددین صادر شده لازم و متحتم باشد و محمد بن ابراهیم المعروف بابن الوزیر الیمنی

تقصان الطالب ان لیس له حدیث کل من تکلم الناس فیه

الصنعانی در عوض باسم لغته النوع الثانی مما قدح به علی البخاری ومسلم الروایة عن بعض
من اختلف فی جرحه وتوثیقه وقد ذکر النووی ذلک فی شرح مسلم وذکر الجواب عنه بوجوه
قد ذکرها ایضا ابن الصلاح احدها ان یکون ذلک فیمن هو ضعیف عند غیره ثقة عنده
ولا یقال الجرح مقدم علی التعدیل لان ذلک فیما اذا کان الجرح ثابتا مفسر السبب والا فلا
یقبل الجرح اذا لم یکن کذلک وقد قال الامام الحافظ ابو بکر احمد بن الخطیب البغدادی
وغیره ما احتج البخاری ومسلم وابو داود به من جماعة علم الطعن فیهم من غیرهم
محمول علی انه لم یثبت الطعن المؤثر مفسر السبب انتهی کلام النووی قلت فان قیل الیس فی علوم
الحدیث ان الجرح الذی لم یفسر سببه وان لم یجرح به لکنه یوجب ریبة فیجب التوقف عن
قبول من قیل فیه ذلک وعن ایراده فالجواب ان ذلک انما یوجب الریبة فی غیر المشاهیر بالعدالة
والثقة وامام وثقه اهل الخبرة التامة من ائمة هذا الشان فان الجرح المطلق لا یزیل
ظن ثقته ممن زال عنه ظن تقصیر الراوی کان لم یترک حدیثه ولم یکن له الاعتراض علی من قبله
ممن لم یؤثر ذلک فی ظنه لثقة الراوی وامانته الا تری انهم قد اختلفوا اختلافا کثیرا
فی جرح حمزة بن حبیب احد القراء السبعة فلم یضر ذلک مع شدة الخلاف بل انعقد الاجماع
بعد ذلک علی قبوله وتوثیقه وکذلک کثیر ممن اختلف فیه من رواة البخاری ومسلم قد
اجمعوا علی قبوله وزال الخلاف واقل احوال هذا الاجماع الظاهر ان یکون مرجحا فان العلماء
یتمسکون فی الترجیح باشیاء ضعیفة لا تقارب هذا فی القوة والله اعلم وهذا من نفیس
علوم الحدیث ولطیف کلام ائمة هذا الشان ممن ذکر هذا الجواب الامام الحافظ زین الدین
العراقی فی تبصرته لکنه لم یستوفه ومن لطیف علم هذا الباب ان یعلم ان لفظة کذاب
قد یطلقها کثیر من المتعنتین فی الجرح علی من یهم ویخطی فی حدیثه وان لم یتبین انه
یتعمد ذلک ولا یتبین ان خطاه اکثر من صوابه ولا مثله ومن طالع کتب الترجیح والتعدیل
عرف ما ذکرته وهذا یدل علی ان هذا اللفظ من جملة الالفاظ المطلقة التی لم یفسر

سببها

سببها ولهذا اطلقه کثیر من الثقات علی جماعة من الرفعاء من اهل الصدق والامانة
فاحذر ان تغتر بذلک فی حق من قیل فیه من الثقات الرفعاء فان الکذب فی الحقیقة
اللغویة مطلق علی الوهم والعمد معا ویحتاج الی التفسیر الا ان یدل علی العمد قرینة صحیحة
ازین عبارت فوائد عدیده ونکات سدیده که هر یکی ازان برای ابطال تمسک بقدح اجلح که از زمره
متعنتین صادر شده کافی ووافی ست ظاهر واشکار است اول آنکه ازان ظاهر است که تقدیم جرح بر
تعدیل وقتی کرده میشود که جرح مفسر السبب باشد واگر جرح مفسر نباشد غیر مقبول خواهد بود وبهمین قاعده حضرت
خطیب بغدادی حمایت حمای بخاری ومسلم وابو داود نموده واین حضرات ثلثه را در روایت
از مجروحین کسانیکه دیگر علما ایشان را بطعن ولوم وجرح وذم نواخته اند معذور فرموده وظاهر است
که کسانیکه جرح اجلح کرده اند دل از بیان سبب آن وتفسیر وجه آن دزدیده ویا بعضی از ایشان آن
حب ابی بکر وعمر وقائل بقوله سمعنا انه ما سب ابا بکر وعمر الا قتل وافتقر را به تشیع متهم
ساخته اند وعنقریب میدانی که تشیع بوجه من الوجوه قادح وجارح نیست واگر ترک حدیث شیعه
کرده شود بسیاری از آثار واخبار جناب رسالت مآب صلی الله علیه وآله وسلم از دست میرود ونقص عظیم
بمایه افتخار این حضرات راه می یابد وبعضی دعوی صدور بعض خطایا واوهام ازو کرده اند انهم سبب
قدح وجرح نمی تواند شد لعدم خلو احد من الاساطین والاعلام من صدور الخطایا
والاوهام پس واضح گردید که قدح قادحین وجرح جارحین در بنیان مرصوص وثوق
اجلح رخنه نمی اندازد دوم آنکه ازان ظاهر است که اگر جرح غیر مفسر السبب باعث ریبه موجبه توقف
از قبول میشود در کسانی است که مشهور بعدالت وثقت نیستند واما کسانیکه اهل خبرت تامه ایشان را
توثیق کرده باشند پس جرح مطلق ظن ثقت شان را زائل نمیکند پس بحمد الله تعالی واضح شد که قدح
وجرح متعصبین ومتعنتین در اجلح که اکابر منقدین ثقات واعاظم اهل خبرت اثبات مثل یحیی بن معین
واحمد بن عبد الله عجلی ویعقوب بن سفیان فسوی بتصریح صریح توثیق او کرده اند کاری نمی گشاید
وتمسک آن آبی برد وکار نمی آید سوم آنکه ازان ظاهر است که بعضی از متعنتین لفظ کذاب بر بعضی

از ثقات از اہل صدق اما بنت اطلاق می‌کنند و در ثقت و عدالت شان خللی راہ نمی یابد پس ہرگاہ اطلاق
لفظ کذاب بر ضریری ثبوت عدالت و توثیق نرساند چه طور قدح مطلق بعضی از متعنتین در ابلج که حسب
افاده نقاد جلیل الشان ثقه است و بنا بر تصریح ابن عدی مستقیم الحدیث صدوق هم قابل
التفات و اصغا و لائق احتفال و اعتنا باشد و نیز محمد بن ابراهیم المعروف بابن الوزیر در روض باسم گفته
المسئلة الثانية قال اى صاحب الرسالة والقطع انه اذا جرح الراوى جماعة عدول
فان جرحهم مقبول لان الجارح يقدم على المعدل قلت هذا القطع الذى ذكره قطع بغير
تقدير ولا هدى ولا كتاب منير لان المسئلة ظنية لا قطعية وخلافية لا اجماعية بل
الواجب التفصيل فى الجرح فان كان مطلقا غير مفسر السبب فالجرح به مختلف فيه والصحيح
عند المحققين انه لا يجرح به لاختلاف الناس فى الاسباب التى يجرح بها وتفسير جماعة
من الثقات ما اطلقوا من الجرح بامور لا يوافقون على الجرح بها وان كان الجرح مفسر السبب
فاما ان يعارض تعديل جامع لشرائط المعارضة مثل ان يقول الجارح ان الراوى
ترك صلاة الظهر يوم كذا فى تاريخ كذا ويقول المعدل انه صلى تلك الصلاة فى ذلك
التاريخ او يقول المعدل انه كان فى ذلك الوقت نائما او مغلوبا على اختياره او صغيرا
غير مكلف او معدوما غير مخلوق او غائبا عن حضرة الجارح او نحو ذلك فهنا يجب
الرجوع الى الترجيح ايضا ولا يجب قبول الجرح مطلقا لا قطعا ولا ظنا واما ان لا يعارض
الجرح توثيق معارضة حقيقية خاصة ولكن معارضة عامة مثل ان يقول الجارح
ان الراوى كان ممن يخل بالصلاة ويتناول المسكر ويقول المعدل انه ثقة مامون
ونحو ذلك فلا يخلو اما ان يكون عدالة الراوى معلومة بالتواتر مثل مالك والشافعى
ومسلم والبخارى وسائر الائمة الحفاظ فانه لا يقبل جرحهم بما يعلم نزاهتهم عنه ولو كان
مقبولا لكان الزنادقة يجدون السبيل الى ابطال جميع السنن المأثورة بان يتعبد بعضهم
ويظهر الصلاح حتى يبلغ الى حد يجب فى ظاهر الشرع قبوله ثم يجرح الصحابة رضى الله عنهم

فیرمی

فيرمى عمار بن ياسر بادمان شرب المسكر وسلمان الفارسى بالسرقة لما فوق النصاب وابا ذر
بقطع الصلاة وابى بن كعب بفطر رمضان وامثال هذا فى ائمة التابعين وسائر ائمة
المسلمين فى كل عصر فان من جوز هذا فليس باهل للمراجعة ولا جدير بالمناظرة وكثيرا
ما يقول ائمة الجرح والتعديل فى اهل هذه الطبقة فلان لا يسأل عن مثله فان
تكلموا فيهم بتوثيق او تليين ونحو ذلك فانما يعنون به التعريف بقدر حفظهم وانهم
فى العليا من مراتب الحفظ او الوسطى واما ان كانت عدالة الراوى مظنونة غير معلومة
فظاهر كلام الاصوليين تقديم الجرح المفسر وقبوله من غير تفصيل وتعليلهم بالرجحان
يقتضى ان ذلك يختلف بحسب اختلاف القرائن والاسباب المرجحة لاحد الامرين وهذا
هو القوى عندى ولا نص للنظار يخالفه فنقول لا يخلو اما ان يكون عدالة الراوى
ارجح من عدالة الجارح له او مثلها او دونها ان كانت عدالة الراوى ارجح من عدالة الجارح
واشهر من عدالة الجارح لم يقبل الجرح لانا انما نقبل الجرح من الثقة لرجحان صدقه
على كذبه ولاجل حمله على السلامة وفى هذه الصورة كذبه ارجح من صدقه
وفى حمله على السلامة اسائة الظن بمن هو خير منه واوثق واعدل واصلح وكثيرا
ما يقول ائمة هذا الشان فى اهل هذه الطبقة اذا سئلوا عنهم انا اسأل عن فلان
بل هو يسأل عنى واما ان كان مثله فى العدالة فيجب التوقف لتعارض امارتى
صدق الجارح وكذبه فان عدالة الجارح امارة صدقه وعدالة المجروح امارة
كذبه وهما على سواء وليس احدهما بالحمل على السلامة اولى من الاخر فان انضم
الى عدالة المجروح معدل كان وجها للترجيح عند التسوية وان كانت عدالة الراوى اضعف
من عدالة الجارح فان الجرح هنا يقبل الا ان تقتضى القرائن العادية والحال
المعلومة ونحوها ان الجارح واهم فى جرحه او كاذب فان القرائن قد تعل حديث الثقة
وان كان معينا مبينا ويسميه المحدثون معللا وقالوا فى تفسير العلة التى يعل بها حديث

الثقة هي عبارة عن اسباب خفية غامضة طرأت على الحديث فاثرت فيه اي ان
قدحت في صحته تدرك العلة بتفرد الراوي وبمخالفة غيره له مع قرائن تنضم الى ذلك
يهتدي الناقد بها الى الطلاع على ارسال في الموصول او وقف في المرفوع او دخول حديث
في حديث او وهم واهم الى غير ذلك بحيث غلب على ظنه ذلك فامضاه وحكم به
او تردد في ذلك فوقف واحجم عن الحكم بصحة الحديث فان لم يغلب على ظنه التعليل
بذلك فظاهر الحديث المعلل السلامة من العلة هذا كلامهم بلفظه فاي فوق
يجده الناظر المنصف بين اعلال رواية الثقة لحديث معين واعلال رواية الثقة
في الجرح معين رجل معين بل المعارضة بين الجارح والمجروح اكثر من العلل المعارضة
بين الراوي والحديث لما يقع بين الناس في العادة من العداوة اما لاجل الاختلاف
في المذاهب او غير ذلك فهذه حجة قوية ماخوذة من نصوص أئمة الحديث واما
الحجة على ذلك من انظار علماء الاصول فهي ان الجرح المبين السبب انما قدم
على التعديل لانه ارجح اذ كان الاقرب في المعقول ان الجارح مطلع على ما لم يطلع عليه
المعدل وفي قبوله حمل الجارح والمعدل على السلامة معا ولم يقل احد ان الجرح مقدم
للمناسبة طبعية ذاتية بين اسم الجرح الذي حروفه الجيم والراء والحاء المهملة وبين
صدق من ادعاه وحينئذ يظهر ان العبرة بالرجحان الذي هو ثمرة الترجيح وانما هذا
الذي وجب تقديم الجرح في بعض الصور وهو نوع من الترجيح اوجب الرجحان فاذا
انقلب الرجحان في بعض الصور الى جنب التعديل وقامت على ذلك القرائن وترجح ذلك
في ظن الناظر في التعارض فاما ان يوجبوا عليه ان يقضي بالراجح عنده فذلك هو
الذي نقول او يوجبوا عليه العمل بالمرجوح عنده فذلك خلاف المعقول والمنقول
فتامل هذا الكلام فانه مفيد مانع من المسارعة الى قبول الجرح من غير بصيرة
واياك والاغترار بقول الاصوليين ان الجرح مقدم فان الرجال انما ارادوا تلك الصورة التي

نظروا فيها الى مجردها عن جميع الامور الا الجرح المفسر والتعديل المجمل وهذه الصورة
لم يخالف فيها وهم اعقل من ان يطردوا هذا القول لما يلزمهم من جرح أئمة الصحابة
والتابعين بقول من اظهر الصلاح من الزنادقة ليتوصل الى ذلك وامثاله من مكايد
الدين فان قلت انما يخصص عموم كلامهم في هذه الصورة لانها تؤدي الى تقديم المظنون
على المعلوم ولو لم يتناول كلامهم بل خبر الثقة حين صادم المعلوم لا يسمى مظنونا بل
كذبا قلنا وكذلك الصورة التي ذكرناها يجوز تخصيصها لانها من قبيل تقديم الموهوم المخصص
المرجوح على المظنون الراجح وقد علم من قواعدهم ان ذلك لا يجوز فقواعدهم هي
لعموم كلامهم على ان مخالفتهم بالدليل جائزة غير ممنوعة وقد اتضح الدليل على ما
اخترته وبان بطلان قطع المعترض على ان الجرح مقدم مطلقا قطعا ولله الحمد انتهى
عبارت ظاهر باهرست که قطع قاطع باینکه هرگاه جماعه عدول جرح راوی نمایند جرح شان مقبول است
قطعی ست بی تقدیر و حتمی ست بی هدایت و کتاب منیر پس بنابرین افاده قبول جرح و جرحیت اجلح بی دلیل
و عدم التفات کسی تو فیق اعلام اثبات او اقبول بی تقدیر و حتم بی هدایت کتاب منیر خواهد بود
و نیز ازان ظاهرست که نزد محققین بمذهب صحیح آنست که جرح مطلق غیر مفسر السبب جرح حاصل نمیشود و چون
قدح جرح اجلح هم مطلق غیر مفسر بالسبب یا مفسر است بسببی که لایق جرح نیست کما سبق بیانه پس
احتفال و التفات ارباب عقول و انشاء به تلقی آن بتسلیم و قبول نباید و نیز ازان ظاهرست که هرگاه
در جرح و تعدیل معارضه حاصل باشد و عدالت راوی بتواتر معلوم باشد مثل مالک و شافعی و بخاری
و سائر ائمه حفاظ پس جرح در ایشان مقبول نیست و اگر این جرح مقبول باشد زنادقه بسوی ابطال
جمیع سنن راه یابند و چون ظاهرست که اجلح هم حسب افاده عسقلانی در تقریب از طبقه مالک است
در جلالت شان و رفعت مکان کمتر از حضرات ثلثه کو رین نیست بلکه نظر الی قوادح تلک الاعلام که در کتب
حضرات سنیه مفصلا و مشروحا مذکورست ازین ائمه سنیه بالاتر باید گفت پس قدح قادحین بر او
مقبول ارباب علوم و عقول نخواهد بود و نیز ازین عبارت هویداست که هرگاه عدالت راوی ارجح و اشهر

از عدالت جارح باشد جرح جارح مقبول نمیشود چه قبول جرح از ثقه نمی‌کنیم مگر بسبب رجحان
صدق او بر کذب او و حمل آن جرح بر سلامت و در صورت جرح کسیکه عدالتش ارجح و اشهر باشد کذب جارح ارجح
از صدق اوست و در حمل جرح او بر سلامت اسائت ظن ست بکسیکه او بهتر ست از جارح و اوثق و اعدل
و اصلح می باشد و ظاهرست که عدالت اجلح که از طبقه مالک ست ارجح ست از عدالت جارحین او بتسلیم
آن پس جرح جارحین قابل قبول نباشد که در قبول جرح شان در اجلح اسائت ظن ست بکسی که از ایشان
بهتر ست و اوثق و اعدل و اصلح و نیز ازان ظاهرست که اگر جارح مثل راوی باشد در عدالت پس در قبول
جرح او توقف واجب ست و اگر بسوی عدالت مجروح معدلی منضم شود ترجیح عدالت او موجب خواهد بود پس اگر
بر سبیل تنزل و تسلیم عدالت جارحین اجلح را با عدالت او متساوی کنیم باز هم بحسب افاده علامه
ابن الوزیر توقف در ان واجب لازم خواهد بود و اقدام کابلی و شاه صاحب و دیگر متعنتین بر جرح مستهجن
و مستنکر و بغایت شنیع و فظیع بلکه چون انضمام جمعی از موثقین و زمره از معدلین بعدالت او از افادات
قوم ظاهرست برای ترجیح عدالت او وجهی وجیه و سببی متین پیداست و نیز ازان ظاهرست که جرح
مبین السبب مقدم نکرده شد بر تعدیل مگر باین وجه که آن ارجح می باشد چه عقلا قریب ست که جارح مطلع باشد
بر چیزی که معدل بران مطلع نشده باشد و در قبول جرح حمل جارح و معدل هر دو بر سلامت ست و کسی نگفته است
که جرح مقدم ست بسبب مناسبت طبعیه فی ذاتیه در میان اسم جرح که حرف آن جیم و را و حاء مهمله ست و در میان صفت
کسیکه ادعای جرح نماید پس ظاهر شد که اعتبار در تقدیم جرح برجحان می باشد که آن ثمره ترجیح ست پس
اگر در بعض صور رجحان بسوی جنب تعدیل منقلب شود و برین تعدیل قرائن قیام نماید و در ظن ناظر در
تعارض ترجح شود پس یا واجب بکنند بر او که حکم بکند براجح نزد خودش پس این عین مدعی ست یا واجب
بکنند بر او عمل را بر مرجوح نزد او پس این خلاف معقول و منقول ست و بعد این کلام علامه ابن الوزیر
حکم بتامل درین کلام نموده و ظاهر فرموده که این کلام مفید و مانع از مسارعت بسوی قبول جرح
من غیر بصیرة میباشد و نیز ازان ظاهرست که علامه ابن الوزیر بکمال تخویف و تحذیر نموده از اغترار
بقول اصولیین که جرح مقدم ست و افاده کرده که ایشان اراده نکرده اند مگر صورتی را که مجرد باشد

از

از جمیع امور بجز جرح مفسر و تعدیل مجمل و اصولیین اعقل اند ازین که این قول را مطرد نمایند چه ایشان را
در صورت اطراد لازم می آید که بقول مظهرین صلاح و سداد از زنادقه و ارباب الحاد جرح
ائمه صحابه و الا نزلو قدح تابعین امجاد نمایند و نیز ازان ظاهرست که علامه ابن الوزیر در آخر
کلام متین النظام را افاده نموده که متضح شد دلیل هر چیزی که اختیار کرده آنرا و ظاهر شد بطلان
قطع معترض باینکه جرح مقدم ست مطلقا قطعا و نیز محمد بن ابراهیم المعروف بابن الوزیر در روض
باسم گفته فان قلت الیس قد اختلف فی توثیق بعض رجالهما ای الشیخین و علل بعض الحفاظ
شیئا من حدیثهما و صنف الدارقطنی فی ذلک کتاب الاستدراکات و التتبع و صنف فی ذلک
ابو مسعود الدمشقی و ابو علی الغسانی الجیانی فکیف یصح مع ذلک دعوی الاجماع قلت قد
ذکر العلماء فی علوم الحدیث و شروح الصحاح جمیع ذلک و استوعبوا الجواب علیه و تحقیق القول
فیه و لا بد من ذکره لکنه نشیر من ذلک علی قدر هذا المختصر فاقول اعلم ان المختلف
فیه من حدیثهما هو الیسیر و لیس فی ذلک الیسیر ما هو مردود بطریق قطعیة و لا اجماع
بل غایة ما فیه انه لم ینعقد علیه الاجماع و انه لا یعترض علی من عمل به و لا علی احد
من توقف فی صحته و لیس الاختلاف یدل علی الضعف و لا یستلزمه فقد اختلف فی
الخلفاء الراشدین الذین هم افضل الصحابة و کفرهم طوائف من الروافض و النواصب
و الخوارج و سلم من التکفیر و الاختلاف من هو دون الخلفاء رضی الله عنهم من
صغار الصحابة فلیس مجرد ذکر الاختلاف بضائر الثقات من رجال الصحیحین
و لا مشعر بضعف حدیثهم فانما الحجة فی الاجماع لا فی الخلاف و الاجماع لم ینعقد علی
ضعف شیء فیهما و انما انعقد علی صحتهما الا ما لا نسبة له الی ما فیهما من الصحیح فانه وقع فیه
الاختلاف الذی لیس هو بحجة علی الضعف و لا علی الصحة اذ لو دل علی شیء لم یکن بان
یدل علی الضعف اولی من ان یدل علی الصحة اذ کل منهما قد قال به قائل بل یکون
القائل بالصحة اولی لانه مثبت و المضعف للحدیث اذا لم یکن سبب التضعیف ناف و المثبت

اولی من النافی وقد الف ذین الذین کنا با فی الجواب عن ذلک وذکر النووی فی شرح مسلم
انه قد اجاب عن ذلک او عن اکثره فی شرحه ازین عبارت ظاهرست که اختلاف دلالت
بر ضعیف نمی کند و همین قدر لازم است که مجرد ذکر اختلاف در ثقات رجال نمی رساند و نه مشعر بتضعیف حدیث
ایشان می مضعف حدیث هرگاه بیان سبب تضعیف نکند نافی است علی الصحت حدیث مثبت است
و مثبت اولی است از نافی پس تضعیف اجلح که از بعض متعصبین سر زده بعد سماع وجوه توثیق او
قابل التفات و اعتنا نیست قوله پس بحدیث او احتجاج نتوان کرد اقول بر ناظر سالک سوی منهاج
و متتبع مناهج مسلک واضح الفجاج کالسراج الوهاج روشن و تابان و ظاهر و نمایان است که اسقاط مخاطب کشف
الابتهاج حدیث اجلح را از احتجاج صریح مبالغه در لجاج و عین مراء و اعوجاج است چه آنقدر یافتی که اساطین سنیه
توثیق اجلح کرده و اکابر اعلام حذاق مثل امام احمد بن حنبل شیبانی در مسند خود و ترمذی و نسائی و ابو داود
و ابن ماجه در صحاح خود حدیث اجلح را ذکر می کنند پس صحت احتجاج بحدیث اجلح از افادات این حضرات ظاهر
و باهر است پس چگونه نزد عاقلی حدیث اجلح از اعتبار ساقط و از مرتبه احتجاج باطل خواهد بود سبحان الله
صنیع این حضرات خیلی غریب است و عجیب که در صدد مفاخرت بکتب و اسفار و صحاح و جوامع خویش
بر می آیند و چها مناقب و مآثر که برای آن ثابت نمی کنند تا آنکه بمزید دانشمندی بسبب عدم اعتنا
اهل حق بران و عدم تسلیم ایشان جمیع مرویات آن را زبان طعن میگشایند و هرگاه نوبت باحتجاج
اهل حق بمرویات آن از الزامات میرسد راه نکوص و فرار اتباعا للشیعة خصم الکبار پیش گرفته صد و نکول
و اعراض و عدول از مرویات ثقات صحاح و رجال مقبولین خویش میفرمایند و بکمال حیا و انصاف بر روی ثقات معتمدین
شان افتاده ایشان را کما ینبغی نیز بر تیغ قدح و جرح و ملام می نمایند و مع ذلک کله اگر بفرض غیر
واقع اجلح مقدوح و مجروح هم باشد و هیچ وجه توثیق او ثابت نشود باز هم استدلال بضعف او
بر بطلان حدیث شریف که مدلول صریح کلام مخاطب متحذلق است از عجائب استدلالات
و غرائب احتجاجات است چه پر ظاهر است که ابطال حدیث کسی بسبب ضعیف و مقدوح بودن او
از انواع تقدیم و طریقه محدثین بغایت بعید و چنین جسارت سراسر خسارت از اهل فضل و علم

نهایت

نهایت مستبعد الیس فیکون رجال شیعی هرچند منافات بیان جرح غیر راوی و مدارس عن حدیث
نهایت ظاهر و مستنیر است لکن بحمد الله المنعام نصرت بر مرام از بعض اساطین اعلام ذکر می نمایم بعیان
بعض افادات شان قصب السبق در تخجیل مخاطب نبیل میربایم عبد الوهاب بن علی سبکی در طبقات
فقهای شافعیه گفته و اذا ضعف الرجل فی السند ضعف الحدیث من اجله و لم یکن فی ذلک
دلالة علی بطلانه بل قد یصح من اخری و قد یکون هذا الضعیف صادقا و ثبتا
فی هذه الروایة فلا یدل مجرد تضعیفه علی بطلان ما جاء به ازین افاده علامه سبکی
واضح گردید که اگر در سند حدیثی راوی ضعیف باشد آن حدیث بسبب این راوی ضعیف خواهد شد لکن
درین امر دلالتی بر بطلان آن نخواهد بود بلکه گاه هست که این حدیث از طریق دیگر صحیح باشد و گاه
هست که شخص ضعیف درین روایت صادق و امین باشد پس مجرد تضعیف او دلالت بر باطل
بودن روایت او نخواهد کرد پس اگر اجلح ضعیف و مقدوح هم مفروض شود غایة ما فی الباب این است که باعث
ضعف طریقی که دران اجلح واقع شده خواهد شد لکن باین سبب حکم به بطلان حدیث ممکن نیست
بلکه جسارت بر ابطال بادنی خیال سراسر تهور و اضلال است شیخ عبد الحق دهلوی در شرح سفر السعادة گفته
باید دانست که ارباب انتقاد حدیث جماعتی اند که درین باب غلو و افراط دارند و براه تعصب و
تعجیل میروند و باندک توهمی و شائبه وهمی نسبت بوضع کنند و بدان مبادرت نمایند مثل ابن
جوزی و امثال وی که بمجرد آنکه بعض مردم در بعض رواة احادیث تکلم کرده مثل آنکه گفته فلان
ضعیف یا لیس بقوی یا متروک یا مطعون و امثال ذلک حکم بوضع کرده اند حال آنکه
ان احادیث ازان قبیل نیست که قلوب ببطلان آن شهادت دهد و نه مخالف کتاب و اجماع است
و منکر نیست و را عقل و نقل و دلیلی نیست بر وضع وی بکر تکلم بعض در راوی این خبر مجازفت
و افراط و تجاوز از حد است انتهی ازین عبارت در کمال وضوح است که موضوع گفتن حدیثی که
بعض مردم در بعض رواة آن تکلم کرده باشند مثل آنکه گفته باشند ضعیف یا لیس بقوی یا متروک
یا مطعون و امثال ذلک نهایت مجانبت تامل و احتیاط و عین غلو و افراط و تعصب مشعر توهم

مذموم ست پس اگر بالفرض اجلح باین اوصاف متصف هم باشد و قدح و جرح او که از بعض متعصبین سر زده مقبول هم داریم رد حدیث او و حمارات صریحه و مکابره قبیحه و عصبیت بارده و مجازفت فاسده خواهد بود و جلال الدین سیوطی در رساله اثبات فضیلت قرون ثلثه یعنی صحابه و تابعین و اتباع تابعین اولا گفته قال الطبرانی فی معجمه الصغیر حدثنا محمد بن احمد بن یزید القصاص عن دینار بن عبد الله مولی انس حدثنی انس بن مالک قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم طوبی لمن رآنی و من رای من رآنی و من رای من رای من رآنی قال الحافظ ابن حجر فی جزء خرجه لبعض شیوخه هذا حدیث ضعیف من حدیث انس رواه عنه دینار و ابو هدبة و موسی الطویل و الثلاثة ضعفاء و بعد آن طرق عدیده برای این حدیث نقل کرده و جد و جهد بلیغ در اثبات آن نموده و بعد آن گفته فصل جرت عادة الائمة ان الحدیث اذا کان ثابتا عندهم یروونه من طریق فیها من یتکلم فیه بقصد العلو کما نقلوا ان مسلما عیب علیه تخریج حدیث سوید بن سعید فی الصحیح و هو متکلم فیه فقال فمن این کنت اتی بنسخة حفص بن میسرة بعلو فاذا اطمانت نفوسهم بثبوت الحدیث لم یبالوا بروایته من ای طریق کان لهذا الغرض والطبرانی روی هذا الحدیث من طریق دینار لعلوه فانه وقع له ثلاثیا و قلبه مطمئن بثبوت الحدیث من طرق اخری فلا یخشی من غائلة دینار ثم اطبق المحدثون بعده علی تخریجه کذلک لانه وقع لمن بعده رباعیا ثم خماسیا ثم سداسیا ثم سباعیا ثم ثمانیا ثم تساعیا الی ان وقع لنا عشاریا و قد اشار الی ذلک الحاکم فی مستدرکه حیث رواه من حدیث ابی امامة و من حدیث عبد الله بن بسر و صححه من حدیثهما و قال قد روی باسانید تنسب عن انس و اقربها الی الصحة حدیث ابی امامة و عبد الله بن بسر فاشار الی علو اسانید حدیث انس مع ضعفها و صحة المتن من روایة غیره ازین عبارت ظاهرست که هرگاه حدیثی نزد ائمه حدیث ثابت باشد مبالات نمی کنند بروایت آن از هر طریق که باشد

پس چون حدیث ولایت باسانید متعدده ثابت ست اگر بالفرض اجلح مقدوح هم باشد ضرری بثبوت حدیث نمی رسد و اگر ضعف اجلح بر تقدیر تسلیم هم سبب تضعیف اصل حدیث شریف گردد این همه احادیث که برای فضیلت قرون ثلثه می آرند و بر اثبات آن ائمه سنیه می گمارند کنسج العنکبوت او اوهن من ذلک خواهد گردید و لا یرضی به الا المجنون الماوس المبهوت او المعاند الشاحن الممقوت و شمس الدین محمد المدعو بعبد الرؤف المناوی بن تاج العارفین بن علی در فیض القدیر شرح جامع الصغیر در شرح حدیث آدم فی السماء الدنیا تعرض علیه اعمال ذریته الحدیث گفته و اسناده ضعیف لکن المتن صحیح فانه قطعة من حدیث الاسراء الذی اخرجه الشیخان عن انس لکن فیه خلف فی الترتیب ازین عبارت واضح و لائح ست که حدیث آدم فی السماء الدنیا تعرض علیه اعمال ذریته هر چند باسناد ضعیف مروی ست ضعیف میشد لکن متن آن صحیح ست چه این حدیث قطعه ایست از حدیث اسرا که آن را شیخین از انس اخراج کرده اند لکن در آن در ترتیب اختلافی هست پس هرگاه این حدیث با ضعف الاسناد و خلف الترتیب بسبب آنکه قطعه ایست از حدیث اسرا که آن را شیخین اخراج کرده اند صحیح باشد اگر بالفرض سند حدیث ولایت که از اجلح مرویست ضعیف هم باشد نقص در حدیث ضعیف نخواهد بود زیرا که حفاظ محدثین ثقات و افاخم منقدین اثبات بسندی غیر ازین سند روایت آن فرموده و تصحیح و تصریح بصحت آن نموده اند قطعا و جزما و یقینا و حتما لائق قبول و اعتماد و قابل اعتبار و استناد باشد و نیز مناوی در فیض القدیر در شرح جامع الصغیر در شرح حدیث اکل الربا و موکله و کاتبه و شاهداه الحدیث گفته و فیه الحارث الاعور قال الهیثمی بعد عزوه لابی یعلی و احمد و الطبرانی و فیه الحارث الاعور ضعیف و قد وثق و عزاه المنذری لابن خزیمة و ابن حبان و احمد ثم قال رووه کلهم عن ابن مسعود الا ابن خزیمة فعن مسروق عن ابن مسعود و اسناد ابن خزیمة صحیح انتهی فاهمل المصنف الطریق الصحیح و ذکر الضعیف و رمز لصحته فانعکس علیه الحاصل ان هذا روی باسنادین احدهما صحیح و الاخر ضعیف فالمتن صحیح ازین عبارت ظاهرست که در سلسله سند

۱ عن الحارث الاعور ۱۲ م

حدیث اکل الربوا وموکله الحدیث حارث اعور واقع شده واو ضعیف ست و اینحدیث را منذری بابن
خزیمه وابن حبان واحمد نسبت نموده وبعد آن گفته که همه شان اینحدیث را از حارث اعور روایت نموده اند
الا ابن خزیمه پس او از مسروق از ابن مسعود روایت کرده واسناد ابن خزیمه صحیح ست ومناوی بعد
بیان اینمعنی گفته که حاصل اینست که این حدیث بدو اسناد روایت کرده شده یکی از ان صحیح دیگری ضعیف
پس متن اینحدیث صحیح ست فهذا نص آخر من المناوی الحاوی لمدارک السبر
والتنقیب علی مطلوبنا الزاهر المحقق بالبنیان المصیب ومحمد بن ابراهیم در روض باسم گفته
قال النووی رحمه الله الثانی ان یکون ذلک ای روایة البخاری ومسلم عن بعض من اختلف
فی جرحه وتوثیقه واقعا فی المتابعات والشواهد (ای الوجه الثانی) وقد اعتبر الحاکم ابو عبد الله بالمتابعة
والاستشهاد فی اخراجه عن جماعة لیسوا من شرط الصحیح منهم مطر الوراق وبقیة
بن الولید ومحمد بن اسحاق بن یسار وعبد الله بن عمر العمری والنعمان بن راشد اخرج مسلم
عنهم فی الشواهد فی اشباه لهم کثیرین قلت وقد صرح مسلم بهذا کما یاتی فی الوجه الرابع
وقد استخرجت مثل ذلک فی البخاری من شرح الصحیح وهو انه قد نص علی تضعیف جماعة
یروی عنهم فی الصحیح وکذلک الذهبی فی تراجمهم فی المیزان ولم یذکر ان البخاری اخرج حدیثهم
متابعة فدل هذا علی ان صاحبی الحدیث قد تخرجان من الطریقة التی فیها ضعف لوجود
متابعات وشواهد تجبر ذلک الضعف وان لم یوردا تلک المتابعات والشواهد فی الصحیحین
قصد اللاختصار والتقریب علی طلبة العلم مع ان تلک المتابعات والشواهد معروفة
فی الکتب البسیطة والمسانید الواسعة وربما اشار بعض شراح الصحیحین الی شیء منها قال
النووی الثالث ان یکون ضعف الضعیف الذی احتج به طرأ بعد اخذه عنه باختلاط
حدث علیه غیر قادح فیما رواه من قبل فی زمن استقامته کما فی احمد بن عبد الرحمن
بن وهب ابن اخی عبد الله بن وهب فذکر انه اختلط بعد الخمسین ومائتین بعد خروج
مسلم من مصر وهو فی ذلک کسعید بن عروبة وعبد الرزاق وغیرهما ممن اختلط آخرا

ولم

ولم یمنع ذلک من صحة الاحتجاج فی الصحیحین بما اخذ عنهم قبل ذلک الرابع ان یعلو بالشخص
الضعیف اسناده وهو عنده من روایة الثقات نازل فیقتصر علی العالی ولا یطول
باضافة النازل الیه مکتفیا بمعرفة اهل الشان فی ذلک وهذا العذر قد رویناه تنصیصا
عن مسلم وهو خلاف حاله فیما رواه عن الثقات اولا ثم اتبعهم بمن دونهم متابعة
وکان ذلک وقع منه بحسب حضور باعث النشاط وغیبته روینا عن سعید
بن عمرو البردعی انه حضر ابا زرعة وذکر صحیح مسلم وانکار ابی زرعة علیه روایته
عن اسباط بن نصر وقطن بن نسیر واحمد بن عیسی المصری الی قوله فقال انما ادخلت
من حدیث اسباط وقطن واحمد ما قد رواه الثقات عن شیوخهم الا انه ربما وقع الی
عنهم بارتفاع ویکون عندی من روایة اوثق منهم بنزول فاقتصر علی ذلک واصل
الحدیث معروف من روایة الثقات الی قوله فهذا مقام وعر وقد مهدته بواضح من
القول لم اره مجتمعا لمولف ولله الحمد انتهی کلام النووی رضی الله عنه فیه ما یدل علی
انه لا یعترض علی حفاظ الحدیث اذا رووا حدیثا عن بعض الضعفاء وادعوا صحته حتی
یعلم انه لا جابر لذلک الضعف من الشواهد والمتابعات ومعرفة هذا عزیزة لا یحصل
الا للائمة التامة بهذا الشان فقد سئل بعض الحفاظ الخبر عن النیف والعشرین
من مسند ابی بکر الصدیق رضی الله عنه فقیل له ما هذا واحادیث ابی بکر الصحاح
لا تزید علی خمسین حدیثا او لا یکون خمسین حدیثا فقال ان الحدیث یکون عندی من مائة
طریق او قال اذا لم یکن عندی من مائة طریق فهو عندی یتیم او نحو هذا رواه الذهبی
فی التذکرة والمیزان ومن الغرائب فی هذا المعنی ان کثیرا من اهل المعرفة بالحدیث یذکرون
ان حدیث الاعمال بالنیات حدیث غریب ما رواه الا عمر بن الخطاب ممن نص علی ذلک الحافظ
ابو بکر احمد بن عمرو البزار فی مسنده فانه ذکر انه لا یصح الا من حدیث عمر قال حافظ العصر
ابن حجر وکانه اراد بهذا اللفظ والسیاق والا فقد روینا معناه من حدیث انس

ای الحفاظ اهل الدرایة

وعبادة بن الصامت وابي ذر وابي الدرداء وابي امامة وصهيب وسهل وسعد والنواس
بن سمعان وغيرهم ورويناه بلفظ حديث عمر من حديث علي بن ابي طالب وابي سعيد الخدري
وابي هريرة وانس وابن مسعود واغرب من هذا ان ابن الصلاح مع امامته وسعة
معرفته مثّل ما انفرد به الثقة من الزيادة في الحديث بما رواه مالك عن نافع عن
ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض زكوة الفطر من رمضان على كل حر
او عبد ذكر او انثى من المسلمين فذكر ابن الصلاح وهو من اهل المعرفة بالحديث ان مالكا
انفرد بلفظ من المسلمين في الحديث وان عبيد الله بن عمر وايوب وغيرهما رووا هذا الحديث
عن نافع عن ابن عمر بغير هذه الزيادة قال زين الدين ابن العراقي هذا المثال غير صحيح
فقد تابع مالكا على ذلك عمر بن نافع والضحاك بن عثمان ويونس بن يزيد وعبد الله
بن عمر والمعلى بن اسمعيل وكثير بن فرقد واختلف في زيادتها على عبيد الله بن عمر وايوب
وكذلك ابو عبد الله الذهبي فانه قال في حديث ابي هريرة المرفوع ولا يزال عبدي يتقرب
الي بالنوافل حتى احبه فاذا احببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به
الحديث قال الذهبي في الميزان لولا هيبة الجامع الصحيح لعددنا هذا الحديث في منكرات
خالد بن مخلد ذكره في ترجمته ورد ذلك على الذهبي ابن حجر فقال ان لحديث خالد
شواهد في الحديث وروى له ثلثة شواهد احدها نحوه من حديث هشام الكناني عن
انس رضي الله عنه وثانيها بعضه من حديث معاذ وثالثها نحوه من حديث عروة
عن عائشة باسناد لا باس به فهذا يدلك على ان الحكم على الحديث بالغرابة والنكارة
او الشذوذ مقام وعر تدحض فيه اقدام ائمة الحفاظ فكيف بغيرهم فينبغي للقاصرين
الاعتراف لاهل الاتقان بالامامة والتقدم في علومهم وكف الكف الاعتراض على
امامي المحدثين البخاري ومسلم وامثالهما ومن وقف على قدح بعض رواتهما او تعليل
بعض حديثهما وكان ذلك من النادر الذي لم يتلق بالقبول فالذي يقوى عنده

وجوب

وجوب العمل بذلك لان القدح بذلك محتمل والثقة العارف اذا قال ان الحديث صحيح
عنده وجزم بذلك ولم تكن له في التصحيح قاعدة معلومة الفساد وجب قبول حديثه بالادلة
العقلية والسمعية الدالة على قبول خبر الواحد وليس ذلك بتقليد له بل هو عمل بمقتضى
ما اوجب الله تعالى من قبول اخبار الثقات ولو كان مجرد الاحتمال يقدح لطرحنا جميع
احاديث الثقات لاحتمال الوهم والخطأ في الرواية بالمعنى بل احتمال تعمد الكذب لا يمنع
القبول مع ظن الصدق وقد ثبت عن علي رضي الله عنه انه كان اذا اتهم الراوي حلّفه
فاذا حلف له صدقه كما رواه الذهبي في تذكرته وحسّنه والامامان المنصور بالله
في الصفوة وابو طالب في المجزي فهذا امير المؤمنين علي رضي الله عنه مع سعة علمه وقرب
عهده احتاج الى الاخذ بحديث من يتهمه ولا يطيب نفسه بقبوله لما لا يبعد عنه فكيف
باهل القرن التاسع اذا تعنتوا في الرواية وقدحوا في حديث ائمة الاثر وتعرضوا
لابطال ما صححه كبار الحفاظ اليس ذلك يؤدي الى محو آثار العلم وسد ابواب الفقه
وطمس معالم الدين وقد قبل رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث الاعرابي في الشهادة
على هلال رمضان كما صححه الحاكم وغيره من حديث ابن عباس وتواتر عن رسول الله
صلى الله عليه وسلم انه بعث الرسل الى الآفاق معلمين ومتعلمين مع ان اهل الآفاق لم
يكونوا قد خبروا رسله اليهم على طريقة المتعنتين في الخبرة وعلم رسول الله صلى الله
عليه وسلم ذلك من المفتي والمستفتي والراوي والمروي له والقاضي والمقضي عليه
ولم ينكر شيئا من ذلك على احد منهم والعدالة شرط في صحة الفتيا والرواية والقضاء
وكذلك قد روى ابو الحسين في المعتمد عن اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم انهم كانوا
يقبلون احاديث الاعراب فرحم الله امرأ ترك التعمق في الامور واقتدى برسول الله
صلى الله عليه وسلم وباصحابه خير امة اخرجت للناس رضي الله عنهم اجمعين
وعن التابعين لهم باحسان الى يوم الدين و ازانجا ظاهرست اگر بعض حفاظ حديث

روایت حدیثی از بعض ضعفا کرده او جای صحت آن کنند قول ایشان قابل رد و اعتراض نمیشود تا آنکه
علم بهم رسد باینکه جابر یحیی ابن ضعیف از شواهد و متابعات نیست و معرفت این امر عزیز است که حاصل
نمیشود مگر برای ائمه حفاظ که اهل درایت باین شان باشند پس بوضوح رسید که اگر بالفرض اجلح
ضعیف هم باشد و باز تصحیح روایت او کرده شود متعنتین متعصبین را بران جای اعتراض و ایراد نیست
و کابلی و شاهصاحب و امثال شان را کجا این مرتبه حاصل شده که نفی شواهد و متابعات حدیث ولایت
نمایند چه این مرتبه حسب افاده علامه ابن الوزیر حاصل نمیشود مگر برای ائمه حفاظ که اهل درایت تامه
باین شان باشند و حال کمال حفظ و تحقیق و درایت و نقد و تدقیق کابلی و شاهصاحب
بر ناظر اجوبه این کتاب یعنی تحفه کما ینبغی واضح و آشکار است گو اولیای شاهصاحب بسبب افتخار شان
بحصول بلکه معتد بها در فهم معانی احادیث و نقد متون و اسانید کما فی الرسالة التی الفها
المخاطب فی اصول الحدیث معتقد حصول درجه عالیه و مرتبه رفیعه برای ملاذ شان او درین باب باشند و لله الحمد
والمنة که متابعات عدیده و شواهد سدیده این حدیث از افادات اساطین حذاق دریافتی پس ظاهر
و باهر گردید که رد و انکار و ابطال شاهصاحب عمدة الکبار و کابلی عالی تبار این حدیث شریف را
بسبب وقوع اجلح در سند بعض طرق آن دلیل کمال مجانبت از علم جرح و تعدیل و محض ازلال و تضلیل
و بحت تخدیع و تسویل است و نیز ازان ظاهر است که ابوبکر بزار با وصفیکه از اهل معرفت بحدیث است
در مسند خود گفته که حدیث الاعمال بالنیات صحیح نمیشود مگر از حدیث عمر حالانکه معنی آن از
دیگر اصحاب هم مرویست و ابن حجر بصدد تاویل این قول بر آمده میگوید که گویا مرادش این است
که باین لفظ و سیاق از دیگر اصحاب آن صحیح نشده پس بالفرض اگر حدیث ولایت بطریقیکه در آن اجلح
واقع شده از کسی از نقاد حدیث غیر صحیح می گفت تاویلش ممکن بود باینکه این حدیث باین لفظ و سیاق
صحیح نیست و بطرق دیگر صحت آن ثابت است و نیز ازان ظاهر است که ابن الصلاح با وصف
امامت و سعت معرفت خود لفظ من المسلمین را در حدیث زکوة الفطر از متفردات مالک دانسته
و گفته که دیگران این حدیث را از ابن عمر بغیر این زیادت روایت کرده اند و زین الدین عراقی گفته

که این قول او غیر صحیح است زیرا که این زیادت متابعت نموده است عمر از نافع و ضحاک بن عثمان و یونس بن
یزید و عبدالله بن عمر و علی بن اسمعیل و کثیر بن فرقد پس هرگاه حکم ابن الصلاح که جلالت شان او
در فن حدیث شریف مستغنی از اظهار و تبیین است بانفراد مالک بزیادت لفظ من المسلمین
قابل التفات و اعتنا نباشد اقدام شاهصاحب بر ابطال حدیث ولایت با وصف صحیح بودن آن
و قدح و جرح اجلح مع کونه ثقة صدوقا بلا احتمال فکر و رویت تهور نهایت منکر و جسارت بیجای تحمیل ارای
اهل بصر است و نیز ازان ظاهر است که ذهبی در باب حدیث مرفوع ابی هریره لا یزال عبدی
یتقرب الی بالنوافل گفته اگر هیبت جامع صحیح نمیبود این حدیث را از منکرات خالد بن مخلد
شمار میکردند و این قول ذهبی علامه ابن حجر رد کرده گفته است که حدیث خالد را شواهد
دیگر در حدیث وارد شده و بعد آن چند شاهد برای آن روایت نموده پس ابی که در مرتبه اعضال
و اشکال آن بحدی رسیده باشد که اکابر محققین حذاق و اساطین ناقدین سباق مثل ذهبی که حسب افاده
شاهصاحب امام اهل الحدیث است مرتکب اغلاط صریحه و خطایای فضیحه در آن شده باشند قدم گذاشتن
کابلی و شاهصاحب با وصف ظهور حال مهارت و حسن فهم شان فیلی غریب و عجیب و نهایت
مستبشع بدیع است و نیز ازان ظاهر است که علامه ابن الوزیر افاده فرموده که حکم نمودن
هر حدیثی بغرابت و نکارت باشد و مقامی سخت است که دران اقدام ائمه حفاظ می لغزد فکیف غیر ایشان
پس لائق قاصرین این نیست که برای اهل اتقان اعتراف بامامت و تقدم در علوم شان نمایند و الکف
اعتراض را باز دارند پس هرگاه حکم بغرابت و نکارت و شذوذ مزلقه اقدام و مدحضه ائمه اعلام
باشد حکم ببطلان حدیثی بالاولی او عر و اصعب باشد سوقا للعثرات و اجلب باشد فینبغی للقاصرین
و یلیق بالزائغین الخاسرین کالکابلی المهین و المخاطب الفطین الاعتراف لاهل النقد و
الاتقان و السبر و الامعان بالتقدم و الامامة و التمهر و الزعامة فی خامضات علومهم
و متشعبات فنونهم و کف الکف الاعتراض و التقاعد عن القیام للرد و الانتهاض علی ائمة
المحدثین و اجلاد من المتسننین الذین رووا حدیث الولایة و صححوه درأ فی نحور ارباب الغوایة

ولیقابلوا قولهم بالتسلیم ولیاخذوا ما افادوه بقلب سلیم اذ الحکم بالغرابة او الشذوذ او النکارة مقام وعر تدحض فیه اقدام الائمة الحفاظ ومرتقی صعب تزلق فیه ارجل المهرة الایقاظ فکیف ما اجترأ علیه من ادعاء البطلان المنبعث من کمال العصبیة والشنآن الذی اورثه الصغار والهوان عند ائمة هذا الشان فانه مقام عظیم ومحل خطر جسیم مهول عند اکابر السابرین للروایات والآثار مخوف عند اجلة الناقدین للاحادیث والاخبار یکثر فیه العثار ویعز منه الاعتذار فقفوه المخاطب بهذا العنان والسلوک فی نهج یعترف فیه الحفاظ الذین هم من التحقیق والتنقید بمکان من غرائب الامور وعجائب الدهور والله هو الصائن من وساوس الخدوع الغرور والمنقذ من مشتبکات الظلم الی النور ونیز ازان واضح ست که ثقه عارف وقتیکه بگوید حدیث صحیح ست نزد او وجزم باین امر نماید ودر تصحیح قاعده معلومة الفساد نباشد قبول حدیث او بسبب ادله عقلیه وسمعیه دالت بر قبول خبر واحد دارد واجب خواهد بود پس کابلی وامثالش را و امثال شان را لازم و واجبست که حدیث ولایت را که اعاظم محققین و افاخم منقدین سنیه تصحیح کرده اند بر سر و چشم نهند و بقبول آن سر افتخار بلند کنند واتی للکابلی والمخاطب العادان یجد وا فی تصحیح هذا الحدیث قاعدة معلومة الفساد ونیز ازان ظاهرست که با وصف احتمال تعمد کذب اگر طمع صدق باشد مانع از قبول روایت نمی شود پس رد وابطال حدیث ولایت بسبب وقوع اجلح در سلسله سندان بمقام کمال استعجاب وفراوان حیرت ست چه بنابرین افاده اگر اجلح متعمد الکذب هم میبود تعمدش بسبب قرائن صدق او درین حدیث مانع از صدق روایت او نمیشد فکیف که صدوق و مستجمع محامد بودن او از افادات اساطین سنیه ثابت و متحقق ست ونیز ازان ظاهرست که علامه ابن الوزیر تعنت معاصرین خود را در روایت وقدح حدیث ائمه اثر وابطال اخبار یکه کبار حفاظ آن را تصحیح کرده باشند امر مؤدی بسوی محو آثار علم وسد ابواب فقه وطمس معالم دین دانسته پس هرگاه تعنت معاصرین علامه ابن الوزیر در روایت وقدح در حدیث ائمه اثر وابطال چیزی که آنرا کبار حفاظ تصحیح کرده اند

یورث این خرابیهای فظیعه موجب این مضرات شنیعه باشد تعنت وتعصب مخاطب عمدة الاعیان در قدح وجرح وابطال حدیث ولایت بلا دلیل وبرهان لائق اعتماد واحتفال بمحض اتکال بر سخائف و ترهات مصداق ما انزل الله بها من سلطان در عدم اکتراث بتصحیح اکابرین ماهرین این شان بالیقین الاذعان جالب مفاسد لاتحصی ومضار بی پایان خواهد بود فثبت ان المخاطب ذا الاشر وغیره من متعصبی القرن الثانی عشر لما تعنتوا فی الروایة وسلکوا مسلک الغوایة وقدحوا فی احادیث ائمة الاثر وجرحوا فیما اثبت عند اهل الخبر وتعرضوا لابطال ما صححه کبار الحفاظ وتناولوا باللوم والذم من وثقه عظام الاثبات الایقاظ یؤدی ذلک الی محو آثار العلم وسد ابواب الفقه وطمس معالم الدین وارخاء حجابه ونیز محمد بن ابراهیم در روض باسم در بیان وجوه جواب از قول صاحب رساله معرفة الاخبار مبنیة علی معرفة عدالة الراوی ومعرفة عدالتهم فی هذا الزمان مع کثرة الوسائط کالمتعذر الخ گفته الوجه السادس ان کلام هذا المعترض مبنی علی تحریم قبول المراسیل کلها وما ادری لما بنی کلامه علی هذا وهو لا یدری ما اختاره خصمه مما اختاره طالب علم الحدیث فی ذلک لجواز قبول المراسیل مذهب المالکیة والمعتزلة والزیدیة ونص علیه منهم ابو طالب فی کتاب المجزی والمنصور فی کتاب صفوة الاختیار وروی ابو عمر بن عبد البر فی اول کتاب التمهید عن العلامة محمد بن جریر الطبری اجماع التابعین علی ذلک ومذهب الشافعیة قبول المراسیل علی تفصیل مذکور فی کتب علوم الحدیث والاصول والمختار علی تفصیل فیه وهو قبول ما لم یفد ضعفه لعلة الارسال لجابر یقوی الظن بصحته اما بمعرفة حال من ارسله وانه لا یرسل الا عن ثقة کمراسیل ابن المسیب ومما جزم به البخاری من تعالیق الصحیح ولم یورده بصیغة التمریض وما صححه المهرة من الحفاظ فی کتب الاحکام وقطعوا علی نسبة الحدیث الی مخرجه من غیر استناد من المصنف الی مخرج الحدیث وغیر ذلک من المراسیل المقصودة بما یقویها بل مراسیل الصحابة والتابعین وائمة الحدیث

المعروفين مقبولة اذا لم يعارضها مسند صحيح ولا مرسل من عرف منهم بالارسال عن الضعفاء
وادلة وجوب قبول الخبر الواحد تتناول ذلك وموضع بيان الحجة على جواز ذلك كتب
الاصول والمسئلة نظرية لا يجوز الانكار فيها على من ذهب الى احد المذاهب ومن احسن
ما يحتج به في ذلك الاجماع على قبول اللغة والنحو مع بناء تفسير الحديث عليهما بغير
اسناد صحيح على شرط اصحاب الحديث اذا عرفت هذا فاعلم ان اقوى المراسيل ما ارسله
العلماء من احاديث هذه الكتب لوجوه اولها ان نسبة الكتاب الى مصنفه معلومة
في الجملة فانا نعلم بالضرورة ان محمد بن اسمعيل البخاري الف كتابا في الحديث وانه
هذا الموجود في ايدي المحدثين وانما يقع الظن في تفاصيله وما علمت جملته وظنت
تفاصيله اقوى مما ظنت جملته وتفاصيله وثانيها ان اهل الكذب والتحريف
لم يتمكنوا من ادخال الكذب في هذه الكتب فكما انه لا يمكن احدا ان يدخل الفقهاء من المذاهب
الاربعة غير مذاهب ائمتهم فيدخل في المنهاج للنووي ان الشافعي لا يشترط النصاب في
زكوة ما اخرجت الارض ويدخل على الحنفية مثل ذلك وكذا لا يستطيع احد ان
يدخل على الزيدية في كتاب اللمع الذي هو مدرسهم مسئلة للفقهاء وينسبها الى
ائمة الزيدية ولا يستطيع احد ان يدخل على النحاة في كتبهم المدرسة ما ليس فيها فكذلك
يتعذر ان يدخل على البخاري احاديث الشهاب ونحوه ويمضي ذلك على الحافظ ولو تعذر
ذلك في حق بعض الضعفاء لانكشف الحق عن قريب وكان ذلك المعذور غير مواخذ عند الله
تعالى لا بد ان يكون عاملا على بعض مذاهب العلماء غالبا كما سياتي بيان ذلك عند ذكر
كثرة الطرق في الرواية واتساع كثير من العلماء في ذلك واعتمادهم على العمل بالظن و
ثالثها ان النسخ المختلفة بمنزلة الرواة المختلفين فاتفاقها يدل على صحة
ما فيها عن المصنف قطعا وظاهرا فانك اذا وجدت الحديث منسوبا الى البخاري في نسخة
نسخت باليمن وجدته منسوبا اليه في نسخة غربية او شامية او عراقية ووجدت ذلك

الحديث كذلك في شراح البخاري ومصنفه في بلاد اخرى وزمان آخر ووجدته في الكتب
المستخرجة من كتب الحديث والمختصرة منها فتجده في جامع الاصول لابي السعادات ابن
الاثير والمنتقى لعبد السلام واحكام عبد الحق والالمام للشيخ تقي الدين ونحوها
وتجده في كتب الفقه البسيطة المشتملة على ذكر المذاهب والحجج وتجده في شواهد الفقه
المجردة مثل شواهد المنهاج لابن النحوي وشواهد التنبيه لابن كثير ونحوها وهذه
الكتب قلما يوجد كلها ويوجد الحديث فيها وقد يوجد كثير منها ويوجد الحديث في كثير
منها ولا شك ان الناظر فيها ان لم يستفد العلم الضروري باستحالة تواطؤ مصنفيها
على محض الكذب والبهت لانه يستحيل اجتماعهم واتفاقهم على ذلك لتباعد اغراضهم
وبلدانهم وازمانهم ومذاهبهم فاقل الاحوال ان ذلك يفيد من الظن ما يفيده الاسناد
الى المصنف مع السماع على الثقة ولكن بغير اسناد فاذا كان الجم الغفير من الائمة
من فرق الاسلام قد نصوا على وجوب قبول المرسل وادعى ابن جرير وغيره الاجماع
على ذلك مع خلو المرسل عن مثل هذه القرائن فكيف تنكر على من قبله مع مثل
هذه القرائن الكثيرة واذا كان المعتمد في باب الرواية هو الظن المطلق كما ياتي تحقيقه
عند كثير من اهل العلم فكيف ينكر على من استند الى مثل هذا الظن القوي فان قيل ان اهل
الحفظ والثقة من المحدثين قد يسندون عن معمرين لا يعرفون الحديث ولا يضبطونه
فكان هذا قد جاء في رواية الثقات عنهم قلت اهل الحديث لا يعتمدون على اولئك
المعمرين في جواز الرواية والعمل بالحديث بل يعتمدون على من قرأ لهم على من اثبت طباق
السماع لهم وانما احتاجوا الى اولئك طلبا لعلو السند ذكر معنى ذلك الذهبي في خطبة الميزان
وقال انه مبسوط في علوم الحديث وقال من العلو وانه لا بد من صون الراوي وستره وذكر
ذلك كله زين الدين في كتابه في علوم الحديث والله اعلم ازين عبارت ظاهر است كه قبول
مراسيل مذهب مالك ومعتزله وزيديه است وابو عمر بن عبد البر در اول كتاب تمهيد از علامه محمد بن

جریر طبری اجماع تابعین برین امر نقل نموده و مذهب شافعیه هم قبول مراسیل ست بر تفصیلی که در علم حدیث
و اصول آن مذکور ست و همین مذهب مختار ست بر تفصیلی که دران می باشد پس هرگاه قبول مراسیل مذهب
جمعی از اعلام عظام و اساطین فخام سنیه باشد بلکه از افاده ابن جریر طبری انعقاد اجماع تابعین
بر قبول متحقق باشد حدیث اجلح که مسند ست بالاولویة الظاهرة لائق قبول و اصغا باشد و نیز ازان
ظاهر ست که احسن چیزی که بان احتجاج کرده میشود برین مسئله اجماع ست بر قبول لغت و نحو با وصف
بناء تفسیر حدیث بان بغیر اسنادیکه صحیح باشد بر شرط اصحاب حدیث پس هرگاه لغت و نحو
با وصفیکه تفسیر قرآن شریف و حدیث منیف بران مبنی ست من غیر اسناد صحیح علی شرط اصحاب الحدیث
اجماعاً مقبول باشد حدیث اجلح که بحمد الله حدیث مسند ست و بلاریب افضل ست از مراسیل بالاولویت تمام
مقبول ارباب علوم و عقول خواهد شد و نیز محمد بن ابراهیم در روض باسم در بیان وجوه مذکوره گفته
الوجه السابع ان اقصی ما فی الباب ان یروی المحدث عن المجاهیل من المسلمین او المجاهیل
من العلماء فقد قال ذلك من اهل العلم المجمع علی فضلهم و نبلهم من لا یحصی فقد ذهب
ائمة الحنفیة الی قبول المجهول من اهل الاسلام و ذهب الی ذلك کثیر من المعتزلة والزیدیة
وهو احد قولی المنصور ذکر ما یقتضی ذلك فی کتابه هدایة المسترشدین و هو الذی
ذکره عالم الزیدیة و مفتیهم و عابدهم و ثقتهم عبد الله بن یزید العنسی ذکره فی الدرر المنظومة
بعبارة محتملة للروایة عن مذهب الزیدیة کلهم و هو الذی اشار الی حجته ابو طالب فی کتاب
جوامع الادلة و توقف فی کتاب المجزی و ذکر انه محل نظر و حکاه المنصور عن الصفوة
الشافعی فکیف ینکر ایها الزیدی ما ذهب الیه جلة من الائمة الزیدیة و محققیهم
علی ان المحدث غنی عن النزول الی هذا الحد فی الرخص و اکثر ما یحتاج الیه فی بعض الاحوال
الروایة عن المجهول من اهل العلم و هو قول جمیع هؤلاء الذین قبلوا المجهول مطلقا
و قول ابن عبد البر و ابن المواق معهم فقد اتفقوا علی قبول مجهول العلماء لانه
من جملة المجاهیل لکنهما خالفاهم فی قبول من عدا هذا الجنس و لهما من الحجج علی

ما اختاره مالك من الرکون الیه والاعتماد علیه ازین عبارت پیداست که روایت کردن محدث
از مجاهیل مسلمین یا مجاهیل علما قول بسیاری از اهل علم ست که بر فضل و نبل شان اجماع واقع شده و ائمه
حنفیه بسوی قبول مجهول از اهل اسلام رفته اند و بسوی ان جماعه کثیره از معتزله و زیدیه رفته اند و این
یکی از دو قول منصور ست و نیز ازان ظاهر ست که این قول جمله از زیدیه ست و قول بروایت از مجهول اهل
علم قول جمیع کسانی ست که قبول مجهول نموده اند مطلقاً و قول ابن عبد البر و ابن المواق نیز ست و نزد ایشان بر
مختار شان حجج عدیده ست که رکون بسوی آن و اعتماد بران ممکن ست پس هرگاه روایت از مجاهیل علما
بلکه از مجاهیل اهل اسلام نزد ائمه اعلام سنیه و اساطین منتقدین این فرقه سنیه مقبول باشد روایت اجلح
که بلاشبهه از اهل علم ست و افضل از مجاهیل ست قطعاً و حتماً و یقیناً و جزماً مسلم و مقبول هر کامل بتصدیق
محمول خواهد بود و مخاطب عالی محامد در باب مکاید تقلید کابلی حاقد در رد حدیث ولایت رنگی دگر ریخته و
در قدح و جرح اجلح حیله غریب انگیخته حیث قال کید پنجاهم آنکه بعض مکاران ایشان در صحبت بعضی از
ثقات محدثین داخل میشوند و ملازمت ایشان اختیار می کنند و از مذهب خود بیزاری ظاهر می نمایند
و اسلاف آن مذهب را بدعی گویند و مفاسد و مطاعن آن مذهب را برملا ذکر می کنند و اظهار توبه
و تقوی و دیانت و حسن سیرت می نمایند و در اخذ حدیث از ثقات شدت رغبت بنحوی دارمی کنند
تا آنکه طلبه و علمای اهل سنت اینها را موثوق و معدل میدانند و بر صدق و عفاف ایشان اطمینان تام حاصل
میشود آنگاه در مرویات ثقات بعض موضوعات موئیدات مذهب خود مدسوس می کنند یا بعض کلمات را
تحریف کرده روایت مینمایند تا مردم بغلط افتند این کید هم از اعظم کیود ایشان ست اجلح نام شخصی از اینها
اول باین کید قیام نموده تا آنکه یحیی بن معین که اوثق علمای اهل سنت در باب جرح و تعدیل او را توثیق
نموده و بر حقیقت کارش اطلاع نیافت و بسبب فرط تقیه او را از صادقین تابعین گمان برد و اما علمای
دیگر را از اهل سنت منکشف شد که این مرد مکار ست خود را بحیله تزویر چنین وا نموده از روایاتی
که او بان متفرد ست احتراز کردند من ذلك ما رواه عن بریدة مرفوعاً ان علیاً ولیکم بعدی انتهی
و عبارت کابلی در صواقع اینست التاسع والخمسون ملازمة بعض الخدعة منهم ثقاة محدثی

اهل الحق واخذ الاخبار عنهم وترك صحبة اهل مذهبه وطعنه ایاهم عندهم واظهاره
التقوی والصدق والامانة لینخدع بعض جهابذة ائمة الحدیث فیوثقه فیروی عنه الثقات
الجلة اخباره الموضوعة وما دس فی مروياته فی فضائل الخلفاء وما وضع فی
فضائل امیر المومنین وانه ولی الامة او حرف بعض الکلمات من الخبر الصحیح وهذا من
اعظم کیدهم فانه ینخدع به الخدعة ویوعوع به الرافضة علی المومنین منهم کالاجلح فانه
اظهر الصدق والعفاف وستر مذهبه حتی وثقه ابن معین ولم یظهر له مذهبه لفرط
التقیة ولکن ظهر ذلك لغیره من اهل الحدیث ومن اخباره التی تفرد بها ما رواه عن ابن بریدة
مرفوعا ان علیا ولیکم بعدی انتهی ازین تقریر کابلی عزیر و تجبیر مخاطب نحریر واضح است که اجلح شخصی مکار بوده
و خود را بحیله و تزویر سنی وانموده و این معنی را مخاطب عنود و فاضل کنود بمزید حسن فهم خود ایمکار
اهل حق قصور میفرماید و ظاهر است که اگر باین کید الزام اهل حق میخواهد لازم بود که از کتب اهل حق ثابت
میکرد که اجلح شیعی امامی بوده و باز ملازمت ثقات محدثین سنیه اختیار کرده اخذ اخبار از ایشان
نموده و طعن بر اهل حق نزد سنیه نموده بعد اثبات این همه امور باثبات میرسانید که حدیث
علی ولیکم بعدی نزد اهل حق معاذ الله از متفردات اجلح و موضوعات او یا محرفات اوست و بغیر اثبات
این امور تسجیل و تکمیل اینهمه کذب و زور خیال الزام اهل حق نمودن جز هوس توجیه طعن و ملام بایشان کجادن
ولیل کمال سلامت عقل و برهان نهایت متانت فهم و رای خواهد بود و اگر مخاطب محض عنادیات و فرعونیات خویش سخن میگوید
و قصد الزام ندارد بلکه تطییب قلوب معتقدین اهل نحله خویش بافسانه میخواهد پس با آنکه ادخال آن در کتاب
حشو و لغو و مخالف عهد خود در شروع کتاب و دیگر مقامات است بطلان این حیله و تزویر و خدع و تمویه
بر ناظر خبیر و ناقد بصیر ظاهر است و سنیو کلام حیرت نظام مخاطب در مقام مخدوش است بوجوه عدیده اول آنکه
از تصریحات معتمدین نقاد رجال ثابت باید کرد که اجلح اول شیعی تبرائی بوده و بعد از آن در صحبت بعضی
از ثقات محدثین داخل شده و ملازمت اختیار کرده و از مذهب خود بیزاری و توبه ظاهر نموده حالانکه
در کتب رجال اثری ازین معنی ظاهر نمیشود بلکه سابقا از افادات علمای اعلام دریافتی که اجلح می گفت

سمعنا

سمعنا انه ما سب ابابکر و عمر احد الا مات او افتقر پس چگونه عاقلی نسبت تبرا باو میتوان کرد و
از ابست که شنا صاحب تحفه در حاشیه همین کید قول اجلح بثبت کمال قدم سب شیخین از تهذیب الکمال خبری نقل فرموده
بابلغ وجوه و اوضح طرق دعوی متن خود را مردود و مطرود وانموده الحق را از ابطال سعی نامشکور
خلیش فارغ البال ساخته حیث قال روی اسحاق بن موسی عن شریك عن الاجلح انه قال سمعنا
انه ما سب ابابکر و عمر احد الا مات قتلا او فقرا تهذیب الکمال اگر اولیای شاه صاحب در صدد
تایید شان بر آمده اقوال علمای که نسبت تشیع باجلح کرده اند سند گردانند پس مردود است بآنکه آنفا
بشرح تمام النستی که تشیع در اصطلاح ارباب رجال منافاتی با سنیت ندارد بلکه اکابر و اساطین اهل سنت
باین وصف متصف بوده اند و بفرض تسلیم عدم سنیت کسی از ارباب رجال اظهار اجلح تبری و توبه از
مذهب خود نکرده تا کلام مخاطب در مقام حظی از واقعیت داشته باشد و لیس فی ذلك الا محض الادعاء
الذی لا یلیق للالتفات والاصغاء دوم آنکه کلام ش دلالت دارد بر آنکه یحیی بن معین در توثیق اجلح
خطا کرده و بر حقیقت کارش اطلاع نیافته بخلاف علمای دیگر حالانکه تخطیه ابن معین بلا دلیل متین
قابل اصغا و اعتنا نیست و کدام دلیل برین که یحیی بن معین در توثیق اجلح خاطی و غالط و منخدع و خابط است
و کسانیکه تضعیف اجلح کرده اند مصیب و راشد و محقق و ناقد سوم آنکه بعد ادراك مدائح جلیله و مناقب
جمیله و محامد زاهره و مناقب باهره که علمای قوم برای یحیی بن معین ثابت کرده اند و بعض آن در
ما سبق مذکور شده و بعض آن ان شاء الله در مجلد حدیث مدینة العلم مذکور خواهد شد ظاهر میشود
که احتجاج اهل حق بتوثیق او اجلح را نهایت متین و استوار والزام سنیه بآن مطابق آداب و قانون مناظره است
و بسبب آن فریاد و اویلاه بر داشتن و همت بتخطیه یحیی بن معین گماشتن و دست بتضعیف مضعفین
انداختن صریح خروج از آداب مناظره است الا اهل کتاب را هم میرسد که بجواب الزامات اهل اسلام اقوال
علمای خود که مخالف و مناقض این الزامات متینه است پیش کنند و نجات از اشکالات و اعضالات
رزینه یابند و معاذ الله اهل اسلام بجواب این احتیال سراسر اغفال ملزم و محجوج و ساکت و مغلوب شوند
چهارم آنکه هرگاه باعتراف خود مخاطب فطین یحیی بن معین اوثق علمای اهلسنت یعنی در وثوق از جمیع

علمای سنیه زائد و فاضل و فائق و از همه ایشان در اعتماد و اعتبار کامل و سابق ست پس بمقابله توثیق
برای اجلح تضعیف دیگران که حسب افاده خودش مرجوح و مفضول و بعلت قلت ثوق معلول اند چگونه قابل
اصغا و التفات و احتفال و لائق توجه ارباب نقد و کمال خواهد بود پنجم آنکه سابقا دانستی که تنها یحیی بن
معین توثیق اجلح نکرده بلکه جمعی دیگر از اکابر اساطین و اجله معتمدین ناقدین با یحیی بن معین در توثیق اجلح
مشارک و در طریق تحقیق و ترک تعصب قائد الی الحق و سالک می باشند ششم آنکه خیلی عجیب و غریب ست که
چندین نفر از جهابذه علمای سابقین و اساطین ناقدین متقدمین کبار اهلسنت را که تحقیقات و تنقیبات شان
نهایت نازش و افتخار حاصل ست و اسامی شان سابقا معلوم کردی از اجلح اخذ روایات و آثار و نقل احادیث
و اخبار کرده شنیم با دیر مردیات و تحدیثات او اعتماد نموده باز ایشان را با این همه مهارت در نقد و تحقیق و سیر
و تدقیق که بمنزله کالشمس فی رابعة النهار هویدا و آشکار ست حال او نمائی لیس خلط و تلبیس واضح
ظاهر نشد تا اتباع و اشیاع خود را ازین راه آگاه می نمودند و زنگ التباس از قلوب ایشان می زدودند جانا
غشاوه عصبیت بر بصر مخاطب جلیل الخطر تنیده ست که بلا محابا برای غرض باطل رد حدیث ولایت غفلت
و ذهول ائمه کبار و اجله ذوی الاعتبار خود ظاهر می نماید و باب سیدن بنای فخر و مباهات خویش اعتنا می نماید
صدق الله المتعال حیث قال فانها لا تعمی الابصار و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور هفتم آنکه از
افادات کابلی و مخاطب ظاهرست که سوای یحیی بن معین دیگر سنیه را بحال قلب اجلح اطلاع حاصل شد
حالانکه خود مخاطب جابجا اطلاع را بحال قلب غیر ممکن و محال و مخصوص بایزد ذو الجلال گردانیده
در باب المکاید همین کتاب در کید هفتاد و گفته عجب است ازین مرد یعنی صاحب مجالس المؤمنین که او عالم
قلوب که خاصه خداست می نماید انتهی و در باب المطاعن همین کتاب بجواب طعن دوم از مطاعن عمر گفته
و این قصه سراسر واهی و بهتان و افترا است هیچ اصلی ندارد و لهذا اکثر امامیه قائل این قصه نیستند و می گویند
که قصد سوختن آن خانه مبارک کرده بود و لیکن بعمل نیاورد و قصد از امور قلبیه است که بر آن غیر
از خدای تعالی دیگری مطلع نمی تواند شد انتهی و نیز در باب المطاعن بجواب طعن دوازدهم از مغیره گفته
و بالفرض اگر این کلام مقوله عمر باشد یعنی ادعی چه رجلا لا یفضح الله به رجلا من المسلمین

بل از قبیل فراست عمری که بارها بقرائن چیزی دریافته می گفت که چنین ست مطابق آن واقع می شد
از کجا ثابت شود که بحضور شاهد گفت و او را شنوانید و باز هم اراده آنکه شاهد از شهادت ممتنع شود در دل او
بچه دلیل ثابت توان نمود و اراده از افعال قلب ست و اطلاع بر افعال قلوب خاصه خداست انتهی کمال حیرت ست
که چگونه کابلی و مخاطب با دعای اطلاع اکابر خود بر حال قلب اجلح دیگر بارت امر ناممکن و محال را جائز و ممکن
و واقع گردانیدند و اسلاف با انصاف خود را بمرتبه الوهیت معاذ الله من ذلک رسانیدند آری اگر بعض
صوفیه صافیه شناختند خاصه الوهیت را برای علمای خود ثابت ساختند مقام ناچاریست لیکن
بیچاره ابن معین چه خطا کرده که او را از قابلیت الوهیت بمراحل شاسعه در انداختند و حق
امکان اطلاع بر حال قلب اجلح روا نداشتند هشتم آنکه از بیان سخیف البنیان مخاطب عالی شان ظاهرست
که حدیث ان علیا ولیکم بعدی از متفردات اجلح ست و کذب و بطلان و نهایت سماجت و فظاعت
این ادعا ظاهرست که این حدیث بطرق عدیده در کتب سنیه منقول و متواتر و کمال صحت و اعتبار آن از
افادات جهابذه محققین و نقادین ایشان و ضوح و ظهور پس این همه اتعاب نفس در قدح و جرح اجلح بکار بردن
و بجرم توثیق اجلح اسقاط یحیی بن معین از اعتماد و اعتبار با وصف تصریح بانکه او اوثق علمای اهلسنت ست
ظاهر کردن نفعی بحال زار مخاطب عالی تبار نمی رساند و هرگز او را از دایره گیر نقاد و نحاریر نمی راند
نهم آنکه دریافتی که والد ماجد مخاطب حدیث ولایت را در افادات خود از عمران بن حصین و ابن
عباس بدو طریق نقل کرده و ظاهرست که درین هر دو طریق اجلح واقع نیست فالحمد لله المنان که
از افاده والد ماجد مخاطب عالی شان هم ساطع و لامع گردید که حدیث ولایت از متفردات اجلح نیست
و نیز چون این محدث عالی مقام این حدیث را در مآثر جناب امیر المؤمنین علیه السلام وارد نموده
واضح شد که نزد جناب او این حدیث معتمد و معتبر است و از اراده مجهولات شیعی مکار و ملبس غدار
کما یظنه هذا تلمیذه المخاطب عمدة الکبار نمی باشد زیرا که ذکر و ایراد آن در مناقب و مآثر جناب امیر المؤمنین
علیه السلام از چنین محدث عالی مقام نمی آید پس بحمد الله تعالی نهایت وهن و رکاکت کلام مخاطب با جلالت
از افاده والد او که حسب تصریح خودش آیتی از آیات الهی و معجزه از معجزات رسالت پناهی بوده ظاهر و نمایان گردید

داخل تمام اسکات از فرج الرجات بغایت مضوی لسید و هاشم آنکه بنابر خلق چنین احتمال ظاهر الاختلال
در حق بخاری و دیگر ثقات رجال سنیه روا گفت که جمیع روات ثقات سنیه و اساطین دین ایشان ارباب صحاح
و ائمه اربعه امثال ایشان همه در حقیقت یهود و نصاری و ارباب کفر و الحاد بودند و حظی از اسلام و ایمان
نداشتند لکن بنابر مکر و فریب و خدع و تلبیس و تدلیس تزیی بزی اسلام اختیار کرده در صحبت بعض اهل اسلام
داخل شده ملازمت ایشان اختیار کرده از مذهب خود بیزاری ظاهر نمودند و اسلام مذهب خود را بدو گفتند
و مفاسد و مطاعن آن مذهب را بر ملا ذکر کردند و اظهار تقوی و توبه و دیانت و حسن سیرت نمودند و در اخذ حدیث
از ثقات شدت رغبت نمودند تا آنکه طلبه و علمای اهل اسلام ایشان را موثوق و معدل دانستند و بر صدق
و عفاف اطمینان تام حاصل نمودند آنگاه در مرویات ثقات بعض موضوعات و مؤیدات مذهب خود
مدسوس کنند یا بعض کلمات را تحریف کرده روایت می کنند و مسائل شنیعه را ترویج می نمایند
تا مردم بغلط افتند پس اگرچه کابلی و مخاطب با بجاء ابن کبیده بی اصل قدح اجله خواسته لکن در حقیقت
بمفاد بنی قصرا و هدم مصرا از ابطال عین جارحین طریق و اصح کبی قدح و جرح و تضلیل و تکفیر
اساطین دین و ارکان مذهب خود ساخته فاختلط علیهما الصادّ بالنافع و لم یمیّزا بین عدد
الشهد الحالی من السم الناقع النسع الخراق علی الرافع و هرگاه بکمال قدر و حسن توفیق نهایت صحت
و اعتبار و کمال جلالت و اشتهار حدیث و لایت و مقبولیت و مسلمیت آن نزد اساطین کبار و انصاف آن کتابت
نقل و تکرار ایراد و اصدار و اسفار حذاق احبار دریافتی و به بطلان خرافات بی اصل و جزافات
صریحة البطلان که مخاطب عمدة اهل الفضل در قدح و جرح این حدیث شریف جریان زبان بلاغت ترجمان نموده
وا رسیدی پس حال تعصبات فاحشه جمعی از متعنتین جاحدین و تهور و تجبر از متنطعین حاقدین باید دید
و انگشت تعجب بدندان تحیر باید گزید که چگونه اکابر این حضرات با آن همه فخامت درجات تلمیع و تسویل
و تحریف و تضلیل را دیدن خود ساخته نرد ایمان و ایقان بر بساط جحود و تعصب باخته اند بخاری
در صحیح خود گفته باب بعث علی بن ابی طالب و خالد بن الولید الی الیمن قبل حجة الوداع حدثنا
احمد بن عثمان قال حدثنا شریح بن مسلمة قال حدثنا ابراهیم بن یوسف بن اسحاق

بن ابی اسحاق حدثنی ابی عن ابی اسحاق قال سمعت البراء قال بعثنا رسول الله صلی الله
علیه و سلم مع خالد بن الولید الی الیمن قال ثم بعث علیا بعد ذلک مکانه فقال مُر
اصحاب خالد من شاء منهم ان یعقب معک فلیعقب و من شاء فلیقبل فکنت فیمن عقب معه
قال فغنمت اواقی ذوات عدد حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا روح بن عبادة ثنا
علی بن سوید بن منجوف عن عبد الله بن بریدة عن ابیه قال بعث النبی صلی الله علیه
و سلم علیا الی خالد لیقبض الخمس و کنت ابغض علیا و قد اغتسل فقلت لخالد الا تری
الی هذا فلما قدمنا علی النبی صلی الله علیه و سلم ذکرت ذلک له فقال یا بریدة اتبغض
علیا فقلت نعم فقال لا تبغضه فان له فی الخمس اکثر من ذلک پس تعصب و ستمکاری حضرت
بخاری در روایت این حدیث ملاحظه باید ساخت که قصه جاریه و شکایت بریده بخدمت حضرت
رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل کرده لیکن فقره انه ولیکم بعدی را نیاورده چنانچه حاکم بآن
اشاره ساخته مگر چه سود که خدا تعالی آنرا بزبان دیگر محدثین جاری ساخت یریدون لیطفئوا نور الله
بافواههم و الله متم نوره و لو کره المشرکون و علامه نور الدین ابن حجر که مناقب عالیه و محامد سامیه او
از وفیات الاعیان ابن خلکان و بغیة الوعاة و حسن المحاضره سیوطی و غیر آن ظاهر و باهر است در کتاب شرح اسماء النبی
صلی الله علیه و آله و سلم که نسخه عتیقه آن منقول از نسخه مصنف و اهب العطایا یا ابن کثیر الخطایا عفا الله عنه
گفته ترجم البخاری فی صحیحه فی وسط المغازی ما هذا نصه بعث علی بن ابی طالب و خالد بن
الولید الی الیمن قبل حجة الوداع حدثنی احمد بن عثمان قال ثنا شریح بن مسلمة قال ثنا
ابراهیم بن یوسف بن اسحاق قال حدثنی ابی عن ابی اسحق سمعت البراء بعثنا
رسول الله صلی الله علیه و سلم مع خالد بن الولید الی الیمن ثم بعث علیا بعد ذلک مکانه
فقال مر اصحاب خالد من شاء منهم ان یعقب معک فلیعقب و من شاء فلیقبل فکنت فیمن
عقب معه قال فغنمت اواقی ذوات عدد حدثنی محمد بن بشار قال ثنا روح بن عبادة قال ثنا
علی بن سوید بن منجوف عن عبد الله بن بریدة عن ابیه قال بعث النبی صلی الله علیه و سلم

علیاً ابو خالد لیقبض الخمس وکنت ابغض علیاً وقد اغتسل فقلت لخالد الا تری الی هذا فلما
قدمنا الی النبی صلی الله علیه وسلم ذکرت له ذلک فقال یا بریدة اتبغض علیاً فقلت
نعم قال لا تبغضه فان له فی الخمس اکثر من ذلک انتهی قال فی النسبین رحمه الله واورده البخاری
ناقصاً مبتراً کما تری من عادته فی ایراد الاحادیث التی من هذا القبیل وما ذاک الا لسوء
رایه فی التنکب عن هذا السبیل واورده الامام احمد بن حنبل کاملاً محققاً والی طریق
الصحة فیه موفقاً فقال فیما حدثنی القاضی العدل بقیة مشایخ العراق تاج الدین
ابو الفتح محمد بن احمد بن المندائی قراءة علیه بواسط العراق بحق سماعه علی الثقة
الرئیس ابی القسم بن الحصین بحق سماعه علی الثقة الواعظ ابی علی الحسن بن المذهب بحق
سماعه علی الثقة ابی بکر احمد بن جعفر بن حمدان القطیعی بحق سماعه من الامام ابی عبد الرحمن
عبد الله بحق سماعه علی ابیه امام اهل السنة ابی عبد الله احمد بن محمد بن حنبل قال ثنا
یحیی بن سعید ثنا عبد الجلیل قال انتهیت الی حلقة فیها ابو مجلز وابنا بریدة فقال حدثنی ابی قال
ابغضت علیاً بغضاً لم ابغضه احداً قط قال واحببت رجلاً لم احبه الا علی بغضه علیاً
قال فبعث ذلک الرجل علی خیل فصحبته ما اصحبه الا علی بغضه علیاً قال فاصبنا سبیاً
قال فکتب الی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابعث الینا من یخمسه قال فبعث الینا
علیاً وفی السبی وصیفة هی افضل من السبی قال فخمس وقسم فخرج ورأسه یقطر فقلنا یا ابا الحسن
ما هذا قال الم تروا الی الوصیفة التی کانت فی السبی فانی قسمت وخمست فصارت فی الخمس ثم صارت
فی اهل بیت النبی صلی الله علیه وسلم ثم صارت فی آل علی ووقعت بها قال فکتب الرجل الی
نبی الله صلی الله علیه وسلم قلت ابعثنی فبعثنی مصدقاً قال فجعلت اقرأ الکتاب واقول
صدق صدق فامسک یدی والکتاب قال اتبغض علیاً قال قلت نعم قال فلا تبغضه وان کنت
تحبه فازدد له حباً فوالذی نفس محمد بیده لنصیب آل علی فی الخمس افضل من وصیفة
قال فما کان من الناس احد بعد قول رسول الله صلی الله علیه وسلم احب الی من علی قال

عبد الله

عبد الله فوالذی لا اله غیره ما بینی وبین النبی صلی الله علیه وسلم فی هذا الحدیث غیر ابی
بریدة انتهی ازین عبارت سراسر متانت واز ین مقالت سراپا رزانت در نهایت لمعان ووضوح ثابت است که حضرت
بخاری در تورع وتدین خود خلل صریح می اندازد که احادیث فضیلت جناب امیر المؤمنین علیه السلام را
ناقص وابتر ومقطوع الآخر میسازد ودلش یارای اظهار فضل وعلو مرتبت آن عالی جناب ندیده وبا خفا
وستر مناقب ومحامد علیه آنجناب که باوصف کتمان اعدا از آفتاب نیمروز روشن‌تر است می‌کوشد چنانچه
حدیث بریده را که امام احمد بن حنبل آنرا کاملاً وتاماً ومحققاً وصحیحاً وارد کرده بریده وناقص وابتر
ساخته ذکر مبغضیت جناب امیر علیه السلام وبعد ارشاد جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم
که مفید افضلیت آنحضرت از کافه خلق بعد جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم است از آخر حدیث
برانداخته وبتنقیص دیگر مطالب نیز پرداخته وگمان مبر که این حذف واسقاط وتصرف واختباط وتبدیل
وتغییر وتنقیص وتبتیر وقطع برید بتعصب شدید صرف درهمین حدیث خاص واقع شده وبس بلکه از قول
النسبین هی عادته الخ ظاهر وباهر است که عادت بخاری همین طریقه نامرضیه وسجیه ذمیمه جاری
است که احادیثی که ازین قبیل است یعنی مشتمل بر مزید فضل جناب امیر المؤمنین واهل بیت طاهرین علیهم السلام
می باشد هرگاه آنرا وارد میکند ابتر وناقص میسازد واز قول ابن حجر ما ذاک الا لسوء رایه فی
التنکب عن هذا السبیل نص واضح ظاهر است که او در ایراد فضائل عالیه جناب امیر المؤمنین علیه السلام
انحراف وتنکب دارد ودر اخفای آن بتصلب وتعصب دارد ودر اکاو درین باب شنیع وقبیح وفضیح وفظیع است وناهیک
بهذا القول شاهداً علی انحراف البخاری عن امیر المؤمنین علیه السلام وکفاک به دلیلاً
علی سوء رایه وقبح عقیدته وشناعة صنیعه وانهماکه فی التعصب المخزی بین الانام
وای خزی اعظم من ان یبتر الانسان احادیث الرسول صلوات الله وسلامه علیه
وآله الکرام بمحض هواه وسوء رایه الجالب للهوان والملام فبتر الله یدی البخاری حیث
بتر الاحادیث النبویة وعفا اثره حیث رام طمس معالم الفضائل العلویة نیز علامه نحوی النسبین
در کتاب شرح اسماء النبی صلی الله علیه وآله وسلم اولاً حدیثی از مسلم نقل کرده وبعد ازان همان حدیث

از بخاری آورده بعد ازان گفته بدانکه انما اوردته مسلّما لانه اوردته بکماله وقطعه البخاری
واسقط منه علی عادته کما تری وهو مما عیب علیه فی تصنیفه علی ما جری ولا سیما اسقاط
لذکر علی رضی الله عنه بالجمله هر گاه خیانت حضرت بخاری باین نوبت رسیده که باعتراف اهل نحله او
دمی بید افش از قدح وجرح غیر مصون و متعصب بنکبت انحراف از فضائل جناب امیر المؤمنین و تنقیص و تبتیر
و تبدیل و تغییر احادیث جناب سرور مرسلین صلی الله علیه وآله اجمعین معیوب و ملعون باید گشته پس بر احادیث
و روایات او اعتماد می توان نمود و چون محتمل است که غیر ماهری در جلالت و عظمت و ریاست و امامت
و علو مدارج و سموّ مناقب ابن دحیه که در ضد منکر ارمی بخاری سعی جمیل نموده زنگ شبهات و تعصبات
از خواطر مستفیدین تحقیقاتش نزدوده شکی بود بدلهذا محامد و مناقب او از تصانیف ائمه و مشایخ
اهل سنت منقول میشود ابن خلکان در وفیات الاعیان گفته ابو الخطاب عمر بن الحسن بن
علی بن محمد بن الجمیل بن فرح بن خلف بن قومس بن مزلال بن ملال بن بدر بن
دحیة بن فروة الکلبی المعروف بذی النسبین الاندلسی البلنسی الحافظ قلت نسبه
علی هذه الصورة من خطه وکان قد قیده وضبطه کما ههنا الجمیل بضم الجیم وفتح المیم
وتشدید الیاء المثناة من تحتها وبعدها لام وهو تصغیر جمیل وفرح بفتح الفاء وسکون
الراء وبعدها حاء مهملة وقومس بفتح القاف وضمها وسکون الواو وکسر المیم وبعدها
سین مهملة ومزلال بضم المیم وسکون الزای وبعدها اللام الف لام وملال بفتح المیم و
تشدید اللام وبعدها الف لام ودحیة بکسر الدال المهملة وفتحها وسکون الحاء بعدها
یاء مثناة وهو دحیة الکلبی صاحب رسول الله صلی الله علیه وسلم والباقی معروف
لا حاجة الی ضبطه کان یذکر ان امه امة الرحمن بنت ابی عبدالله بن ابی البسام
موسی بن عبدالله بن الحسین بن جعفر بن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن
محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهم فلهذا کان یکتب بخطه
ذو النسبین بین دحیة والحسین وکان یکتب ایضا سبط ابی البسام اشارة الی ذلک

وکان

وکان ابو الخطاب المذکور من اعیان العلماء ومشاهیر الفضلاء متقنا لعلم الحدیث النبوی
وما یتعلق به عارفا بالنحو واللغة وایام العرب واشعارها اکثر بطلب الحدیث فی
اکثر بلاد الاندلس الاسلامیة ولقی بها علماءها ومشایخها ثم رحل الی العدوة
ودخل مراکش واجتمع بفضلائها ثم ارتحل الی افریقیة ومنها الی الدیار المصریة ثم
الی الشام والشرق والعراق وسمع ببغداد من بعض اصحاب ابن الحصین وسمع بواسط
من ابی الفتح محمد بن احمد المنداءی ودخل الی عراق العجم وخراسان وما والاها ومازندران
کل ذلک فی طلب الحدیث والاجتماع بائمة الحدیث والاخذ عنهم وهو فی تلک الحال یؤخذ عنه
ویستفاد منه وسمع باصبهان من ابی جعفر الصیدلانی وبنیسابور من منصور بن عبد المنعم
الفراوی الخ وحافظ جلال الدین سیوطی در بغیة الوعاة گفته عمر بن الحسن بن علی بن محمد بن
الجمیل بن فرح بن دحیة الکلبی الاندلسی البلنسی الحافظ ابو الخطاب کان من اعیان العلماء
ومشاهیر الفضلاء متقنا لعلم الحدیث وما یتعلق به عارفا بالنحو واللغة وایام
العرب واشعارها سمع الحدیث وحدث وبنی له الکامل دار الحدیث الکاملیة بالقاهرة
وجعله شیخها حدث عنه ابن الصلاح وغیره ومات لیلة الثلثاء رابع عشر ربیع الاول
سنة ثلاث وثلاثین وستمائة ونیز سیوطی در حسن المحاضرة فی اخبار مصر والقاهرة گفته ابن دحیة
الامام العلامة الحافظ الکبیر ابو الخطاب عمر بن الحسن الاندلسی البلنسی کان بصیرا
بالحدیث متقنا به له حظ وافر من اللغة ومشارکة فی العربیة له تصانیف وطن
مصر وادب الملک الکامل ودرس بدار الحدیث الکاملیة مات رابع عشر ربیع الاول
سنة ثلاث وثلثین وستمائة ونیز علامه سیوطی در رساله حسن المقصد فی عمل المولد گفته قال ابن
خلکان فی ترجمة الحافظ ابی الخطاب ابن دحیة کان من اعیان العلماء ومشاهیر الفضلاء
قدم من المغرب فدخل الشام والعراق واجتاز باربل سنة اربع وستمائة فوجد ملکها
المعظم مظفر الدین بن زین الدین یعتنی بالمولد النبوی فعمل له کتابا سماه التنویر فی مولد

الاشبیلی الذی یروی ۃ علیہ بنفسہ فاجازہ بالف دینار وقد سمعناہ علی السلطان الحج فی
سنۃ خمس و عشرین و ستمائۃ و علامہ مقری در نفح الطیب گفتہ الحافظ ابو الخطاب بن دحیۃ
وھو مجد الدین عمر بن الحسین بن علی بن محمد بن فرح بن خلف الظاہری المذہب الاندلسی
کان من کبار المحدثین من الحفاظ الثقات الاثبات المحصلین استوطن بجایۃ فی مدۃ
ابی عبد اللہ بن تومرت و روی بہا واسمع کان من احفظ اہل زمانہ باللغۃ حتی صار
حوشی اللغۃ عندہ مستعملا غالبا ولا یحفظ الانسان من اللغۃ حوشیہا الا و ذلک
ضعف محفوظہ من مستعملہا وکان قصدہ واللہ تعالی اعلم ان ینفرد بنوع یشتہر بہ
دون غیرہ کما فعل کثیر من الادباء حیث ترکوا طریق العرب وانفردوا بالطریق الاخر ولو
سلکوا طریق العرب لکانوا فیہ کاحاد الناس وکذا الشیخ ابو الخطاب بن دحیۃ لہ رسائل
و مخاطبات کلہا مغلقا وکان رحمہ اللہ تعالی اذا کتب اسمہ فیما یجیزہ او غیر ذلک
یکتب ابن دحیۃ ودحیۃ معا للتشبہ بہ جبرئیل وجبرائیل ویذکر ما ینیف علی ثلاث
عشرۃ لغۃ من کون فی جبرئیل ویقول عبد فاطر السموات والارض وھذا نوع انفرد
بہ عمن عداہ من اہل العلم قال صاحب عنوان الدرایۃ رایت لہ تصنیفا فی رجال
الحدیث لا باس بہ وارتحل الی المشرق فی دولۃ بنی ایوب فرفعوا شانہ وقربوا مکانہ وجمعوا
لہ علماء الحدیث وحضروا لہ مجلسا واقروا لہ بالتقدم وعرفوا انہ من اولی الضبط
والاتقان والتفہم ثم ذکروا احادیث باسانید حولوا متونہا فاعاد المتون المحولۃ وعرف
عن تغیرہا ثم ذکر الاحادیث علی ما ھی علیہ من متونہا الاصلیۃ ومثل ھذہ الحکایۃ
اتفق لابی عمر بن حات فی کتاب مسلم بمراکش بحیث الطلبۃ منہا و محمد بن عبد الباقی زرقانی مالکی
در شرح مواہب لدنیہ گفتہ الامام الحافظ المتقن ابو الخطاب عمر بن الحسن بن علی بن محمد
المشہور بانہ ابن دحیۃ فانہ رحمہ اللہ کان یذکر انہ من ولد الصحابی دحیۃ الکلبی
بفتح الدال وکسرہا قال النور لغتان مشہورتان وقال الکرمانی اختلف فی الراجحۃ منہما

الجوہری اقتصر علی الکسر والجد قدمہ الاندلسی البلنسی البصیر بالحدیث المعتنی بہ ذو الحظ
الوافر من اللغۃ والمشارکۃ فی العربیۃ صاحب التصانیف توطن مصر وادب الملک الکامل
ودرس بدار الحدیث الکاملیۃ مات رابع عشر ربیع الاول سنۃ ثلاث و ثلاثین و ستمائۃ
بکمال حیرت و دہشت ابو محمد حسین بن مسعود بغوی کہ اکابر قوم او را محیی السنۃ یاد میکنند ملاحظہ کردنیست کہ ہر گاہ
حدیث ولایت را در مصابیح وارد کردہ لکن لفظ بعدی را کہ دلیل قاطع و برہان ساطع بر بودن ولی
بمعنی متصرف فی الامر حاکم ست حذف نمودہ چنانچہ در کتاب مذکور گفتہ من الحسان عن عمران
بن حصین ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان علیا منی وانا منہ وھو ولی کل مومن
پس حیرتم بسوی خود میکشد کہ آیا بغوی را با آنہمہ جلالت و نبالت و کمال براعت و تمہر و ریاست
و تصدر و زعامت کہ اسفار ائمہ کبار ببیان شرح آن مزین ست این قدر ہم تفحص و تتبع اخبار و آثار
جناب سرور مختار علیہ و آلہ سلام الملک الغفار میسر نشد کہ بر مثل مسند احمد بن حنبل و صحیح ترمذی و
امثال آن از مجامیع حدیث مشہورہ بر میخورد و از ان اینحدیث شریف را بنہج کامل نقل می ساخت
و خویش را از وصمت حذف و اسقاط دور و برکنار میداشت و چگونہ عقل عاقلی قبول خواہد کرد
کہ بغوی بر تمام حدیث ولایت مطلع نشدہ باانکہ در صدد مصابیح تصریح نمودہ با خذ روایات
از ترمذی و غیر او و سابقا دانستی کہ ترمذی در جامع خود اینحدیث را مع لفظ بعدی روایت نمودہ
و صنیع بدیع ولی الدین الخطیب از ین ہم اعجب و اغرب ست زیرا کہ او در کتاب مشکوٰۃ المصابیح بعد ذکر
این حدیث بحذف لفظ بعدی بمزید جسارت و بی باکی تصریح نمودہ کہ این حدیث را ترمذی روایت کردہ
چنانچہ در کتاب مسطور گفتہ عن عمران بن حصین ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان علیا منی
وانا منہ وھو ولی کل مومن رواہ الترمذی پس این نہایت خلاعت صاحب مشکوٰۃ المصابیح
بچشم عبرت دیدنیست کہ با وصف ارتکاب حذف فضیح و اسقاط قبیح تصریح صریح بروایت ترمذی
این حدیث شریف صحیح را میفرماید خویش را مصداق ان فریقا منہم لیکتمون الحق وھم یعلمون
مینماید و ہرگز ہرگز بخیال نمی آرد کہ ستر تخدیع او نزد نقاد اعلام دار زہتک خیر مصون بریدن

ان یطفئوا نور الله بافواههم و یابی الله الا ان یتم نوره و لو کره الکافرون و ابن تیمیه
اللاحقین و السابقین و اوقح الاولین و الاخرین من الجنة و الناس اجمعین ست از بخاری هم در گذشته
بتصریح صریح تکذیب این حدیث صحیح نموده چنانچه بعد تسوید وجه خود بتکذیب حدیث امر حضرت سرور کائنات
صلی الله علیه و آله و سلم صحابه را باینکه بر جناب امیر المومنین علیه السلام بامرت سلام کنند و تکذیب
حدیث انه سید المسلمین و امام المتقین و قائد الغر المحجلین گفته و کذلک قوله هو ولی کل مومن
بعدی کذب علی رسول الله صلی الله علیه و سلم بل هو فی حیاته و بعد مماته ولی کل
مومن و کل مومن ولیه فی المحیا و الممات فالولایة التی هی ضد العداوة لا تختص بزمان و اما
الولایة التی هی الامارة فیقال فیها والی کل مومن بعدی کما یقال فی صلوة الجنازة اذا اجتمع
الولی و الوالی قدم الوالی فی قول الاکثر و قیل یقدم الولی فقول القائل علی ولی کل مومن
بعدی کلام یمتنع نسبته الی رسول الله فانه ان اراد الموالاة لم یحتج ان یقول بعدی و ان
اراد الامارة کان ینبغی ان یقال وال علی کل مومن انتهی پس این حقد و ضغن و تهور و تورع
بنظر امعان ملاحظه باید کرد که چنین حدیث شریف را که ائمه اعلام و اساطین ائمه اهلسنت
مثل ترمذی و ابن حبان و ضیاء مقدسی در صحاح خود روایت کرده اند و مثل ابن ابی شیبه و حاکم
و ابن جریر بتنصیص صحت آن فرموده و توثیق رجال آن بتصریحات ائمه رجال ثابت بجشم و جزم
تکذیب کند و هیچ سندی از اقوال ائمه نقاد یا وجهی وجیه قابل اعتماد برای آن ذکر نمی کند فسحقاً سحقاً
لمن کذب الحدیث الصحیح و ارتکب الکذب القبیح و آنچه فرمایش کرده که اگر مراد از ولایت امارت می بود
لفظ والی میگفت پس محض تحکم و تجشم سطر و و اقتراح تجسم مردود است و لفظ ولی چنانچه بمعنی دوست
می آید همچنین بمعنی والی نیز می آید و بقرینه بعدی صریح است در معنای والی و امیر پس چه ضرور است که
در مقام افاده امارت لفظ والی گفته آید و جناب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کلام را موافق
فرمایش و خواهش حضرات اهل سنت نمی فرمود که هر لفظ که ایشان اقتراح کنند همان را ارشاد کنند و لفظ دیگر را
نفرماید غرض آنجناب افاده امامت جناب امیر المومنین است و آن از ابکار حضرات تصریحات و تلویحات

ارشاد فرموده بر گاه حدیث غدیر را اهل حق پیش کرده حضرات اهل سنت فرمایش کردند که اگر مراد از ین خلافت
و امارت می بود حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حق جناب امیر المومنین میفرمودند بانه
الوالی بعدی و هر گاه شیعه لفظ ولیکم بعدی را هم از کتب اهل سنت بر آوردند حالا فرمایش دیگر می کنند
و میفرمایند که اگر مراد امارت و خلافت میبود لفظ والی کم کرده میفرمود که هو وال علی کل مومن و هر گاه
این لفظ را هم بر می آریم نظر الی مکابراتهم توقع آنست که خواهند گفت که والی هم دلالت بر خلافت
نمی کند و فرمایش دیگر خواهند فرمود و هکذا بالجمله عاقل دیندار بملاحظه این تعصبات و هفوات اکابر ائمه
قوم در باره ابطال دلائل اهل حق بی نهایت عجز و زبونی ایشان و نهایت بطلان و فساد مبانی مذهب
ایشان می برد و می داند که محض تقلید اسلاف و حب بیجا بابطال امور واضحه میخواهند و
اصلا از تفوه باکاذیب صریحه و شناعات و کلمات سخیفه که ادانی عقلا از آن احتراز می کنند چه جا
اهل علم و فضل که از شان ایشان بغایت بعید است باکی ندارند و قبل ابن تیمیه کسی از محدثین
و متکلمین سنیه اقدام بر حکم بوضع و ابطال و رد و قدح و طعن و جرح این حدیث شریف نکرده آری بعد
ابن تیمیه ابن حجر مکی که باشتمال کتابش بر تعصب شیخ عبد الحق دهلوی معترف و فاضل رشید هم
باین اعتراف افصاح و تمسک و تشبث می باشد قدح و جرح این حدیث شریف در سر کرده لکن از ابطال
و تکذیب آن جسارت نموده در صواعق بجواب حدیث غدیر گفته اما روایة بریدة عنه لا تقع
یا بریدة فی علی فان علیا منی و انا منه و هو ولیکم بعدی ففی سنده الاجلح و هو
و ان وثقه ابن معین لکن ضعفه غیره علی انه شیعی و علی تقدیر الصحة فیحتمل
انه رواه بالمعنی بحسب عقیدته و علی فرض انه رواه بلفظه فیتعین تاویله علی ولایة
خاصة نظیر قوله صلی الله علیه و سلم اقضاکم علی علی انه و ان لم یحتمل التاویل
فالاجماع علی حقیة ولایة ابی بکر و فرعیها قاض بالقطع بحقیتها لابی بکر و بطلانها لعلی
لان مفاد الاجماع قطعی و مفاد خبر الواحد ظنی و لا تعارض بین ظنی و قطعی بل یعمل
بالقطعی و یلغی الظنی علی ان الظنی لا عبرة به فیها عند الشیعة کما [illegible] عجب است از ین

علامه سوز کارکه با انهمه مفاخر عالیة المنار و مناقب متلالیة الانوار و تدرب تام و تمهر طام در تتبع احادیث اخبار
خیر الانام علیه و آله آلاف التحیة والسلام که شرحی از ان سابقا شنیدی اعتنای بدیگر طرق اینحدیث که اصح
در ان واقع نیست نکرده اینحدیث را منحصر در طریق واحد نموده بمزید سلاطت لسان تبیح جرح مزعوم آن
آغاز نهاده و لطیف تر آنست که ابن حجر در همین کتاب صواعق اینحدیث شریف را از ترمذی و حاکم در فضائل
جناب امیر المومنین علیه السلام بروایت عمران بن حصین نقل کرده که در سند ان هرگز از اجلح نشانی نیست
چنانچه در فصل ثانی باب تاسع که آنرا باین عنوان معنون نموده الفصل الثانی فی فضائل علی کرم الله وجهه
وهی کثیرة عظیمة شهیرة حتی قال احمد ما جاء لاحد من الفضائل ما جاء لعلی وقال اسمعیل
القاضی والنسائی ابو علی النیسابوری لم یرد فی حق احد من الصحابة بالاسانید الحسان اکثر
مما جاء فی علی قال بعض المتاخرین من ذریة اهل البیت النبوی سبب ذلک والله اعلم
ان الله اطلع نبیه علی ما یکون بعده مما ابتلی به علی وما وقع من الاختلاف لما آل
الیه امر الخلافة فاقتضی ذلک نصح الامة باشهاره بتلک الفضائل لتحصل النجاة
لمن تمسک به ممن بلغته ثم لما وقع ذلک الاختلاف والخروج علیه نشر من سمع
من الصحابة تلک الفضائل وبثها نصحا للامة ایضا ثم لما اشتد الخطب واشتغلت
طائفة من بنی امیة بتنقیصه وسبه علی المنابر ووافقهم الخوارج لعنهم الله
بل قالوا بکفره اشتغلت جهابذة الحفاظ من اهل السنة ببث فضائله حتی
کثرت نصحا للامة ونصرة للحق ثم اعلم انه سیأتی فی فضائل اهل البیت احادیث
مستکثرة من فضائل علی رضی الله عنه فلتکن منک علی ذکر وانه مر فی کثیر
من الاحادیث السابقة فی فضائل ابی بکر جمل من فضائل علی واقتصرت هنا علی
اربعین حدیثا لانها من غرر فضائله ثم قال بعد ایراد الحدیث الخامس والعشرین اخرج
الترمذی والحاکم عن عمران بن حصین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال
ما تریدون من علی ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وهو ولی

کل مومن بعدی وم۳ الکلام فی حادی عشر الشبه علی هذا الحدیث فی بیان معنی
وما فیه پس اگر نظر ابن حجر بحدیث مروی از ابن عباس و غیر آن نرسیده بود کاش طریق
مروی از عمران بن حصین که خود روایت کرده و آنرا از جمله غرر فضائل جناب امیر المومنین
علیه السلام دانسته خاطر خود بر باد نمیداد و در جواب اهل حق آنرا منحصر در طریق واحد
که در ان اجلح واقع ست نمی ساخت لیکن تعصب ناحق کوشی را چه علاجست که آدمی بسبب
این مرض مزمن کر و کور و از ادراک واضحات نهایت دور میگردد و عجب که ابن حجر با این همه
دعوی محدثیت و طعن و تشنیع بر اہل حق بمزعومات فاسده اینهم ندانسته که توثیق
اجلح هم از ابن معین منحصر نیست بلکه دیگر اکابر ائمه سنیه کما علمت سابقا نیز توثیق اجلح کرده اند و ابو داود و ترمذی
و نسائی و ابن ماجه که خود ابن حجر جا بجا بروایات شان احتجاج و استدلال مینماید از اجلح
در صحاح خود که مدار دین و اسلام سنیه است روایت میکنند پس زعم انحصار توثیق اجلح
در ابن معین مثل زعم انحصار روایت حدیث ولایت در اجلح از غرائب مزعومات فاسده
فظیعه و طرائف توهمات بدیعه ست و نیز دانستی که ابن حجر در منح مکیه شرح قصیده همزیه
در ذیل قول ناظم و علی صنو النبی و من دین فؤادی وداده والولاء گفته و ذلک
عملا بما صح عنه صلی الله علیه وسلم اللهم وال من والاه وعاد من عاداه وان علیا
منی وانا منه وهو ولی کل مومن بعدی پس این قول ابن حجر که حق تعالی عز شانه وهو الذی
انطق کل شیء او را بان گویا گردانیده صریحست در ینکه اینحدیث شریف صحیحست و قول ناظم را
در مدح جناب امیر المومنین علیه السلام از ان ماخوذ دانسته و بتصدیق و اذعان آن پرداخته حالا
عاقل متدبر باید که تهافت و تناقض علمای خصم که وقت مکالمه اهل حق چسان حیران و سراسیمه میشوند
و از تکذیب خود و ائمه خویش اصلا باکی نمیکنند بنظر عبرت نگریستنی ست که ابن حجر با وصف آنکه تصحیح
اینحدیث در منح مکیه نموده و در صواعق هم آنرا از غرر فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام شمرده و از
ترمذی و حاکم نقل آن کرده معذلک در همین کتاب در مقام جواب استدلال اهل حق بقدح و جرح آن

ولو حال آن پرداخته حالا عاقل متدبر باید تهافت و تناقض علمای قوم کرده وقت مکالمه اهل حق چسان حیران و سراسیمه میشوند و از تکذیب خود و ائمه خویش اصلا باکی نمیکنند بنظر عبرت نگریستنی ست که ابن حجر با وصف آنکه تصحیح این حدیث در منح مکیه نموده و در صواعق بلکه نیز از غرر فضائل جناب امیر المؤمنین علیه السلام شمرده و از ترمذی و حاکم نقل آن کرده مع ذلک در همین کتاب بمقام جواب استدلال اهل حق بقدح و جرح آن پرداخته پرده حیا از روی خود برداشته احتمال روایت کردن بعض رواة حدیث شریف را بالمعنی حسب عقیده خود که ابن حجر بمزید خرق و خرق آن نموده پس کاکرت سخافت آن بر ظاهر است که اگر مجرد تطرق احتمال روایت بالمعنی در هر خبری بغیر سند جاری کرده شود هیچ مطلبی از مطالب دین ثابت نگردد پس اختراع این احتمال کثیر الاختلال دلیل کمال عجز و واماندگی و بحقیقت هدم مبانی اسلام است اما آنچه ابن حجر سرائیده که بر فرض روایت نمودن اجله این حدیث شریف را بلفظ تاویل ولایت بولایت خاصه خواهد شد مثل قول آنجناب اقضاکم علی پس اظهار کمال بعد خویش ست از زیرا که تاویل ولایت بولایت خاصه عین تلمیع و تسویل و بسبب عدم معارضت آن بدلیل غیر قابل التعویل با اینهمه انشاء الله در ما بعد بادله زاهره و براهین باهره بطلان حمل ولایت بر ولایت خاصه ببسط تمام بمعرض بیان و اظهار خواهیم آورد که بملاحظه آن ظاهر خواهد شد که این کلام ابن حجر تفوه و تقول بمحض خساره و تجوه و تجسس صریح البوار ست مع ذلک میگوئیم که چون ارشاد جناب بشیر و نذیر در حق امیر کل امیر علیه و آله الصلاة والسلام بالاستنار الفجر المنیر اقضاکم علی مفید اعلمیت و افضلیت آنجناب ست پس اگر ولایتی که ابن حجر تنزیل لفظ ولی بر آن میکند در اثبات افضلیت آنجناب مماثل و مساوی حدیث اقضاکم علی هم باشد پس آنهم برای اثبات خلافت آنجناب کافی و وافی و شکوک و شبهات جاحدین را ماحی و عافی ست اما تمسک ابن حجر باجماع بر خلافت ابی بکر و عمر و ثالث ثلثه در صورت عدم احتمال تاویل پس نهایت مکابره و تسویل و غایت تخدیع و تضلیل ست زیرا که بنای غیر مرصوص اجماع موهوم بادله قاهره و براهین زاهره منهدم و مثلوم کما بیّن فی محله اما توهم ابن حجر که این حدیث خبر واحد ست پس مدفوع ست بچند وجه اول آنکه بسبب روایت نمودن جمعی کثیر و جمّی غفیر از اساطین فریقین آنرا در مقامات مختلفه و مظان متعدده مع نص جمع منهم علی الصحة و ایراد جمع آخر بالقطع والحتم والبت والجزم یقین بثبوت آن حاصل میشود دوم آنکه این حدیث شریف را ده و از ده صحابی روایت کرده اند اول افضل ایشان خود جناب امیر المومنین علی بن ابی طالب علیه السلام ست چنانچه دیلمی کما فی کنز العمال و مفتاح النجا بروایت آنحضرت نقل کرده که جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم فرمود یا بریدة ان علیا

ولیکم بعدی فاحب علیا فانه یفعل ما یؤمر و نیز اینحدیث را آنجناب در ضمن بیان فضائل خود وقت حضور جماعتی از مهاجرین و انصار بمسجد از جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم باین الفاظ نقل فرموده علی اخی و وارثی و ولی کل مومن بعدی کما سیجئ عن ینابیع المودة ان شاء الله تعالی و نیز اینحدیث از آنجناب در ضمن واقعه نزول آیه و انذر عشیرتک الاقربین منقول ست و حدیث ولایت را در ضمن قصه نزول این آیه از آنحضرت ابن مردویه و ملا علی متقی در کنز العمال و محمد محبوب عالم در تفسیر شاهی روایت کرده اند و نیز این حدیث بروایت آنجناب در ضمن سؤال جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم خمس اشیا وارد ست چنانچه خطیب بغدادی و عبد الکریم رافعی در کتاب التدوین و زرندی در نظم درر السمطین و سیوطی در جمع الجوامع و ملا علی متقی در کنز العمال و مرزا محمد بدخشی در مفتاح النجا و محمد صدر عالم در معارج العلی و عجیلی در ذخیرة المآل و مولوی حسن زمان معاصر در قول مستحسن روایت نموده اند دوم جناب امام حسن علیه السلام که آنجناب این حدیث را از جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم حسب نقل شیخ سلیمان بلخی در ینابیع المودة کما سیجئ ان شاء الله تعالی باین الفاظ روایت فرموده اما انت یا علی فمنی و انا منک و انت ولی کل مومن و مومنة بعدی سوم حضرت ابو ذر جندب بن جنادة الغفاری حدیث ولایت را بروایت حضرت او شهردار دیلمی در مسند الفردوس کما فی کتاب الاکتفاء لابراهیم الوصابی و قد سمعت سابقا باین لفظ نقل نموده علی منی و انا من علی و علی ولی کل مومن بعدی حبه ایمان و بغضه نفاق و النظر الیه رافة چهارم عبد الله بن عباس در روایت نمودن این شان حدیث ولایت را افاده ابو داود طیالسی و احمد بن حنبل در مسند و ابو یعلی و حاکم در مستدرک علی الصحیحین و ابو بکر بیهقی و ابن عبد البر در استیعاب و اخطب خوارزم در کتاب المناقب و ابن عساکر در موافقات و اربعین طوال و ابو حامد محمود صالحانی و محمد بن یوسف گنجی در کفایة الطالب و محب طبری در ریاض نضره و زرندی در معارج الوصول و سید شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل و ابن حجر عسقلانی در اصابه و وصابی در کتاب الاکتفاء و سخاوی در کنوز الحقائق و احمد بن الفضل بن محمد با کثیر در وسیلة المآل و مرزا محمد بدخشانی در مفتاح النجا و نزل الابرار پنجم ابو سعید سعد بن مالک الخدری حدیث ولایت امیر المومنین علیه السلام بعد جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم از او کما سمعت سابقا نطنزی در کتاب الخصائص العلویه بضمن واقعه غدیر باین الفاظ ذکر کرده الله اکبر علی اکمال الدین و اتمام النعمة و رضی الرب برسالتی و الولایة لعلی من بعدی و قد ذکره ابو نعیم الاصفهانی فی کتاب ما نزل من القرآن فی علی

وجمال الدین المحدث فی الاربعین ششم براء بن عازب الانصاری الاوسی حدیث ولایت بروایت
او ابو المظفر سمعانی در فضائل الصحابة در ضمن حدیث غدیر باین الفاظ وارد نموده هذا ولیکم
من بعدی اللهم وال من والاه وعاد من عاداه هفتم ابو لیلی بن عبد الله الانصاری
المدنی و حدیث ولایت بروایت او اخطب خوارزم در کتاب المناقب باین الفاظ ذکر
نموده انت امام کل مومن و مومنة وولی کل مومن و مومنة بعدی هشتم عمران
بن الحصین و روایت نمودن او حدیث ولایت را از افاده ابو داود طیالسی و ابن ابی شیبه
و احمد بن حنبل و ترمذی و نسائی و حسن بن سفیان و ابو یعلی و ابن جریر و خیثمه بن سلیمان
و ابو حاتم بن حبان و طبرانی و حاکم و ابو نعیم اصفهانی و ابن المغازلی و شیرویه دیلمی
و ابو السعادات ابن الاثیر جزری و عز الدین بن الاثیر و ابن طلحه قرشی و محمد بن یوسف
گنجی و محب الدین طبری و ابراهیم بن محمد حموینی و ذهبی و زرندی و سید شهاب الدین احمد و ابن
حجر عسقلانی و حسین میبذی و سیوطی و حاجی عبد الوهاب و خود ابن حجر و ملا علی متقی
و میرزا مخدوم و ابراهیم وصابی و جمال الدین محدث و علی قاری و احمد بن فضل بن محمد
باکثیر و میرزا محمد بدخشانی و محمد صدر عالم و ولی الله و محمد بن اسمعیل الامیر و محمد بن علی
صبان و مولوی مبین و محمد سالم و مولوی ولی الله لکهنوی و شیخ سلیمان بلخی ظاهر است
نهم بریده بن الحصیب الاسلمی و روایت نمودن او حدیث ولایت را از افاده ابن ابی شیبه و احمد
بن حنبل و نسائی و مسعود بن ناصر سجستانی و شیرویه دیلمی و شهردار دیلمی و ابن سبع اندلسی و
ضیاء الدین حنبلی و محب طبری و سید شهاب الدین احمد و ابن حجر عسقلانی و شهاب الدین
قسطلانی و محمد بن یوسف شامی و ملا علی متقی و ابراهیم وصابی و احمد خافی و شیخانی قادری
و میرزا محمد بدخشانی و محمد صدر عالم و مولوی ولی الله لکهنوی ثابت و متحقق است دهم عبد الله
ابن عمر و حدیث ولایت بروایت سید علی همدانی در مودة القربی باین نهج نقل کرده یا ایها الناس
هذا ولیکم بعدی فی الدنیا و الآخرة فاحفظوه یعنی علیا یازدهم عمرو بن العاص و حدیث
ولایت بروایت او کما سمعت سابقا اخطب خوارزم در کتاب المناقب در ضمن مکتوبی که عمرو بمعاویه
نوشته باین عنوان ذکر نموده وقد قال فیه علی ولیکم بعدی و ذلک علی علیک و علی
جمیع المسلمین دوازدهم وهب بن حمزه و روایت او کما سمعت سابقا شیخ سلیمان بلخی در

ینابیع المودة باین الفاظ نقل کرده سافرت مع علی بن ابی طالب فرأیت منه بعض ما اکره فشکوته
الی النبی صلی الله علیه و سلم فقال لا تقولن هذا لعلی فانه ولیکم بعدی و خود ابن حجر مکی در صواعق
حدیث موضوع مروا ابا بکر فلیصل بالناس را بزعم روایت نمودن هشت کس از صحابه
از اعلام متواتر پنداشته پس هرگاه نزد ابن حجر انه روایت هشت نفر تواتر حاصل می شود لا بد
حدیث ولایت که از دوازده صحابه مرویست بالاولی متواتر خواهد شد سبحان الله فضیلت منیحله
عتیقیه ابزعم روایت هشت نفر از صحابه که از جمله آن حضرت عائشه و حفصه هم می باشند
متواتر و انمودن و حدیث ولایت را که از دوازده صحابه مرویست خبر واحد گفتن بچه قدر داد
انصاف و ترک اعتساف دادنست سوم آنکه ابو محمد علی بن حزم در محلی بعد نقل روایات منع بیع امهات
چهار صحابه گفته فهؤلاء اربعة من الصحابة رضی الله عنهم فهو نقل تواتر
لا یحل مخالفته از این عبارت ظاهرست که نقل چهار صحابه نقل تواترست پس حدیث
ولایت که از دوازده صحابه مرویست بالاولویة الظاهرة متواتر خواهد بود فالحمد
لله الملک الدیان حیث ثبت باوضح برهان ان حدیث الولایة متواتر لا
یستریب فیه من اعتنی بهذا الشان چهارم آنکه شاه صاحب در باب هم همین کتاب
بجواب طعن دوازدهم از مطاعن ابی بکر گفته اند و آنچه گفته اند که فاطمه را بجز یک کس که خود شوهر او بود جواب
داد و در وغ محض است زیرا که این خبر در کتب اهلسنت بروایت حذیفه بن الیمان و زبیر بن العوام و
ابو درداء و ابو هریره و عباس و علی و عثمان و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص صحیح و ثابت
و اینها اجله صحابه اند و بعضی از ایشان مبشر به بهشت اند و در حق حذیفه ملا عبد الله مشهدی در اظهار الحق
حدیث پیغمبر آورده که ما حدثکم به حذیفة فصدقوه و از جمله اینها مرتضی علی ست که
باجماع شیعه معصوم و باجماع اهلسنت صادق است و روایت عائشه و ابو بکر و عمر را درین مقام اعتباری نیست
اخرج البخاری عن مالک بن اوس بن الحدثان النصری ان عمر بن الخطاب قال بمحضر فیهم
علی و العباس و عثمان و عبد الرحمن بن عوف و الزبیر بن العوام و سعد بن ابی وقاص انشدکم
بالله الذی باذنه تقوم السماء و الارض اتعلمون ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال
لا نورث ما ترکناه صدقة قالوا اللهم نعم ثم اقبل علی علی و العباس و قال انشدکما بالله
هل تعلمان ان رسول الله صلی الله علیه و سلم قال ذلک قالا اللهم نعم پس معلوم شد که این
خبر هم برابر آمیت در قطعیت زیرا که این جماعت که نام اینها مذکور شد خبر هر یکی از ایشان مفید یقین است چه جای

این جمع کثیر علی الخصوص حضرت علی مرتضی که نزد شیعه معصوم اند و روایت معصوم برابر قرآن است در افادهٔ
یقین نزد ایشان انتهی ازین عبارت سراسر شناعت نهایت ثبوت قطعیت و تحقق حدیث ولایت اوضح است زیرا که
ازان ظاهر است که خبر یکی ازین جماعت صحابه که اسمای شان ذکر کرده برابر آیت قرآنی و مفید یقین است پس
بهر وجهیکه خبر یکی ازین جماعت مفید یقین و مساوی با آیهٔ قرآن مبین خواهد بود همان وجه یا اولی ازان حدیث
ولایت که مروی است از جماعتی که اسمای شان آنفا ذکر یافت مفید قطع و یقین و مساوی [illegible]
خواهد بود و نیز ازین کلام مخاطب مزیت خصوصیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام در باب افادهٔ روایت
آنحضرت قطع و یقین و مساوات با کلام احسن الخالقین بسبب معصوم بودن آنجناب نزد اهل حق ظاهر است
و چون عصمت آنحضرت از کلام والد ماجد او در تفهیمات و افادات او و درین کتاب تفسیر و [illegible]
و نیز از افادات دیگر سنیه کالشمس فی رابعة النهار پس خصوصیت آنحضرت نزد خود شاه صاحب
و والد او و دیگر اعلام سنیه ثابت باشد اما آنچه ابن حجر گفته علی ان الظنی لا عبرة به
فیها عند الشیعة کما مر پس مدفوع است باینکه از بیان سابق واضح شد که ظنیت
این حدیث از قبیل ان بعض الظن اثم می باشد و مع ذلک اگر این حدیث ظنی هم بود
چون امامت نزد جمهور حضرات اهلسنت از فروع است پس درین باب استدلال
باخبار احاد هم جائز و سائغ باشد و سر تابی این حضرات ازان محض نکول و عدول
از مسلمات خویش و مقام کمال استعجاب و استغراب است که اکابر متکلمین و اجلهٔ مناظرین
این طائفه در مقام اثبات خلافت خلفای خویش با آنکه حسب تصریحات شان
فقدان نص بر آن واضحات است باخبار موضوعهٔ صریحة الافتعال و اکاذیب مختلقه
واضحة الاختلال احتجاج می نمایند و در مقام استدلال تقریراتی بس رکیک
و فضول و تبیینات بغایت سخیف و نامعقول پیش می فرمایند که ازان هیچ عاقلی را حقیت
خلافت خلفا هم بخاطر نمی گذرد چه جای حصول ظن بلکه مرتبهٔ جهل از استدلالات
و رکاکت بحدی می رسد که منصفین شان هم بالجاء دست ازان برمی دارند بلکه
همت برد و ابطال آن می گمارند کما دریت نموذجه فی المنهج الاول پس عدم قبول
حدیث ولایت و لو سلم کونه خبر الواحد المفید للظن خون انصاف ریختن است و بس
و نصر الله کابلی بتقلید خبر سدید ابن حجر نیز قدح و جرح این حدیث پیش نظر نهاده حیث
قال فی الصواقع الثالث ما رواه بریدة عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال

ان علیا منی و انا من علی و هو ولی کل مؤمن من بعدی الولی الاولی بالتصرف فیکون
هو الامام و هو باطل لان فی اسناده الاجلح و هو شیعی متهم فی روایته فلا یصلح
خبره للاحتجاج و لان الجمهور ضعّفوه فلا یحتج بحدیثه و لانه یحتمل انه رواه
بالمعنی بحسب عقیدته و لان الولی من الالفاظ المشترکة کما سلف و لانه من
اخبار الاحاد و هی لا تفید الا الظن و لانه لا یقاوم ما تقدم من النصوص
الدالة علی امامة من تقدم علیه بعد از ملاحظهٔ این عبارت ظاهر می شود که کابلی
بجواب حدیث ولایت اولا عذر شیعیت اجلح و ثانیا ادعای تضعیف جمهور او را بمیان آورده
اسقاط احتجاج بروایت او خواسته و بطلان این هر دو عذر رکیک و واهی از بیان سابق بوجه
ابلغ و اوفی دریافتی مع هذا دانستی که حدیث شریف منحصر در اجلح نیست بلکه بطرق عدیده
دیگر مروی است و صحت آن از کتب رجال و تصحیحات محققین بکمال ظاهر است پس زعم کابلی انحصار
آن در اجلح بتقلید پر خطر ابن حجر ناشی از نهایت قصور باع و ضیق عطن و قلت تتبع و کثرت
تکبر و تهور و عدم مبالات و اعتنا بتحرج و تأثم است اما احتمال روایت کردن اجلح این
حدیث شریف را بالمعنی حسب عقیده خود که بتقلید ابن حجر ذکر کرده پس بطلان
آن بجواب ابن حجر مبین شد و ازین جاست که مخاطب بمقام ازو ذکر آن استحیا
کرده با وصف اخذ دیگر مطالب از کابلی از ایراد آن دم بخود کشیده اما اینکه
ولی از الفاظ مشترکه است پس جواب آن در ما بعد بدلائل متینه و براهین
رزینه ان شاء الله تعالی میشنوی اما اینکه این خبر از اخبار احاد است پس تفوه
بان اظهار کمال بعد از صدق و سداد و انهماک در ایثار عناد و لداد است
کما ظهر آنفا علی اصحاب الاستبصار و الرشاد اما آنچه کابلی
در آینده و لانه لا یقاوم ما تقدم من النصوص الدالة علی امامة
من تقدم علیه پس کلامی است بس غریب زیرا که فقدان نص بر خلافت
خلفای ثلثه امریست مسلم که اکابر قوم بان تصریح کرده اند تا آنکه مخاطب با انصاف
هم بآن اقرار و اعتراف دارد پس ادعای کابلی وجود نصوص بر خلافت خلفا
عین مخالفت و معاندت محققین عالی فخار و عقوق و مشاقت متکلمین طیب
النجار باشد و عجب بر عجب اینست که کابلی بلفظ ما تقدم اظهار می کند که او بعضی ازان نصوص را

بمعرض تبیین ایضاح آورده حالانکه بر متتبع خبیر واضح ست که آنچه کابلی رفیع الدرجات در مطلب ثانی مقصد رابع کتاب خود بابِ اثبات خلافت خلفای ثلثه خواسته و مخاطب در تحفه بانتحال آن پرداخته بعضی از ان بیانی ست که آنرا دلیل خلافت وانموده کمال حسن فهم و رزانت عقل بر همگنان آشکار فرموده و جمله از اخبار موضوعه اهل نحله اوست که بذکر آن قلوب اتباع و اشیاع خویش را منبسط و بهجه و مبتهج و مسرور ساخته و نبذه از اخبار ست که بنقل آن از کتب اهل حق اعلام وقاحت برافراشته بزعم خود از دلیل قاطع بر مطلب انگاشته و هر عاقلی که بجواب شافیه و تبیینات وافیه این نحیف را که سابقا در رد ابطال این غرائب افادات و عجائب افاضات بمنصه اظهار جاداده ام و لاحقا انشاء الله المنعام در مطاوی کلام حسب اقتضای مقام شرح خواهم داد بنظر انصاف ملاحظه فرماید در کمال وضوح خواهد بود که تعبیر کابلی باجلالت خرافات خویش را بنصوص داله بر امامت بچه حد مکابره فاضحه و سفسطه واضحه و خطل صریح و هذر قبیح و عناد فاحش و لداد داهش و اعتساف معکوس و مرام منکوس ست و محصول سیاق و سباق عبارت کابلی در رد این حدیث که الفاظ بیانش شده آنست که غرض او از کلمه و هو باطل ابطال تمسک باین حدیث ست نه ابطال حدیث چنانچه بجواب حدیث غدیر و حدیث منزلت نیز همین کلمه گفته و ابطال این هر دو خبر قصد نکرده و مخاطب هم ابطال آن از کلامش نفهمیده که جسارت بر ابطال آن نه نموده و غرض کابلی ازین کلمه اینست که تمسک باین حدیث باطل ست نه آنکه این حدیث باطل ست آری جسارت بر قدح و جرح این حدیث شریف بتقلید ابن حجر نموده و فرق بیّن بین ابطال الحدیث و ابطال التمسک به و مخاطب نحریر درین مقام از کابلی هم پا را فراتر نهاده و جسارت بر ابطال حدیث شریف فتاده و مرجع هو در کلام کابلی هو باطل بر خلاف آنچه از کلام کابلی بجواب حدیث غدیر و منزلت فهمیده نفس حدیث را قرار داده و از غرائب امور و طرائف دهور آنست که میرزا احمد بن محمد معتمد خان بسبب مزید خوض در غمار خفض و شنشان و عدم مبالات و قلت کترات بمواخذه ملک دیان جسارت بر تکذیب لفظ بعدی درین حدیث شریف نموده چنانچه در رساله رد البدعه که در حقیقت شد البدعه است در مقام تهدید و رد اخبار یکه اهل حق در اثبات افضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام بر سائر اصحاب و اثبات خلافت آن جناب بعد جناب سالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم بآن تمسک کنند گفته سوم بحدیث عمران بن حصین که رسول الله علیه السلام فرموده ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مومن جواب آنکه اینجا نیز ولی بمعنی دوست ست و لفظ بعدی در آخر حدیث از موضوعات ست و اگر صحیح ست از کجا حکم توان نمود بآنکه مراد او از بعد بعد وفات است انتهی عجب ست که میرزا احمد بن معتمد خان نهایت تدین و دیانت و ورع و امانت و کمال متانت و رزانت عقل و فهم خود باین جسارت سراسر خسارت بر ناظرین منصفین ظاهر فرموده که ادعای وضع لفظ بعدی درین حدیث شریف آغاز نهاده

داد ایضاح اتصاف خود بغایت انصاف و حزم و ضبط و برائت از اختلال دماغ و خبط و خلط داده زیرا که خود او این حدیث را بتکرار و اکثار در مصنفات خود ایراد و اصلاح نموده چنانچه در مفتاح النجا آنرا بیک لفظ از احمد که توثیق رجال آن سابقا از بیان نحیف دانستی نقل کرده و بیک لفظ از دیلمی اخراج نموده و باز روایت نمودن ترمذی و حاکم این حدیث شریف را ثابت کرده و آنفا دانستی که رجال سند ترمذی همه موثق و معدل و مزکی هستند و خود حاکم بصحیح بودن این حدیث بر شرط مسلم تصریح فرموده و نیز میرزا محمد در مفتاح النجا باثبات رسانیده که این حدیث شریف را ابن ابی شیبه بسند صحیح روایت نموده و نیز در مفتاح النجا اخراج نمودن خطیب و رافعی این حدیث را در ضمن حدیث سألت الله یا علی فیک خمسا ثابت فرموده و بصحت سند این طرق از افاده فاضل معاصر در قول مستحسن بدر یلیقی و نیز میرزا محمد در مفتاح النجا این حدیث را بضمن حدیث عشر خصال از احمد نقل کرده و علاوه برانکه وثاقت رجال آن سابقا از بیان نحیف ظاهر و واضح شد خود میرزا محمد بعد نقل آن تصریح بحسن این حدیث نموده بلکه تصحیح نمودن بعض علما آنرا نیز ثابت کرده و نیز گفته که این حدیث شامل مناقب کثیره است و اهل علم را حفظ آن لازم و نیز میرزا محمد در قسم اول باب اول مقصد نزل الابرار این حدیث از ترمذی و حاکم نقل نموده و نیز در همین قسم این حدیث را در ضمن حدیث عشر خصال بروایت احمد ثبت کرده و تحقیق رسانیده که این حدیث بلا خلاف علمای اعلام صحیح ست زیرا که در صدر نزل الابرار تصریح کرده بانکه احادیث قسم اول ابواب مقصد این کتاب حادیثی ست که علمای اعلام در صحت آن اختلاف نکرده اند و نیز میرزا محمد در تحفة المحبین این حدیث را ذکر کرده و گفته که ابن ابی شیبه این حدیث را بسند صحیح روایت کرده و نیز این حدیث را در فصل اول باب رابع از اصل ثالث که موضوع برای ذکر احادیث صحیحه است از احمد نقل کرده و نیز درین فصل این حدیث را از ترمذی و حاکم نقل نموده تصریح بتحسین ترمذی این حدیث را نموده و نیز در تحفة المحبین در فصل ثانی باب رابع از اصل ثالث که معقود برای احادیث حسان ست این حدیث را ذکر نموده تصریح صریح بتوثیق ابن معین اجلح را و تحسین علما حدیث او را فرموده چنانچه گفته لا تقع یا بریدة فی علیٍّ فانه منی و انا منه و هو ولیکم بعدی حم عن بریدة و فی سنده الاجلح بن عبد الله ابو حجیه الکندی شیعی لکن وثقه یحیی بن معین فی خبره[ای رواه احمد ۱۲] و حسنوا حدیثه پس الحال رو بسوی خطاب بارباب الباب نموده میگویم که لله شکر فکاری حضرات اهل سنت بچشم انصاف ملاحظه باید فرمود و درک باید کرد که چسان این حضرات بمقابله اهل حق مبتلای کمال اضطرار و انتشار و تحیر و دهش و قلق و انزعاج و سراسیمگی و از خود رفتگی

گردیده افادات علما و محققین خود را که مشتمل اند بر تنصیصات کثیره و تحقیقات عزیره خود شان هم نسیا منسیا نموده
و هرگز با ثبت و تحری و تورع و صدق و امانت و دیانت نمیسازند و از صدور این تعصب و جسارت
از میرزا محمد بن معتمد خان در ابطال لفظ بعدی عجب نیست که قبل ازین بکمال حیا و تدین بنسبت قدح و جرح
حدیث غدیر بابو داود و دیگر محققین نموده حالانکه خود در نزل الابرار بنهایت طعن و تشنیع بر قادح و جارح
آن فرموده و نیز بنهایت صدق و دیانت حصر روایت آن در احمد و ترمذی کرده حالانکه بطلان این
حصر عظیم الوزر از افادات خود او در مفتاح النجا و نزل الابرار ظاهر و باهر ست و عبارت میرزا محمد بجواب
حدیث غدیر قبل عبارت سابقه اینست دوم بحدیث غدیر خم من کنت مولاه فعلی مولاه
جواب آنست که این حدیث را اگرچه امام احمد و ترمذی در کتاب خود ایراد نموده اند اما ابو داود و دیگر
محققین در صحت آن جرح کرده اند و هیچ یکی از علمای حدیث غیر ازین دو بزرگ این حدیث را ذکر
نکرده انتهی و از همه زیاده تر عجب و حیرت بر صنیع بدیع شاه ولی الله رو میدهد که با آن که این حدیث را
از جمله مناقب عشره جناب امیر المومنین علیه السلام از ابن عباس در ازالة الخفا در ماثر آنحضرت
روایت فرموده و در قرة العینین از ترمذی و حاکم علی ما هو نقل کرده اند و بمقام جواب از
حدیث غدیر در ازالة الخفا تحریف حدیث شریف نموده بجای لفظ انه ولیکم بعدی انا ولیکم
آورده اند یعنی بجای لفظ انه انا نهاده اند و بعدی را حذف فرموده اند قال فی ازالة الخفاء بعد
اخراج روایة الحاکم عن بریدة الاسلمی اخرج الحاکم والترمذی نحوه عن عمران بن
حصین قال بعث رسول الله صلی الله علیه و سلم سریة واستعمل علیهم علی بن ابی طالب
رضی الله عنه فمضی علی فی السریة فاصاب جاریة فانکروا ذلک علیه فتعاقد علیه اربعة من اصحاب
رسول الله صلی الله علیه و سلم اذا لقینا النبی اخبرناه بما صنع علی قال عمران وکان المسلمون
اذا قدموا من سفر بدأوا برسول الله صلی الله علیه و سلم فنظروا الیه وسلموا علیه ثم
ینصرفون الی رحالهم فلما قدمت السریة سلموا علی رسول الله صلی الله علیه و سلم فقام احد
الاربعة فقال یا رسول الله الم تر ان علیا صنع کذا فاعرض عنه ثم قام الثانی فقال مثل ذلک
فاعرض عنه ثم قام الثالث فقال مثل ذلک فاعرض عنه ثم قام الرابع فقال یا رسول الله الم تر
ان علیا صنع کذا وکذا فاقبل علیه رسول الله صلی الله علیه و سلم والغضب فی
وجهه فقال ما تریدون من علی ان علیا منی وانا منه وانا ولی کل مومن انتهی بلفظه
و این هم بدیع تر آنست که در قرة العینین از تحریف هم درگذشته بجسارت و تهور زبان حقائق ترجمان

را بتکذیب و ابطال حدیث ولیکم بعدی آلوده و تعصب السبق و ترویج ارواح نخشه اصحاب اندین برده حیث قال و
از انجمله حدیث خم غدیر که مدلول آن وصیت بمودت اهل بیت و تاکید درین معنی که این حکم باقیست الی یوم القیمة و چون نه
قرآن مسئول خواند از مودت اهل بیت نیز مسئول شوند و بنی از سب اهل بیت و ایذای شان و زیادت و هو الخلیفة بعدی و هو
ولیکم بعدی و مانند آن منکر و موضوع و از تعبیرات شیعه است انتهی و از غرائب امور یکه ناقد بصیر را بحقیقت حال این حضرات
مطلع گرداند و بطلان دعاوی اتیان ایشان با اتصاف بانصاف بمرتبه کمال ساند اینست که فاضل رشید با این همه ادعای تفیهات
و بلند پروازیها خارج از آهنگ که آخرها موجب معنوف عار و ننگست بجواب جناب سبحان علی خان اعلی الله مقامه فی دار الجنان
که حدیث استیعاب ذکر نموده اتفاقا آثار حیرت شعار شاه صاحب والا تبار فرموده حرف قدح و جرح آن بر زبان اقدس
آورده و رونق انصاف و تحقیق خود باین حرف واهی برده که این حدیث باعتبار سند خالی از کلامی نیست الی آخر ما سیجی
و در حقیقت فاضل رشید درین مقام از شاه صاحب یک مرتبه بالاتر رفته سینه زوری و خیره و ستی بمرتبه قصوی رسانیده زیرا که
شاه صاحب اگرچه تلمیعا و تدلیسا ابطال حدیث شریف را بدلیل عدم وقوع این جمله بزعم جرحش نموده اند و از طرق دیگر که در آن
این جمله واقع نیست بحثی نکرده لیکن فاضل رشید تلمیع و تدلیس را هم از دست داده بصراحت تمام ادعای کلام در سند
حدیث استیعاب نموده قدح و جرح حدیث استیعاب هدف طعن معتقدین خود را نیز ساخته حالانکه در سند حدیث
استیعاب این جمله واقع نیست و صحت اسناد آن بتنصیص ابن عبد البر و تصریحات ارباب رجال ثابت و متحقق ست
پس بدتر از حدیث ابی لیلی بمقابله اهل حق مقدوح انمودن کار فاضل رشید ست و بس و حسن علی محدث که او هم تلمیذ مخاطب
نحریرست این حدیث شریف را اگرچه در مناقب جناب امیر المومنین علیه السلام وارد کرده و از ترمذی نقل آن نموده
لکن تحریف آن باقتفای صاحب مصابیح و صاحب مشکوة کرده یعنی لفظ بعدی را از فقره و هو ولی کل مومن بعدی
حذف نموده اگرچه مثل شاه ولی الله جسارت بر تبدیل لفظ هو با انا نیافته در رساله تفریح الاحباب گفته عن عمران بن
حصین رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه و سلم قال ان علیا منی وانا منه و هو ولی کل مومن رواه
الترمذی و هرگاه حال اختلال ابن تیمیه و ابن حجر و کابلی و میرزا محمد بن معتمد خان و شاه ولی الله و والد مخاطب عالیشان
و رشید حسن علی پدر احقاق حق و ترویج باطل و جسارت بر قدح و جرح فضل علوی باین مثابه یافتی که شنیدی پس جای
آن نماند که از صاحب منتهی الکلام شکایتی بر زبان آرم و حرفی بتعقب کلام او در تضعیف این حدیث شریف نگارم که او هم
بخرافات و مکابرات مثل ابن حجر و فاضل رشید گول خورده تمام وجه ادعای ضعف این حدیث شریف بر زبان آورده اگرچه اظهار
علو درجه غلو تعصب خود بابطال و تکذیب حدیث شریف بر خود از یده و تقلید مثل ابن تیمیه و مخاطب وحید درین باب پسندیده
در ازالة الغین گفته علمای روافض هر روایتی از مناقب امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه که بر لفظ بعدی شامل
باشد مثل حدیث ضعیف ان علیا منی وانا من علی و هو ولی کل مومن بعدی بعدیت را بر اتصال حمل نمایند و معنی حقیقی

لفظ مذکور همین بعدیت متصله اقرار میدهند قوله و نیز ولی از الفاظ مشترکه است چه ضرورست که ولی بمعنی مراد باشد اقول
حیله انست که مخاطب عمدة الشکاک بتقلید کابلی میبافد · بفرض ابطال امامت وصی محمد لولاک تشبث بآن نموده نهاک حرمت ایقان و صفا
والفکاک عقده حیا و ولا و اشتباک افسر اکثر خجوه و جفا در انمیش نظر وقت اثر نهاده باعث ضرر مدلالت حدیث شریف
بر معلوم علمای کرام اقیال سویه مقصود مخاطب مجود با کمال نمیتواند شد بوجوه عدیده و دلائل سدیده اول آنکه شاه ولی الله
والد مخاطب در ازالة الخفا عن خلافة الخلفا بذکر لوازم خلافت خاصه گفته و اصل و اعتبار این اوصاف آنکه نکته است
نخستین آنکه نفوس قدسیه انبیا علیهم السلام در غایت صفا و علو فطرت آفریده شده است و در حکمت الٰهی جهان صفا و علو
فطرت مستوجب وحی گشته اند و ریاست عالم بایشان مفوض شده قال الله تعالیٰ الله اعلم حیث یجعل
رسالته و از میان امت جمعی هستند که جوهر نفوس ایشان قریب بجوهر نفوس انبیا مخلوق شده و این جماعت در
اصل فطرت خلفای انبیا اند در امت مثال آنکه آئینه آهنی از آفتاب اثری قبول میکند که خاک و چوب و سنگ ازین سر
این فریق که خلاصه امت اند از نفس قدسیه پیغامبر صلی الله علیه و سلم بوجهی متأثر میشوند که دیگران را میسر نمی آید و انجا آن
حضرت صلی الله علیه و سلم فرا گرفته اند بشهادت دل فرا گرفته اند گویا دل ایشان آن چیزها را اجمالاً ادراک کرده بود
و کلام آنحضرت صلی الله علیه و سلم شرح و تفصیل آن معنی اجمالی شد و بعد از ایشان جماعه دیگر اند پایه بپایه فروتر تا آنکه
نوبت عوام مسلمین آید پس خلافت خاصه آنست که این شخص چنانکه در ظاهر حال رئیس مسلمین شود بحسب وضع طبعی
که مراتب استعدادات افراد بنی آدم ست در صفا و علو فطرت الامثل فالامثل نیز رئیس امت باشد تا ریاست ظاهر
همدوش ریاست باطن گردد و این جماعت که بوضع طبعی خلفای انبیا اند در شریعت مسمی اند بصدیقین و شهدا
و صالحین و این مضمون مستفاد میشود ازین دو آیه کریمه قال الله تعالیٰ علی لسان عباده اهدنا الصراط
المستقیم صراط الذین انعمت علیهم و قال تبارک و تعالیٰ اولئک مع الذین انعم الله علیهم
من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین و حسن اولئک رفیقا پس ازین دو آیه افاده فرمود که مطلوب
مسلمین و مسئول ایشان در صلوات خویش و مطمح همم ایشان در سلوک مراتب قرب موافقت با جماعه منعم علیهم ست و
مراد از منعم علیهم این چهار فریق و در جای دیگر یا ایها الذین امنوا من یرتد منکم عن دینه الی ان قال
انما ولیکم الله نیز اشاره بهمین معنی است یعنی ولی عوام مسلمین افاضل ایشان اند که باقامت صلوات و نفقت و محبت
و محبوبیت و غیر آن متصف اند و این معنی را عبدالله بن مسعود بیان کرد اخرج ابو عمر فی خطبة الاستیعاب
عن ابن مسعود قال ان الله نظر فی قلوب العباد فوجد قلب محمد صلی الله علیه و سلم خیر قلوب العباد
فاصطفاه و بعثه برسالته ثم نظر فی قلوب العباد بعد قلب محمد صلی الله علیه و سلم فوجد قلوب
اصحابه خیر قلوب العباد فجعلهم وزراء نبیه صلی الله علیه و سلم یقاتلون عن دینه

و بیقین مثل آن گروه الا انه قال فجعلهم انصار دینه و وزراء نبیه فما راه المومنون حسنا فهو عند الله
حسن و ما راوه قبیحا فهو عند الله قبیح و چنانکه اولویت این فریق در خلافت متحقق ست اجتهاداً همچنین اولی
واحق ست از اجتهاد دیگران هر صفتی از اوصاف مذکوره علامات و خواص عمل دارد آنحضرت صلی الله علیه و سلم در بیان مناقب
صحابه گاهی نص فرموده اند باثبات این اوصاف در ایشان گاهی باثبات علامات خواص تلویح اللمح من التصریح انتهی
ازین عبارت صراحةً ظاهر ست که شاه ولی الله لفظ ولی را در آیه انما ولیکم الله دلیل امامت و ریاست و خلافت
میداند یعنی آنرا بر متولی امور مسلمین حمل میکند پس بهر وجهی که لفظ ولی را در آیه کریمه بر متولی امور مسلمین حمل فرماید کرد بهمان
وجه لفظ ولی در حدیث ولایت محمول بر متولی امور مسلمین خواهد بود وجه دوم آنکه نیز شاه ولی الله در ازالة الخفا گفته
قال الله تعالیٰ فی سورة المائدة یا ایها الذین امنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یاتی الله بقوم یحبهم
و یحبونه اذلة علی المومنین اعزة علی الکافرین یجاهدون فی سبیل الله و لا یخافون لومة لائم ذلک
فضل الله یؤتیه من یشاء و الله واسع علیم یعنی ای مومنان هر که برگردد از زمرهٔ شما از دین خود پس خواهد آورد
خدای تعالیٰ گروهی را که دوست میدارد ایشان را و دوست میدارند او را متواضع باشند بر مسلمانان تند طبع باشند بر کافران جهاد میکنند
در راه خدا و نمیترسند از ملامت ملامت کننده این بخشائش خداست میدهد هر که خواهد و خدا جواد داناست انما ولیکم
الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم راکعون یعنی جز این نیست که
کارساز و یاری دهنده شما خداست و رسول او و آن مومنان که برپا میدارند نماز را و میدهند زکوة را و ایشان خشوع
کنندگان اند یا نماز نافله بسیار خوانندگان اند و من یتول الله و رسوله و الذین امنوا فان حزب الله هم الغالبون
و هر که دوستی پیدا کند با خدا و با رسول او و با مومنان پس هر آینه گروه خدا همون است غالب انتهی ازین عبارت ظاهر است که شاه ولی الله
لفظ ولی را در آیه انما ولیکم الله الآیه بر کارساز و یاری دهنده حمل میفرماید و ظاهر ست که کارساز ترجمه متولی امر ست و من
الواضح الظاهر الجلی الباهر ان المتولی لامور المسلمین هو الخلیفه الامام القائم پس بهر وجهی که لفظ ولی را در آیه
انما ولیکم الله الآیه بر متولی امر حمل خواهند کرد بهمان وجه بر حمل لفظ ولی در حدیث ولایت بر متولی امر متحقق خواهد شد
وجه سوم آنکه نیز شاه ولی الله در ازالة الخفا گفته قوله تعالیٰ انما ولیکم الله و رسوله انما در کلام عرب برای دلیل جمله
سابقه و تحقیق و تثبیت او می آید یعنی ای مسلمانان از ارتداد عرب و جموع مجتمعه ایشان چرا می ترسید جز این نیست که کارساز و
یاری دهنده شما در حقیقت خداست که میرزد الهام خیر تعالیه · تدبیر امور رسول او که سررشته ترغیب جهاد در عالم آورده او ست
برای است خود بدعا خیر دستگیر ایشان ست و در ظاهر محققین اهل ایمان که باقامت صلوة و ایتاء زکوة بوصف خشوع و نیایش
متصف اند و تحمل داعیه الٰهیه کنند و خدای تعالیٰ بر دست ایشان کارهای نیک در عالم سرانجام فرماید و سبب نزول
و مصداق این آیه صدیق اکبر ست لفظ عام ست شامل همه محققین و دخول سبب قطعی و بجهت این عموم

جابر بن عبد الله گفته است نزلت فی عبد الله بن سلام لما هجره قومه من الیهود اخرج البغوی عن ابی جعفر
محمد بن علی الباقر انما ولیکم الله ورسوله والذین امنوا انزلت فی المومنین فقیل انها نزلت فی علی فقال هو
من المومنین چنانکه شیعه گمان کرده اند وقصه روایت میکنند در رکوع که حال زیوتون الزکوة میگیرند و بر ناخن انگشتری
بجانب فقیر در حالت رکوع فرود می آرند وسیاق و سباق آیه را بر هم میزند خدا تعالی اعضا ایشان را بهم جدا سازد چنانکه این
آیات متسقه بعضها ببعض را از هم جدا گیرند والذین امنوا الذین یقیمون الصلوة ومفهوم این کلام آنست که ولایت
مسلمانان و کارسازی ایشان خصوصا در مثل این حوادث عظام با سابقین متصفین بصفات کمال لایق است نه
غیر ایشان مانند قوله تعالی ومن یتول الله الخ امر است باطاعت خدا و رسول و خلیفه رسول و ترغیب بر آن و بیان آنکه غلبه اسلام
موقوفست بر آن و سعادت منحصر در آن چنانچه بیان نموده شد باید دانست که این وعده خدا تعالی است و انجاز این وعده در زمان
آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم واقع نشده زیرا که فوجی مجتمع برای قتال اهل ارتداد در زمان حیات آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم واقع نشد زیرا که فوج
مجتمع برای قتال مرتدان در ان زمان بر نیامد بعد تجهیز و تسیید و منظور نیز مرتدین بجمع رجال و نصب آلات قتال بوقوع نیامد
لا محاله مصداق وعده خدا تعالی صدیق اکبر است رضی الله عنه که بحبت محاربه مرتدین بر آمد و بعون الهی در
اسرع حین باحسن وجوه سرانجام آن امر عظیم دادند و جمع رجال و نصب قتال با فرق مرتدین یکی از لوازم خلافت
است زیرا که خلافت راشده ریاست خلق است در اقامت دین و جهاد اعداء الله و اعلای کلمة الله بوجهی که
وی و تابعان وی درین اقامت ممدوح باشند و ثنا و رضا باینشان متوجه شود و جهاد مرتدین از اعظم انواع
اقامت دین است درین آیات اظهر من الشمس فی رابعة النهار است و نیز باید دانست که من یتول الله و رسوله
ترغیب است بتولی خلیفه راشد و صدیق اکبر مورد نص است و آن قطعی الدخول است و این اشاره است بوجوب انقیاد
خلیفه راشد و دلالت است بر تحقیق خلافت حضرت صدیق اکبر و نیز باید دانست که حق سبحانه بتاکید گواهی میدهد
بر آنکه آن جماعت در وقت قیام بقتال مرتدین محبوبین و محبین و چنین کذا و کذا باشند و اینهمه صفات کمال است پس
اگر حضرت صدیق در خلافت خود بر حق نمی بود جمعیکه بامر او اجتهاد کردند و باو بیعت نمودند و باستخلاف او راضی
شدند محبین و محبوبین و متصفین باوصاف کمال نباشند واللازم باطل بشهادة الله تعالی و نیز باید دانست
که اینجا گفته شد فسوف یاتی الله بقوم و در ظاهر صورت اجتماعیه آوردن مسلمین از دست حضرت صدیق اتفاق
افتاد و این همچنان است که فرموده و ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی ایشان بقوم کذا و کذا
فی الحقیقت فعل حق سبحانه و تعالی و حضرت صدیق کالجارحه اند در ان کدام منزلت بالاتر ازین
منزلت خواهد بود بعد منزلة الانبیاء صلوات الله وسلامه علیهم و کدام کامل تکمیل مانند او باشد
ذلک فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و نیز باید دانست که انما ولیکم الله الخ

لفظ عام است اما مورد نص صدیق اکبر است و دخول مورد نص در عام قطعی است پس صدیق اکبر ولی مسلمانان
و کارساز ایشان است و همین است معنی خلافت راشده و صدیق اکبر متصف باقامت صلوة و ایتاء زکوة است
باوصف خشوع یا باوصف اکثار از نوافل صلوة و این معنی یکی از لوازم خلافت خاصه است و نیز باید دانست که امر
جهاد و قتال منسوب میشود بامر در عرف شایع است بلکه آمر میباید که احق باین صفات باشد تا بر تقوی او در دل دیگران کار
کند پس صفات شش گانه در صدیق اکبر رضی الله عنه باکمل الوجوه متحقق شد و این معنی از لوازم خلافت
خاصه است بلکه میتوان گفت که اینهمه صفات شش گانه صفات صدیق باشد که بطریق تعریض ادا کرده شد انتهی
عبارت ظاهر است که شاه ولی الله از مزید ولای شیخ اکبر و عتیق افخم خود آیه ولایت را بر خلافت راشده و امامت کامله
در بات صحیحه غیر فاسده و سیاست شرعیه غیر کاسده حمل میفرمایند من حیث لا یشعر او لا یشعر و بکتم و تجاهل تایید
و اثبات مرام اهل حق کرام که دلالت کلام ملک علام بر خلافت و امامت مصداق الذین امنوا است
بابلغ وجوه مینمایند و مغفوات و خرافات و تمویهات و تخدیعات اسلاف با انصاف خود که در حمل ولایت بر معنی غیر
مراد او اعتساف لداد و ترویج زائف صریح الکساد و اشاعت باطل فضیح الفساد داده اند هباء منثورا
میگردانند و کلام خود را مصداق کلمة حق ارید بها الباطل میسازد و مع ذلک بالاتی بانقلاب این دلیل بر
خود آن بحر نبیل بسبب روایات اکابر اساطین متسنین کرام و نجیل که دلالت صریحه دارد بر نزول این آیه کریمه
در حق جناب امیر المومنین صلوات الله وسلامه علیه با اختلاف الاشراق والاصیل بر نمی آرد فالحمد لله العاصم
من شر در التحریف والتسویل المظهر للحق الابلج ببیان مثل هذا المحدث الجلیل الذی
علی اس کل تزویر و تضلیل و ازعم بطلان افادة اهل حق در باب نزول آیه کریمه بحق جناب امیر المومنین
علیه السلام و زعم بطلان قصه نزول آن در اخص عجائب مزعومات و غرائب عثرات است که بحمد الله المنان روشن
که نزول این آیه کریمه بحق جناب امیر المومنین علیه السلام قصه عطای انگشتری خاتم در حالت رکوع اکابر اساطین و اجله
محدثین و اعاظم مفسرین سنیین در کتب و بیانیه خود نقل فرموده اند وجه چهارم آنکه نیز ولی الله در ازالة الخفا
گفته مقدمه اولی بیان ملازمت در میان خلافت خاصه و افضلیت شخصی که باین خلافت مکرم ساخته
اند بر اهل زمان او پس این ملازمت گاهی تقریر کرده میشود باعتبار سنة الله در وقت اراده رحمت خاص بنسبت امت
که در حدیث شریف خلافت و رحمت اشاره بانست زیرا که حکیم مطلق در وقت اراده رحمت خاص تسلیط مفضول
نمیفرماید و گاهی تقریر کرده میشود باعتبار ظهور داعیه در نفس شخص که غیر افضل اهل زمان این داعیه را قبول نمیکند
الطیبات للطیبین و گاهی تقریر کرده میشود باعتبار تعیین آنحضرت صلی الله علیه وسلم شخصی را برای
خلافت خاصه و دکه تعیین شخصی برای این امر عظیم انیجا بر نمی آید مگر فضل امت او گاهی تقریر کرده میشود باعتبار

اتفاق صحابہ بر شخصے خاص بوجہی کہ افضلیت او را مبنای اتفاق خود گردانند زیراکہ اجماع صحابہ بلکہ مسلمین قاطبۃً
نمیباشد الا بر آنچہ حق ست نزدیکتر خدای تعالی و این ہمہ وجوہ متوافق اند یکے لازم دیگرست و یکے مشیر بدیگرے ؎ عباراتنا
شتی و حسنک واحد ؛ وکل الی ذاک الجمال یشیر ؛ وجہ اول را [illegible] حضرت مرتضی تقریر کردہ است
ان یری اللہ بالناس خیرا فسیجمعہم علی خیرہم و وجہ ثانی را عبد اللہ بن مسعود ذکر نمودہ
ان اللہ نظر الی قلوب العباد فوجد قلوب اصحابہ خیر قلوب العباد فجعلہم وزراء نبیہ
یقاتلون عن دینہ وجہ ثالث را ابوبکر صدیق و عبد اللہ بن عباس نمودہ بحدیث مرفوع و مقتضای نص او وجہ
رابع را نیز عبد اللہ بن مسعود تقریر کردہ است و سفیان ثوری شرح و بیان آن نمودہ ما رآہ المسلمون حسنا
فہو عند اللہ حسن وقد رای المسلمون استخلاف ابی بکر ثم قال فی استخلاف عمر
افرس الناس ثلثۃ الی ان قال و ابوبکر حین استخلف عمر و قال سفیان الثوری من فضل
علیا علی الشیخین فقد خطأ المہاجرین والانصار و گاہی تقریر کردہ میشود بانکہ در کتاب امر معروف
و نہی منکر را تعلیق کردہ اند بتمکین فی الارض و مجموع تمکین و این صفات حقیقت خلافۃ خاصہ است و جای دیگر
می فرماید کنتم خیر امۃ اخرجت للناس پس خیریت لازم امر بمعروف و نہی از منکر ساختہ شد و امر بمعروف و
نہی از منکر داخل خلافت خاصہ است از خواص خلیفہ خاص باشد و گاہی تقریر کردہ میشود بانکہ تسلیط خلیفہ حکم اللہ
و شرعیت و وجوب انقیاد قوم مر او را در ان امور کہ منسوب بخلافت اوست نوعی از افضلیت و این نوع افضلیت
لازم خلافت خاصہ است والیہ الاشارۃ فی قولہ تعالی ستدعون الی قوم اولی بأس شدید
و گاہی تقریر کردہ میشود کہ انما ولیکم اللہ و رسولہ والذین آمنوا الایہ با سیاق و سباق خود اشارتست
بانکہ ولایت مسلمہ بنزد او نیست الا قومی را کہ یحبہم و یحبونہ الی اخر ما قال صفت ایشان باشد انتہی
ازین کلام صراحۃ ظاہر و مستبین است کہ ابن حجر نحریر و محدث عدیم النظیر و صدر کبیر و محقق خبیر تقریر اثبات تلازم
درمیان خلافت خاصہ و افضلیت شخصے کہ باین خلافت مکرم و باین ولایت معظم باشد بآیہ وافی ہدایہ
انما ولیکم اللہ و رسولہ والذین آمنوا الایہ مینماید و بدلالت سیاق و سباق کلام ملک خلاق
در مذاق اہل ایمان و وفاق و تارکین شقاق این میگرداند کہ مراد از لفظ ولی متولی امور مسلمین ست فنعم الاتفاق
و بئس الخلاف والنفاق و پر ظاہر ست کہ بہر وجہی کہ لفظ ولی در این آیہ کریمہ محمول بر معنی متولی امور مسلمین خواہد بود
بہمان وجہ بعینہ لفظ ولی در حدیث شریف بمعنی متولی امور مسلمین محمول و توجیہ و تاویل سخیف آن مردود
و نامقبول و مدحور و نامعقول و تشبث باشتراک بجہت احتیال و اضلال مرذول و محض تزویر و تلمیع مغسول
فیا عجبا من المخاطب بالفطین کیف لم یحتفل بنص ابیہ النبیہ النبیل المحدث الجلیل

وکیف لم یعتن بقول شیخہ الاقاہ الذی عندہ ایۃ من ایات اللہ و لم یوجد لہ
عندہم مثیل ولا عدیل بل فاختار عقوق والدہ فی ابطال خلافۃ وصی رسول
الرب الجلیل سلام اللہ علیہ و آلہ ما اختلف الاشراق والاصیل فوجہ التوجیہ
العلیل واعمل التاویل الضئیل واخترع سخیف التخدیع والتسویل و ذہب علی
الختل واتخذہ سہل سبیل ولم یدر ان کیدہ فی تضلیل وجہ پنجم آنکہ ابوشکور محمد بن
عبد السعید بن محمد الکشی السالمی الحنفی باآنکہ تعصبش بمرتبہ رسیدہ کہ عیاذا باللہ تکفیر اعدای جناب امیر المومنین
علیہ السلام در اول امر ثابت میسازد ولایت امیر المومنین علیہ السلام بمعنی امامت آنحضرت از حدیث غدیر
و آیہ انما ولیکم اللہ ثابت نمودہ و تاب مجال قدح و جرح در آن مثل دیگر اہل امارت نیافتہ آری تقیید
آن بزمان ما بعد عثمان دل خوش کردہ و بصراحت بطلان این تقیید غیر سدید اعتنای نکردہ در تمہید
فی بیان التوحید اولا گفتہ و قالت الروافض الامامۃ منصوصۃ لعلی بن ابی طالب رضی
اللہ عنہ بدلیل ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم جعلہ وصیا لنفسہ وجعلہ خلیفۃ
من بعدہ حیث قال اما ترضی ان تکون منی بمنزلۃ ہرون من موسی الا انہ لا نبی بعدی
ثم ہرون علیہ السلام کان خلیفۃ موسی علیہ السلام فکذلک علی رضی اللہ
عنہ والثانی وہو ان النبی صلی اللہ علیہ السلام جعلہ ولیا للناس لما رجع من مکۃ
و نزل فی غدیر خم فامر النبی ان یجمع رحال الابل فجعلہا کالمنبر و صعد علیہا فقال الست
اولی بالمومنین من انفسہم فقالوا نعم فقال علیہ السلام من کنت مولاہ فعلی مولاہ اللہم
وال من والاہ و عاد من عاداہ وانصر من نصرہ واخذل من خذلہ واللہ جل جلالہ یقول
انما ولیکم اللہ و رسولہ والذین آمنوا الذین یقیمون الصلوۃ و یوتون الزکوۃ و ہم راکعون
الایۃ نزلت فی شان علی رضی اللہ عنہ دل انہ کان ولی الناس بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
و بجواب این عبارت گفتہ و اما قولہ بان النبی صلی اللہ علیہ وسلم جعلہ ولیا قلنا اراد بہ
فی وقتہ یعنی بعد عثمان رضی اللہ عنہ و فی زمن معاویۃ رضی اللہ عنہ و نحن کذا نقول و کذا
الجواب عن قولہ تعالی انما ولیکم اللہ و رسولہ والذین آمنوا الایۃ نقول ان علیا رضی اللہ عنہ
کان ولیا و امیرا بہذا الدلیل فی ایامہ و وقتہ و ہو بعد عثمان رضی اللہ عنہ و اما قبل ذلک فلا
ازین عبارت بصراحت تمام ظاہر ست کہ ابوشکور اثبات دلالت حدیث غدیر بر ولی بودن جناب امیر المومنین
علیہ السلام برای مردم میکند و ظاہر ست کہ مراد از ولایت آنحضرت در قول مستدل ولایت امامت ست

کما یظہر من اواخر التمہید ۱۲

هکذا فی الجواب و معذلک تقیید آن بزمان ما بعد عثمان دلالت صریحه بران دارد که مراد از ولایت
امامت هست و نیز ازین عبارت ظاهر است که آیه انما ولیکم الله هم دلیل ولایت و امامت جناب
امیرالمومنین علیه السلام است پس در حدیث ولیکم بعدی نیز مراد از ولایت لا بد امارت و امامت
باشد فلله الحمد والمنة وکمال الشکر که از افادهٔ ابوشکور صدر الصدور بکمال ممنوح و ظهور بنیان
مساعی غیر مشکور و تسویلات غیر مبرور اکابر و اساطین ارباب غرور و اصحاب خدع و زور منهدم و منحرم و مخدوش
و مکسور و جمیع تاویلات علیله و توجیهات غیر وجیهه فاقدین شعور مقهور و مدحور و سائر تصلفات و تعسفات
و تعللات و تحیفات ائمه زیغ غیر مستور بلکه مهتوک و مهجور و کبشات زرافه تخدیع و تلمیع اصبارم تبار این علماء
روزگار منحور فتامل هذا الالزام المستقیم و الافحام المزعج للقعد السقیم بعین البصیرة
و تلقه بتلقی السریرة و تناوله بید غیر قصیرة و فرق بعون الله بین نسیم السحر و حر
الظهیرة اما تقیید مدلول حدیث غدیر و مدلول آیه انما ولیکم الله بزمان ما بعد عثمان پس بطلان آن از
افادهٔ خود خلیفهٔ ثانی واضح و ظاهر است که اثبات مولائیت آنحضرت برای خود و برای هر مومن و هر مومنه
نموده استیصال این احتمال کثیر الاختلال فرموده و این تاویل علیل سنیه چقدر مشابه و مماثل است
بتاویل سخیف جمعی غفیر از اهل کتاب که با وصف اعتراف و اقرار بنبوت جناب رسالتماب صلی الله علیه
و آله وسلم تاویل بیمزه آغاز نهاده اند که نبوت آنحضرت مختص بود برای عرب که آن حضرت مبعوث بود بسوی
عرب خاصة و معاذ الله آنحضرت نبی عیسائیان و امثال ایشان نبوده پس همچنین حضرات
سنیه عند العجز بتقلید اهل کتاب میگویند که امامت و خلافت جناب امیرالمومنین علیه السلام از حدیث
و کلام الهی ثابت لکن امامت آنحضرت مخصوص بود بزمان ما بعد عثمان و معاذ الله آن حضرت امام ثلثه و
اتباع شان نبوده فهذا التاویل مثل تاویل اهل الکتاب حذو النعل بالنعل و حذو
القذة بالقذة اما حمل اهل کتاب نبوت جناب رسالتماب را بر نبوت خاصه برای عرب پس خواجه نصر الله
کابلی در صواقع گفته و قد اعترف الیهود و العیسویة و جم غفیر من القادریین من
النصاری و من تابعهم من نصاری الفرنج بنبوته الا انهم یزعمون انه مبعوث
الی العرب خاصة و قد سألت قادریاً عنه علیه السلام فقال هو نبی و اسمه فی کتبنا
فقلت لم لا تومنون فقال رسولنا فوق رسولنا الی آخره و نیز بطلان حمل ولایت جناب
امیرالمومنین علیه السلام که مستفاد است از حدیث غدیر مثل آن بحمد الله الباری از افادهٔ ملا
یعقوب لاهوری که عالم نحلت متاخرین اهل سنت است در خیر جاری شرح صحیح بخاری از

افادات او در خیر جاری و بنابر و ساری ظاهر و واضح است چنانچه در بحث امامت جناب امیرالمومنین علیه
السلام در شرح تهذیب الکلام گفته و لما تواتر من قوله صلی الله علیه و سلم من کنت
مولاه فعلی مولاه و انت منی بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی بیان التمسك
بالحدیث الاول انه صلی الله علیه و سلم جمع الناس یوم غدیر خم موضع بین
مکة و المدینة بالجحفة و ذلك الیوم کان بعد رجوعه عن حجة الوداع ثم
صعد النبی صلی الله علیه و سلم خطیبا مخاطبا معاشر المسلمین الست
اولی بکم من انفسکم قالوا بلی قال فمن کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من
والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و هذا الحدیث اورده
علی رضی الله عنه یوم الشوری عند ما حاول ذکر فضائله و لم ینکره احد و لفظ
المولی جاء بمعنی المعتق و الاعلی و الاسفل و الحلیف و الجار و ابن العم و الناصر و الاولی
بالتصرف و صدر الحدیث یدل علی ان المراد هو الاخیر اذ لا احتمال لغیر الناصر و الاولی
بالتصرف ههنا و الاول منتف لعدم اختصاصه ببعض دون بعض بل یعم المومنین
کلهم قال الله تعالی و المومنون بعضهم اولیاء بعض و بیان التمسك بالثانی ان لفظ المنزلة
اسم جنس و بالاضافة صار عاما بقرینة الاستثناء کما اذا عرف باللام فبقی شاملاً لغیر
المستثنی و هو النبوة و من جملة ما یدخل تحت ذلك اللفظ الریاسة و الامامة فالی
الاول یشیر قوله لان المراد المتصرف فی الامر اذ الاصح لکون علی معتقا او ابن عم مثلا
لجمیع المخاطبین و لا فائدة لغیره ککونه جارا او حلیفا لانه لیس فی بیانه فائدة او ما حصل
لشمول النصرة جمیع المومنین و الی الثانی یشیر قوله بمنزلة هرون عامة اخرجت منه النبوة
فتعینت الخلافة و رد بانه لا تواتر بل هو خبر الواحد و لا حصر فی علی یعنی ان غایة ما یلزم
من الحدیث ثبوت استحقاق علی رضی الله عنه للامامة و ثبوتها فی المآل لکن من این
یلزم نفی امامة الائمة الثلثة و هذا الجواب من المصنف و توضیحه انه لم یثبت له الولایة
حالا بل مآلا فلعله بعد الائمة الثلثة و فائدة التنصیص لاستحقاقه الامامة الالزام علی
البغاة و الخوارج اقول یرد علیه انه کما کانت ولایة النبی صلی الله علیه و سلم عامة بحال یدل
علیه کلمة من الموصولة فکذا ولایة علی فیجب ان یکون علی هو اولی بابی بکر دون العکس
ازین عبارت ظاهر است که تقیید ولایت جناب امیرالمومنین علیه السلام بزمان ما بعد عثمان واهی و باطل بود

حاليه صحت غلط و اشتباه در فساد آن از اهل یقین بعکس آن حاصل و انشاء الله المتعال اعادہ دیگر برای رد و ابطال
این احتمال بجواب مخاطب عمدة الاقیال در مابعد مذکور خواهد شد فانتظر وجه ششم آنکه مولوی محمد اسمعیل
در رساله که آنرا در حقیقت امامت تصنیف کرده میگوید نکته ثانی امام نایب رسول ست آنچه سنة الله در بندگان
خدا بواسطه انبیا و رسل جاری فرمود همان سنت بواسطه ائمه هم جاری میفرماید از آنجمله اتمام حجت است به بعثت
ایشان یعنی تا وقتیکه بعثت رسول متحقق نمیشود و جحود و انکار ایشان در انتقیا سر نمیزند انتقام ملک علام
بنسبت اهل معاصی و آثام متحقق نمیگردد قال الله تبارک و تعالی وما کنا معذبین حتی نبعث
رسولا گاه این اتمام حجت به بعثت ائمه هم ثابت میگردد و قال الله تعالی واضرب لهم مثلا اصحب القریة
اذ جاءها المرسلون الی آخر القصه مراد ازین قریه انطاکیه است که حواریین حضرت روح الله بسوی ایشان
مبعوث شده بودند و آخر الامر اهل انطاکیه با ایشان بجحود و انکار پیش آمدند و در انتقام ملک علام گرفتار گردیدند
و قال الله تعالی فیه ایضا وما انزلنا علی قومه من بعده من جند من السماء وما کنا منزلین
ان کانت الا صیحة واحدة فاذا هم خامدون پس این معنی بالیقین باید فهمید که چون در وقتی از
اوقات امام قائم گردید و دعوت او در مسمعه ظهور رسید لا بد حجة الله رجسبیح اهل معصیت و فساد تمام شده وقت انتقام
الهی از ایشان در رسید پس هرگاه که معاصی و آثام بمعارضه و مقابله امام با تمام میرسد و لا ریب بسر حد انتقام میکشد
و از آنجمله مامور شدن عباد تفحص ایشان و طلب معرفت ایشان قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا
اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیلة و مراد از وسیله شخصی ست که اقرب الی الله باشد در منزلت کما قال الله
تعالی اولئک الذین یدعون یبتغون الی ربهم الوسیلة ایهم اقرب و اقرب الی الله باعتبار منزلت او اسم
ست بعد از آن امام که نائب او ست قال النبی صلی الله علیه وسلم ان احب الناس الی الله یوم القیمة
و اقربهم مجلسا امام عادل قال النبی علیه السلام من لم یعرف امام زمانه فقد مات میتة جاهلیة
و از آنجمله ایفای بعض مواعید ست که حق جل و علا رسول خود را بآن موعود فرموده پس بعض آنرا بدست پیغمبر مرتبه ایفا
رسانیده و بعضی دیگر را از دست نائبان او تمام گردانیده کما قال الله تعالی هو الذی ارسل رسوله بالهدی
و دین الحق لیظهره علی الدین کله و ظاهر است که ابتدای ظهور دین در زمان پیغمبر صلی الله علیه وسلم بوقوع آمد و
و اتمام آن از دست حضرت مهدی واقع خواهد گردید همچنان ست هلاک کسری و قیصر و تملک خزائن ایشان که آنجناب بآن
موعود شده بودند و ظهور آن از دست خلفای راشدین واقع گردیده و از آنجمله اتمام امر ست که رسول بآن مامور شده
بودند و ادای آن از امام صورت بست قال الله تعالی قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعا و ظاهر ست
که تبلیغ رسالت بنسبت جمیع ناس از آنجناب متحقق نگشته بلکه امر دعوت از آنجناب شروع گردید و باقی ما بواسطه

خلفای راشدین و ائمه مهدیین رو بتزاید کشید تا اینکه بواسطه امام مهدی باتمام خواهد رسید و همین
نیابت را در امور مذکورة الصدر وصایت مینامند یعنی چنانکه وصی در طلب و ادای حقوق قائم مقام
منیب می باشد همچنین امام قائم مقام پیغمبر ست در معاملاتیکه درمیان خدا و رسول منعقد گردیده و از آن
جمله است ثبوت ریاست یعنی چنانکه انبیاء الله را بنسبت امت یک نوعی از ریاست حاصل است که بلحاظ
همان ریاست ایشان را امت این رسول میگویند و این رسول را رسول این امت و در بسیاری از
امور دنیویه هم تصرف رسول در ایشان جاری است کما قال الله تعالی النبی اولی بالمومنین
من انفسهم و در مقدمات اخرویه هم ولایت او ثابت قال الله تعالی فکیف اذا جئنا من کل
امة بشهید وجئنا بک علی هؤلاء شهیدا همچنین امام را هم در دنیا و آخرت مثل این ریاست بنسبت
مبعوث الیهم ثابت قال النبی صلی الله علیه وسلم الستم تعلمون انی اولی بالمومنین
من انفسهم قالوا بلی فقال اللهم من کنت مولاه فعلی مولاه و قال الله تعالی یوم ندعوا
کل اناس بامامهم وقفوهم انهم مسئولون قال النبی صلی الله علیه وسلم انهم مسئولون
عن ولایة علی انتهی ازین عبارت ظاهر ست که ولایت جناب امیر المومنین علیه السلام که از حدیث غدیر
ثابت ست و مردم از آن بمفاد حدیث مفسر آیه قفوهم انهم مسئولون درین حدیث مفسر آیه کریمه بمعنی امامت
باشد پس ولایت را در حدیث ولیکم بعدی بر معنی دیگر محمول از ظاهر آن منصرف و معدول نمی کند الا
من رایه مالوس معلول و فهمه افین مرذول و عقله معکوس مدخول فاستبصر
ولا تکن ممن اغتاله الغفول واجتاحه الذهول فتاه فی مهامه ابطال فضل وصی
الرسول صلی الله علیه واله مما هبط بقبول وجه هفتم آنکه بر هر منصف لبیب و متامل اریب ظاهر و باهر
ست که بقرینه لفظ بعدی صراحة لفظ ولی درین حدیث مفید امامت و ریاست ست زیرا که محبیت و ناصریت
و غیر آن مخصوص بزمان مابعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه واله وسلم نبود مگر آنکه جناب شاه صاحب چنانکه
ولایت مومنین بمعنی امامت بعد جناب رسالت مآب صلی الله علیه وآله وسلم از آنحضرت مسلوب میسازند
ولایت آن جناب برای مومنین بمعنی محبیت و ناصریت در زمان جناب رسالتمآب صلی الله علیه واله وسلم از آن
حضرت سلب فرمایند و ارشاد فرمایند که آنحضرت العیاذ بالله در زمان جناب رسالتمآب صلی الله علیه واله
وسلم محب و ناصر مومنین نبوده لهذا تقیید آن ببعدی واقع شده و ذلک مما یضحک علیه الثکلان
ویلعب به الصبیان ولنعم ما قال الوزیر النحریر اعلی الله مقامه فی دار الکرامة فی کشف
الغمة بعد نقل هذا الحدیث وغیره وانت اید الله بلطفه اذا اعتبرت معانی هذه الاحادیث

الواردة من هذه الطرق امكنك معرفة الحق فان قوله الست اولى بالمومنين من انفسهم
وقوله وهو ولى كل مومن من بعدى الى غير ذلك صريح فى امامته وظاهر فى التعيين عليه
لا ينكره الا من يريد دفع الحق بعد ثبوته والتغطية على الصواب بعد بيانه وستر
نور الشمس بعد انتشار اشعتها وليس يصح فى الافهام شئ اذا احتاج النهار الى دليل ومن
من اغرب الاشياء واعجبها انهم يقولون ان قوله عليه السلام فى مرضه مروا ابا بكر يصلى
بالناس نص خفى فى تولية الامر تقليد امر الامة وهو على تقدير صحته لا يدل على ذلك ومتى
سمعوا حديثا فى امر على نقلوه عن وجهه وصرفوه عن مدلوله واخذوا فى تاويله بابعد
محتملاته متنكبين عن المفهوم من صريحه او طعنوا فى راويه وضعفوه وان كان من
اعيان رجالهم وذوى الامانة فى غير ذلك عندهم هذا مع كون معاوية بن ابى سفيان
وعمرو بن العاص والمغيرة بن شعبة وعمران بن حطان الخارجى وغيرهم من امثالهم
من رجال الحديث عندهم ورواياتهم فى كتب الصحاح عندهم ثابتة عالية يقطع بها
ويعمل عليها فى احكام الشرع وقواعد الدين ومتى روى احد عن زين العابدين على بن
الحسين وعن ابنه الباقر وابنه الصادق وغيرهم من الائمة عليهم السلام نبذوا
روايته واطرحوها واعرضوا عنها فلم يسمعوها وقالوا رافضى لا اعتماد على مثله وان
تلطفوا قالوا شيعى مالنا ولنقله مكابرة للحق وعدولا عنه ورغبة فى الباطل وميلا
اليه واتباعا لقول من قال انا وجدنا اباءنا على امة ولعلهم راوا ما جرت الحال
عليه اولا من الاستبداد بمنصب الامامة فقاموا بنصر ذلك محامين عنه غير
مظهرين لبطلانه ولا معترفين به استينافا للحمية الجاهلية وهذا مجال
طويل لا حاجة بنا اليه ومخفى نماند كه فاضل رشيد بجهت ممارست وحذاقتى كه در علوم عربيه وفنون ادبيه
داشته عمر عزيزش در ان بغرض ابطال حق وترويج ضلال صرف كرده در تاويل اين حديث شريف وابطال
دلالتش بر امامت جناب امير تمحلى وتسويلى غريب بكار برده چنانچه در ايضاح گفته قوله علاوه حديثى كه در
استيعاب آورده اقول اگرچه اين حديث باعتبار سند خالى از كلامى نيست ليكن احقر العباد بر تقدير تسليم
جوابش عرض ميكند كه ولى درين حديث بمعنى دوست ست ومراد از بعديت جائز ست كه رتبى باشد نه زمانى
وچون محبت با حضرت امير متفرع ومترتب بر حب آنحضرت صلے الله عليه وسلم ست پس دوستى منافى بعديت
رتبى شئ ثانى از اول نيست تا هم شود كه جواب احقر مخالف ثبوت مماثلت بين ما التحيتين بست كه سابقا

از تحفهٔ اثنا عشريه منقول شده وبر تقدير تسليم معنى خلافت از دلايت غرض آنكه چون ادلهٔ خلافت خلفاى ثلثه
نزد اهلسنت موجود ست ودليلى از ان بطريق نمونه سابقا مذكور شده پس جمعا للادلة بعديت محمول بر بعديت
بفاصله باشد فعلى المستدل نفى هذا الاحتمال ليسلم دليله عن الاختلال واذا اتقن
الناظر ما ذكر العبد القاصر علم ان تقرير استدلال اهل الخلاف بهذا الحديث
على مزعومهم غير تام ومورد لاخفاء البحث والكلام انتهى كلامه باغاليطه اقول بر متامل
متدرب ظاهر ست كه اراده دوست از لفظ ولى درين حديث بمعنى از جواز نداردچنانچه
از وجوهيكه بمعرض عرض على ظاهر ست لكين هرگاه فاضل رشيد مراد از بعديت رتبى گرفته منشايش
اين خواهد بود كه جناب امير عليه السلام محبوب خلق بود وبعد جناب سالتمآب صلے الله عليه وآله وسلم
مفاد غرض آن خواهد بود كه بعد جناب سالتمآب از همه كس در صفت محبوبيت جناب امير المومنين عليه السلام
مقدم ست وبر همه كس احب است كه رشته عادو دنيا جناب امير عليه السلام را بعد جناب سالتمآب از همه كس محبوب تر
دانند وبديهى است كه احبيت دليل فضليت ست چنانچه انشاء الله تعالى در مجلد حديث طير باعتراف
ثقات سنيه مبين خواهد شد وهر گاه افضليت جناب امير عليه السلام متحقق گرديد بلا كلفت خلافت آنجناب منصهٔ
ظهور رسيد ولله الحمد على ذلك وانچه بر تقدير تسليم افاده فرموده پس در يافتى كه قطعى البطلان ست ودر نهايت كاكت
وهولان چه قطع نظر از صرف بعديت از معناى ظاهرى امامت جناب امير براى هر مومن ازين حديث ثابت ست بس جناب امير
امام خلفاى ثلثه كه نزد سنيه مومن بودند نيز باشد ودر صورت علام ايمان شان مطلوب خود حاصل حاجت گفتگو
چيست علاوه تقدم غير منصوص بر منصوص عليه احدى از عقلا تجويز نتواند كرد واد كه خلافت ثلثه كه فاضل رشيد ادعايش
فرموده اگر از قبيل نصوص ست كذب آن از كلام استاد جنابش ظاهر ست علاوه بر آن دلائل بيشمار تكذيب آن مينمايد
واگر اين دلائل علاوه نصوص است پس در مقابله النص محبت را نشايد وجمع بين الادله آنگاه ممكن ست وبديهى
كه امر يكه از استنباط مستفاد شود معارض مكافى ما ثبت بالنصوص نميتواند شد فعلى المعترض نفى هذا
الاستدلال ليسلم كلامه عن الاختلال واذا اتقن الناظر ما ذكر العبد الحائر القاصر علم
ان تقرير اعتراض اهل الخلاف على الاستدلال بهذا الحديث على مزعومهم غير تام ومورد
لاخفاء البحث والكلام فانه ظاهر لدى البصير الناقد والخبير المكتهد انه اذا ثبت بنص فص خاتم
الرسالة ان عليا هو الامام بعده ثبتت خلافته من غير ارتياب وتحققت امامته عند اولى الالباب
فتقدم الثلثة عليه مع فقد ان النص عليهم بالاتفاق ودلالة الاحاديث الكثيرة المنقولة من
طرق اهل العناد والنفاق بابائه العقل السليم والذهن المستقيم ولا يقبله الا من هو فى تيه

الضلال هاثم وعناده ولداده مستمر دا ئماً ولالزم ان لا يثبت حرمة نكاح الامهات و
البنات ايضاً بان يقال ان النهى عن نكاحهن محمول على الكراهة دون التحريم لدلالة
الايات الكثيرة على حلية نكاح النساء على الاطلاق والتعميم مثل قوله تعالى واحل
النكاح والرجال قوامون على النساء وغير ذلك من الايات والاحاديث المروية
عن سيد الانبياء وبالجملة اذا عورض بامثال تلك الاستنباطات صرائح النصوص
خرجت الايات والاحاديث عن الحجية وصار الشرع اسيرا بايدى اللصوص فصار
الحلال حراما والحرام حلالا ولا تستطيع ان تفرد فى اثبات الحق مقالا ولا تجد لرد هفوات الملحدة مجالا
وجه هشتم آنکه ابن تیمیه در منهاج آنجا گفته قوله هو ولى كل مومن بعدى كذب على
رسول الله صلى الله عليه وسلم بل هو فى حياته وبعد مماته ولى كل مومن وكل مومن
وليه فى المحيا والممات فالولاية التى هى ضد العداوة لا تختص بزمان واما الولاية التى
هى الامارة فيقال فيها والى كل مومن بعدى كما يقال فى صلوة الجنازة اذا اجتمع الولى والوالى
فى قول الاكثر وقيل يقدم الولى فقول القائل على ولى كل مومن بعدى كلام يمتنع نسبته الى رسول
الله صلى الله عليه وسلم فانه ان اراد الموالاة لم يحتج ان يقول بعدى وان اراد الامارة كان
ينبغى ان يقال وال على كل مومن ازین عبارت ظاهرست که بوصف حمل ولایت بر ضد عداوت
لفظ بعدی عبث و بیکار بلکه منافی و مناقض عموم ولایت جناب امیر المومنین علیه السلام الله ما اتصل
الشی والابکار خواهد بود پس قطعاً وحتماً ثابت شد که بسبب لفظ بعدی ولی درین حدیث شریف
ماخوذ از ولایت بمعنے محبت نیست و اراده محب یا محبوب ازان هرگز هیچ نمیتواند شد که محبت جناب امیر المومنین
علیه السلام در حیات و بعد وفات سرور کائنات علیه وآله آلاف التحیات هر دو ثابت ست پس لابد که
محمول بر معنائی باشد که آنرا اختصاص به بعد وفات باشد و آن نیست مگر امارت پس بحمد الله دلالت
این روایت بر امارت و خلافت جناب امیر المومنین علیه السلام حسب افاده ابن تیمیه رئیس
المنکرین والجاحدین ثابت شد اما زعم ابن تیمیه که اگر مراد از ولایت امارت میبود وال علی کل مومن
ارشاد میشد پس مدفوع ست بآنکه چنانچه لفظ والی بمعنی امیر می آید همچنین لفظ ولی بمعنی امیر و ولی امر ست
ولفظ بعدی تعیین این اراده میکند وکسی تخصیص به معنی والی نمیتواند کرد و شواهد آن از عبارات سابقه ظاهر
است پس حصر افاده امارت در لفظ والی وجهی ندارد هرگاه الفاظ عدیده دلالت بر یک معنی کنند
شارع را اختیار ست که هر لفظ که خواهد لافاده معنی بآن کند اقتراح و تحکم ابن تیمیه وامثال العداة حی خمع

وعلاوه بر لوله سابقه ولاحقه که ازان یقین بحمل لفظ ولی بر امیر حاصل میشود درینجا دفع در رفع ارتیاب
ووسواس ابن تیمیه ضعیف المراس بکلام عمرو عاص جلالت اساس می نمایم و حظ اوفی از تخجیل
والزام واسکات این شیخ الاسلام میبر بایم پس باید دانست که ابو المؤید موفق بن احمد المعروف باخطب
خوارزم در کتاب المناقب مکتوبی از عمرو بن العاص بجواب کتاب معاویه نقل کرده و دران مذکورست
واما ما نسبت ابا الحسن اخا رسول الله صلى الله عليه وسلم ووصيه الى الحسد
والبغى على عثمان وسميت الصحابة فسقة وزعمت انه اشلاهم على قتله
فهذا كذب وغواية ويحك يا معاوية اما علمت ان ابا الحسن بذل نفسه
بين يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم وبات على فراشه وهو صاحب السبق
الى الاسلام والهجرة وقد قال فيه رسول الله صلى الله عليه وسلم هو منى و
انا منه وهو منى بمنزلة هرون من موسى الا انه لا نبى بعدى وقد قال فيه رسول
الله صلى الله عليه وسلم يوم غدير خم الا من كنت مولاه فعلى مولاه اللهم وال من
والاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله وهو الذى قال عليه
السلام فيه يوم خيبر لاعطين الراية غداً رجلا يحب الله ورسوله
ويحبه الله ورسوله وهو الذى قال فيه يوم الطير اللهم ائتنى باحب
خلقك اليك فلما دخل عليه قال اللهم والى واليه وقد قال فيه
يوم النضير على امام البررة وقاتل الفجرة منصور من نصره مخذول
من خذله وقد قال فيه على وليكم من بعدى وذلك على وعليك و
على جميع المسلمين وقال انى مخلف فيكم الثقلين كتاب الله و
عترتى وقال انا مدينة العلم وعلى بابها ازین عبارت ظاهرست
که عمرو عاص از حدیث علی ولیکم من بعدی ولایت جناب امیر المومنین
علیه السلام بر خود و بر معاویه و بر جمیع مسلمین ثابت دانسته و ظاهرست که مراد عمرو
عاص از ثبوت ولایت آنجناب بر خود و بر معاویه و بر جمیع مسلمین غیر امارت و حکومت نمیتواند شد
زیرا که ولایت که مشار الیه ذلک در قول عمرو عاص ست موصول ست بعلی و
هرگاه لفظ ولایت موصول بعلی می شود لابد بمعنی امارت می باشد چنانچه از تتبع
افادات ائمه لغت ظاهر و واضح ست جوهری در صحاح اللغة گفته الولی القرب

والدنو یقال تباعد نا بعد ولی وکل مما یلیک ای مما یقاربک وقال
وعدت عواد بین ولیک تشعب یقال منه ولیه یلیه بالکسر
بینهما وهو شاذ واولیته الشیٔ فولیه وکذاک
ولی الوالی البلد وولی الرجل البیع ولایة فیهما واولیته
معروفا ویقال فی التعجب ما اولاه للمعروف وهو شاذ وتقول
فلان ولی وولی علیه کما یقال ساس وسیس علیه وعبدالرحیم
بن عبدالکریم صفی پوری در منتهی الارب گفته ولی الشیٔ وعلیه ولایة
بالفتح والکسر دست یافت بران وتصرف کرد دران یقال ولی الوالی البلد
وفلان ولی وولی علیه کما یقال ساس علیه وسیس علیه
ومحمد طاهر گجراتی در مجمع البحار گفته وفی شرح العقیدة کما تکونوا
یولی علیکم فان تکونوا اخیارا یولی علیکم الامیر العادل
وان کنتم ظالمین علی رعیتکم بحدیث کما تکونوا سلط
علیکم مثلکم حتی جوزیتم فی الدنیا علی وفق ما عملتم به
فان قلت هذا یدل علی ان الدنیا دار الجزاء ولیس کذلک
وانما هی دار الابتلاء قلت تسلیط الظالم علی الظالمین لقطع
ظلم الظالمین فقد قیل الظلم لا یدوم وان دام دمر ای اهلک
الخلق وخرب المظلوم پس لفظ علی وعلیک وعلی جمیع المسلمین بسه وجه
اثبات امارت جناب امیر المومنین علیه السلام بر تمام انام مے نماید اول آنکه هرگاه
ولایت جناب امیر المومنین علیه السلام بر عمرو عاص ثابت شد بر سائر اهل اسلام
نیز ثابت خواهد شد لعدم الفرق ولزوم الخرق دوم آنکه هرگاه ولایت آنجناب
بر معاویه ثابت شد ولایت آن حضرت بر جمیع انام ثابت خواهد شد لبطلان
القول بالفصل سوم آنکه از قول او وعلی جمیع المسلمین بتصریح
صریح ثابت ست که حدیث علی ولیکم دلالت دارد بر ثبوت ولایت جناب
امیر المومنین علیه السلام بر جمیع مسلمین والحمد لله علی وضوح الحق
والیقین وزهوق مکابرات المشککین والمسولین

وجه نهم آنکه محب الدین ابو العباس احمد بن عبد الله بن محمد الطبری المکی الشافعی که فضائل باهره ومناقب
فاخره ومعالی باهره ومحاسن ظاهره ومحامد باذخه ومدائح شامخه او انشاء شد در ریاض النضرة فی فضائل
العشرة گفته لقد احسن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب حیث قال لبعض الرافضة لو کان الامر
کما تقولون ان النبی صلی الله علیه وسلم اختار علیا لهذا الامر والقیام علی الناس بعده فان
علیا اعظم الناس خطیئة وجرما اذ ترک امر رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یقوم به ویعذر
الی الناس فقال له الرافضی الم یقل النبی صلی الله علیه وسلم من کنت مولاه فعلی مولاه فقال
اما والله لو یعنی بها رسول الله صلی الله علیه وسلم الامر والسلطان لافصح بها کما افصح
بالصلوة والزکوة والحج والصیام ولقال یا ایها الناس انه الولی بعدی فاسمعوا له
واطیعوا اخرجه ابن السمان فی الموافقة این روایت که ابن السمان عمده اکابر اعیان اهل السنة
من الغث والبهتان در کتاب موافقت بغرض بے اصل که سراسر مجازفت وهزل ست یعنی اثبات موافقت
ولقعیه اهلبیت علیهم السلام با صحابه کبار دفع موده ومحب طبری هم بسبب تبلا بحب اسلاف با انصاف خود اثبات
احسان دران نموده نهایت لطف وغایت منت وامتنان من حیث لا یشعر بر اهل حق وایقان ارباب
عرفان وایمان نهاده فکلمته کلمة حق لم یرد بها باطل کما لا یخفی علی من فرق الحالی من
العاطل واضح وساطع ولامع ست که اگر جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم بخطاب مردم در حق
جناب امیر علیه السلام ارشاد می فرمود انه الولی بعدی فاسمعوا له واطیعوا این ارشاد با سداد
در تصریح وافصاح وتنصیص وایضاح خلافت وامامت وسلطنت وریاست کافی ووافی بود وبرای
ازاله امراض شکوک ووساوس وازاحه اسقام وهواجس تریاق نافع وعلاج سودمند میبود پس معلوم شد
که لفظ انه الولی بعدی نص صریح وتصریح صحیح بر خلافت وامامت ست وظاهر وبدیهی ست که انه
الولی بعدی وان علیا ولیکم بعدی متحد السیاق ومرتبط الانطباق بلا توهم شیٔ من الاختلاف
والافتراق بلکه ثانی ابلغ واصرح نزد ارباب فهم وموصوفین بسلامت مذاق ست فان زاح بحمد
الله رافع السماک توهم الاشتراک السائق الی الالتباس والهلاک الرادع القادع
عن فهم معنی نص افصح من نطق بالضاد المخاطب بلولاک وظهر ان هذا التوهم
احتیال فاسد وتسویل کاسد لا یشک فی سخفه وهنه شاک فلیبک علی
ضیاع سعی المدغلین من اولیائهم کل باک ولیفرح لابتلاج صبح الحق کل زاک
واگر متعصب عنید مکابر ومجادل شکک در امر ظاهر از جاده آید ولب راید که این روایت حسن بن حسن

لفظ انه الولی بعدی را بضمیمه فاسمعوا له واطیعوا نص بر خلافت و امامت گردانیده و نص لفظ
انه الولی بعدی را بس حدیث ان علیا ولیکم بعدی نص بر خلافت و امامت نباشد و معاذ الله
دعوی اتحاد هر دو مضمون از هم پاشد پس به تشکیک و افحام و تخجیل و الزام این معاند مجادل و مکابر
غافل و متعصب نی اهل ادنی عنایت سهل و میسر حاصل ست زیرا که بر ظاهر ست که فاسمعوا له واطیعوا
تفریع ست بر انه الولی بعدی و معلوم ارباب فهوم ست که تفریع فرع میباشد و متفرع علیه اصل پس
ثابت شد که اصل کلام در افاده مرام یعنی اثبات خلافت جناب امیر المومنین علیه السلام ولو بالفرض
والتقدیر علی زعم الخصام فقره شریفه انه الولی بعدی ست پس اگر این فقره نص امامت و
خلافت نباشد کلام منسوب بحسن جز بنهایت غیر حسن بلکه لغو علی حسب مزعوم اهل الضغن و الاحن باشد زیرا که
او در معرض تبیین کلامی بود که بان افاده امامت و خلافت جناب امیر المومنین علیه السلام صراحة و نصا
حاصل شود پس میباید که درین مقام آن کلام بیان میکرد که انچه اصل و آن نست و نص صریح بر خلافت
باشد و بنابر تشکیک مدحور و توهم مذکور لازم می آید که درین کلام انچه اصل ست دلیل خلافت نباشد و انچه
فرع کلام ست دلالت بر خلافت کند و لاریب عند کل اریب افیق فی استهجان هذا الطریق
چه هرگاه سوق کلامی را برای غرضی میکنند پس میباید که انچه دران کلام بطریق اصل مسرود ست دلالت
بر غرض و مقصود بطریق واضح و محمود کند نه اینکه اصل کلام از دلالت بر مرام عاری و عاطل و فرع کلام
بر دلالت و اشارت شامل بینی و ذلک مما لا یرضی به عاقل علاوه برین اگر افاده نص امامت
منحصر بر کلمه فاسمعوا له واطیعوا میبود ضم این کلمه با حدیث من کنت مولاه فعلی مولاه هم
کافی بود پس عدول از من کنت مولاه فعلی مولاه نمودن و بجای آن انه الولی بعدی را
لازم التبیین دانستن وجهی نداشت بلکه بنابرین میبایست که حسن مثنی بجای کلام خود میگفت
لو یعنی بها رسول الله صلی الله علیه وسلم الامر والسلطان لافصح بها کما افصح
بالصلوة والزکوة والحج والصیام ولقال ایها الناس انه مولی من کنت مولاه فاسمعوا
له واطیعوا و ظاهرست که هرگاه چنین بگفته یعنی ضم کلمه فاسمعوا واطیعوا را با حدیث من کنت مولاه فعلی مولاه
نص خلافت نگردانیده بلکه تغییر این ارشاد بلفظ انه الولی بعدی لازم دانسته معلوم شد که او اغراض اصلی
بلفظ فاسمعوا له واطیعوا متعلق نیست بلکه او در صدد بیان الغاء ست که
همان الفاظ بنفسها من دون لحاظ الی التفریع علیه در دلالت بر امامت نص صریح باشد و نیز ایماء الی
جناب امیر المومنین علیه السلام در احادیث عدیده واقع شده مثل من اطاعنی فقد اطاع الله

ومن عصانی فقد عصی الله ومن اطاع علیا فقد اطاعنی ومن عصا علیا
فقد عصانی و همین کلمه را بحق جناب امیر المومنین علیه السلام جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله
در حدیث متعلق بایه انذر عشیرتک الاقربین فرموده اند پس بعد جمع حدیث ولایت با حدیث
اطیعوا له واسمعوا ای شبهه در ایاب نص صریح بر خلافت و امامت آنحضرت ظاهر شد و مبلغ
هیچ کلامی و لو کان سخیفا نماند ولله الحمد علی ذلک و علاوه برین سخن الزامی بس نغز که این
توهم را هباء منثورا میسازد و اساس بی ثبات آنرا از بنیاد بر آرد و آنست که اکابر ائمه سنیه فحول از
غایت اغماض و ذهول کالرازی فی نهایة العقول وغیره من اصحاب التحامل
وارباب الذهول بر خلاف بداهت کلام واهب کل مسئول و شقاق آثار رسول مقبول کمال
جسارت و وقاحت امر را با طاعت مثبت امامت نمیدانند و شاه صاحب هم بتقلید اسلاف
با فخر و آزرم خود این نغمه خارج از آهنگ سرائیده و این مکابره و معانده صاحبیه آثار عقل و انصاف [illegible]
در افادات حیرت آیات خود گنجانیده کما یظهر من الرجوع الی کلامه فی جواب حدیث الثقلین
پس اولیای ایشان هرگز مجال ندارند که باز برجعت قهقری رو بسوی تشبث بکلمه اسمعوا له واطیعوا
در اثبات دلالت بر خلافت و امامت آرند فارتج من کل وجه بحمد الله المتعال باب القیل
والقال و ضاقت الارض بما رحبت علی اصحاب الجدال وکفی الله المومنین القتال
وجه دهم سلیمان قندوزی بلخی در ینابیع المودة خطبه از امام حسن علیه السلام نقل نموده که دران میفرماید
وقال له ای لعلی علیه السلام جدی صلی الله علیه و آله حین قضی بینه وبین اخیه جعفر
ومولاه زید بن حارثة فی ابنة عمه حمزة اما انت یا علی فمنی وانا منک وانت ولی
کل مومن ومومنة بعدی فلم یزل ابی یقی جدی صلی الله علیه وسلم بنفسه فی
کل موطن یقدمه جدی صلی الله علیه و آله ولکل شدة یرسله ثقة منه وطمانینة
الیه این ارشاد باسداد جناب امام حسن علیه السلام واضح و ظاهرست که جناب رسالتمآب صلی الله علیه
و آله در حق جناب امیر المومنین علیه السلام اما انت یا علی فمنی وانا منک وانت ولی کل مومن
ومومنة بعدی فرموده پس حضرت امیر المومنین علیه السلام جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله وسلم را همیشه
بنفس خود وقایت میفرمود و آنجناب آنحضرت را در هر موطن تقدیم می بخشید و بسبب مزید ثقت و طمانینت آنحضرت را
برای هر امر شدید ارسال میکرد و ظاهرست که تقدیم جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله وسلم جناب امیر المومنین علیه السلام
را در هر موطن و ارسال آنجناب آنحضرت را در هر امر شدید بسبب مزید ثقت و اطمینان دلیل [illegible] و برهان جلی بر

فضیلت واکرمیت واقدمیت آنجناب ست وچون جناب امام حسن علیه السلام این امر اعنی تجدید
جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم آنجناب را در هر موطن وارسال آنحضرت در هر شدیده بعد تفریع وتنکیه
جناب امیر المومنین علیه السلام جناب رسالتماب صلی الله علیه واله وسلم را بنفس خود ذکر فرموده معلوم شد که تقدیم
جناب رسالتماب بر ولایت عهد خود که موجب تفویض امور عظیمه وتقدیم در شدائد مخیمه است معین فرموده وهمین
سبب این تقدیم وارسال که مثبت کمال تعظیم واجلال ست واقع میشد پس باین بیان متین البنیان شبهه
در بودن لفظ ولی حدیث ولایت بمعنی اولی بالتصرف ودلالت آن بر امامت وخلافت جناب امیر المومنین علیه السلام
باقی نماند وجه یازدهم شیخ سلیمان القندوزی البلخی در ینابیع المودة گفته الحموینی بسنده عن سلیم
بن قیس الهلالی قال رایت علیا فی مسجد المدینة فی خلافة عثمان ان جماعة المهاجرین
والانصار یتذاکرون فضائلهم وعلی ساکت فقالوا یا ابا الحسن تکلم فقال یا معشر قریش
والانصار اسألکم ممن اعطاکم الله هذا الفضل بانفسکم او بغیرکم قالوا اعطانا الله و
من علینا بمحمد صلی الله علیه وسلم قال الستم تعلمون ان رسول الله صلی الله علیه
وسلم قال انی واهل بیتی کنا نورا نسعی بین یدی الله تعالی قبل ان یخلق الله عز وجل
ادم باربعة عشر الف سنة فلما خلق الله ادم علیه السلام وضع ذلك النور فی
صلبه واهبطه الی الارض ثم حمله فی السفینة فی صلب نوح علیه السلام ثم قذف
به فی النار فی صلب ابراهیم علیه السلام ثم لم یزل الله ینقلنا من الاصلاب الکریمة
الی الارحام الطاهرة من الاباء والامهات لم یکن واحد منا علی سفاح قط فقال اهل
السابقة واهل بدر واحد نعم قد سمعناه ثم قال انشدکم الله اتعلمون ان الله عز وجل
فضل فی کتابه السابق علی المسبوق فی غیر ایة ولم یسبقنی احد من الامة فی الاسلام
قالوا نعم قال فانشدکم الله اتعلمون حیث نزلت والسابقون السابقون اولئك المقربون
سئل عنها رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال انزلها الله عز وجل فی الانبیاء واوصیائهم
فانا افضل انبیاء الله ورسله وعلی وصیی افضل الاوصیاء قالوا نعم قال انشدکم الله
اتعلمون حیث نزلت یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم
وحیث نزلت انما ولیکم الله ورسوله والذین امنوا الذین یقیمون الصلوة ویؤتون
الزکوة وهم راکعون وحیث نزلت لم یتخذوا من دون الله ولا رسوله ولا المومنین
ولیجة وامر الله عز وجل نبیه ان یعلمهم ولاة امرهم وان یفسر لهم من الولایة کما

فسر لهم من صلوتهم وزکوتهم وحجهم فنصبنی للناس بغدیر خم فقال ایها الناس ان
الله عز وجل ارسلنی برسالة ضاق بها صدری وظننت ان الناس مکذبی
فاوعدنی ربی ثم قال اتعلمون ان الله عز وجل مولای وانا مولی المومنین وانا اولی
بهم من انفسهم قالوا بلی یا رسول الله فقال آخذا بیدی من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم
وال من والاه وعاد من عاداه فقام سلمان وقال یا رسول الله ولاء علی ماذا قال ولاء
کولائی من کنت اولی به من نفسه فعلی اولی به من نفسه فنزلت الیوم اکملت لکم
دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا فقال صلی الله علیه وسلم
الله اکبر باکمال الدین واتمام النعمة ورضاء ربی برسالتی وولایة علی بعدی قالوا
یا رسول الله هذه الایات فی علی خاصة قال بلی فیه وفی اوصیائی الی یوم القیمة قال
بینهم لنا قال علی اخی ووارثی ووصیی وولی کل مومن بعدی ثم ابنی الحسن ثم
الحسین ثم التسعة من ولد الحسین القران معهم وهم مع القران لا یفارقونه ولا
یفارقهم حتی یردوا علی الحوض قال بعضهم قد سمعنا ذلك وشهدنا وقال بعضهم
قد حفظنا جل ما قلت ولم نحفظ کله وهؤلاء الذین حفظوا اخیارنا وافاضلنا ثم
قال اتعلمون ان الله انزل انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و
یطهرکم تطهیرا فجمعنی وفاطمة وابنی حسنا وحسینا ثم القی علینا کساء
وقال اللهم هؤلاء اهل بیتی لحمهم لحمی یولمنی ما یولمهم ویجرحنی ما یجرحهم
فاذهب عنهم الرجس وطهرهم تطهیرا فقالت ام سلمة وانا یا رسول الله فقال
انت الی خیر فقالوا نشهد ان ام سلمة حدثتنا بذلك ثم قال انشدکم الله
اتعلمون ان الله انزل یا ایها الذین امنوا اتقوا الله وکونوا مع الصادقین فقال
سلمان یا رسول الله هذه عام ام خاصة قال اما المامورون فعامة المومنین
واما الصادقون فخاصة اخی علی واوصیائی من بعده الی یوم القیمة قالوا نعم فقال
انشدکم الله اتعلمون انی قلت لرسول الله صلی الله علیه وسلم فی غزوة تبوك
خلفتنی علی النساء والصبیان فقال ان المدینة لا تصلح الا بی او بك وانت منی
بمنزلة هرون من موسی الا انه لا نبی بعدی قالوا نعم قال انشدکم الله اتعلمون
ان الله انزل فی سورة الحج یا ایها الذین امنوا ارکعوا واسجدوا واعبدوا ربکم

وافعلوا الخیر الی اخر السورة فقام سلمان فقال یا رسول الله من هؤلاء الذین انت علیهم شهید وهم شهداء علی الناس اجتباهم الله ولم یجعل علیهم فی الدین من حرج ملة ابراهیم قال عنی بذلک ثلثة عشر رجلا قال سلمان بیّنهم لنا یا رسول الله قال انا واخی علی واحد عشر من ولدی قالوا نعم قال انشدکم الله اتعلمون ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال فی خطبة فی مواضع متعددة وفی اخر خطبة لم یخطب بعدها ایها الناس انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی فتمسکوا بهما لن تضلوا فان اللطیف الخبیر اخبرنی وعهد الیّ انهما لن یتفرقا حتی یردا علیّ الحوض فقال کلهم نشهد ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ذلک ازین روایت سراپا هدایت واضح ولائح ست که جناب امیر المومنین علیه السلام در بیان مآثر وسوابق خود که هر یکے ازان دلیلے ساطع و برهانی لامع بر امامت وفضلیت وافضلیت واکرمیت آنجناب ست دلائل بیشمار وحجج کثیرۀ ظاهرة الاعتبار عالیة المنار که نصوص صریحۀ امامت بفصل و کاشف غوار تلبیسات ارباب زیغ اند ظاهر وآشکار فرموده بطوریکه تمامی حاضرین که از اجلۀ اصحاب بودند مجال دم انکار ندیدند وباعتراف واقرار آن گرویدند و پیداست که در طی همین نصوص زاهره وبراهین باهره آنجناب ارشاد جناب رسالتمآب صلے الله علیه وآله وسلم علی اخی و وارثی ووصیی وولی کل مومن بعدی بیان فرموده و دلالت لفظ اخی بر مساوات موجب افضلیت و دلالت لفظ وارثی ووصیی بر امامت بلا فصل آنجناب احتیاج بیان ندارد پس هرگاه قرین جمله وولی کل مومن بعدی سه لفظ صریح در امامت آنجناب علاوه بر ادلۀ متقدمه ومتاخره که درین روایت مذکور شده بر وصایت وخلافت آنحضرت بنهایت صراحت دلالت دارد وارد شده باشد هیچ عاقلی دلالت لفظ ولی را بر معنی اولی بالتصرف منع نمیکند ودر طیع مثالی غبار تشکیک وارتیاب نمیخلد فلعمری بعد ذلک البیان الواضح والتبیان اللائح لا یعتری شبهة ولا ریب لاحد من ارباب الاحلام فی کون الولی بمعنی الاولی بالتصرف والامام مخفی نماند که فاضل قندوزی نیز از اکابر محققین واعاظم منقدین ست در آخر نسخه مطبوعه ینابیع المودة محامد ومفاخرش چنین مسطور ست مؤلف الکتاب هو العالم العابد الورع البارع التقی الشیخ سلیمن بن خواجه کلان الحسینی القندوزی البلخی ولد فی سنة الف ومائتین وعشرین ورقی مراقی العلوم والاداب فی بلخ واکمل التحصیل بخارا ونال الاجازات من اهلها وسافر الی البلاد الافغانیة والهندیة وصاحب

کبار مشائخ الطریقة وکمل فی مقامات السلوک وتفقه فی الدین لینذر قومه اذا رجع الیهم فرجع الی قندوز واقام بها زمانا ینشر العلم والادب وبنی بها جامعا وخانقاها ومدرسة فبدا له ان ینصب هناک الخلیفة محمد صلاح فی مسند الارشاد وخلفا عن اخیه محمد میرزا خواجه ابن مولانا خواجه کلان ولاهل التدریس العالم الافضل داملا عوض اخ کان قد تلمذ بین تلامیذه ونال شرف الاجازة من جانبه العالی واراد ان یسافر الی بلاد الروم ویروم التوطن فی جوار بیت الله الحی القیوم فهاجر من قندوز مستصحبا من المریدین نحو ثلثمائة انفار من اهل الطلب والسلوک ونزل بغداد فی سنة الف ومائتین وتسعة وستین من طریق الایران واکرمه الوالی ببغداد واعزه اصحاب الفضائل والمعارف قدومه واخذ کل نصیبه من فیوض علومه ونهض من بغداد متوجها الی دار الخلافة العلیة وفی اثناء الطریق وقع المکث فی بعض البلاد مثل موصل ودیار بکر وحلب وغیرها ایاما حتی وصل الی قونیة واقام بها ثلث سنین وستة اشهر واستنسخ هناک بنفسه الفتوحات المکیة والفصوص والنصوص من النسخ التی کانت بخط مؤلفها العزیز الشیخ الاکبر تغمده الله برحمته الواسعة ومحفوظة بدار الکتب الکائنة فی مقبرة الشیخ الکبیر قدس سره وخرج من قونیه فی سنة الف ومائتین وسبعین ونزل بدار الخلافة العلیة ونال الالطاف والعواطف السنیة من الحضرة العلیة السلطانیة وبینما هو متهیئ للعزیمة الی جوار بیت الله الحرام اقتضت الاسباب الغیبیة تاخیر العزیمة فتوجه من جانب السلطنة السنیة العظمی مشیخة تکیة الشیخ مراد البخاری الکائنة فی خارج الباب ادرنه الی جنابه واشتغل بالقیام بامر ارشاد المسترشدین ونشر علم الحدیث والتفسیر للطالبین وفی خلال تلک الاحوال کان لا یتخلف من تالیف الکتب والرسائل التی منها ینابیع المودة الجامعة لمناقب اهل بیت نبینا صلی الله علیه وسلم حیث جمعه رحمه الله تعالی من الکتب المعتبرة المشهورة والعمدة منها الصحاح الستة التی لا خلاف فی صحتها بین اهل السنة والجماعة من المسلمین وما کان من غیر الصحاح فهو

ايضا فيما لا يمكن القدح والتعرض فيها حيث هي معاضدة بمحكمات الآيات وصحاح الروايات
غير مخالفة لضروريات من الدين وليس لانكارها طريق لاحد المسلمين
ثم انه على ما علمنا ان الشيخ المشار اليه هو من السادات الحسينية و
من اجلة المشايخ الكرام ومن جملة الفضلاء والمحدثين وفيما كتب الينا
ولده العزيز خليفته الشيخ السيد عبد القادر افندي ان والده رحمه الله
كان حنفي المذهب نقشبندي المشرب ولا نعتقد في حقه الا ما علمنا
توفي المؤلف رحمه الله في دار الخلافة في سنة الف ومائتين وسبعين
ودفن في مقبرته المخصوصة في الخانقاه المرادية اسبل الله عليه شآبيب
رحمته وحشره مع من احبه بجدهم واهل بيته الطاهرين سلام الله عليهم
اجمعين ومخفى نماند كه شيخ سليمان در صدر كتاب ينابيع المودة اين عبارت بلیغه نوشته
كه از ان نهايت اعتماد واعتبار روايات آن ظاهرست اما بعد فان الله تبارك وتعالى
قال في كتابه المجيد قل لا اسالكم عليه اجرا الا المودة في القربى ومن يقترف
حسنة نزد له فيها حسنا ان الله غفور شكور وقال جل جلاله وتعالت آلاؤه
انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا اوجب الله
مودة قربى نبيه واهل بيت نبيه صلى الله عليه وعليهم على جميع المسلمين
وانه تعالى اراد تطهيرهم عن الرجس تطهيرا كاملا لانه ابتدأ بكلمة انما
التي هي مفيدة للاختصاص ارادته تعالى على تطهيرهم واكد بالمفعول المطلق ولما كانت
مودتهم على طريق التحقيق والبصيرة موقوفة على معرفة فضائلهم ومناقبهم وهي موقوفة
على مطالعة كتب التفاسير والاحاديث التي هي المعتمد بين اهل السنة والجماعة وهي
الكتب الصحاح الستة من البخاري ومسلم والنسائي والترمذي وابي داود باتفاق
المحدثين المتاخرين واما السادس من الصحاح فابن ماجة او الدارمي او الموطأ
بالاختلاف فجمع مناقب اهل البيت كثير المحدثين والفوها كتبا مفردة منهم
احمد بن حنبل والنسائي وسمياه المناقب ومنهم ابو نعيم الحافظ الاصفهاني و
سماه بنزول القرآن في مناقب اهل البيت ومنهم الشيخ محمد بن ابراهيم الجويني الحموئي
الشافعي الخراساني وسماه فرائد السمطين في فضائل المرتضى والزهراء والسبطين

ومنهم علي بن عمر الدارقطني سماه مسند فاطمة ومنهم ابو المؤيد موفق
بن احمد اخطب خطباء خوارزم الحنفي سماه فضائل اهل البيت ومنهم
علي بن محمد الخطيب الفقيه الشافعي المعروف بابن المغازلي سماه المناقب
رحمهم الله وهؤلاء اخذوا الاحاديث عن مشايخهم بالسياحة والاسفار
وبالجد والجهد في طلب الحديث من اهل القرى والامصار فكتبوا في
كتبهم اسناد الحديث الى الصحابي السامع الراوي بقولهم حدثنا واخبرنا
فلان مثل اصحاب الصحاح الستة ومنهم من جمع فضائل اهل البيت في كتاب
مفرد وسماه المناقب ولكن لم يظهر اسم المؤلف ومنهم من جمعها وكتب فيها
كتابا مفردا آخذا عن كتب المفسرين والمحدثين المتقدمين كصاحب
جواهر العقدين وهو الشريف العلامة السمهودي المصري رفع الله
درجاته ووهب بركاته وصاحب ذخائر العقبى وصاحب مودة القربى
وهو جامع الانساب الثلثة مير سيد علي بن شهاب الهمداني قدس الله
سره ووهب لنا بركاته وفتوحه ومنهم من ذكر فضائلهم في كتبهم من
غير افراد كتاب لها كصاحب الصواعق المحرقة وهو المحدث الفاضل
الفقيه الشيخ ابن حجر الهيتمي الشافعي الثقة والمعتمد بين علماء الشافعية
وصاحب كتاب الاصابة وهو الشيخ الحافظ ابن حجر العسقلاني الشافعي
رحمهما الله تعالى وصاحب كتاب جمع الفوائد الذي جمع فيه من الكتابين الكبيرين
احدهما جامع الاصول الذي جمع فيه ما في الصحاح الستة للشيخ الحافظ
مجد الدين ابي السعادات المبارك بن محمد بن الاثير الجزري الموصلي وثانيهما
كتاب مجمع الزوائد للحافظ نور الدين ابي الحسن علي بن ابي بكر بن سليمان الهيثمي
جمع فيه ما في مسند الامام احمد بن حنبل وابي يعلى الموصلي وابي بكر البزار ومعاجم
الطبراني الثلثة وصاحب كنوز الدقائق وهو الشيخ عبد الرؤوف المناوي
المصري وصاحب الجامع الصغير وهو الشيخ جلال الدين السيوطي المصري ومنهم
من جمع الاحاديث الواردة في قيام القائم المهدي عليه الصلوة والسلام
كعلي القاري الخراساني الهروي وغيره قال المؤلف الفقير الى الله المنان سليمان

بن ابراهيم المعروف بخواجه كلان ابن محمّد معروف المشتهر بباباخواجه
بن ابراهيم بن محمد معروف بن الشيخ السيّد ترسون الباقي الحسيني البلخي
القندوزي غفر الله لي ولهم ولآبائهم وامّهاتهم ولمن ولدوا بلطفه ومنّه
الّف هذا الكتاب آخذاً من كتب هؤلاء المذكورين ومن كتب علماء
الحروف ملتجئاً الى الله ومستعيذاً به من التعصب والجهل المركب وكتمان الحق
وانكار الصّدق واظهار الباطل وقبول ما لا طائل تحته وسائلاً متضرّعاً ملتجئاً
الى الله الهادي ان يلهمنا الحق والصّدق ويهب لنا البصيرة والرّشد ويهدينا
صراط المستقيم بفضله العظيم ومنّه العميم اللّهمّ ارنا الحق حقّاً
وارزقنا اتّباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه يا مجيب يا قريب آمين
يا ربّ العالمين بعزّ ذاتك وجميل صفاتك وباسمك الاعظم ورسولك
الاكرم سيّدنا محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم وسمّاه ينابيع المودّة لذوي
القربى ووسائل الالباء ووسائل السعادة العظمى ومعادن البركات الكبرى
طلباً لرضاء الله وشفاعة رسوله صلى الله عليه وسلم وشفاعة اهل بيته
ويكون معهم في جنات عدن بحديث المرء مع من احبّ فالله تبارك و
تعالى اكرم المسئولين واجود الجوادين وارحم الرّاحمين وهو حسبنا ونعم الوكيل
ونعم المولى ونعم النصير وجه دوازدهم آنکه اخطب خوارزم در کتاب المناقب گفته
انبأني مهذّب الائمة ابو المظفر عبد الملك بن علي بن محمد الهمداني اجازةً قال
اخبرنا محمّد بن الحسين بن علي البزّاز قال اخبرنا ابو منصور محمد بن محمد بن عبد العزيز
قال اخبرنا هلال بن محمد بن جعفر قال حدثنا ابو بكر محمد بن عمر والحافظ
قال حدثني ابو الحسن علي بن موسى الخزّاز من كتابه قال حدثنا الحسن بن
علي الهاشمي قال حدثنا اسمعيل بن ابان قال حدثنا ابو مريم عن ثوير بن
ابي فاختة عن عبد الرّحمن بن ابي ليلى قال قال ابي دفع النبي صلى الله عليه
وسلم الرّاية يوم خيبر الى علي ابن ابي طالب ففتح الله عليه واوقفه يوم
غدير خمّ فاعلم النّاس انه مولى كل مومن ومومنة وقال صلى الله عليه وسلم
انت منّي وانا منك وقال انك تقاتل على التأويل كما قاتلت على التّنزيل وقال له انت منّي

بمنزلة هرون من موسى وقال له انا سلم لمن سالمك وحرب لمن حاربك
وقال له انت العروة الوثقى وقال له انت تبين ما اشتبه عليهم بعدي
وقال له انت امام كل مومن ومومنة وولي كل مومن ومومنة بعدي وقال له
انت الذي انزل الله فيه واذان من الله ورسوله الى النّاس يوم الحج
الاكبر وقال له انت الآخذ بسنّتي والذابّ عن ملّتي وقال له انا اوّل من ينشق
عنه الارض وانت معي وقال له انا عند الحوض وانت معي وقال له انا اوّل من
يدخل الجنة وانت معي تدخل الحسن والحسين وفاطمة وقال له ان الله
امرني بان اقوم بفضلك فقمت به في النّاس وبلّغتهم ما امرني الله بتبليغه وقال
له اتّق الضغائن التي في صدور من لا يظهرها الا بعد موتي اولئك يلعنهم
الله ويلعنهم اللّاعنون الخ وشيخ سليمان قندوزي بلخي در ينابيع المودة گفته
اخرج موفق بن احمد اخطب خطباء الخوارزم بسنده عن عبد الرحمن بن ابي ليلى
عن ابيه قال دفع النبي صلّى الله عليه وسلم الراية يوم خيبر الى علي
ففتح الله بيده ثم في غدير خمّ اعلم الناس انه مولى كل مومن ومومنة وقال له انت
منّي وانا منك وانت تقاتل على التأويل كما قاتلت على التّنزيل وانت منّي بمنزلة
هرون من موسى وانا سلم لمن سالمك وحرب لمن حاربك وانت العروة الوثقى
وانت تبين ما اشتبه عليهم من بعدي وانت امام وولي كل مومن ومومنة
بعدي وانت الذي انزل الله فيه واذان من الله ورسوله الى النّاس يوم الحج
الاكبر وانت الآخذ بسنتي وذابّ البدع عن ملّتي وانا اوّل من تنشق الارض
عنه وانت معي في الجنّة واوّل من يدخلها انا وانت والحسن والحسين وفاطمة
وان الله اوحى اليّ ان اخبر بفضلك فقمت به بين الناس وبلّغتهم ما امرني
الله بتبليغه وذلك قوله تعالى يا ايّها الرّسول بلّغ ما انزل اليك من ربك الى
آخر الآية ثم قال يا علي اتق الضغائن التي في صدور من لا يظهرها الا بعد موتي
اولئك يلعنهم الله ويلعنهم اللّاعنون الخ ازین روایت سراپا هدایت ظاهر است
که ابو ليلى بعد ذکر قصه فتح خیبر بیان حدیث غدیر خم وحدیث منزلت که دلالت این هر دو حدیث
بر امامت ووصایت وخلافت ووجوب اطاعت وافضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام

کل مومن ومومنة

قطعی و یقینی ست کما بیّنّا فی مجلد الغدیر و المنزلة و دیگر ارشادات جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله و سلم در حق جناب امیر المومنین علیه السلام که بنهایت وضوح و ظهور مثبت افضلیت آن حضرت میباشد ارشاد فرمودن آنجناب در حق آنحضرت انت امام و ولی کل مومن و مومنة بعدی بیان نموده و بعد این ارشاد باسعاد هم دیگر کلمات بلاغت آیات آنجناب که هر یکے ازان برای اثبات افضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام کافی و وافی ست پس چگونه لفظ ولی از معنای متولی امر صرف کرده بمعنای دیگر توان گرفت بلکه چنانکه لفظ امام بصراحت تمام بر مطلوب اهل حق کرام که خلافت و امامت جناب امیر المومنین علیه السلام باشد دلالت دارد همچنان لفظ ولی که بعد لفظ امام مقترنا وارد شده نیز بمعنی اولی بالتصرف و واجب الاطاعة باشد **وجه سیزدهم** آنکه نور الدین جعفر مشهور بمیر ملا ابن سالار بدخشی خلیفه سید علی همدانی در خلاصة المناقب گفته ای دوست بدانکه حب مجازی آن باشد که یک نقطه سوادیه در نقطه سوادیه دیگر انبساط یابد بقوی ظلمت همدیگر شوند و منشاء حب مجازی نفس و هوای ست و بغض مجازی آن بود که یکے ازین دو نقطه از نقطه دیگر انقباض یابد و علاقه از میان دو نقطه منقطع گردد نعوذ بالله من ذلک الهوی و حب حقیقی آن باشد که یک نقطه بیاضیه در نقطه بیاضیه دیگر منبسط گردد و ممد نور همدیگر شوند و منشاء این حب حقیقی قلب و روح ست و بغض حقیقی آن بود که یکی ازین دو نقطه از نقطه دیگر منقبض شود و تفرقه در میان حاصل آید نعوذ بالله من ذلک البغض و حب و بغض که از وجهی مجازی بود و از وجهی حقیقی باشد از میان نقطه سوادیه و نقطه بیاضیه وجود گیرد لاجرم محبت و تعظیم سادات واجب باشد و لکن انقیاد ایشان در امر مجهول الحقیقة واجب نباشد الا وقتی که از علما و اتقیا باشند چنانکه امیر سید علی همدانی خصه الله باللطف الصمدانی زیراکه علم و معرفت امیر با همه عالم مثل آفتاب روشن ست و حقیقت حب ارتفاع حجب ست بکلی تا باقی یا محب باشد یا محبوب و منشاء این حقیقت نیز سرّ ست و مناسبت جامعه بین المحب و المحبوب از اخراج معنی ایشان ست در قالب توحید و اتحاد و این معنی را نشر وجه بظاهر تعلق دارد اینست که ایمان موروث ولایت ست قال الله تعالی الله ولی الذین آمنوا و امیر المومنین امام اهل ولایت ست قال صلی الله علیه و سلم لعلی انت امام کل مومن و مومنة بعدی پس اهل ولایت امیر المومنین را دوست دارند بواسطه ایمان و اهل نفاق دوست ندارند بجهت عدم ایمان انتهی ازین عبارت ظاهر ست که امیر ملا حتما و جزما صدور حدیث انت امام کل مومن و مومنة بعدی در حق جناب امیر المومنین علیه السلام ثابت کرده

پس هرگاه امامت هر مومن و مومنه برای جناب امیر المومنین علیه السلام بنص این حدیث شریف ثابت باشد و ولایت هر مومن و مومنه بعد آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم که برای جناب امیر المومنین علیه السلام از حدیث ولایت ثابت ست نیز بمعنی امامت آنحضرت باشد کان الحدیث یفسر بعضه بعضا و امیر ملا ابن سالار از اجله علمای کبار و اعاظم افاضل جلیل الفخار و افاخم مشاهیر عالی مقدار و اماثل نحاریر طیب النجار ست و نهایت شرف و جلالت و غایت فضل و نبالت او آنست که خلیفه سید علی همدانی بوده و خلی وافی و نصیب کافی از معرفت اسرار عرفان و مقامات ایقان ربوده محمد علی بن ظهیر الدین محمد بدخشانی در جامع السلاسل گفته امیر ملا ابن سالار نور الدین جعفر لقب اوست قدس الله تعالی اسراره هم وی از مشایخ نامدار دیار بدخش ست و بعد از خواجه بزرگ یعنی خواجه اسحاق خلیفه دوم علی ثانی امیر سید علی همدانی ست نسبت سیادت وی بیست واسطه بامام موسی کاظم میرسد باین نمط امیر ملا ابن سالار ابن محمد بن جعفر بن خالد بن ابو طالب بن حسین بن محمود بن صالح بن ابراهیم بن یمین الجلیل بن یکمن بن سلیمان بن جعفر بن رامی السباع بن اسمعیل بن ابراهیم بن یحیی بن سعد بن عبد الله بن امام موسی کاظم رضی الله تعالی عنهم جامع بوده میان علم ظاهر و باطن از طفولیت آثار بزرگی از روی مبارک وی لائح و هویدا بوده است چنانچه خود میفرموده اند که در اثنای سفر بهیچ در و دیوار و سنگ و چوب و کوه و دشت نمیگذشتم الا که مرا بکسب علوم تحریص میکردند و میگفتند که بخوان چون از تحصیل علوم بالکل فراغ یافتم منتظر مرشد کامل میبودم درین ضمن بهر مشایخ عصر خود که میرسیدم در حالات هر یک رامی دریافتم اما ازین طریق بیگانه میدیدم روزی در مراقبه مرا غیبتی دست داد و در غیب چنین نمودند که در فلان وقت درویشی بلباس سیاه و علم سیاه برین شکوه در فلان دشت نازل شود منتظر می بودم چون آن وقت رسید برادر بزرگ خود را بآن دشت فرستادم آن درویش که مرا در واقعه نموده بودند قطب حقانی علی ثانی امیر سید علی همدانی قدس سره بوده فی البدیهه اعراض نموده بارادت خود مشرف ساختند چون برادرم این مژده آورده بیان احوال نمود در مراقبه شدم و متوجه احوال امیر کبیر گشتم دیده شد که قیامت قائم شده است و پیغمبر صلی الله علیه و سلم بر حوض کوثر استاده و هر دم را آب میدهند پیش شده بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم سلام گفتم و التماس آب نمودم اشاره بجانب اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه فرمودند چون حاضر شدم مرا محقق شد که چون اسم شریف امیر کبیر نیز علی ست این اشارت پیغمبر صلی الله علیه و سلم امر ست مرا بارادت او همان لحظه متوجه ملازمت گشتم و بشرف انابت مشرف شدم و دوازده سال بخدمت شایسته مداومت نمودم

درین دوازده سال همیشه کلوخ استنجا دروایشان را بپیشانی سوده همواره میکردم انچه یافتم ازین
خدمت یافتم او را خوارق بسیارست نقل ست که چون علی ثانی در ولایت کیر و سواد وفات یافت
وصیت فرمود که تا فرزندم نورالدین جعفر حاضر نشود نعش مرا برندارند و امیر جعفر دران وقت در روستاق
که قریه است از قرای بدخشان تشریف داشت خلفا گفتند که بعید مینماید که امیر جعفر از روستاق
بیاید و ازان پس باتفاق او نعش برداشته شود زیرا چه مسافت بسیارست باید برداشت هرچند
خلفا سعی نمودند صندوق برداشته نشد این چنین سه نوبت سعی بلیغ نمودند چون علاج پذیر نگشت
ناچار جای گذاشته بنشستند ناگاه از غیب ندای بگوش ایشان رسید که بردارید چو دست بصندوق
بردند باندک حرکتی برداشته شد براه کافرستان از بدخشان گذرانیده مرقد شریف او را بختلان
مدفون ساختند چون امیر جعفر را با خلفا ملاقات افتاده زبان طعن بروی دراز کردند که چندین مسافت
و مشقت همه وقت در حیات و ممات ما در خدمت پیر بودیم چون ملامت از حد گذشت فرمود انچه از من
آید شما ازان مقصر بودید چون سه نوبت صندوق مرقد او را سعی نمودید و نتوانستید بر گرفت من
بودم که گفتم بردارید و برداشته تا بدینجا آوردم وفات وی بعد از خواجه بزرگ خواجه اسحاق بوده والله
اعلم بالصواب خانقاه و مرقد مبارک او در روستاق ست انتهی و والد ماجد مخاطب عظیم المحامد
کیفیت اوراد و وظائف اوقات سلسله سید علی همدانی بسند خود از نورالدین جعفر بن سالار
نقل نموده هدایت هایمان بادیه غفلت و ضلالت و ارشاد سراسیمگان وادی ذهول و جهالت
خواسته او را بلفظ مولانا تعبیر کرده و تصریح نموده که او خلیفه سید علی همدانی بوده چنانچه در رساله
انتباه فی سلاسل اولیاء الله گفته انبأنی سیدی الوالد اجازة قال انبأنی الشیخ
عظمة الله الاکبرآبادی اجازة عن ابیه عن جده عن الشیخ عبد العزیز
الدهلوی انه قال منقول ست از حضرت مولانا نور الحق والدین جعفر نور الله مرقده
قلت و مولانا نور الدین جعفر بدخشانی خلیفه امیر سید علی همدانی بودند که کیفیت اوراد و وظائف
اوقات سلسلة الکامل المحقق الصمدانی علی الثانی امیر سید علی همدانی قدس الله سره العزیز آنست
که چون سیدی صبح صادق بدمد دو رکعت نماز بامداد بگذارد الخ وجه چهاردهم آنکه ملا علی متقی
در کنز العمال گفته عن علی قال لما نزلت هذه الآیة وانذر عشیرتک الاقربین
دعا بنی عبد المطلب وصنع لهم طعاما لیس بالکثیر فقال کلوا
بسم الله من جوانبها فان البرکة تنزل من ذروتها ووضع یده اولهم فاکلوا حتی شبعوا ثم دعا بقدح فشرب اولهم

ثم سقاهم فشربوا حتی رووا فقال ابولهب لقد سحرکم وقال صلی الله علیه
وسلم یا بنی عبد المطلب انی جئتکم بما لم یجیء به احد قط ادعوکم الی شهادة
ان لا اله الا الله والی الله والی کتابه فنفروا افتفرقوا ثم دعاهم الثانیة علی
مثلها فقال ابولهب کما قال المرة الاولی فدعاهم ففعلوا مثل ذلک ثم
قال لهم ومد یده من یبایعنی علی ان یکون اخی وصاحبی وولیکم بعدی
فمددت یدی وقلت انا ابایعک وانا یومئذ اصغر القوم عظیم البطن فبایعنی
علی ذلک قال وذلک الطعام انا صنعته ابن مردویه و محمد محبوب عالم در تفسیر
شاهی در تفسیر آیه وانذر عشیرتک الاقربین گفته فی منتخب کنز العمال عن علی کرم الله
تعالی وجهه قال لما نزلت هذه الآیة وانذر عشیرتک الاقربین دعا بنی عبد المطلب
وصنع لهم طعاما لیس بالکثیر فقال کلوا بسم الله من جوانبها فان البرکة
تنزل من ذروتها ووضع یده اولهم فاکلوا حتی شبعوا ثم دعا بقدح فشرب
اولهم ثم سقاهم فشربوا حتی رووا فقال ابولهب لشد ما سحرکم فقال
یا بنی عبد المطلب انی قد جئتکم بما لم یجیء به احد قط ادعوکم الی شهادة
ان لا اله الا الله والی الله والی کتابه فنفروا وتفرقوا ثم دعاهم الثانیة علی مثلها
فقال ابولهب کما قال المرة الاولی فدعاهم ففعلوا مثل ذلک ثم قال لهم
ومد یده من یبایعنی علی ان یکون اخی وصاحبی وولیکم من بعدی
فمددت یدی وقلت ابایعک وانا یومئذ اصغر القوم عظیم البطن
فبایعنی علی ذلک قال وذلک الطعام انا صنعته ابن مردویه
در کمال ظهورست که لفظ ولی درین روایت بلاشبه مراد ازان متصرف فی الامرست زیراکه
در طرق دیگر این روایت لفظ وصیی وخلیفتی فیکم فاسمعوا له واطیعوا
وارد ست و فهم مخاطبین ازین ارشاد باسداد صدور استخلاف و تامیر بشیر و نذیر صلی الله
علیه وآله اصحاب التطهیر ما فاح المسک وعبق العبیر در حق جناب امیر علیه
الاف سلام الملک القدیر و عدم نکیر برین فهم نیز ظاهر و هرگاه درین روایت مراد از ولیکم بعدی
متصرف فی الامر باشد مراد از لفظ ولی در حدیث بریده و عمران و ابن عباس و غیران نیز
همین خواهد بود وجه پانزدهم آنکه ملا علی متقی در کنز العمال گفته سألت الله یا علی فیک

خمساً فمنعنی واحدة واعطانی اربعاً سألت الله ان یجمع علیک امتی
فابی علی و اعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیامة
انا وانت معک لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین
والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی الخطیب والرافعی
عن علی و میرزا محمد بن معتمدخان بدخشانی در مفتاح النجا فی مناقب آل العبا گفته اخرج
الخطیب والرافعی عن علی کرم الله وجهه قال قال رسول الله صلی الله علیه
وسلم سألت الله یا علی فیک خمساً فمنعنی واحدة واعطانی اربعة
سألت الله ان یجمع علیک امتی فابی علی واعطانی فیک ان اول من
تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معک لواء الحمد وانت تحمله بین
یدی تسبق به الاولین والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی
و محمد صدر عالم در معارج العلی فی مناقب المرتضی گفته اخرج الخطیب والرافعی عن علی
کرم الله وجهه قال قال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم سألت الله یا علی
فیک خمساً فمنعنی واحدة واعطانی اربعاً سألت الله ان یجمع علیک
امتی فابی علی واعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا
وانت ومعک لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والاخرین
واعطانی انک ولی المومنین بعدی و مولوی حسن زمان معاصر در قول
مستحسن گفته وللخطیب والرافعی بسند صحیح عن علی رفعه سألت الله یا علی
فیک خمساً فمنعنی واحدة واعطانی اربعاً سألت الله ان یجمع علیک امتی
فابی علی واعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا
وانت ومعک لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین
والاخرین واعطانی انک ولی المومنین بعدی و چون بفضل الله وهو المبین
اصل کتاب تدوین فی ذکر اهل العلم بقزوین تصنیف رافعی رئیس المحدثین نزد این عبد
[illegible] و کتب خرین موجود بود در جرجان نگریستم و دریافتم که این حدیث را در کتاب
مسطور ترجمه ابراهیم بن محمد شهرزوری ذکر کرده وهذه عبارته ابراهیم بن محمد بن عبید
بن جهینة ابو اسحق الشهرزوری ذکر الخلیل الحافظ انه کان یدخل

قزوین مرابطاً وانه سمع بالشام ومصر والعراق و روی بقزوین کتاب الکبیر للشافعی سمع
منه ابو الحسین القطان وابو داود سلیمن بن یزید قال ادرکت من اصحابه علی بن
احمد بن صالح و محمد بن الحسین بن فتح کیسکین و روی ابو اسحق عن هرون بن
اسحق الهمدانی وعن عبید الله بن سعید بن کثیر بن عفیر والربیع بن سلیمن وسمع
بقزوین ابا حامد احمد بن محمد بن زکریا النیسابوری وحدث بقزوین سنة ثمان
وتسعین ومأتین نقال عبید الله بن سعید بن کثیر بن عفیر ثنا ابراهیم بن رشید ابو اسحق
الهاشمی الخراسانی حدثنی یحیی بن عبد الله بن حسین بن حسن بن علی بن ابی طالب
حدثنی ابی عن ابیه عن جده عن علی رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال
سألت الله یا علی فیک خمساً فمنعنی واحدة واعطانی اربعاً سألت الله ان یجمع علیک امتی
فابی علی واعطانی فیک ان اول من تنشق عنه الارض یوم القیمة انا وانت معی معک
لواء الحمد وانت تحمله بین یدی تسبق به الاولین والاخرین واعطانی انک اخی فی الدنیا
والاخرة واعطانی ان بیتی مقابل بیتک فی الجنة واعطانی انک ولی المومنین بعدی
انتهی نقلاً من نسخة نقلت من نسخة طالعها المیرزا محمد البدخشی وکتب علیها حواشی
عدیدة و لله الحمد والمنة که روایت خطیب و رافعی رافع لوای جلالت و فضل بر ای رفع وهم بی اصل
و دفع وصم صریح الهزل و ردع حکم واضح الختل و قمع تقول غیر حری الا مخاطب جلیل السبل با قتفاء
اثر کابلی فاقد الفضل صادر شده کافی و برای بخریع کوس تشنیع باولیای مخاطب خلیع و اظهار
بعد او از مقام رفیع و مجال و سیع تحقیق و نقد منیع و هتک ستر از اللام تخدیع و کشف ستر نزق و طیع
وافی چه از این روایت سراپا هدایت بکمال وضوح و صراحت ظاهر و واضح ولامع و ساطع است
که مراد از ولی المومنین بعدی معنای بس جلیل و عظیم و نهایت خطیر و فخیم است زیرا که چهار امر که قبل
آن مذکور است همه در غایت عظمت و جلالت و اقصای شرف و نبالت است مثل آنکه جناب
امیرالمومنین علیه السلام همراه جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم خواهد بود و جناب رسالتمآب
صلی الله علیه وآله وسلم اول کسی است که منشق خواهد شد از عارض او زمین روز قیامت پس جناب امیرالمومنین
علیه السلام در این ولایت تالی جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله الاطیاب و سابق بر جمیع
اقارب و اصحاب بلکه مقدم بر سائر انبیای سابقین و اوصیای انجاب باشد پس این دلیل ناهر
و برهان باهر بر افضلیت جناب امیرالمومنین علیه السلام است مثل فضلیت جناب سائر [illegible]

علیه وآله وسلم بر جمیع انبیا واوصیا علیهم التحیة والثنا وهرگاه افضلیت آنحضرت از جمیع انبیاے سابقین واوصیا علیهم السلام ظاهر ومستبین شد افضلیت آنحضرت از جمیع اصحاب قطعًا وحتمًا بلا تشکیک وارتیاب وبلا خفا واحتجاب بکمال اولویت نزد ارباب افهام والباب یقینی الثبوت وقطعی التحقق خواهد بود ونیز ازین روایت ظاهرست که با جناب امیر المومنین علیه السلام درینحالت پر جلالت اعنی اولیت واسبقیت با جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم بر جمیع خلق در ظهور از ارض روز قیامت لواء حمد خواهد بود وآنحضرت لواء حمد خواهد برداشت روبروے جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم وسابق خواهد شد بلواء حمد اولین وآخرین را واین تصریح واضح وبرهان لائح بر افضلیت آنحضرتست بر جمیع اولین وآخرین وتقدم و ازجهت آنحضرت مثل جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم بر جمیع وصیین ونبیین ونیز ازین روایت ظاهرست که جناب امیر المومنین علیه السلام برادر جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم ست در دنیا وآخرت واین معنی را حق تعالی بسوال جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم عطا فرموده وقطعًا وحتمًا مراد ازین اخوت مساوات وموازات و مشاکلت ومماثلت ومشابهت واتحاد واتفاق وارتباط وانطباق در فضائل ومناقب عالیه ومحامد ومدارج سامیه است وآن بلاشبه موجب افضلیت آنحضرت از جمیع ووصول بدرجه بس منیع ومرتبه نهایت رفیع ستکه عقل از ادراک آن قاصر وفهم در اکتناه حقیقت آن حائر ونیز ازان ظاهرست که بیت آنحضرت مقابل بیت جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم در جنت ست ومن الظاهر الواضح والبین اللائح ان مقابلة بیت الوصی لبیت النبی دلیل ساطع علی وبرهان لامع وصی علی افضلیته علیه السلام بعد النبی صلی الله علیه وآله وسلم من کل وصی ونبی پس بعد اثبات این فضائل جلیله ومناقب عظیمه که همه ها ثبت افضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام بر سائر انبیاے سابقین واوصیا چه جا اصحاب کبرا وچه جا متسمین بخلفا اثبات معنای که اختصاص بآنحضرت نداشته باشد ومثبت افضلیت و امامت نباشد در کمال وهن وسخف وبطلان و نهایت استغراب واستعجاب واستهجان وسقوط از درجه التفات واعتنا وهابط از مرتبه استماع واصغا نزد اصحاب نقد وامعان ست پس لا بد که مراد از ولی المومنین متصرف در امور مومنین ست واگر بفرض غیر واقع معنی دیگر هم برای آن قرار دهند لا بد بنظر سیاق وسباق معنای خواهد بود که مثبت افضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام از

جمیع اصحاب بلکه از جمیع خلق خواهد بود حتی لا یلزم التباین والتناکر ✤ ولا یتحقق الاختلال والتنافر ✤ کمال تبحر وتمهر ومتانت ونهایت حسن تحقیق ولطف تدقیق ورزانت وغایت شموخ قدر وعظمت فخر وکیاست وحذاقت اقصای علو مدارج وسمو معارج وامانت ودیانت ومنتهای جلالت ونبالت وعظمت منزلت ورفعت مرتبت رافعی بر متتبع افادات اساطین قوم ظاهر وباهرست ذهبی در عبر فی خبر من غبر در سنه ثلث وعشرین وستمایه گفته وعبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل القزوینی الشافعی صاحب الشرح الکبیر الیه انتهت معرفة المذهب ودقائقه وکان مع براعته فی العلم صالحًا زاهدًا ذا احوال وکرامات ونسک وتواضع توفی فی حدود اخر السنة رحمه الله وعمر بن مظفر الشهیر بابن الوردی در تتمة المختصر فی اخبار البشر در سنه مذکوره گفته قلت وفیها مات امام الدین عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم الرافعی القزوینی مصنف الشرح الکبیر والصغیر علی الوجیز والمحرر ومصنف التذنیب علی الشرحین وکان مع براعته فی العلوم صالحًا زاهدًا ذا احوال وکرامات وعلی شرحه الکبیر الیوم اعتماد المفتین والحکام فی الدنیا ویافعی در مرآة الجنان در سنه مذکوره گفته وفیها الامام الکبیر العلامة البارع الشهیر الجامع بین العلوم والاعمال الصالحات والزهد والعبادات والتصانیف المفیدات النفیسات ابو القاسم عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم القزوینی الشافعی صاحب الشرح الکبیر المشتمل علی معرفة المذهب ودقائقه الغامضات الجامع الفائق علی التصانیف السابقات واللاحقات ومن کراماته انه اضاءت له شجرة لما انطفی السراج الذی یستضیئ به عند کتبه بعض مصنفاته وعبد الرحیم بن الحسن الاسنوی در طبقات شافعیه گفته ابو القاسم امام الدین عبد الکریم بن محمد المذکور قبله القزوینی صاحب الشرح الوجیز الذی لم یصنف فی المذهب مثله تفقه علی والده وعلی غیره وکان اماما فی الفقه والتفسیر والحدیث والاصول وغیرها طاهر اللسان فی تصنیفه کثیر الادب شدید الاحتراز فی المنقولات فلا یطلق نقلًا عن احد غالبًا الا اذا راه فی کلامه وان لم یقف علیه فیه عبر بقوله وعن فلان لکن اشد یده الاحتراز ایضًا فی مراتب الترجیح وقال النووی انه کان من الصالحین المتمکنین وکانت له کرامات کثیرة ظاهرة وهو منسوب الی رافعان بلدة من بلاد قزوین انتهی وسمعت قاضی القضاة جلال الدین القزوینی یقول ان رافعان بالعجمی الرافعی بالعربی فان الالف والنون فی اخر الاسم عند العجم کیاء النسبة فی اخره عند العرب فرافعان نسبة الی رافع قال ثم انه لیس بنواحی قزوین بلدة یقال لها رافعان ولا رافع بل هو منسوب

الی جد له یقال له رافع قلت وحکی بعض الفضلاء عن شیخه قال سألت القاضی مظفر الدین قاضی قزوین الی ما ذا النسبة الرافعی فقال کتب بخطه وهو عندی فی کتاب التدوین فی اخبار قزوین انه منسوب الی رافع بن خدیج رضی الله عنه توفی فی اخر سنة ثلث او اوائل سنة اربع وعشرین وستمائة بقزوین قاله ابن الصلاح وقال ابن خلکان توفی فی ذی القعدة سنة ثلث وعمره نحو ست وستین سنة وجزم الذهبی فی العبرة بنحوه وله شعر حسن ذکر منه کثیرا فی کتابه الامالی ومنه

اقیما علی باب الرحیم اقیما ✤ ولا تنیا فی ذکره فتهیما ✤ هو الرب من یقرع علی الصدق بابه ✤ یجده رؤفا بالعباد رحیما

وصلاح الدین محمد بن شاکر بن احمد الکتبی در فوات الوفیات گفته عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل الامام العلامة امام الدین ابو القسم الرافعی القزوینی صاحب الشرح الکبیر ذکره ابن الصلاح وقال ما اظن فی بلاد العجم مثله وکان ذا فنون حسن السیرة صنف شرح الوجیز فی اثنی عشر مجلدا لم یشرح الوجیز بمثله وقال الشیخ محیی الدین النووی الرافعی من الصالحین المتمکنین کانت له کرامات کثیرة ظاهرة وقال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفراینی فی الاربعین تالیفه هو شیخنا امام الدین ناصر السنة کان اوحد عصره فی العلوم الدینیة اصولا وفروعا وکان له مجلس بقزوین فی التفسیر وتفسیر الحدیث صنف شرحا للمسند الشافعی ومات بقزوین رحمه الله تعالی سنة ثلث وعشرین وستمائة رحمه الله تعالی

وتقی الدین ابو بکر بن احمد اسدی در طبقات شافعیه گفته عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل بن الحسین بن الحسن الامام العلامة امام الدین ابو القسم القزوینی الرافعی صاحب الشرح المشهور کالعلم المنشور والیه یرجع عامة الفقهاء من اصحابنا فی هذه الاعصار فی غالب الاقالیم والامصار ولقد برز فیه علی کثیر ممن تقدمه وحاز قصب السبق فلا یدرک شاؤه الا من وضع یده حیث وضع قدمه تفقه علی والده وغیره وسمع الحدیث من جماعة وقال ابن الصلاح اظن انی لم ار فی بلاد العجم مثله کان ذا فنون حسن السیرة جلیل الامر صنف شرح الوجیز فی بضع عشرة مجلدا لم یشرح الوجیز بمثله وقال النووی انه کان من الصالحین المتمکنین وکانت له کرامات کثیرة ظاهرة وقال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفراینی فی الاربعین تالیفه هو شیخنا امام الدین وناصر السنة صدقا کان اوحد عصره فی العلوم الدینیة

اصولا وفروعا ومجتهد زمانه فی المذهب وفرید وقته فی التفسیر وکان له مجلس بقزوین للتفسیر ولتسمیع الحدیث صنف شرحا لمسند الشافعی واسمعه وصنف شرحا للوجیز ثم صنف اوجز منه وکان زاهدا ورعا متواضعا سمع الکثیر وقال الذهبی یظهر علیه اعتناء قوی بالحدیث وفنونه فی شرح المسند وقیل انه لم یجد زیتا للمطالعة فی قریة بات بها فتألم فاضاء له عرق کرمة فجلس یطالع ویکتب علیه وقال الاسنوی صاحب شرح الوجیز الذی لم یصنف فی المذهب مثله وکان اماما فی الفقه والتفسیر والحدیث والاصول وغیرها طاهر اللسان فی تصنیفه کثیر الادب شدید الاحتراز فی المنقولات ولا یطلق نقلا عن احد غالبا الا اذا رآه فی کلامه فان لم یقف علیه فیه عبر بقوله وعن فلان کذا شدید الاحتراز ایضا فی مراتب الترجیح والکفن واخذه بعد کلام الغزالی المشروح من ستة کتب النهایة والتتمة والتهذیب والشامل وتجرید ابن کج وامالی السرخسی الزاز ومع ذلک اذا استقریت کتب الشافعیة المطولة وجدت الرافعی اکثر اطلاعا من کل من تقدم مهوله شعر حسن ذکر منه فی الامالی ومنه

اقیما علی باب الرحیم اقیما ✤ ولا تنیا فی ذکره فتهیما ✤ هو الرب من یقرع علی الصدق بابه ✤ یجده رؤفا بالعباد رحیما

قال ابن الصلاح توفی فی اواخر سنة ثلث او اوائل سنة اربع وعشرین وستمائة بقزوین وقال ابن خلکان توفی فی ذی القعدة سنة ثلث وعمره نحو ست وستین سنة ومن تصانیفه العزیز فی شرح الوجیز الذی یقول فیه النووی بعد وصفه واعلم انه لم یصنف فی مذهب الشافعی رضی الله تعالی عنه ما یحصل لک مجموع ما ذکرته اکمل من کتاب الرافعی ذی التحقیقات بل اعتقادی واعتقاد کل مصنف انه لم یوجد مثله فی الکتب السابقات ولا المتاخرات فیما ذکرته من المقاصد المهمات والشرح الصغیر وهو متاخر عن العزیز ولم یلقبه ولم یقف علیه النووی والمحرر وشرح المسند وهو مجلدان ضخمان قال فی اوله ابتدات فی املائه فی رجب سنة ثنتی عشرة وستمائة وهو عقب فراغ الشرح الکبیر والتذنیب مجلد لطیف یتعلق بالوجیز کالدقائق للمنهاج والامالی فی مجلد واخطار الحجاز وکان قد شرع الکبیر فی شرح علی الوجیز ابسط من الکبیر سماه الشرح المحمود وصل فیه الی اثناء الصلوة فی مجلدات ثم عدل عنه وقد اشار الی

تلك القطعة فی الحرير فی كتاب الحيض فی مسئلة المتحيرة والرافعی منسوب الی رافعان
بلدة من بلاد قزوين قاله النووی قال الاسنوی وسمعت قاضی القضاة جلال الدين
القزوينی ان رافعان بالعجمی مثل الرافعی بالعربی فان الالف والنون فی آخر الاسم عند
العجم كياء النسبة فی آخره عند العرب فرافعان نسبة الی رافع قال الا انه ليس بنواحی قزوين بلدة
يقال لها رافعان ولا رافع بل هو منسوب الی جد له يقال له رافع قال الشيخ جمال الدين
الاسنوی وحكی بعض الفضلاء عن شيخه قال سألت القاضی مظفر الدين قاضی قزوين الی ما
ذا نسبة الرافعی فقال كتب بخطه وهو عندی فی كتاب التدوين فی اخبار قزوين انه منسوب
الی رافع بن خديج رضی الله عنه وحكی ابن كثير قولا انه منسوب الی ابی رافع مولی رسول الله صلی الله
عليه وسلم وشمس الدين محمد بن علی بن احمد الداودی المالكی تلميذ سيوطی در طبقات المفسرين گفته
عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل الامام ابو القاسم امام الدين الرافعی صاحب
الشرح الكبير قال ابو عبد الله محمد بن محمد الاسفرائنی كان اوحد اهل عصره فی العلوم الدينية
فروعا واصولا ومجتهد زمانه فی المذهب وفريد وقته فی التفسير كان له مجلس بقزوين للتفسير
ولتسميع الحديث صنف شرحا لمسند الشافعی وشرحا للوجيز واخر اوجز منه وكان
زاهدا ورعا متواضعا سمع الكثير وقال النووی انه كان من الصالحين المتمكنين وكانت
له كرامات كثيرة ظاهرة وقال الاسنوی كان اماما فی الفقه والتفسير والحديث والاصول
وغيرها طاهر اللسان فی تصنيفه كثير الادب شديد الاحتراز فی المنقولات فلا يطلق
نقلا عن احد غالبا الا اذا رآه فی كلامه فان لم يقف عليه فيه عبر بقوله وعن فلان كذا
شديد الاحتراز ايضا فی مراتب الترجيح قال الذهبی ويظهر عليه اعتناء قوی بالحديث
وفنونه فی شرح المسند وقيل انه لم يجد زيتا للمطالعة فی قرية بات بها فتألم لذلك
فاضاء له عرق كرمة فجلس يطالع ويكتب عليه وله شعر حسن ذكر منه فی اماليه

اقيما علی باب الرحيم اقيما ولا تنيا فی ذكره فتهيما
هو الرب من يقرع علی الصدق بابه يجده رؤفا بالعباد رحيما

توفی اواخر سنة ثلث او اوائل سنة اربع وعشرين وستمائة بقزوين قال ابن الصلاح
وقال ابن خلكان فی ذی القعدة سنة ثلاث وعمره نحو ست وستين سنة ومن تصانيفه
العزيز فی شرح الوجيز والشرح الصغير والمحرر وشرح المسند مجلدان ضخمان فی التذنيب

مجلد لطيف تعلق بالوجيز كالدقائق علی المنهاج والامالی فی مجلد واخطار الحجاز
والامالی الشارحة علی مفردات الفاتحة وهو ثلثون مجلسا املأ فيها احاديث
باسانيد عن اشياخه والرافعی منسوب الی رافعان بلدة من بلاد قزوين قاله النووی
قال الاسنوی وسمعت قاضی القضاة جلال الدين القزوينی يقول رافعان بالعجمی
مثل الرافعی بالعربی فان الالف والنون فی آخر الاسم كياء النسبة فی آخره عند العرب
فرافعان نسبة الی رافع ثم انه ليس بنواحی قزوين بلدة يقال لها رافعان ولا
رافع بل هو منسوب الی جد له يقال له رافع قال الاسنوی وحكی بعض الفضلاء
عن شيخه قال سألت القاضی مظفر الدين قاضی قزوين الی ما ذا نسبة الرافعی
فقال كتب بخطه وهو عندی فی كتاب التدوين فی اخبار قزوين انه منسوب
الی رافع بن خديج رضی الله عنه وحكی ابن كثير قولا انه منسوب الی ابی رافع مولی
رسول الله صلی الله عليه وسلم ومولوی صديق حسن خان معاصر در اتحاف النبلا
گفته عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم بن الفضل الامام العلامة امام الدين ابی القاسم الرافعی القزوينی
صاحب الشرح الكبير ابن الصلاح ذكر وی كرده وگفته ما اظن فی بلاد العجم مثله
و بود صاحب فنون نيك سيرت شرح وجيز در دوازده مجلد نوشته هيچ يكی وجيز را مانند او
شرح نكرده ونووی گفته الرافعی من الصالحين المتمكنين او را كرامات بسيار بود و
ابو عبد الله محمد اسفرائنی در اربعين خود نوشته هو شيخنا امام الدين وناصر السنة
اوحد عصر خود بود در علوم دينيه اصولا وفروعا او را در قزوين مجلس تفسير وحديث بود بر مسند
شافعی شرح نوشته و در قزوين در سنه ثلث وعشرين وستمائة انتقال نموده قاله فی فوات
الوفيات ونيز مولوی صديق حسن خان در تاج مكلل گفته عبد الكريم بن محمد ابو القاسم
الرافعی القزوينی ذكره ابن الصلاح وقال ما اظن فی بلاد العجم مثله صنف شرح
الوجيز فی اثنی عشر مجلدا لم يشرح الوجيز بمثله قال النووی له كرامات كثيرة
ظاهرة وقال محمد الاسفرائنی هو شيخنا امام الدين وناصر السنة كان له مجلس
فی التفسير والحديث صنف شرحا لمسند الشافعی رح مات بقزوين سنة ٦٢٣
وكان ذا فنون مجتهدا حالما كبيرا لشرح لكتابه ابن حجر تخريجا سماه التلخيص انتهی
وجه شانزدهم شيخ سليمان بن خواجه كلان الحسينی القندوزی البلخی در ينابيع المودة گفته

وجہ شانزدہم از وجوہ دلالت حدیث ولایت بر امامت

استدلال بارشاد امام حسن علیہ السلام کہ حق تعالیٰ منت نہادہ و مرحوم با قامت اولیا بعد جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

وفی التفسیر المنسوب الی الائمۃ من اہل البیت الطیبین رضی اللہ عنہم عن
جعفر الصادق عن ابیہ عن جدہ ان الحسن بن امیر المومنین علی سلام اللہ علیہم
خطب علی المنبر وقال ان اللہ عزوجل بمنہ ورحمتہ لما فرض علیکم الفرائض لم یفرض
ذلک علیکم لحاجۃ منہ الیہ بل رحمۃ منہ لا الہ الا ہو لیمیز الخبیث من الطیب
ولیبتلی ما فی صدورکم ولیمحص ما فی قلوبکم ولتتسابقوا الی رحمتہ ولتتفاضل
منازلکم فی جنتہ ففرض علیکم الحج والعمرۃ واقام الصلوۃ وایتاء الزکوۃ والصوم و
والولایۃ لنا اہل البیت وجعلہا لکم بابا لتفتحوا بہ ابواب الفرائض ومفتاحا الی سبیلہ
ولولا محمد صلی اللہ علیہ والہ وسلم واوصیاءہ لکنتم حیاری لا تعرفون فرضا من الفرائض
وہل تدخلون دارا الا من بابہا فلما من اللہ علیکم باقامۃ الاولیاء بعد نبیکم
صلی اللہ علیہ والہ قال الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت
لکم الاسلام دینا ففرض علیکم لاولیاءہ حقوقا وامرکم باداءہا لیحل لکم ما وراء ظہورکم
من ازواجکم واموالکم وماکلکم ومشاربکم ویعرفکم بذلک البرکۃ والنماء والثروۃ
ولیعلم من یطیعہ منکم بالغیب ثم قال اللہ عزوجل قل لا اسألکم علیہ اجرا الا المودۃ
فی القربی واعلموا ان من یبخل بالمودۃ فانما یبخل عن نفسہ ان اللہ ہو الغنی وانتم
الفقراء الیہ فاعملوا من بعد ما شئتم فسیری اللہ عملکم ورسولہ والمومنون
ثم تردون الی عالم الغیب والشہادۃ فینبئکم بما کنتم تعملون والعاقبۃ للمتقین
ولا عدوان الا علی الظالمین سمعت جدی صلی اللہ علیہ والہ یقول خلقت انا من
نور اللہ وخلق اہل بیتی من نوری وخلق محبیہم من نورہم وسائر الناس فی النار
ازین روایت سراپا ہدایت واضح ولائح ست کہ جناب امام حسن علیہ السلام در موعظت خود ارشاد
فرمود کہ ہرگاہ خداوند عالم منت نہاد بر شما بسبب اقامت اولیا بعد نبی شما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
فرمود الیوم اکملت لکم الآیۃ پس فرض نمود بر شما برای اولیای خود حقوقی چند و امر کرد شما را
باداے آن بسوی شما و چون ظاہرست کہ مراد آنجناب درینجا از اولیا ائمہ و خلفا ہستند
و قرینۂ احتجاج بآیۂ شریفۂ الیوم اکملت کہ نزول و ورود آن روز غدیر در باب خلافت امیر
کل امیر سابقا بحمد اللہ المنعام بتفصیل تمام حسب افادہ علماے محققین سنیہ دریافتی نیز
تعیین این معنی مینماید پس ہرگاہ درین حدیث شریف لفظ اولیا بمعنے ائمہ باشد بمفاد الحدیث

وجہ ہفدہم از وجوہ دلالت حدیث ولایت بر امامت

استدلال بافادۂ شیخ عزیز الدین نسفی کہ از ورود حق تعالیٰ اسم ولی در دین جناب رسالتمآب پیدا آمد و اولیا در عالم بیش از دوازدہ نیستند

یفسر بعضہ بعضا کہ اصطلاح سنیہ ست مسلم و بغایت مستحکم و جابجا علماے سنیہ بآن در تطبیق احادیث
احتجاج مینمایند کابن حجر العسقلانی فی فتح الباری وغیرہ فی غیرہ لفظ ولیکم در حدیث ولایت
نیز بمعنی امام و اولی بالتصرف باشد و شبہات رکیکہ و تشکیکات سخیفۂ قوم کہ بسبب مزید حیص و بیص
سرائیدہ اند از ہم پاشد وجہ ہفدہم آنکہ شیخ سلیمان بن خواجہ کلان الحسینی القندوزی
البلخی در ینابیع المودۃ گفتہ و فی کتاب الشیخ عزیز الدین بن محمد النسفی رحمہ اللہ شیخ
الشیوخ سعد الدین الحموی قدس اللہ سرہ میفرماید کہ پیش از پیغمبر ما محمد صلی اللہ
علیہ وسلم در ادیان سابق اسم ولی نبود و اسم نبی بود و مقربان حضرت خداے را کہ وارثان صاحب
شریعت بودند جملہ را انبیا میگفتند و در ہر دینے از یک صاحب شریعت زیادہ نبود پس در دین
آدم علیہ السلام چندین پیغمبر بودند کہ وارثان او بودند خلق را بدین او و بشریعت او دعوت
میکردند ہمچنین در دین نوح و در دین ابراہیم و در دین موسیٰ و در دین عیسیٰ علیہم السلام
و چون دین جدید و شریعت جدیدہ بمحمد صلی اللہ علیہ وسلم نازل شد از نزد خدای تعالیٰ اسم ولی
در دین محمد صلی اللہ علیہ وسلم پیدا آمد حق تعالیٰ دوازدہ کس از اہلبیت محمد صلی اللہ علیہ وسلم را
برگزید و وارثان او گردانید و ایشان را نائبان محمد صلی اللہ علیہ وسلم و وارثان او گردانید کہ
حدیث العلماء ورثۃ الانبیاء در حق این دوازدہ کس فرمود و حدیث علماء امتی
کانبیاء بنی اسرائیل در حق ایشان فرمود اما ولی آخرین کہ نائب آخرین ست ولی دوازدہم
میباشد خاتم اولیاست و مہدی صاحب الزمان نام اوست و شیخ میفرماید کہ اولیا در عالم
بیش از دوازدہ نیستند و اما آن سیصد و پنجاہ کس کہ از رجال الغیب اند ایشان را اولیا نمیگویند
و ایشان را ابدال میگویند انتہی ازین عبارت سراسر رشاقت کالصبح اذا استنار واضح و آشکارست
کہ در امم ماضیہ و ادیان سابقہ اطلاق لفظ ولی بر کسی نبود و چون شریعت جناب رسالتمآب صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم نازل شد حق تعالیٰ اسم ولی خلق فرمود دوازدہ کس از اہلبیت آنحضرت اصطفا
و انتخاب فرمودہ وارثان و نائبان آن جناب فرمود و در حق ایشان العلماء ورثۃ
الانبیاء و علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل ارشاد نمود و اسم ولی برای شان ثابت و متحقق ست و ولی آخرین
کہ نائب آخرین ست و ولی دوازدہم و نائب دوازدہم میباشد خاتم اولیاست و مہدی
صاحب الزمان نام اوست و نیز ازان ظاہرست کہ اولیا در عالم بیش از دوازدہ نیستند و
اطلاق ولی بر رجال الغیب ہم نمی کنند بلکہ ایشان را ابدال میگویند پس ہرگاہ لفظ ولی مخصوص

بائمه کرام علیهم آلاف التحیة والسلام باشد و اطلاق آن بر دیگری حتی رجال الغیب هم جائز نباشد لفظ ولی در حدیث ولایت یقیناً و حتماً و قطعاً بر معنای که مثبت امامت و لااقل موجب افضلیت و اختصاص بحضرات معصومین علیهم السلام باشد محمول خواهد بود و خلق معنای دیگر بحکم ایف صریح برای حدیث صحیح خواهد بود فذو نکها من حجة حاسمة لشکوک ارباب الغوایة مبیّنة لکون الولی دلیلاً علی الامامة فی حدیث الولایة عجب است که حضرات چنین لفظ جلیل الشان مختص را چنان عام و بی وقع ساختند که هر کس و ناکس را ولی میگویند و بزعم ابطال دلالت این حدیث شریف و آیه انما ولیکم الله و امثال آن بر امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام راه کمال مکابره می پویند و مخفی نماند که شیخ عزیز نسفی از اکابر ممدوحین معروفین و اجله کملاء مشهورین است شیخ عبد الرحمن در مرآة الاسرار بمدح او گفته او از کاملان این طائفه بود آنقدر حقائق و معارف و اصطلاح صوفیه که وی در کشف الحقائق و مقصد اقصی و تنزیل و غیره بیان نموده است در دیگر کتب این طائفه نیست در کتاب مقصد اقصی میگوید که جوهر اول دو کار میکند یکی آنکه فیض از حق می ستاند دوم آنکه بخلق میرساند اکنون بدان که آن طرف جوهر اول که فیض از حق میگیرد نامش ولایت آمد و این طرف جوهر اول که بخلق میرساند نامش نبوت آمده است پس ولایت باطن نبوت آمد و نبوت ظاهر ولایت و هر دو صفت محمد اند چون ولایت و نبوت را دانستی اکنون بدانکه شیخ سعد الدین حموی میگوید که هر دو طرف جوهر اول را دو مظهر اند درین عالم مظهر این طرف که نامش نبوت است خاتم الانبیاست و مظهر آن طرف که نامش ولایت است صاحب الزمان است و صاحب الزمان اسامی بسیار دارد ای درویش صاحب الزمان علم بکمال دارد و علم و قدرت را با وی همراه کرده اند چون بیرون آید تمامت روی زمین را از ظلم پاک کند و بعدل آراسته گرداند و مردم وقت او آسایش یابند شیخ سعد الدین حموی در حق صاحب الزمان کتابها ساخته است و مدح وی بسیار گفته است وجه هیجدهم آنکه متبادر و سابق الی الفهم از لفظ ولی عند الاطلاق معنای متصرف فی الامر چه جامع ضم لفظ ها بعدے پس اگر قطع نظر کنیم از ادله سابقه که مستلزم حمل لفظ ولی بر معنای متصرف فی الامر است باز هم تبادر و سبق این معنی از لفظ ولی کافی و وافی و خیر اهل و سواس اجاسم و عافی است و لله الحمد که دعوی تبادر و سبق معنای متصرف فی الامر از لفظ ولی و اراده آن در حدیث وارد بحق وصی بر حق و خلیفه مطلق روشن و مبرهن بشاهد موثوق و معدل و بنص صریح عالم معتمد و مقبول

محکم و مسجل مینمائیم پس باید دانست که علامه نحریر جلیل و فاضل محقق نبیل و جهبذ مدقق بی عدیل علامه محمد بن اسمعیل در کتاب روضه ندیه بعد نقل حدیث ثقلین مشتمل بر حدیث غدیر گفته و تکلم الفقیه حمید علی معانیه و اطال و لننقل بعض ذلک قال رحمه الله منها فضل العترة علیهم السلام و وجوب رعایة حقهم حیث جعلهم احد الثقلین الذین یسأل عنهما و اخبر بانه سأل لهم اللطیف الخبیر و قال فاعطانی یعنی استجاب لدعائه فیهم الی ان قال محمد بن اسمعیل نقلاً عن الفقیه حمید و منها قوله صلی الله علیه و سلم من کنت ولیه فهذا ولیه الولی المالک المتصرف بالسبق الی الفهم وان استعمل فی غیره و لهذا قال السلطان ولی من لا ولی له یرید ملک التصرف فی عقد النکاح یعنی ان الامام له الولایة فیه حیث لا عصبة وجه نوزدهم آنکه نزد حضرت شافعی و ابوبکر باقلانی و بسیاری از محققین اصولیین جانب ثانی حمل لفظ مشترک عند فقد المخصص بر جمیع معانی آن واجب و لازم است پس اگر بالفرض از ادله سابقه و لواحق هیچ دلیلی موجود نمی بود باز هم بنا بر مذهب شافعی و باقلانی و دیگر محققین و مشیدین مبانی مذهب اول قبالی حمل لفظ ولی درین حدیث شریف و دیگر احادیث کثیره که در آن ولایت برای جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت شده بر جمیع معانی واجب و لازم و ضروری و متحتم میشد و پر ظاهر است که از معانی ولی متصرف فی الامر است که مرادف امام است پس برین تقدیر هم این حدیث شریف دلیل امامت جناب امیر المؤمنین علیه السلام باشد غایة الامر آنکه معانی دیگر هم برای آنحضرت ثابت باشد و لا ضیر فیه و اما اینکه حضرت شافعی و ابوبکر باقلانی و بسیاری از محققین اصولیین سنیه قائل اند بوجوب حمل مشترک بر جمیع معانی عند فقد المخصص پس از متتبع کتب اصولیه ظاهر است بنا بر دفع وسواس و خلجان ارباب تشکیک و عدوان بعض شواهد مذکور میشود علامه برهان الدین عبید الله بن محمد الفرغانی در شرح منهاج الوصول الی علم الاصول گفته نقل عن الشافعی رضی الله عنه والقاضی ابی بکر رح وجوب حمل المشترک علی جمیع معانیه حیث لا قرینة معه تدل علی تعیین المراد منه لان حمله علی جمیع معانیه غیر ممنوع لما ذکرناه فیجب ان یحمل اذ لو لم یحمل علیه فاما ان لا یحمل علی شیء من معانیه و ذلک اهمال اللفظ بالکلیة و هو ظاهر البطلان او یحمل علی بعض معانیه دون بعض و ذلک ترجیح بلا مرجح لاستواء الوضع بالنسبة الیها و عدم القرینة المعینة للبعض و هو واضح

وفخر رازی در کتاب مناقب شافعی گفتہ المسئلة الرابعة عابوا علیه قوله اللفظ المشترك
محمول علی جمیع معانیه عند عدم المخصص قالوا والدلیل علی انه غیر جائز ان الواضع
وضعه لاحد المعنیین فقط فاستعماله فیهما یکون مخالفة للغة واقول ان کثیرا
من الاصولیین المحققین وافقوه علیه کالقاضی ابی بکر الباقلانی والقاضی عبد الجبار
بن احمد ووجه قوله فیه ظ وهو انه لما تعذر التعطیل والترجیح لم یبق الا الجمع
وانما قلنا انه تعذر التعطیل لانه تعالی انما ذکره للبیان، والفائدة ولقول
بالتعطیل اخراج له عن کونه بیانا وانما قلنا انه تعذر الترجیح لانه یقتضی ترجیح
الممکن من غیر مرجح وهو محال ولما بطل القسمان لم یبق الا الجمع وهذا اوجه قوی
حسن فی المسئلة وان کنا لا نقول به ومحمد بن اسمعیل در روضہ ندیہ بعد عبارت
سابقہ نقلا عن الفقیه الحمید گفتہ ثم لو سلمنا احتمال الولی لغیر ما ذکرناه
علی حدة فهو کذلک یجب حمله علی الجمیع بناء علی ان کل لفظة احتملت
معنیین بطریقة الحقیقة فانه یجب حملها علی الجمیع اذ لم یدل دلیل علی التخصیص
وجہ بستم آنکہ ابن حجر در صواعق محرقہ گفتہ علی ان کون المولی بمعنی الامام لم یعهد
لغة ولا شرعا اما الثانی فواضح واما الاول فلان احدا من ائمة العربیة لم یذکر ان
مفعلا یاتی بمعنی افعل وقوله تعالی ماویکم النار هی مولیکم ای مقرکم او ناصرکم مبالغة
فی نفی النصرة کقولهم الجوع زاد من لا زاد له وایضا فالاستعمال یمنع من ان
مفعلا بمعنی افعل اذ یقال هو اولی من کذا دون مولی من کذا واولی الرجلین
دون مولاهما وح فانما جعلنا من معانیه المتصرف فی الامور نظرا للروایة الاتیة
من کنت ولیه ازین عبارت واضح ست کہ ابن حجر لفظ ولی را در حدیث من کنت ولیہ
بمعنای متصرف فی الامور حمل میکند پس مراد از ولی در حدیث من کنت ولیہ فعلی ولیہ
کہ بطرق متعددہ مرویست کما ستعلم انشاء اللہ تعالی حسب افادہ صریحہ ابن حجر متصرف فی الامور خواہد بود
و ہرگاہ ولی در حدیث من کنت ولیہ محمول بر متصرف فی الامور شد یقینا و حتما مراد از ولی در حدیث
ولیکم بعدی متصرف فی الامور خواہد بود حتی لا یلزم الافتراق واختلال الاتساق
المستبشع فی المذاق الذی لا یلتزمه الا من لیس له من الفهم والحدس
الصائب خلاق پس بحمد اللہ وحسن توفیقہ امر حق بلا کلفت ومؤنت احتجاج واستدلال حسب

اعتراف ابن حجر باکمال بکمال وضوح وظہور رسید وللہ الحجة البالغة وظاہرست کہ مجرد ثبوت
ارادہ معنی متصرف فی الامور از حدیث من کنت ولیہ کہ ابن حجر اعتراف صحیح بنص صریح
بآن نمودہ برای ثبوت مطلوب اہل حق کافی ووافی ست وبحمد اللہ مزید ثبوت این حدیث شریف
ہم از کلام ابن حجر ظاہرست کہ بسبب محض ورود آن از معانی مولی متصرف فی الامور گردانیدہ
باوصف آنکہ نزد او این معنی از لغت ثابت نیست **وجہ بست ویکم** آنکہ در جملہ از طرق حدیث بریدہ
وارد شدہ است کہ جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود من کنت ولیہ فعلی
ولیہ چنانچہ احمد بن حنبل الشیبانی در مسند خود گفتہ ثنا وکیع ثنا الاعمش عن سعد
بن عبیدة عن ابن بریدة عن ابیه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
من کنت ولیه فعلی ولیه ونیز در مسند احمد بن حنبل مسطورست حدثنا ابو
معوية ثنا الاعمش عن سعد بن عبیدة عن ابن بریدة عن ابیه قال
بعثنا رسول الله صلی الله علیه وسلم فی سریة قال لما قدمنا قال کیف
رأیتم صحابة صاحبکم قال فاما شکوته او شکاه غیری قال
فرفعت راسی وکنت رجلا مکبابا قال فرأیت النبی صلی الله علیه وسلم
قد احمر وجهه قال وهو یقول من کنت ولیه فعلی ولیه
ونیز در مسند احمد بن حنبل مسطورست ثنا وکیع ثنا الاعمش عن سعد بن عبیدة
عن ابن بریدة عن ابیه انه مر علی مجلس وهم یتناولون من علی فوقف علیهم
فقال انه قد کان فی نفسی علی علی شیء وکان خالد بن الولید کذلک فبعثنی
رسول الله صلی الله علیه وسلم فی سریة علیها علی واصبنا سبیا قال فاخذ علی
جاریة من الخمس لنفسه فقال خالد بن الولید دونك قال فلما قدمنا علی
النبی صلی الله علیه وسلم جعلت احدثه بما کان ثم قلت ان علیا اخذ جاریة
من الخمس قال وکنت رجلا مکبابا قال فرفعت راسی فاذا وجه رسول الله
صلی الله علیه وسلم قد تغیر فقال من کنت ولیه فعلی ولیه ونسائی در خصائص گفتہ
اخبرنا ابو کریب محمد بن العلاء الکوفی قال حدثنا ابو معوية قال ثنا الاعمش عن سعد بن عبیدة
عن ابن بریدة عن ابیه قال بعثنا رسول الله صلی الله علیه وسلم فی سریة واستعمل علینا علیا فلما
رجعنا سالنا کیف رأیتم صحبته فاما شکوته انا واما شکاه غیری فرفعت راسی وکنت رجلا مکبابا

وانا وجہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ

وسلم قد احمر فقال من کنت ولیه فعلی ولیه و نیز نسائی در خصائص میگوید انبانا محمد بن المثنی قال حدثنا حبیب بن ابی ثابت عن ابی الطفیل عن زید ابن ارقم قال لما رجع رسول الله صلی الله علیه وسلم من حجة الوداع ونزل بغدیر خم امر بدوحات فقممن ثم قال کانی قد دعیت فاجبت وانی قد ترکت فیکم الثقلین احدهما اکبر من الاخر کتاب الله وعترتی اهل بیتی فانظروا کیف تخلفونی فانهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض ثم قال ان الله مولای وانا ولی کل مومن ثم اخذ بید علی فقال من کنت ولیه فهذا ولیه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه فقلت لزید سمعته من رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ما کان فی الدوحات احد الا راه بعینه وسمعه باذنه و حاکم در مستدرک گفته حدثنا ابو الحسین محمد بن احمد بن تمیم الحنظلی ببغداد ثنا ابو قلابة عبد الملک بن محمد الرقاشی حدثنا یحیی بن حماد وحدثنی ابو بکر محمد بن احمد بن بالویه وابو بکر احمد بن جعفر البزاز قالا ثنا عبد الله بن احمد بن حنبل حدثنی ابی ثنا یحیی بن حماد و ثنا ابو نصر احمد بن سهل الفقیه ببخارا حدثنا صالح بن محمد الحافظ البغدادی حدثنا خلف بن سالم المخرمی ثنا یحیی بن حماد ثنا ابو عوانة عن سلیمان الاعمش قال ثنا حبیب بن ابی ثابت عن ابی الطفیل عن زید بن ارقم قال لما رجع رسول الله صلی الله علیه وسلم من حجة الوداع ونزل غدیر خم امر بدوحات فقممن ثم قال کانی قد دعیت فاجبت وانی قد ترکت فیکم الثقلین احدهما اکبر من الاخر کتاب الله وعترتی فانظروا کیف تخلفونی فیهما فانهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض ثم قال الله عز وجل مولای وانا ولی کل مومن ثم اخذ بید علی فقال من کنت ولیه فهذا ولیه اللهم وال من والاه وذکر الحدیث بطوله هذا حدیث صحیح علی شرط الشیخین ولم یخرجاه بطوله شاهده حدیث سلمة بن کهیل عن ابی الطفیل ایضا صحیح علی شرطهما

و در تاریخ ابن کثیر نقلا عن سنن النسائی بروایت محمد بن المثنی مذکورست قال الله مولای وانا ولی کل مومن ثم اخذ بید علی فقال من کنت مولاه فهذا ولیه و در کنز العمال علی متقی بروایت ابن جریر مسطورست ان الله مولای وانا ولی کل مومن ثم اخذ بید علی فقال من کنت ولیه فعلی ولیه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه و نور الدین علی بن محمد بن ابراهیم العزیزی در سراج المنیر شرح جامع صغیر گفته من کنت ولیه فعلی ولیه یدفع عنه ما یکرهه حم ن ک عن بریدة و اسناده حسن و محمد صدر عالم در معارج العلی گفته اخرج ابن ابی شیبة والنسائی واحمد وابن حبان والحاکم والضیاء عن بریدة والطبرانی عن ابی الطفیل عن زید بن ارقم قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من کنت ولیه فعلی ولیه و ظاهرست که مراد از لفظ ولی که در حق جناب امیر المومنین علیه السلام وارد گشته همانست که از لفظ ولی در حق جناب رسول خدا مراد اوست و مراد از لفظ ولی المومنین که حضرت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم در حق خود ارشاد فرموده متصرف فی الامور است نور الدین علی بن محمد ابراهیم العزیزی در سراج منیر شرح جامع صغیر گفته انا ولی المومنین ای متولی امورهم وکان صلی الله علیه وسلم یباح له ان یزوج ما شاء من النساء ممن یشاء من غیره ومن نفسه وان لم یاذن کل من الولی والمراة وان یتولی الطرفین بلا اذن حم ن ع و علی عزیزی از اعزه اکابر مشهورین و اجله اعاظم ممدوحین ست محبی در خلاصة الاثر گفته علی العزیزی البولاقی الشافعی کان اماما فقیها محدثا حافظا متقنا ذکیا سریع الحفظ بعید النسیان مواظبا علی النظر والتحصیل کثیر التلاوة سریعها متوددا متواضعا کثیر الاشتغال بالعلم محبا لاهله خصوصا اهل الحدیث حسن الخلق والمحاضرة مشارا الیه فی العلم شارک النور الشبراملسی فی کثیر

من شیوخه واخذ عنه واستفاد منه وکان یلازمه
فی دروسه الاصلیه والفرعیة وفنون العربیة وله مولفات
کثیرة نقله فیها یزید علی تصرفه منها شرح علی جامع الصغیر
السیوطی فی مجلدات وحاشیة علی شرح التحریر للقاضی زکریا
وحاشیة علی شرح الغایة لابن قاسم فی نحو سبعین کراسة
واخری علی شرحها للخطیب وکانت وفاته ببولاق فی سنة
سبعین والف وبها دفن والعزیزی بفتحه ومعجمتین مکسورتین
بینهما یاء تحتیة نسبة للعزیزیة من الشرقیه بمصر **وجه**
بست ودوم آنکه در خصائص نسائی بروایت حسین بن حریث کو رسنان الله ولیی وانا ولی
المومنین ومن کنت ولیه فهذا ولیه اللهم وال من والاه
وعاد من عاداه وانصر من نصره و چون ظاهرست که مراد از ولی
بودن حق تعالی آنست که او متولی امور خلق ست همچنین مراد از ولایت
جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم ولایت امر و تصرف باشد فکذا
ولایة علی اما اینکه مراد از ولی بودن حق تعالی آنست که او ولی امرست
پس نیسابوری در غرائب القرآن گفته الله ولی الذین امنوا ای
متولی امورهم وکافل مصالحهم فعیل بمعنی
فاعل الخ وملا علی قاری در حرز ثمین شرح حصن حصین
شرح دعای اللهم انی اعوذ بک من العجز والکسل
والجبن والبخل والهرم وعذاب القبر اللهم آت نفسی
تقواها وزکها وانت خیر من زکاها گفته انت ولیها
ای المتصرف فیها ومصلحها ومربیها
ومولیها ای ناصرها وعاصمها وقال الحنفی عطف
تفسیری وفخر الدین در حرز وصین
گفته انت ولیها ومولاها تو ئی
متولی ومصلح امور وولی وصاحب نعمت او

وجه بست وسیم آنکه جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم بجواب شکایت بریده جناب امیر المومنین علیه السلام را
ارشاد فرموده لا تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی ونیز همین الفاظ مبارک بجواب شکایت وهب بن
حمزه هم فرموده پس بنابرین ارشاد بمفاد الحدیث یفسر بعضه بعضا محمل لفظ ولی بر اولی بالتصرف واجب ولازم
ونحاریر محققین ذکر کرده اند مثل سلیمان بن احمد الطبرانی ۳۶۰ ومحمد بن اسحاق بن یحیی بن منده الاصبهانی ۳۹۵
واحمد بن موسی بن مردویه الاصبهانی ۴۱۰ وابو نعیم احمد بن عبد الله الاصبهانی ۴۳۰ وعلی بن محمد بن محمد الجزری المعروف
بابن الاثیر ۶۳۰ وجلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر السیوطی ۹۱۱ وعلی بن حسام الدین المتقی ۹۷۵ وابراهیم بن عبد الله
الوصابی ملا علی متقی در کنز العمال بتویب جمع الجوامع سیوطی گفته لا تقل هذا فهو اولی الناس
بکم بعدی یعنی علیا طب عن وهب بن حمزة وابراهیم بن عبد الله الوصابی در کتاب الاکتفا
گفته عن وهب بن حمزة قال قدم بریدة من الیمن وکان خرج مع علی بن ابی طالب فرای
منه جفوة فاخذ یذکر علیا وینتقص من حقه فبلغ ذلک رسول الله صلی الله علیه
وسلم فقال له لا تقل هذا فهو اولی الناس بکم بعدی یعنی علیا اخرجه الطبرانی فی
الکبیر وعلی بن محمد المعروف بابن الاثیر در اسد الغابه گفته وهب بن حمزة یعد فی اهل الکوفة روی
حدیثه یوسف بن صهیب عن دکین عن وهب بن حمزة قال صحبت علیا رضی الله عنه
من المدینة الی مکة فرایت منه بعض ما اکره فقلت لئن رجعت الی رسول الله صلی الله علیه
وسلم لاشکونک الیه فلما قدمت لقیت رسول الله صلی الله علیه وسلم فقلت رایت من علی
کذا وکذا فقال لا تقل هذا فهو اولی الناس بعدی اخرجه ابن منده وابو نعیم ودر کتاب
طرائف گفته وفی کتاب المناقب تالیف ابی بکر احمد بن موسی بن مردویه وهو من روساء المخالفین
لاهل البیت علیهم السلام هذا الحدیث من عدة طرق وفی روایة بریدة زیادة وهی ان النبی
صلی الله علیه وسلم قال لبریدة انه علیک یا بریدة فقد اکثرت الوقوع فی علی فوالله انک
لتقع فی رجل انه اولی الناس بکم بعدی وفضائل ومحاسن زاهره ومناقب ومحامد باهره طبرانی
وابن مردویه وابو نعیم وابن اثیر سابقا شنیدی اما ابن منده پس از مشاهیر آفاق ونحاریر سباق وصدور
حفاظ ومهره ایقاظ است ذهبی در تذکرة الحفاظ گفته ابن منده الامام الحافظ الجوال محدث
العصر ابو عبد الله محمد بن الشیخ ابی یعقوب اسحق بن الحافظ ابی عبد الله محمد بن ابی زکریا
یحیی بن منده الی ان قال ولد ابو عبد الله سنة عشرة وثلثمائة وقیل فی التی قبلها اسمع
اباه وعم ابیه عبد الرحمن بن یحیی وابا علی الحسن بن ابی هریرة وطائفة باصبهان ومحمد بن

بن الحسین القطان وعبد الله بن یعقوب الکرمانی وابا علی المندائی وابا حامد
بن بلال وخلقا بنیسابور وابا سعید بن الاعرابی بمکۃ والهیثم بن کلیب بسمرقند
وخیثمۃ بن سلیمان وطبقته بالشام وابا جعفر بن البختری واسمعیل الصفار
وعدۃ ببغداد وابا الطاهر المدینی وعبایۃ بمصر وغیر ذلک وعدۃ شیوخه
الذی سمع واخذ عنهم الف وسبعمائۃ شیخ وله اجازۃ من الحافظ عبد الرحمن
بن ابی حاتم وغیره ولما رجع من الرحلۃ الطویلۃ کانت کتبه عدۃ احمال حتی
قیل انها کانت اربعین حملا وما بلغنا ان احدا من هذه الامۃ سمع ما سمع
ولا جمع ما جمع وکان ختام الرحالین وفرد المکثرین مع الحفظ والمعرفۃ و
الصدق حدث عنه شیخه ابو الشیخ وابو عبد الله الحاکم وابو عبد الله غنجار
وابو سعید الادریسی وتمام الرازی وحمزۃ السهمی وابو نعیم واحمد بن الفضل
الباطرقانی واحمد بن محمود الثقفی وابو الفضل عبد الرحمن بن احمد بن بندار
وابو عثمان محمد بن احمد بن ورقاء واولاده عبد الرحمن وعبد الوهاب وعبید الله
واخرون قال الباطرقانی نا ابو عبد الله امام الائمۃ فی الحدیث لقاه الله رضوانه
قلت اول ما رایته انه سمع فی سنۃ ثمان وعشرۃ وثلثمائۃ واول ارتحاله قبل الثلثین
او فیها الی نیسابور قال الحاکم التقینا ببخارا سنۃ احدی وستین وقد زاد زیادۃ
ظاهرۃ ثم جاءنا الی نیسابور سنۃ خمس وسبعین ذاهبا الی وطنه قال شیخنا ابو علی
الحافظ بنو مندۃ اعلام الحفاظ فی الدنیا قدیما وحدیثا الا ترون الی قریحۃ ابی عبد الله
وقیل ان ابا نعیم ذکر له ابن مندۃ فقال کان جبلا من الجبال الخ وسیوطی در طبقات الحفاظ
گفته ابن مندۃ الامام الحافظ المحدث الجوال محدث العصر ابو عبد الله بن الشیخ
ابی یعقوب اسحق بن الحافظ ابی عبد الله محمد بن زکریا بن یحیی بن مندۃ بن سندۃ
بن استندار وهو الذی اسلم وقت فتح الصحابۃ اصبهان وولاؤه لعبد القیس و
کان مجوسیا الاصبهانی العبدی ولد سنۃ ۳۱۰ وسمع اباه والهیثم بن کلیب وابا سعید
بن الاعرابی وخیثمۃ بن سلیمان وخلقا یبلغون الفا وسبعمائۃ واجاز له ابن ابی حاتم
ولما رجع من الرحلۃ کانت کتبه اربعین حملا ولم یبلغنا ان احدا من هذه الامۃ سمع
ما سمع ولا جمع ما جمع وکان ختام الرحالین وفرد المکثرین مع الفضل والمعرفۃ و

الصدق وکثرۃ التصانیف قال الحافظ ابو علی النیسابوری بنو مندۃ اعلام الحفاظ
فی الدنیا قدیما وحدیثا الا ترون الی قریحۃ ابی عبد الله وقال ایضا هو جبل من الجبال
وله معرفۃ الصحابۃ قال ابو نعیم اختلط باخره وخبط فی امالیه قال الذهبی لا یقبل
قوله فیه کما لا یقبل قول ابن منده فی ابی نعیم للعداوۃ المشهورۃ بینهما قال جعفر
المستغفری ما رأیت احفظ منه مات فی ذی القعدۃ ۳۹۵ﻫ وظاهر ست که فقرۀ اولی الناس
بکم دلالت دارد بر اولویت جناب امیر المومنین علیه السلام بتصرف در امور مسلمین زیرا که این فقرۀ شریفه
مقتبس ست از کلام الٰهی اعنی النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم وقطعا وحتما مراد از آیۀ قرآنی
اولویت جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم بتصرف ست وبطلان وفظاعت انکار مخاطب
عالی تبار بجواب حدیث غدیر مناسبت این معنی را با کلام ایزد منان نهایت هویدا وآشکار سابقا در حدیث غدیر
بیان کردیم علامه ابو الحسن علی بن احمد الواحدی که از اکابر ائمه افاخم ومشاهیر اجله اعاظم ووحید عصر وفرید
دهر خود بوده در تفسیر وسیط که نسخۀ عتیقۀ آن بخط عرب پیش این خاکسار حاضر ست وحسب افادۀ یافعی
متصف بشهرت گردیده واجماع بر حسن آن واشتغال بتدریس آن واقع ست وسعادت در آن نصیب
واحدی شده گفته قوله النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم ای اذا حکم علیهم بشیء نفذ
حکمه ووجب طاعته علیهم قال ابن عباس اذا دعاهم النبی الی شیء ودعتهم
انفسهم الی شیء کانت طاعۃ النبی اولی بهم من طاعۃ انفسهم این عبارت واحدی
دلالت واضحه صریحه قطعیه دارد بر آنکه مراد از آیه النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم آنست که نبی
اولی ست در نفاذ حکم ووجوب طاعت که خود واحدی بتفسیر این آیه تصریح فرموده بآنکه هرگاه حکم کند آنحضرت
بر مومنین بچیزی نافذ میشود حکم آنحضرت وواجب میگردد طاعت آنجناب بر ایشان واز ابن عباس آورده که
او گفته هرگاه دعوت کند ایشان را نبی بسوی چیزی ودعوت کند نفسهای ایشان بچیزی خواهد بود طاعت نبی اولی
بایشان از طاعت نفسهای شان واز عبارت حسین بن مسعود بن محمد الفراء البغوی که باعتراف خود شاه صاحب در
رسالۀ اصول حدیث در شرح وتوجیه احادیث محل اعتماد ست واز تصانیف او بهره باید بر داشت واو را
میباید شناخت واز جملۀ علمای شافعیه خیلی معتمد علیه وسخن او متین ومضبوط واقع ست وکتاب او شرح السنۃ در جهۀ
حدیث وتوجیه مشکلات کافی وشافی ودیگر فضائل زاهره ومناقب فاخرۀ او در بستان المحدثین بیان فرموده اند
در تفسیر معالم التنزیل ظاهر ست که آنجناب در نفوذ حکم ووجوب طاعت اولی ست بمومنین از نفوس ایشان و
ابن عباس وعطا تصریح کرده اند که هرگاه جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم دعوت فرماید ایشان را ودعوت

کنند نفوس ایشان بچیزی پس طاعت جناب رسالتماب صلی الله علیه واله وسلم اولی ست از طاعت نفوس ایشان و
ابن زید گفته که انجناب اولی ست بمومنین از نفسهائی شان در چیزیکه آن جناب حکم کند بان چنانچه تو اولی هستی به
بنده خود در حکم خویش پس ازینهمه افادات نصوص واضحه است بر صحت ادعای اهل حق و بطلان خرافت شاه صاحب
در نزول این آیه بحق کسانیکه در جهاد از آباء و امهات خود اذن میخواستند نیز حصر بحیث در انکه مراد از اولی اولی
بتصرفست و اعجباه که شاه صاحب تفسیر معالم التنزیل را هم که نهایت مشهور و معروف و متداول بین الخواص
والعوام ست و مصنفش را خود بمدائح عظیمه نواخته اند بچشم بصیرت ملاحظه نفرمودند که خود را از ابطال چنین تفسیر
صحیح باز میداشتند و از عبارت انوار التنزیل قاضی ناصر الدین عبد الله بن عمر بن محمد بن علی البیضاوی که یافعی
در مراة الجنان او را بوصف امام و اعلم علماء الاعلام ستوده و گفته که او صاحب تصانیف مفیده محققه و مباحث
حمیده مدققه ست و حسب افاده عبری در شرح منهاج الاصول حبر مدقق و بحر محقق و جامع بین المعقول والمنقول
و مبین قواعد فروع و اصول و اقضی القضاة والحکام و اسوة افاضل الانام ست و تقی الدین ابوبکر بن احمد
بن محمد الاسدی در طبقات شافعیه فضائل جلیله و محامد جمیله او ذکر کرده ساطع و لامع ست که مراد از آیه النبی
اولی بالمؤمنین من انفسهم آنست که جناب رسالتماب صلی الله علیه واله وسلم اولی ست بمومنین از
نفسهای شان در جمیع امور بقضها و قضیضها و نقیرها و قطمیرها زیرا که آنحضرت حکم نمیکند بمومنین را
و راضی نمیشود از ایشان مگر بانچه دران صلاح ایشانست بخلاف نفس و چونکه مراد اولویت در جمیع امور بود
حق تعالی مطلقا اولویت را ذکر فرمود و مقید بامری از امور نفرمود و اطلاق دلیل عموم و شمولست و هرگاه
اولویت آنحضرت در جمیع امور ثابت شد پس واجب ست که آنحضرت دوست تر باشد بسوی مومنین از
نفسهائی ایشان و امر آنحضرت نافذ تر باشد در ایشان از امر نفوس شان و شفقت مومنین بر آنحضرت
اتم باشد از شفقت شان بر نفوس خود و نزول این آیه کریمه در حق کسانیکه حکم فرموده بود جناب رسالتماب
صلی الله علیه واله وسلم ایشان را بجهاد در غزوه تبوک و ایشان گفتند که ما طلب اذن میکنیم از آباء و امهات
خود نیز دلیل واضحست بر انکه مراد ازین آیه اثبات اولویت آنحضرت در تصرف و لزوم اتباع و انقیاد ست
فلله الحمد والمنه که از بیان متانت عنوان علامه بیضاوی هم بکمال صحت مراد اهل حق و سداد واضح
شد و نهایت شناعت و فظاعت خرافت و جسارت مخاطب باجلالت بظهور رسید که چنین تفسیر
صحیح را باطل و بی ربط دانسته و گفته که اصلا مناسبت ندارد و عجب نماند که شاه ولی الله والد ماجد
مخاطب که حسب افاده اش در صدر همین باب امامت آیتی از آیات الهی و معجزه از معجزات جناب
رسالت پناهی صلی الله علیه واله وسلم بوده در ازالة الخفا نص کرده بر انکه واحدی و بغوی و بیضاوی

که بافادات این حضرات ثلثه در مقام تجهیل مخاطب بمقام باقصی الغایه رسانیده ام کبار مفسرین اند که
تفسیر قران عظیم و شرح غریب و بیان توجیه و ذکر اسباب نزول نموده و درین باب گوی مسابقت
از اقران خود ربوده اند و مقتدای مسلمین اند و سلسله اهتدائی ایشان باوشان میرسد و طوائف مسلمین
بذکر خیر ایشان رطب اللسان اند و در دفاتر تاریخ احوال ایشان ثبت می نمایند و علامه جار الله ابو القاسم
محمود بن عمر زمخشری در کشاف که سیوطی در نواهد الابکار علی ما فی کشف الظنون مدح آن و مصنفش بعد
ذکر قدماء مفسرین باین کلمات بلیغه نموده ثم جاءت فرقة اصحاب النظر فی علوم البلاغة التی
بها یدرک وجه الاعجاز و صاحب الکشاف هو سلطان هذه الطریقة فلهذا طار
کتابه فی اقصی المشرق والمغرب ولما علم مصنفه انه بهذا الوصف قد تحلی قال
تحدثا بنعمة ربه و شکرا ان التفاسیر فی الدنیا بلا عدد * ولیس فیها لعمری مثل کشاف
ان کنت تبغی الهدی فالزم قراءته * فالجهل کالداء والکشاف کالشافی * وقد نبه فی
خطبته مشیرا الی ما یجب فی هذا الباب من الاوصاف ولقد صدق و بر و رسخ
نظامه فی القلوب و قر انتهی گفته النبی اولی بالمؤمنین فی کل شیء من امور الدنیا والدین
و من انفسهم ولهذا اطلق ولم یقید فیجب علیهم ان یکون احب الیهم من انفسهم و حکمه
انفذ علیهم من حکمها و حقه اثر لدیهم من حقوقها و شفقتهم علیه اقدم من شفقتهم
علیها وان یبذلوها دونه و یجعلوها فداءه اذا اعضل خطب و وقاءه اذا لقحت حرب وان لا یتبعوا
ما تدعوهم الیه نفوسهم و لا ما تصرفهم عنه و یتبعوا کلما دعاهم الیه رسول الله صلی الله
علیه وسلم و صرفهم عنه الخ و علامه قاضی القضاة ابو العباس احمد بن الخلیل بن سعادة الخوئی
که تقی الدین ابوبکر بن احمد الاسدی در طبقات فقهای شافعیه محامد سنیه و مناقب علیه او ذکر کرده
در تکمله مفاتیح الغیب رازی عبارتی طویله گفته که از ان ظاهرست که آیه النبی اولی بالمؤمنین
من انفسهم مفید اولویت آنحضرت بتصرف ست زیرا که ابن الخلیل از ابر تبیین این معنی که هرگاه
نبی صلی الله علیه واله وسلم اراده کند چیزی را حرام میشود بر امت تعرض بان در حکمت واضحه حمل فرموده و این
عین اولویت بتصرفست و عبد الله بن احمد نسفی در مدارک التنزیل میگوید النبی اولی بالمؤمنین
من انفسهم ای احق بهم فی کل شیء من امور الدین والدنیا و حکمه انفذ علیهم
من حکمها فعلیهم ان یبذلوا انفسهم دونه و یجعلوها فداءه او هو اولی بهم ای ارأف
بهم و اعطف علیهم و انفع لهم و از تفسیر نظام الدین حسن بن محمد بن حسین القمی النیسابوری در غرائب القرآن

ظاهرست کہ از اطلاق آیہ کریمہ معلوم میشود کہ جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اولی ست
بمومنین از نفسہای شان در جمیع امور دنیا و دین فثبت الاولویة بالتصرف بداهة واما ذکر احتمال
بودن اولی بمعنی ارأف واعطف پس ضرری نمیرساند بسبب انکہ معنای اول حتما مذکورست ونیز جواب سوال
مقدر کہ تقریر آن کردہ مرتبط بمعنی اول ست ونیز معنی اول حمل ست باطلاق آیہ بخلاف معنای ثانی ونیز معنای
ثانی بصیغہ تمریض مذکورست بخلاف اول ونیز تقدیم احتمال اول مفید ترجیح آنست و دیگر ائمہ مفسرین وشراح معتبرین
اکتفا بر ان کردہ اند وحتما وجزما بالتعیین اظہار آن کردہ اند وجلال الدین محمد بن احمد محلی در تفسیر مختصر کہ جلال الدین
سیوطی تکمیل آن نمودہ گفتہ النبی اولی بالمؤمنین من انفسہم فیما دعاہم الیہ ودعتہم انفسہم
الی خلافہ و از تبیین محمد بن احمد خطیب شربینی در تفسیر خود مسمی بسراج منیر واضحست کہ جناب رسالتمآب صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم اولی ست بمومنین یعنی راسخین فی الایمان چہ جا غیر ایشان در ہر شی از امور دین و دنیا بسبب انکہ
ان حضرت حیازت آن از حضرت ربانیہ فرمودہ وآن جناب اولی ست از نفسہای مومنین چہ جا آبای ایشان
در نفوذ حکم آن حضرت در ایشان و وجوب طاعت آنجناب بر ایشان ونیز از عبارت او ظاهرست کہ حدیث
ابوہریرہ ہم مثبت اولویت آنحضرت بتصرفست والا ذکر آن درینجا وجہی نداشت ونیز از ان توجیہ وجیہ اولویت
جناب رسالتمآب بمومنین از نفسہای شان کہ آنہم مثبت اولویت آنحضرت بتصرفست بکمال وضوح وظہور
لائح وظاهرست حیث قال وانما کان صلی اللہ علیہ وسلم اولی بہم من انفسہم لانہ
لا یدعوہم الا الی العقل والحکمة الخ ونیز از عبارت سراج منیر مثل عبارت نیسابوری وخویی
واضحست کہ این آیہ کریمہ در صورت تعلق بقصہ دین ہم منافی بحمل آن بر اولویت بتصرف ندارد بلکہ برین تقدیر
جواب سوال مقدرست ومناسبت آن با این قصہ ہم ظاهر وللہ الحمد کہ صحت افادہ آیہ کریمہ اولویت تصرف را
چنانچہ از افادات اکابر حذاق مفسرین ثابتست ہمچنان بکمال رزانت ومتانت از افادات مہرہ شراح
حدیث ہم واضح ولی الدین ابو زرعہ احمد بن عبد الرحیم بن الحسین العراقی در شرح احکام والد خود در شرح حدیث
اول از کتاب الفرائض کہ این ست عن ہمام عن ابی ہریرة قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وسلم انا اولی الناس بالمؤمنین فی کتاب اللہ عز وجل فایکم ما ترک دینا او ضیعة
فادعونی فانا ولیہ وایکم ما ترک مالا فلیورث عصبتہ من کان گفتہ فیہ فوائد الاولی
اخرجہ مسلم من ہذا الوجہ عن محمد بن رافع عن عبد الرزاق واخرجہ الائمة
الستة خلا ابا داود من طریق الزہری عن ابی سلمة عن ابی ہریرة ان رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم کان یؤتی بالرجل المتوفی علیہ الدین فیسأل ہل ترک لدینہ فضلا فان حدث

انہ ترک لدینہ وفاء والا قال للمسلمین صلوا علی صاحبکم فلما فتح اللہ علیہ الفتوح
قال انا اولی بالمؤمنین من انفسہم فمن توفی من المؤمنین فترک دینا فعلی قضاؤہ و
من کان ترک مالا فلورثتہ ہذا لفظ البخاری وقال الباقون قضاؤہ بدل فضلا وکذا
ہو عند بعض رواة البخاری واخرجہ الشیخان وابو داود من روایة ابی حازم
عن ابی ہریرة بلفظ من ترک مالا فلورثتہ ومن ترک کلا فالینا وفی لفظ مسلم ولیتہ
واخرج البخاری والنسائی من روایة ابی صالح عن ابی ہریرة بلفظ انا اولی بالمؤمنین
من انفسہم فمن مات وترک مالا فمالہ لموالیہ العصبة ومن ترک کلا او ضیاعا فانا
[illegible] اہ واخرجہ البخاری من روایة عبد الرحمن بن ابی عمرة عن ابی ہریرة
بلفظ ما من مؤمن الا وانا اولی الناس بہ فی الدنیا والآخرة اقرؤا ان شئتم النبی
اولی بالمؤمنین من انفسہم فایما مؤمن مات وترک مالا فلیرثہ عصبتہ من کانوا
ومن ترک دینا او ضیاعا فلیأتنی فانا مولاہ واخرجہ مسلم من روایة ابی الزناد
عن الاعرج عن ابی ہریرة بلفظ والذی نفس محمد بیدہ ان علی الارض من مؤمن
الا وانا اولی الناس بہ فایکم ما ترک دینا او ضیاعا فانا مولاہ وایکم ما ترک مالا فالی العصبة
من کان الثانیة قولہ انا اولی الناس بالمؤمنین انما قید ذلک بالناس لان اللہ تعالی
اولی بہم منہ وقولہ فی کتاب اللہ عز وجل اشارة الی قولہ تعالی النبی اولی بالمؤمنین
من انفسہم وقد صرح بذلک فی روایة البخاری من طریق عبد الرحمن بن ابی عمرة
کما تقدم فان قلت الذی فی الآیة الکریمة انہ اولی بہم من انفسہم ودل الحدیث
علی انہ اولی بہم من سائر الناس ففیہ زیادة قلت اذا کان اولی بہم من انفسہم فہو
اولی بہم من بقیة الناس من طریق الاولی لان الانسان اولی بنفسہ من غیرہ
فاذا تقدم النبی صلی اللہ علیہ وسلم علی النفس فتقدمہ فی ذلک علی الغیر من
طریق الاولی وحکی ابن عطیة فی تفسیرہ عن بعض العلماء العارفین انہ قال ہو
اولی بہم من انفسہم لان انفسہم تدعوہم الی الہلاک وہو یدعوہم الی النجاة قال
ابن عطیة ویؤید ہذا قولہ علیہ الصلوة والسلام انا آخذ بحجزکم عن النار وانتم
تقحمون فیہا انتہی الفائدة الثالث یترتب علی کونہ علیہ الصلوة والسلام اولی بہم
من انفسہم انہ یجب علیہم ایثار طاعتہ علی شہوات انفسہم وان شق ذلک علیہم

وان یحبوه اکثر من محبتهم لانفسهم ومن هنا قال النبی صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من ولده ووالده والناس اجمعین وفی روایة اخری من اهله وماله والناس اجمعین وهو فی الصحیحین من حدیث انس ولما قال له عمر رضی الله عنه لانت احب الی من کل شیٔ الا نفسی قال له لا والذی نفسی بیده حتی اکون احب الیک من نفسک فقال له عمر فانه الان والله لانت احب الی من نفسی فقال النبی صلی الله علیه وسلم الان یا عمر رواه البخاری فی صحیحه قال الخطابی لم یرد به حب الطبع بل اراد حب الاختیار لان حب الانسان نفسه طبع ولا سبیل الی قلبه قال فمعناه لا تصدق فی حبی حتی تفنی فی طاعتی نفسک وتؤثر رضای علی هواک وان کان فیه هلاکک الرابعة استنبط اصحابنا الشافعیة من هذه الایة الکریمة ان له علیه الصلوة والسلام ان یاخذ الطعام والشراب من مالکهما المحتاج الیهما اذا احتاج علیه الصلوة والسلام الیهما وعلی صاحبهما البذل ویفدی مهجته بمهجة رسول الله صلی الله علیه وسلم وانه لو قصده علیه الصلوة والسلام ظالم لزم من حضره ان یبذل نفسه دونه وهو استنباط واضح ولم یذکر النبی صلی الله علیه وسلم عند نزول هذه الایة ماله فی ذلک من الحظ وانما ذکر ما هو علیه فقال وایکم ما ترک دینا او ضیاعا فادعونی فانا ولیه وترک حظه فقال وایکم ما ترک مالا فلیورث عصبته من کان ازین عبارت هم بوجوه عدیده صحت استفادهٔ اولویت جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم بتصرف از آیهٔ کریمه ظاهرست و غرابت انکار سراسر خسار مخاطب عمدة الاحبار ازان باهر والحمد لله القاهر لکل کائد مکابر و علامه بدر الدین ابو محمد محمود بن احمد العینی علی ما نقل عنه در عمدة القاری بشرح قوله وانا اولی به فی الدنیا والاخرة گفته یعنی احق واولی بالمؤمنین فی کل شیٔ من امور الدنیا والاخرة من انفسهم ولهذا اطلق ولم یعین فیجب علیهم امتثال اوامره واجتناب نواهیه ازین عبارت ظاهرست که مراد از قول جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم ما من مؤمن الا وانا اولی به فی الدنیا والاخرة که برای صحت استدلال بآیهٔ النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم فرموده آنست که آنجناب احق واولی ست در هر شی از امور دنیا و آخرت از نفسهای شان و چون مراد اولویت در جمیع امور بود آنحضرت اولویت خود مطلقا بیان فرمود و تعیین آن ننمود پس واجب ست بر مومنین امتثال اوامر واجتناب نواهی آنحضرت پس بکمال وضوح ظهور

ازین بیان علامه عینی که از اعیان جهابذهٔ محققین سنیه است مثل بیان دیگر اکابر ائمهٔ سنیه ثابت شد که آیهٔ النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم حسب ارشاد جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم دلالت بر اولویت آنحضرت در جمیع دنیا و آخرت و وجوب امتثال اوامر واجتناب نواهی آنحضرت دارد پس ادعای مخاطب نحریر که معاذ الله اولویت بتصرف اصلا مناسبت بآیه ندارد در تصریح برخلاف بشیر ونذیر وتحریف شنیع وتغییر کلام ایزد قدیرست ولا ینبئک مثل خبیر وشهاب الدین احمد بن محمد الخطیب القسطلانی در ارشاد الساری در کتاب التفسیر گفته النبی اولی بالمؤمنین کلها من انفسهم من بعضهم ببعض فی نفوذ حکمه ووجوب طاعته علیهم وقال ابن عباس وعطاء یعنی اذا دعاهم النبی صلی الله علیه وسلم ودعتهم نفوسهم الی شیٔ کانت طاعة النبی صلی الله علیه وسلم اولی بهم من طاعة انفسهم انتهی وانما کان ذلک لانه لا یامرهم ولا یرضی الا بما فیه صلاحهم ونجاحهم بخلاف النفس وقوله النبی الی اخره ثابت فی روایة ابی ذر فقط وبه قال حدثنی بالافراد ابراهیم بن المنذر القرشی الحزامی قال حدثنا محمد بن فلیح بضم الفاء وفتح اللام اخره حاء مهملة مصغرا قال حدثنا ابی فلیح بن سلیمان الخزاعی عن هلال بن علی العامری المدنی و قد ینسب الی جده اسامة عن عبد الرحمن بن ابی عمرة بفتح العین وسکون المیم الانصاری النجاری بالجیم قیل ولد فی عهده صلی الله علیه وسلم وقال ابن ابی حاتم لیس له صحبة عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال ما من مؤمن الا وانا اولی الناس به ای احقهم به فی کل شیٔ من امور الدنیا والاخرة وسقط لابی ذر لفظ الناس اقرؤا ان شئتم قوله عز وجل النبی اولی بالمومنین من انفسهم استنبط من الایة انه لو قصده علیه السلام ظالم وجب علی الحاضر من المؤمنین ان یبذل نفسه دونه وازین عبارت بچند وجه صحت تفسیر اهل حق ظاهر میگردد اول آنکه در تفسیر آیهٔ النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم که در عنوان مذکورست گفته النبی اولی بالمؤمنین فی الامور کلها یعنی نبی اولی ست بمومنین در جمیع امور و کلیت امور اولا مستفادست از لفظ الامور که جمع محلی باللام ست و بعد ازین لفظ کلها نص صریحست بران و هرگاه آنحضرت در جمیع امور اولی باشد اولویت بتصرف بالبداهة ثابت گردید دوم آنکه قول او فی نفوذ حکمه و وجوب طاعته علیهم صریحست در آنکه آنحضرت اولی ست در آنکه حکم آنحضرت نافذست

وطاعت آنحضرت بر مومنین واجب وهذا هو الاولویة بالتصرف فسقط ما ارتکبه
المخاطب من التعصب والتعسف وظهر انه فی انکاره حائر لاقصی المکابرة والتکلف
وخائض فی غمار التجسس والتقطی والتصلف سوم آنکہ آنچہ از ابن عباس وعطا در تفسیر این آیہ نقل
کرده کہ ہرگاه دعوت کنند ایشان را یعنی مومنین را نبی صلی الله علیہ وآلہ وسلم ودعوت کنند ایشان را نفوس
شان بچیزی خواهد بود طاعت نبی صلی الله علیہ وآلہ وسلم اولی بایشان از طاعت نفسہای شان
دلیل صریح ونص واضحست بر آنکہ آیہ کریمہ دلالت بر اولویت بتصرف دارد وانکار ان عناد منکر وشنیع وتعصب
فاحش وتطییع ست چہارم آنکہ تعلیل وتوجیہ قسطلانی قول ابن عباس وعطا را بقول خود و
ذلک لانه لا یأمرهم الخ نیز موید ومصدق تفسیر اہل حق واتقان ست ودافع جزاف
مخاطب عالی شان والله الموفق وهو المستعان پنجم آنکہ تفسیر قسطلانی قول آنحضرت یعنی
ما من مومن الا وانا اولی الناس به را دلالت صریحہ دارد بر آنکہ مراد از ارشاد جناب
رسالتمآب صلی الله علیہ وآلہ وسلم کہ بر آن بآیہ کریمہ استدلال نموده انست کہ آنحضرت احق ست
بہر مومن در ہر شیی از امور دنیا وآخرت پس استہزا وسخریہ مخاطب طلیق اللسان نعوذ بالله عائد بحضرت
سرور انس وجان صلی الله علیہ وآلہ وسلم میگردد وقسطلانی در ارشاد الساری در شرح کتاب الاستقراض
گفتہ عن ابی هریرة رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ما من
مومن الا وانا بالواو ولابی الوقت الا انا اولی واحق الناس به فی کل شیء من امور
الدنیا والآخرة اقرؤا ان شئتم قوله تعالی النبی اولی بالمومنین من انفسهم قال
بعض الکبراء انما کان علیه الصلوة والسلام اولی بهم من انفسهم لان انفسهم
تدعوهم الی الهلاک وهو یدعوهم الی النجاة قال ابن عطیة ویؤیده قوله علیه الصلوة
والسلام انا اخذ بحجزکم عن النار وانتم تقتحمون فیها ویترتب علی کونه اولی بهم
من انفسهم انه یجب علیهم ایثار طاعته علی شهوات انفسهم وان شق ذلک علیهم
وان یحبوه اکثر من محبتهم لانفسهم ومن ثم قال علیه الصلوة والسلام لا یومن احدکم
حتی اکون احب الیه من نفسه وولده الحدیث واستنبط بعضهم من الآیة ان له
علیه الصلوة والسلام ان یاخذ الطعام والشراب من مالکهما المحتاج الیهما اذا احتاج
علیه الصلوة والسلام الیهما وعلی صاحبهما البذل ویفدی بمهجته مهجة رسول الله
صلی الله علیه وسلم وانه لو قصده علیه الصلوة والسلام ظالم وجب علی من حضره

ان یبذل نفسه دونه ولم یذکر علیه الصلوة والسلام عند نزول هذه الآیة ما له
فی ذلک من الحظ وانما ذکر ما هو علیه فقال فایما مومن مات وترک مالا ای حقا وذکر
المال خرج مخرج الغالب فان الحقوق تورث کالمال فلیرثه عصبته من کانوا عبر بمن
الموصولة لیعم انواع العصبة والذی علیه اکثر الفرضیین انهم ثلثة اقسام عصبة
بنفسه وهو من له ولاء وکل ذکر نسیب یدلی الی المیت بلا واسطة او بتوسط محض
الذکور وعصبة بغیره وهو کل ذات نصف معها ذکر یعصبها وعصبة مع غیره و
هو اخت فاکثر لغیر ام معها بنت او بنت ابن فاکثر ومن ترک دینا او ضیاعا بفتح الضاد
المعجمة مصدر اطلق علی الاسم الفاعل للمبالغة کالعدل والصوم وجوز ابن الاثیر
الکسر علی انها جمع ضائع کجیاع فی جمع جائع وانکره الخطابی ای من ترک عیالا محتاجین
فلیأتنی فانا مولاه ای ولیه اتولی اموره فان ترک دینا وفیته عنه او عیالا فانا کافلهم
والی ملجاهم وماواهم الخ ونیز قسطلانی در ارشاد الساری در شرح کتاب الفرائض گفتہ حدثنا
عبدان هو عبد الله بن عثمان بن جبلة المروزی قال اخبرنا عبد الله بن المبارک
المروزی قال اخبرنا یونس بن یزید الایلی عن ابن شهاب محمد بن مسلم الزهری انه
قال حدثنی بالافراد ابو سلمة عن عبد الرحمن بن عوف عن ابی هریرة رضی الله عنه
عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال انا اولی بالمومنین من انفسهم ای احق بهم
فی کل شیء من امور الدین والدنیا وحکمه انفذ علیهم من حکمها الخ وعلامہ عبد الرؤف
مناوی در تیسیر شرح جامع صغیر سیوطی کہ نسخہ مصححہ آن از نسخہ شارح بعض احباب کرام برای این مستہام
از دیار عرب آورده گفتہ انا اولی بالمومنین من انفسهم فی کل شیء لانی الخلیفة الاکبر
الممد لکل موجود فحکمی علیهم انفذ من حکمهم علی انفسهم وذا قاله لما نزلت الآیة
فمن توفی بالبناء للمجهول او مات من المومنین فترک علیه دینا بفتح الدال فعلی قضاؤه
مما یفی الله به من غنیمة وصدقة وذا ناسخ لترکه الصلوة علی من مات وعلیه دین
ومن ترک مالا یعنی حقا فذکر المال غالبی فهو لورثته وفی روایة البخاری فلیرثه
عصبته من کانوا فرد علی الورثة المنافع وتحمل المضار والتبعات حم ق ن ه عن ابی هریرة
این عبارت ہم دلالت واضحہ دارد بر آنکہ مراد از قول آنحضرت انا اولی بالمومنین من انفسهم
کہ ماخوذ از آیہ کریمہ است بوقت نزول آن ارشاد فرموده انست کہ آنحضرت اولی ست بمومنین از نفسہای

شان در هر شیء علی سبیل العموم والاستغراق والشمول والاطلاق زیراکه آنحضرت خلیفهٔ اکبرست که امداد
واسعاد هر موجود میفرماید پس حکم آن حضرت بر مؤمنین نافذ ترست از حکم شان بر نفسهای شان
فلله الحمد والمنه که فساد و بطلان خرافت مخاطب عمدة الاعیان هر وقت و هر آن بکمال وضوح
وعیان میرسد و علی بن احمد بن محمد بن ابراهیم عزیزی در سراج منیر شرح جامع صغیر گفته انا
اولی بکل مؤمن من نفسه کما قال الله تعالی النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم قال
البیضاوی ای فی الامور کلها فانه لا یامرهم ولا یرضی عنهم الا بما فیه صلاحهم
بخلاف النفس فیجب ان یکون احب الیهم من انفسهم فمن خصائصه صلی الله
علیه وسلم انه کان اذا احتاج الی طعام او غیره وجب علی صاحبه المحتاج الیه
بذله له صلی الله علیه وسلم وجاز له صلی الله علیه وسلم اخذه وهذا وان کان
جائز الم یقع من ترک مالا فلاهله ای لورثته ومن ترک دینا او ضیاعا بفتح الضاد
المعجمة ای عیالا واطفالا ذوی ضیاع فاوقع المصدر موقع الاسم فالی وعلی
فامر کفایة عیاله الی ووفاء دینه علی وقد کان صلی الله علیه وسلم لا یصلی علی من
مات وعلیه دین ولم یخلف له وفاء لئلا یتساهل الناس فی الاستدانة ویهملوا الوفاء
فزجرهم عن ذلک بترک الصلوة علیهم ثم نسخ بما ذکر وصار واجبا علیه صلی الله علیه وسلم
واختلف اصحابنا هل هو من الخصائص ام لا فقال بعضهم کان من خصائصه صلی الله
علیه وسلم ولا یلزم الامام ان یقضیه من بیت المال وقال بعضهم لیس من خصائصه
بل یلزم کل امام ان یقضی من بیت المال دین من مات وعلیه دین اذا لم یخلف وفاء
وکان فی بیت المال سعة ولم یکن هناک اهم منه واعتمد الرملی الاول وفاقا لابن المقری
وانا ولی المؤمنین ای متولی امورهم فکان صلی الله علیه وسلم یباح له ان یزوج
ماشاء من النساء ممن یشاء من غیره ومن نفسه وان لم یاذن کل من الولی والمرأة و
ان یتولی الطرفین بلا اذن حمرق ن ه و علامه سیوطی نیز احادیث داله بر اولویت جناب
بتصرف در تفسیر این آیه نقل کرده حیث قال فی الدر المنثور قوله تعالی النبی اولی بالمؤمنین
من انفسهم اخرج البخاری وابن جریر وابن ابی حاتم وابن مردویه عن ابی هریرة رضی الله
عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ما من مؤمن الا وانا اولی الناس به فی الدنیا
والاخرة اقرؤا ان شئتم النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم فایما مؤمن ترک مالا

فلیرثه عصبته من کانوا فان ترک دینا او ضیاعا فلیاتنی فانا مولاه واخرج الطیالسی
وابن مردویه عن ابی هریرة قال کان المؤمن اذا توفی فی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم
فاتی به النبی سأل هل علیه دین فان قالوا نعم قال هل ترک وفاء لدینه فان قالوا نعم
صلی علیه وان قالوا لا قال صلوا علی صاحبکم فلما فتح الله علیه الفتوح قال انا
اولی بالمؤمنین من انفسهم فمن ترک دینا فالی ومن ترک مالا فللوارث واخرج احمد وابو داود
وابن مردویه عن جابر رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه کان یقول انا اولی
بکل مؤمن من نفسه فایما رجل مات وترک دینا فالی ومن ترک مالا فهو لوارثه و
اخرج ابن ابی شیبة والنسائی عن بریدة رضی الله عنه قال غزوت مع علی الیمن فرأیت
منه جفوة فلما قدمت علی رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکرت علیا فتنقصته
فرأیت وجه رسول الله صلی الله علیه وسلم تغیر وقال یا بریدة الست اولی بالمؤمنین
من انفسهم قلت بلی یا رسول الله قال من کنت مولاه فعلی مولاه انتهی ازین عبارت
اینهم ظاهر گردید که فقرهٔ الست اولی بالمؤمنین من انفسهم در حدیث من کنت مولاه
فعلی مولاه بهمان معنی ست که در آیه مستعمل ست ورنه سیوطی چرا احادیثی را که مشتمل بر آنست
در ذیل تفسیر این آیه نقل میکرد و بالجمله بغایت عجب ست که شاهصاحب با وصف امامت غلق
و زینت بخشی مسند محدثیت بر تفاسیر مشهوره و شروح بخاری هم مطلع نشدند و مؤکدا و مکررا
بکمال جسارت نفی مناسبت معنای اولی بالتصرف با آیهٔ کریمه فرمودند و کاش شاهصاحب
درین مقام اقتصار بر تقلید کابلی کرده پا سافراتر ازو نمی نهادند و شان بلاغت ترجمان
باین کلام حیرت نظام نمیکشادند لیکن حیف که حضرت شان راحب ترعرع و تحذلق چنان از جا
برده که بر تقلید کابلی اقتصار نکردند و او را درین مقام قاصر گمان کردند که او حمل الست اولی
بالمؤمنین من انفسهم را بر اولی بتصرف منع نکرده حیث قال فی الصواقع فی الجواب
عن حدیث الغدیر ان المراد بالمولی المحب والصدیق اما فاتحته فلا تدل علی ان
المراد به الامام لانه انما صدر به لیکون ما یلقی الی السامعین اثبت فی قلوبهم
واز افادات علامه شدید التعصب کثیر التصلب ابن تیمیه هم غرابت انکار شاهصاحب ظاهر میشود
حیث قال فی منهاج السنة والنبی صلی الله علیه وسلم لم یقل من کنت والیه
فعلی والیه وانما اللفظ من کنت مولاه فعلی مولاه واما کون المولی بمعنی الوالی فهذا

باطل فان الولایة تثبت من الطرفین فان المؤمنین اولیاء الله وهو مولاهم واما کونه اولی
بهم من انفسهم فلا یثبت الا من طرفه صلی الله علیه وسلم وکونه اولی بکل مؤمن من نفسه
من خصائص نبوته ولو قدر انه نص علی خلیفة بعده لم یکن ذلک موجبا ان یکون
اولی بکل مؤمن من نفسه کما انه لا یکون ازواجه امهاتهم ولو ارید هذا المعنی لقال
من کنت اولی به من نفسه فعلی اولی به من نفسه وهذا لم یقله ولم ینقله احد
ومعناه باطل قطعا این عبارت دلالت واضحه دارد برانکه بودن جناب رسالتماب صلی الله علیه
وآله وسلم اولی بهر مؤمن از نفس او از خصائص نبوت آن حضرت ست وظاهرست که اگر مراد از اولویت
احبیت میبود این معنی از خصائص نبوت نمیشد چه احبیت را برای خلفا و دیگران ولو بالترتیب اهل سنت
ثابت میسازند پس معلوم شد که مراد ازین اولویت نه احبیت ست بلکه امریست بغایت جلیل و عظیم
که ابن تیمیه انرا از خصائص نبوت گردانیده و از شان خلافت هم بالاتر دانسته و وجهش آنست
که چون عند التامل اولویت بهر مؤمن از نفس او مقتضی عصمت ست و این مرتبه غیر معصوم را حاصل
نمیتواند شد لهذا ابن تیمیه انرا از خصائص نبوت گردانیده و نزد اهل حق چون عصمت ائمه علیهم السلام
متحقق ست و دلائل قاطعه و براهین ساطعه بران دلالت دارد پس ثبوت این مرتبه برای جناب
امیرالمومنین علیه السلام اصلا محل اشکال نخواهد شد بلکه در حقیقت این کلام ابن تیمیه دلیل عصمت
جناب امیرالمومنین علیه السلام ست زیرا که از بیانات سابق و لاحق قطعا برتو ثابت میشود
که اولویت بهر مؤمن از نفس او برای جناب امیرالمومنین علیه السلام ثابت ست پس عصمت
آنحضرت هم ثابت گردد بلا ریب و شیخ عبد الحق در لمعات شرح مشکوة گفته قوله فقال بعد
ان جمع الصحابة الستم تعلمون انی اولی بالمؤمنین من انفسهم وفی بعض الروایات
کرره للمسلمین وهم یجیبون بالتصدیق والاعتراف یرید به قوله تعالی النبی اولی
بالمؤمنین من انفسهم الآیة ای فی الامور کلها فانه لا یامرهم ولا یرضی منهم
الا بما فیه صلاحهم ونجاحهم بخلاف النفس فلذلک اطلق فیجب علیهم ان یکون
احب الیهم من انفسهم وامره انفذ علیهم من امرها وشفقتهم علیه اتم من
شفقتهم علیها روی انه صلی الله علیه وسلم اراد غزوة تبوک فامر الناس بالخروج
فقال ناس نستاذن اباءنا وامهاتنا فنزلت وقری وهو اب لهم ای فی الدین فان کل
نبی اب لامته من حیث انه اصل فیما به الحیوة الابدیة ولذلک صار المؤمنون

اخوة کذا فی تفسیر البیضاوی وقوله انی اولی بکل مومن من
نفسه تاکید وتقریر یفید کونه اولی بکل واحد من المومنین
کما ان الاول یفیده بالنسبة الیهم جمیعا ازین عبارت
ظاهرست که مراد از قول جناب رسالتماب صلی الله علیه
وآله وسلم الستم تعلمون انی اولی بالمومنین من انفسهم
قول حق تعالی ست النبی اولی بالمومنین من انفسهم ومراد
از قول حق تعالی آنست که آنحضرت اولی ست در کل امور که
آن حضرت حکم نمیکند ایشان را و راضی نمیشود از ایشان مگر بچیزی
که دران صلاح ایشان و نجاح ایشان باشد بخلاف نفس و چون
مراد اولویت در جمیع امور بود حق تعالی اولی را مطلق فرمود
پس واجب ست بر مومنین که جناب رسالتماب صلی الله
علیه واله وسلم احب باشد بسوی ایشان از نفسهای ایشان
وامر آن حضرت انفذ باشد از امر نفسهای شان و شفقت
ایشان بران حضرت اتم باشد از شفقت شان بر نفسهای خود
پس بحمد الله معلوم شد که مراد از اولی در فقره من اولی بکم
من انفسکم اولی در جمیع امور دنیا و دین و واجب الاتباع و نافذ
الحکم ست وهو الاولی بالتصرف پس بالبداهة ثابت شد که
مراد از حدیث هو اولی الناس بکم بعدی آنست
که جناب امیرالمومنین علیه السلام اولی بالمومنین من انفسهم
در جمیع امور دنیا و دین و واجب الاتباع والانقیاد و نافذ الحکم ست پس
ثابت گردید که جناب امیرالمومنین علیه السلام اولی بود بمومنین
از نفسهای شان در جمیع امور دنیا و دین و حکم نمی فرمود آنحضرت مومنین را و راضی
نمی شود از ایشان مگر بچیزی که دران صلاح و نجاح ایشان باشد بخلاف
نفسهای شان و واجب ست که جناب امیرالمومنین علیه السلام احب باشد
بسوی مومنین از نفسهای شان و امر ان حضرت نافذتر باشد از امر نفسهای شان

وجه بست و چهارم آنکه بریده که صحابی عادل جلیل القدر بود ارشاد نبوی جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله
وسلم لا تقع فی علی فانه اولی الناس بکم بعدی را چنانچه در روضة الصفا مذکورست هم صاحب تحفه گوید
که بعضی گفته اند که بریدة بن الحصیب اسلمی علم مرتب داشته بمدینه آورده و بر در سرای مرتضی علی نصب کرده
عمر بن الخطاب باین معنی وقوف یافت و با او خطاب کرد که همه خلق با ابی بکر بیعت کرده اند تو چرا
مخالفت میکنی بریده جواب او که با بغیر صاحب این بیت با دیگری بیعت نمیکنم بعد از آن صحابه
مجمع ساخته بریده را طلب نمودند بریده حاضر شد از وی استفسار نمودند که حال تو چیست
که امثال این کلمات از تو نقل میکنند بریده جواب او که تو بتی حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم
با خالد بن الولید با طائفه همراه علی ابن ابی طالب بجانب یمن فرستاده بخدا سوگند که دران
سفر هیچ قرنی را بر قرب علی دشمن تر و هیچ فراقی را بر فراق او دوست نمیداشتم چون از آن سفر بازگشتم
اول بخدمت حضرت شتافتم آنحضرت فرمود که علی را چگونه گذاشتی من بنا بر کدورتی که از علی
در خاطر داشتم غیبت او کردم از سخن من تغیری در بشره مبارک آن حضرت ظاهر شده فرمود ای بریده
لا تقع فی علی فانه اولی الناس بکم بعدی و باید دانست که اعتبار کتاب روضة الصفا از افادهء
تو مخاطب کامل الصفا کثیر الجفا عظیم الوفا البعید من الجور والجفا ظاهر باهرست و ناهیک
به شاهدا عادلا لا ینثلم بنیان جلالته وکفاک به مصدقا لا ینخرم اساس بسالته و ای
طریقة ابلغ من الزام الرجل بکلام نفسه تغطیة باغماضه من اقراره فی رسه مخاطب در
باب المطاعن بعد ذکر قصه تجهیز جیش اسامه به تحریف و تسویل و تغییر و تبدیل موجب طعن و ملامه گفته اینست
آنچه در روضة الصفا و روضة الاحباب و حبیب السیر و دیگر تواریخ شیعه و سنی موجودست انتهی ازین عبارت
بدلالت صریحه اصحه واضح و لائحست که کتاب روضة الصفا مثل روضة الاحباب و حبیب السیر
از تواریخ معتبره و کتب معتمده است و ظاهرست که کسی از متعنتین متعصبین هم فضلا عن المنصفین
المتعمقین الذین یدرءون ما یخرج من افواههم سوالب باوقاع بودن روضة الصفا از تواریخ
معتبره شیعه نکشوده پس لابد که روضة الصفا از تواریخ معتبره سنیه باشد ولو هم
مخالف ما ذکر از هم باشد و مصطفی بن عبد الله القسطنطینی در کشف الظنون گفته حیث
قال روضة الصفا فی سیرة الانبیاء والملوک والخلفا فارسی لمیر خواند المورخ محمد
بن خاوند شاه بن محمود المتوفی سنة ثلاث و تسعمائة ۹۰۳ ذکر فی دیباجته ان جمعا
من اخوانه التمسوا تالیف کتاب منقح محتو علی معظم وقائع الانبیاء والملوک والخلفا ثم

دخل صحبة الوزیر میر علی شیر و اشار الیه ایضا فباشره مشتملا علی مقدمة و سبعة
اقسام و خاتمة علی ان کل قسم یستعد ان یکون کتابا مستقلا حال کونه ساکنا
بخانقاه الاخلاصیة التی انشاها الامیر المذکور بهراة علی نهر الجیل المقدمة فی علم
التاریخ القسم الاول فی اول المخلوقات و قصص الانبیاء و ملوک العجم و احوال الحکماء
الیونانیة فی ذیل ذکر اسکندر والثانی فی احوال سید الانبیاء و سیره و خلفائه
الراشدین والثالث فی احوال الائمة الاثنی عشر و فی احوال بنی امیة والعباسیة
والرابع فی الملوک المعاصرین لبنی العباس والخامس فی ظهور چنگیز خان و احواله و اولاده
والسادس فی ظهور تیمور و احواله و اولاده والسابع فی احوال سلطان بیقرا والخاتمة فی
حکایات متفرقة و حالات مخصوصة لموجودات الربع المسکون و عجائبه ازین عبارت
ظاهرست که کتاب روضة الصفا کتاب منقح و محتوی بر معظم وقائع انبیا و ملوک و خلفاست
و واضحست که کتاب منقح خالی از اکاذیب افتراآت و مختلقات و واهیات خواهد بود و اگرچه صاحب
کشف الظنون منقح بودن روضة الصفا از مصنف آن نقل کرده لکن ردی و انکاری بر آن نکرده
و سکوت بعد نقل آن نموده و حسب افاده مخاطب عالیمقام در باب چهارم این کتاب تحیر افهام
سکوت بعد کلامی دلیل تسلیم و قبول سبب احتجاج و استدلال بر ناقل می باشد و نیز ازین عبارت
تسنن صاحب روضة الصفا و برائت او از تشیع و برائت از خلفا ساطع و لامع ست زیرا که او
خلفاء ثلثه را بخلفاء راشدین تعبیر کرده و من الظاهر المستبین ان الثلاثة عند الشیعی لیسوا
من الراشدین بل هم عنده من الناکثین لبیان الدین والزائغین القاسطین الحائدین
ولاطفاء نور الله قاصدین و بحفر اساس الشرع المتین فاعلین و صامدین فاستبصر
ولا تکن من الغافلین المعاندین و از ملاحظه صدر کتاب روضة الصفا زیاده تر اعتماد و اعتبار
مضامین این کتاب اوضح و آشکارست و همچنین تسنن او و نهایت برائت او از شیعیت از مقامات
مختلفه آن کتاب خصوصا مقام ذکر خلفای ثلثه قطعا و جزما و بتا و حتما بظهور و وضوح میرسد
و هذه عبارته فی صدر الکتاب اما بعد چنین گوید راقم این حروف و الفاظ ظاهرة المعانی و ناظم
این عقود و عبارات راسخة المبانی اقل عباد الله الملک الودود محمد بن خاوند شاه بن محمود
غفر الله تعالی سیئات اعماله و تجاوز عن صادرات افعاله که در بهار عالم جوانی و اواسط
ایام زندگانی که بهترین اوقات و شریفترین و خوشترین ازمنست خاطر فاتر و ضمیر کسیر

کتب تواریخ که سبب وقوف بر اوضاع اهل عالم و موجب اطلاع بر کیفیت سلوک طوائف امم ماضیه مشعوف
میبود و گاهی که علاقهٔ کلیه و شواغل جزئیه که بر یکی از ابناء زمان از افراد خورد مرتبه دست میداد
نظر بر صفحات حالات سلف و روایات خلف گماشتی تا جان بلب رسیده و دل از تن رمیده را بدان
لطف و استیناسی بحضور پیوستی و در بعضی از اوقات شمه از نوادر حکایات در مجمع افاضل و ارباب
فضائل بر وجهی القا کردی که مستحسن ارباب آداب آمده بشرف ارتضا مقرون گشتی و در خلال این احوال
کرة بعد اخری جمعی از اخوان صفا متحلی بزیور فضیلت علیه التماس مینمودند بل امر میفرمودند که درین
باب کتابی مشتمل بر فوائد و منقح از زوائد و محتوی بمعظمات وقائع انبیا و مجاری امور ملوک و خلفا و منطوی
بر شرح حالات صنادید ایام و بسط واقعات اکابر انام ساخته و پرداخته آید و با وجود حرکت سلسلهٔ
اقبال باسعاف دوستان جدید المثال بنا بر عدم رواج هنر و خلو عرصهٔ گیتی از وجود حکام هنرپرور و مربی
منوع بگر حصول مقصود در حیز تاخیر و تعویق می افتاد و انکشاف جمال مطلوب بهیچ وجه روی نمینمود
زیرا که سخن آرائی را دست و دل آسوده باید نه دستی در آرزوی مراد زیر زنخ سوده و دلی باندیشهٔ
دیدار فراغت سوده چه در زمان پیشین طائفهٔ از فضلا که ارتکاب این شیوه نمودند و باشغال این شغل
اشتغال فرمودند در بهای معنی بالماس فهم و ذکا سفتند بتربیت و تقویت ارباب دولت اهل سعادت
بمقصود فائز شدند و باشعهٔ انوار هدایت این طبقه بمنزل مراد بر دالان فال بعد ذکر وصوله
الی حضرة نظام الدین امیر علیشیر و وصفه بمدائح عظیمة و صنائف فخیمة عاقبت قوت طبع فکرت پیشه بعد از
تامل و اندیشه با پیر خرد که راه نمای خورد و بزرگست کیفیت واقعه در میان نهاده در استحصال مطلوب
باوی باب مشاورت کشودم و مرشد عقل که در اصابت تدبیر محتاج الیه برنا و پیر است در گوش جان
از سر شفقت گفت که چون قبلهٔ روزگار روان مقبول قلوب و شندلان اخیار و ابرار با وجود آنکه در فن
تاریخ و سیر اخبار استحضار احوال و آثار امم سالفه رموز خارج مان سابق و لاحق در میزان خرد راجح
و فائق آمده باستماع وقائع و قضایای گذشته چنان مائل و راغبست که عقول و اوهام حالات
در آن حیران و متعجب کنون خلیفه آنکه بتالیف مجموعه باید پرداخت که مبنی باشد از مجاری حالات
انبیاء و مرسلین و خلفا و سلاطین و غیر ان از واقعات و صادرات افعال اعیان و اشراف اکابر آفاق و اطراف
بوجهی که قلم منشی سپهر رقم نسخ بر کلمات متسعه آن نتواند کشید و تندباد حادثات چرخ اوراق مجموعه اش را متفرق
نتواند گردانید * بناهای آباد گردد خراب * ز باران و از تابش آفتاب * سخن را برافگن بنائی بلند * که از
باد و باران نیابد گزند * چون سخن هدایت آثار عقل مقبول نموده بعد از استخاره معروض رای عالم آرا

گشت این حدیث مستحسن مسموع طبع وقاد شاه شد و بشارت عالی نافذ گشت که بر مقتضی صواب دید آن مجتهد نسب
بترتیب تاریخی مبادرت نماید که عباراتش از خط و خال مجاز و استعاره و خالی از وصمت سرقه و عارت
عاری باشد و از عیب ابهام و اغلاق دور و نزدیک بسر حد وضوح و ظهور بین الاکثار و الاختصار مشتمل بر مقدمه
و بهفت قسم و خاتمه چنانچه هر قسمی را براسه کتابی توان خواند و نسخهٔ علیحده اعتبار توان کرد و من بنده مطیع
ایجا باللمرة العالی انگشت قبول بر دیده اطاعت نهاده مانند نی قلم در تحریر چنین کتابی کمر خدمت
بستم و زبان سوال باسعاف آنچه موقوف علیه این امر خطیرست که اکثر تاریخ و منزلی که بفراغ بال در انجا
بتسوید اوراق اشتغال توان نمود و غیر ذلک کشادم و مجموع متمنیات بعز قبول آن سوید تائید سحائی
اعنی مقرب الحضرة السلطانی اقتران یافته خانه که بیمن مقدم فرخنده آثارش اختصاص داشت
در خانقاه اخلاصیه بر کنار نهر انجیل در محاذی مدرسه اخلاصیه که معمار همت عالی نقش احداث
فرموده است و ذکر این عمارات و سائر ابنیهٔ رفیعه آن بلند مرتبه که در موضع خود مشروح بیاید انشاء الله
تعالی عنایت فرموده * هیچ سائل نخورد او بخشش * لا در ابروی او ندید کشم * تا نیاید ز سائلان تشویر *
همه پیش از نیاز گوید گیر * و بی مبالغه و تکلف در خوش آمد و تصلف اگر خاطر خطیرش باعزاز و احترام
علماء اعلام و فیض فضلاء انام مائل نشدی نقش علوم معقول و منقول از صفحات تحقیق و تقلید منعدم
و زائل گشتی و در خطه خراسان فردی نماندی که فارق بودی میان خط و سطح و ما یجوز و ما لا یجوز
و اگر ضمیر آفتاب تاثیرش پرتو التفات بر حال عاجزان مستمندان نیفگندی گرد وجود امثال ما
افتادگان و خاکساران بدان مقدار که توتیا در دیده کشند از دست تنگ چشمان و حسودان معدوم
در اقلیم رابع گردیدی و چون تعداد اعمال خیر و اصناف بر و کثرت فضائل و عموم فواضل آن مجلدی
علیحده باید ختم بر دعای بی شائبه ریا اولی می نماید حضرت الهی جل شانه جناب مملکت پناهی را
حیات طبیعی کرامت فرماید و ذات مرضیة الصفات او را پیوسته بافاضهٔ خیرات و اشاعهٔ حسنات
مقرون دارد و از تطرق حادثات دهر بوقلمون محفوظ و مامون گرداناد بحرمة نبیه النبیه و عترته
و ذریته و ها انا اشرع فی المقدمة و المقصود بعنایة واهب الخیر و مفیض الجود
بر مقتضای رای صواب نمای مالک ممالک دانش که چراغ سراچهٔ آفرینش است این کتاب موسوم
بروضة الصفا فی سیرة الانبیاء و الملوک و الخلفا بر مقدمه و هفت قسم
و خاتمه ترتیب یافته الی ان قال بر هوشمندان صاحب خبرت پوشیده نماند که علم تاریخ متضمن
فوائد بسیارست و ایراد مجموع آنها موجب اطناب و اکثار است بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله

از ذکر بعضی از ان فوائد چاره نیست تا صاحبان فهم و ذکا و فطنت را که میل بمطالعه این فن شریف دارند رغبت و معرفت برین علم زیاده شود و شغف در اکتساب آن بیشتر نمایند و اکنون قلم شکین رقم فوائد درین نسخه از کتب معتبره باندک تغییری در عبارت نقل میکند و غرض از تصریح بنقل آنکه اگر اعتراضی وارد گردد داد گیاد انند که مورد آن کیست فائده اول آنکه بنی آدم را معرفت اشیا از طریق عقل و حس میسر شود و از جمله محسوسات بعضی مشاهدات و بعضی دیگر مسموعات است و بر خردمندان عقول روشن شده که احوال عالم را کما ینبغی از طریق عقل معلوم نتوانکرد و نیز محال است که شخصی از افراد بشری چندانکه مدت بقای عالم است واقعات و حالات عالمیان را مشاهده کند و بخیر و شر از طریق معاینه وقوف یابد پس شناختن احوال عالم و عالمیان و اوضاع و اطوار ایشان از طریق تامل باشد در علم تاریخ که مبنی بر مسموعات است و هیچ علمی دیگر غالباً متکفل این معنی نیست فائده دوم آنکه علم تاریخ علمیست که خرمی و بشاشت از وی حاصل آید و زنگ سامت و ملالت از آئینه خاطر زداید و صاحب خردان دانند که حاسه سمع و بصر از حواس انسانی مرتبه علیه دارد چنانچه حس بصر از ملاحظه صور حسنه محظوظ میشود و ملال نمی پذیرد و حس سمع نیز از استماع اخبار و آثار ملول نمیگردد بلکه هر لحظه او را بهجتی و مسرتی می افزاید چه اخبار و استخبار در جبلت بشری مرکوز است و طباع بنی آدم بان مجبول و در امثال وارد است که لا یشبع العین من نظر و لا السمع من خبر و لا الارض من مطر فائده سوم آنکه فن تاریخ با وجود کثرت فوائد سهل المأخذ است و در استحصال آن زیاده کلفت و مشقتی نیست مبنی آن حفظ و بس و چون وقائع گذشتگان را محافظت نماید و بمطالعه آن مشغول گردد و در سبل آمال و امانی بتتبع اوقات صرف کند هر چند زودتر بمطالب و مقاصد فائز گردد فائده چهارم آنکه چون مهارت این فن کسی را دست دهد و بر اقوال مختلفه اطلاع یابد داند که آنچه موافق روایات ثقات باشد مختار و صادق و هر چه مخالف بود مردود و کاذب خواهد بود لاجرم شرف امتیاز حق از باطل او را حاصل گردد فائده پنجم آنکه عقلا گفته اند که تجربه در امور از فضائل بنی آدم است و آرای اهل عالم بواسطه تجربه کمال می یابد و نیز تصریح نموده اند که عقل را مرتبهاست و در هر مرتبه لفظی مناسب بر وی اطلاق کرده اند و یکی از ان جمله عقل تجاربی است و حکما برای تجربه سه درجه اثبات کرده اند اول آنکه شخصی مباشر امری بود که نفع و ضرر آن عائد بوی گردد دوم آنکه دیگری را در واقعه مشاهده کند که نیک و بد آن راجع بصاحب واقعه شود سوم آنکه بر احوال متقدمان اطلاع پیدا کرده اسباب مناجح و سعادات و عطایا و بلیات ایشان از طریق سمع معلوم می گردد و از درجات ثلثه هیچ درجه سودمندتر از ان نیست که شخصی بنفسه خود

صاحب واقعه بود و چون نقل اخبار سلف موثوق به و فیه شئ یعرف بالتامل و یدفع بالتاول باشد این درجه نائب مناب و جاری مجری مرتبه اول بود لاجرم چون حکایت حزم و کاردانی طائفه که اید و فور بمطالب و انواع کامرانی که بر ان مترتب گشته مسطور گردد و حسن عاقبت آن بیان کرده شود صاحب خرد سعادتمند بدان تأسی نماید و عاقل هوشمند بدان اقتدا نماید و بمقتضی اولئک الذین هدیهم الله فبهدیهم اقتده کاری پیش گیرد که بخیر عاقبت افتد و غفلت و ناواقفی جمعی که از آن بانواع خامت انجام سوء اختتام آن جماعت آید متذکر هوشیار بحکم فاعتبروا یا اولی الابصار از ان معانی اعتبار گیرد و متأدب امور کار بدان صورت ایقاظ یابد بمضمون و حیل بینهم و بین ما یشتهون مغبون و محروس ماند فائده ششم آنکه متأمل علم تاریخ را اگر واقعه که سانح شود مرتبه شود با عقلای عالم دست داده باشد و علو مرتبه این شعور نسبت با مشاوره ابنای عصر ظاهر است چه اکابر پیشین در وقائعی که ایشان را روی نموده مصالح خاصه خود را مرعی داشته اند و اهل مشوره این جزو گاه را با منه حاضره منافع غیر خود را نگاه میدارند و انعطاف همم رجال بعضو احوال خویش بیشتر از انست که بحال دیگری و در حفظ امور خویش امین تر باشند از حفظ امور غیر پس متقرر شد که مشوره مذکوره سابقه از مشوره حال اولی و انفع است و لامحاله چون کسی را واقعه افتد و طریق کشف آن از ین علم استکشاف کند نتیجه عقل جمله عقلا بدو رسیده باشد و بدین جهت است که غوغای لشکر حوادث از تاراج ذخائر فکرت او کشیده ماند و سواد غبار هموم شباب نتائج عقول اسلاف از لوح خاطر شسته گردد و بچراغی که دیگران افروخته باشند بی مقاسات شدتی استقصا تجسته جهات خود را سرانجام نماید و در مهبه ضجرت و حیرت سرگشته نماند و مضمون کلمه السعید من وعظ بغیره مؤید این معنی است و اشاره سلمان فارسی رضی الله عنه بحفر خندق و تحسین حضرت رسالت پناه صلعم او را درین امر برهان ساطع و حجت قاطع است فائده هفتم آنکه شعور بعلم تاریخ سبب زیادتی عقل و وسیله ازدیاد فضل معاملت و حسن تدبیر است و لهذا ابوذر جمهر که ذات کریمش دیباچه صحف حکمت بود میگوید که علم تاریخ مؤید و معین رای صواب است چه علم بر احوال سلف در صحت رای خلف شاهدی عدل و گواهی فضل است فائده هشتم آنکه ضمائر اصحاب اقتدار و اختیار در وقوع قضایای هائله و حوادث مشکله بسبب مطالعه این فن مطمئن و برقرار ماند چه اگر ناگاه از مقتضیات فلکی صعوبتی روی نماید امید فتح و کشف منقطع نگردانند زیرا که در ازمنه سالفه بسیار بوده است که واقعه عظمی و داهیه کبری که سانح شده و از محض عنایت کردگار با سهل وجهی گذشته است سه هزار نقش برار د زمانه و نبود یکی چنانکه در آئینه

منصور ماست **فائده نهم** انکه شخصی که مطلع بر اخبار و تواریخ بود بحصول مرتبه صبر و رضا فائز و بهره مند گردد
واین دو مرتبه اشرف مراتب اصفیا و اتقیاست چه هرگاه که در حوادث روزگار تعمق و تامل نماید داند که
ذوات کرام رسل وانبیا علیهم السلام در صنوف بلایا که از امم سالفه نسبت بایشان تقدیم افتاد چگونه تحمل
نموده اند و در طریق مصابرت بچه کیفیت سلوک فرموده هر آئینه چون جاهیه عظمی وی نماید او نیز دست
در عروة الوثقی صبر و حبل المتین رضا زند و بدان اعتصام فرماید و از جاده متابعت ایشان عدول
جائز ندارد و لاشک که این دو خصلت محمود را التزام نماید بسعادت دارین مسعد گردد و از شقاوت
منزلین محروس ماند **فائده دهم** که فی الحقیقت عبارت از چند فائده است ارباب تواریخ مجموع را یک
فائده شمرده اند اینست که اساطیر سلاطین و بادشاهان بادا دودیج ارکان دولت و اعیان مکنت را
از دانستن غرائب انقلابات و عجائب تحویلات که این فن شریف مخبر از انست بر قدرت قاهره حضرت
مالک الملک عز سلطانه اطلاع زیاده شود و بنابر انکه از تغیرات حالات گذشتگان حقیقت کرگردند
که نعمت و نقمت و محبت و محنت را چندان بقائی نیست از تعاقب اقبال مغرور و از تواتر ادبار ملول
و محزون نگردند و چون سعادت ناجیان و عادلان شرف و درجات این طبقه را معلوم فرمایند عذلان
متمردان و خست مراتب این طائفه نصب العین ضمیر ایشان گردد ثمرات نیکو کاری و تبعات بدی که
در امور جهانداری برای اصحاب قدرت ظاهر شود و هر چند در مبادی جهانگیری طریقه جباری
سپرده شیوه قهاری ظاهر سازند اکثر آن بود که از سیرت مذمومه که شیمه اهل خسران و ضلالت است عنان عزیمت
از عنان انحراف استبعاد جسته بمسالک ابرار گرایند تا مواهب سنیه و رغائب هنیه که حضرت الهی در
دار عقبی و منزل اعلی برای این قوم عاقبت محمود مستعد و مهیا فرموده مشرف شوند تلک الدار الاخرة
نجعلها للذین لا یریدون علوا فی الارض ولا فسادا والعاقبة للمتقین الی ان قال
واگر معترضی جاهل در باب تاکید و مبالغه که در اثبات شرف و فضیلت این فن بتقدیم افتاد گوید
که اکثر تواریخ مفتریات و موضوعات و اساطیر اولین است و اعتماد را نمیشاید و در جائیکه صدق
با کذب و غث با سمین و صواب بخطا امتزاج یافته بود تمیز دشوار است و فائده بران مترتب
نمیگردد دفع شبهه او بدینوجه کرده شود که ائمه سلف و اکابر خلف بنای این علم را بر استی و صدق
نهاده اند چه محال است که فضلای روزگار و علمای اخیار افترا و کذب را شعار خود ساخته بنقل
مفتریات و موضوعات جرأت نمایند و انچه از ایشان بحد تواتر رسیده باشد البته از خلل و زلل محفوظ
خواهد بود و اگر چنانچه مفتری کذاب از تلقای نفس کذاب خبیث معاملات ناموجه را اکابر سلف بند

ونظمها ساخته بر صفحات اوراق نقش کند نقادان علوم لاشک تالیف بی در صیفه ترکیب ...
هدف سهام طعن و اسنه سرزنش سازند و علم افترا و بهتانش در صف مفتریان و کذابان برافرازند بار علیا
مجموع باید که تالیف فلان سر بسر حشو است و تصنیفش سطر سطر قابل نسخ و محو آن کدام بدبخت بود که مرتکب
این فعل فی سیم و اثم عظیم شود و صدر نشین مجمع یحرفون الکلم عن مواضعه گردد و اگر عیاذا بالله
بر تقدیر تسلیم که بعضی حکایات تواریخ از جمله موضوعات باشد متضمن فوائد متعدد است چنانچه حکایات کلیله
و دمنه و غیرها که با وجود انکه ساخته و پرداخته طائفه است که ایشان و مستمعان نیز اعتقاد دارند که یکی
از ان جمله در خارج بسر حد ظهور نرسیده منتج فوائد و منافع لا تحصی است والله اعلم و ذکر شرائطی که
در تدوین تاریخ از انها چاره نیست بر رای انور عقلای عالم روشن است که تصنیف کردن
و بتالیف اشتغال نمودن کاری بزرگ و امری خطیر است بتخصیص جمع و ترتیب تاریخ چه نسخ این فن
بنظر همایون بادشاهان ذوی الاقتدار و امرای با فطنت عالی مقدار و اکابر و اشراف و علما
و فضلای اقطار و اطراف میرسد بلکه سوقیه و محترفه نیز دانکه سیاه از سفید و سفید از سیاه فرق کنند
بمطالعه و استماع کتب این علم رغبت نمایند مصنف بیچاره بمقتضی من صنف فقد استهدف بادنی
تقصیری نشانه تیر ملامت طوائف عالم و طبقات بنی آدم گردد و اگر شرطی چند در تحریر تاریخ متحقق شود
شاید خداوندان انصاف زبان طعن و رکام کشیده سخنان مورخ را بسمع رضا اصغا فرمایند و ان امور
مشروطه اینست که مسطور میگردد **شرط اول** اینست که تاریخ نویس باید که سالم العقیده و پاک مذهب
باشد چه بعضی بد مذهبان چون طغات خوارج و غلات روافض قصص و آثار ناپسندیده بر صحابه
و تابعین بسته اند و سخنان مهجور مردود و مقبول در تالیفات خود ایراد کرده اند و مردم را فریب داده
و چون کسی بر اصل خدع و کید ایشان اطلاع نبود چنان پندارد که روایات آن جماعت مقتبس
از مشکوة نبوت و مصباح رسالت است و بواسطه این اعتقاد فاسد در ضلالت و گمراهی افتد
شرط دوم انکه باید مورخ هر چه نویسد بیان واقعه نوشته مجموع حالات را در قید کتابت آرد
یعنی چنانچه فضائل و خیرات و عدل و احسان اکابر و اعیان را در سلک تحریر کشد همچنین مقابح
و رذائل ایشان ذکر کند و مستور ندارد و پس اگر مصلحت داند قسم دوم را بر سبیل تصریح بیان کند
و الا طریق رمز و کنایه و ایما و اشارت مسلوک دارد و العاقل یکفیه الاشارة **شرط سوم**
انکه در مدح و ذم از افراط و تفریط احتراز واجب شناسد و الحاح جائز ندارد و اگر بجهة جلب منفعتی یا دفع
مضرتی چاره نبود از مضمون کلمه خیر الامور اوسطها در نگذرد و لاشک چون مطمح نظر او صدق

معامله و صحّت واقعه با شرائط مآرتش باسعاف و انجاح بپیوندد شرط چهارم آنکه آنچه تاریخ‌نویس
بسلک تحقیق در سلک تلفیق کشد باید که از شیوه تکلّفات و تصلّفات خالی بود و جهد کند تا سیاق
کلام موسّس بر کلمات وافی و تقریرات شافی افتد و صحائف حکایات و صفائح روایات بنقوش
تلویحات ظریفه و تصریحات لطیفه منقّش و مصوّر باشد و عبارات سلیس پاک سهل المأخذ قریب الفهم
اختیار کند و از رکاکت کلمات و ندرت الفاظ و لغات نامانوس و عبارات سافله استبعاد و اجتناب
لازم داند تا هر یک از طوائف خواص و عوام که در عقول و اوهام متفاوت‌اند بحظ وافر و نصیب کافی محظوظ
و بهره‌مند گردند و تالیفش در نظر بصیرت ایشان محمود و پسندیده افتد و کس را مجال ردّ و عیب نماند
و این شیوه بفن تاریخ خصوصیتی ندارد بلکه در جمیع فنون که بلغات مختلفه مدوّن شده مرعی باید
داشت تا جمع و ترتیبی که برین نسق واقع گردد آثار آن مهجور و مدروس و معالم آن مندرس و مطموس نشود
شرط پنجم که بحال سواد اوراق نسبتی ندارد آنست که مولف تاریخ باید که باامانت و دیانت معروف بود
و بصدق گفتار و حسن کردار مشهور چه اخبار و تواریخ عموماً و قضایای سلاطین خصوصاً اکثر
که سندی ندارد که بسبب آن اعتماد کلی بران توان کرد و از تطرّق کذب در شرح وقائع آن ایمن نتوان بود
و چون مورّخ متدیّن و امین باشد طالبان فضائل و کمالات را اطمینان قلبی حاصل شود که چنین شخصی
دین خود را بدنیا عوض نخواهد کرد و وبال عاقبت و سوء خاتمت کذب و بهتان مرضی نخواهد بود
لاجرم از وفور رغبت و کمال اهتمام بتلفیق روایات و حکایات دلپذیرش مبادرت نموده متون
کتب و بطون صحف را بنقل و ایراد آنها زیب و زینت بخشند و از تغیر و تبدیل صیانت نمایند چنانچه
آثار آن تا دامن آخر الزمان از صفحات روزگار محو نگردد و موکد این معنی آنکه طائفه که بصفات مذکوره
موصوف بوده‌اند در بلغت تازی و فارسی در فن تاریخ کتب نوشته‌اند با وجودی که از ایشان سالهای
فراوان بر آمده است و مولفات آن جماعت بین الناس مشهور و متداول است و بمرور لیالی و ایام در زاویه
خمول و اعدام مهجور و متروک نگشته است عناکب نسیان بر اوراق آن نتنیده و از جمله ایشان در عرب
امام محمد بن اسحاق است که در ملّت محمّدی اول کسی که بتصنیف مغازی و تواریخ پرداخت او بود و بعد
از وی امام وهب بن منبه و امام واقدی و اصمعی و محمّد بن جریر الطبری و ابو عبد الله بن مسلم
بن قتیبه صاحب جامع المعارف و محمد بن علی بن اعثم الکوفی صاحب الفتوح و عبد الله بن المقفع
و حکیم ابو علی مسکویه و فخر الدین محمد بن ابی داود و سلیمان البناکتی و ابو الفرج ابن الجوزی صاحب المنتظم
و عماد الدین ابن کثیر الشامی و مقدسی و ثعالبی و ابو حنیفه دینوری و محمد بن عبد الله المسعودی

و امام کامل عبد الله بن اسعد الیمنی الیافعی و ابو النصر العتبی صاحب الیمینی که اکثر این جماعت از ائمه تفسیر و
حدیث‌اند و اعتبار روایات ایشان از حد افزون است و از طبقه مورخان عجم یکی ملک الکلام [illegible]
حسن بن محمّد بن علی الفردوسی الطوسی است و ابو الحسن علی بن شمس الاسلام البیهقی و ابو الحسین محمد بن سلیمان که
مولف تاریخ خسروی است و خواجه ابو الفضل البیهقی جامع تاریخ آل محمود بن سبکتگین رحمة الله علیه در سی مجلد
و عباس بن مصعب و احمد بن سیار و ابو اسحاق محمد بن احمد بن یونس البزاز و محمد بن عقیل الفقیه البلخی و
ابو القاسم علی بن محمود الکعبی که تاریخ هراة و بلخ و نیسابور منسوب بایشانست و ابو الحسن و محمد بن عبد الغافر
الفارسی صاحب سیاق التاریخ و صدر الدین محمّد بن حسن النظامی صاحب تاج المآثر و ابو عبد الله
منهاج بن سعد و الجرجانی صاحب طبقات ناصری و کبیر الدین عراقی و ابو القاسم محمد بن علی الکاشی
مولّف زبدة التواریخ و خواجه ابو الفضل عبد الله بن ابو نصر احمد بن علی المکیال صاحب کتاب مخزن
البلاغه و فضائل الملوک و علاء الدین عطا ملک الجوینی برادر صاحب سعید خواجه شمس الدین
صاحب دیوان که تاریخ جهانگشای تالیف اوست و حمد الله مستوفی قزوینی صاحب تاریخ گزیده
و نزهة القلوب و قاضی ناصر الدین بیضاوی مصنّف نظام التواریخ و خواجه رشید طبیب صاحب جامع
و حافظ ابرو علیهم الرحمة و الرضوان و علی غیرهم من طوائف المورخین که مجموع از معارف و ذکا
خود بوده‌اند و مقالات ایشان مرجوع الیها و کلمات ایشان معمول علیها بوده است هر چند تمهید این
مقدّمات بتطویل انجامید و توطئه این حکایات علاوه ثقیل گشت اما ارباب دانش و اعیان
که اطنابی که درین معانی رفت مقبول و اشباعی که درین فوائد تقدیم افتاده مطبوع است و بعد ازین
کمیت خوشخرام قلم در میدان تحریر اقسام سبعه کتاب جولان نموده امیدوار است که بعون عنایت الهی
و یمن التفات نامتناهی این امیر درویش نفس پاک اعتقاد مظلوم نواز ظالم گداز که لطف او مرهم
جراحت دلهای دردمند و شمشیر قهرش تریاق گزیده زهر افعی صفتان بد اندیشانست هفت قسم این نسخه
که منتخب از کتب معتبره است در هفت کشور شهرتی تمام یافته مقبول طبع طباع خاص و عام گردد
انشاء الله وحده العزیز و وجه بیست و پنجم آنکه احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی در مسند گفته حدّثنا
یحیی بن سعید ثنا عبد الجلیل قال انتهیت الی حلقة فیها ابو مجلز و ابن بریدة فقال
عبد الله بن بریدة حدثنی ابی بریدة قال ابغضت علیا بغضا لم ابغضه احدا قط
قال و احببت رجلا من قریش لم احبه الا علی بغضه علیا قال فبعث ذلک الرجل
علی خیل فصحبته الا علی بغضه علیا قال فاصبنا سبیا قال فکتب الی رسول الله

صلی الله علیه وسلم ابعث الینا من یخمسه قال فبعث الینا علیا وفی السبی وصیفة هی
افضل من السبی فخمس وقسم فخرج وراسه یقطر فقلنا یا ابا الحسن ما هذا قال الم تری
الی الوصیفة التی کانت فی السبی فانی قسمت وخمست فصارت فی الخمس ثم صارت
فی اهل بیت النبی صلی الله علیه وسلم ثم صارت فی آل علی ووقعت بها قال فکتب
الرجل الی نبی الله صلی الله علیه وسلم فقلت ابعثنی فبعثنی مصدقا قال فجعلت
اقرا الکتاب واقول صدق قال فامسک یدی والکتاب وقال اتبغض علیا قال قلت
نعم قال فلا تبغضه وان کنت تحبه فازدد له حبا فوالذی نفس محمد بیده
لنصیب آل علی افضل من وصیفة قال فما کان من الناس احد بعد قول رسول الله
صلی الله علیه وسلم احب الی من علی قال عبد الله فوالذی لا اله غیره ما بینی
وبین النبی صلی الله علیه وسلم فی هذا الحدیث غیر ابی بریدة و اسمعیل بن عمر المعروف
بابن کثیر الدمشقی در تاریخ خود گفته قال احمد ثنا یحیی بن سعید ثنا عبد الجلیل قال
انتهیت الی حلقة فیها ابو مجلز وابنا بریدة قال عبد الله بن بریدة حدثنی ابی قال ابغضت
علیا بغضا لم ابغضه احدا قط قال واحببت رجلا من قریش لم احبه الا علی بغضه
علیا قال فبعث ذلک الرجل علی خیل فقال فصحبته ما صحبته الا علی بغضه علیا
قال فاصبنا سبیا فکتب الرجل الی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابعث الینا
من یخمسه فبعث الینا علیا قال وفی السبی وصیفة هی من افضل السبی فخمس وقسم ثم
خرج وراسه یقطر فقلنا یا ابا الحسن ما هذا فقال الم تروا الی الوصیفة التی کانت فی السبی
فانی قسمت وخمست فصارت فی الخمس ثم صارت فی اهل بیت النبی صلی الله علیه وسلم ثم
صارت فی آل علی فوقعت بها قال وکتب الرجل الی نبی الله صلی الله علیه وسلم فقلت
ابعثنی فبعثنی مصدقا قال فجعلت اقرا الکتاب واقول صدق قال فامسک النبی
صلی الله علیه وسلم بیدی والکتاب وقال اتبغض علیا قلت نعم قال فلا تبغضه وان
کنت تحبه فازدد له حبا فوالذی نفسی بیده لنصیب آل علی فی الخمس افضل من وصیفة
قال فما کان احد من الناس بعد ذلک احب الی من علی قال عبد الله فوالذی لا اله
غیره ما بینی وبین النبی صلی الله علیه وسلم فی هذا الحدیث غیر ابی بریدة
تفرد به احمد وقد روی غیر واحد هذا الحدیث عن ابی الجواب عن یونس بن

ابی اسحاق عن ابیه عن البراء بن عازب نحو روایة بریدة وهو غریب جدا وقد رواه
الترمذی عن عبد الله بن ابی زیاد عن ابی الجواب الاحوص بن جواب به وقال حسن غریب
لا نعرفه الا من حدیث جعفر بن سلیمان و محب طبری در ذخائر العقبی گفته وعن بریدة رضی الله
عنه انه کان یبغض علیا فقال له النبی صلی الله علیه وسلم اتبغض علیا قال نعم قال
لا تبغضه وان کنت تحبه فازدد له حبا قال فما کان احد من الناس بعد رسول الله
صلی الله علیه وسلم احب الی من علی وفی روایة انه قال له النبی صلی الله علیه
وسلم لا تقع فی علی فانه منی وانا منه وهو ولیکم بعدی اخرجه احمد و سید محمد بن
عبد الرسول برزنجی در نواقض گفته وفی روایة ابن معین یا بریدة لا تقع فی علی فان علیا
منی وانا منه فرجع بریدة عن ذلک وصار محبا لعلی رضی الله عنه فقد روی البیهقی
فی کتاب الاعتقاد عن بریدة انه شکی علیا فقال له النبی صلی الله علیه وسلم اتبغض
علیا یا بریدة فقلت نعم فقال لا تبغضه وازدد له حبا قال بریدة فما کان من الناس احد
احب الی من علی بعد قول رسول الله صلی الله علیه وسلم و شیخ عبد الحق در مدارج النبوة گفته
واز بریده اسلمی مرویست و بصحت پیوسته است که حضرت خالد بن الولید را بیمن فرستاده بود بعد از ان
علی را بجای او فرستاد و بروایتی علی را برای آن فرستاد تا خمس غنائمی که خالد تحصیل کرده باشد
بستاند هم از بریده مرویست که من در ان لشکر بودم چون خمس جدا شد سبایا در ان میان علی کنیزکی
که از بهترین کنیزکان سبی بود اختیار نمود و با وی صحبت داشت و مرا با وی کدورتی و انکاری
پیدا شد با خالد گفتم می بینی این مرد را یعنی علی را که چه میکند و گفتم یا ابا الحسن این چیست گفت
نمی بینی این جاریه از سبی که در خمس واقع شده بود از ان در قسم آل محمد واقع شد بعد از ان نصیب
آل علی شد با او نزدیکی کردم گویا از حضرت صلی الله علیه وسلم اذن یافته قسمت خمس و ذوی القربی را
در ان نصیبی است پس وی رضی الله عنه قسمت کرد و این جاریه در نصیب وی بر آمد بریده گوید چون نزد
آن حضرت صلی الله علیه وسلم آمدم این قصه بروی عرض کردم فرمود ای بریده مگر علی را دشمن میداری
گفتم آری فرمود وی را دشمن مدار اگر با وی دوستی داری دوستی وی بیفزای ای بریده نصیب علی
از خمس بیش از کنیزک بود و در روایتی از بریده آمده که گفت رنگ رخسار حضرت ازین گفتار برافروخت
و فرمود در شان علی گمان بد مبر که او از من است و من از وییم و او مولای شما است هر کس که من مولای اویم علی
مولای اوست و بعضی از شراح حدیث گفته اند که شکایت بریده از علی آن بود که وی وطی کرده است جاریه را

بی اثر او این محل انکار نیست و مسئله اثر اسئله فقهی اجتهادیست شاید که باجتهاد وحی رضی الله عنه بجائی فتح خلیج
و بهر تقدیر آنچه در خم غدیر از اعلای شان علی و ترغیب موالات او واقع شده باعث بر ان همین شکایت بریده
از وی بود چنانکه در قصه غدیر خم بیاید انشاء الله تعالی بریده گوید بعد از ان در میان یاران هیچکس نبود
که دوست تر باشد نزد من از علی ابن ابی طالب انتهی ازین عبارات عدیده واضح گردید که بریده
ظاهر نموده که بعد قول جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله لا تبغضه وان کنت
تحبه فازدد له حبا هیچکسی نزد بریده احب از جناب امیر المومنین علیه السلام
نبوده و نفی احبیت غیر جناب امیر المومنین علیه السلام بر احبیت آنحضرت دلالت
صریحه دارد چه این ترکیب مفید افضلیت ست ملا یعقوب لاهوری در شرح تهذیب
تفتازانی در ذکر فضلیت ابی بکر گفته و بقوله صلی الله علیه وسلم والله
ماطلعت شمس ولا غربت بعد النبیین والمرسلین علی احد افضل
من ابی بکر و مثل هذا الکلام لبیان الافضلیة اذ الغالب من حال
کل اثنین هو التفاضل دون التساوی فاذا نفی افضلیة احدهما
ثبت افضلیة الاخر و خود شاهصاحب در بستان المحدثین بمقام مدح
و ثناء و وصف و اطراء مسلم و صحیح او قول حافظ ابو علی نیسابوری ما تحت ادیم
السماء اصح من کتاب مسلم را دلیل ترجیح و تفضیل او بر جمیع تصانیف علم حدیث
انگاشته حیث قال و او را مولفات بسیار ست که در همه انها داد تحقیق و اتقان
داده خصوصا درین صحیح عجائب این فن را ودیعت نهاده و هم بالخصوص در
اسانید و حسن سیاق متون و ورع تام و تحری بالاکلام در روایت و تلخیص طرق
مع الاختصار و ضبط انتشار بی نظیر افتاده و لهذا حافظ ابو علی نیسابوری صحیح او را
بر تصانیف این علم ترجیح میداد و میگفت ما تحت ادیم السماء اصح من کتاب مسلم انتهی
و ابو عبد الله الحاکم در مستدرک روایت کرده حدثنا ابو الحسن محمد بن
محمد بن الحسن انبا علی بن عبد العزیز ثنا سلیمان بن داود الهاشمی
ثنا یحیی بن هاشم بن البرید ثنا عبد الجبار بن العباس الشامی
عن عوف بن ابی جحیفة السوائی عن عبد الرحمن بن علقمة
الثقفی عن عبد الرحمن بن ابی عقیل الثقفی قال قدمت علی

رسول الله صلی الله علیه وسلم فی وفد ثقیف فقطعنا طریقا من
طرق المدینة حتی انخنا بالباب وما فی الناس رجل ابغض الینا
من رجل نلج علیه منه فدخلنا وسلمنا وبایعنا فما خرجنا من عنده
حتی ما فی الناس رجل احب الینا من رجل خرجنا من عنده فقلت
یا رسول الله الا سالت ربک ملکا کملک سلیمن فضحک وقال
لعل صاحبکم افضل من ملک سلیمان ان الله لم یبعث نبیا
الا اعطاه دعوة فمنهم من اتخذ بها دینا فاعطیها ومنهم من دعی بها
علی قومه فاهلکوا بها وان الله اعطانی دعوة فاختبأتها عند
ربی شفاعة لامتی یوم القیمة و قد احتج مسلم بعلی بن هاشم
و عبد الرحمن بن عقیل الثقفی صحابی قد احتج به ائمتنا فی مسانیدهم
فاما عبد الجبار بن العباس فانه ممن یجمع حدیثه ویعد فی مسانید
فی الکوفیین و پر ظاهر ست که مراد عبد الرحمن ثقفی از قول او حتی
ما فی الناس رجل احب الینا من رجل خرجنا من عنده
اثبات احبیت جناب رسالتماب صلی الله علیه وسلم ست فکذا فی قول
بریدة و ثبوت احبیت جناب امیر المومنین علیه السلام مثبت
افضلیت آنحضرت ست کما سیجیی بیانه انشاء الجمیل فی مجلد
حدیث الطیر بالتفصیل و افضلیت آنحضرت نزد هر عاقل فطین حسب تصریحات والد مخاطب مثبت بیگمان
امامت آنجناب و مبطل خلافت متغلبین و هر گاه حکم جناب رسالتماب
صلی الله علیه و آله وسلم بریده را بزیادت حب جناب امیر المومنین
علیه السلام دلیل احبیت باشد و لیکن بعد ازین اگر بفرض غیر واقع دلالت
بر امارت نباشد دلیل احبیت ضرور خواهد بود و هو کاف شاف
قامع لاس شبهات اهل الجزاف وجه بست و ششم آنکه نسائی در خصائص
گفته حدثنا اسحاق بن ابراهیم بن راهویه قال اخبرنا
عبد الجلیل عن عطیة قال حدثنا عبد الله بن بریدة
قال حدثنی ابی قال لم اعلم احدا من الناس ابغض علی من

[illegible] افضل بودن باثبات قول [illegible] بر اساطین مثبت

علی بن ابی طالب حتی احببت رجلا من قریش لا احبه الا
علی بغض علی فبعث ذلك الرجل علی خیل فصحبته ما اصحبه
الا علی بغض علی فاصاب سبیا فکتب الی النبی صلی الله
علیه وسلم ان ابعث الینا من یخمسه فبعث الینا علیا
وفی السبی وصیفة من افضل السبی فلما خمسه صارت
فی الخمس ثم خمس فصارت فی اهل بیت النبی صلی الله
علیه وسلم ثم خمس فصارت فی آل علی فاتانا ورأسه
یقطر فقلنا ما هذا فقال الم تروا الی الوصیفة صارت فی
الخمس ثم صارت فی اهل بیت النبی صلی الله علیه
وسلم ثم صارت فی آل علی فوقعت علیها فکتب وبعث
معنا مصدقا لکتابه الی النبی صلی الله علیه وسلم
مصدقا لما قال علی فجعلت اقرء علیه ویقول صدق
واقول صدق فامسك بیدی رسول الله صلی الله علیه
وسلم وقال اتبغض علیا فقلت نعم فقال لا تبغضه وان کنت تحبه
فازدد له حبا فوالذی نفسی بیده لنصیب آل علی فی الخمس
افضل من وصیفة فما کان احد بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم
افضل من علی رضی الله عنه قال عبد الله بن بریدة والله ما فی
الحدیث بینی وبین النبی صلی الله علیه وسلم غیر ابی ازین روایت
پیداست که بریده از کلام جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم
در واقعه اخبار اخذ جاریه که دران آنجناب حدیث ولایت راهم
ارشاد فرموده افضلیت جناب امیر المومنین علیه السلام
ثابت ومحقق دانسته وظاهرست که افضلیت مثبت خلافت
بلا فاصله آنحضرت است فالحمد لله الملك الحق المبین
حیث بانت افضلیة امیر المومنین وطاحت تسویلات
المشککین الجاحدین وراحت تاویلات المرتابین الحائدین

وجه بست وهفتم آنکه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل بعد ذکر حدیث غدیر گفته
ولصدر هذه القصة خطبة بلیغة باحثة علی خطبة مولاکم فات عنی اسنادها
وهی هذه الخطبة التی خطبها رسول الله صلی الله علیه وسلم حین
نزلت انما ولیکم الله ورسوله والذین آمنوا فقال الحمد لله علی آلائه فی نفسی وبلائه
فی عترتی واهل بیتی واستعینه علی نکبات الدنیا وموبقات الآخرة واشهد
ان الله الواحد الاحد الفرد الصمد لم یتخذ صاحبة ولا ولدا ولا شریکا ولا عضدا
وانی عبد من عبیده ارسلنی برسالته علی جمیع خلقه لیهلك من هلك عن بینة
ویحیی من حی عن بینة واصطفانی علی الاولین من الاولین والآخرین واعطانی مفاتیح
خزائنه واوکد علی بغرائمه واستودعنی سره وامدنی فانا ابصر فانا الفاتح وانا الخاتم
ولا قوة الا بالله اتقوا الله ایها الناس حق تقاته ولا تموتن الا وانتم مسلمون واعلموا ان الله
بکل شیء محیط وانه سیکون من بعدی اقوام یکذبون علی فیقبل منهم ومعاذ الله ان اقول الا
الحق او انطق بامره الا الصدق وما امرکم الا ما امرنی به ولا ادعوکم الا الیه وسیعلم
الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون فقام الیه عبادة بن الصامت فقال ومتی ذاك یا
رسول الله ومن هؤلاء عرفناهم لنحذرهم قال اقوام قد استعدوا للناس یومهم
وسیظهرون لکم اذا بلغت النفس منی هیهنا واومی صلی الله علیه وسلم الی حلقه فقال
عبادة اذا کان ذلك فالی من یا رسول الله فقال صلی الله علیه وسلم بالسمع والطاعة
للسابقین من عترتی والآخذین من نبوتی فانهم یصدونکم عن الغی ویدعونکم الی الخیر
وهم اهل الحق ومعادن الصدق یحیون فیکم الکتاب والسنة ویجنبونکم الالحاد
والبدعة ویقمعون بالحق اهل الباطل لا یمیلون مع الجاهل ایها الناس ان الله
خلقنی وخلق اهل بیتی من طینة لم یخلق منها غیرنا کنا اول من ابتدأ من خلقه
فلما خلقنا نور بنورنا کل ظلمة واحیی بنا کل طینة ثم قال صلی الله علیه وسلم هؤلاء
اخیار امتی وحملة علمی وخزانة سری وسادات اهل الارض الداعون الی الحق المخبرون
بالصدق غیر شاکین ولا مرتابین ولا ناکصین ولا ناکثین هؤلاء الهداة المهتدون
والائمة الراشدون المهتدی من جاءنی بطاعتهم وولایتهم والضال من عدل عنهم
وجاءنی بعداوتهم حبهم ایمان وبغضهم نفاق هم الائمة الهادیة وعری الاحکام

صـ ۱۷۸ / ۳۷۹ الباب التاسع فی بیان ان من کان النبی مولاه

الموافقة بجوهر الاعمال الصالحة وهم وصية الله في الاولين والاخرين والارحام التي اقسمكم
بها اذ يقول اتقوا الله الذي تساءلون به والارحام ان الله كان عليكم رقيبا ثم ندبكم
الى حبهم فقال قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة في القربى هم الذين اذهب الله عنهم الرجس
وطهرهم من النجس الصادقون اذ نطقوا العالمون اذ سئلوا الحافظون اذا استودعوا جمعت فيهم
الخلال العشر لم تجمع الا في عترتي واهل بيتي الحلم والعلم والنبوة والنبل والسماحة
والشجاعة والصدق والطهارة والعفاف والحكم فهم كلمة التقوى وسبل الهدى والحجة
العظمى والعروة الوثقى هم اولياؤكم عن قول ربكم وعن قول ربي ما امرتكم الا من كنت مولاه
فعلي مولاه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله
واوحى الى ربي فيه ثلثا انه سيد المسلمين وامام الخيرة المتقين وقائد الغر المحجلين
وقد بلغت عن ربي ما امرت واستودعهم الله فيكم واستغفر الله انتهى از این خطبه شریفه که حسب
تصریح شهاب الدین احمد جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم آنرا بعد نزول آیه انما ولیکم الله
الایة ارشاد فرموده امامت و خلافت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام بوجوه عدیده و طرق سدیده
ظاهرست کما بینا فی مجلد حدیث الغدیر ظاهرست که ارشاد این خطبه بلیغه شریفه مشتمل بر دلائل
لطیفه و براهین منیفه بر امامت و خلافت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام بعد نزول آیه کریمه انما
ولیکم الله الایة دلالت صریحه دارد بر آنکه مراد از لفظ ولی در آیه کریمه متصرف فی الامورست وایضا دل
علیه الدلائل الزاهرة والبراهین القاهرة التی اسلفناها فی المنهج الاول پس بحکم مطابقت
ارشاد سرور انس و جان صلوات الله وسلامه علیه وآله ما اختلف الملوان با کلام ایزد منان در حدیث
ولایت نیز لفظ ولی محمول بر معنی متصرف فی الامر خواهد بود والا لزم التفکیک والترکیک الذی
لا یجتری علی التزامه الا کل ممنو بالخدع والتشکیک وجه بست و هشتم آنکه ابوالمظفر سمعانی
در فضائل جناب امیرالمؤمنین علیه السلام علی ما نقل روایت کرده عن البراء ان النبی صلی الله
علیه وسلم نزل بغدیر خم وامر فکسح بین شجرتین وصیح بالناس فاجتمعوا فحمد الله واثنی
علیه ثم قال الست اولی بالمؤمنین من انفسهم قالوا بلی فدعا علیا فاخذ بعضده ثم قال
هذا ولیکم من بعدی اللهم وال من والاه وعاد من عاداه فقام عمر الی علی فقال هنیئا لک
یا ابن ابی طالب اصبحت او قال امسیت مولی کل مؤمن چون بادله قاهره و براهین باهره سابقا
باثبات رسانیدیم که حدیث غدیر دلیل امامت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام ست لهذا از لفظ ولی

در حدیث بر امام باشد و معنای هذا ولیکم من بعدی هذا امامکم من بعدی خواهد بود وجه بست و نهم
از لفظ ولی در حدیث بریده و عمران و ابن عباس نیز امام باشد بلا ریب وجه سی ام آنکه جمال الدین محدث
در اربعین فضائل جناب امیرالمؤمنین علیه السلام بعد ذکر حدیث غدیر بروایت امام جعفر صادق
علیه السلام که مشتمل ست بر اشعار حسان متضمن واقعه غدیر گفته ورواه ابو سعید الخدری وفیه
الاستشهاد بالشعر المذکور وفیه من التاریخ وزیادة البیان ما لم یرو عن غیره قال
لما نزل النبی صلی الله علیه وسلم بغدیر خم یوم الخمیس ثامن عشر من ذی الحجة دعا الناس
الی علی فاخذ بضبعیه فرفعهما حتی نظر الناس الی بیاض ابطی رسول الله صلی الله
علیه وسلم فقال الله اکبر الحمد لله علی اکمال الدین واتمام النعمة ورضی الرب برسالتی
والولایة لعلی بعدی ثم من کنت مولاه فعلی مولاه الحدیث انتهی از این روایت ظاهرست که جناب
رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم ولایت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام را بعد خود قرین رسالت خود
گردانیده و رضای رب را بر رسالت خود و ولایت جناب امیر علیه السلام بعد خود مفسر اکمال دین و
اتمام نعمت فرموده و تکبیر و تحمید الهی بران بجا آورده و این همه دلالت صریحه دارد بر آنکه ولایت
جناب امیرالمؤمنین علیه السلام بعد آنحضرت درین حدیث بمعنی امامت و خلافت ست لا غیر پس ولایت
آنحضرت بعد جناب رسالتمآب صلی الله علیه وآله وسلم در روایت بریده و عمران و ابن عباس و غیر آن
نیز بمعنی امامت و خلافت باشد نه بمعنای دیگر کما لا یخفی علی من له صائب النظر و صحیح البصر
والله الحافظ الصائن من الاقتحام فی الضلال والخطل والولوج فی مهاوی الریب والغرر
وجه سی ام آنکه جامع بیاض ابراهیمی فرموده و فی کتاب ما نزل من القرآن فی علی للحافظ
ابی نعیم الاصفهانی والخصائص العلویة للنطنزی باسنادهما عن ابی سعید الخدری
ان رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا الناس الی علی فی غدیر خم وامر بما تحت الشجرة
من الشوک فقم وذلک یوم الخمیس فدعا علیا واخذ بضبعیه فرفعهما حتی نظر الی بیاض
ابطی رسول الله صلی الله علیه وسلم ثم لم یتفرقوا حتی نزلت
هذه الایات الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا
فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم الله اکبر علی اکمال الدین واتمام النعمة ورضی الرب
برسالتی والولایة لعلی بن ابی طالب من بعدی ثم قال من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من
والاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله این حدیث شریف مثل سفینه

صحیح روشن ست کہ جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ولایت مومنین بعد خود برای جناب
امیر المومنین علیہ السلام ثابت فرمودہ و آنرا قرین رسالت گردانیدہ بر رضای حق تعالی برسالت خود
و ولایت آنحضرت شکر او تعالی شانہ بجا آوردہ و ذکر ولایت بعد ذکر رسالت دلالت صریحہ دارد
بر آنکہ مراد از ولایت امامت و خلافت ست پس مراد از ولایت در حدیث ولیکم بعدی نیز امامت
وجہ سی و یکم آنکہ علامہ نحریر و صدر کبیر سلیمان بن احمد بن ایوب الطبرانی کہ از اکابر و اجلہ اساطین معتمدین حذاق
و مہرہ بارعین محدثین ست حدیث غدیر را بلفظ من کنت اولی بہ من نفسہ فعلی ولیہ روایت کردہ
چنانچہ میرزا محمد بن معتمد خان در مفتاح النجا می فرماید و للطبرانی بروایۃ اخری عن ابی الطفیل عن زید
بن ارقم بلفظ من کنت اولی بہ من نفسہ فعلی ولیہ نیز میرزا محمد در نزل الابرار کہ التزام ایراد
احادیث صحیحہ دران کردہ کما فی خطبتہ گفتہ و عند الطبرانی فی روایۃ اخری عن ابی الطفیل
عن زید بن ارقم رضی اللہ عنہما بلفظ من کنت اولی بہ من نفسہ فعلی ولیہ اللہم
وال من والاہ و عاد من عاداہ و قاضی ثناء اللہ پانی پتی تلمیذ رشید شاہ ولی اللہ
کہ شاہ صاحب او را بیہقی وقت می گفتند کما فی اتحاف النبلاء و نبذی از محامد علیہ و مدائح سنیہ او
سابقا شنیدی در سیف مسلول گفتہ و در بعضے روایات آمدہ من کنت اولی بہ من نفسہ
فعلی ولیہ انتہی پر ظاہر ست کہ مراد از ولی در قول آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فعلی ولیہ اولی امر
و امام ست سید شہاب الدین ابن شیخ جلال الدین خجندی کہ از اعاظم و اکابر مقتدایان سنیہ و اجلہ
افاخم حاویان مراتب سنیہ ست نقل کردہ کہ او معانی مولی سید مطاع و اولی را ذکر کردہ و گفتہ
کہ بنابرین ہر دو معنی امر باطاعت و احترام و اتباع جناب علی بن ابی طالب خواہد بود و با
تایید این مرام حدیث من کنت ولیہ و اولی بہ من نفسہ فعلی ولیہ از حافظ ابو الفرج
اصفہانی نقل کردہ قال شہاب الدین احمد فی توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل و سمعت
بعض اہل العلم یقول معناہ من کنت سیدہ فعلی سیدہ مضی قولہ و تصدیر القول
بقولہ صلی اللہ علیہ وآلہ و بارک وسلم الستم تعلمون انی اولی بالمومنین یوید ہذا
القول واللہ سبحانہ اعلم و قال الشیخ الامام جلال الدین احمد الخجندی قدس سرہ
المولی یطلق علی معان منہا الناصر و منہا الجار بمعنی المجیر لا المجاور و منہا السید
المطاع و منہا الاولی فہو لنکرہ ای اولی بکم و باقی المعانی لا یصلح اعتبارہا
فیما نحن بصددہ فعلی المعنیین الاولین یتضمن الامر لعلی رضی اللہ تعالی عنہ بالوصایۃ لمن

من النبی العنایۃ و علی المعنیین الاخیرین یکون الامر باطاعتہ و احترامہ و اتباعہ
و قد خرج ابو الفرج الاصفہانی فی کتابہ المسمی بمرج البحرین قال اخذ النبی صلی اللہ علیہ
وآلہ و بارک وسلم بید علی کرم اللہ تعالی وجہہ و قال من کنت ولیہ و اولی من نفسہ
فعلی ولیہ ازین عبارت ظاہر ست کہ لفظ ولی در قول آنحضرت فعلی ولیہ دلیل ست بر آنکہ جناب
رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم امر باطاعت و اتباع و احترام جناب امیر المومنین علیہ السلام نمودہ
پس حدیث ولیکم بعدی بالاولی مفید وجوب اطاعت و اتباع آنحضرت باشد و وجوب اتباع و اطاعت
دلیل صریح امامت و جلالت امامت شیخ جلال الدین خجندی ہر چند از ہمین عبارت توضیح الدلائل
واضح ست لکن دیگر عبارت آن نیز کمال علو مرتبت و سمو منزلت و عظمت قدر و سنا فخر او ظاہر ست
در توضیح الدلائل در مقام دیگر گفتہ قال الشیخ الامام العارف العلامۃ منبع الکشف
والعرفان و الکرامۃ جامع علمی المعقول و المنقول المشہور لہ بالصدق بقیۃ العظمی من
اہل الیقین و الوصول جلال الملۃ والشریعۃ والصدق والطریقۃ والحق والحقیقۃ
والدین احمد الخجندی شیخ الحرم الشریف النبوی المحمدی قدس روحہ فی بعض مصنفاتہ
اعلم انہ قد ورد فی بعض الآثار الصدیق الاکبر ہو ابو بکر رضی اللہ تعالی عنہ و قد
ورد فی بعض الآثار اطلاق الصدیق الاکبر علی المرتضی رضی اللہ تعالی عنہ و کرم
وجہہ و ما ورد اطلاق الصدیق الاکبر علی غیرہما الخ و نیز در توضیح الدلائل گفتہ
قال الشیخ الامام الفائق العالم بالشرائع والطرائق والحقائق جلال الملۃ والدین
احمد الخجندی ثم المدنی روح اللہ روحہ و انا الہ کل مقام سنی قد نشا یعنی علیا
کرم اللہ تعالی وجہہ و ربی فی حجر النبی صلی اللہ علیہ وآلہ و بارک وسلم من الصغر الخ
و نیز در توضیح الدلائل گفتہ قال الشیخ المرضی الامام الرضی جلال الدین الخجندی
رحمہ اللہ تعالی قد ثبت انہ صلی اللہ علیہ وآلہ و بارک وسلم امر بسد الابواب
الشارعۃ الی المسجد الا باب علی الخ و نیز در توضیح الدلائل گفتہ قال العلامۃ مطلع الکشف
والکرامۃ جلال الدین الخجندی یقال فلان منی و انا منہ و یراد بیان غایۃ الاختصاص
و کمال الاتحاد من الطرفین الخ و از تصانیف ہمین جلال الدین خجندی ست شرح قصیدہ بردہ
کہ مشہور و معروف ست در کشف الظنون در ذکر شروح قصیدہ بردہ گفتہ و منہا و شرح الشیخ
جلال الدین الخجندی نزیل الحرم المتوفی سنۃ اولہ الحمد للہ الذی اکرمنا بدین الاسلام الخ

وجه سی و دوم آنکه سبط ابن الجوزی در تذکرة خواص الامه در بیان حدیث غدیر در بیان معانی مولی گفته والعاشر بمعنی الاولی قال الله تعالی فالیوم لا یوخذ منکم فدیة ولا من الذین کفروا ماولکم النار هی مولکم ای اولی بکم الی ان قال بعد ذکر عدم جواز ارادة غیر الاولی من المعانی والمراد من الحدیث الطاعة المخصوصة فتعین العاشر ومعناه من کنت اولی به من نفسه فعلی اولی به وقد صرح بهذا المعنی الحافظ ابو الفرج یحیی بن سعید الثقفی الاصبهانی فی کتابه المسمی بمرج البحرین فانه روی هذا الحدیث باسناده الی مشایخه وقال فیه فاخذ رسول الله صلی الله علیه وسلم بید علی وقال من کنت ولیه واولی به من نفسه فعلی ولیه فعلم ان جمیع المعانی راجعة الی الوجه العاشر ودل علیه ایضا قوله علیه السلام الست اولی بالمومنین من انفسهم وهذا نص صریح فی اثبات امامته وقبول طاعته ازین عبارت بصراحت تمام ظاهرست که لفظ ولی در حدیث من کنت ولیه واولی به من نفسه فعلی ولیه دلالت بر امامت و وجوب اطاعت حضرت امیر المومنین علیه السلام میکند پس همچنین لفظ ولی در حدیث ولیکم بعدی دلالت بر امامت و وجوب اطاعت آنحضرت خواهد کرد بلا فرق فارق و خرق خارق وجه سی و سوم آنکه ابن کثیر شامی در تاریخ خود در فضائل جناب امیر المومنین علیه السلام گفته قال عبد الرزاق انا معمر عن علی بن زید بن جدعان بن ثابت عن البراء بن عازب قال نزلنا مع رسول الله صلی الله علیه وسلم عن غدیر خم فبعث منادیا ینادی فلما اجتمعنا قال الست اولی بکم من انفسکم قلنا بلی یا رسول الله قال من کنت مولاه فان علیا بعدی مولاه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه فقال عمر بن الخطاب هنیئا لک یا ابن ابی طالب اصبحت الیوم ولی کل مومن وکذا رواه ابن ماجة من حدیث حماد بن سلمة عن علی بن زید بن جدعان ورواه ابو یعلی الموصلی عن هدبة بن خالد ازین عبارت ظاهرست که خلیفه ثانی بجای لفظ مولی لفظ ولی در تهنیت وصی بر حق ارشاد کرده پس معلوم شد که لفظ مولی و ولی مترادف است چون بدلائل سابقه براهین قاطعه باثبات رسانیدیم که مراد از مولی در حدیث غدیر امام ست پس مراد از لفظ ولی در قول خلافت مآب هم امام باشد و هرگاه مراد از ولی در ارشاد خلافت مآب بحق وصی بر حق امام باشد چرا حضرات اهل سنت تفسیر لفظ ولی در حدیث نبوی بامام و ولی امر بیچ تاب بیخورند و روی انصاف و ایقان بپیرند و ربقه اطاعت خلافت مآب از اعناق خود میگسلانند

وجه سی و چهارم آنکه ترمذی در صحیح خود گفته حدثنا الحسن بن عرفة نا اسمعیل بن عیاش عن عبد الله بن عثمان بن خثیم عن سعید بن راشد عن یعلی بن مرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم حسین منی وانا من حسین احب الله من احب حسینا حسین سبط من الاسباط و طیبی در شرح این حدیث گفته قوله حسین منی وانا من حسین کانه صلی الله علیه وسلم علم بنور الوحی ما سیحدث بینه وبین القوم فخصه بالذکر وبین انهما کالشیء الواحد فی وجوب المحبة وحرمة التعرض والمحاربة واکد ذلک بقوله احب الله من احب حسینا فان محبته محبة الرسول ومحبة الرسول محبة الله والسبط بکسر السین ولد الولد ای هو من اولادی اکد به البعضیة وقررها ازین افاده در کمال وضوح ظهورست که ارشاد بدایت بنیاد جناب سرور انبیا امجاد علیه و آله الاف الصلوة والسلام الی یوم التناد حسین منی وانا من حسین مدلولش اینست که این هر دو بزرگوار در وجوب محبت و حرمت تعرض و محاربت مساوی هستند و افتراقی و تمیزی در ین امور در بین حاصل نیست و چون دریافتی که در اکثر طرق حدیث ولایت جمله علی منی وانا منه وارد ست این تقریر انیق طیبی عمده اهل تحقیق در حق جناب امیر علیه الصلوة والسلام من الملک القدیر هم حرفا بحرف ثابت باشد و مساوات آنجناب با جناب رسالتمآب صلی الله علیه بانفح المسک و طاب ملاب در وجوب محبت و حرمت تعرض و محاربه بلا مریه و ارتیاب بلا اخفا و احتجاب بثبوت و تحقق رسد و هرگاه مساوات جناب امیر المومنین علیه السلام با جناب رسالتمآب صلی الله علیه و آله وسلم ثابت شد در عصمت و افضلیت آنجناب مقام کلام و مساغ تشکیک و شکی و لو کان من الد الخصام باقی نماند پس منع دلالت حدیث ولایت بر امامت و وصایت جناب لا یتمآب علیه افضل الصلوة والسلام من المهیمن الوهاب یا ناباند و دن کلای آفتاب ست و تخدیع عوام بان مثل خدع سراب وجه سی و پنجم آنکه ولی الله در ازالة الخفا در مآثر جناب امیر المومنین علیه السلام گفته از انجمله حمیت قوم خود و ابن عم خود مثلا اهتمام در اتمام منصب او کردن و برای نصرت او همت قویه بکار بردن و غالبا این خصلت در اشراف ناس مخلوق میشود و چون فیض الهی و اعیه اعلای کلمة الله در نفس او غروریست از میان اخلاق جبلیه این خلق خدمت او نمود و آن معنی عقلی را شروع ساخت پس مناقب شگرف همه سبب که تعبیر از ان باخوت رسول الله صلی الله علیه وسلم و موالات او بلفظ وصی و وارث و امثال آن کرده میشود اخرج الحاکم عن ابن عباس ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ایکم یتولانی

فی الدنیا والاخرة فقال لکل رجل منهم ایکم یتولانی فی الدنیا والاخرة فقال حتی مر علی
اکثرهم فقال علی انا اتولاک فی الدنیا والاخرة فقال انت ولیی فی الدنیا والاخرة
تفصیل این حدیث بروایت نسائی در سوابق حضرت مرتضی گذشت واخرج الحاکم عن ابن
عباس قال کان علی یقول فی حیوة رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله یقول
افائن مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم والله لا ننقلب علی اعقابنا بعد اذ هدینا الله
والله لئن مات او قتل لاقاتلن علی ما قاتل علیه حتی اموت والله انی لاخوه وولیه
وابن عمه ووارث علمه فمن احق به منی واخرج الحاکم عن ابی اسحاق قال سألت
قثم بن العباس کیف ورث علی رسول الله صلی الله علیه وسلم دونکم قال
لانه کان اولنا به لحوقا واشدنا به لزوقا باین تقریر واضح شد فساد رای بعض ازین طبع
مغرطین که یکے میگوید که نصرت بنا بر حمیت قوم واخلاص نیست ودیگری میگوید که اخوت
نسبی در استحقاق خلافت شرط است والله اعلم انتهی از روایت ابن عباس ظاهر ست که جناب
امیر المومنین علیه السلام بر اخوت وولایت ووراثت خود متفرع ساخته مدعی احقیت غیر خود را بجناب
رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم پس معلوم شد که مراد از ولایت آن حضرت معنای ست
که آن اختصاص تام بآنحضرت دارد ومثبت احقیت آنحضرت بجناب رسالتماب صلی الله علیه
وآله وسلم شد پس بنهایت وضوح ظاهر شد که حدیث ولایت دلالت واضحه بر افضلیت جناب
امیر المومنین علیه السلام واحقیت آنجناب بخلافت وامامت دارد والحمد لله که احقیت فلان وبطلان
بنص این حدیث شریف فاسد وباطل گردید ومطلوب اهل حق کالشمس فی رابعة النهار بمیان رسید
وجه سی وششم آنکه شهاب الدین احمد در توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل گفته عن ابی هریرة
فی السماء فاوحی الله الی سلهم یا محمد بماذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان
لا اله الا الله وعلی الاقرار بنبوتک والولایة لعلی بن ابی طالب رده الشیخ المرتضی
العارف الربانی السید شرف الدین علی الهمدانی فی بعض تصانیفه وقال رواه
الحافظ ابو نعیم وشیخ عبد الوهاب در تفسیر خود گفته عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال
رسول الله صلی الله علیه وسلم لما اسری بی لیلة المعراج فاجتمع علی الانبیاء فی السماء
فاوحی الله تعالی الی سلهم یا محمد بماذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله الا الله
وعلی الاقرار بنبوتک والولایة لعلی بن ابی طالب رواه الحافظ ابو نعیم شمس الدین

بن محمد بن یحیی بن علی الجیلانی اللاهجی النور بخشی در مفاتیح الاعجاز شرح گلشن راز که مصطفی بن عبد الله
القسطنطینی ذکر آن در ذکر شروح گلشن راز باین نهج نموده شرحه مظفر الدین علی الشیرازی
والشیخ شمس الدین محمد بن یحیی بن علی اللاهجی الجیلانی النور بخشی المتوفی
سنة شرحا فارسیا ممزوجا سماه مفاتیح الاعجاز بیضه فی ذی الحجة
سنة سبع وثمانین وثمانمائة در شرح این بیت شعر هر سایه که اول گشت حاصل در آخر شد
یکی دیگر مقابل گفته چنانچه از سیر ودور خورشید حقیقت حضرت رسالت صلی الله علیه در نقاط
درجات ارتفاع از جانب مشرق نبوت از هر نقطه سایه تعین کامل ظهور یافته بود تا بزمان آنحضرت
که وقت استوا بود رسیده سایه پنهان شد وچون آن خورشید از استوا درگذشت ورو بجانب انحطاط کرد
در مقابل هر شخصی از اشخاص انبیا علیهم السلام تعینی وتشخصی از اولیا واقع تواند بود چه در دائره در
مقابل ومحاذی هر نقطه از نقاط شرقی نقطه از نقاط غربی البته میباشد مثل آنکه نسبت
با زمانه حضرت محمدی علیه وآله السلام درجات نبوت که بمثابه شرق تصویر نموده شد مسیح
نبی مرسل از حضرت عیسی علیه السلام اقرب نبود که انی اولی الناس بعیسی بن مریم فانه
لیس بینی وبینه نبی واز جانب مغرب که طرف ولایت ست ظهور سر ولایت حضرت مرتضی گشت
که ان علیا منی وانا منه وهو ولی کل مومن وایضا لکل نبی وصی ووارث وان علیا
وصیی ووارثی وایضا انا اقاتل علی تنزیل القران وعلی یقاتل علی تاویل القرآن وایضا
یا ابا بکر کفی وکف علی فی العدل سواء وایضا انا مدینة العلم وعلی بابها
فمن اراد العلم فلیات الباب وایضا انا وعلی من شجرة واحدة والناس من
اشجار شتی وایضا قسمت الحکمة عشرة اجزاء فاعطی علی تسعة والناس جزءا واحدا
وایضا اوصی من امن بی وصدقنی بولایة علی بن ابی طالب فمن تولاه فقد تولانی
فقد تولی الله وایضا لما اسری بی لیلة المعراج فاجتمع علی الانبیاء فی السماء
فاوحی الله تعالی الی سلهم یا محمد بماذا بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله
الا الله وعلی الاقرار بنبوتک والولایة لعلی بن ابی طالب انتهی ازین عبارات ظاهر ست
که انبیا علیهم السلام مبعوث شده اند بر اقرار نبوت جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم
واقرار ولایت جناب امیر المومنین علیه السلام ونیز ظاهر ست که بقرینه ذکر نبوت قبل ولایت
مراد از ولایت امامت وریاست ست وهرگاه درین روایت مراد از ولایت امامت باشد

در حدیث ولیکم بعدی هم مراد از ولایت امامت باشد لا غیر و اگر بمزید تعصب و اعوجاج ولایت را در حدیث بعث انبیا بر ولایت جناب امیر المؤمنین امامت محمول نگردانند و آنرا بمعنی محبت گیرند باز هم افضلیت جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت میشود که هرگاه انبیا علیهم السلام مبعوث بر اقرار محبت آنجناب شوند و اقرار محبت آنجناب تالی اقرار بنبوت باشد هیچ عاقلی در افضلیت آنحضرت ارتیاب نکند و ثبوت الافضلیة کاف شاف مستاصل شافة اهل الاعتساف و حدیث بعث انبیا علیهم السلام بر ولایت جناب امیر المؤمنین علیه السلام که مثبت افضلیت آنحضرتست از کل انبیا علیهم السلام سوای خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و سلم ابو عبد الله الحاکم و اخطب خوارزم و ثعلبی و دیلمی و غیرهم هم روایت کرده اند ابو عبد الله محمد بن عبد الله الحاکم در کتاب معرفة علوم الحدیث گفته فاما المنکر عن جابر فلیس کرویه غیر محمد بن سوقه و عنه ابو عقیل و عنه خلاد بن یحیی حدثنی محمد بن المظفر الحافظ نا عبد الله بن محمد بن غزوان نا علی بن جابر نا محمد بن خالد بن عبد الله نا محمد بن فضیل نا محمد بن سوقة عن ابراهیم عن الاسود عن عبد الله قال قال النبی صلی الله علیه و سلم اتانی ملك فقال یا محمد و اسال من ارسلنا من قبلك من رسلنا علی ما بعثوا قال علی ولایتك و ولایة علی بن ابی طالب قال الحاکم تفرد به علی بن جابر عن محمد بن خالد عن محمد بن فضیل و لم نکتب الا عن ابن مظفر و هو عندنا حافظ ثقة مامون فهذه الانواع التی ذکرناها مثل لالوف من الحدیث تجری علی مثالها و سننها و ثعلبی در تفسیر خود گفته اخبرنا ابو عبد الله الحسین بن محمد بن الحسین الدینوری حدثنا ابو الفتح محمد بن الحسین الازدی الموصلی حدثنا عبد الله بن محمد بن غزوان البغدادی حدثنا علی بن جابر حدثنا محمد بن خالد بن عبد الله و محمد بن اسمعیل قال حدثنا محمد بن فضیل عن محمد بن سوقة عن ابراهیم عن علقمة عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم اتانی ملك فقال یا محمد سل من ارسلنا من قبلك من رسلنا علی ما بعثوا قال قلت علی ما بعثوا قال علی ولایتك و ولایة علی بن ابی طالب و اخطب خوارزم در مناقب گفته و اخبرنی شهردار هذا اجازة قال اخبرنا احمد بن خلف اجازة قال حدثنا الحاکم قال حدثنا محمد بن المظفر الحافظ قال حدثنا عبد الله بن محمد بن غزوان قال حدثنا علی بن جابر قال حدثنا محمد بن خالد بن عبد الله قال حدثنا محمد بن فضیل قال حدثنا محمد بن سوقة عن

ابراهیم

ابراهیم عن الاسود عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه قال قال النبی صلی الله علیه و سلم اتانی ملك فقال یا محمد و سل من ارسلنا علی ما بعثوا قال قلت علی ما بعثوا قال علی ولایتك و ولایة علی بن ابی طالب و میرزا محمد بن معتمد خان بدخشی در مفتاح النجا گفته اخرج عبد الرزاق الرسعنی عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه قال قال لی رسول الله صلی الله علیه و سلم اتانی ملك فقال یا محمد و اسال من ارسلنا من قبلك من رسلنا علی ما بعثوا قال قلت علی ما بعثوا قال علی ولایتك و ولایة علی بن ابی طالب و نیز در مفتاح النجا گفته اخرج ابن مردویه عن ابی عبد الله جعفر بن محمد رضی الله عنه فی قوله تعالی و اجعل لی لسان صدق فی الاخرین قال هو علی بن ابی طالب عرضت ولایته علی ابراهیم فقال اللهم اجعله من ذریتی ففعل الله ذلك و شیخ سلیمان بن خواجه کلان الحسینی القندوزی البلخی در ینابیع المودة گفته موفق بن احمد و الحموینی و ابو نعیم الحافظ باسانیدهم عن ابن مسعود رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم لما عرج بی الی السماء انتهی بی السیر مع جبرئیل الی السماء الرابعة فرایت بیتا من یاقوت احمر فقال جبرئیل هذا البیت المعمور قم یا محمد فصل الیه قال النبی صلی الله علیه و سلم جمع الله النبیین فصفوا و رائی صفا فصلیت بهم فلما سلمت اتانی آت من عند ربی فقال یا محمد ربك یقرئك السلام و یقول لك سل الرسل علی ما ارسلتم من قبلك فقلت معاشر الرسل علی ماذا بعثکم ربی قبلی فقالت الرسل علی نبوتك و ولایة علی بن ابی طالب و هو قوله تعالی و اسال من ارسلنا من قبلك من رسلنا الایة ایضا رواه الدیلمی عن ابن عباس رضی الله عنهما و علامه حلی در نهج الحق گفته السادس عشر روی ابن عبد البر و غیره من السنة فی قوله تعالی و اسال من ارسلنا قبلك من رسلنا قال ان النبی صلی الله علیه و سلم لیلة اسری به جمع الله بینه و بین الانبیاء ثم قال له سلهم یا محمد علی ماذا بعثتم قالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله الا الله و علی الاقرار بنبوتك و الولایة لعلی بن ابی طالب و ابن روزبهان بجواب آن سرایده اقول هذا لیس من روایة اهل السنة و ظاهر الآیة آب عن هذا لان تمام الآیة و اسال من ارسلنا قبلك من رسلنا اجعلنا من دون الرحمن آلهة یعبدون و المراد ان اجماع الانبیاء واقع علی وجوب التوحید و نفی الشرك و هذا النقل من المناکیر و ان صح فلا یثبت به النص الذی هو المدعی لما علمت ان الولایة

یطلق علی معان کثیرۃ و در احقاق الحق بجواب تشکیک رکیک ابن روزبہان فرمودہ اقول الروایۃ مذکورۃ بادنی تغیر فی اللفظ فی تفسیر النیسابوری عن الثعلبی حیث قال و عن ابن مسعود ان النبی قال اتانی ملک فقال یا محمد سل من ارسلنا قبلک من رسلنا علی ما بعثوا قال قلت علی ما بعثتم قالوا علی ولایتک و ولایۃ علی بن ابی طالب رواہ الثعلبی ولکنہ لا یطابق قولہ سبحانہ اجعلنا الایۃ انتہی وقد ظہر بما نقلنا ان الروایۃ من روایات اہل السنۃ وان المناقشۃ التی ذکرہا الناصب قد اخذہا من النیسابوری وہی مع وہمۃ الانتحال ضعیفۃ اذ یمکن ان یکون الجعل فی الجملۃ الاستفہامیۃ بمعنی الحکم کما صرح بہ النیسابوری آخرا ویکون الجملۃ حکایۃ عن قول الرسول و تاکیدا لما اضمر فی الکلام من الاقرار بعثہم علی الشہادۃ المذکورۃ بان یکون المعنی ان الشہادۃ المذکورۃ لا یمکن التوقف فیہا الا لمن جعل من دون الرحمن الہۃ یعبدون و نظیر ہذا الاضمار واقع فی القرآن فی قولہ تعالی انا انبئکم فارسلون یوسف ایہا الصدیق افتنا فان المراد کما ذکرہ النیسابوری وغیرہ فارسلونی الیہ لاسألہ ویرونی باستعبارہ فارسلوہ الی یوسف فاتاہ فقال یوسف الایۃ غایۃ الامر ان یکون ما نحن فیہ من الایۃ لخفاء القرینۃ علی تعیین المحذوف من المتشابہات التی لا یعلم معناہ الا بتوفیق من اللہ تعالی علی لسان رسولہ وہذا لا یقدح فی مطابقۃ قولہ سبحانہ اجعلنا الایۃ لما روی فی شان النزول فلا مناقشۃ ولا شیء من المناکیر وانما المنکر ہذا الشقی الناہق الذی یذہب الی کل ذیف زاہق و ینعق مع کل ناعق و یلحس فضلات المتاخرین و یزعم ان ما ذکرہ آخر کلام فی مقاصد الدین

وجہ سی و ہفتم آنکہ اخطب خوارزم در کتاب المناقب گفتہ انبانی الامام الحافظ ابو العلاء الحسن بن احمد العطار الہمدانی والامام الاجل نجم الدین ابو منصور محمد بن الحسین بن محمد البغدادی قال انبانی الشریف الاجل الاوحد نور الہدی ابو طالب الحسین بن محمد بن علی الزینبی عن الامام محمد بن الحسین بن شاذان قال حدثنا سہل بن احمد عن ابی جعفر محمد بن جریر الطبری عن ہناد بن السری عن محمد بن ہشام عن سعید بن ابی سعید عن محمد بن المنکدر عن جابر قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان اللہ تعالی لما خلق السموات والارض دعاہن

فاجبنہ فعرض علیہن نبوتی و ولایۃ علی بن ابی طالب فقبلتاہما ثم خلق الخلق و فوض الینا امر الدین فالسعید من سعد بنا والشقی من شقی بنا نحن المحللون لحلالہ والمحرمون لحرامہ ازین روایت سراپا ہدایت کاشف شبہات ارباب وسواس و ضلالات واضح و روشن و ہویدا و مبرہن ست کہ ہرگاہ حق تعالی آسمانہا و زمینہا را پیدا کرد دعوت ایشان کرد پس ہمہ آسمانہا و زمینہا اجابت او تعالی شانہ نمودند پس عرض فرمود بر ایشان نبوت جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و ولایت جناب امیرالمومنین علی بن ابی طالب علیہ السلام را پس قبول کردند آسمانہا و زمینہا نبوت و ولایت را پس بقرینۂ مقابلۂ ولایت با نبوت صراحۃ ظاہر ست کہ مراد از ولایت مرتبہ ایست کہ تالی مرتبۂ نبوت باشد و آن نیست مگر امامت و خلافت و ولایت تصرف در امور عامۂ مسلمین پس بمفاد الحدیث یفسر بعضہ بعضا مراد از ولایت در حدیث شریف ان علیا ولیکم بعدی ہمین امامت و خلافت و ولایت بالتصرف باشد لا غیر

وجہ سی و ہشتم آنکہ زاہدی در تفسیر آیۂ یا ایہا الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقۃ ذلک خیر لکم واطہر فان اللہ غفور رحیم میفرماید این آیت ست کہ ہیچکس کار نکردہ بود مگر علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ چون این آیت بیامد علی رضی اللہ عنہ آمد بنزدیک رسول علیہ الصلوۃ والسلام گفت یا رسول اللہ آمدم تا رازی گویم و دیناری دارم رسول علیہ الصلوۃ والسلام بفرمود دینار بفروش بدہ درم و ہر درم صدقہ دہ تا بہر درمی رازی بگوئی چنان کرد علی رضی اللہ عنہ بہر درمی کہ صدقہ میداد رازی میگفت و ان دہ راز آن بود یا رسول اللہ ما الوفاء قال علیہ الصلوۃ والسلام التوحید شہادۃ ان لا الہ الا اللہ قال ما الفساد قال الکفر والشرک باللہ تعالی قال وما الحق قال الاسلام والقرآن والولایۃ اذا انتہت الیک قال وما الحیلۃ قال ترک الحیلۃ قال وما علی قال طاعۃ اللہ و طاعۃ الرسول قال کیف ادعو اللہ قال بالصدق والیقین قال وماذا اسال اللہ قال العافیۃ قال وماذا اصنع لنجاۃ نفسی قال کل حلالا وقل صدقا قال وما السرور قال الجنۃ قال وما الراحۃ قال لقاء اللہ این دہ راز گفت با مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم چون فارغ شد حکم این آیت منسوخ شد چون علی رضی اللہ عنہ بدین آیت کار کرد این از مناقب علی ست رضی اللہ عنہ کہ آیت ست در قرآن کہ بدان آیت جز علی رضی اللہ عنہ کار نکرد

باز منسوخ شد انتهی و عبد الله بن احمد نسفی در تفسیر مدارک التنزیل در تفسیر آیه یا
ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول گفته وقال علی رضی الله عنه هذه آیة
من کتاب الله تعالی ما عمل بها احد قبلی ولا یعمل احد بها بعدی کان لی دینار فصرفته
وکنت اذا ناجیته تصدقت بدرهم وسالت رسول الله صلی الله علیه وسلم
عشر مسائل فاجابنی عنها قلت یا رسول الله ما الوفاء قال التوحید وشهادة
ان لا اله الا الله قلت ما الفساد قال الکفر والشرک بالله قلت وما الحق قال
الاسلام والقرآن والولایة اذا انتهت الیک قلت وما الحیلة قال ترک الحیلة قلت
وما علی قال طاعة الله وطاعة رسوله قلت وکیف ادعو الله قال بالصدق والیقین
قلت ما ذا اسال الله قال العافیة قلت وما اصنع لنجاة نفسی قال کل حلالا
وقل صدقا قلت وما السرور قال الجنة قلت وما الراحة قال لقاء الله فلما
و شهاب الدین دولتابادی در تفسیر بحر مواج در تفسیر آیه مذکوره گفته وکسی پیش از مناجات صدقه نیاورد
مگر علی رضی الله عنه یک دینار صدقه ساخت و آن هنگام راز گفتن با پیغامبر در باخت از
پیغامبر صلی الله علیه وسلم ده سوال پرسید جواب هر یکی شنید قال یا رسول الله ما الوفاء قال
التوحید ثم قال ما الفساد قال الکفر والشرک بالله ثم قال وما الحق قال الاسلام و
القرآن والولایة اذا انتهت الیک ثم قال ما الحیلة قال ترک الحیلة ثم قال وما علی
قال طاعة الله وطاعة رسوله ثم قال کیف ادعو الله قال بالصدق والیقین ثم
قال وما ذا اسال الله قال العافیة ثم قال ما ذا اصنع لنجاة نفسی قال کل حلالا
وقل صدقا قال وما السرور قال الجنة ثم قال وما الراحة قال لقاء الله چون علی
رضی الله عنه از مناجات فارغ گشت و ده سوال بجواب پیوست تقدیم صدقه بر راز گفتن
و مسئله پرسیدن واجب شده بود نسخ آن و اطلاق مناجات و راز گفتن با پیغامبر صلی الله
علیه وسلم روی نمود و عمل بتقدیم صدقه بر مناجات جز علی رضی الله عنه کسی نتوانست
و محمد صدر عالم در معارج العلی گفته ذکر الزاهدی فی قوله
اذا ناجیتم الرسول الآیة انه اذا نزلت جاء علی رضی الله عنه الی رسول الله
صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله جئتک لاناجیک وعندی دینار
قال بعه بعشرة دراهم وتصدق بدرهم وناجنی مرة ففعل وناجاه عشرا بعد

الدراهم فسال وقال یا رسول الله ما الوفاء قال التوحید بشهادة ان لا اله الا الله
قال وما الفساد قال الکفر والشرک بالله قال وما الحق قال الاسلام والقرآن
والولایة اذا انتهت الیک قال وما الحیلة قال ترک الحیلة قال وما علی قال طاعة الله
وطاعة رسوله قال وکیف ادعو الله قال بالصدق والیقین قال وما ذا اسال الله
قال العافیة قال وما ذا اصنع لنجاة نفسی قال کل حلالا وقل صدقا قال وما السرور
قال الجنة قال وما الراحة قال لقاء الله تعالی فلما فرغ من تلک النجوی العشرة
نسخت الآیة فلم یعمل بها احد غیره وذلک من مناقب علی رضی الله عنه
و هرگاه درین حدیث شریف ولایت جناب امیر المومنین علیه السلام بمعنی امارت و امامت
و ریاست آنجناب ثابت شد لفظ ولی در حدیث بریده هم محمول بر معنی امیر و امام خواهد بود
فان الحدیث یفسر بعضه بعضا والفحص بطرق الحدیث ینقض الشبهات نقضا
ویفید للتسویلات ردعا ورفضا ویثیر للمکابرین والجاحدین نفادا وحرضا
ویعقبهم حلزا ومضضا ویدیر لهم خنفا وجرضا و فضائل ومحامد سنیه و مناقب
و مدائح بهیه نسفی که در ماوراء النهر وجود منکرین این حدیث شریف ناسخ اساس تزویقات و تلمیعات
مسولین کاشف است بر متتبع افادات محققین عالی درجات مخفی نیست کفوی در کتاب اعلام الاخیار گفته
علم الهدی علامة الوری مفتی الدهر قدوة ما وراء النهر ابو البرکات حافظ الملة والدین
ناصر الاسلام والمسلمین ناصح الملوک والسلاطین عبد الله بن احمد بن محمود النسفی
نسبة الی مدینة نسف من بلاد السغد فی بلاد ما وراء النهر قریب من سمرقند
وقیل خیار الارض اربع سغد سمرقند وغوطة الشام وجزیرة عبادان و شعب بوان
وقیل نسف بکسر السین وفی النسبة بفتح کما یقال فی نسبة صدف صدفی بالفتح کان اماما کاملا عدیم النظیر
فی زمانه راسا فی الفقه الجلیل فی الاصول والفروع فی اوانه بارعا فی الحدیث ومعانیه ماهرا فی
فنون الادب ومبانیه له مقامات سنیة فی العلوم النقلیة ومقالات بهیة فی الفنون العقلیة
وله التوسع فی الکلام والفصاحة فی الجدل والخصام کثیر العلم رفیع المکان بحر یعجز عن البیان
لسان العصر فیاض البنان فرید یماثله فی الفضل ثانی له فی العلوم اثار ما لیس لغیره من اهل عصره
اخذ العلوم من افواه الرجال حتی صار مضرب الامثال الی ان قال له تصانیف معتبرة مشهورة
مفیدة فی الفروع والاصول منها الوافی وهو متن لطیف فی الفروع والکافی فی شرح الوافی وکذلک

وهو متن مشهور فی الفقه و المصفی فی شرح المنظومة النسفية والمستصفى فی شرح النافع والمنار فی اصول الفقه العمدة فی اصول الدين و الكشف فی شرح المنار والاعتماد فی شرح العمدة مولانا الشيخ الامام المعظم و الحبر الهمام المقدم استاذ اهل الارض محيی السنة والفرض كشاف حقائق اسرار التنزيل مفتاح اسرار دقائق التاويل ترجمان كلام الرحمن صاحب علم المعانی والبيان الجامع بين الاصول و الفروع المرجوع اليه فی المنقول والمسموع حافظ الملة والدين شيخ الاسلام والمسلمين وارث علوم الانبياء والمرسلين اكمل فحول المجتهدين قدوة قروم المحققين ذی السعادات والكرامات ابو البركات عبد الله بن احمد بن محمد النسفی متع الله اهل الاسلام بطول بقائه والمسلمين بيمن لقائه وخود مصنف تحرير تفسير خود را باين الفاظ توصيف نموده قد سالنی من اجابته كما وسيطا فی التاويلات جامعا لوجوه الاعراب والقراآت متضمنا لدقائق علمی البديع والاشارات حاليا باقاويل اهل السنة والجماعة خاليا عن اباطيل اهل البدع والضلالة ليس بالطويل الممل ولا بالقصير المخل مصطفی بن عبد الله قسطنطينی در كشف الظنون گفته مدارك التنزيل و حقائق التاويل فی التفسير للامام حافظ الدين عبد الله بن احمد النسفی توفی سنة ۷۱۰ اوله الحمد لله المنفرد بذاته عن اشارة الاوهام الخ وهو كتاب وسيط فی التاويلات جامع لوجوه الاعراب والقراآت متضمن لدقائق علم البديع والاشارات موشح باقاويل اهل السنة والجماعة خال عن اباطيل اهل البدع والضلالة ليس بالطويل الممل ولا بالقصير المخل نيز در كشف الظنون گفته كنز الدقائق فی فروع الحنفية للشيخ الامام ابی البركات عبد الله بن احمد المعروف بحافظ الدين النسفی المتوفی فی سنة ۷۱۰ اوله الحمد لله الذی اعز العلم فی الاعصار واعلی حزبه فی الامصار الخ فيه الواو ويلكر ما عم وقوعه حاويا لمسائل الفتاوی والواقعات جعل الحاء علامة لابی حنيفة والسين لابی يوسف والميم لمحمد والزای لزفر والفاء للشافعی والكاف لمالك والواو لرواية اصحابه وزيادة التاء للاطلاقات

وجہ سی و نہم آنکہ جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ببریدہ کہ شکایت جناب امیر المومنین علیہ السلام بخدمت آنجناب نمودہ بود کلماتی ارشاد فرمود کہ بعض آن مثبت عصمت آنحضرت ست و بعض آن دلالت بر مساوات آنحضرت با جناب دارد و بعض آن بر فضیلت آنحضرت واضح و آشکار ست چون ظاہر ست کہ ارشاد فرمودن آنجناب ان علیا ولی کل مومن بعدی ہم درین واقعہ ثابت ست پس ان مناسب بمقام ظاہر شد

کہ این جملہ ہم مفید وجوب اطاعت و اولی بالتصرف بودن آنحضرت ست چہ اگر این جملہ مفید اولویت تصرف آنجناب نباشد معاذ اللہ سر ذلک عدم ارتباط و انتظام و فقدان اتساق و انسجام در کلام ملک علام لازم آید و بطلانه ظاهر عند كل مسلم و مومن و شناعته واضحة لدی كل موحد و موقن حالا الفاظ روایتی کہ دران کلمات مشار الیہا واقع شدہ باید شنید و تفصیل دلالت کل واحد منها علیہ باید دید ابراہیم بن عبد اللہ الوصابی الیمنی الشافعی در کتاب الاکتفا بعد نقل حدیث ولایت از بریدہ گفتہ وعنه رضی الله عنه فی رواية اخری ان خالد بن الوليد قال اغتنمها يا بريدة فاخبر النبی صلی الله عليه وسلم ما صنع فقدمت و دخلت المسجد و رسول الله صلی الله عليه وسلم فی منزل و ناس من اصحابه علی بابه فقالوا ما الخبر يا بريدة فقلت خيرا فتح الله علی المسلمين فقالوا ما اقدمك فقلت جارية اخذها علی من الخمس فجئت لاخبر النبی صلی الله عليه وسلم قالوا فاخبر النبی صلی الله عليه وسلم فانه يسقط من عينه و رسول الله صلی الله عليه وسلم يسمع الكلام فخرج مغضبا فقال ما بال اقوام ينتقصون عليا من ابغض عليا فقد ابغضنی ومن فارق عليا فقد فارقنی ان عليا منی وانا منه خلق من طينتی و خلقت من طينة ابراهيم وانا افضل من ابراهيم ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم يا بريدة اما علمت ان لعلی اكثر من الجارية التی اخذ وانه وليكم بعدی اخرجه ابن جرير فی تهذيب الآثار وابن سبوع الاندلسی فی الشفاء و عبد القادر بن احمد محجلی در ذخيرة المآل فی شرح عقد جواهر اللآل گفته ومما وقع لبريدة و كان مع علی فی اليمن فقدم مغضبا علیه واراد شكايته بجارية اخذها من الخمس فقيل له اخبره يسقط علی من عينه و رسول الله صلی الله عليه وسلم يسمع كلامهم من وراء الباب فخرج مغضبا وقال ما بال اقوام يبغضون عليا من يبغض عليا فقد يبغضنی ومن فارق عليا فقد فارقنی ان عليا منی وانا منه خلق من طينتی و خلقت من طينة ابراهيم وانا افضل من ابراهيم ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم يا بريدة اما علمت ان لعلی اكثر من الجارية التی اخذها و شيخ سليمان بن خواجه كلان القندوزی البلخی در ينابيع المودة گفته واخرج احمد عن عمرو الاسلمی و كان من اصحاب الحديبية خرج مع علی الی اليمن فرأی منه جفوة فلما قدم المدينة اذاع شكايته فقال له النبی صلی الله عليه وآله وسلم والله لقد آذيتنی فقال اعوذ بالله ان اوذيك يا رسول الله فقال من آذی عليا فقد آذانی و زاد ابن عبد البر من احب عليا فقد احبنی ومن ابغض عليا

فقد ابغضنی و من اذی علیا فقد اذانی و من اذانی فقد اذی الله و کذلک وقع لبریدة انه
کان مع علی فی الیمن فقدم المدینة مغضبا علیه و اراد شکایته بجاریة اخذها من الخمس
فقالوا له اخبره لیسقط علی من عینیه و رسول الله صلی الله علیه و سلم یسمع من وراء الباب
فخرج مغضبا فقال ما بال اقوام یبغضون علیا من ابغض علیا فقد ابغضنی و من فارق
علیا فقد فارقنی ان علیا منی و انا منه خلق من طینتی و خلقت من طینة ابراهیم
و انا افضل من ابراهیم ذریة بعضها من بعض و الله سمیع علیم یا بریدة اما علمت
ان لعلی اکثر من الجاریة التی اخذها اخرجه الطبرانی ازین روایت ظاهرست که جناب
صلی الله علیه و آله و سلم ارشاد فرموده من فارق علیا فقد فارقنی پس بظهور رسید که ادنی مفارقتی که بسی
نسبت جناب امیر المومنین علیه السلام صادر شود عین مفارقت جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله
و سلم ست و هرگاه مفارقت آنحضرت مفارقت جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله و سلم باشد
عصمت آنحضرت بالقطع والیقین ثابت شود و نیز ازین روایت ظاهرست که آنجناب ارشاد فرموده
ان علیا منی و انا منه و دلالت این ارشاد باسداد بر مساوات آنحضرت در وجوب محبت و حرمت
تعرض و محاربه با آنجناب حسب افاده طیبی در شرح مشکوة بشرح حسین منی و انا من حسین بنهایت وضوح
رسیده ست و نیز ازین روایت ظاهرست که آنجناب در حق حضرت امیر المومنین علیه السلام ارشاد
فرموده خلق من طینتی و خلقت من طینة ابراهیم و انا افضل من ابراهیم و دلالت اتحاد
طینت بر مساوات آنحضرت با آنجناب و افضلیت از جمیع صحابه بلکه جمیع خلق سوای جناب خاتم النبیین
صلی الله علیه و آله و سلم و عدم جواز تقدم احدی بر آنحضرت انشاء الله الغفور در مجلد
حدیث نور مفصلا مشروحا مسطور و مذکور خواهد شد پس در عقل هیچ عاقلی خطور نخواهد کرد
که واقعه که در ان چندین کلمات ناصه بر عصمت و مساوات و افضلیت جناب امیر المومنین
علیه السلام از ارشاد جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله و سلم وارد شود جمله و اله بر ولایت آنحضرت
بعد جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله و سلم از مدلول اصلی آن که دلالت بر خلافت و امامت
آنحضرت ست خارج کرده محمول بر تاویل رکیک و توسیلی سخیف کرده آید
و علاوه برین همه ازین روایت ظاهرست که سوای خالد دگر صحابه هم
با جناب امیر المومنین علیه السلام بغض داشتند که چنانچه خالد غیر راشد بریده را
برای شکایت وصی بر حق بتعجیل فرستاد همچنان دیگر اصحاب حاضرین بارگاه

عرش قباب جناب رسالتماب صلی الله علیه و آله و سلم بغض و کینه با آنحضرت داشتند که با وصفیکه بریده هم اظهار
فاسد خود کرده صبر و قرار بران نگرفته تحریص تحضیض و ترغیب و اغوای او بر شکایت سراسر خسارت کردند
و معاذ الله سقوط نفس رسول از این شکایت و اخبار و شکایت و اظهار خواستند و بودن آن غایت
تمنای دلی و آرزوی قلبی خود ظاهر ساختند پس چرا حضرات سنیه منت اهل حق ببغض جناب
امیر المومنین علیه السلام بصحابه باز جا میزنند و ابرو ترش میسازند و سرکنگبین جبانند و زار زار
می نالند **وجه چهلم** آنکه سیاق حدیث دال ست برینکه مراد از ولی متصرف فی الامور و امام ست
و معنای ناصر و دوست کمناسب سباق نیست زیراکه بریده و دیگران بجهت آنکه جناب امیر المومنین
علیه السلام جاریه را در تصرف خود داورده شکایت آنجناب نموده بودند آن فعل را شنیع شمرده
و با آن جناب بغض خود اظهار نموده پس در جواب آن گفتن این معنی که علی دوست و ناصر
مومنان ست مناسبت نیست زیراکه دوست و ناصر بودن کسی مستلزم این معنی نیست که اگر آن شخص مرتکب
فعلی قبیح هم شود بر فعل او طعن نکنند و بودن شخص امام و والی امر امت کاشف ست از صحت
جمیع افعال او و دلیل ست برانکه او معصوم ست از خطا و گناه پس هر فعل او صحیح و درست باید دانست
و طعن بران نباید نمود و در کنز العمال مذکورست یا بریدة ان علیا ولیکم بعدی فاحب
علیا فانه یفعل ما یومر الدیلمی عن علی پس فقره فانه یفعل ما یومر صریحست درینکه
جناب امیر المومنین علیه السلام میکند انچه بآن مامورست و خلاف امر خدا و رسول ازان آنحضرت
سر نمیزد و هل هذا الا عین العصمة فنعوذ بالله من زوال النعمة و حلول النقمة بانکار
فضل معادن العصمة و شفعاء الامة و الکاشفین لکل غمة و المنورین للظلم
المدلهمة **قوله** و نیز غیر مقید ست بوقت و مذهب اهلسنت همین ست که در وقتی از اوقات
حضرت امیر مفترض الطاعة بود بعد از جناب پیغمبر صلی الله علیه و سلم **اقول** مجابست
بچند وجه **اول** آنکه حدیث ولایت بحق جناب امیر المومنین علیه السلام ولی کل مومن و
مومنة بعدی وارد ست پس ارشاد شود که شیخین مومن بودند یا نه اگر بودند پس جناب
امیر المومنین علیه السلام ولی ایشان باشد و اگر نبودند باز هم هرگاه که آنجناب امیر جمیع مومنان باشد
امیر غیر مومنین هم بالضرور خواهد بود و لا یتصور هناک الفرق و لا یلتزم احد الحماق و وجه
تخصیص مومنین در حدیث این چه هرگاه آنجناب امیر جمیع مومنان باشد امیر غیر مومنین
بالاولی خواهد بود پس حمل بعدیت بر بعدیت مطلقه درینجا ممکن نباشد زیراکه هرگاه آنجناب امیر

ثلثه بمفاد صریح اینحدیث باشد پس تاخر ولایت آنجناب از ثلثه برضای جناب رسالتماب صلی الله
علیه وآله وسلم نبوده باشد دوم آنکه ظاهر بعدیت اتصال ست والحمل علی الانفصال بدون
دلیل عدول عن جادة الاعتدال سوم آنکه هرگاه اینحدیث نص صریح باشد بر ولایت
و خلافت جناب امیر المومنین علیه السلام و نص بر خلفای ثلثه مفقود ست چنانچه اکابر سنیه
بآن اعتراف دارند و هم عالیه شیید مبانی اینچ نمکارند و خود مخاطب سابقا تصریح باین معنی
فرموده حیث قال و خلفاء ثلثه نزد اهل سنت نه معصوم اند نه منصوص علیه انتهی بلفظه
پس منصوص علیه مستحق خلافت باشد نه غیر منصوص علیه چه با وجود کسی که جناب سرور کاینات صلی الله
علیه وآله وسلم نص بر خلافت و امامت او فرموده باشد از و اعراض کردن و شخصی دیگر را که اصلا
در باب خلافت او نصی نباشد خلیفه گردانیدن صریح خلاف عقل و نقل ست چهارم آنکه
طرق عدیده من کنت ولیه فعلی ولیه وارد شده کما سبق بیانه بالتفصیل بحمد الله المنعم
الجلیل و در کمال ظهور ست که فای تعقیب درین ارشاد مفید تعقیب بلا فصل ست و چون
درینحدیث شریف احتمال فصل فاصل مضمحل و باطل شد بمفاد الحدیث یفسر بعضه بعضا
و وجوب جمع و توفیق و لزوم حتم و تطبیق بین الاحادیث لفظ بعد که درینحدیث هم محمول
بر ما بعد جناب رسالتماب صلی الله علیه وآله وسلم بلا فصل فاصل و تخلل متخلل خواهد شد و ادعای
احتمال ما بعد زمان عثمان در نهایت بطلان و ضعف و وهن آن بغایت ظاهر و عیان اما اینکه
فای تعقیب دال بر تعقیب بلا فصل ست پس از کلام نحویین عظام محققین فخام ظاهر ست شیخ رضی
که محامد همیه و مدائح سنیه و مناقب علیه و مآثر بهیه او از بغیة الوعاة سیوطی ظاهر و باهر و
استشهاد بتحقیقات جنابش در کتب اساطین سنیه مثل شرح خفاجی بر درة الغواص و امثال آن دائر
و سائر ست در شرح کافیه فرموده و قد استعمل جواز لخمسة عشر مبنية الجزئين ظروف کیوم
یوم و صباح مساء و حین حین و احوال نحو لقيته كفة كفة و هو جاري بيت بيت
و اخبرته او لقيته صحرة بحرة و يجوز اضافة الصدر من هذه الظروف والاحوال
الى العجز و انما لم يتعين بناء الجزئين فيها كما تعين في نحو خمسة عشر لظهور تضمن الحرف
و تعينه في نحو خمسة عشر و من هذه المركبات اذ يحتمل ان يكون كلها بتقدير حرف
العطف و ان لا تكون فاذا قدرناها قلنا ان معنى لقيته يوم يوم و صباح مساء و حين
حين اي يوما فيوما و صباحا و مساء و حينا فحينا اي كل يوم و كل صباح و مساء

و كل حين و الفاء تؤدي معنى هذا العموم كما في قولك انتظرته ساعة فساعة اي في كل
ساعة لان فائدة الفاء التعقيب فيكون المعنى يوما فيوما عقيبه بلا فصل الى ما لا يتناهى
فاقتصر على اول المكرر اي التثنية كما في قوله تعالى فارجع البصر كرتين و لبيك و نحوه و
كذا صباح مساء و حين حين قلنا ان اصل لقيته كفة كفة و معناه متواجهين
ذو كفة مني و كفة منه كان كل من كان يكف صاحبه عن التولي و الاعراض و اصل
جاري بيت بيت و المعنى ملاصقا بيتي و بيته اي مجتمعان ملتزقان كما تقول كل رجل
و ضيعته كما ذكرنا في باب الحال في قولهم تفرقت الشاء شاة و درهما انتهى ازین عبارت ظاهر ست که فائده
حرف فا تعقیب ست و هرگاه در لقیته یوما یوما تقدیر فا کرده شود معنی آن یوما فیوما عقیبه بلا فصل
می باشد لهذا وجوب توفیق بین الاحادیث و لزوم عمل بر قضیه مسلمه الحدیث یفسر بعضه بعضا
پس ازینهم از افادات اکابر محققین و اعاظم منقدین حضرات سنیه واضح و لائح ست ابو محمد علی
بن احمد بن سعید بن حزم بن غالب الاندلسی در محلی گفته و من اخذ بهذه الاحادیث كان
قد خالف تلك و هذا لا يحل و كان من اخذ بتلك قد اخذ بهذه و لا بد من تاويل
ما صح من تلك الاخبار و ضم بعضها الى بعض و لا يحل ترك بعضها البعض الا بيقين
او نسخ او تخصيص بنص آخر و شاه ولی الله در حجة الله البالغه گفته باب القضاء في الاحاديث
المختلفة الاحتمال ان يعمل بكل حديث الا ان يمتنع العمل بالجمع للتناقض و انه ليس
في الحقيقة اختلاف و لكن في نظرنا فقط پنجم آنکه سابقا شنیدی که ملا یعقوب لاهوری
در شرح تهذیب تفتازانی بعد استدلال الحق بحدیث غدیر گفته و رد بانه لا تواتر
بل هو خبر الواحد لا حصر في علي يعني ان غاية ما لزم من الحديث ثبوت
استحقاق علي رضي الله عنه للامامة و ثبوتها في المآل لكن من اين يلزم نفي
امامة الائمة الثلثة و هذا الجواب من المصنف و توضيحه انه لم يثبت له الولاية
حالا فلعله بعد الائمة الثلثة و فائدة التنصيص لاستحقاقه الامامة الالزام
على البغاة و الخوارج اقول يرد عليه انه كما كانت ولاية النبي صلى الله عليه وسلم
عامة كما يدل عليه كلمة من الموصولة فكذا ولاية علي فيجب ان يكون علي
هو الولي لابي بكر دون العكس ازین عبارت واضح ست که لازم و واجب ست که چنانچه
ولایت جناب سرور انبیای عظام صلی الله علیه وآله الکرام غیر مخصوص و عام و شامل جمیع

امام ست وکلمه من در ارشاد آنحضرت من کنت مولاه فعلی مولاه برین شمول وتعمیم واحاطه و
احتوار علی کل صغیر وعظیم دلالت دارد پس لازم ست که ولایت جناب امیرالمومنین علیه السلام
هم عام وشامل هر قاصر وکامل وهر نبیه وخامل باشد وجمیع خلق علی الاطلاق والاستیعاب
من الاقارب والاصحاب دران داخل پس واجبست که جناب امیرالمومنین علیه السلام ولی وحاکم
ابی بکر حازم وقاطبهٔ اصاغر واعاظم باشد نه اینکه قلب موضوع وعکس مشروع کرده ابی بکر
عالی فخر را ولی وحاکم ومتبوع ومعاذالله جناب امیرالمومنین علیه السلام را ازین مرتبه متاخر
ومدفوع گردانند پس هرگاه حمل ولایت در حدیث غدیر بر ما بعد زمان عثمان نا جائز و
صریح البطلان باشد حمل آن در حدیث ولایت نیز محض تعصب وتحامل فظیع ومکابره وتعلیل شنیع باشد
فالحمد لله العلی الاکبر حیث اثبتنا صحة الخبر علی ابلغ طریقة یعول
علیها انقاد الاثر ویرکن الیها ارباب التحقیق واصحاب اصابة النظر بل
بینا تواتره فی جواب ابن حجر حیث القمنا فی فیه الحجر ودمرنا زیغ کل
من خامره الجحود والاشر واوضحنا دلالته علی امامة وصی خیر البشر
صلوات الله وسلامه علیه وآله المفیضین من الحکم نفائس الغرر والدرر
ما طلع شمس واضاء قمر فزهقت خرافات اهل الخدع والغرر وطاحت
تشکیکات المموهین العادمین للبصر وانهتك ستر المسولین لوا الجحود
فی منکر الخطر فاین اهل السبر والاختبار وفئة النقد والاستبصار حتی
یقضوا العجب العجاب الاستغراب من صنیع المخاطب المبدی لمدهشات العجب العجاب
المطرطرات للالباب مدره السنیة وملاذ حفلهم والشاعب لشملهم و
المقیم لمیلهم والجالب لرجلهم وخیلهم والمقدام علی مجاعتهم والمنفق
لصناعتهم والحامی لذمارهم والساتر لعوارهم والخائض فی غمار دهرهم
والعاثر علی اسرارهم والکاشف عن ساق الجد فی اصلاح امورهم والمزوق
اللخن عبلات جمهورهم والمورد بتزویراته ظهورهم واللائط بتمیقاته
قصورهم وعمید هم وعمادهم جهبذهم سنادهم جذیلهم المحکك
فنیقهم المرجب امام المنتحلین قمقام المموهین رئیس الشائنین
قدوة المحرفین فرید المتهوسین وحید المتهوکین ملاذ المتنطعین

کیف

ملجأ المتعمقین عمدة المتحذلقین افضل المتشدقین امثل المتفیهقین کیف
استکبر وابی وعاند وعصی وعته وطغی وجازف وهفی ولم یبال بعذاب
الآخرة والاولی واعرض عن الحق وتولی والف الباطل وتولی وبالغ
فی خفاء الحق وسعی وهجر الصدق وصادعی قد انستق فی غلوائه
وهام مستمرا فی خیلائه وتمرد وجمح فی شماسه وتمطی وتکبر
وتغطرس فی وسواسه وسلك مسلك التعمیس والتخبیط وآثر اقصی
الانزوار عن انتهاج المنهج الوسیط وشمر الذیل فی اخمال الحق وتعمیة
الصدق بقلب نشیط وامعن فی تشییع الزاهق وتنفیق الزائف بلسان
سلیط وقد فصلت بعون الله جموعه وفصلت منوعه
وهدمت حصونه وداویت جنونه وخرمت اغصانه
وجزمت افنانه وحطمت ردوده وزیفت
نقوده وصرعت قائمه واعییت رائمه وفلکست
اعلامه وکسرت اقلامه وابدت خضراءه
وابرت غضراءه وطمست ذکره واوهنت
قدره وابطلت فخره وکسفت بدره
ولططت نوره وابدیت زوره
فتزعزعت ارکان تلمیعاته
وتضعضعت اساس تزویقاته
وصارت تسویلاته
هباء منثورا وظلت
تهویلاته کان
لم یکن
شیئا مذکورا
ط ط ط ط
ط ط ط

